Ammianus Marcellinus

AMMIANI MARCELLINI

RERVM GESTARVM

LIBRI QVI SVPERSVNT

EX RECENSIONE

VALESIO-GRONOVIANA

INDICEM DIGNITATVM

NEC NON

GLOSSARIVM LATINITATIS

ADIECIT

AVGVSTVS GVIL. ERNESTI

LIPSIAE

E LIBRARIA WEIDM. HERED. ET REICHII

cIↄ Iↄ ccLXXIII

John S. Lawrence Estate
gt
5-16-1925

878
A2
E7

RG

CELSISSIMO PRINCIPI

AC DOMINO

D O M I N O

IOSEPHO ALEXANDRO

DE VINDIS PRVSSIIS

I A B L O N O V I O

DOMINO IN IABLONOW ET LACHOWCE COMITI ZAWAŁOVII ET LISIANCAE DYNASTAE IN PODHORCE ET WIHOLZ PALATINO NOVOGORODENSI STAROSTAE IN BVSK KORSVN ET ONIXTEN

ORDINN. S. SPIR. MICHAELIS

ET HVBERTI

EQVITI TORQVATO

ACADEMIAR. PARISINAR. ROMANAE PATAVINAE BONONIENSIS SOCIO

CELSISSIME PRINCEPS
INDVLGENTISSIME DOMINE

Non eſt, cui potius, quam TIBI, PRINCEPS INDVLGENTISSIME, hunc a me tradi oporteat Ammianum. In cuius enim tutela malit adquieſcere Sarmaticae hiſtoriae ſcriptor, quam in TVA, Sarmaticarum Originum Scrutatoris ſagaciſſimi, Lechitarumque Vindicis acerrimi, feliciſſimi? praeſertim eiusdem PRINCIPIS tanti, qui TVAM Gentem inde apriſcis ſaeculis per innumera fortiter et praeclare facta Illuſtriſſimam, tot virtutibus magis etiam illuſtraſti? Cui malit ſcriptor doctiſſimus probatam omnis generis eruditionem Operi ſuo in-

ſertam, quam TIBI, vt Patrono litteratorum optimo, maximo, ita et IPSI litteratiſſimo, litterarumque incrementa liberaliſſime augenti? Per quem denique tradi ſe rectius putet, quam per clientem honorificentiſſimis iudiciis TVIS ornatum atque decoratum? Suſcipe igitur, quaeſo, vtrumque pro facilitate TVA lubenter, et fauore pari dignare. Mea quidem in TE pietas tanta eſt, vt felicitate TVA potius mihi nihil ducam: pro qua vota faciens, ita opto ne irrita faciam, vti gratiae TVAE atque beniuolentiae commendatiſſimus eſſe cupio

CELSISSIME PRINCEPS
INDVLGENTISSIME DOMINE
CELSITVDINI TVAE

deuotiſſimus cliens

AVGVSTVS GVILIELMVS ERNESTI

LECTORI
AEQVO ET DOCTO

n ſerie hiſtoricorum latinorum, quos huc vſque legendos mihi cognoſcendoſque praecipue exiſtimabam, vltimum ordine locum obtinuit Ammianus Marcellinus, non item vltimum re atque aeſtimatione mea. Nam, vt nihil dicam de fide rerum ab eo traditarum, et de geographicarum eius deſcriptionum diligentia; in quo genere etiam vulgo laudantur Ammiani virtutes: tantam in ſingulis libris per exceſſus, quos ipſe dixit, rerum et doctrinae copiam explicauit, vt hac parte ſuperare etiam, non tantum ae-

quare, latinos hiſtoricos omnes mihi quidem videatur. Id ne videar temere dixiſſe, imitatus eorum leuitatem, qui vnum omnium optimum ſcriptorem praedicare ſolent eum, in quo edendo explicandoque quum maxime verſantur, legat mihi aliquis inſignem locum de luxu Romanorum Lib. XIV, 6. it. XXVIII, 4. de Nemeſi XIV, 11. de Mercurio XV, 3. de Galliis XV, 9. de inſtitutis Iuliani et ſtudiorum ratione XVI, 5. de magnificentia vrbis Romae XVI, 10. de obeliſcis XVII, 4. de terrae motibus XVII, 7. it. XXVI, 10. de culicibus XVIII, 7. de peſtilentia XIX, 4. de eclipſibus ſolis ac lunae XX, 3. de Iride XX, 11. de Themide XXI, 1. de Geniis XXI, 14. de Thracia et ſitu Pontici ſinus XXII, 8. it. XXVII, 4. de Api et gente Aegyptiaca XXII, 14. de crocodilo aliisque animalibus, de eruditione item Aegyptiorum et pyramidibus XXII, 15. de tormentis bellicis XXIII, 3. de Perſis

Perſis XXIII, 6. de margaritis ibid. De palmis maritari ſuetis XXIV, 3. de acie inſtruenda XXIV, 6. de generibus virtutis XXV, 4. deſcriptionem migrare coactorum e patria vrbe XXV, 9. de intercalatione XXVI, 1. de laudibus ſapientiae XXIX, 2. de Iureconſultis XXX, 4. de Hunnis XXXI, 2. Et hi ſunt vberiores tantum loci, quibus addi, licet breuiores, non minus tamen inſignes plurimi poſſent.

Sed habet Ammianus adhuc alia bona non contemnenda, quorum pars magna eſt in ipſa dictione, tumida illa quidem omnino et horrida interdum, dura denique haud raro et contorta, vt hominis graeci et militis et vitia aetatis ſequuti; ſed quae tamen longe feliciſſimum et vberrimum ingenium poëticum et oratorium referat, hoc eſt, hiſtorico, qui proprie dicitur, digniſſimum. Nec vero minus obuiae ſunt verae ſermonis elegantiae, quarum

quaſi ſplendore non modo naeui caeteri obſcurentur, ſed etiam vti liceat ad ingenium vniuerſae eloquutionis illuſtrandum et perſpiciendum.

His ego potiſſimum de cauſſis, ſequutus conſilium Venerandi Patrui mei, hanc Ammiani editionem paraui; praeſertim quum non nimis obuius liber non praeter cauſſam repetitus videri poſſet: in qua quidem editione quid praeſtare, quibuſque lectoribus prodeſſe voluerim, dicendi locum adeſſe video.

Prima igitur cura nobis fuit, textum Valeſianum accurate exhibere: isque expreſſus eſt ex editione Gronouiana. Animus fuerat ſubiicere ei varias lectiones; ſed ſpe nouae codicum MSS. collationis mihi facta, quo tempore exerceri operae in exſcribendo coepiſſent, viſum erat ſatius eſſe, vtramque lectionis varietatem, et veterem et nouam, ad libri calcem reii-

reiicere. Quum autem incisa postmodum illa spe, lectiones variantes ex editione Gronouiana repetere solas vel taederet, vel non satis e re studiosorum esse videretur; quidquid in iis bonae frugis esset, id in Glossarium latinitatis, ne versandi voluminis necessitas multiplicaretur, contulimus. In quo me spero faciles iudices habiturum esse viros doctos, tum quod per varias lectiones, quamuis bonas, adulescentibus minus consulitur, nisi cum emendationibus et explicationibus comparatas, tum vero etiam, quod in Ammiano, scriptore lacunis multis deformato saepiusque interpolato, pleraeque lectiones variantes nihili sunt; vnde non ita saepe ad diuersitatem codicum amandare lectores necesse habui. Omnium igitur lectionum variantium commemoratio in editione principe, hoc est, Valesiana, recte ferri poterat; in hac mea, iuuenum duntaxat

taxat vſibus deſtinata, minus. Ne autem prorſus nihil noui adiumenti a nobis accederet, primo confecimus Indicem Dignitatum ex interpretum Ammiani aliorumque ſcriptorum commentariis illuſtratarum: in quo conſentaneum videbatur, vt etiam minutiora munera, v. c. militaria, explicarentur. Sed in his omnibus, poſt tot tantorum virorum curas nulla propemodum noſtra alia, quam exſcribendi, opera verſari potuit. In Gloſſario autem, quaſi quadam vniuerſae dictionis tabula, ne quid lectores lateret, ſedulo cauere ſtuduimus: id quod vel ipſe modus eius demonſtrat. Neque enim rariora tantum aut peculiaria notanda eſſe cenſuimus: quibus contenti eſſe poſſumus in ſcriptoribus aureae aetatis, quorum caetera omnia credere par eſt, vt optima, ſic vſu trita et communia eſſe. In ſequiorum autem aetatum ſcriptoribus diligenter obſeruare

attinet,

attinet, praeter ea, quae propria ſunt cuique, quidquid vel ex latinitate ſuperiori ſeruatum legitur, vel ad eius imitationem expreſſum: in quo negotio tum ad voces ipſas, tum vero etiam ad earum ſignificationes, fortaſſe nouas, attendendum eſt. Ita enim demum hiſtoriae ſermonis latini conſuli poſſe exiſtimem. Quamobrem locis ſimilibus optimorum ſuperioris aetatis ſcriptorum, praecipue hiſtoricorum, notandis, etiam illuſtrandi Ammiani cauſſa, operam dedi. In latinitate autem noua explicanda vſus ſum praeſidiis, quae mihi in Suetonio, Scriptoribus Hiſtoriae Auguſtae, Codice denique Theodoſiano, eorumque commentatoribus parata eſſent: quos etiam ſaepius iuſto nominaſſe videbor iis, qui propemodum immenſa illorum bona non cognouerint. Caeterum non oneraui ex eo genere opellam meam, ne graecitatem quidem Ammiani ſaepius demon-

demonſtrando: id quod, ni aliunde, ex Henr. Stephani certe praefatione aliorumque commentariis copioſe fieri poterat. Illud potius egimus, vt Ammiani pluribus locis in vnum collatis vnicuique ſponte interpretandi copiam ſuppeditaremus, iis, ad quae attendendum eſſet, nullo diſpendio ſpatii, ſola litterarum diuerſitate indicatis. Habet haec ratio etiam illud commodi, vt comparandos eſſe omnes locos ſimilitudine quadam coniunctos intelligatur, prius quam ad emendandi periculum accedatur: in quo genere ſummos interpretes aberraſſe aliquoties docui. Pertinet autem illa tacita admonitio, per litterarum diuerſitatem facta, ad latinitatem etiam eccleſiaſticam, quae in Gentilium ſcripta ex eorum vſu cum Chriſtianis irrepſit; niſi magis ex legum et conſtitutionum dictione traducta eſt; quae mihi quidem primum videntur illum chriſtianae ac bi-

blicae

blicae dictionis colorem traxiſſe: vid. quae notauimus ad vv. eccleſia, lex, mundus etc.

Caeterum viros doctos, quippe non expertes, quanto cum taedio, quot cum moleſtiis coniunctus ſit labor in tali re ſuſceptus, rogo planeque oro, vt, ſicubi, vel potius, vbicumque aut aberraſſe me, aut non ſatis accurate verſatum eſſe deprehenderint, id vel imbecillitati meae condonare, vel inſtituti difficultatibus acceptum referre velint.

Rerum indicem ex editione Gronouiana exſcribendum curare viſum non eſt: quem quidem adeo mancum deprehendi et imperfectum, vt, ſi locorum, hominum, rerum denique nominibus auctum ſubiicere placuiſſet, nimis creuiſſet libri et moles et pretium. Iuuenibus adiumenti ſatis eſt primum in aera chriſtiana ſingulis paginis notata, deinde in locorum inſignium indiculo ſupra poſito, tum in

digni-

dignitatum indice pariter atque in Gloſſario ipſo, denique in argumentis ſingulorum capitum cuique libro praefixis.

His ergo, quae pro virili praeſtitimus Ammiano, fruere, lector beniuole, conatibusque noſtris faue! Scr. Lipſiae in mercatu vernali A. O. S. MDCCLXXIII.

AMMIANI

Desunt priores Libri XIII.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XIV.

Galli Caesaris saeuitia. C. I. *Isaurorum incursiones.* II. *Persarum commentum irritum.* III. *Saracenorum irruptiones et mores.* IV. *Magnentianorum supplicia.* V. *Senatus populique R. vitia.* VI. *Galli Caesaris immanitas et saeuitia.* VII. *Orientis prouinciarum descriptio.* VIII. *de Constantio Gallo Caesare.* IX. *Pax Alamannis petentibus datur a Constantio A.* X. *Constantius Gallus Caesar euocatur a Constantio A. et capite truncatur.* XI.

Post emensos insuperabilis expeditionis euentus, languentibus partium animis, quas periculorum varietas fregerat et laborum, nondum tubarum cessante clangore, vel milite locato per stationes hibernas, fortunae saeuientis procellae tempestates alias rebus infudere communibus, per multa illa et dira facinora Caesaris Galli: qui ex squalore nimio miseriarum, in aetatis adultae primitiis, ad principale culmen insperato cultu prouectus, vltra terminos potestatis delatae procurrens, asperitate nimia cuncta foedabat. Propinquitate enim regiae stirpis, gentilitateque etiamtum Constantini nominis efferebatur in fastus, si plus valuisset, ausurus hostilia in auctorem suae felicitatis, vt videbatur. Cuius acerbitati vxor graue accesserat in- A. C. 353.

 centi-

A.C. centiuum, germanitate Augusti turgida supra modum,
353. quam Hannibaliano regi fratris filio antehac Constantinus iunxerat pater. Megaera quaedam mortalis, inflammatrix saeuientis adsidua, humani cruoris auida nihil mitius quam maritus, qui paullatim eruditiores facti processu temporis ad nocendum, per clandestinos versutosque rumigerulos, compertis leuiter addere quædam male suetos, falsa et placentia sibi discentes, adfectati regni vel artium nefandarum calumnias insontibus adfigebant. Eminuit autem inter humilia, supergressa iam potentia fines mediocrium delictorum, nefanda Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina: cuius socrus cum misceri sibi generum, flagrans eius amore, non impetraret, vt ferebatur, per palatii pseudothyrum introducta, oblato pretioso reginae monili id adsequuta est, vt ad Honoratum, tum Comitem Orientis, formula missa letali, homo scelere nullo contactus idem Clematius, nec hiscere nec loqui permissus, occideretur. Post hoc impie perpetratum, quod in aliis quoque iam timebatur, tamquam licentia crudelitati indulta, per suspicionum nebulas aestimati quidam noxii damnabantur: quorum pars necati, alii puniti bonorum multatione, actique laribus suis extorres, nullo sibi relicto præter querelas et lacrymas, stipe collaticia victitabant: et ciuili iustoque imperio ad voluntatem conuerso cruentam, claudebantur opulentae domus et clarae. Nec vox accusatoris vlla, licet subditicii in his malorum quaerebatur aceruis, vt saltem specie tenus crimina praescriptis legum committerentur, quod aliquoties fecere principes saeui: sed quidquid Caesaris implacabilitati sedisset, id velut fas iusque perpensum confestim vrgebatur impleri. Excogitatum est super his, vt homines quidam ignoti, vilitate ipsa parum cauendi, ad colligendos rumores per Antiochiae latera cuncta destinarentur, relaturi quae audirent. Hi

pera-

peragranter et dissimulanter honoratorum circulis ad- A. C.
sistendo, peruadendoque diuitum domus egentium 353.
habitu, quidquid noscere poterant vel audire, latenter intromissi per posticas in regiam, nuntiabant: id obseruantes conspiratione concordi, ut fingerent quaedam, et cognita duplicarent in peius: laudes vero supprimerent Caesaris, quas inuitis compluribus formido malorum impendentium exprimebat. Et interdum acciderat, vt si quid in penetrali secreto, nullo citerioris vitae ministro praesente, paterfamilias vxori susurrasset in aurem, velut Amphiarao referente aut Martio, quondam vatibus inclytis, postridie disceret imperator. Ideoque etiam parietes arcanorum soli conscii timebantur. Adolescebat autem obstinatum propositum erga haec et similia multa scrutandi, stimulos admouente regina; quae abrupte mariti fortunas trudebat in exitium praeceps: cum eum potius lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere vtilia suadendo deberet, vt in Gordianorum actibus factitasse Maximini truculenti illius imperatoris retulimus coniugem. Nouo denique perniciosoque exemplo idem Gallus ausus est inire flagitium graue, quod Romae cum vltimo dedecore tentasse aliquando dicitur Gallienus: et adhibitis paucis clam ferro succinctis, vesperi per tabernas palabatur et compita, quaeritando graeco sermone, cuius erat impendio gnarus, quid de Caesare quisque sentiret. Et haec confidenter agebat in vrbe, vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem. Postremo agnitus saepe, iamque si prodisset, conspicuum se fore contemplans, non nisi luce palam egrediens, ad agenda quae putabat seria, cernebatur. Et haec quidem medullitus multis gementibus agebantur. Thalassius vero ea tempestate Praefectus Praetorio Praesens, ipse quoque arrogantis ingenii, considerans incitationem eius ad multo-

A. C. 353. rum augeri diſcrimina, non maturitate vel conſiliis mitigabat, vt aliquoties celſae poteſtates iras principum molliuerunt: ſed aduerſando iurgandoque cum parum congrueret, eum ad rabiem potius euibrabat: Auguſtum, actus eius exaggerando, creberrime docens, idque, incertum qua mente, ne lateret adfectans. Quibus mox Caeſar acrius efferatus, velut contumaciae quoddam vexillum altius erigens, ſine reſpectu ſalutis alienae vel ſuae, ad vertenda ſuppoſita inſtar rapidi fluminis irreuocabili impetu ferebatur.

II. Nec ſane haec pernicies ſola Orientem diuerſis cladibus adfligebat. Namque et Iſauri, quibus vſitatum eſt ſaepe pacari, ſaepeque inopinis excurſibus cuncta miſcere, ex latrociniis occultis et raris, alente impunitate adoleſcentem in peius audaciam, ad bella grauia proruperunt: diu quidem perduelles ſpiritus irrequietis motibus erigentes; hac tamen indignitate perciti vehementer, vt iactitabant, quod eorum quidam capti conſortes, apud Iconium Piſidiae oppidum in amphitheatrali ſpectaculo feris praedatricibus obiecti ſunt praeter morem. Atque, vt Tullius ait, vt *etiam ferae fame monitae plerumque ad eum locum, vbi aliquando paſtae ſunt, reuertuntur;* ita omnes inſtar turbinis digreſſi montibus impeditis et arduis, loca petiuere mari confinia: per quae viis latebroſis ſeſe conuallibusque occultantes, cum adpeterent noctes (luna etiamtum cornuta, ideoque nondum ſolido ſplendore fulgente) nauticos obſeruabant. Quos cum in ſomnum ſentirent effuſos, per ancoralia quadrupedo gradu repentes, ſeſeque ſuſpenſis paſſibus iniectantes in ſcaphas, eiſdem nihil opinantibus adſiſtebant, et incendente auiditate ſaeuitiam, ne cedentium quidem vlli parcendo, obtruncatis omnibus, merces opimas velut viles nullis repugnantibus auertebant. Haecque non diu ſunt perpetrata. Cognitis enim pilatorum caeſorumque funeribus, nemo deinde

de ad has ſtationes adpulit nauem: ſed vt Scironis A. C.
praerupta letalia declinantes, litoribus Cypriis conti- 353.
gui nauigabant, quae Iſauriae ſcopulis ſunt controuerſa. Procedente igitur mox tempore cum aduenticium nihil inueniretur, relicta ora maritima in Lycaoniam adnexam Iſauriae ſe contulerunt: ibique denſis interſaepientes itinera praetenturis, prouincialium et viatorum opibus paſcebantur. Excitauit hic ardor milites per municipia plurima, quae iiſdem conterminant, diſpoſitos et caſtella: et quiſque ſerpentes latius pro viribus repellere moliens, nunc globis conſertos, aliquoties et diſperſos, multitudine ſuperabatur ingenti: quae nata et educata inter editos recurvosque ambitus montium, eos vt loca plana perſultat et mollia, miſſilibus obuios eminus laceſſens, et vlulatu truci perterrens. Coactique aliquoties noſtri pedites ad eos perſequendos ſcandere cliuos ſublimes, etiamſi lapſantibus plantis, fruticeta prenſando vel dumos, ad vertices venerint ſummos: inter arta tamen et inuia nullas acies explicare permiſſi, nec firmare niſu valido greſſus, hoſte diſcurſatore rupium abſciſſa voluente ſuperne, periculoſe per prona diſcedunt; aut ex neceſſitate vltima fortiter dimicantes, ruinis ponderum immanium conſternuntur. Quamobrem circumſpecta cautela obſeruatum eſt deinceps; et cum edita montium petere coeperint graſſatores, loci iniquitate milites cedunt. Vbi autem in planitie potuerint reperiri, quod contingit adſidue, nec exertare lacertos, nec criſpare permiſſi tela, quae vehunt bina vel terna, pecudum ritu inertium trucidantur. Metuentes igitur iidem latrones Lycaoniam magna parte campeſtrem, cum ſe impares noſtris fore congreſſione ſtataria documentis frequentibus ſcirent, tramitibus deuiis petiuere Pamphyliam, diu quidem intactam, ſed timore populationum et caedium, milite per omnia diffuſo propinqua, magnis vndique

 praeſi-

A. C. praesidiis communitam. Raptim igitur properantes,
353. vt motus sui rumorem celeritate nimia praeuenirent, vigore corporum ac leuitate confisi; per flexuosas semitas ad summitates collium tardius euadebant. Et cum superatis difficultatibus arduis, ad supercilia venissent fluuii Melanis alti et verticosi, qui pro muro tuetur accolas circumfusus, augente nocte adulta terrorem, quieuere paulisper lucem opperientes. Arbitrabantur enim nullo impediente transgressi, inopino accursu adposita quaeque vastare: sed incassum labores pertulere grauissimos. Nam sole orto, magnitudine angusti gurgitis, sed profundi a transitu arcebantur: et dum piscatorios quaerunt lenunculos, vel innare temere contextis ratibus parant: effusae legiones, quae hiemabant tunc apud Siden, iisdem impetu occurrere veloci. Et signis prope ripam locatis ad manus comminus conserendas, densata scutorum compage semet scientissime praestruebant: ausos quoque aliquos fiducia nandi, vel cauatis arborum truncis amnem permeare latenter, facillime trucidarunt. Vnde tentatis ad discrimen vltimum artibus multum, cum nihil impetraretur, pauore vique repellente extrusi, & quo tenderent ambigentes, venere prope oppidum Laranda. Vbi victu recreati et quiete, postquam abierat timor, vicos opulentos adorti, equestrium adiumento cohortium, quae casu propinquabant, nec resistere planitie porrecta conati, digressi sunt: retroque concedentes, omne iuuentutis robur relictum in sedibus acciuerunt. Et quoniam inedia graui adflictabantur, locum petiuere Paleas nomine, vergentem in mare, valido muro firmatum; vbi conduntur nuncusque commeatus, distribui militibus omne latus Isauriae defendentibus adsueti. Circumstetere igitur hoc munimentum per triduum et trinoctium: et cum neque accliuitas ipsa sine discrimine adiri letali, nec cuniculis quidquam geri posset, nec

proce-

debat vllum obſidionale commentum: maeſti exce- A. C.
dunt, poſtrema vi ſubigente maiora viribus adgreſſu- 353.
ri. Proinde concepta rabie ſaeuiore, quam deſperatio incendebat et fames, amplificatis viribus ardore incohibili in excidium vrbium matris Seleuciae efferebantur, quam Comes tuebatur Caſtricius, tresque legiones bellicis ſudoribus induratae. Horum aduentum praedocti ſpeculationibus fidis rectores militum, teſſera data ſollemni, armatos omnes celeri eduxere procurſu: et agiliter praeterito Calicadni fluminis ponte, cuius vndarum magnitudo murorum adluit turres, in ſpeciem locauere pugnandi. Neque tamen exſiliuit quiſquam, nec permiſſus eſt congredi. Formidabatur enim flagrans veſania manus, et ſuperior numero, et ruitura ſine reſpectu ſalutis in ferrum. Viſo itaque exercitu procul auditoque liticinum cantu, repreſſo gradu parumper ſtetere praedones: exertantesque minaces gladios, poſtea lentius incedebant. Quibus occurrere bene pertinax miles explicatis ordinibus parans, haſtisque feriens ſcuta (qui habitus iram pugnantium concitat et dolorem) proximos iam geſtu terrebat. Sed cum in certamen alacriter conſurgentem reuocauere ductores, rati intempeſtiuum, anceps ſubire certamen, cum haud longe muri diſtarent, quorum tutela ſecuritas poterat in ſolido locari cunctorum. Hac ita perſuaſione, reducti intra moenia bellatores, obſeratis vndique portarum aditibus, propugnaculis inſiſtebant et pinnis, congeſta vndique ſaxa telaque habentes in promptu, vt ſi quis ſeſe proripuiſſet interius, multitudine miſſilium ſterneretur et lapidum. Illud tamen clauſos vehementer angebat, quod captis nauigiis, quae frumenta vehebant per flumen, Iſauri quidem alimentorum copiis adfluebant: ipſi vero ſolitarum rerum cibos iam conſumendo, inediae propinquantis aerumnas exitialeis horrebant. Haec vbi latius fama vulgaſſet, miſſaeque

A. C. relationes adſiduae Gallum Caeſarem permouiſſent:
353. quoniam magiſter equitum longius ea tempeſtate diſtinebatur, iuſſus Comes Orientis Nebridius, contractis vndique militaribus copiis ad eximendam periculo ciuitatem amplam et opportunam, ſtudio properabat ingenti: quo cognito abſceſſere latrones, nulla re amplius memorabili geſta, diſperſique, vt ſolent, auia montium petiere celſorum.

III. Eo adducta re per Iſauriam, rege Perſarum bellis finitimis illigato, repellenteque a collimitiis ſuis ferociſſimas gentes, quae mente quadam verſabili hoſtiliter eum ſaepe inceſſunt, et in nos arma moventem aliquoties iuuant: Nohodares quidam nomine e numero optimatum, incurſare Meſopotamiam quoties copia dederit ordinatus, explorabat noſtra ſollicite, ſi reperiſſet vſquam locum, vi ſubita perrupturus. Et quia Meſopotamiae tractus omnes crebro inquietari ſueti, praetenturis et ſtationibus ſeruabantur agrariis, laeuorſum flexo itinere Oſdroenae ſubſederat extimas partes, nouum parumque aliquando tentatum commentum adgreſſus: quod ſi impetraſſet, fulminis modo cuncta vaſtarat. Erat autem quod agitabat huiusmodi. Batne municipium in Anthemuſia conditum Macedonum manu priſcorum, ab Euphrate flumine breui ſpatio diſparatur; refertum mercatoribus opulentis: vbi annua ſollemnitate, prope Septembris initium menſis, ad nundinas magna promiſcuae fortunae conuenit multitudo, ad commercanda quae Indi mittunt et Seres, aliaque plurima vehi terra marique conſueta. Hanc regionem praeſtitutis celebritati diebus inuadere parans dux ante dictus, per ſolitudines Aboraeque amnis herbidas ripas: ſuorum indicio proditus, qui admiſſi flagitii metu exagitati, ad praeſidia deſciuere Romana, abſque vllo egreſſus effectu, deinde tabeſcebat immobilis.

IV. Sa-

IV. Saraceni tamen nec amici nobis vmquam, nec hoſtes optandi, vltro citroque diſcurſantes, quidquid inueniri poterat, momento temporis parui vaſtabant, miluorum rapacium ſimiles: qui ſi praedam diſpexerint celſius, volatu rapiunt celeri, aut niſi impetraverint, non immorantur. Super quorum moribus licet in actibus principis Marci, et poſtea aliquoties meminerim retuliſſe; tamen nunc quoque pauca de iiſdem expediam carptim. Apud has gentes, quarum exordiens initium ab Aſſyriis ad Nili cataractas porrigitur et confinia Blemmyarum, omnes pari ſorte ſunt bellatores, ſeminudi, coloratis ſagulis pube tenus amicti, equorum adiumento pernicium graciliumque camelorum per diuerſa reptantes, in tranquillis vel turbidis rebus: nec eorum quiſquam aliquando ſtiuam adprehendit, vel arborem colit, aut arua ſubigendo quaeritat victum: ſed errant ſemper per ſpatia longe lateque diſtenta, ſine lare, ſine ſedibus fixis aut legibus: nec idem perferunt diutius caelum, aut tractus vnius ſoli illis vmquam placet. Vita eſt illis ſemper in fuga: vxoresque mercenariae conductae ad tempus ex pacto: atque vt ſit ſpecies matrimonii, dotis nomine futura coniunx haſtam et tabernaculum offert marito, poſt ſtatum diem ſi id elegerit, diſceſſura: et incredibile eſt, quo ardore apud eos in venerem vterque ſoluitur ſexus. Ita autem quoad vixerint, late palantur, vt alibi mulier nubat, in loco pariat alio, liberosque procul educat, nulla copia quieſcendi permiſſa. Victus vniuerſis caro ferina eſt, lactisque abundans copia qua ſuſtentantur, et herbae multiplices, et ſi quae alites capi per aucupium poſſint; et pleroſque nos vidimus frumenti vſum et vini penitus ignorantes. Hactenus de natione pernicioſa: nunc ad textum propoſitum reuertamur.

A. C. 353.

A. C. V. Dum haec in Oriente aguntur, Arelate hie-
353. mem agens Conſtantius, poſt theatrales ludos atque circenſes ambitioſo editos adparatu, die ſexto idus Octobres qui imperii eius annum triceſimum terminabat, inſolentiae pondera grauius librans, ſi quid dubium deferebatur aut falſum, pro liquido accipiens et comperto, inter alia excarnificatum Gerontium Magnentianae Comitem partis, exſulari maerore multavit. Vtque aegrum corpus quaſſari etiam leuibus ſolet offenſis, ita animus eius anguſtus et tener, quidquid increpuiſſet, ad ſalutis ſuae diſpendium exiſtimans factum aut cogitatum, inſontium caedibus fecit victoriam luctuoſam. Si quis enim militarium vel honoratorum, aut nobilis inter ſuos, rumore tenus eſſet inſimulatus fouiſſe partes hoſtiles, iniecto onere catenarum in modum belluae trahebatur: et inimico vrgente vel nullo, quaſi ſufficiente hoc ſolo quod nominatus eſſet, aut delatus, aut poſtulatus, capite vel multatione bonorum, aut inſulari ſolitudine damnabatur. Accedebant enim eius aſperitati vbi imminuta vel laeſa amplitudo imperii dicebatur, et iracundae ſuſpicionum quantitati proximorum cruentae blanditiae, exaggerantium incidentia, et dolere impendio ſimulantium, ſi principis perditur vita, a cuius ſalute velut ſilo pendere ſtatum orbis terrarum fictis vocibus exclamabant. Ideoque fertur, neminem aliquando ob haec vel ſimilia poenae addictum, oblato de more elogio reuocari iuſſiſſe, quod inexorabiles quoque principes factitarunt. Et exitiale hoc vitium, quod in aliis non numquam intepeſcit, in illo, aetatis progreſſu efferueſcebat, obſtinatum ejus propoſitum accendente adulatorum cohorte. Inter quos Paulus eminebat Notarius, ortus in Hiſpania, glabro quidam ſub vultu latens, odorandi vias periculorum occultas perquam ſagax. Is in Britanniam miſſus vt militares quoſdam perduceret, auſos conſpi-

raſſe

raſſe Magnentio, cum reniti non poſſent, iuſſa licentius ſupergreſſus, fluminis modo fortunis complurium ſeſe repentinus infudit: et ferebatur per ſtrages multiplices ac ruinas, vinculis membra ingenuorum adfligens, et quoſdam obterens manicis, crimina ſcilicet multa conſarcinando, a veritate longe diſcreta. Vnde admiſſum eſt facinus impium, quod Conſtantii tempus nota inuſſerat ſempiterna. Martinus agens illas provincias pro Praefectis, aerumnas innocentium grauiter gemens, ſaepeque obſecrans vt ab omni culpa immunibus parceretur, cum non impetraret, minabatur ſe diſceſſurum: vt ſaltem id metuens perquiſitor maleuolus, tandem deſineret quieti coalitos homines in aperta pericula proiectare. Per hoc minui ſtudium ſuum exiſtimans Paulus, vt erat in complicandis negotiis artifex dirus, vnde ei Catenae inditum eſt cognomentum, Vicarium ipſum eos quibus praeerat adhuc defenſantem, ad ſortem periculorum communium traxit. Et inſtabat vt eum quoque, cum Tribunis et aliis pluribus, ad comitatum imperatoris vinctum perduceret: quo percitus ille, exitio vrgente abrupto, ferro eumdem adoritur Paulum. Et quia languente dextera letaliter ferire non potuit, iam diſtrictum mucronem in proprium latus impegit: hocque deformi genere mortis exceſſit e vita iuſtiſſimus, remora auſus miſerabiles caſus leuare multorum. Quibus ita ſceleſte patratis, Paulus cruore perfuſus, reuerſusque ad principis caſtra, multos coopertos pene catenis adduxit, in ſqualorem deiectos atque maeſtitiam: quorum aduentu intendebantur eculei, vncosque parabat carnifex et tormenta. Et ex iis proſcripti ſunt plures, actique in exilium alii: nonnullos gladii conſumſere poenales. Nec enim quiſquam facile meminit ſub Conſtantio, vbi ſuſurro tenus haec mouebantur, quemquam abſolutum.

A. C. 353.

A. C. 353. VI. Inter haec Orfitus Praefecti poteſtate regebat vrbem aeternam, vltra modum delatae dignitatis ſeſe efferens inſolenter: vir quidem prudens, et forenſium negotiorum oppido gnarus, ſed ſplendore liberalium doctrinarum minus quam nobilem decuerat inſtitutus: quo adminiſtrante, ſeditiones ſunt concitatae graues ob inopiam vini: cuius auidis vſibus vulgus intentum ad motus aſperos excitatur et crebros. Et quoniam mirari poſſe quoſdam peregrinos exiſtimo haec lecturos forſitan ſi contigerit, quamobrem cum oratio ad ea monſtranda deflexerit, quae Romae gererentur, nihil praeter ſeditiones narratur, et tabernas, et vilitates harum ſimiles alias: ſummatim cauſas perſtringam, nuſquam a veritate ſponte propria digreſſurus. Tempore quo primis auſpiciis in mundanum fulgorem ſurgeret victura dum erunt homines Roma, vt augeretur ſublimibus incrementis, foedere pacis aeternae Virtus conuenit atque Fortuna, plerumque diſſidentes: quarum ſi altera defuiſſet, ad perfectam non venerat ſummitatem. Eius populus ab incunabulis primis adusque pueritiae tempus extremum, quod annis circumcluditur fere trecentis, circummurana pertulit bella: deinde aetatem ingreſſus adultam, poſt multiplices bellorum aerumnas, Alpes tranſcendit et fretum: in iuuenem erectus et virum, ex omni plaga quam orbis ambit immenſus, reportauit laureae triumphos: iamque vergens in ſenium, et nomine ſolo aliquoties vincens, ad tranquilliora vitae diſceſſit. Ideo vrbs venerabilis poſt ſuperbas efferatarum gentium ceruices oppreſſas, latasque leges, fundamenta libertatis et retinacula ſempiterna: velut frugi parens, et prudens, et diues, Caeſaribus tamquam liberis ſuis regenda patrimonii iura permiſit. Et olim licet otioſae ſint tribus, pacataeque centuriae, et nulla ſuffragiorum certamina, ſed Pompiliani redierit ſecuritas temporis: per omnes tamen

tamen quotquot ſunt partes terrarum, vt domina ſu- A. C. ſpicitur et regina: et vbique Patrum reuerenda cum 353. auctoritate canities, populique Romani nomen circumſpectum et verecundum. Sed laeditur hic coetuum magnificus ſplendor leuitate paucorum incondita, vbi nati ſint non reputantium, ſed tamquam indulta licentia vitiis, ad errores lapſorum et laſciuiam. Vt enim Simonides Lyricus docet, beate perfecta ratione victuro, ante alia patriam eſſe conuenit glorioſam. Ex his quidam aeternitati ſe commendari poſſe per ſtatuas exiſtimantes, eas ardenter adfectant, quaſi plus praemii ex figmentis aereis ſenſu carentibus adepturi, quam ex conſcientia honeſte recteque factorum: eaſque auro curant imbracteari: quod Acilio Glabrioni delatum eſt primo, cum conſiliis armisque regem ſuperaſſet Antiochum. Quam autem ſit pulchrum, exigua haec ſpernentem et minima, ad adſcenſus verae gloriae tendere longos et arduos, vt memorat vates Aſcraeus, Cenſorius Cato monſtrauit: qui interrogatus quamobrem inter multos nobiles ſtatuam non haberet; malo, inquit, ambigere bonos, quamobrem id non meruerim: quam quod eſt grauius, cur impetrauerim muſſitare. Alii ſummum decus in carrucis ſolito altioribus, et ambitioſo veſtium cultu ponentes, ſudant ſub ponderibus lacernarum, quas collis inſertas cingulis ipſis adnectunt, nimia ſubteminum tenuitate perflabiles; exſpectantes crebris agitationibus, maximeque ſiniſtra, vt longiores fimbriae tunicaeque perſpicue luceant, varietate liciorum effigiatae in ſpecies animalium multiformes. Alii nullo quaerente, vultus ſeueritate adſimulata, patrimonia ſua in immenſum extollunt, cultorum vt puta feracium multiplicantes annuos fructus, quae a primo ad vltimum ſolem ſe abunde iactitant poſſidere: ignorantes profecto maiores ſuos, per quos ita magnitudo Romana porrigitur, non diuitiis eluxiſſe,

ſed

A. C. 353. ſed per bella ſaeuiſſima, nec opibus, nec victu, nec indumentorum vilitate a gregariis militibus diſcrepantes, oppoſita cuncta ſuperaſſe virtute. Hinc ex collaticia ſtipe Valerius humatur ille Poplicola: et ſubſidiis amicorum mariti, inops cum liberis vxor alitur Reguli: et dotatur ex aerario filia Scipionis, cum nobilitas florem adultae virginis, diuturnam abſentiam pauperis erubeſceret patris. At nunc ſi ad aliquem bene nummatum tumentemque ideo, honeſtus aduena ſalutatum introiueris, primitus tamquam exoptatus ſuſcipieris: et interrogatus multa, coactusque mentiri, miraberis numquam antea viſus, ſummatem virum tenuem te ſic enixius obſeruantem: vt poeniteat ob haec bona tamquam praecipua non vidiſſe ante decennium Romam. Hacque adfabilitate confiſus, cum eadem poſtridie feceris, vt incognitus haerebis et repentinus, hortatore illo heſterno ... numerando, qui ſis vel vnde venias, diutius ambigente. Agnitus vero tandem, et adſcitus in amicitiam, ſi te ſalutandi adſiduitati dederis triennio indiſcretus, et per totidem defueris tempus, reuerteris ad paria perferenda: nec vbi eſſes interrogatus, et num e medio diſceſſeris, aetatem omnem fruſtra in ſtipite conteres ſubmittendo. Cum autem interuallata temporibus conuiuia longa et noxia coeperint adparari, vel diſtributio ſollemnium ſportularum; anxia deliberatione tractatur, an exceptis iis quibus viciſſitudo debetur, peregrinum inuitari conueniet: et ſi digeſto plene conſilio id placuerit fieri, is adhibetur qui pro domibus excubat aurigarum, aut artem teſſerariam profitetur, aut ſecretiora quaedam ſe noſſe confingit. Homines enim eruditos et ſobrios vt infauſtos et inutiles vitant: eo quoque accedente, quod et nomenclatores adſueti haec et talia venditare, mercede accepta, lucris quoſdam et prandiis inſerunt ſubditicios ignobiles et obſcuros. Menſarum enim voragines, et varias voluptatum illece-

lecebras, ne longius progrediar, praetermitto: illuc A. C.
transiturus, quod quidam per ampla spatia vrbis, sub- 353.
versasque silices, sine periculi metu properantes, equos velut publicos signatis, quod dicitur, calceis agitant, familiarum agmina tamquam praedatorios globos post terga trahentes, ne Sannione quidem, vt ait comicus, domi relicto: quos imitatae matronae complures, opertis capitibus et basternis, per latera ciuitatis cuncta discurrunt. Vtque praeliorum periti rectores primo cateruas densas opponunt et fortes, deinde leues armaturas, post iaculatores, vltimasque subsidiales acies, si fors adegerit, inuasuras: ita praepositis vrbanae familiae suspensae digerentibus sollicite, quos insignes faciunt virgae dextris aptatae, velut tessera data castrensi, iuxta vehiculi frontem omne textrinum incedit: huic atratum coquinae adiungitur ministerium, deinde totum promiscue seruitium, cum otiosis plebeiis de vicinitate coniunctis: postrema multitudo spadonum, a senibus in pueros desinens, obluridi, distortaque lineamentorum compage deformes: vt quaqua incesserit quisquam, cernens mutilorum hominum agmina, detestetur memoriam Semiramidis reginae illius veteris, quae teneros mares castrauit omnium prima, velut vim iniectans naturae, eamdemque ab instituto cursu retorquens, quae inter ipsa oriundi crepundia, per primigenios seminis fontes, tacita quodammodo lege, vias propagandae posteritatis ostendit. Quod cum ita sit, paucae domus studiorum seriis cultibus antea celebratae, nunc ludibriis ignauiae torpentis exundant, vocali sono, perflabili tinnitu fidium resultantes. Denique pro philosopho cantor, et in locum oratoris doctor artium ludicrarum accitur: et bibliothecis sepulcrorum ritu in perpetuum clausis, organa fabricantur hydraulica, et lyrae ad speciem carpentorum ingentes, tibiaeque et histrionici gestus instrumenta non leuia. Postremo ad

A. C. 353. ad id indignitatis eſt ventum, vt cum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab vrbe praecipites; ſectatoribus diſciplinarum liberalium impendio paucis ſine reſpiratione vlla extruſis, tenerentur mimarum adſeclae veri, quique id ſimularunt ad tempus: et tria millia ſaltatricum ne interpellata quidem, cum choris totidemque remanerent magiſtris. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas adfatim multas ſpectare cirratas, quibus ſi nupſiſſent, per aetatem ter iam nixus poterat ſuppetere liberorum, aduſque taedium pedibus pauimenta tergentes, iactari volubilibus gyris, dum exprimunt innumera ſimulacra, quae finxere fabulae theatrales. Illud autem non dubitatur, quod cum eſſet aliquando virtutum omnium domicilium Roma, ingenuos aduenas plerique nobilium (vt Homerici bacarum ſuauitate Lotophagi) humanitatis multiformibus officiis retentabant. Nunc vero inanes flatus quorumdam, vile eſſe quidquid extra vrbis pomoerium naſcitur, aeſtimant, praeter orbos et caelibes: nec credi poteſt, qua obſequiorum diuerſitate coluntur homines ſine liberis Romae. Et quoniam apud eos, vt in capite mundi, morborum acerbitates celſius dominantur, ad quos vel ſedandos omnis profeſſio medendi torpeſcit; excogitatum eſt adminiculum ſoſpitale, ne quis amicum perferentem ſimilia videat: additumque eſt cautionibus paucis remedium aliud ſatis validum; vt famulos percontatum miſſos, quemadmodum valeant noti hac aegritudine colligati, non ante recipiant domum, quam lauacro purgauerint corpus. Ita etiam alienis oculis viſa metuitur labes. Sed tamen haec cum ita tutius obſeruentur, quidam vigore artuum imminuto, rogati ad nuptias, vbi aurum dexteris manibus cauatis offertur, impigre vel vſque Spoletium pergunt. Haec nobilium inſtituta. Ex turba vero imae ſortis et paupertinae in tabernis

bernis aliqui pernoctant vinariis: nonnulli velabris A. C.
vmbraculorum theatralium latent, quae Campanam 353.
imitatus lasciuiam Catulus in aedilitate sua suspendit omnium primus: aut pugnaciter aleis certant, turpi sono fragosis naribus introrsum reducto spiritu concrepantes: aut quod est studiorum omnium maximum, ab ortu lucis ad vesperam sole fatiscunt vel pluuiis, per minutias aurigarum equorumque praecipua, vel delicta scrutantes. Et est admodum mirum, videre plebem innumeram mentibus ardore quodam infuso, cum dimicationum curulium euentu pendentem. Haec similiaque memorabile nihil vel serium agi Romae permittunt. Ergo redeundum ad textum.

VII. Latius iam dissimulata licentia onerosus bonis omnibus Caesar, nullum post haec adhibens modum, Orientis latera cuncta vexabat, nec honoratis parcens, nec vrbium primatibus, nec plebeiis. Denique Antiochensis ordinis vertices sub vno elogio iussit occidi; ideo efferatus, quod ei celebrari vilitatem intempestiuam vrgenti, cum impenderet inopia, grauius rationabili responderunt: et perissent ad vnum, ni Comes Orientis tunc Honoratus fixa constantia restitisset. Erat autem diritatis eius hoc quoque indicium, nec obscurum, nec latens, quod ludicris cruentis delectabatur, et in circo sex vel septem aliquoties vetitis certaminibus pugilum vicissim se concidentium, perfusorumque sanguine specie vt lucratus ingentia laetabatur. Accenderat super his incitatum propositum ad nocendum aliqua mulier vilis, quae ad palatium vt poposcerat intromissa, insidias ei latenter obtendi prodiderat ab militibus obscurissimis: quam Constantina exsultans, vt in tuto iam locata mariti salute, muneratam vehiculoque impositam, per regiae ianuas emisit in publicum, vt iis illecebris alios quoque ad indicanda proliceret paria vel maiora.

A. C. 353. Poſt haec Gallus Hierapolim profecturus, vt expeditioni ſpecie tenus adeſſet, Antiochenſi plebi ſuppliciter obſecranti, vt inediae diſpelleret metum, quae per multas difficilesque cauſas adfore iam ſperabatur, non (vt mos eſt principibus, quorum diffuſa poteſtas localibus ſubinde medetur aerumnis) diſponi quidquam ſtatuit, vel ex prouinciis alimenta transferri conterminis: ſed conſularem Syriae Theophilum prope adſtantem, vltima metuenti multitudini dedit, adſidue replicando, quod inuito rectore nullus egere poterit victu. Auxerunt haec vulgi ſordidioris audaciam: et cum ingraueſceret penuria commeatuum, famis et furoris impulſu, Eubuli cuiuſdam inter ſuos clari domum ambitioſam ignibus ſubditis inflammauit: rectoremque vt ſibi iudicio imperiali addictum calcibus inceſſens et pugnis, conculcans ſeminecem laniatu miſerando diſcerpſit. Poſt cuius lacrymoſum interitum in vnius exitio quiſque imaginem periculi ſui conſiderans, documento recenti ſimilia formidabat. Eodem tempore Serenianus ex Duce, cujus ignauia populatam in Phoenice Celſen ante retulimus, pulſatae maieſtatis imperii reus iure poſtulatus ac lege, incertum qua potuit ſuffragatione abſolui: aperte conuictus, familiarem ſuum cum pileo, quo caput operiebat, incantato vetitis artibus, ad templum miſiſſe fatidicum, quaeritatum expreſſe an ei firmum portenderetur imperium, vt cupiebat, et cunctum. Duplexque iiſdem diebus acciderat malum, quod et Theophilum inſontem atrox interceperat caſus, et Serenianus dignus exſecratione cunctorum, innoxius modo non reclamante publico vigore diſceſſit. Haec ſubinde Conſtantius audiens, et quaedam referente Thalaſſio doctus, quem obiſſe iam compererat lege communi: ſcribens ad Caeſarem blandius, adiumenta paullatim illi ſubtraxit, ſollicitari ſe ſimulans, ne, vti eſt militare otium fere tumultuoſum, in eius per-

niciem

niciem conſpiraret, ſolisque ſcholis iuſſit eſſe conten- A. C.
tum palatinis et protectorum, cum ſcutariis et gentili- 353.
bus: et mandabat Domitiano, ex Comite Largitionum, praefecto, vt cum in Syriam venerit, Gallum, quem crebro acciuerat, ad Italiam properare blande hortaretur et verecunde. Qui cum veniſſet ob haec feſtinatis itineribus Antiochiam, praeſtrictis palatii ianuis, contempto Caeſare, quem videri decuerat, ad praetorium cum pompa ſollemni perrexit: morbosque diu cauſatus, nec regiam introiit, nec proceſſit in publicum: ſed abditus multa in eius moliebatur exitium, addens quaedam relationibus ſuperuacua, quas ſubinde dimittebat ad principem. Rogatus ad vltimum, admiſſusque in conſiſtorium, ambage nulla praegreſſa, inconſiderate et leuiter; Proficiſcere, inquit, vt praeceptum eſt, Caeſar, ſciens quod ſi ceſſaueris, et tuas et palatii tui auferri iubebo propediem annonas. Hocque ſolo contumaciter dicto, ſubiratus abſceſſit, nec in conſpectum eius poſtea venit ſaepius arceſſitus. Hinc ille commotus, vt iniuſta perferens et indigna, praefecti cuſtodiam protectoribus mandauerat fidis. Quo comperto Montius tunc quaeſtor, vafer quidem, ſed ad lenitatem propenſior, conſulens in commune, aduocatos palatinarum primos ſcholarum adloquutus eſt mollius, docens nec decere haec fieri, nec prodeſſe: addensque vocis obiurgatorio ſono, quod ſi id placeret, poſt ſtatuas Conſtantii deiectas, ſuper adimenda vita praefecto conueniet ſecurius cogitari. His cognitis, Gallus vt ſerpens adpetitus telo vel ſaxo, iamque ſpes extremas opperiens, et ſuccurrens ſaluti ſuae quauis ratione, colligi omnes iuſſit armatos: et cum ſtarent attoniti, diſtricta dentium acie ſtridens. *Adeſte*, inquit, *viri fortes mihi periclitanti vobiſcum. Montius nos tumore inuſitato quodam et nouo, vt rebelles et maieſtati recalcitrantes Auguſtae, per haec quae ſtrepit incuſat: iratus nimirum, quod contuma-*

A. C. 353. *cem praefectum, quid rerum ordo postulat, ignorare dissimulantem, formidine tenus iusserim custodiri.* Nihil morati post haec militares, auidi saepe turbarum, adorti sunt Montium primum, qui diuertebat in proximo, leui corpore senem, atque morbosum: et hirsutis resticulis cruribus eius innexis, diuaricatum sine spiramento vllo adusque praetorium traxere praefecti. Et eodem impetu Domitianum praecipitem per scalas, itidem funibus constrinxerunt: eosque coniunctos per ampla spatia ciuitatis acri raptauere discursu. Iamque artuum et membrorum diuulsa compage, superscandentes corpora mortuorum, ad vltimam truncata deformitatem, velut exsaturati mox abiecerunt in flumen. Incenderat autem audaces vsque ad insaniam homines ad haec, quae nefariis egere conatibus, Luscus quidam curator vrbis subito visus: eos vt eiulans baiulorum praecentor, ad expediendum quod orsi sunt incitans vocibus crebris: qui haud longe postea ideo viuus exustus est. Et quia Montius inter dilaniantium manus spiritum efflaturus, Epigonium et Eusebium, nec professionem, nec dignitatem ostendens, aliquoties increpabat: qui sint hi, magna quaerebatur industria, et nequid intepesceret, Epigonius e Lycia philosophus ducitur, et Eusebius ab Emissa Pittacas cognomento, concitatus orator: cum quaestor non hos, sed tribunos fabricarum insimulasset, promittentes armorum si nouas res agitari comperissent. Iisdem diebus Apollinaris Domitiani gener, paulo ante agens palatii Caesaris curam, ad Mesopotamiam missus a socero, per militares numeros immodice scrutabatur, an quaedam altiora meditantis iam Galli secreta susceperint scripta: qui compertis Antiochiae gestis, per minorem Armeniam lapsus, Constantinopolim petiit, exindeque per protectores retractus, artissime tenebatur. Quae dum ita struuntur, indicatum est apud Tyrum indumentum

regale

regale textum occulte, incertum quo locante, vel A. C.
cuius vſibus adparatum. Ideoque rector prouinciae 353.
tunc pater Apollinaris, eiuſdem nominis, vt conſcius ductus eſt: aliique congregati ſunt ex diuerſis ciuitatibus multi, qui atrocium criminum ponderibus vrgebantur. Iamque lituis cladium concrepantibus internarum, non celate, vt antea, turbidum ſaeuiebat ingenium, a veri conſideratione detortum: et nullo impoſitorum vel compoſitorum fidem ſollemniter inquirente, nec diſcernente a ſocietate noxiorum inſontes, velut exturbatum e iudiciis fas omne diſceſſit: et cauſarum legitima ſilente defenſione, carnifex rapinarum ſequeſter, et obductio capitum, et bonorum vbique multatio verſabatur per orientales prouincias: quas recenſere puto nunc opportunum, abſque Meſopotamia, iam digeſta, cum bella Parthica dicerentur, et Ægypto, quam neceſſario aliud reieci ad tempus.

VIII. Superatis Tauri montis verticibus, qui ad ſolis ortum ſublimius attolluntur, Cilicia ſpatiis porrigitur late diſtentis, diues bonis omnibus terra: eiusque lateri dextro adnexa Iſauria, pari ſorte vberi palmite viret et frugibus multis: quam mediam nauigabile flumen Calycadnus interſcindit. Et hanc quidem praeter oppida multa, duae ciuitates exornant, Seleucia, opus Seleuci regis, et Claudiopolis, quam deduxit coloniam Claudius Caeſar. Iſaura enim antehac nimium potens, olim ſubuerſa vt rebellatrix interneciua, aegre veſtigia claritudinis priſtinae monſtrat admodum pauca. Ciliciam vero, quae Cydno amne exſultat, Tarſus nobilitat, vrbs perſpicabilis: (hanc condidiſſe Perſeus memoratur, Iouis filius et Danaës, vel certe ex Æthiopia profectus Sandan quidam nomine, vir opulentus et nobilis) et Anazarbus auctoris vocabulum referens: et Mopſueſtia, vatis illius domicilium Mopſi, quem a commilitio Argo-

A. C. 353. nautarum, cum aureo vellere direpto redirent, errore abſtractum, delatumque ad Africae littus mors repentina conſumpſit: et ex eo, ceſpite punico tecti manes eius heroici, dolorum varietati medentur plerumque ſoſpitales. Hae duae prouinciae bello quondam piratico cateruis miſtae praedonum, a Seruilio proconſule miſſae ſub iugum, factae ſunt vectigales. Et hae quidem regiones velut in prominenti terrarum lingua poſitae, ab orbe Eoo monte Amano diſparantur. Orientis vero limes in longum protentus et rectum, ab Euphratis fluminis ripis aduſque ſupercilia porrigitur Nili, laeva Saracenis conterminans gentibus, dextra pelagi fragoribus patens: quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit magnum in modum, cum poſt Alexandri Macedonis obitum ſucceſſorio iure teneret regna Perſidis, efficaciae impetrabilis rex, vt indicat cognomentum. Abuſus enim multitudine hominum, quam tranquillis in rebus diutius rexit, ex agreſtibus habitaculis vrbes conſtruxit, multis opibus firmas et viribus: quarum ad praeſens pleraeque licet Graecis nominibus adpellentur, quae iiſdem ad arbitrium impoſita ſunt conditoris, primogenia tamen nomina non amittunt, quae eis Aſſyria lingua inſtitutores veteres indiderunt. Et prima poſt Oſdroënam, quam (vt dictum eſt) ab hac deſcriptione diſcreuimus, Commagena, nunc Euphratenſis, clementer adſurgit; Hierapoli, vetere Nino, et Samoſata ciuitatibus amplis illuſtris. Dein Syria per ſpecioſam interpatet diffuſa planitiem. Hanc nobilitat Antiochia, mundo cognita ciuitas, cui non certauerit alia aduecticiis ita adfluere copiis et internis et Laodicea, et Apamia, itidemque Seleucia, iam inde a primis auſpiciis florentiſſimae. Poſt hanc acclinis Libano monti Phoenice, regio plena gratiarum et venuſtatis, vrbibus decorata magnis et pulchris: in quibus amoenitate celebritateque nominum Tyrus excel-

lit,

lit, Sidon et Berytus, iisdemque pares, Emissa, et A. C.
Damascus, saeculis conditae priscis. Has autem pro- 253.
vincias, quas Orontes ambiens amnis, imosque pedes Cassii montis illius celsi praetermeans, funditur in Parthenium mare, Cn. Pompeius superato Tigrane, regnis Armeniorum abstractas ditioni Romanae coniunxit. Vltima Syriarum est Palaestina, per interualla magna protenta, cultis abundans terris et nitidis, et ciuitates habens quasdam egregias, nullam nulli cedentem, sed sibi vicissim velut ad perpendiculum aemulas: Caesaream, quam ad honorem Octauiani principis exaedificauit Herodes, et Eleutheropolim, et Neapolim, itidemque Ascalonem, Gazam, aeuo superiore exstructas. In his tractibus nauigerum nusquam visitur flumen: et in locis plurimis aquae suapte natura calentes emergunt, ad vsus aptae multiplicium medelarum. Verum has quoque regiones pari sorte Pompeius Iudaeis domitis, et Hierosolymis captis, in prouinciae speciem rectori delata iurisdictione formauit. Huic Arabia est conserta, ex alio latere Nabataeis contigua; opima varietate commerciorum, castrisque oppleta validis et castellis, quae ad repellendos gentium vicinarum excursus, sollicitudo peruigil veterum per opportunos saltus erexit et cautos. Haec quoque ciuitates habet inter oppida quaedam ingentes, Bostram et Gerasam atque Philadelphiam, murorum firmitate cautissimas. Hanc prouinciae imposito nomine, rectoreque attributo, obtemperare legibus nostris Traianus compulit imperator, incolarum tumore saepe contuso, cum glorioso marte Mediam vrgeret et Parthos. Cyprum itidem insulam procul a continenti discretam et portuosam, inter municipia crebra vrbes duae faciunt claram, Salamis et Paphus: altera Iouis delubris, altera Veneris templo insignis. Tanta tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus, vt nullius ex-

A. C. 353. terni indigens adminiculi, indigenis viribus, a fundamento ipſo carinae ad ſupremos vſque carbaſos aedificet onerariam nauem, omnibusque armamentis inſtructam mari committat. Nec piget dicere, auide magis hanc inſulam populum Romanum inuaſiſſe, quam iuſte. Ptolemaeo enim rege foederato nobis et ſocio, ob aerarii noſtri anguſtias iuſſo ſine vlla culpa proſcribi, ideoque hauſto veneno voluntaria morte deleto, et tributaria facta eſt, et velut hóſtiles eius exuuiae claſſi impoſitae, in vrbem aduectae ſunt per Catonem. Nunc repetetur ordo geſtorum.

IX. Inter has ruinarum varietates, a Niſibi quam tuebatur accitus Vrſicinus, cui nos obſequuturos iunxerat imperiale praeceptum, diſpicere litis exitialis ſemina cogebatur, abnuens et reclamans adulatorum oblatrantibus turmis: bellicoſus ſane milesque ſemper et militum ductor, ſed forenſibus iurgiis longe diſcretus: qui metu ſui diſcriminis anxius, cum accuſatores quaeſitoresque ſubditiuos ſibi conſociatos ex iiſdem foueis cerneret emergentes, quae clam palamue agitabantur, occultis Conſtantium litteris edocebat, implorans ſubſidia, quorum metu tumor notiſſimus Caeſaris exhalaret. Sed cautela nimia in peiores haeſerat plagas, vt narrabimus poſtea, aemulis conſarcinantibus inſidias graues apud Conſtantium, caetera medium principem, ſed ſi quid auribus eius huiusmodi quiuis infudiſſet ignotus, acerbum et implacabilem, et in hoc cauſarum titulo diſſimilem ſui. Proinde die funeſtis interrogationibus praeſtituto, imaginarius iudex equitum reſedit magiſter, adhibitis aliis iam quae eſſent agenda praedoctis: et adſiſtebant hincinde notarii, quid quaeſitum eſſet, quidue reſponſum, curſim ad Caeſarem perferentes: cuius imperio truci, ac ſtimulis reginae, exertantis aurem ſubinde per aulaeum, nec diluere obiecta permiſſi, nec defenſi periere complures. Primi igitur omnium ſtatuuntur

Epigo-

Epigonius et Eusebius, ob nominum gentilitatem op- A. C.
pressi. Praediximus enim Montium, sub ipso viuen- 353.
di termino, his vocabulis adpellatos fabricarum culpasse tribunos, vt adminicula futurae molitioni pollicitos. Et Epigonius quidem amictu tenus philosophus, vt adparuit, prece frustra tentata, sulcatis lateribus, mortisque metu admoto, turpi confessione cogitatorum socium, quae nulla erant, fuisse firmauit, cum nec vidisset quidquam nec audisset, penitus expers forensium rerum: Eusebius vero obiecta fidentius negans, suspensus in eodem gradu constantiae stetit, latrocinium illud esse, non iudicium clamans. Cumque pertinacius, vt legum gnarus, accusatorem flagitaret atque sollemnia, doctus id Caesar, libertatemque superbiam ratus, tamquam obtrectatorem audacem excarnificari praecepit: qui ita euisceratus, vt cruciatibus membra deessent, implorans caelo iustitiam, toruum renidens fundato pectore mansit immobilis, nec se incusare, nec quemquam alium passus: et tandem nec confessus nec confutatus, cum abiecto consorte poenali est morte multatus. Et ducebatur intrepidus temporum iniquitati insultans, imitatus Zenonem illum veterem Stoicum, qui vt mentiretur quaedam, laceratus diutius, auulsam sedibus linguam suam cum cruento sputamine in oculos interrogantis Cyprii regis impegit. Post haec indumentum regale quaerebatur: et ministris fucandae purpurae tortis, confessisque pectoralem tuniculam sine manicis textam, Maras quidam nomine inductus est (vt appellant Christiani) diaconus: cuius prolatae litterae scriptae Graeco sermone ad Tyrii textrini praepositum, celerari speciem perurgebant: quam autem non indicabant: denique etiam idem ad vsque discrimen vitae vexatus, nihil fateri compulsus est. Quaestione igitur per multiplices dilatata fortunas, cum ambigerentur quaedam, nonnulla leuius

 actita-

A. C. 354 actitata constaret, post multorum clades Apollinares ambo pater et filius in exsilium acti, cum ad locum Crateras nomine peruenissent, villam scilicet suam, quae ab Antiochia vicesimo et quarto disiungitur lapide, vt mandatum est, fractis cruribus occiduntur. Post quorum necem nihilo lenius halftiens Gallus, vt leo cadaueribus pastus, multa huiusmodi scrutabatur: quae singula narrare non refert, ne professionis modum, quod euitandum est, excedamus.

X. Haec dum Oriens diu perferret, caeli reserato tepore, Constantius consulatu suo septies, et Caesaris ter, egressus Arelate Valentiam petit, in Gundomadum et Vadomarium fratres Alamannorum reges arma moturus, quorum crebris excursibus vastabantur confines limitibus terrae Gallorum. Dumque ibi diu moratur, commeatus opperiens, quorum translationem ex Aquitania verni imbres solito crebriores prohibebant, auctique torrentes, Herculanus aduenit protector domesticus, Hermogenis ex magistro equitum filius, apud Constantinopolim, vt supra retulimus, populari quondam turbela discerpti: quo verissime referente quae Gallus egerat, damnis super praeteritis maerens, et futurorum timore suspensus; angorem animi quamdiu potuit emendabat. Miles tamen interea omnis apud Cabillona collectus, morarum impatiens saeuiebat, hoc irritatior, quod nec subsidia viuendi suppeterent, alimentis nondum ex vsu translatis. Vnde Rufinus ea tempestate praefectus praetorio, ad discrimen trusus est vltimum. Ire enim ipse compellebatur ad militem, quem exagitabat inopia simul et feritas, et alioquin coalito more in ordinarias dignitates asperum semper et saeuum, vt satisfaceret, atque monstraret, quam ob causam annonae conuectio sit impedita. Quod opera consulta cogitabatur astute, vt hoc insidiarum genere Galli periret auunculus, ne eum vt praepotens acueret in fiduci-

fiduciam, exitiosa coeptantem. Verum nauata est A. C.
opera diligens; hocque dilato, Eusebius praepositus 354.
cubiculi missus est Cabillona, aurum secum perferens: quo per turbulentos seditionum concitores occultius distributo, et tumor consenuit militum, et salus est in tuto locata praefecti. Deinde cibo abunde perlato, castra die praedicto sunt mota. Emensis itaque difficultatibus multis, et niue obrutis callibus pluribus, vbi prope Rauracum ventum est ad supercilia fluminis Rheni, resistente multitudine Alamanna, pontem suspendere nauium compage Romani vi nimia vetabantur, ritu grandinis vndique conuolantibus telis: et cum id impossibile videretur, Imperator cogitationibus magnis attonitus, quid capesseret ambigebat. Ecce autem ex improuiso index quidam regionum gnarus aduenit, et mercede accepta vadosum locum nocte monstrauit, vnde superari potuit flumen: et potuisset aliorsum intentis hostibus exercitus inde transgressus, nullo id opinante, cuncta vastare, ni pauci ex eadem gente, quibus erat honoratioris militiae cura commissa, populares suos haec per nuntios docuissent occultos, vt quidam existimabant. Infamabat autem haec suspicio Latinum domesticorum comitem, et Agilonem tribunum stabuli, atque Scudilonem scutariorum rectorem, qui tunc vt dextris suis gestantes Remp. colebantur. At barbari suscepto pro instantium rerum ratione consilio, dirimentibus forte suspicibus, vel congredi prohibente auctoritate sacrorum, mollito vigore, quo fidentius resistebant, optimates misere delictorum veniam petituros et pacem. Tentis igitur regis vtriusque legatis, et negotio tectius diu pensato, cum pacem oportere tribui, quae iustis conditionibus petebatur, eamque ex re tum fore sententiarum via concinens adprobasset, aduocato in concionem exercitu, Imperator pro tempore pauca dicturus; tribunali adsistens, circum-

A. C. circumdatus poteſtatum coetu celſarum, ad hunc diſ-
354. ſeruit modum:

Nemo quaeſo miretur, ſi poſt exſudatos labores itinerum longos, congeſtoſque adfatim commeatus, fiducia veſtri ductante, barbaricos pagos aduentans, velut mutato repente conſilio ad placidiora diverti. Pro ſuo enim loco et animo quiſque veſtrum reputans, id inueniet verum, quod miles vbique, licet membris vigentibus firmus, ſe ſolum vitamque propriam circumſpicit et defendit: Imperator vero officiorum, dum aequis omnibus alienae cuſtos ſalutis, nihil non ad ſui ſpectare tutelam rationes populorum cognoſcit, et remedia cuncta quae ſtatus negotiorum admittit, arripere debet alacriter, ſecunda numinis voluntate delata. Vt in breue igitur conferam, et oſtendam qua ex cauſa omnes vos ſimul adeſſe volui, commilitiones mei fidiſſimi, accipite aequis auribus, quae ſuccinctius explicabo. Veritatis enim abſolutus ſermo ac ſemper eſt ſimplex. Arduos veſtrae gloriae gradus, quos fama per plagarum quoque accolas extimarum diffundit, excellenter accreſcens, Alamannorum reges et populi formidantes, per oratores quos videtis ſummiſſis ceruicibus conceſſionem praeteritorum poſcunt et pacem: quam vt cunctator et cautus vtiliumque monitor, ſi veſtra voluntas adeſt, tribui debere cenſeo, multa contemplans: primo vt Martis ambigua declinentur: dein vt auxiliatores pro aduerſariis adſciſcamus, quod pollicentur: tum autem, vt incruenti mitigemus ferociae ſlatus, pernicioſos ſaepe prouinciis: poſtremo id reputantes, quod non ille hoſtis vincitur ſolus, qui cadit in acie, pondere armorum oppreſſus, et virium; ſed multo tutius etiam tuba tacente, ſub iugum mittitur voluntarius, qui ſentit expertus, nec fortitudinem in rebelles, nec lenitatem in ſupplices animos deeſſe. In ſumma, tamquam arbitros vos quid ſuadetis opperior, vt princeps tranquillus temperanter adhibere

bere modum adlapsa felicitate decernens. Non enim A. C.
inertiae, sed modestiae humanitatique, mihi credite, 354.
hoc quod recte consultum est, adsignabitur.

Mox dicta finierat, multitudo omnis ad quae Imperator voluit promptior, laudato consilio, consensit in pacem, ea ratione maxime percita, quod norat expeditionibus crebris, fortunam eius in malis tantum ciuilibus vigilasse: cum autem bella mouerentur externa, accidisse plerumque luctuosa. Icto post haec foedere gentium ritu, perfectaque sollemnitate, Imperator Mediolanum ad hiberna discessit.

XI. Vbi curarum abiectis ponderibus aliis, tamquam nodum Gordium difficillimum, Caesarem conuellere nisu valido cogitabat: eique deliberanti cum proximis, clandestinis colloquiis et nocturnis, qua vi, quibusue commentis id fieret, antequam effundendis rebus pertinacius incumberet confidentia: acciri mollioribus scriptis per simulationem tractatus publici nimis vrgentis, eumdem placuerat Gallum, vt auxilio destitutus, sine vllo interiret obstaculo. Huic sententiae versabilium adulatorum refragantibus globis (inter quos erat Arbetio ad insidiandum acer et flagrans, et Eusebius tunc praepositus cubiculi, effusior ad nocendum) id occurrebat, Caesare discedente Vrsicinum in Oriente perniciose relinquendum, si nullus esset qui prohiberet, altiora meditaturum. Iisdemque residui regii accessere spadones, quorum ea tempestate plus habendi cupiditas vltra mortalem modum adolescebat, inter ministeria vitae secretioris per arcanos susurros nutrimenta fictis criminibus subserentes: qui ponderibus inuidiae grauioris virum fortissimum opprimebant, subolescere imperio adultos eius filios mussitantes, decore corporum fauorabiles et aetate, per multiplicem armaturae scientiam agilitatemque membrorum inter quotidiana proludia exercitus, consulto consilio cognitos: Gallum suopte ingenio trucem

A. C. 354. trucem per ſuppoſitos quoſdam ad ſaeua facinora ideo animatum, vt eo digna omnium ordinum deteſtatione exoſo, ad magiſtri equitum liberos principatus inſignia transferantur. Cum haec taliaque ſollicitas eius aures euerberarent, expoſitas ſemper huiuſmodi rumoribus et patentes, varia animo tum miſcente conſilia, tandem id vt optimum factu elegit: et Vrſicinum primum ad ſe venire ſummo cum honore mandauit, ea ſpecie, vt pro rerum tunc vrgentium captu diſponeretur concordi conſilio, quibus virium incrementis Parthicarum gentium arma minantium impetus frangerentur. Et ne quid ſuſpicaretur aduerſi venturus, vicarius eius, dum redit, Proſper miſſus eſt comes: acceptiſque literis, et copia rei vehiculariae data, Mediolanum, itineribus properauimus magnis. Reſtabat vt Caeſar poſt haec properaret accitus: et abſtergendae cauſa ſuſpicionis ſororem ſuam, eius vxorem, Conſtantius ad ſe tandem deſideratam venire multis fictisque blanditiis hortabatur. Quae licet ambigeret, metuens ſaepe cruentum; ſpe tamen quod eum lenire poterat vt germanum, profecta, cum Bithyniam introiſſet, in ſtatione quae Caenos Gallicanos adpellatur, abſumpta eſt vi febrium repentina. Cuius poſt obitum maritus comtemplans cecidiſſe fiduciam, qua ſe fultum exiſtimabat, anxia cogitatione quid moliretur haerebat. Inter res enim impeditas et turbidas, ad hoc vnum mentem ſollicitam dirigebat, quod Conſtantius cuncta ad ſuam ſententiam conferens, nec ſatisfactionem ſuſcipiet aliquam, nec erratis ignoſcet: ſed vt erat in propinquitatis perniciem inclinatior, laqueos ei latenter obtendens, ſi cepiſſet incautum, morte multaret. Eo neceſſitatis adductus, vltimaque ni vigilaſſet opperiens, principem locum, ſi qua patuiſſet copia, adfectabat: ſed perfidiam proximorum ratione bifaria verebatur, qui eum vt truculentum horrebant et leuem, quique altiorem Conſtantii fortunam

tunam in difcordiis ciuilibus formidabant. Inter has A. C.
curarum moles immenfas, Imperatoris fcripta fufci- 354.
piebat adfidua, monentis orantisque vt ad fe veniret, et mente monftrantis obliqua, Remp. nec poffe diuidi, nec debere, fed pro viribus quemque ei ferre fuppetias fluctuanti, nimirum Galliarum indicans vaftitatem. Quibus fubferebat non adeo vetus exemplum, quod Diocletiano et eius collegae, vt adparitores, Caefares non refides, fed vltro citroque difcurrentes obtemperabant: et in Syria Augufti vehiculum irafcentis per fpatium mille paffuum fere pedes antegreffus eft Galerius purpuratus. Aduenit poft multos Scudilo fcutariorum tribunus, velamento fubagreftis ingenii perfuafionis opifex callidus: qui eum adulabili fermone feriis admifto, folus omnium proficifci pellexit, vultu adfimulato faepius replicando, quod flagrantibus votis eum videre frater cuperet patruelis, quod per imprudentiam geftum eft remiffurus vt mitis et clemens: participemque eum fuae maieftatis adfcitum, et futurum laborum quoque focium, quos Arctoae prouinciae diu feffae pofcebant. Vtque folent manum iniectantibus fatis hebetari fenfus hominum et obtundi, his illecebris ad meliorum expectationem erectus, egreffusque Antiochia numine laeuo ductante, prorfus ire tendebat de fumo, vt prouerbium loquitur vetus, ad flammam: et ingreffus Conftantinopolim, tamquam in rebus profperis et fecuris, editis equeftribus ludis, capiti Coracis aurigae coronam impofuit vt victoris. Quo cognito Conftantius vltra mortalem modum exarfit: ac ne quo cafu idem Gallus de futuris incertus, agitare quaedam conducentia faluti fuae per itinera conaretur, remoti funt omnes de induftria milites agentes in ciuitatibus perviis. Eoque tempore Taurus quaeftor ad Armeniam miffus, confidenter nec adpellato eo nec vifo tranfiuit.

Vene-

A. C. Venere tamen aliqui iuſſu Imperatoris, adminiſtratio-
354. num ſpecie diuerſarum, eumdem ne commouere ſe poſſet, neue tentaret aliquid occulte cuſtodituri: inter quos Leontius erat, poſtea vrbi praefectus, vt quaeſtor, et Lucillianus quaſi domeſticorum comes, et ſcutariorum tribunus nomine Bainobaudes. Emenſis itaque longis interuallis et planis, cum Hadrianopolim introiſſet vrbem Haemimontanam, Vſcudamam ante hac adpellatam, feſſasque labore diebus duodecim recreans vires, comperit Thebeas legiones in vicinis oppidis hiemantes, conſortes ſuos miſiſſe quoſdam, eum vt remaneret promiſſis fidis hortaturos et firmis, fiducia ſui abunde per ſtationes locati confines: ſed obſeruante cura peruigili proximorum, nullam videndi vel audiendi quae ferebant furari potuit facultatem. Inde aliis ſuper alias vrgentibus litteris exire, et decem vehiculis publicis, vt praeceptum eſt, vſus, relicto palatio omni, praeter paucos tori miniſtros et menſae, quos adduxerat ſecum, ſqualore concretus celerare gradum compellebatur adigentibus multis, temeritati ſuae ſubinde flebiliter imprecatus, quae eum iam deſpectum et vilem arbitrio ſubdiderat infimorum. Inter haec tamen per inducias naturae conquieſcentis, ſauciabantur eius ſenſus circumſtridentium terrore laruarum: interfectorumque cateruae, Domitiano et Montio praeuiis correptum eum, vt exiſtimabat in ſomnis, vncis furialibus obiectabant. Solutus enim corporeis nexibus animus, ſemper vigens motibus indefeſſis, et cogitationibus ſubiectus et curis, quae mortalium ſollicitant mentes, colligit viſa nocturna, quas phantaſias nos adpellamus. Pandente itaque viam fatorum ſorte triſtiſſima, qua praeſtitutum erat eum vita et imperio ſpoliari, itineribus interiectis permutatione iumentorum emenſis, venit Petobionem oppidum Noricorum:

vbi

vbi referatae ſunt inſidiarum latebrae omnes, et Bar- A. C.
batio repente adparuit comes, qui ſub eo domeſticis 354.
praefuit, cum Apodemio agente in rebus, milites ducens, quos beneficiis ſuis oppigneratos elegerat Imperator, certus nec praemiis nec miſeratione vlla poſſe deflecti. Iamque non adumbratis fallaciis res agebatur: ſed qua palatium eſt extra muros, armatis omne circumdedit. Ingreſſusque obſcuro iam die, ablatis regiis indumentis, Caeſarem tunica texit et paludamento communi, eum poſt haec nihil paſſurum velut mandato principis iurandi crebritate confirmans: et *ſtatim*, inquit, *exſurge:* et inopinum carpento priuato impoſitum, ad Iſtriam duxit prope oppidum Polam, vbi quondam peremptum Conſtantini filium accepimus Criſpum. Et cum ibi ſervaretur artiſſime, terrore propinquantis exitus iam praeſepultus, adcurrit Euſebius cubiculi tunc praepoſitus, Pentadiusque notarius, et Mellobaudes armaturarum tribunus, iuſſu Imperatoris compulſuri eum ſingillatim docere, quam ob cauſam quemque apud Antiochiam necatorum iuſſerat trucidari. Ad quae Adraſteo pallore perfuſus, hactenus valuit loqui, quod pleroſque incitante coniuge iugulauerit Conſtantina: ignorans profecto Alexandrum Magnum vrgenti matri vt occideret quemdam inſontem, et dictitanti ſpe impetrandi poſtea quae vellet eum ſe per nouem menſes vtero portaſſe praegnantem, ita reſpondiſſe prudenter: *Aliam, parens optima, poſce mercedem; hominis enim ſalus beneficio nullo penſatur.* Quo comperto, irreuocabili ira princeps percitus et dolore, fiduciam omnem fundandae ſecuritatis in eodem poſuit abolendo. Et miſſo Sereniano, quem in crimen maieſtatis vocatum, praeſtigiis quibuſdam abſolutum eſſe ſupra monſtrauimus, Pentadio quinetiam notario, et Apodemio

A. C. 354. agente in rebus, eum capitali ſupplicio deſtinauit: et ita colligatis manibus in modum noxii cuiuſdam latronis ceruice abſciſſa, ereptaque vultus et capitis dignitate, cadauer eſt relictum informe, paullo ante vrbibus et prouinciis formidatum. Sed vigilauit vtrubique ſuperni numinis aequitas. Nam et Gallum actus oppreſſere crudeles, et non diu poſtea ambo cruciabili morte abſumpti ſunt, qui eum licet nocentem, blandius palpantes, periuriis aduſque plagas perduxere letales: quorum Scudilo deſtillatione iecoris pulmones vomitans interiit: Barbatio, qui in eum iam diu falſa compoſuerat crimina, cum ex magiſterio peditum altius niti quorumdam ſuſurris incuſaretur, damnatus, exſtincti per fallacias Caeſaris manibus lacrymoſo obitu parentauit. Haec et huiuſmodi quaedam innumerabilia vltrix facinorum impiorum, bonorumque praemiatrix aliquoties operatur Adraſtia (atque vtinam ſemper!) quam vocabulo duplici etiam Nemeſin adpellamus: Ius quoddam ſublime numinis efficacis, humanarum mentium opinione lunari circulo ſuperpoſitum, vel, vt definiunt alii, ſubſtantialis tutela generali potentia partilibus praeſidens fatis: quam theologi veteres fingentes Iuſtitiae filiam, ex abdita quadam aeternitate tradunt omnia deſpectare terrena. Haec vt regina cauſarum, et arbitra rerum ac diſceptatrix, vrnam ſortium temperat, accidentium vices alternans: voluntatumque noſtrarum exorſa interdum alio, quam quo contendebant, exitu terminans, multiplices actus permutando conuoluit. Eademque neceſſitatis inſolubili retinaculo mortalitatis vinciens faſtus tumentes incaſſum, et incrementorum detrimentorumque momenta verſans, vt nouit, nunc erectas mentium ceruices opprimit et eneruat: nunc bonos ab imo ſuſcitans, ad bene viuendum extollit. Pinnas autem

ideo

ideo illi fabulofa vetuftas aptauit, vt adeffe velocitate A. C.
volucri cunctis exiftimetur: et praetendere guberna- 354.
culum dedit, eique fubdidit rotam, vt vniuerfitatem regere per elementa difcurrens omnia non ignoretur. Hoc immaturo interitu, ipfe quoque fui pertaefus, exceffit e vita aetatis anno nono atque vigefimo, cum quadriennio imperaffet: natus apud Tufcos in Maffa Veternenfi, patre Conftantio, Conftantini fratre Imperatoris, matreque Galla forore Rufini et Cerealis, quos trabeae confulares nobilitarunt, et praefecturae. Fuit autem forma confpicuus bona, decente filo corporis, membrorumque recta compage, flauo capillo et molli, barba licet recens emergente lanugine tenera, ita tamen vt maturius auctoritas emineret: tantum a temperatis moribus Iuliani differens fratris, quantum inter Vefpafiani filios fuit Domitianum et Titum. Adfumptus autem in ampliffimum fortunae faftigium, verfabileis eius motus expertus eft, qui ludunt mortalitatem: nunc euehentes quofdam ad fidera, nunc in Cocyti profunda mergentes. cuius rei cum innumera fint exempla, pauca tactu fummo tranfcurram. Haec fortuna mutabilis et inconftans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, et Dionyfium gentium quondam terrorem, Corinthi litterario ludo praefecit. Haec Adramytenum Andrifcum in fullonio natum, ad pfeudo-Philippi nomen euexit: et Perfei legitimum filium artem ferrariam ob quaerendum docuit victum. Eadem Mancinum poft imperium dedidit Numantinis, Samnitum atrocitati Veturium et Claudium Corfis, fubftrauitque feritati Carthaginis Regulum: iftius iniquitate Pompeius, poft quaefitum Magni ex rerum geftarum amplitudine cognomentum, ad fpadonum libidinem in Aegypto trucidatur. Et Eunus quidam ergaftularius feruus

 ducta-

A. C. ductauit in Sicilia fugitiuos. Quam multi ſplendi-
354. do loco nati, eadem rerum domina conniuente, Viriathi genua ſunt amplexi vel Spartaci? quot capita, quae horruere gentes, funeſti carnifices abſciderunt? Alter in vincula ducitur, alter inſperatae praeficitur poteſtati, alius a ſummo culmine dignitatis exeutitur. Quae omnia ſi ſcire quiſquam velit quam varia ſint et adſidua, arenarum numerum idem iam deſipiens, et montium pondera ſcrutari putabit.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XV.

Mors Galli Caesaris imperatori nunciatur C. I. *Vrsicinus Magister equitum per orientem, Iulianus Galli Caes. frater, et Gorgonius praepositus Caesariani cubiculi, accusantur maiestatis.* II. *In Galli Caesaris amicos et ministros animaduertitur.* III. *Lentienses Alamanni a Constantio A. pars caesi, pars fugati.* IV. *Siluanus Francus, magister peditum per Gallias, Coloniae Augustus adpellatur, et XXVIII. imperii die per insidias opprimitur.* V. *Siluani amici et conscii necati.* VI. *Ab Leontio praefecto vrbi populi R. seditiones repressae. Liberius episcopus sede pulsus.* VII. *Iulianus Galli frater a Constantio A. fratre patrueli Caesar creatur ac praeficitur Galliis.* VIII. *De origine Gallorum; et vnde dicti Celtae ac Galatae; deque eorum doctoribus.* IX. *De Alpibus Gallicanis; et de variis per eas itineribus.* X. *Breuis diuisio ac descriptio Galliarum; et cursus fluminis Rhodani.* XI. *De moribus Gallorum.* XII. *De Musoniano praefecto praetorio per orientem.* XIII.

Vtcumque potuimus veritatem scrutari ea quae videre licuit per aetatem, vel perplexe interrogando versatos in medio scire, narrauimus ordine casuum exposito diuersorum: residua quae sequuturus aperiet textus, pro virium captu limatius absoluemus, nihil obtrectatores longi, vt putant, operis formidantes. Tunc enim laudanda est breuitas, cum moras rumpens intempestiuas, nihil subtrahit cognitioni gestorum. A. C. 354.

I. Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat igneus turbarum incentor,

A. C. raptos eius calceos vehens equorum permutatione ve-
354. loci, vt nimietate cogendi quoſdam exſtingueret, praecurſorius index Mediolanum aduenit: ingreſſusque regiam ante pedes proiecit Conſtantii, velut ſpolia regis occiſi Parthorum: et perlato nuntio repentino, docente rem inſperatam et arduam ad ſententiam tota facilitate completam, hi qui ſummam aulam tenebant, omni placendi ſtudio in adulationem ex more collato, virtutem felicitatemque Imperatoris extollebant in caelum: cuius nutu, in modum gregariorum militum, licet diuerſis temporibus, duo exauctorati ſunt principes, Veteranio nimirum et Gallus. Quo ille ſtudio blanditiarum exquiſito ſublatus, immunemque ſe deinde fore ab omni mortalitatis incommodo fidenter exiſtimans, confeſtim a iuſtitia declinauit ita intemperanter, vt aeternitatem eam aliquoties adſereret ipſe dictando, ſcribendoque propria manu orbis totius ſe dominum adpellaret: quod dicentibus aliis, indignanter admodum ferre deberet is, qui ad aemulationem ciuilium principum vitam formare moresque ſuos, vt praedicabat, diligentia laborabat enixa. Namque etiamſi mundorum infinitates Democriti regeret, quos Anaxarcho incitante Magnus ſomniabat Alexander, id reputaſſet legens vel audiens, quod (vt docent mathematici concinentes) ambitus terrae totius, quae nobis videtur immenſa, ad magnitudinem vniuerſitatis inſtar breuis obtinet puncti.

II. Iamque poſt miſerandam deleti Caeſaris cladem, ſonante periculorum iudicialium tuba, in crimen laeſae maieſtatis arceſſebatur Vrſicinus, adulеſcente magis magiſque contra eius ſalutem liuore, omnibus bonis infeſto. Hac enim ſuperabatur difficultate, quod ad ſuſcipiendas defenſiones aequas et probabiles Imperatoris aures occluſae, patebant ſuſurris inſidiantium clandeſtinis: qui Conſtantii nomine per Orientis tractus omnes abolito, antedictum ducem domi foriſ-

que

que desiderari, vt formidolosum Persicae genti finge- A. C.
bant. Sed contra accidentia vir magnanimus stabat 354.
immobilis, ne se proiiceret abiectius cauens, parum tuto loco innocentiam stare medullitus gemens: hocque vno tristior, quod amici ante haec frequentes ad potiores desciuerant, vt ad successores, officiorum more poscente, solent transire lictores. Impugnabat autem eum per fictae benignitatis illecebras collega, et virum fortem propalam saepe adpellans Arbetio, ad innectendas letales insidias vitae simplici perquam callens, et ea tempestate nimium potens. Vt enim subterraneus serpens foramen subsidens occultum, adsultu subito singulos transitores obseruans incessit: ita ille ab imae sortis gregario ad summum euectus militiae munus, nec laesus aliquando nec lacessitus, inexplebili quodam laedendi proposito conscientiam polluebat. Igitur paucis arcanorum praefectis consciis, latenter cum Imperatore sententiam rogante id sederat, vt nocte ventura procul a conspectu militarium raptus Vrsicinus indemnatus occideretur, vt quondam Domitius Corbulo dicitur caesus in colluuione illa Neroniani saeculi, prouinciarum fidus defensor et cautus. Quibus ita compositis, cum ad hoc destinati praedictum tempus opperirentur, consilio in lenitudinem flexo, facinus impium ad deliberationem secundam differri praeceptum est. Indeque ad Iulianum recens perductum calumniarum vertitur machina, memorabilem postea principem, gemino crimine vt iniquitas aestimabat implicitum: quod a Macelli fundo in Cappadocia posito, ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctrinarum, et per Constantinopolim transeuntem viderat fratrem. Qui cum obiecta dilueret, ostenderetque neutrum sine iussu fecisse, nefando adsentatorum coetu perisset vrgente, ni adspiratione superni numinis, Eusebia suffragante regina, ductus ad Comum, oppidum Mediola-

 diola-

A. C. diolano vicinum, ibique paulisper moratus, procu-
354. dendi ingenii causa, vt cupidine flagrauit, ad Graeciam ire permissus esset. Nec defuere deinceps ex his emergentia casibus, quae dispiceres secundis auibus contigisse, dum punirentur ex iure, vel tamquam irrita diffluebant et vana. Sed accidebat nonnumquam, vt opulenti pulsantes praesidia potiorum, iisdemque tamquam ederae celsis arboribus adhaerentes, absolutionem pretiis mercarentur immensis: tenues vero, quibus exiguae vires erant ad redimendam salutem aut nullae, damnabantur abrupte. Ideoque et veritas mendaciis velabatur, et valuere pro veris aliquoties falsa. Perductus est iisdem diebus et Gorgonius, cui erat thalami Caesariani cura commissa: cumque eum ausorum fuisse participem concitoremque interdum, ex confesso pateret, conspiratione spadonum, iustitia concinnatis mendaciis obumbrata, periculo euolutus abscessit.

III. Haec dum Mediolani aguntur, militarium cateruae ab Oriente perductae sunt Aquileiam, cum aulicis pluribus, membris inter catenas fluentibus spiritum trahentes exiguum, viuendique moras per aerumnas detestati multiplices. Arcessebantur enim ministri fuisse Galli ferocientis, perque eos Domitianus discerptus credebatur, et Montius, et alii post eos acti in exitium praeceps. Ad quos audiendos Arboreus missus est, et Eusebius cubiculi tunc praepositus, ambo inconsideratae iactantiae, iniusti pariter et cruenti: qui nulla perspicacitate, sine innocentium sontiumque differentia, alios verberibus vel tormentis adflictos exsulari poena damnarunt, quosdam ad infimam trusere militiam, residuos capitalibus addixere suppliciis. Impletisque funerum bustis, reuersi velut ouantes, gesta retulerunt ad principem, erga haec et similia palam obstinatum et grauem. Vehementius hinc et deinde Constantius, quasi praescriptum fatorum ordinem con-

vulsurus, recluso pectore patebat insidiantibus multis. A. C. 354.
Vnde rumorum aucupes subito exstitere complures, honorum vertices ipsos ferinis morsibus adpetentes, postea que pauperes et diuites indiscrete: non vt Cibyratae illi Verrini, tribunal vnius legati lambentes, sed Reipub. membra totius per incidentia mala vexantes. Inter quos facile Paulus et Mercurius eminebant: hic origine Persa; ille natus in Dacia; notarius ille; hic ex ministro triclinii rationalis. Et Paulo quidem, vt relatum est supra, Catenae inditum est cognomentum, eo quod in complicandis calumniarum nexibus erat indissolubilis, tetra venena ferens, varieque disperdens: vt in colluctationibus calce tenere quidam solent artifices palaestritae. Mercurius somniorum adpellatus comes, quod vt clam mordax canis, interno vitio submissus, agitans caudam, epulis coetibusque se crebris inserens, si per quietem quisquam, vbi fusius natura vagatur, vidisse aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis imperatoris auribus infundebat: et ob hoc homo tamquam inexpiabili obnoxius culpae, graui mole criminis pulsabatur. Haec augente vulgatius fama, tantum aberat vt proderet quisquam visa nocturna, cum aegre homines dormisse sese praesentibus faterentur externis: maerebantque docti quidam, quod apud Atlanteos nati non essent, vbi memorantur somnia non videri: quod vnde eueniat, rerum scientissimis relinquamus. Inter has quaestionum suppliciorumque species diras, in Illyrico exoritur alia clades, ad multorum pericula ex verborum inanitate progressa. In conuiuio Africani Pannoniae secundae rectoris, apud Sirmium poculis amplioribus madefacti quidam, arbitrum adesse nullum existimantes, licenter imperium praesens vt molestissimum incusabant: e quibus alii optatam permutationem temporum aduentare, veluti e praesagiis adfirmabant: nonnulli maio-

A. C. rum auguria fibi portendi incogitabili dementia pro-
354. mittebant. E quorum numero Gaudentius, agens in rebus, mente praecipiti ftolidus, rem vt feriam detulerat ad Rufinum, adparitionis praefecturae praetorianae tunc principem, vltimorum femper auidum hominem, et coalita prauitate famofum. Qui confeftim quafi pinnis elatus ad comitatum principis aduolauit: eumque ad fufpiciones huiufmodi mollem et penetrabilem, ita acriter inflammauit, vt fine deliberatione vlla Africanus, et omnes letalis menfae participes iuberentur rapi fublimes. Quo facto delator funeftus, vetita ex more humano validius cupiens, biennio id quod agebat, vt poftularat, continuare praeceptus eft. Miffus igitur ad eos corripiendos Teutomeres protector domefticus cum collega, onuftos omnes catenis, vt mandatum eft, perducebat. Sed vbi ventum eft Aquileiam, Marinus tribunus ex campidoctore eo tempore vacans, auctor perniciofi fermonis, et alioquin naturae feruentis, in taberna relictus, dum parantur itineri neceffaria, lateri fuo cultrum cafu repertum impegit, ftatimque extractis vitalibus interiit. Refidui ducti Mediolanum, excruciatique tormentis, et confeffi vi quaeftionis, inter epulas petulanter fe quaedam loquutos, iuffi funt attineri poenalibus clauftris, fub abfolutionis aliqua fpe, licet incerta. Protectores vero pronunciati vertere folum exfilio, vt Marino iifdem confciis mori permiffo, veniam Arbetione meruere precante.

IV. Re hoc modo finita, paullo poft et Lentienfibus Alamannicis pagis indictum eft bellum, collimitia faepe Romana latius irrumpentibus: ad quem procinctum imperator egreffus, in Rhaetias camposque venit Caninos: et digeftis diu confiliis, id vifum eft honeftum et vtile, vt eo cum militis parte Arbetio magifter equitum, cum validiore exercitus manu relegens margines lacus Brigantiae pergeret, protinus

barba-

barbaris congressurus: cuius loci figuram breuiter, A. C.
quantum ratio patitur, designabo. Inter montium 354.
celsorum amfractus immani pulsu Rhenus exoriens per praeruptos scopulos extenditur nullis aquis externis adoptatis, vt .... per cataractas inclinatione praecipiti funditur Nilus. Et nauigari ab ortu poterat primigenio copiis exuberans propriis ni ruenti curreret similis potius quam fluenti. Iamque absolutus, altaque diuortia riparum adradens, lacum inuadit rotundum et vastum, quem Brigantiam accola Rhaetus adpellat, perque quadringenta et sexaginta stadia longum, parique pene spatio late diffusum, horrore silvarum squalentium inaccessum, (nisi qua vetus illa Romana virtus et sobria iter composuit latum) barbaris et natura locorum et caeli inclementia refragante. Hanc ergo paludem spumosis strependo verticibus amnis irrumpens, et vndarum quietem permeans pigram, mediam velut finali intersecat libramento: et tamquam elementum perenni discordia separatum, nec aucto, nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo et viribus absoluitur integris, nec contagia deinde vlla perpetiens, oceani gurgitibus intimatur. Quodque est impendio mirum, nec stagnum aquarum rapido transcursu mouetur, nec limosa subluuie tardatur properans flumen, et confusum misceri non potest corpus: quod ni ita agi ipse doceret adspectus, nulla vi credebatur posse discerni. Sic Alpheus oriens in Arcadia, cupidine fontis Aretusae captus, scindens Ionium mare, vt fabulae ferunt, adusque amatae confinia progreditur. *** Arbetio qui aduentus barbarorum nuntiarent, non exspectans dum adessent, licet sciret aspera orsa bellorum; in occultas delatus insidias, stetit immobilis, malo repentino perculsus. Interea visi e latebris hostes exsiliunt, et sine parcimonia quidquid offendi poterat, telorum genere multiplici configebant: nec enim resistere nostrorum quisquam potuit,

A.C. tuit, nec aliud vitae ſubſidium, niſi diſceſſu ſperare
354. veloci. Quocirca vulneribus declinandis intenti, incompoſito agmine milites huc et illuc diſpalantes terga ferienda dederunt. Plerique tamen per anguſtas ſemitas ſparſi, periculoque praeſidio tenebroſae noctis extracti, reuoluta iam luce redintegratis viribus agmini quiſque proprio ſeſe conſociauit. In quo caſu ita triſti et inopino abundans numerus armatorum, et tribuni deſiderati ſunt decem. Ob quae Alamanni ſublatis animis ferocius incedentes, quotidie prope munimenta Romana, adimente matutina nebula lucem, ſtrictis mucronibus diſcurrebant, frendendo minas tumidas intentantes. Egreſſique repente ſcutarii, cum obiectu turmarum hoſtilium repercuſſi ſtetiſſent, omnes ſuos conſpiratis mentibus ciebant ad pugnam. Verum cum pleroſque recentis aerumnae documenta terrerent, et in tuta fore reſidua credens haereret Arbetio: tres ſimul exſiluere tribuni, Arintheus agens vicem armaturarum rectoris, et Seniauchus qui equeſtrem turmam comitum tuebatur, et Bappo ducens promotos, cum commiſſis ſibi a principe. Vrgebat cauſa communis velut propria, vim cunctis arcentibus veterum exemplo: inſtarque fluminis hoſtibus ſuperfuſi, non iuſto praelio, ſed diſcurſionibus praedatoriis, vniuerſos in fugam coegere foediſſimam: qui diſperſi laxatis ordinibus, dumque elabi properant impediti, corpora nudantes intecta, gladiorum haſtarumque denſis ictibus truncabantur. Multique cum equis interfecti, iacentes etiam tum eorum dorſis videbantur innexi: quo viſo, omnes e caſtris effuſi, qui prodire in praelium cum ſociis ambigebant, cauendi immemores proterebant barbaram plebem, niſi quos fuga exemerat morti; calcantes cadauerum ſtrues, et perfuſi ſanie peremptorum. Hocque exitu praelio terminato, Imperator Mediolanum ad hiberna ouans reuertit et laetus.

V. Exo-

V. Exoritur iam hinc rebus adflictis haud dispari prouinciarum malo, calamitatum turbo nouarum; extincturus omnia simul, ni fortuna moderatrix humanorum casuum, motum euentu celeri consummasset impendio formidatum. Cum diuturna incuria Galliae caedes acerbas, rapinasque et incendia, barbaris licenter grassantibus, nullo iuuante perferrent; Siluanus pedestris militiae rector, vt efficax ad haec corrigenda, principis iussu perrexit, Arbetione id maturari modis quibus poterat adigente, vt absenti aemulo quem superesse adhuc grauabatur, periculosae molis onus impingeret. * * Dynamius quidam actuarius sarcinalium principis iumentorum, commendaticias ab eo petierat litteras ad amicos, vt quasi familiaris eiusdem esset notissimus. Hoc impetrato, cum ille nihil suspicans simpliciter praestitisset, seruabat epistolas, vt perniciosum aliquid in tempore moliretur. Memorato itaque duce Gallias ex Repub. discursante, barbarosque propellente, iam sibi diffidentes et trepidantes: idem Dynamius inquietius agens, vt versutus et in fallendo exercitatus, fraudem comminiscitur impiam, subornatore et conscio, vt iactauere rumores incerti, Lampadio praefecto praetorio, et Eusebio ex-comite rei priuatae, cui cognomentum erat inditum Mattiocopae, atque Aedesio ex-magistro memoriae, quos ad consulatum, vt amicos iunctissimos, idem curarat rogari praefectus: et peniculo serie litterarum abstersa, sola incolumi relicta subscriptione, alter multum a vero illo dissonans superscribitur textus: velut Siluano rogante verbis obliquis, oranteque amicos agentes intra palatium, vel priuatos, (inter quos et Tuscus erat Albinus, aliique plures) vt se altiora coeptantem, et propediem solium principis aditurum iuuarent. Hunc fascem ad arbitrium figmenti commisit, vitam pulsaturus insontis. Dynamius praefectus est, vt haec pro Imperatore scrutare-tur.

A. C. 354.

A. C. tur. Haec et ſimilia cum aſtu texeret, conſiſtorium
355. ſolus ingreſſus intimum, captato tempore vincire ſperans peruigilem ſalutis imperatoriae cuſtodem. Lectaque in conſiſtorio aſtu callido conſarcinata materia, tribuni iuſſi ſunt cuſtodiri, et de prouinciis duci priuati, quorum epiſtolae nomina deſignabant. Confeſtimque iniquitate rei percitus Malarichus Gentilium rector, collegis adhibitis ſtrepebat immaniter, circumueniri homines dicatos imperio per factiones et dolos minime debere proclamans: petebatque vt ipſe relictis obſidum loco neceſſitudinibus ſuis, Mallobaude armaturarum tribuno ſpondente quod remeabit, velocius iuberetur ire ducturus Siluanum, adgredi nihil tale conatum, quale inſidiatores acerrimi concitarunt: vel contra ſe paria promittente, Mallobaudem orabat properare permitti, haec quae ipſe pollicitus eſt impleturum. Teſtabatur enim id ſe proculdubio ſcire, quod ſi quis mitteretur externus, ſuopte ingenio Siluanus, etiam nulla re perterrente timidior, compoſita forte turbabit. Et quamquam vtilia moneret et neceſſaria, ventis tamen loquebatur incaſſum. Namque Arbetione auctore, Apodemius ad eum vocandum cum litteris mittitur, inimicus bonorum omnium diuturnus et grauis: qui incidentia parui pendens cum veniſſet in Gallias, diſſidens a mandatis, quae proficiſcenti ſunt data, nec viſo Siluano, nec oblatis ſcriptis vt veniret admonito, remanſit: adſcitoque rationali, quaſi proſcripti iamque necandi magiſtri peditum clientes et ſeruos hoſtili tumore vexabat. Inter haec tamen dum praeſentia Siluani ſperatur, et Apodemius quieta perturbat: Dynamius vt argumento validiore impie ſtructorum adſereret fidem, compoſitas litteras, his concinentes quas obtulerat principi per praefectum, ad tribunum miſerat fabricae Cremonenſis, nomine Siluani et Malarichi, a quibus vt arcanorum conſcius monebatur parare pro-

pere

pere cuncta. Qui cum haec legiſſet, haerens et am- A. C.
bigens diu quidnam id eſſet (nec enim meminerat ſe- 355.
cum aliquando ſuper negotio vllo interiore, hos quorum litteras acceperat colloquutos) epiſtolas ipſas per baiulum qui portarat, iuncto milite ad Malarichum miſit, obſecrans vt doceret aperte quae vellet, non ita perplexe: nec enim intellexiſſe firmabat, vt ſub agreſtem et ſimplicem, quid ſignificatum eſſet obſcurius. Haec Malarichus ſubito nactus, etiam tunc ſqualens et maeſtus, ſuamque et popularis Siluani vicem grauiter ingemiſcens, adhibitis Francis, quorum ea tempeſtate in palatio multitudo florebat, erectius iam loquebatur: tumultuabaturque, patefactis inſidiis, retectaque iam fallacia, per quam ex confeſſo ſalus eorum adpetebatur. Hisque cognitis ſtatuit Imperator diſpicientibus conſiſtorianis et militaribus vniverſis, in negotium praeterinquiri. Cumque iudices faſtidiſſent, Florentius Nigriniani filius, agens tunc pro magiſtro officiorum, contemplans diligentius ſcripta, apicumque priſtinorum reliquias quaſdam reperiens, animaduertit, vt factum eſt, priore textu interpolato longe alia quam dictarat Siluanus, ex libidine conſarcinatae falſitatis adſcripta. Proinde fallaciarum nube diſcuſſa, Imperator doctus geſta relatione fideli, abrogata poteſtate, praefectum ſtatui ſub quaeſtione praecipit: ſed abſolutus eſt enixa conſpiratione multorum: ſuſpenſus autem Euſebius ex-comite priuatarum, ſe conſcio haec dixerat concitata. Ædeſius enim, minus ſciſſe quid actum ſit pertinaci infitiatione contendens, abiit innoxius: et ita finito negotio, omnes ſunt abſoluti, quos exhiberi delatio compulit criminis. Dynamius vero vt praeclaris artibus illuſtratus, cum correctoris dignitate regere iuſſus eſt Tuſcos. Agens inter haec apud Agrippinam Siluanus, adſiduisque ſuorum compertis nuntiis, quae Apodemius in labem ſuarum ageret fortunarum, et

ſciens

A. C. 355. sciens animum tenerum versabilis principis, timens ne absens et indemnatus perageretur reus; in difficultate positus maxima, barbaricae se fidei committere cogitabat. Sed Laniogaiso vetante, tunc tribuno, quem dum militaret candidatus, solum adfuisse morituro Constanti supra retulimus, docenteque Francos, vnde oriebatur, interfecturos eum, aut accepto praemio prodituros: nihil tutum ex praesentibus ratus in consilia cogebatur extrema: et sensim cum principiorum verticibus secretius collocutus, iisdemque magnitudine promissae mercedis accensis, cultu purpureo a draconum et vexillorum insignibus ad tempus abstracto, ad culmen imperiale surrexit. Dumque haec aguntur in Galliis, ad occasum inclinato iam die, perfertur Mediolanum insperabilis nuntius, aperte Siluanum demonstrans, dum ex magisterio peditum altius nititur, sollicitato exercitu ad Augustum culmen euectum. Hac mole casus inopini Constantio icto, quasi fulmine fati; primates consilio secunda vigilia convocato properarunt omnes in regiam. Cumque nulli ad eligendum quid agi deberet, mens suppetere posset aut lingua: submissis verbis perstringebatur Vrsicini mentio, vt consiliis rei bellicae praestantissimi, frustraque graui iniuria lacessiti: et per admissionum magistrum, (qui mos est honoratior) accito eodem, ingresso consistorium offertur purpura, multo quam antea placidius .... omnium primus extero ritu et regio more instituit adorari, cum semper antea ad similitudinem iudicum, salutatos principes legerimus. Et qui paullo antea cum insectatione maliuola, Orientis vorago, inuadendaeque summae rei per filios adfectator compellabatur: tunc dux prudentissimus et Constantini Magni fuerat commilito, solusque ad exstinguendum probis quidem, sed insidiosis rationibus petebatur. Diligens enim opera nauabatur Siluanum exstingui, vt fortissimum perduellem: aut si secus acci-

eidiſſet, Vrſicinum exulceratum iam penitus aboleri, A. C.
ne ſupereſſet ſcrupulus impendio formidandus. Igi- 355.
tur cum de profectione celeranda diſponeretur, propulſationem obiectorum criminum eumdem ducem parantem, praegreſſus oratione leni prohibet Imperator, non id eſſe memorans tempus, vt controuerſa defenſio cauſae ſuſciperetur, cum viciſſim reſtitui in priſtinam concordiam partes neceſſitas ſubigeret vrgentium rerum, antequam creſceret mollienda. Habita igitur deliberatione multiplici, potiſſimum tractabatur, quo commento Siluanus geſta etiamtum Imperatorem ignorare exiſtimaret. Et probabili argumento ad firmandam fidem reperto, monetur honorificis ſcriptis, vt accepto Vrſicino ſucceſſore, cum poteſtate rediret intacta. Poſt haec ita digeſta, protinus iubetur exire, tribunis et protectoribus domeſticis decem, vt poſtularat, ad iuuandas neceſſitates publicas ei coniunctis: inter quos ego quoque eram cum Veriniano collega; reſidui omnes propinqui et familiares. Iamque eum egreſſum, ſolum de ſe metuens quiſque per longa ſpatia deducebat. Et quamquam vt beſtiarii obiiceremur intractabilibus feris, perpendentes tamen hoc bonum habere triſtia praecedentia, quod in locis ſuis ſecunda ſubſtituunt, mirabamur illam ſententiam Tullianam, ex internis veritatis ipſius promulgatam, quae eſt talis: *Et quamquam optatiſſimum eſt, perpetuo fortunam quam florentiſſimam permanere; illa tamen aequabilitas vitae non tantum habet ſenſum, quantum cum ex ſaevis et perditis rebus ad meliorem ſtatum fortuna reuocatur.* Feſtinabamus itaque itineribus magnis, vt ambitioſus magiſter armorum, ante adlapſum per Italicos de tyrannide vllum rumorem, in ſuſpectis finibus adpareret. Verum curſim nos properantes aëria quaedam anteuolans prodiderat fama: et Agrippinam ingreſſi inuenimus cuncta noſtris conatibus altiora. Namque conuena

D vndi-

A. C. vndique multitudine trepide coepta fundante, coa-
355. ctisque copiis multis: pro ſtatu rei praeſentis id aptius videbatur, vt ad Imperatoris nouelli, per ludibrioſa auſpicia virium acceſſu firmandi, ſenſum ac voluntatem dux flebilis verteretur: quo variis adſentandi figmentis in mollius vergente ſecuritate, nihil metuens hoſtile deciperetur. Cuius rei finis arduus videbatur. Erat enim cautius obſeruandum, vt adpetitus opportunitati obtemperarent, nec praecurrentes eam, nec deſerentes: qui ſi eluxiſſent intempeſtiue, conſtabat nos omnes ſub elogio vno morte multandos. Suſceptus tamen idem dux leniter, adactusque, inclinante negotio ipſo ceruices, adorare ſollemniter anhelantem celſius purpuratum, vt ſpectabilis colebatur, et intimus: facilitate aditus, honoreque menſae regalis adeo antepoſitus aliis, vt iam ſecretius de rerum ſumma conſultaretur. [1] Aegre ferebat Siluanus ad conſulatum poteſtatesque ſublimes elatis indignis, ſe et Vrſicinum ſolos, poſt exſudatos magnos pro Rep. labores et crebros, ita fuiſſe deſpectos, vt ipſe quidem per quaeſtiones familiarium ſub diſceptatione ignobili crudeliter agitatus, commiſiſſe in maieſtatem arceſſeretur: alter vero ab Oriente raptus, odiis inimicorum addiceretur: et haec adſidue clam querebatur et palam. Terrebant nos tamen, cum dicerentur haec et ſimilia, circumfrementia vndique murmura cauſantis inopiam militis, et rapida celeritate ardentis anguſtias Alpium perrumpere Cottiarum. In hoc aeſtu mentis ancipiti, ad effectum tendens conſilium occulta ſcrutabamur indagine: ſederatque tandem, mutatis prae timore ſaepe ſententiis, vt quaeſitis magna induſtria cautis rei miniſtris, obſtricto religionum conſecratione colloquio, Braccati ſollicitarentur atque Cornuti, fluxioris fidei, et vbertate mercedis ad momentum omne verſabiles. Firmato itaque negotio per ſequeſtres quoſdam gregarios, obſcuritate

ipſa

ipſa ad id patrandum idoneos, praemiorum exſpecta- A. C.
tione accenſos, ſolis ortu iam rutilo ſubitus armato- 355.
rum globus erupit: atque, vt ſolet in dubiis rebus audentior, caeſis cuſtodibus regia penetrata, Siluanum extractum aedicula, quo exanimatus confugerat, ad conuenticulum ritus Chriſtiani tendentem, denſis gladiorum ictibus trucidarunt. Ita dux haud exilium meritorum hoc genere oppetit mortis, metu calumniarum, quibus factione iniquorum irretitus eſt abſens, vt tueri poſſit ſalutem, ad praeſidia progreſſus extrema. Licet enim ob tempeſtiuam illam cum armaturis proditionem ante Murſenſe praelium, obligatum gratia retineret Conſtantium; vt dubium tamen et mutabilem verebatur: licet patris quoque Boniti praetenderet fortia facta, Franci quidem, ſed pro Conſtantini partibus in bello ciuili acriter contra Licinianos ſaepe verſati. Euenerat autem antequam huiuſmodi aliquid agitaretur in Galliis, vt Romae in Circo maximo populus, incertum ratione quadam percitus an praeſagio, *Siluanus deuictus eſt*, magnis vocibus exclamaret. Igitur Siluano Agrippinae, vt relatum eſt, interfecto, inaeſtimabili gaudio re cognita, princeps inſolentia coalitus et tumore, hoc quoque felicitatis ſuae proſperis curſibus adſignabat: eo more, quo ſemper oderat fortiter facientes, vt quondam Domitianus, ſuperare tamen quacumque arte contraria cupiebat. Tantumque abfuit laudare induſtrie geſta, vt etiam quaedam ſcriberet de Gallicanis intercepta theſauris, quos nemo attigerat. Idque ſcrutari iuſſerat artius, interrogato Remigo etiamtum rationario adparitionis armorum magiſtri: cui multo poſtea Valentiniani temporibus laqueus vitam in cauſa Tripolitanae legationis eripuit. Poſt quae ita completa, Conſtantius vt iam caelo contiguus, caſibusque imperaturus humanis, magniloquentia ſufflabatur adulatorum: quos augebat ipſe, ſpernendo proiiciendoque

A. C. 355. id genus parum callentes. Vt Croeſum legimus ideo regno ſuo Solonem expuliſſe praecipitem, quia blandiri neſciebat: et Dionyſium intentaſſe poëtae Philoxeno mortem, cum eum recitantem proprios verſus abſurdos et inconcinnos, laudantibus cunctis, ſolus audiret immobilis: quae res pernicioſa vitiorum eſt altrix. Ea demum enim laus grata eſſe poteſtati debet excelſae, cum interdum et vituperationi ſecus geſtorum pateat locus.

VI. Iamque poſt ſecuritatem quaeſtiones agitabantur ex more, et vinculis catenisque plures vt noxii plectebantur. Exſurgebat enim efferuens laetitia Paulus, tartareus ille delator, ad venenatas artes ſuas licentius exercendas: et inquirentibus in negotium conſiſtorianis atque militaribus, vt praeceptum eſt, Proculus admouetur eculeo, Siluani domeſticus, homo gracilis et morboſus, metuentibus cunctis, ne vi nimia tormentorum leui corpore fatigato, reos atrocium criminum perſpicue citari faceret multos: verum contra quam ſperatum eſt contigit. Memor enim ſomnii, quo vetitus erat per quietem, vt ipſe firmauit, pulſare quemquam inſontem, vſque ad confinia mortis vexatus, nec nominauit, nec prodidit aliquem: ſed adſerebat factum Siluani conſtanter, id eum cogitaſſe quod iniit, non cupiditate, ſed neceſſitate compulſum, argumento euidenti demonſtrans. Cauſam enim probabilem ponebat in medio, multorum teſtimoniis claram, quod die quinto antequam infulas ſuſciperet principatus, donatum ſtipendio militem Conſtantii nomine adloquutus eſt, fortis eſſet et fidus. Vnde adparebat, quod ſi praeſumere fortunae ſuperioris inſignia conaretur, auri tam graue pondus largiretur vt ſuum. Poſt hunc damnatorum ſorte Poemenius raptus ad ſupplicium interiit: qui (vt ſupra retulimus) cum Treueri ciuitatem Caeſari clauſiſſent Decentio, ad defendendam plebem

bem electus eſt. Tum Aſclepiodotus, et Luto, et A. C.
Maudio Comites interempti ſunt, aliique plures, haec 355.
et ſimilia perplexe temporis obſtinatione ſcrutante.

VII. Dum has exitiorum communium clades ſuſcitat turbo feralis, vrbem aeternam Leontius regens, multa ſpectati iudicis documenta praebebat, in audiendo celer, in diſceptando iuſtiſſimus, natura beneuolus, licet auctoritatis cauſa ſeruandae acer quibuſdam videbatur, et inclinatior ad amandum. Prima igitur cauſa ſeditionis in eum concitandae viliſſima fuit et leuis. Philoromum enim aurigam rapi praeceptum, ſequuta plebs omnis velut defenſura proprium pignus, terribili impetu praefectum inceſſebat vt timidum: ſed ille ſtabilis et erectus immiſſis adparitoribus, correptos aliquot vexatosque tormentis, nec ſtrepente vllo nec obſiſtente, inſulari poena multauit. Diebusque paucis ſequutis cum itidem plebs excita calore quo conſueuit, vini cauſando inopiam, ad Septemzodium conueniſſet, celebrem locum, vbi operis ambitioſi Nymphaeum Marcus condidit Imperator: illuc de induſtria pergens praefectus, ab omni toga adparitioneque rogabatur enixius, ne in multitudinem ſe arrogantem immitteret et minacem, ex commotione priſtina ſaeuientem: difficilisque ad pauorem recte tetendit, adeo vt eum obſequentium pars deſereret, licet in periculum feſtinantem abruptum. Inſidens itaque vehiculo, cum ſpecioſa fiducia contuebatur acribus oculis tumultuantium vndique cuneorum veluti ſerpentium vultus: perpeſſusque multa dici probroſa, agnitum quemdam inter alios eminentem, vaſti corporis, rutilique capilli, interrogauit an ipſe eſſet Petrus Valuomeres, vt audierat, cognomento: eumque, cum eſſe ſono reſpondiſſet obiurgatorio, vt ſeditioſorum anteſignanum olim ſibi compertum, reclamantibus multis, poſt terga manibus vinctis ſuſpendi praecepit. Quo viſo ſublimi, tribulium-

A. C. que adiumentum nequidquam implorante, vulgus
355. omne paullo ante confertum, per varia vrbis membra diffusum ita euanuit, vt turbarum acerrimus concitor, tamquam in iudiciali secreto exaratis lateribus ad Picenum eiiceretur: vbi postea ausus eripere virginis non obscurae pudorem, Patruini consularis sententia supplicio est capitali addictus. Hoc administrante Leontio, Liberius Christianae legis antistes, a Constantio ad comitatum mitti praeceptus est, tamquam Imperatoris iussis et plurimorum sui consortium decretis obsistens, in re quam breui textu percurram. Athanasium episcopum eo tempore apud Alexandriam, vltra professionem altius se efferentem, sciscitarique conatum externa, vt prodidere rumores adsidui, coetus in vnum quaesitus eiusdem loci multorum (synodus vt adpellant) remouit a sacramento quod obtinebat. Dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, quaeue augurales portenderent alites, scientissime callens, aliquoties praedixisse futura: super his intendebantur ei alia quoque a proposito legis abhorrentia, cui praesidebat. Hunc per subscriptionem abiicere sede sacerdotali, paria sentiens caeteris, iubente principe, Liberius monitus; perseueranter renitebatur, nec visum hominem, nec auditum damnare, nefas vltimum saepe exclamans, aperte scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille, Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate quoque, qua potiores aeternae vrbis episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti: quo non impetrato, Liberius aegre populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna difficultate noctis medio potuit absportari.

VIII. Et haec quidem Romae, vt ostendit textus superior, agebantur. Constantium vero exagitabant adsidui nuntii, deploratas iam Gallias indicantes, nullo renitente ad internecionem barbaris vastantibus vniversa:

versa: aestuansque diu qua vi propulsaret aerumnas, A. C. 355.
ipse in Italia residens, vt cupiebat: (periculosum enim existimabat se in partem contrudere longe dimotam) reperit tandem consilium rectum: et Iulianum patruelem fratrem, haud ita dudum ab Achaico tractu accitum, etiam tum palliatum, in societatem imperii adsciscere cogitabat. Id vbi vrgente malorum impendentium mole confessus est proximis, succumbere tot necessitatibus tamque crebris vnum se, quod numquam fecerat, aperte demonstrans: illi in adsentationem nimiam eruditi infatuabant hominem, nihil esse ita asperum dictitantes, quod praepotens eius virtus, fortunaque tam vicina sideribus, non superaret ex more. Addebantque, noxarum conscientia stimulante complures, deinceps caueri debere Caesaris nomen, replicantes gesta sub Gallo. Queis adnitentibus obstinate, opponebat se sola regina, incertum migrationem ad longinqua pertimescens, an pro natiua prudentia consulens in commune, omnibusque memorans anteponi debere propinquum. Post multaque per deliberationes ambiguas actitata, stetit fixa sententia: abiectisque disputationibus irritis, ad imperium placuit Iulianum adsumere. Cum venisset accitus praedicto die, aduocato omni quod aderat commilitio, tribunali ad altiorem suggestum erecto, quod aquilae circumdederunt et signa, Augustus inscendens, eumque manu retinens dextera, haec sermone placido perorauit: *Adsistimus apud vos, optimi Reip. defensores, causae communi vno paene omnium spiritu vindicandae, quam acturus, tamquam apud aequos iudices, succinctius edocebo. Post interitum rebellium tyrannorum, quos ad haec tentanda quae mouerunt, rabies egit et furor: velut impiis eorum manibus Romano sanguine parentantes, persultant barbari Gallias rupta limitum pace; hac animati fiducia, quod nos per disiunctissimas terras arduae neces-*

A. C. 355. *ſitates adſtringunt. Huic igitur malo vltra adpoſita iam proſerpenti, ſi dum patitur tempus, occurrerit noſtri veſtrique conſulti ſuffragium, et colla ſuperbarum gentium detumeſcent, et imperii fines erunt intacti. Reſtat vt rerum ſpem, quam gero, ſecundo roboretis effectu. Iulianum hunc fratrem meum patruelem, vt noſtis, verecundia, qua nobis ita vt neceſſitudine carus eſt, recte ſpectatum, iamque elucentis induſtriae iuuenem, in Caeſaris adhibere poteſtatem exopto, coeptis, ſi videntur vtilia, etiam veſtra conſenſione firmandis.* Dicere ſuper his plura conantem interpellans concio lenius prohibebat arbitrium ſummi numinis id eſſe, non mentis humanae, velut praeſcia venturi praedicans. Stansque Imperator immobilis, dum ſilerent, reſidua fidentius explicauit: *Quia igitur veſtrum quoque fauorem adeſſe fremitus indicat laetus, adulefcens vigoris tranquilli, cuius temperati mores imitandi ſunt potius quam praedicandi, ad honorem proſperatum exſurgat: cuius praeclaram indolem bonis artibus inſtitutam hoc ipſo plene videor expoſuiſſe, quod elegi. Ergo eum praeſente nutu Dei caeleſtis amictu principali velabo.* Dixit: moxque indutum auita purpura Iulianum, et Caeſarem cum exercitus gaudio declaratum, his adloquitur contractiore vultu ſubmaeſtum: *Recepiſti primaeuus originis tuae ſplendidum florem, amantiſſime mihi omnium frater: aucta gloria mea confiteor, qui iuſtus in deferenda ſuperiori poteſtate nobilitati mihi propinquae, quam ipſa poteſtate videor eſſe ſublimis. Adeſto igitur laborum periculorumque particeps, et tutelam miniſterii ſuſcipe Galliarum, omni beneficentia partes leuaturus adflictas: et ſi hoſtibus congredi ſit neceſſe, fixo gradu conſiſte inter ſigniferos ipſos, audendi in tempore conſideratus hortator, pugnantes accendens praeeundo cautiſſime, turbatosque ſubſidiis fulciens, modeſte increpans deſides, veriſſimus teſtis adfuturus induſtriis*

et

et ignauis. Proinde vrgente rei magnitudine, perge A. C.
vir fortis, ducturus viros itidem fortes. Aderimus 355.
vobis viciſſim amoris robuſta conſtantia, militabimus ſimul, vna orbem pacatum, Deus modo velit quod oramus, pari moderatione pietateque recturi. Mecum vbique videberis praeſens, et ego tibi quodcumque acturo non deero. Ad ſummam i, i, propera ſociis omnium votis, velut adſignatam tibi ab ipſa Rep. ſtationem cura peruigili defenſurus. Nemo poſt haec finita reticuit: ſed militares omnes horrendo fragore ſcuta genibus illidentes (quod eſt proſperitatis indicium plenum: nam contra cum haſtis clypei feriuntur, irae documentum eſt et doloris) immane quo quantoque gaudio praeter paucos Auguſti probauere iudicium: Caeſaremque admiratione digna ſuſcipiebant, imperatorii muricis fulgore flagrantem. Cuius oculos cum venuſtate terribiles, vultumque excitatius gratum, diu multumque contuentes, qui futurus ſit colligebant, velut ſcrutatis veteribus libris, quorum lectio per corporum ſigna pandit animarum interna. Eumque vt potiori reuerentia ſeruaretur, nec ſupra modum laudabant, nec infra quam decebat: atque ideo cenſorum voces ſunt aeſtimatae, non militum. Suſceptus denique ad conſeſſum vehiculi, receptusque in regiam, hunc verſum ex Homerico carmine ſuſurrabat:

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

Haec die octauo Iduum Nouemb. geſta ſunt, cum Arbetionem conſulem annus haberet et Lollianum. Deinde diebus paucis, Helena virgine Conſtantii ſorore eidem Caeſari iugali foedere copulata, paratisque vniuerſis, quae maturitas proficiſcendi poſcebat, comitatu paruo ſuſcepto, Kal. Decembribus egreſſus eſt: deductusque ab Auguſto adusque locum duabus columnis inſignem, qui Laumellum interiacet et Ticinum, itineribus rectis Taurinos peruenit: vbi nuntio percellitur graui, qui nuper in comitatum Auguſti

A. C. perlatus, de induſtria ſilebatur, ne parata diffluerent.
355. Indicabat autem Coloniam Aprippinam, ampli nominis vrbem in ſecunda Germania, pertinaci barbarorum obſidione reſeratam magnis viribus et deletam. Quo maerore perculſus, velut primo aduentantium malorum auſpicio, murmurans querulis vocibus ſaepe audiebatur: nihil ſe plus adſequutum, quam vt occupatior interiret. Cumque Viennam veniſſet, ingredientem optatum quidem et impetrabilem honorifice ſuſceptura omnis aetas concurrebat et dignitas: proculque viſum plebs vniuerſa cum vicinitate finitima, Imperatorem clementem adpellans et fauſtum, praeuia conſonis laudibus celebrabat, auidius pompam regiam in principe legitimo cernens: communiumque remedium aerumnarum in eius locabat aduentu, ſalutarem quemdam Genium adfulſiſſe conclamatis negotiis arbitrata. Tunc anus quaedam orba luminibus, cum percontando quinam eſſet ingreſſus, Iulianum Caeſarem comperiſſet, exclamauit, hunc deorum templa reparaturum.

IX. Proinde, quoniam (vt Mantuanus vates praedixit excelſus) maius opus moueo, maiorque mihi rerum naſcitur ordo, Galliarum tractus et ſitum oſtendere puto nunc tempeſtiuum, ne inter procinctus ardentes praeliorumque varios caſus ignota quibuſdam expediens, imitari videar deſides nauticos, adtrita lintea cum rudentibus, quae licuit parari ſecurius, inter fluctus reſarcire coactos et tempeſtates. Ambigentes ſuper origine prima Gallorum ſcriptores veteres notitiam reliquere negotii ſemiplenam: ſed poſtea Timagenes et diligentia Graecus et lingua, haec diu ſunt ignorata, collegit ex multiplicibus libris: cuius fidem ſequuti obſcuritate dimota: eadem diſtincte docebimus et aperte. Aborigines primos in his regionibus quidam viſos eſſe firmarunt, Celtas nomine regis amabilis, et matris eius vocabulo Galatas dictos: ita enim

Gallos

Gallos sermo Graecus adpellat. Alii Dorienses, antiquiorem sequutos Herculem, oceani locos inhabitasse confines. Drysidae memorant reuera fuisse populi partem indigenam: sed alios quoque ab insulis extimis confluxisse et tractibus transrhenanis, crebritate bellorum, et alluuione feruidi maris sedibus suis expulsos. Aiunt quidam, paucos post excidium Troiae, fugitantes Graecos vbique dispersos, loca haec occupasse, tunc vacua. Regionum autem incolae id magis omnibus adseuerant, quod etiam nos legimus in monumentis eorum incisum, Amphitruonis filium Herculem ad Geryonis et Taurisci saeuium tyrannorum perniciem festinasse, quorum alter Hispanias, alter Gallias infestabat: superatisque ambobus coisse cum generosis feminis, suscepisseque liberos plures, et eos partes quibus imperitabant, suis nominibus adpellasse. A Phocaea vero Asiaticus populus Harpali inclementiam vitans, Cyri regis praefecti, Italiam nauigio petiit. Cuius pars in Lucania Veliam; alia condidit in Viennensi Massiliam: dein sequutis aetatibus oppida aucta virium copia, instituere non pauca: sed declinanda varietas, saepe satietati coniuncta. Per haec loca hominibus paullatim excultis, viguere studia laudabilium doctrinarum, inchoata per Bardos, et Euhages, et Druidas. Et Bardi quidem fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt: Euhages vero scrutantes seriem et sublimia naturae pandere conabantur. Inter hos Druidae ingeniis celsiores, vt auctoritas Pythagorae decreuit, sodaliciis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt, et despectantes humana pronuntiarunt animas immortales.

A. C. 355.

X. Hanc Galliarum plagam, ob suggestus montium arduos, et horrore niuali semper obductos, orbis residui incolis antehac paene ignotam (nisi qua litoribus

A. C. 355. toribus est vicina) munimina claudunt vndique, natura velut arte circumdata. Et a latere quidem australi Tyrrheno adluitur, et Gallico mari: qua caeleste suspicit plaustrum, a feris gentibus fluentis distinguitur Rheni: vbi occidentali subiecta est sideri, oceano et altitudine Pirenaei cingitur; vnde ad solis ortus adtollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum: quas rex Cottius perdomitis Galliis, solus in angustiis latens, inuiaque locorum asperitate confisus, lenito tandem tumore in amicitiam Octauiani receptus principis, molibus magnis exstruxit ad vicem memorabilis muneris, compendiarias et viantibus opportunas, medias inter alias Alpes vetustas, super quibus comperta paullo postea referemus. In his Alpibus Cottiis, quarum initium a Segusione est oppido, praecelsum erigitur iugum, nulli fere sine discrimine penetrabile. Est enim e Galliis venientibus prona humilitate deuexum, pendentium saxorum altrinsecus visu terribile, praesertim verno tempore: cum liquente gelu, niuibusque solutis flatu calidiore ventorum, per diruptas vtrimque angustias, et lacunas pruinarum congerie latebrosas, descendentes cunctantibus plantis homines et iumenta procidunt et carpenta: idque remedium ad arcendum exitium repertum est solum, quod pleraque vehicula vastis funibus illigata, pone cohibente virorum vel boum nisu valido, vix gressu reptante paullo tutius deuoluuntur. Et haec, vt diximus, anni verno contingunt. Hieme vero humus crustata frigoribus, et tamquam leuigata, ideoque labilis, incessum praecipitantem impellit, et patulae valles per spatia plana glacie perfidae vorant nonnumquam transeuntes. Ob quae locorum callidi, eminentes ligneos stilos per cautiora loca defigunt, vt eorum series viatorem ducat innoxium: qui si niuibus operti latuerint, montanis defluentibus riuis euersi, agrestibus praeuiis difficile peruaduntur. A summitate

tate autem huius Italici cliui, planities adusque sta- A. C. tionem nomine Martis, per septem extenditur millia: 355. et hinc alia celsitudo erectior, aegreque superabilis, ad Matronae porrigitur verticem, cuius vocabulum casus feminae nobilis dedit. Vnde decliue quidem iter, sed expeditius adusque castellum Virgantiam patet. Huius sepulcrum reguli, quem itinera struxisse retulimus, Segusione est moenibus proximum: manesque eius ratione gemina religiose coluntur: quod iusto moderamine rexerat suos, et adscitus in societatem rei Romanae, quietem genti praestitit sempiternam. Et licet haec, quam diximus viam, media sit et compendiaria, magisque celebris, tamen etiam aliae multo antea temporibus sunt constructae diuersis. Primam Thebaeus Hercules ad Geryonem exstinguendum, vt relatum est, et Tauriscum lenius gradiens, prope maritimas composuit Alpes: hicque harum indidit nomen: Monoeci similiter arcem et portum ad perennem sui memoriam consecrauit. Deinde emensis postea saeculis multis, hac ex caussa sunt Alpes excogitatae Poeninae. Superioris Africani pater P. Cornelius Scipio Saguntinis memorabilibus aerumnis et fide, pertinaci destinatione Afrorum obsessis, iturus auxilio in Hispaniam, traduxit onustam manu valida classem: sed ciuitate Poenorum Marte deleta, Hannibalem adsequi nequiens, triduo ante transito Rhodano ad Italiae partes contendentem, nauigatione veloci intercurso spatio maris haud longo, degressurum montibus apud Genuam obseruabat Liguriae oppidum, vt cum eo, si copiam fors dedisset, viarum asperitate fatigato decerneret in planitie. Consulens tamen rei communi, Cn. Scipionem fratrem ire monuit in Hispanias, vt Hasdrubalem exinde similiter erupturum arceret. Quae Hannibal doctus a perfugis, vt erat expeditae mentis et callidae, Taurinis ducentibus accolis, per Tricastinos et oram

Vocon-

A. C. Vocontiorum extremam, ad saltus Tricorios venit.
355. Indeque exorsus, aliud iter antehac insuperabile fecit: excisaque rupe in immensum elata, quam cremando vi magna flammarum acetoque infuso dissoluit, per Druentiam flumen gurgitibus vagis intutum, regiones occupauit Etruscas. Hactenus super Alpibus, nunc ad restantia veniamus.

XI. Temporibus priscis cum laterent hae partes vt barbarae, tripartitae fuisse creduntur, in Celtas eosdemque *Gallos* diuisae, et Aquitanos, et Belgas, lingua, institutis, legibusque discrepantes. Et Gallos quidem, qui Celtae sunt, ab Aquitanis Garumna disterminat flumen, a Pyrenaeis oriens collibus, postque oppida multa transcursa in oceano delitescens. A Belgis vero eamdem gentem Matrona discernit et Sequana, amnes magnitudinis geminae: qui fluentes per Lugdunensem, post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum, Lutetiam nomine, consociatim meantes protinus prope castra Constantia funduntur in mare. Horum omnium apud veteres Belgae dicebantur esse fortissimi, eapropter quod ab humaniore cultu longe discreti, nec aduentitiis effeminati deliciis, diu cum transrhenanis certauere Germanis. Aquitani enim, ad quorum littora vt proxima placidaque merces aduentitiae conuehuntur; moribus ad mollitiem lapsis, facile in ditionem venere Romanam. Regebantur autem Galliae omnes, iam inde vti crebritate bellorum vrgenti cessere Iulio dictatori, potestate in partes diuisa quatuor: quarum Narbonensis vna, Viennensem intra se continebat, et Lugdunensem: altera Aquitanis praeerat vniuersis: superiorem et inferiorem Germaniam, Belgasque duae iurisdictiones iisdem rexere temporibus. At nunc numerantur prouinciae per omnem ambitum Galliarum: secunda Germania, prima ab occidentali exordiens cardine, Agrippina et Tungris munita, ci-

vitati-

vitatibus amplis et copiofis. Dein prima Germania, A. C.
vbi praeter alia municipia Mogontiacus eft, et Van- 355.
giones et Nemetae, et Argentoratus barbaricis cladibus nota. Poft has Belgica prima Mediomatricos praetendit, et Treuiros domicilium principum clarum. Huic adnexa fecunda eft Belgica, qua Ambiani funt, vrbs inter alias eminens, et Catelauni et Remi. Apud Sequanos Bifontios videmus, et Rauracos, aliis potiores oppidis multis. Lugdunenfem primam Lugdunus ornat, et Cabillonus et Senones, et Biturigae, et moenium Augustuduni magnitudo vetufta. Secundam enim Lugdunenfem Rothomagi, et Turini, Mediolanum oftendunt, et Tricaffini: Alpes Graiae et Poeninae, exceptis obfcurioribus . . . . habent et Auenticum, defertam quidem ciuitatem, fed non ignobilem quondam, vt aedificia femiruta nunc quoque demonftrant. Hae prouinciae, vrbesque funt fplendidae Galliarum. In Aquitania, quae Pirenaeos montes et eam partem fpectat oceani, quae pertinet ad Hifpanos, prima prouincia eft Aquitanica, amplitudine ciuitatum admodum culta: omiffis aliis multis, Burdegala, et Aruerni excellunt, et Santones, et Pictaui. Nouem populos Aufci commendant, et Vafatae. In Narbonenfi Elufa et Narbona, et Tolofa principatum vrbium tenent. Viennenfis ciuitatum exfultat decore multarum, quibus potiores funt Vienna ipfa, et Arelate, et Valentia: quibus Maffilia iungitur, cuius focietate et viribus in difcriminibus arduis fultam aliquoties legimus Romam. His prope Sallumii funt, et Nicaea, et Antipolis, infulaeque Stoechades. Et quoniam ad has partes opere contexto peruenimus, filere fuper Rhodano, maximi nominis flumine, incongruum, eft et abfurdum. A Poeninis Alpibus effufiore copia fontium Rhodanus fluens, et procliui impetu ad planiora degrediens, proprio

A. C. prio agmine ripas occultat, et paludi ſeſe ingurgitat
355. nomine Lemanno, eamque intermeans, nuſquam aquis miſcetur externis: ſed altrinſecus ſummitates vndae praeterlabens ſegnioris, quaeritans exitus, viam ſibi impetu veloci molitur. Vnde ſine iactura rerum per Sapaudiam fertur et Sequanos: longeque progreſſus, Viennenſem latere ſiniſtro perſtringit, dextro Lugdunenſem: et emenſus ſpatia flexuoſa, Ararim (quem Sauconnam adpellant) inter Germaniam primam fluentem, ſuum in nomen adſciſcit: qui locus exordium eſt Galliarum. Exindeque non millenis paſſibus, ſed leugis itinera metiuntur. Hinc Rhodanus aquis aduenis locupletior, vehit grandiſſimas naues, ventorum difflatu iactari ſaepius adſuetas: finitisque interuallis, quae ei natura praeſcripſit, ſpumeus Gallico mari concorporatur per patulum ſinum, quem vocant Ad Gradus, ab Arelate octauo decimo ferme lapide diſparatum. Sit ſatis de ſitu locorum: nunc figuras et mores hominum deſignabo.

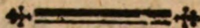
XII. Celſioris ſtaturae et candidi paene Galli ſunt omnes, et rutili, luminumque toruitate terribiles, auidi iurgiorum, et ſublatius inſoleſcentes. Nec enim eorum quemquam adhibita vxore rixantem, multo fortiore et glauca, peregrinorum ferre poterit globus: tum maxime cum illa inflata ceruice ſuffrendens, ponderansque niueas vlnas et vaſtas, admiſtis calcibus emittere coeperit pugnos, vt catapultas tortilibus neruis excuſſas. Metuendae voces complurium et minaces, placatorum iuxta et iraſcentium: terſi tamen pari diligentia cuncti et mundi: nec in tractibus illis, maximeque apud Aquitanos, poterit aliquis videri, vel femina, licet perquam pauper, vt alibi, fruſtis ſqualere pannorum. Ad militandum omnis aetas aptiſſima: et pari pectoris robore ſenex ad procinctum ducitur et adultus, gelu duratis artubus et labore adſiduo, multa contempturus et formidan-

da:

da: nec eorum aliquando quiſquam, vt in Italia, mu- A. C. nus martium pertimeſcens, pollicem ſibi praecidit, 355. quos iocaliter murcos adpellant. Vini auidum genus, adfectans ad vini ſimilitudinem multiplices potus: et inter eos humiles quidam obtuſis ebrietate continua ſenſibus, quam furoris voluntariam ſpeciem eſſe Catoniana ſententia definiuit, raptantur diſcurſibus vagis: vt verum illud videatur, quod ait defendens Fonteium Tullius, *Gallos post haec dilutius esse poturos*, quod illi venenum eſſe arbitrabantur. Hae regiones, praecipue quae confines Italicis, paullatim leui ſudore ſub imperium venere Romanum: primo tentatae per Fuluium, deinde praeliis paruis quaſſatae per Sextium, ad vltimum per Fabium Maximum domitae: cui negotii plenus effectus, aſperiore Allobrogum gente deuicta, hoc indidit cognomentum. Nam omnes Gallias, niſi qua paludibus inuiae fuere, vt Salluſtio docetur auctore, poſt decennalis belli mutuas clades ſubegit Caeſar, ſocietatique noſtrae foederibus iunxit aeternis. Euectus ſum longius, ſed remeabo tandem ad coepta.

XIII. Domitiano crudeli morte conſumpto, Muſonianus eius ſucceſſor Orientem praetoriani regebat poteſtate praefecti, facundia ſermonis vtriuſque clarus: vnde ſublimius quam ſperabatur eluxit. Conſtantinus enim cum limatius ſuperſtitionum quaereret ſectas, Manichaeorum et ſimilium, nec interpres inueniretur idoneus, hunc ſibi commendatum vt ſufficientem elegit: quem officio functum perite, Muſonianum voluit adpellari, ante Strategium dictitatum: et ex eo percurſis honorum gradibus multis, adſcendit ad praefecturam: prudens alia, tolerabiliſque prouinciis, et mitis et blandus: ſed ex qualibet occaſione, maximeque ex controuerſis litibus, quod nefandum eſt, et in totum lucrandi auiditate ſordeſcens: vt inter alia multa euidenter adparuit in quaeſtionibus agitatis ſu-

A. C. per morte Teophili Syriae conſularis, proditione
355. Caeſaris Galli, impetu plebis promiſcuae diſcerpti: vbi damnatis pauperibus, quos, cum haec agerentur, peregre conſtabat fuiſſe, auctores diri facinoris, exuti patrimoniis, abſoluti ſunt diuites. Hunc Proſper adaequabat, pro magiſtro equitum, agente etiam tum in Galliis, militem regens, abiecte ignauus, et, vt ait Cornicus, arte deſpecta furtorum rapiens propalam. Queis concordantibus, mutuaque commercia viciſſim ſibi conciliando locupletatis, Perſici duces vicini fluminibus, rege in vltimis terrarum ſuarum terminis occupato, per praedatorios globos noſtra vexabant, nunc Armeniam, aliquoties Meſopotamiam confidentius incurſantes, Romanis ductoribus ad colligendas obedientium exuuias occupatis.

AMMIANI

AMMIANI

MARCELLINI

RERVM GESTARVM

LIBER XVI.

Haec per orbem Romanum fatorum ordine con- A. C.
texto versante, Caesar apud Viennam in colle- 356.
gium fastorum a consule octies Augusto adscitus, vrgente genuino vigore, pugnarum fragores caedesque barbaricas somniabat, colligere prouinciae fragmenta iam parans, si adfuisset flatu tandem secundo. Quia igitur res magnae, quas per Gallias virtute felicitateque correxit, multis veterum factis fortibus praestant, singula serie progrediente monstrabo, instrumenta omnia mediocris ingenii, si suffecerint, commoturus. Quidquid autem narrabitur, quod non falsitas arguta concinnat, sed fides integra rerum absoluit,

 docu-

A. C. documentis euidentibus fulta, ad laudatiuam paene
356. materiem pertinebit. Videtur enim lex quaedam vitae melioris hunc iuuenem a nobilibus cunis, adusque spiritum comitata supremum. Namque incrementis velocibus ita domi forisque colluxit, vt prudentia Vespasiani filius Titus alter aestimaretur, bellorum gloriosis cursibus Traiani simillimus, clemens vt Antoninus, rectae perfectaeque rationis indagine congruens Marco, ad cuius aemulationem actus suos effingebat et mores. Et quoniam, vt Tulliana docet auctoritas, omnium magnarum artium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stirpesque non item: sic praeclarae huius indolis rudimenta tunc multis obnubilantibus tegebantur, quae anteferri gestis eius postea multis et miris hac ratione deberent, quod adulescens primaeuus, vt Erechtheus in secessu Mineruae nutritus, ex academiae quietis vmbraculis, non e militari tabernaculo, in puluerem martium tractus, strata Germania, pacatisque rigentis Rheni meatibus, cruenta spirantium regum hic sanguinem fudit, alibi manus catenis adflixit.

II. Agens itaque negotiosam hiemem apud oppidum ante dictum, inter rumores qui volitabant adsidui, comperit Augustoduni ciuitatis antiquae muros, spatiosi quidem ambitus, sed carie vetustatis inualidos, barbarorum impetu repentino insessos, torpente praesentium militum manu, veteranos concursatione peruigili defendisse: vt solet abrupta saepe discrimina salutis vltima desperatio propulsare. Nihil itaque remittentibus curis, ancillari adulatione posthabita, qua eum proximi ad amoenitatem flectebant et luxum, satis omnibus comparatis, VIII. Kal. Iulias Augustodunum peruenit, velut dux diuturnus, viribus eminens et consiliis, per diuersa palantes barbaros, vbi dedisset fors copiam, adgressurus. Habita itaque deliberatione, adsistentibus locorum peritis, quodnam iter elige-

eligeretur vt tutum, multa vltrò citroque dicebantur A. C.
aliis per Arbor . . . . . quibusdam per Sedelaucum et 356.
Coram iri debere firmantibus. Sed cum subfererent quidam, Siluanum paullo ante magistrum peditum, per compendiosas vias, verum suspectas, quia tenebris multis vmbrantur, cum VIII. auxiliarium millibus aegre transisse, fidentius Caesar audaciam viri fortis imitari magnopere nitebatur. Et ne qua interueniret mora, adhibitis cataphractariis solis, et ballistariis, parum ad tuendum rectorem idoneis, percurso eodem itinere Autosidorum peruenit. Vbi breui, sicvt solebat, otio cum milite recreatus, ad Tricassinos tendebat: et barbaros in se cateruatim ruentes, partim cum timeret vt ampliores, confertis lateribus obseruabat: alios occupatis habilibus locis decursu facili proterens, nonnullos pauore traditos cepit: residuos in curam celeritatis omne quod poterant conferentes, quia sequi non valebat grauitate praepeditus armorum, innocuos abire perpessus est. Proinde certiore iam spe ad resistendum ingruentibus confirmatus, per multa discrimina venerat Tricassas adeo insperatus, vt eo portas paene pulsante, diffusae multitudinis barbarae metu, aditus vrbis non sine anxia panderetur ambage. Et paullisper moratus dum fatigato consulit militi, ciuitatem Remos nihil prolatandum existimans petit: vbi in vnum congregatum exercitum vehentem . . . . iusserat opperiri praesentiam suam: cui praesidebat Vrsicini successor Marcellus, et ipse Vrsicinus adusque expeditionis finem agere praeceptus iisdem in locis. Post variatas itaque sententias plures, cum placuisset per decem-pagos Alamannam adgredi plebem, densatis agminibus tendebat illuc solito alacrior miles. Et quia dies humectus et decolor vel contiguum eripiebat adspectum, iuuante locorum gnaritate, hostes tramite obliquo discurso post Caesaris terga, legiones duas arma cogentes

A. C. 356. adorti paene deleſſent, ni ſubito concitus clamor ſociorum auxilia coegiſſet. Hinc et deinde nec itinera nec flumina tranſire poſſe ſine inſidiis putans, erat prouidus et cunctator: quod praecipuum bonum in magnis ductoribus, opem ferre ſolet exercitibus et ſalutem. Audiens itaque Argentoratum, Brocomagum, Tabernas, Saliſonem, Nemetas, et Vangionas, et Mogontiacum ciuitates barbaros poſſidentes, territoria earum habitare: (nam ipſa oppida vt circumdata retiis buſta declinant) primam omnium Brocomagum occupauit: eique iam aduentanti Germanorum manus pugnam intentans occurrit. Cumque in bicornem figuram acie diuiſa, collato pede res agi coepiſſet, exitioque hoſtes vrgerentur ancipiti, captis nonnullis, aliis in ipſo proelii feruore truncatis, reſidui diſceſſere celeritatis praeſidio tecti.

III. Nullo itaque poſthaec repugnante, ad recuperandam ire placuit Agrippinam, ante Caeſaris in Gallias aduentum exciſam: per quos tractus nec ciuitas vlla viſitur, nec caſtellum: niſi quod apud Confluentes, locum ita cognominatum, vbi amnis Moſella confunditur Rheno, Rigomagum oppidum eſt, et vna prope ipſam Coloniam turris. Igitur Agrippinam ingreſſus, non ante motus eſt exinde, quam Francorum regibus furore miteſcente perterritis, pacem firmaret Reip. interim profuturam, et vrbem reciperet munitiſſimam. Quibus vincendi primitiis laetus, per Treueros hiematurus apud Senonas oppidum tunc opportunum abſceſſit. Vbi bellorum inundantium molem humeris ſuis, quod dicitur, vehens, ſcindebatur in multiplices curas: vt milites qui a ſolitis deſciuere praeſidiis, reducerentur ad loca ſuſpecta, et conſpiratas gentes in noxam Romani nominis disiectaret, ac prouideret ne alimenta deeſſent exercitui per varia diſcurſuro.

IV. Haec

IV. Haec sollicite perpensantem hostilis adgreditur multitudo, oppidi capiundi spe in maius accensa: ideo confidentes, quod ei nec Scutarios adesse et quidem monentibus perfugis didicerant, nec Gentiles, per municipia distributos, vt commodius vescerentur. Cum autem .. * .. Clausa ergo vrbe, murorumque intuta parte firmata, ipse cum armatis die noctuque inter propugnacula visebatur et pinnas, ira exundante substridens, cum erumpere saepe conatus, paucitate praesentis manus impediretur. Post tricesimum denique diem abiere barbari tristes, inaniter stulteque cogitasse ciuitatis obsidium mussitantes. At, quod indignitati rerum est adsignandum, periclitanti Caesari distulit suppetias ferre Marcellus magister equitum, agens in stationibus proximis: cum etiamsi civitas absque principe vexaretur, opposita multitudine malis obsidionalibus expediri deberet. Hoc metu solutus efficacissimus Caesar, prouidebat constanti sollicitudine, vt militum diuturno labori quies succederet aliqua, licet breuis, ad recreandas tamen sufficiens vires: quamquam vltima squalentes inopia terrae saepe vastitatae exigua quaedam victui congrua adgerebant. Verum hoc quoque diligentia curato peruigili, adfusa laetiore spe prosperorum, sublato animo ad exsequenda plurima consurgebat. A. C. 356.

V. Primum igitur factuque difficile, temperantiam ipse sibi indixit, atque retinuit, tamquam adstrictus sumptuariis legibus viueret, quas ex rhetris Lycurgi, et axonibus Romam translatas diuque obseruatas, et senescentes paullatim, reparauit Sylla dictator: reputans ex praedictis Democriti, quod ambitiosam mensam fortuna, parcam virtus adponit. Id enim etiam Tusculanus Cato prudenter definiens, cui Censorii cognomentum castior vitae indidit cultus: *Magna*, inquit, *cura cibi*, *magna virtutis incuria*. Denique cum legeret libellum adsidue, quem Con-

A. C. 356. ſtantius vt priuignum ad ſtudia mittens, manu ſua conſcripſerat, praelicenter diſponens quid in conuiuio Caeſaris impendi deberet: phaſianum, et vuluam, et ſumen exigi vetuit et inferri, munificis militis vili et fortuito cibo contentus. Hinc contingebat vt noctes ad officia diuideret tripertita, quietis, et publicae rei, et muſarum: quod factitaſſe Alexandrum legimus magnum; ſed multo hic fortius. Ille namque aenea concha ſuppoſita brachio extra cubile protento, pilam tenebat argenteam, vt cum neruorum vigorem ſopor laxaſſet infuſus, geſtaminis lapſi tinnitus abrumperet ſomnum. Iulianus vero abſque inſtrumento quoties voluit euigilauit: et nocte dimidiata ſemper exſurgens, non e plumis vel ſtragulis ſericis ambiguo fulgóre nitentibus, ſed ex tapete, et σισύρα, quam vulgaris ſimplicitas ſiſurnam adpellat, occulte Mercurio ſupplicabat, quem mundi velociorem ſenſum eſſe, motum mentium ſuſcitantem, theologicae prodidere doctrinae: atque in tanto rerum defectu explorate reip. munera curabat. Poſt quae vt ardua et ſeria terminata, ad procudendum ingenium vertebatur: et incredibile quo quantoque ardore rerum principalium notitiam celſam indagans, et quaſi pabula quaedam animo ad ſublimiora ſcandendi conquirens, per omnia philoſophiae membra prudenter diſputando currebat. Sed tamen cum haec effecte pleneque colligeret, nec humiliora deſpexit, poëticam mediocriter, et rhetoricam, (vt oſtendit orationum epiſtolarumque eius cum grauitate comitas incorrupta) et noſtrarum externarumque rerum hiſtoriam multiformem. Super his aderat latine quoque diſſerendi ſufficiens ſermo. Si itaque verum eſt, quod ſcriptores varii memorant, Cyrum regem, et Simonidem lyricum, et Hippiam Eleum ſophiſtarum acerrimum ideo valuiſſe memoria, quod epotis quibuſdam remediis id impetrarunt: credendum eſt hunc etiam tum adultum,

adultum totum memoriae dolium, si vsquam reperiri potuit, exhausisse. Et haec quidem pudicitiae virtutumque sunt signa nocturna. Diebus vero quae ornate dixerit et facete, quaeue in adparatu vel in ipsis egit congressibus proeliorum, aut in re ciuili, magnanimitate correxit et libertate, suo quaeque loco singula demonstrabuntur. Cum exercere proludia disciplinae castrensis philosophus cogeretur vt princeps, artemque modulatius incedendi per pyrrhicham concinentibus disceret fistulis; vetus illud prouerbium, *Clitellae boui impositae sunt: plane non est nostrum onus*, Platonem crebro nominans exclamabat. Inductis quadam sollemnitate agentibus in rebus in consistorium, vt aurum acciperent; inter alios quidam ex eorum consortio, non, vt moris est, expansa chlamyde, sed vtraque manu cauata suscepit. et Imperator: *Rapere*, inquit, *non accipere sciunt Agentes in rebus.* Aditus a parentibus virginis raptae, eum qui violarat, conuictum relegari decreuit. Hisque indigna pati querentibus, quod non sit morte multatus, responderat hactenus: *Incusent iura clementiam: sed Imperatorem mitissimi animi legibus praestare caeteris decet.* Egressurum eum ad expeditionem plures interpellabant, vt laesi, quos audiendos prouinciarum rectoribus commendabat: et reuersus, quid egerint singuli quaerens, delictorum vindictas genuina lenitudine mitigabat. Ad vltimum exceptis victoriis, per quas cadentes saepe incolumi contumacia barbaros fudit; quod profuerit anhelantibus extrema paenuria Gallis, hinc maxime claret: quod primitus partes eas ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quinos aureos reperit flagitari: discedens vero septenos tantum, munera vniuersa complentes: ob quae tamquam solem sibi serenum post squalentes tenebras adfulsisse, cum alacritate et tripudiis laetabantur. Denique id eum adusque imperii finem et vitae

A. C. 356.

A. C. ſcimus vtiliter obſeruaſſe, ne per indulgentias quas
356. adpellant, tributariae rei concederet reliqua. Norat enim hoc facto ſe aliquid locupletibus additurum, cum conſtet vbique pauperes inter ipſa dictorum exordia ſoluere vniuerſa ſine laxamento compelli. Inter has tamen regendi moderandique vias, bonis principibus aemulandas, barbarica rabies exarſerat in maius. Vtque beſtiae cuſtodum negligentia raptu viuere ſolitae, ne his quidem remotis adpoſitisque fortioribus abſceſſerunt, ſed tumeſcentes inedia, ſine reſpectu ſalutis, armenta vel greges incurſant: ita etiam illi, cunctis quae diripuere conſumptis, fame vrgente agebant aliquoties praedas: interdum antequam contingerent aliquid, oppetebant.

VI. Haec per eum annum ſpe dubia, euentu tamen ſecundo, per Gallias agebantur. In comitatu vero Auguſti circumlatrabat Arbetionem inuidia, velut ſumma mox adepturum, decora cultus imperatorii praeſtruxiſſe: inſtabatque ei ſtrepens immania comes Veriſſimus nomine, arguens coram, quod a gregario ad magnum militiae culmen euectus, hoc quoque non contentus vt paruo, locum adpeteret principalem. Sed ſpecialiter eum inſectabatur Dorus quidam ex-medico ſcutariorum, quem nitentium rerum centurionem ſub Magnentio Romae prouectum, retulimus accuſaſſe Adelphium vrbi praefectum, vt altiora coeptantem. Cumque res in inquiſitionem veniret, neceſſariisque negotio tentis, obiectorum probatio ſperaretur, tamquam per ſaturam ſubito cubiculariis ſuffragantibus, vt loquebatur pertinax rumor, et vinculis ſunt exutae perſonae, quae ſtringebantur vt conſciae, et Dorus euanuit, et Veriſſimus illico tacuit, velut aulaeo depoſito ſcenae.

VII. Iiſdem diebus adlapſo rumore Conſtantius doctus, obſeſſo apud Senonas Caeſari auxilium non tuliſſe Marcellum, eum ſacramento ſolutum abire

iuſſit

iuſſit in larem: qui tamquam iniuria graui perculſus, A. C.
quaedam in Iulianum moliebatur, auribus Auguſti 356.
confiſus in omne patentibus crimen. Ideoque cum diſcederet, Eutherius praepoſitus cubiculi mittitur ſtatim poſt, eum ſi quid finxerit conuicturus. Verum ille hoc neſciens, mox venit Mediolanum, ſtrepens et tumultuans, vt erat vanidicus et amenti propior, admiſſus in conſiſtorium, Iulianum vt procacem inſimulat: iamque ad euagandum altius, validiores ſibi pinnas aptare: ita enim cum motu quodam corporis loquebatur ingenti. Haec eo fingente licentius, Eutherius vt poſtulauit inductus, iuſſusque loqui quod vellet, verecunde et modice docet velari veritatem mendaciis. Magiſtro enim armorum (vt credebatur) ceſſante conſulto, induſtria vigili Caeſarem obſeſſum apud Senonas diu, barbaros repuliſſe: adparitoremque fidum auctori ſuo quoad vixerit fore, obligata ceruice ſua ſpondebat. Res monuit ſuper hoc eodem Eutherio pauca ſubſerere, forſitan non credenda; ea re quod ſi Numa Pompilius, vel Socrates bona quaedam dicerent de ſpadone, dictiſque religionum adderent fidem, a veritate deſciuiſſe arguerentur. Sed inter vepres roſae naſcuntur, et inter feras nonnullae miteſcunt. Itaque carptim eius praecipua, quae ſunt comperta, monſtrabo. Natus in Armenia ſanguine libero, captusque a finitimis hoſtibus etiamtum paruulus, abſtractis geminis, Romanis mercatoribus venumdatus, ad palatium Conſtantini deducitur: vbi paullatim adoleſcens rationem recte viuendi ſollertiamque oſtendebat, litteris quantum tali fortunae ſatis eſſe poterat eruditus, cogitandi inueniendique dubia et ſcrupuloſa acumine nimio praeſtans, immenſum quantum memoria vigens, benefaciendi auidus, plenusque iuſti conſilii: quem ſi Conſtans Imperator olim ex adulto iamque maturum audiret honeſta ſuadentem et recta, nulla, vel venia certe digna peccaſſet. Is

praepo-

A. C. praepositus cubiculi etiam Iulianum aliquoties corri-
356. gebat, Asiaticis coalitum moribus, ideoque leuem. Denique digressus ad otium, adscitusque postea in palatium, semper sobrius, et in primis constans, ita fidem continentiamque virtutes coluit amplas, vt nec prodidisse aliquando arcanum, nisi tuendae causa alienae salutis, nec exarsisse cupidine plus habendi arcesseretur vt ceteri. Vnde factum est, vt subinde Romam secedens, ibique fixo domicilio consenescens, comitem circumferens conscientiam bonam, colatur a cunctis ordinibus, et ametur; cum soleant id genus homines, post partas ex iniquitate diuitias, latebras captare secretas, vt lucifugae vitantes multitudinis laesae conspectus. Cui spadonum veterum hunc comparare debeam, antiquitatem replicando compluries inuenire non potui. Fuerunt enim apud veteres, licet oppido pauci, fideles et frugi, sed ob quaedam vitia maculosi: inter precipua enim quae eorum quisque studio possederat vel ingenio, aut rapax, aut feritate contentior fuit, aut propensior ad laedendum, vel diligentibus nimium blandus, aut potentiae fastu superbior: ex omni latere autem ita peritum, neque legisse me, neque audisse confiteor, aetatis nostrae testimonio locupleti confisus. Verum si forte scrupulosus quidam lector antiquitatum, Menophilum Mithridatis Pontici regis eunuchum nobis opponat, hoc monitu recordetur, nihil super eo relatum, praeter id solum, quod in supremo discrimine gloriose monstrauit. Ingenti proelio superatus a Romanis et Pompeio rex praedictus, fugiensque ad regna Colchorum, adultam filiam nomine Drypetinam vexatam asperitate morborum in castello Synhorio huic Menophilo commissam reliquit: qui virginem omni remediorum solatio plene curatam patri tutissime seruans, cum a Manlio Prisco Imperatoris legato munimentum quo claudebatur, obsideri coepisset, defensoresque eius deditio-

deditionem meditari ſentiret: veritus ne parentis opprobrio puella nobilis captiua ſupereſſet et violata, interfecta illa mox gladium in viſcera ſua compegit. Nunc redeam vnde diuerti. A. C. 356.

VIII. Superato (vt dixi) Marcello, reuerſoque Serdicam, vnde oriebatur, in caſtris Auguſti per ſimulationem tuendae maieſtatis imperatoriae multa et nefanda perpetrabantur. Nam ſi quis ſuper occentu ſoricis vel occurſu muſtelae, vel ſimilis ſigni gratia conſuluiſſet quemquam peritum, aut anile incantamentum ad leniendum adhibuiſſet dolorem, (quod medicinae quoque admittit auctoritas) reus vnde non poterat opinari delatus, raptusque in iudicium, poenaliter interibat. Per id tempus fer......... num, quemdam nomine Danum, terrore tenus vxor rerum leuium incuſarat; certum an incertum, inſontem Rufinus ſubſidebat: (quo indicante quaedam cognita per Gaudentium agentem in rebus, conſularem Pannoniae tunc Africanum, cum conuiuis retulimus interfectum) Adparitionis praefecturae praetorianae tum etiam princeps ob deuotionem. Is vt loquebatur iactantius, verſabilem feminam poſt nefandum concubitum periculoſam in fraudem illexit: ſuaſitque conſarcinatis mendaciis, laeſae maieſtatis arceſſere maritum inſontem, et fingere quod velamen purpureum a Diocletiani ſepulcro furatus, quibuſdam conſciis occultabat. Hisque ad multorum exitium ita formatis, ipſe ſpe potiorum ad Imperatoris peruolat caſtra, excitaturus calumnias conſuetas. Reque comperta iubetur Mauortius tunc praefectus praetorio, vir ſublimis conſtantiae, crimen acri inquiſitione ſpectare, iuncto ad audiendi ſocietatem Vrſulo largitionum comite, ſeueritatis itidem non improbandae. Exaggerato itaque negotio ad arbitrium temporum, cum nihil poſt tormenta multorum inueniretur, iudicesque haererent ambigui: tandem veritas reſpirauit oppreſſa, et in abrupto

A. C. abrupto neceſſitatis mulier Rufinum totius machinae
356. confitetur auctorem, nec adulterii foeditate ſuppreſſa: ſtatimque legibus contemplatis, prout poſcebant ordo et iuſtitia, ambos ſententia damnauere letali. Quo cognito Conſtantius fremens, et tamquam vindicem ſalutis ſuae lugens exſtinctum, miſſis equitibus citis, Vrſulum redire ad comitatum minaciter iuſſit. Et ille ſpretis qui prohibebant, perrupit intrepidus: ingreſſusque conſiſtorium, ore et pectore libero docuit geſta: hacque fiducia linguis adulatorum occluſis, et praefectum et ſe diſcrimine graui ſubtraxit. Tunc illud apud Aquitanos euenit, quod latior fama vulgarat. Veterator quidam ad lautum conuiuium rogatus et mundum, qualia ſunt in his regionibus plurima, cum vidiſſet linteorum toralium par, duos clauos ita latiſſimos, vt ſibi viciſſim arte miniſtrantium cohaererent, menſamque operimentis paribus tectam: anteriorem chlamydis partem vtraque manu vehens, intrinſecus ſtructuram omnem vt amictus adornauerat principales quaerens, patrimonium diues euertit. Malignitate ſimili quidam agens in rebus in Hiſpania, ad coenam itidem inuitatus, cum inferentes veſpertina lumina pueros exclamaſſe audiſſet ex vſu, *Vincamus perun* .... ſollemne interpretatus atrociter, deleuit nobilem domum. Haec taliaque ideo magis magisque creſcebant, quod Conſtantius impendio timidus, ſemper ſe feriri ſperabat, vt Dionyſius tyrannus ille Siciliae: qui ob hoc idem vitium et tonſtrices docuit filias, ne cui alieno ora committeret leuiganda: aedemque breuem vbi cubitare ſueuerat, alta circumdedit foſſa, eamque ponte ſolubili ſuperſtrauit: cuius diſiectos aſſeres et axiculos ſecum in ſomnum abiens transferebat, eoſdemque compaginabat lucis initio proceſſurus. Inflabant itidem has malorum ciuilium buccinas potentes in regia, ea re, vt damnatorum petita bona ſuis adcorporarent, eſſet-

que

que materia per vicinitates eorum late graſſandi. Namque vt documenta liquida prodiderunt, proximorum fauces aperuit primus omnium Conſtantinus: ſed eos medullis prouinciarum ſaginauit Conſtantius. Sub hoc enim ordinum ſingulorum auctores infinita cupidine diuitiarum arſerunt, ſine iuſtitiae diſtinctione vel recti, inter ordinarios iudices Rufinus primus praefectus praetorio: et inter militares equitum magiſter Arbetio, praepoſitusque cubiculi Euſebius, et.... anus quaeſtor, et in vrbe Anicii, quorum ad auorum aemulationem poſteritas tendens, ſatiari numquam potuit cum poſſeſſione multo maiore. A. C. 356.

IX. At Perſae in Oriente per furta et latrocinia potius quam, vt ſolebant antea, per concurſatorias pugnas, hominum praedas agitabant et pecorum: quís nonnumquam lucrabantur vt repentini; aliquoties ſuperati multitudine militum amittebant; interdum nihil proſpicere prorſus quod poterat rapi permittebantur. Muſonianus tamen praefectus praetorio, multis (vt ante diximus) bonis artibus eruditus, ſed venalis, et flecti a veritate pecunia facilis, per emiſſarios quoſdam fallendi perſtringendique gnaros, Perſarum ſciſcitabatur conſilia, adſumpto in deliberationes huiuſmodi Caſſiano Meſopotamiae duce, ſtipendiis et diſcriminibus indurato diuerſis. Qui cum fide concinente ſpeculatorum aperte cognoſcent, Saporem in extremis regni limitibus ſuorum ſanguine fuſo multiplici aegre propulſare gentes infeſtas; Tamſaporem ducem parti noſtrae contiguum, occultis per ignotos milites tentauere colloquiis, vt ſi copiam fors dediſſet, ſuaderet regi per litteras pacem tandem aliquando cum principe Romano firmare, vt hoc facto latere ab omni ſecurus, perduelles aduolaret adſiduos. Paruit Tamſapor, hisque fretus refert ad regem, quod bellis acerrimis Conſtantius implicatus, pacem poſtulat precatiuam. Dumque ad Chionitas et Euſenos haec

ſcripta

A.C. ſcripta mittuntur, in quorum confiniis agebat hiemem
356. Sapor, tempus interſtitit longum.

X. Haec tum per Eoas partes et Gallias pro captu temporum diſponuntur, Conſtantius tamquam recluſo Iani templo, ſtratisque hoſtibus cunctis, Romam viſere geſtiebat, poſt Magnentii exitium abſque nomine ex ſanguine Romano triumphaturus. Nec enim gentem vllam bella cientem per ſe ſuperauit, aut victam fortitudine ſuorum comperit ducum, vel addidit quaedam imperio, aut vſquam in neceſſitatibus ſummis primus, vel inter primos eſt viſus: ſed vt pompam nimis extentam, rigentiaque auro vexilla, et pulcritudinem ſtipatorum oſtenderet agendi tranquillius populo, haec vel ſimile quidquam videre nec ſperanti vmquam nec optanti. Ignorans fortaſſe, quoſdam veterum principum in pace quidem lictoribus fuiſſe contentos: vbi vero proeliorum ardor nihil perpeti poterat ſegne, alium anhelante rabido flatu ventorum lenunculo ſe commiſiſſe piſcantis, alium ad Deciorum exempla vouiſſe pro Rep. ſpiritum, alium hoſtilia caſtra per ſemetipſum cum militibus infimis exploraſſe: diuerſos denique actibus inclaruiſſe magnificis, vt glorioſas ſuas res poſteritati celebri memoria commendarent. Vt igitur multa quaeque conſumpta ſunt in adparatu . . . . ſecunda Orfiti praefectura, tranſcurſo Ocriculo, elatus honoribus magnis, ſtipatusque agminibus formidandis, tamquam acie ducebatur inſtructa, omnium oculis in eo contuitu pertinaci intentis. Cumque vrbi propinquaret, ſenatus officia, reuerendasque patriciae ſtirpis effigies ore ſereno contemplans, non vt Cineas ille Pyrrhi legatus in vnum coactam multitudinem regum, ſed aſylum mundi totius adeſſe exiſtimabat. Vnde cum ſe vertiſſet ad plebem, ſtupebat qua celeritate omne quod vbique eſt hominum genus confluxerit Romam: et tamquam Euphratem armorum ſpecie terri-

turus

turus aut Rhenum, altrinſecus praeeuntibus ſignis, A. C. 356.
inſidebat aureo ſolus ipſe carpento, fulgenti claritudine lapidum variorum: quo micante, lux quaedam miſceri videbatur alterna. Eumque poſt antegreſſos multiplices alios, purpureis ſubteminibus texti circumdedere dracones, haſtarum aureis gemmatisque ſummitatibus illigati, hiatu vaſto perflabiles, et ideo velut ira perciti ſibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum. Et incedebat hincinde ordo geminus armatorum, clypeatus atque criſtatus, coruſco lumine radians, nitidis loricis indutus; ſparſique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Perſae, thoracum muniti tegminibus, et limbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederes ſimulacra, non viros: quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant, per omnia membra deducti: vt quocumque artus neceſſitas commouiſſet, veſtitus congrueret iunctura cohaerenter aptata. Auguſtus itaque fauſtis vocibus adpellatus, montium litorumque intonante fragore cohorruit, talem ſe tamque immobilem, qualis in prouinciis ſuis viſebatur, oſtendens. Nam et corpus perhumile curuabat portas ingrediens celſas, et velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextra vultum, nec laeua flectebat; tamquam figmentum hominis: non cum rota concuteret nutans, nec ſpuens, aut os aut naſum tergens vel fricans, manumue agitans viſus eſt vmquam. Quae licet adfectabat, erant tamen haec et alia quaedam in citeriore vita patientiae non mediocris indicia, vt exiſtimari dabatur, vni illi conceſſae. Quod autem per omne tempus imperii, nec in conſeſſum vehiculi quemquam ſuſcepit, nec in trabea ſocium priuatum adſciuit, vt fecere principes conſecrati, et ſimilia multa, quae elatus in arduum ſupercilium tamquam leges aequiſſimas obſeruauit, praetereo, memor ea me retuliſſe cum incidiſſent. Proinde Romam ingreſſus,

A. C. 356. imperii virtutumque omnium larem, cum venisset ad Rostra, perspectissimum priscae potentiae forum obstupuit: perque omne latus, quo se oculi contulissent, miraculorum densitate praestrictus, adloquutus nobilitatem in curia, populumque e tribunali, in palatium receptus fauore multiplici, laetitia fruebatur optata: et saepe cum equestres ederet ludos, dicacitate plebis oblectabatur, nec superbae, nec a libertate coalita desciscentis, reuerenter modum ipse quoque debitum servans. Non enim, vt per ciuitates alias, ad arbitrium suum certamina finiri patiebatur: sed vt mos est, variis casibus permittebat. Deinde intra septem montium culmina, per accliuitates planitiemque posita vrbis membra collustrans et suburbana, quidquid viderat primum, id eminere inter alia cuncta sperabat: Iovis Tarpei delubra, quantum terrenis diuina praecellunt: lauacra in modum prouinciarum exstructa: amphitheatri molem solidatam lapidis Tiburtini compage, ad cuius summitatem aegre visio humana conscendit: Pantheum velut regionem teretem speciosa celsitudine fornicatam; elatosque vertices qui scansili suggestu consurgunt, priorum principum imitamenta portantes, et Vrbis templum, forumque Pacis, et Pompeii theatrum, et odeum, et stadium, aliaque inter haec decora vrbis aeternae. Verum cum ad Traiani forum venisset, singularem sub omni caelo structuram, vt opinamur, etiam numinum adsensione mirabilem, haerebat attonitus, per giganteos contextus circumferens mentem, nec relatu ineffabiles, nec rursus mortalibus adpetendos. Omni itaque spe huiusmodi quidpiam conandi depulsa, Traiani equum solum locatum in atrii medio, qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat, et posse. Cui prope adstans regalis Hormisda, cuius e Perside discessum supra monstrauimus, respondit gestu gentili: *Ante*, inquit, *Imperator stabulum tale condi iubeto, si va-*

si vales: equus quem fabricare disponis, ita late succedat, vt iste quem videmus. Is ipse interrogatus, quid de Roma sentiret, *Id tantum sibi placuisse*, aiebat, *quod didicisset ibi quoque homines mori.* Multis igitur cum stupore visis horrendo, Imperator de fama querebatur vt inualida vel maligna, quod augens omnia semper in maius, erga haec explicanda quae Romae sunt obsolescit: deliberansque diu quid ageret, vrbis addere statuit ornamentis, vt in proximo circo erigeret obeliscum, cuius originem formamque loco competenti monstrabo. Inter haec Helenae sorori Constantii, Iuliani coniugi Caesaris, Romam adfectionis specie ductae, regina tunc insidiabatur Eusebia, ipsa quoad vixerat sterilis: quaesitumque venenum bibere per fraudem illexit, vt quotiescumque concepisset, immaturum abiiceret partum. Nam et pridem in Galliis, cum marem genuisset infantem, hoc perdidit dolo, quod obstetrix corrupta mercede, mox natum praesecto plusquam conuenerat vmbilico necauit: tanta tamque diligens opera nauabatur, ne fortissimi viri soboles adpareret. Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutius Imperator, vt otio puriore frueretur et voluptate, adsiduis nuntiis terrebatur et certis, indicantibus Sueuos Raetias incursare, Quadosque Valeriam, et Sarmatas, latrocinandi peritissimum genus, superiorem Moesiam et secundam populari Pannoniam: quibus percitus, tricesimo postquam ingressus est die, IV. Kal. Iunias ab vrbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinauit. Vnde misso in locum Marcelli Seuero, bellorum vsu et maturitate firmato, Vrsicinum ad se venire praecepit. Et ille litteris gratanter acceptis, Sirmium venit, comitantibus sociis: liberatisque diu super pace consiliis, quam fundari posse cum Persis Musonianus retulerat, in Orientem cum magisterii remittitur potestate: prouectis e consortio nostro ad regendos

A. C. 356.

A. C. gendos milites natu maioribus, adulescentes eum se-
350 qui iubemur, quidquid pro Rep. mandauerit impleturi.

XI. At Caesar exacta apud Senonas hieme turbulenta, Augusto nouies, seque iterum Coss. Germanicis vndique circumfrementibus minis, secundis ominibus motus, Remos properauit, alacrior magisque laetus, quod exercitum regebat Seuerus, nec discors, nec arrogans, sed longa militiae frugalitate compertus, et eum recta praeeuntem sequuturus, vt ductorem morigerus miles. Parte alia Barbatio post Silvani interitum promotus ad peditum magisterium, ex Italia iussu principis cum xxv. millibus armatorum Rauracos venit. Cogitatum est enim, sollicitequee praestructum, vt saeuientes vltra solitum Alamanni, vagantesque fusius, multitudine geminata nostrorum, forcipis specie trusi in angustias caederentur. Dum haec tamen rite disposita celerantur, Laeti barbari ad tempestiua furta sollertes, inter vtriusque exercitus castra occulte transgressi, inuasere Lugdunum incautam: eamque populatam nisu valido concremassent, ni claussis aditibus repercussi, quidquid extra oppidum potuit inueniri, vastassent. Qua clade cognita, agili studio Caesar missis cuneis tribus equitum expeditorum et fortium, tria obseruauit itinera, sciens per ea erupturos proculdubio grassatores: nec conatus irritus fuit. Cunctis enim qui per eos tramites exiere truncatis, receptaque praeda omni intacta, hi soli innoxii absoluti sunt, qui per vallum Barbationis transiere securi: ideo labi permissi, quod Bainobaudes tribunus et Valentinianus postea Imperator, cum equestribus turmis quas regebant, ad exsequendum id ordinati, a Cella tribuno scutariorum, qui Barbationi sociatus venerat ad procinctum, iter obseruare sunt vetiti, vnde redituros didicere Germanos. Quo non contentus magister peditum ignauus, et gloriarum Iuliani peruicax obtrecta-

trectator, sciens se id contra *vtilitatem* Romanam iussisse (hoc enim cum argueretur, Cella confessus est) relatione fefellit Constantium: finxitque hos eosdem tribunos ad sollicitandos milites quos duxerat, per speciem venisse negotii publici: qua causa, abrogata potestate ad lares rediere priuati. Iisdem diebus exercituum aduentu perterriti barbari, qui domicilia fixere cis Rhenum, partim difficiles vias, et suapte natura cliuosas concaedibus clausere sollerter, arboribus immensi roboris caesis: alii occupatis insulis sparsis crebro per flumen Rhenum, vlulantes lugubre conuiciis et Romanos incessebant et Caesarem: qui grauiore motu animi percitus, ad corripiendos aliquos, septem a Barbatione petierat naues, ex his quas velut transiturus amnem, ad compaginandos parauerat pontes: qui ne quid per eum impetraretur, omnes incendit. Doctus denique exploratorum delatione recens captorum, aestate iam torrida fluuium vado posse transiri, hortatus auxiliares velites cum Bainobaude Cornutorum tribuno misit, facinus memorabile si iuuisset fors patraturos: qui nunc incedendo per breuia, aliquoties scutis in modum alueorum suppositis nando ad insulam venere propinquam: egressique promiscue virile et muliebre secus, sine aetatis vllo discrimine, trucidabant vt pecudes: nactique vacuas lintres, per eas licet vacillantes euecti, huiusmodi loca plurima perruperunt: et vbi caedendi satietas cepit, opimitate praedarum onusti, cuius partem vi fluminis amiserunt, rediere omnes incolumes. Hocque comperto residui Germani, vt infido praesidio insularum relicto, ad vlteriora necessitudines et fruges opesque barbaricas contulerunt. Conuersus hinc Iulianus ad reparandas Tres-tabernas, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subuersum hostili (quo aedificato constabat ad intima Galliarum, vt consueuerant, adire Germanos arceri) et opus spe

A. C. 357.

 celerius

A. C. celerius consummauit, et victum defensoribus ibi lo-
357. candis ex barbaricis messibus, non sine discriminis metu collectum militis manu, condidit in vsus anni totius. Nec sane hoc solo contentus, sibi quoque viginti dierum alimenta parata collegit. Libentius enim bellatores quaesito dextris propriis vtebantur, admodum indignati quoniam ex commeatu qui eis recens aduectus est, ideo nihil sumere potuerunt, quod partem eius Barbatio, cum transiret iuxta, superbe praesumpsit: residuum quod superfuit, congestum in acervum exussit: quae vtrum vt vanus gerebat et demens, an mandatu principis confidenter nefanda multi tentabant, vsque in id temporis latuit. Illud tamen rumore tenus vbique iactabatur, quod Iulianus non leuaturus incommoda Galliarum electus est, sed vt possit per bella deleri saeuissima: rudis etiam tum vt existimabatur, ac ne sonitum quidem duraturus armorum. Dum castrorum opera mature consurgunt, militisque pars stationes praetendit agrarias, alias frumenta insidiarum metu colligit caute: multitudo barbarica rumorem nimia velocitate praeuersa, Barbationem cum exercitu quem regebat (vt praedictum est) Gallico vallo discretum, impetu repentino adgressa, sequensque fugientes adusque Rauracos, et vltra quoad potuit, rapta sarcinarum et iumentorum cum calonibus parte maxima, redit ad suos. Et ille tamquam expeditione euentu prospero terminata, milite disperso per stationes hibernas, ad comitatum Imperatoris reuertit, crimen compositurus in Caesarem, vt solebat.

XII. Quo dispalato foedo terrore, Alamannorum reges Chnodomarius et Vestralpus, Vrius quinetiam et Vrsicinus cum Serapione et Suomario et Hortario, in vnum robore virium suarum omni collecto, consedere prope vrbem Argentoratum, extrema metuentem Caesarem arbitrati retrocessisse, cum ille tum etiam perficiendi munimenti studio stringeretur. Erexit

xit autem confidentiam caput altius adtollentium ſcu- A. C.
tarius perfuga: qui commiſſi criminis metuens poe- 355.
nam, tranſgreſſus ad eos poſt ducis fugati diſceſſum, armatorum tredecim millia tantum remanſiſſe cum Iuliano docebat: is enim numerus eum ſequebatur, barbara feritate certaminum rabiem vndique concitante. Cuius adſeueratione eadem ſubinde replicantis, ad maiora ſtimulati fiducia, miſſis legatis ſatis pro imperio Caeſari mandauerunt, vt terris abſcederet virtute ſibi quaeſitis et ferro: qui ignarus pauendi, nec ira nec dolore perculſus, ſed faſtus barbaricos ridens, detentis legatis adusque perfectum opus caſtrorum, in eodem gradu conſtantiae ſtetit immobilis. Agitabat autem miſcebatque omnia ſine modo, vbique ſeſe diffunditans, et princeps audendi periculoſa rex Chnodomarius, ardua ſubrigens ſupercilia, vt ſaepe ſecundis rebus elatus. Nam et Decentium Caeſarem ſuperauit aequo Marte congreſſus, et ciuitates erutas multas vaſtauit et opulentas, licentiusque diu nullo refragante Gallias perſultauit. Ad cuius roborandam fiduciam recens quoque fuga ducis acceſſit, numero praeſtantis et viribus. Alamanni enim ſcutorum inſignia contuentes, norant eos milites permiſiſſe paucis ſuorum latronibus terram, quorum metu aliquoties cum gradum conferrent, amiſſis pluribus abiere diſperſi. Quae anxie ferebat ſollicitus Caeſar, quod trudente ipſa neceſſitate digreſſo periculis, cum paucis licet fortibus, populoſis gentibus occurrere cogebatur. Iamque ſolis radiis rutilantibus, tubarumque concinente clangore, pedeſtres copiae lentis inceſſibus educuntur, earumque lateri equeſtres coniunctae ſunt turmae, inter quas cataphractarii erant et ſagittarii, formidabile genus armorum. Et quoniam a loco vnde Romana promota ſunt ſigna, adusque vallum barbaricum quarta leuga ſignabatur et decima, id eſt, vnum et viginti millia paſſuum: vtilitati ſecuritatique recte conſulens

A. C. 357. Caesar, reuocatis praecursatoribus iam antegressis, indictaque solitis vocibus quiete, cuneatim circumsistentes adloquitur genuina placiditate sermonis: *Vrget ratio salutis tuendae communis, vt parcissime dicam, non iacentis animi Caesarem hortari vos, et orare commilitones mei, vt adulta robustaque virtute confisi, cautiorem viam potius eligamus ad toleranda vel depellenda quae sperantur, non praeproperam et ancipitem. Vt enim in periculis iuuentutem impigram esse conuenit et audacem; ita cum res postulat, regibilem et consultam. Quod igitur censeo, si arbitrium adfuerit vestrum, iustaque sustinet indignatio, paucis absoluam. Iam dies in meridiem vergit; lassitudine nos itineris fatigatos scrupulosi tramites excipient et obscuri; nox senescente luna nullis sideribus adiuuanda; terrae protinus aestu flagrantes, nullis aquarum subsidiis fultae: quae si dederit quisquam commode posse transiri, ruentibus hostium examinibus post otium cibique refectionem et potus, quid nos agimus? quo vigore, inedia, siti, laboreque, membris marcentibus occurramus? Ergo quoniam negotiis difficillimis saepe dispositio tempestiua prospexit, et statum nutantium rerum recto consilio in bonam partem accepto, aliquoties diuina remedia repararunt, hic quaeso vallo fossaque circumdati, diuisis vigiliis quiescamus, somnoque et victu congruis potiti pro tempore, pace dei sit dictum, triumphaturas aquilas et vexilla victricia primo lucis moueamus exordio.* Nec finiri perpessi quae dicebantur, stridore dentium infrendentes, ardoremque pugnandi hastis illidendo scuta monstrantes, in hostem se duci iam conspicuum exorabant, caelitis dei fauore, fiduciaque sui, et fortunati rectoris expertis virtutibus freti: atque vt exitus docuit, salutaris quidam Genius praesens ad dimicandum eos, dum adesse potuit, incitabat. Accessit huic alacritati plenus celsarum potestatum adsensus, maximeque Florentii

rentii praefecti praetorio, periculose quidem, sed ratione secunda pugnandum esse censentis, dum instarent barbari conglobati: qui si diffluxissent, motum militis in seditiones natiuo calore propensioris ferri non posse aiebat, extortam sibi victoriam, vt putauit, non sine vltimorum conatu grauiter toleraturi. Addiderat autem fiduciam nostris consideratio gemina: recordantibus quod anno nuper emenso Romanis per transrhenana spatia fusius volitantibus, nec visus est quisquam laris sui defensor, nec obuius stetit: sed concaede arborum densa vndique semitis clausis, sidere vrente brumali, aegre vixere barbari longius amandati: quodque Imperatore terras eorum ingresso, nec resistere ausi, nec adparere, pacem impetrauerunt suppliciter obsecrantes. Sed nullus mutatam rationem temporis aduertebat, quod tunc tripertito exitio premebantur: Imperatore vrgente per Raetias, Caesare proximo nusquam elabi permittente, finitimis quos hostes fecere discordiae, modo non occipitia conculcantibus hinc indeque cinctorum. Postea vero pace data, discesserat Imperator: et sedata iurgiorum materia, vicinae gentes iam concordabant: et turpissimus ducis Romani digressus ferociam natura conceptam auxit in maius. Alio itidem modo res est adgrauata Romana ex negotio tali. Regii duo fratres vinculo pacis adstricti, quam anno praeterito impetrauerant a Constantio, nec tumultuare, nec commoueri sunt ausi. Sed paullo postea vno ex his Gundomado, qui potior erat fideique firmioris, per insidias interempto, omnis eius populus cum nostris hostibus conspirauit: et confestim Vadomarii plebs, vt adferebat, agminibus bella cientium barbarorum sese coniunxit. Cunctis igitur summis infimisque adprobantibus tunc opportune congrediendum, nec de rigore animorum quidquam remittentibus, exclamauit subito signifer: *Perge, felicissime omnium Caesar,*

A. C. 357.

 quo

A. C. 357. *quo te fortuna prosperior ducit: tandem per te virtutem et consilia militare sentimus. I praeuius vt faustus antesignanus et fortis: experieris quid miles sub conspectu bellicosi ductoris, testisque indiuidui gerendorum, modo adsit superum numen, iis rebus efficiet excitatus.* His auditis, cum nullae laxarentur indutiae, promotus exercitus prope collem aduenit molliter editum, opertum segetibus iam maturis, a superciliis Rheni haud longo interuallo distantem: e cuius summitate speculatores hostium tres equites exciti, subito nuntiaturi Romanum exercitum aduentare, festinarunt ad suos: vnus vero pedes, qui sequi non potuit, captus agilitate nostrorum indicauit, per triduum et trinoctium flumen transisse Germanos. Quos cum iam prope densantes semet in cuneos nostrorum conspexere ductores, steterunt vestigiis fixis, antepilanis hastatisque et ordinum primis velut insolubili muro fundatis: et pari cautela hostes stetere cunctati. Cumque ita vt antedictus docuerat perfuga, equitatum omnem a dextro latere sibi vidissent oppositum, quidquid apud eos per equestres copias praepollebat, in laeuo cornu locauere confertum. Iisdemque sparsim pedites miscuere discursatores et leues, profecto ratione tuta poscente. Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum clibanario nostro congressum, frena retinentem et scutum, hasta vna manu vibrata, tegminibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse: peditem vero inter ipsos discriminum vertices, cum nihil caueri solet praeter id quod occurrit, humi occulte reptantem, latere forato iumenti, incautum rectorem praecipitem agere, leui negotio trucidandum. Hoc itaque disposito, dextrum sui latus struxere clandestinis insidiis et obscuris. Ductabant autem populos omnes pugnaces et saeuos Chnodomarius et Serapio, potestate excelsiores ante alios reges. Et Chnodomarius quidem nefarius belli totius

totius incentor, cuius vertici flammeus torulus apta- A. C. 257.
batur, anteibat cornu sinistrum audax et fidens ingenti robore lacertorum, vbi ardor proelii sperabatur immanis, equo spumante sublimior, erectus in iaculum formidandae vastitatis, armorumque nitore conspicuus, antea strenuus et miles, et vtilis praeter ceteros ductor. Latus vero dextrum Serapio agebat, etiamtum adultae lanuginis iuuenis, efficacia praecurrens aetatem: Mederichi fratris Chnodomarii filius, hominis quoad vixerat perfidissimi: ideo sic adpellatus, quod pater eius diu obsidatus pignore tentus in Galliis, doctusque Graeca quaedam arcana, hunc filium suum Agenarichum genitali vocabulo dictitatum, ad Serapionis transtulit nomen. Hos sequebantur potestate proximi reges numero quinque, regalesque decem, et optimatum series magna, armatorumque millia triginta et quinque, ex variis nationibus partim mercede, partim pacto vicissitudinis reddendae quaesita. Iamque toruum concrepantibus tubis, Seuerus dux Rom. aciem dirigens laeuam, cum prope fossas armatorum refertas venisset, vnde dispositum erat vt abditi repente exorti cuncta turbarent, stetit impauidus: suspectiorque de obscuris, nec referre gradum, nec vlterius ire tentauit. Quo viso, animosus contra labores maximos Caesar, ducentis equitibus saeptus, vt ardor negotii flagitabat, agmina peditum impetu veloci discurrens verbis hortabatur. Et cum adloqui pariter omnes, nec longitudo spatiorum extenta, nec in vnum coactae multitudinis permitteret crebritas (et alioquin vitabat grauioris inuidiae pondus, ne videretur id adfectasse, quod sibi soli deberi Augustus existimabat) cautior sui, hostium tela praeteruolans, his et similibus notos pariter et ignotos ad faciendum fortiter accendebat: *Aduenit, o socii, iustum pugnandi iam tempus, olim exoptatum mihi vobiscum: quod antehac arcessentes, arma inquietis motibus poscebatis.*

Item

A. C. Item cum ad alios poſtſignanos in acie locatos extrema
357. veniſſet: *En*, inquit, *commilitones, diu ſperatus praeſto eſt dies, compellens nos omnes elutis priſtinis maculis Romanae maieſtati reddere proprium decus. Hi ſunt barbari, quos rabies et immodicus furor ad perniciem rerum ſuarum coegit occurrere, noſtris viribus opprimendos.* Alios itidem bellandi vſu diutino callentes aptius ordinans, his exhortationibus adiuuabat: *Exſurgamus viri fortes; propellamus fortitudine congrua illiſa noſtris partibus probra: quae contemplans, Caeſaris nomen cunctando ſuſcepi.* Quoſcumque autem pugnae ſignum inconſulte poſcentes, rupturosque imperium irrequietis motibus praeuideret: *Quaeſo*, inquit, *ne hoſtes vertendos in fugam ſequentes auidius, futurae victoriae gloriam violetis, neu quis ante neceſſitatem vltimam cedat. Nam fugituros proculdubio deſeram: hoſtium terga caeſuris adero indiſcretus, ſi hoc penſatione moderata fiat et cauta.* Haec aliaque in eumdem modum ſaepius replicando, maiorem exercitus partem primae barbarorum oppoſuit fronti: et ſubito Alamannorum peditum fremitus indignationi miſtus auditus eſt, vnanimi conſpiratione vociferantium, relictis equis ſecum oportere verſari regales: ne ſi quid contigiſſet aduerſum, deſerta miſerabili plebe facilem diſcedendi copiam reperirent. Hoc comperto, Chnodomarius iumento ſtatim deſiluit, et ſecuti eum reſidui idem facere nihil morati: nec enim eorum quiſquam ambigebat partem ſuam fore victricem. Dato igitur ahenatorum accentu ſollemniter ſigno, ad pugnandum vtrimque magnis concurſum eſt viribus. Propilabantur miſſilia, et properantes cito quam conſiderato curſu Germani, telaque textris explicantes, inuolauere noſtrorum equitum turmas, frendentes immania: eorumque vltra ſolitum ſaeuientium comae fluentes horrebant, et elucebat quidam ex oculis furor: quos con-

tra pertinax miles ſcutorum obicibus vertices tegens, A. C.
eiectansque gladios, vel tela concriſpans mortem mi- 357.
nitantia perterrebat. Cumque in ipſo proeliorum articulo eques ſe fortiter conturmaret, et muniret latera ſua firmius pedes, frontem artiſſimis conſerens parmis: erigebantur craſſi pulueris nubes, variique fuere diſcurſus, nunc reſiſtentibus, nunc cedentibus noſtris: et obnixi genibus quidam barbari peritiſſimi bellatores hoſtem propellere laborabant: ſed deſtinatione nimia dexterae dexteris miſcebantur, et vmbo trudebat vmbonem: caelumque exſultantium cadentiumque reſonabat a vocibus magnis: et cum cornu ſiniſtrum altius gradiens, vrgentium tot agmina Germanorum vi nimia pepuliſſet, iretque in barbaros fremens, equites noſtri cornu tenentes dextrum, praeter ſpem incondite diſceſſerunt: dumque primi fugientium poſtremos impediunt, gremio legionum protecti, fixerunt integrato proelio gradum. Hoc autem exinde acciderat, quod dum ordinum reſtituitur ſeries, cataphracti equites viſo rectore ſuo leuiter vulnerato, et conſorte quodam per ceruicem equi labentis pondere armorum oppreſſo, dilapſi qua quiſque poterat, peditesque calcando cuncta turbaſſent, ni conferti illi ſibique viciſſim innixi ſtetiſſent immobiles. Igitur cum equites nihil praeter fugae circumſpectantes praeſidia, vidiſſet longius Caeſar, concito equo eos velut repagulum quoddam cohibuit. Quo agnito per purpureum ſignum Draconis, ſummitati haſtae longioris aptatum, velut ſenectutis pandentis exuuias, ſtetit vnius turmae tribunus, et pallore timoreque perculſus, ad aciem integrandam recurrit. Vtque in rebus amat fieri dubiis, eoſdem lenius increpans Caeſar: *Quo*, inquit, *cedimus, viri fortiſſimi? an ignoratis fugam, quae ſalutem numquam reperit, irriti conatus ſtultitiam indicare? redeamus ad noſtros, ſaltem gloriae futuri participes, ſi eos pro Republica dimicantes*

A. C. *cantes non relinquimus inconſulte.* Haec reuerenter 357. dicendo, reduxit omnes ad munia ſubeunda bellandi, imitatus ſalua differentia veterem Sullam: qui cum contra Archelaum Mithridatis ducem educta acie proelio fatigabatur ardenti, relictus a militibus cunctis, cucurrit in ordinem primum; raptoque et coniecto vexillo in partem hoſtilem, *Ite*, dixerat, *ſocii periculorum electi, et ſcitantibus vbi relictus ſim Imperator, reſpondete nihil fallentes, ſolus in Baeotia pro omnibus nobis cum diſpendio ſanguinis ſui decernens.* Proinde Alamanni pulſis diſiectisque equitibus noſtris, primam aciem peditum inceſſerunt, eam abiecta reſiſtendi animoſitate pulſuri. Sed poſtquam comminus ventum eſt, pugnabatur paribus diu momentis. Cornuti enim et Braccati, vſu proeliorum diuturno firmati, eos iam geſtu terrentes, barritum ciuere vel maximum: qui clamor ipſo feruore certaminum a tenui ſuſurro exoriens, paullatimque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum: iaculorum deinde ſtridentium crebritate hincinde conuolante, puluis aequali motu adſurgens, et proſpectum eripiens, arma armis, corpora corporibus obtrudebat. Sed violentia iraque incompoſiti barbari in modum exarſere flammarum, nexamque ſcutorum compagem, quae noſtros in modum teſtudinis tuebatur, ſcindebant ictibus gladiorum adſiduis. Quo cognito, opitulatum conturmalibus ſuis celeri curſu Bataui venere cum regibus (formidabilis manus, extremae neceſſitatis articulo circumuentos, ſi iuuiſſet fors, ereptura) toruumque canentibus claſſicis, adultis viribus certabatur. Verum Alamanni bellum acriter ineuntes, altius anhelabant, velut quodam furoris adfectu oppoſita omnia deleturi. Spicula tamen verutaque miſſilia non ceſſabant, ferrataeque arundines fundebantur: quamquam etiam comminus mucro feriebat

contra

contra mucronem, et loricae gladiis findebantur, et A. C.
vulnerati nondum effuso cruore, ad audendum exertius consurgebant. 357.
Pares enim quodammodo coiuere cum paribus, Alamanni robusti et celsiores; milites vsu nimio dociles: illi feri et turbidi; hi quieti et cauti: animis isti fidentes; grandissimis illi corporibus freti. Resurgebat tamen aliquoties armorum pondere pulsus loco Romanus: lassatisque impressus genibus, laeuum reflectens poplitem barbarus subsidebat, hostem vltro lacessens: quod indicium est obstinationis extremae. Exsiluit itaque subito ardens optimatium globus, inter quos decernebant et reges, et sequente vulgo ante alios agmina nostrorum irrupit, et iter sibi aperiendo adusque primanorum legionem peruenit, locatam in medio (quae confirmatio Castra praetoria dictitatur) vbi densior et ordinibus frequens miles, instar turrium fixa firmitate consistens, proelium maiore spiritu repetiuit: et vulneribus declinandis intentus, seque in modum mirmillonis operiens, hostium latera, quae nudabat ira flagrantior, districtis gladiis perforabat. At illi prodigere vitam pro victoria contendentes, tentabant agminis nostri laxare compagem. Sed continuata serie peremptorum, quos Romanus iam fidentior strauit, succedebant barbari superstites interfectis: auditoque occumbentium gemitu crebro, pauore perfusi torpebant. Fessi denique tot aerumnis, et ad solam deinceps strenui fugam, per diuersos tramites tota celeritate egredi festinabant: vt e mediis saeuientis pelagi fluctibus, quocumque auexerit ventus, eiici nautici properant et vectores: quod voti magis quam spei fuisse, fatebitur quilibet tunc praesens. Aderatque propitiati numinis arbitrium clemens: et secans terga cedentium miles, cum interdum flexis ensibus feriendi non suppeterent instrumenta, ipsis barbaris tela eorum vitalibus immergebat:

A. C. mergebat: nec quisquam vulnerantium sanguine iram
357. expleuit, nec satiauit caede multiplici dexteram, vel miseratus supplicantem abscessit. Iacebant itaque plurimi transfixi letaliter, remedia mortis compendio postulantes: alii semineces labente iam spiritu, lucis vsuram oculis morientibus inquirebant: quorumdam capita discissa trabalibus telis, et pendentia iugulis cohaerebant: pars per lutosum et lubricum solum in sociorum cruore lapsi, intactis ferro corporibus, aceruis superruentium obruti necabantur. Quae vbi satis euenere prosperrime, validius instante victore, acumina densis ictibus hebescebant, splendentesque galeae sub pedibus voluebantur, et scuta: vltimo denique trudente discrimine barbari, cum elati cadauerum aggeres exitus impedirent, ad subsidia fluminis petiuere, quae sola restabant, eorum terga iam perstringentis. Et quia cursu sub armis concito fugientes miles indefessus vrgebat: quidam nandi peritia eximi se posse discriminibus arbitrati, animas fluctibus commiserunt. Qua causa celeri corde futura praeuidens Caesar, cum tribunis et ducibus clamore obiurgatorio prohibebat, ne hostem auidius sequens nostrorum quisquam se gurgitibus committeret verticosis. Vnde id obseruatum est, vt marginibus insistentes confoderent telorum varietate Germanos: quorum si quem morti velocitas subtraxisset, iacti corporis pondere ad ima fluminis subsidebat. Et velut in quodam theatrali spectaculo aulaeis miranda monstrantibus, multa licebat iam sine metu videre: nandi strenuis quosdam nescios adhaerentes; fluitantes alios, cum expeditioribus linquerentur vt stipites; et velut luctante amnis violentia, vorari quosdam fluctibus inuolutos; nonnullos clypeis vectos, praeruptas vndarum occursantium moles obliquatis meatibus declinantes, ad ripas vlteriores post multa discrimina

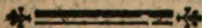
crimina peruenire. Spumans denique cruore barbarico decolor alueus insueta stupebat augmenta. A C. 357.
Dum haec aguntur, rex Chnodomarius reperta copia discedendi, lapsus per funerum strues, cum satellitibus paucis celeritate rapida properabat ad castra, quae prope Tribuncos et Concordiam munimenta Romana fixit intrepidus, vt escensis nauigiis, dudum paratis ad casus ancipites, in secretis se secessibus amandaret. Et quia non nisi Rheno transito ad territoria sua poterat peruenire, vultum ne agnosceretur operiens, sensim retulit pedem. Cumque propinquaret iam ripis, lacunam palustribus aquis interfusam circumgrediens vt transiret, calcata mollitie glutinosa, equo est euolutus: et confestim licet obeso corpore grauior, ad subsidium vicini collis euasit: quem agnitum (nec enim potuit celare qui fuerat, fortunae prioris magnitudine proditus) statim anhelo cursu cohors cum tribuno sequuta, armis circumdatum aggerem nemorosum cautius obsidebat, perrumpere verita ne fraude latenti inter ramorum tenebras exciperetur occultas. Quibus visis compulsus ad vltimos metus, vltro se dedit, solus egressus: comitesque eius ducenti numero, et tres amici iunctissimi, flagitium arbitrati post regem viuere, vel pro rege non mori, si ita tulerit casus, tradidere se vinciendos. Vtque natiuo more sunt barbari humiles in aduersis, dispares que in secundis: seruus alienae voluntatis trahebatur pallore confusus, claudente noxarum conscientia linguam: immensum quantum ab eo differens, qui post feros lugubresque terrores cineribus Galliarum insultans, multa minabatur et saeua. Quibus ita fauore superni numinis terminatis, post exactum iam diem occinente liticine reuocatus inuictissimus miles, prope supercilia Rheni tendebat, scutorumque ordine multiplicato vallatus, victu fruebatur

 batur

A. C. batur et ſomno. Ceciderunt autem in hac pugna
357. Romani quidem CCXL. et III. rectores vero IV. Bainobaudes cornutorum tribunus, adaeque Laipſo, et Innocentius cataphractarios ducens, et vacans quidam tribunus, cuius non ſuppetit nomen: ex Alamannis vero ſex millia corporum inuenta ſunt in campo conſtrata, et inaeſtimabiles mortuorum acervi per vndas fluminis ferebantur. Tunc Iulianus, vt erat fortuna ſui ſpectatior, meritisque magis quam imperio potens, Auguſtus acclamatione concordi totius exercitus adpellatus, vt agentes petulantius milites increpabat, id ſe nec ſperare, nec adipiſci velle iurando confirmans. Et vt augeret euentus ſecundi laetitiam, concilio Chnodomarium iuſſit ſibi offerri: qui primo curuatus, deinde humi ſuppliciter fuſus, gentilique prece veniam poſcens, bono animo eſſe eſt iuſſus. Et diebus poſtea paucis ductus ad comitatum Imperatoris, miſſuſque exinde Romam, in caſtris peregrinis, quae in monte ſunt Caelio, morbo veterni conſumptus eſt. His tot ac talibus proſpero peractis euentu, in palatio Conſtantii quidam Iulianum culpantes, vt princeps ipſe delectaretur, inriſiue Victorinum ideo nominabant, quod verecunde referens, quoties imperaret, ſuperatos indicabat ſaepe Germanos. Interque exaggerationem inanium laudum, oſtentationemque aperte lucentium, inflabant ex vſu Imperatorem ſuopte ingenio nimium, quidquid per omnem terrae ambitum agebatur, felicibus eius auſpiciis adſignantes. Quocirca magniloquentia elatus adulatorum, tunc et deinde edictis propoſitis arroganter ſatis multa mentiebatur, ſe ſolum, cum geſtis non adfuiſſet, et dimicaſſe, et viciſſe, et ſupplices reges gentium erexiſſe aliquoties ſcribens: et ſi verbi gratia eo agente tunc in Italia, dux quidam egiſſet fortiter con-

tra

tra Perſas, nulla eius mentione per textum lon- A. C.
giſſimum facta laureatas litteras ad prouinciarum 357.
damna mittebat, ſe inter primores verſatum cum odioſa ſui iactatione ſignificans. Extant denique eius edicta in tabulariis principis publicis condita . . . . delata narrandi, extollendique ſemet in caelum. ab Argentorato cum pugnaretur manſione quadrageſima diſparatus, deſcribens proelium, aciem ordinaſſe, et ſtetiſſe inter ſigniferos, et Barbaros fugaſſe praecipites, ſibique oblatum falſo indicat Chnodomarium (proh rerum indignitas!) ſuper Iuliani glorioſis actibus conticeſcens: quos ſepelierat penitus, ni fama res maximas vel obumbrantibus plurimis ſilere neſciret.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XVII.

Iulianus C. tranſito Rheno Alamannorum vicos diripit ac incendit: ibi munimentum Traiani reparat, et decimeſtres indutias barbaris concedit. C. I. *DC. Francos Germaniam II. vaſtantes obſidet, et ad deditionem fame compellit.* II. *Gallos tributis oppreſſos leuare conatur.* III. *Iuſſu Conſtantii A. obeliſcus Romae in circo maximo ſubrectus conſtituitur: et de obeliſcis, ac de notis hieroglyphicis.* IV. *Conſtantius A. et Sapor Perſarum rex fruſtra de pace per litteras et legatos agunt.* V. *Iuthungi, gens Alamannica, in Raetiis quas populabantur, a Romanis caeſi fugatique* VI. *Nicomedia terrae motu proſtrata: et quot modis terra quatiatur.* VII. *Iulianus C. Salios, gentem Francicam, in deditionem accipit: Chamauorum alios caedit, alios capit, reliquis pacem tribuit.* VIII. *tria munimenta ad Moſam euerſa a barbaris inſtaurat, et a milite famem patiente probris ac minis inceſſitur.* IX. *Suomarius et Hortarius Alamannorum reges, captiuis redditis, ab Iuliano C. pacem impetrant.* X. *Iulian. C. poſt res in Gallia bene geſtas, in aula Conſtantii A. ab inuidis deridetur, ſegniſque et timidus adpellatur.* XI. *Conſtantius A. Sarmatas dominos olim, tum exſules, et Quados, Pannoniarum et Moeſiae vaſtatores, ad obſides dandos et captiuos reddendos compellit: atque exſulibus Sarmatis, in libertatem auitasque ſedes reſtitutis, regem imponit.* XII. *Conſtantius A. Limigantes Sarmatas ſeruos, poſt magnam ipſorum caedem factam, cogit ſedibus ſuis emigrare, ac milites ſuos adloquitur* XIII. *Romani legati de pace, re infecta reuertuntur ex Perſide, Sapore Armeniam et Meſopotamiam repetente.* XIV.

Hac

Hac rerum, quas iam digessimus, varietate ita con- A. C.
clusa, martius iuuenis Rheno post Argentora- 357.
tensem pugnam otiose fluente securus, sollicitusque ne dirae volucres consumerent corpora peremptorum, sine discretione cunctos humari mandauit: absolutisque legatis, quos ante certamen superba quaedam portasse praediximus, ad Tres-tabernas reuertit. Vnde cum captiuis omnibus praedam Mediomatricos, seruandam ad reditum vsque suum, duci praecepit: et petiturus ipse Mogontiacum, vt ponte compacto transgressus, in suis requireret barbaros, cum nullum reliquisset in nostris, refragante vetabatur exercitu: verum facundia iucunditateque sermonum adlectum, in voluntatem traduxerat suam. Amor enim post documenta flagrantior, sequi libenter hortatus est omnis operae conturmalem, auctoritate magnificum ducem, plus laboris indicere sibi quam militi, sicut perspicue contigit, adsuetum. Moxque ad locum praedictum est ventum, flumine pontibus constratis transmisso, occupauere terras hostiles. At barbari praestricti negotii magnitudine, qui se in tranquillo positos otio tunc parum inquietari posse sperabant, aliorum exitio quid fortunis suis immineret anxie cogitantes, simulata pacis petitione, vt primae vertiginis impetum declinarent, misere legatos cum verbis compositis, quae denuntiarent concordem foederum firmitatem: incertumque quo consilio aut instituto mutata voluntate, per alios cursu celeri venire compulsos, acerrimum nostris minati sunt bellum, ni eorum regionibus excessissent. Quibus clara fide compertis, Caesar prima noctis quiete nauigiis modicis et velocibus octingentos imposuit milites: ea re vt vi ingenti sursum versum decurso egressi, quidquid inuenire potuerint, ferro violarent et flammis. Quo ita disposito, solis primo exortu visis per montium vertices barbaris, ad celsiora ducebatur alacrior miles: nulloque inuento (hoc

 siqui-

A. C. ſiquidem opinati diſceſſere confeſtim) eminus ingen-
357. tia fumi volumina viſebantur, indicantia noſtros perruptas populari terras hoſtiles. Quae res Germanorum perculit animos, atque deſertis inſidiis, quas per arta loca et latebroſa ſtruxerant noſtris, trans Moenum nomine fluuium ad opitulandum ſuis neceſſitudinibus auolarunt. Vt enim rebus amat fieri dubiis et turbatis, hinc equitum noſtrorum adcurſu, inde nauigiis vectorum militum impetu repentino perterrefacti, euadendi ſubſidium velox locorum inuenere prudentes: quorum digreſſu miles libere gradiens, opulentas pecore villas et frugibus rapiebat nulli parcendo. Extractiſque captiuis, domicilia cuncta curatius ritu Romano conſtructa, flammis ſubditis exurebat. Emenſaque aeſtimatione decimi lapidis, cum prope ſiluam veniſſet ſqualore tenebrarum horrendam, ſtetit diu cunctando, indicio perfugae doctus, per ſubterranea quaedam occulta foſſaſque multifidas latere plurimos, vbi habile viſum fuerit erupturos. Auſi tamen omnes accedere fidentiſſime, ilicibus inciſis et fraxinis, roboreque abietum magno ſemitas inuenere conſtratas. Ideoque gradientes cautius retro, non niſi per amfractus longos et aſperos vltra progredi poſſe, vix indignationem capientibus animis, aduertebant. Et quoniam aëris vrente ſaeuitia, cum diſcriminibus vltimis laborabatur incaſſum, (aequinoctio quippe autumnali exacto, per eos tractus ſuperfuſae niues oppleuere montes ſimul et campos) opus arreptum eſt memorabile. Et dum nullus obſiſteret, munimentum quod in Alamannorum ſolo conditum Traianus ſuo nomine voluit adpellari, dudum violentius oppugnatum, tumultuario ſtudio reparatum eſt: locatisque ibi pro tempore defenſoribus, ex barbarorum viſceribus alimenta congeſta ſunt. Quae illi maturata ad ſuam perniciem contemplantes, metuque rei peractae volucriter congregati, precibus et humilitate ſuprema petiere

miſſis

miſſis oratoribus pacem: quam Caeſar omni conſi- A. C. 357.
liorum via firmata, cauſatus veriſimilia plurima, per decem menſium tribuit interuallum: id nimirum ſollerti colligens mente, quod caſtra, ſupra quam optari potuit occupata ſine obſtaculo, tormentis muralibus et adparatu deberent valido communiri. Hac fiducia tres immaniſſimi reges venerunt, tandem aliquando iam trepidi, ex his qui miſere victis apud Argentoratum auxilia, iurantes conceptis ritu patrio verbis, nihil inquietum acturos, ſed foedera ad praeſtitutum vſque diem, quia id noſtris placuerat, cum munimento ſeruaturos intacto, frugeſque portaturos humeris, ſi defuiſſe ſibi docuerint defenſores: quod vtrumque metu perfidiam frenante fecerunt. Hoc memorabili bello, comparando quidem Punicis et Teutonicis, ſed diſpendiis rei Romanae peracto leviſſimis, vt fauſtus Caeſar exſultabat et felix: credique obtrectatoribus potuit, ideo fortiter eum vbique feciſſe fingentibus, quod oppetere dimicando glorioſe magis optabat, quam damnatorum ſorte, ſicut ſperabant, vt frater Gallus occidi: ni pari propoſito poſt exceſſum quoque Conſtantii actibus mirandis inclaruiſſet.

II. Quibus, vt in tali re, compoſitis firmiter, ad ſedes reuertens hibernas, ſudorum reliquias reperit tales. Remos Seuerus magiſter equitum per Agrippinam petens et Iuliacum Francorum validiſſimos cuneos in ſexcentis velitibus, vt poſtea claruit, vacua praeſidiis loca vaſtantes offendit: hac opportunitate in ſcelus audaciam erigente, quod Caeſare in Alamannorum receſſibus occupato, nulloque vetante, expleri ſe poſſe praedarum opimitate ſunt arbitrati. Sed metu iam reuerſi exercitus, munimentis duobus, quae olim exinanita ſunt, occupatis, ſe quoad fieri poterat tuebantur. Hac Iulianus rei nouitate perculſus, et coniiciens quorſum erumperet, ſi iiſdem tranſiſſet intactis,

 reten-

A. C. retento milite circumuallare dispofuit . . . . . Mofa
357. fluuius praeterlambit, et adufque quartum et quinquagefimum diem, Decembri fcilicet et Ianuario menfe, obfidionales tractae funt morae, deftinatis barbarorum animis incredibili pertinacia reluctatis. Tunc pertimefcens follertiffimus Caefar, ne obferuata nocte illuni, barbari gelu vinctum amnem peruaderent, quotidie a fole in vefperam flexo adufque lucis principium, luforiis nauibus difcurrere flumen vltro citroque milites ordinauit, vt cruftis pruinarum diffractis, nullus ad erumpendum quopiam facile perueniret. Hocque commento, inedia, et vigiliis, et defperatione poftrema laffati, fponte fe propria dederunt: ftatimque ad comitatum Augufti funt miffi. Ad quos eximendos periculo multitudo Francorum egreffa, cum captos comperiffet et afportatos nihil amplius aufa repedauit ad fua: hifque perfectis acturus hiemem reuertit Parifios Caefar.

III. Quia igitur plurimae gentes vi maiore collaturae capita fperabantur, dubia bellorum coniectans fobrius rector, magnis curarum molibus ftringebatur. Dumque per inducias licet negotiofas et breues aerumnofis poffefforum damnis mederi poffe credebat, tributi ratiocinia difpenfauit. Cumque Florentius praefectus praetorio cuncta permenfus, vt contendebat, quidquid in capitatione deeffet, ex conquifitis fe fupplere firmaret, talium gnarus, animam prius amittere, quam hoc finere fieri memorabat. Norat enim huiufmodi prouifionum, immo euerfionum vt verius dixerim, infanabilia vulnera, faepe ad vltimam egeftatem prouincias contraxiffe: quae res, vt docebitur poftea, penitus euertit Illyricum. Ob quae praefecto praetorio ferri non poffe clamante, fe repente factum infidum, cui Auguftus fummam commiferit rerum; Iulianus eum fedatius leniens, fcrupulofe computando et vere, docuit non fufficere folum, verum etiam exube-

exuberare capitationis calculum ad commeatuum ne- A. C.
cessarios adparatus. Nihilominus tamen diu postea 357.
indictionale augmentum oblatum sibi, nec recitare nec subnotare perpessus, humi proiecit. Literisque Augusti monitus ex relatione praefecti, non agere ita perplexe, vt videretur parum Florentio credi: rescripsit gratandum esse, si prouincialis hincinde vastatus, saltem sollemnia praebeat, nedum incrementa, quae nulla supplicia egenis possent hominibus extorquere. Factumque est tunc et deinde vnius animi firmitate, vt praeter solita nemo Gallis quidquam exprimere conaretur . . . . . . inique. Inusitato exemplo id petendo Caesar impetrauerat a praefecto, vt secundae Belgicae multiformibus malis oppressae dispositio sibi committeretur, ea videlicet lege, vt nec praefectianus, nec praesidialis adparitor ad soluendum quemquam vrgeret. Quo leuati solatio cuncti, quos in curam susceperat suam, nec interpellati, ante praestitutum tempus debita contulerunt.

IV. Inter haec recreandarum exordia Galliarum, administrante secundam adhuc Orfito praefecturam, obeliscus Romae in circo erectus est maximo. Super quo nunc quia tempestiuum est, pauca discurram. Vrbem priscis saeculis conditam ambitiosa moenium strue, et portarum centum quondam aditibus celebrem, hecatompylos Thebas institutores ex facto cognominarunt, cuius vocabulo prouincia nunc vsque Thebais adpellatur. Hanc inter exordia pandentis se late Carthaginis, improuiso excursu duces oppressere Poenorum: posteaque reparatam Persarum rex ille Cambyses, quoad vixerat, alieni cupidus et immanis, Aegypto perrupta adgressus est, vt opes exinde raperet inuidendas, ne deorum quidem donariis parcens. Qui dum inter praedatores turbulente concursat, laxitate praepeditus indumentorum concidit pronus: ac suomet pugione, quem aptatum femori dextro gesta-

A. C. 357. bat, ſubita vi ruinae nudato, vulneratus paene letaliter interiſſet. Longe autem poſtea Cornelius Gallus, Octauiano res tenente Romanas, Aegypti procurator, exhauſit ciuitatem plurimis interceptis: reuerſusque cum furtorum arceſſeretur et populatae prouinciae, metu nobilitatis acriter indignatae, cui negotium ſpectandum dederat Imperator, ſtricto incubuit ferro. Is eſt, ſi recte exiſtimo, Gallus poëta, quem flens quodammodo in poſtrema Bucolicorum parte Virgilius carmine leni decantat. In hac vrbe inter labra ingentia, diuerſasque moles figmenta Aegyptiorum numinum exprimentes, obeliſcos vidimus plures, aliosque iacentes et comminutos: quos antiqui reges bello domitis gentibus, aut proſperitatibus ſummarum rerum elati, montium venis vel apud extremos orbis incolas perſcrutatis exciſos erectosque, diis ſuperis in religione dicarunt. Eſt autem obeliſcus aſperrimus lapis, in figuram metae cuiuſdam ſenſim ad proceritatem conſurgens excelſam; vtque radium imitetur, gracileſcens, pauliſper ſpecie quadrata in verticem productus anguſtum, manu leuigatus artifici. Formarum autem innumeras notas, hieroglyphicas adpellatas, quas ei vndique videmus inciſas, initialis ſapientiae vetus inſigniuit auctoritas. Volucrum enim ferarumque, etiam alieni mundi, genera multa ſculpentes, ad aeui quoque ſequentis aetates vt patratorum vulgatius perueniret memoria, promiſſa vel ſoluta regum vota monſtrabant. Non enim, vt nunc litterarum numerus praeſtitutus et facilis exprimit quidquid humana mens concipere poteſt; ita priſci quoque ſcriptitarunt Aegyptii: ſed ſingulae litterae ſingulis nominibus ſeruiebant et verbis; nonnumquam ſignificabant integros ſenſus. Cuius rei ſcientiae in his interim ſit duobus exemplum. Per vulturem naturae vocabulum pandunt: quia mares nullos poſſe inter has alites inueniri rationes memorant phyſicae:

perque

perque ſpeciem apis mella conficientis indicant re- A. C.
gem: moderatori cum iucunditate aculeos quoque in- 357.
naſci debere his ſignis oſtendentes, et ſimilia plurima. Et quia ſufflantes adulatores ex more Conſtantium, id ſine modo ſtrepebant, quod cum Octauianus Auguſtus obeliſcos duos ab Heliopolitana ciuitate tranſtuliſſet Aegyptia, quorum vnus in circo maximo, alter in campo locatus eſt Martio; hunc recens aduectum difficultate magnitudinis territus, nec contrectare auſus eſt, nec mouere: diſcant qui ignorant, veterem principem translatis aliquibus hunc intactum ideo praeteriſſe, quod Deo Soli ſpeciali munere dedicatus, fixuſque intra ambitioſi templi delubra, quae contingi non poterant, tamquam apex omnium eminebat. Verum Conſtantinus id parui ducens, auulſam hanc molem ſedibus ſuis, nihilque committere in religionem recte exiſtimans, ſi ablatum vno templo miraculum Romae ſacraret, id eſt, in templo mundi totius, iacere diu perpeſſus eſt, dum translationi pararentur vtilia. Quo conuecto per alueum Nili, proiectoque Alexandriae, nauis amplitudinis antehac inuſitatae aedificata eſt, ſub trecentis remigibus agitanda. Quibus ita prouiſis, digreſſoque vita principe memorato, vrgens effectus intepuit: tandemque ſero impoſitus naui per maria fluentaque Tybridis velut pauentis, ne quod paene ignotus miſerat Nilus, ipſe parum ſub meatus ſui diſcrimine moenibus alumnis inferret, defertur in vicum Alexandri, tertio lapide ab vrbe ſeiunctum: vnde chamulcis impoſitus, tractuſque lenius, per Oſtienſem portam piſcinamque publicam circo illatus eſt maximo. Sola poſt haec reſtabat erectio, quae vix aut ne vix quidem ſperabatur poſſe compleri: erectiſque vſque periculum altis trabibus, vt machinarum cerneres nemus, innectuntur vaſti funes et longi, ad ſpeciem multiplicium liciorum caelum denſitate nimia ſubtexentes: quibus colligatus mons ipſe

effigia-

A. C. effigiatus ſcriptilibus elementis, paullatimque id per
357. arduum inane protentus, diu penſilis, hominum millibus multis tamquam molendinarias rotantibus metas, cauea locatur in media, eique ſphaera ſuperponitur ahenea; aureis laminis nitens: qua confeſtim vi ignis diuini contacta, ideoque ſublata, facis imitamentum infigitur aereum, itidem auro imbracteatum, velut abundanti flamma candentis. Sequutaeque aetates alios tranſtulerunt: quorum vnus in Vaticano, alter in hortis Salluſtii, duo in Auguſti monumento erecti ſunt. Qui autem notarum textus obeliſco inciſus eſt veteri, quem videmus in circo, Hermapionis librum ſequuti, interpretatum litteris ſubiecimus Graecis.

ΑΡΧΗΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ ΕΧΕΙ

ΣΤΙΧΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΤΑΔΕ.

Ἥλιος βασιλεῖ Ῥαμέστῃ. δεδώρημαί σοι ἀνὰ πᾶσαν οἰκουμένην μετὰ χαρᾶς βασιλεύειν. ὃν Ἥλιος φιλεῖ καὶ Ἀπόλλων. κρατερὸς φιλαλήθης υἱὸς Ἥρωνος, θεογέννητος κτιστὴς τῆς οἰκουμένης, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ἄλκιμος Ἄρεως βασιλεὺς Ῥαμέστης. ᾧ πᾶσα ὑποτέτακται ἡ γῆ μετὰ ἀλκῆς καὶ θάρσους. βασιλεὺς Ῥαμέστης Ἡλίου παῖς αἰωνόβιος.

ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Ἀπόλλων κρατερὸς, ὁ ἑστὼς ἐπ' ἀληθείας δεσπότης διαδήματος, τὴν Αἴγυπτον δοξάσας κεκτημένος, ἀγλαοποιήσας Ἡλίου πόλιν, καὶ κτίσας τὴν λοιπὴν οἰκουμένην, καὶ πολυτιμήσας τοὺς ἐν Ἡλίου πόλει θεοὺς ἀνιδρυμένους, ὃν Ἥλιος φιλεῖ.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ἀπόλλων κρατερὸς Ἡλίου παῖς παμφεγγὴς, ὃν Ἥλιος προέκρινεν καὶ Ἄρης ἄλκιμος ἐδωρήσατο. οὗ τὰ ἀγαθὰ ἐν παντὶ διαμένει καιρῷ. ὃν Ἄμμων ἀγαπᾷ, πληρώσας τὸν νεὼν τοῦ φοίνικος ἀγαθῶν. ᾧ οἱ θεοὶ ζωῆς χρόνον ἐδωρήσαντο. Ἀπόλλων κρατερὸς υἱὸς Ἥρωνος βασιλεὺς οἰκουμένης Ῥαμέστης, ὃς ἐφύλαξεν

Αἴγυπτον

Αἴγυπτον τοὺς ἀλλοεθνεῖς νικήσας. ὃν Ἥλιος φιλεῖ. A. C.
ᾧ πολὺν χρόνον ζωῆς ἐδωρήσαντο θεοὶ, δεσπότης 358.
οἰκουμένης Ῥαμέσης αἰωνόβιος.

ΑΛΛΟΣ ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Ἥλιος θεὸς μέγας δεσπότης οὐρανοῦ. δεδώρημαί σοι βίον ἀπρόσκορον. Ἀπόλλων κρατερὸς κύριος διαδήματος ἀνείκαστος, ὧν ἀνδριάντας ἀνέθηκεν ἐν τῇδε τῇ βασιλείᾳ δεσπότης Αἰγύπτου, καὶ ἐκόσμησεν Ἡλίου πόλιν ὁμοίως καὶ αὐτὸν Ἥλιον δεσπότην οὐρανοῦ. συνετελεύτησεν ἔργον ἀγαθὸν Ἡλίου παῖς βασιλεὺς αἰωνόβιος.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ἥλιος θεὸς δεσπότης οὐρανοῦ Ῥαμέσῃ βασιλεῖ δεδώρημαι τὸ κράτος καὶ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν. ὃν Ἀπόλλων φιλαλήθης δεσπότης χρόνων, καὶ Ἥφαιστος ὁ τῶν θεῶν πατὴρ προέκρινεν διὰ τὸν Ἄρεα. βασιλεὺς παγχαρὴς Ἡλίου παῖς, καὶ ὑπὸ Ἡλίου φιλούμενος.

ΑΦΗΛΙΩΤΗΣ ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ὁ ἀφ' Ἡλίου πόλεως μέγας θεὸς ἐνουράνιος Ἀπόλλων κρατερὸς, Ἥρωνος υἱὸς, ὃν Ἥλιος ἠγώγησεν, ὃν οἱ θεοὶ ἐτίμησαν, ὁ πάσης γῆς βασιλεύων, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ὁ ἄλκιμος διὰ τὸν Ἄρεα βασιλεὺς, ὃν Ἄμμων φιλεῖ. καὶ ὁ παμφεγγὴς συγκρίνας αἰώνιον βασιλέα. *et reliqua.*

V. Datiano et Cereali coſſ. cum vniuerſa per Gallias ſtudio cautiore diſponerentur, formidoque praeteritorum barbaricos hebetaret excurſus: rex Perſarum in confiniis agens adhuc gentium extimarum, iamque cum Chionitis et Gelanis, omnium acerrimis bellatoribus, pignore icto ſocietatis, rediturus ad ſua, Tamſaporis ſcripta ſuſcepit, pacem Romanum principem nuntiantis poſcere precatiuam. Ideoque non niſi infirmato imperii robore tentari talia ſuſpicatus, latius ſemet extentans, pacis amplectitur nomen, et conditiones propoſuit graues: miſſoque cum muneribus Narſeo quodam legato, litteras ad Conſtantium dedit, nuſquam

A. C. nusquam a genuino fastu declinans, quarum hunc 358. fuisse accepimus sensum: *Rex regum Sapor, particeps siderum, frater Solis et Lunae, Constantio Caesari fratri meo salutem plurimam dico. Gaudeo, tandemque mihi placet ad optimam te viam reuertisse, et incorruptum aequitatis agnouisse suffragium, rebus ipsis expertum, pertinax alieni cupiditas quas aliquoties ediderit strages. Quia igitur veritatis oratio soluta esse debet et libera, et celsiores fortunas idem loqui decet atque sentire; propositum meum in pauca conferam, reminiscens haec quae dicturus sum, me saepius replicasse. Adusque Strymona flumen, et Macedonicos fines tenuisse maiores meos, antiquitates quoque vestrae testantur: haec me conuenit flagitare (ne sit arrogans quod adfirmo) splendore virtutumque insignium serie vetustis regibus antistantem. Sed vbique mihi cordi est recordatio, cui coalitus ab adolescentia prima, nihil vmquam poenitendum admisi. Ideoque Armeniam recuperare cum Mesopotamia debeo, auo meo composita fraude praereptam. Illud apud nos numquam acceptum fuit, quod adseritis vos exsultantes, nullo discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum euentus. Postremo si morem gerere suadenti volueris recte, contemne partem exiguam semper luctificam et cruentam, vt caetera regas securus: prudenter reputans, medelarum quoque artifices vrere nonnumquam et secare, et partes corporum amputare, vt reliquis vti liceat integris: hocque bestias factitare; quae cum aduertant cur maximopere capiantur, illud propria sponte amittunt, vt viuere deinde possint impauidae. Id sane pronuntio, quod si haec mea legatio redierit irrita; post tempus hiemalis quietis exemptum, viribus totis accinctus, fortuna conditionumque aequitate spem successus secundi fundante, venire quoad ratio siuerit festinabo.* His litteris diu libratis, recto pectore (quod dicitur) considera-

ſiderateque reſponſum eſt hoc modo: *Victor terra marique Conſtantius ſemper Auguſtus fratri meo Sapori regi ſalutem plurimam dico. Soſpitati quidem tuae gratulor, vt futurus, ſi velis, amicus: cupiditatem vero ſemper indeflexam fuſiusque vagantem vehementer inſimulo. Meſopotamiam poſcis vt tuam, perindeque Armeniam: et ſuades integro corpori adimere membra quaedam, vt ſalus eius deinceps locetur in ſolido: quod refutandum eſt potius, quam vlla conſenſione firmandum. Accipe igitur veritatem non obtectam praeſtigiis, ſed perſpicuam, nullisque minis inanibus perterrendam. Praefectus praetorio meus, opinatus adgredi negotium publicae vtilitati conducens, cum duce tuo per quoſdam ignobiles, me inconſulto ſermones conſeruit ſuper pace. Non refutamus hanc nec repellimus: adſit modo cum decore et honeſtate, nihil pudori noſtro praereptura vel maieſtati. Eſt enim abſonum et indecens, cum geſtarum rerum ordine explicatae ſint aures, quas inuidiae nobis multipliciterincluſerunt: cum deletis tyrannis totus orbis Romanus nobis obtemperat, ea prodere, quae contracti in Orientales anguſtias diu ſeruauimus illibata. Ceſſent autem quaeſo formidines, quae nobis intentantur ex more: cum ambigi nequeat, non inertia nos, ſed modeſtia, pugnas interdum excepiſſe potius, quam intuliſſe: et noſtra, quoties laceſſimur, fortiſſimo beneuolentiae ſpiritu defenſare, id experiendo legendoque ſcientes, in proeliis quibuſdam raro rem titubaſſe Romanam, in ſumma vero bellorum numquam ad deteriora prolapſam.* Hanc legationem nullo impetrato remiſſam (nec enim effrenatae regis cupiditati reſponderi amplius quidquam potuit) poſt pauciſſimos dies ſequutus eſt Proſper comes, et Spectatus tribunus et notarius, itemque Euſtathius Muſoniano ſuggerente Philoſophus, vt opifex ſuadendi: Imperatoris ſcripta perferentes et munera, eniſuri adparatum interim Saporis

A. C. 358.

A. C. poris arte quadam ſuſpendere, vt ſupra humanum mo-
358. dum prouinciae munirentur Arctoae.

VI. Inter quae ita ambigua Iuthungi Alamannorum pars, Italicis conterminans tractibus, obliti pacis et foederum, quae adepti ſunt obſecrando, Raetias turbulente vaſtabant, adeo vt etiam oppidorum tentarent obſidia praeter ſolitum. Ad quos repellendos cum valida manu miſſus Barbatio, in locum Siluani peditum promotus magiſter, ignauus ſed verbis effuſior, alacritate militum vehementer erecta, proſtrauit acerrime multos, ita vt exigua portio, quae periculi metu ſe dedit in fugam, aegre dilapſa res ſuas non ſine lacrymis reuiſeret et lamentis. Huic pugnae Neuita, poſtea conſul, equeſtris praepoſitus turmae, et adfuiſſe, et fortiter feciſſe firmatur.

VII. Iiſdem diebus terrae motus horrendi per Macedoniam, Aſiamque, et Pontum adſiduis pulſibus oppida multa concuſſerunt et montes. Inter monumenta tamen multiformium aerumnarum eminuere Nicomediae clades, Bithyniae vrbium matris, cuius ruinarum euentum vere breuiterque abſoluam. Primo lucis exortu die nono Kal. Septembrium, concreti nubium globi nigrantium, laetam paullo ante caeli ſpeciem confuderunt: et amandato ſolis ſplendore, nec contigua vel adpoſita cernebantur: ita oculorum obtutu praeſtricto, humo inuolutus craſſae caliginis ſqualor inſedit. Dein velut numine ſummo fatales contorquente manubias, ventosque ab ipſis excitante cardinibus, magnitudo furentium incubuit procellarum, cuius impetu pulſorum auditus eſt montivm gemitus, et eliſi littoris fragor: haecque ſequuti typhones atque preſteres, cum horrifico tremore terrarum, ciuitatem et ſuburbana funditus euerterunt. Et quoniam accliuitate collium aedes pleraeque vehebantur, aliae ſuper alias concidebant, reclangentibus cunctis ſonitu ruinarum immenſo. Interim clamoribus

ribus variis excelſa culmina reſultabant, quaeritan- A. C.
tium coniugium liberoſque, et ſi quid neceſſitudinis 358.
arte conſtringit. Poſt horam denique ſecundam, multo ante tertiam, aër iam ſudus et liquidus latentes retexit funereas ſtrages. Nonnulli enim ſuperruentium ruderum vi nimia conſtipati, ſub ipſis interiere ponderibus. Quidam collo tenus aggeribus obruti, cum ſupereſſe poſſent ſi qui iuuiſſent, auxiliorum inopia necabantur. Alii lignorum exſtantium acuminibus fixi pendebant. Vno ictu caeſi complures paullo ante homines, tunc promiſcuae ſtrages cadauerum cernebantur. Quoſdam domorum inclinata faſtigia intrinſecus ferebant intactos, angore et inedia conſumendos. Inter quos Ariſtaenetus adfectatam recens dioeceſim curans vicaria poteſtate, quam Conſtantius ad honorem vxoris Euſebiae Pietatis cognominauerat, animam hoc caſu cruciatam diutius exhalauit. Alii ſubita ruinae magnitudine oppreſſi, iiſdem adhuc molibus conteguntur. Colliſis quidam capitibus, vel humeris praeſectis aut cruribus, inter vitae mortiſque confinia, aliorum adiumenta paria perferentium implorantes cum obteſtatione magna deſerebantur. Et ſupereſſe potuit aedium ſacrarum et priuatarum, hominumque pars maior, ni palantes abrupte flammarum ardores per quinquaginta dies et noctes, quidquid conſumi poterat, exuſſiſſent. Adeſſe tempus exiſtimo pauca dicere, quae de terrae pulſibus coniectura veteres collegerunt. Ad ipſius enim veritatis arcana non modo haec noſtra vulgaris inſcitia, ſed ne ſempiterna quidem lucubrationibus longis nondum exhauſta phyſicorum iurgia penetrarunt. Vnde et in ritualibus et pontificiis obſeruatur obtemperantibus ſacerdotiis caute, ne alio Deo pro alio nominato, cum quis eorum terram concutiat, ſit in abſtruſo, piacula committantur. Accidunt autem, vt opiniones exiſtimant, inter quas Ariſtoteles aeſtuat et laborat, aut in cauer-

A. C. nis minutis terrarum, quas Graece ſyringas adpellamus, impulſu crebriore aquis vndabundis: aut certe, vt Anaxagoras adfirmat, ventorum vi ſubeuntium ima terrarum: qui cum ſoliditatibus concruſtatis inciderint, eruptiones nullas reperientes, eas partes ſoli conuibrant, quas ſubrepſerint humidi. Vnde plerumque obſeruatur, terra tremente, ventorum apud nos ſpiramina nulla ſentiri, quod in vltimis eius ſeceſſibus occupantur. Anaximander ait, areſcentem nimia aeſtuum ſiccitate, aut poſt madores imbrium, terram rimas pandere grandiores, quas penetrat ſupernus aër violentus et nimius, ac per eas vehementi ſpiritu quaſſatam cieri propriis ſedibus. Qua de cauſa terrores huiuſmodi vaporatis temporibus, aut nimia aquarum caeleſtium ſuperfuſione contingunt. Ideoque Neptunum humentis ſubſtantiae poteſtatem, Ennoſigaeon et Siſichthona poëtae veteres et theologi nuncupauerunt. Fiunt autem terrarum motus modis quatuor. Aut enim braſmatiae ſunt, qui humum moleſtius ſuſcitantes, ſurſum propellunt immaniſſimas moles: vt in Aſia Delos emerſit, et Hiera, et Anaphe, et Rhodus, Ophiuſa et Pelagia prioribus ſaeculis dictitata, aureo quondam imbri perfuſa, et Eleuſin in Boeotia, et apud Tyrrhenos Vulcanus, inſulaeque plures: aut climatiae, qui limes ruentes et obliqui vrbes, aedificia, monteſque complanant: aut chaſmatiae, qui grandiori motu patefactis ſubito voratrinis, terrarum partes abſorbent; vt in Atlantico mari Europaeo orbe ſpatioſior inſula, et in Criſſaeo ſinu Helice et Bura, et in Ciminia Italiae parte oppidum Saccumum, ad Erebi profundos hiatus abactae, aeternis tenebris occultantur. Inter haec tria genera terrae motuum, mycematiae ſonitu audiuntur minaci, cum diſſolutis elementa compagibus vltro adſiliunt, vel relabuntur conſidentibus terris. Tunc enim neceſſe

358

esse est velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitusque terrenos. Sed hinc ad exorsa. A. C. 358.

VIII. At Caesar hiemem apud Parisios agens, Alamannos praeuenire studio maturabat ingenti, nondum in vnum coactos, sed in insaniam post Argentoratum audaces omnes et saeuos: opperiensque Iulium mensem, vnde sumunt Gallicani procinctus exordia, diutius angebatur. Nec enim egredi poterat, antequam ex Aquitania, aestatis remissione solutis frigoribus et pruinis, veheretur annona. Sed vt est difficultatum paene omnium diligens ratio victrix, multa mente versans et varia, id tandem reperit solum, vt anni maturitate non exspectata, barbaris occurreret insperatus, firmatoque consilio xx. dierum frumentum, ex eo quod erat in sedibus consumendum, ad vsus diuturnitatem excoctum, buccellatum, vt vulgo adpellant, humeris imposuit libentium militum: hocque subsidio fretus, secundis vt ante auspiciis profectus est, intra mensem quintum vel sextum duas expeditiones consummari posse vrgentes et necessarias arbitratus. Quibus paratis, petit primos omnium Francos, eos videlicet quos consuetudo Salios adpellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum habitacula sibi figere praelicenter. Cui cum Tungros venisset, occurrit legatio praedictorum, opinantium reperiri Imperatorem etiamtum in hibernis, pacem sub hac lege praetendens, vt quiescentes eos tamquam in suis nec lacesseret quisquam, nec vexaret. Hos legatos, negotio plene digesto, oppositaque conditionum perplexitate, vt in iisdem tractibus moraturus dum redeunt, muneratos absoluit. Dictoque citius sequutus profectos, Seuero duce misso per ripam, subito cunctos adgressus, tamquam fulminis turbo perculsit: iamque precantes potius quam resistentes, in opportunam clementiae partem effectu victoriae flexo, dedentes se cum opibus liberisque su-

 scepit.

A. C. 258. scepit. Chamauos itidem ausos similia adortus, eadem celeritate partim cecidit, partim acriter repugnantes, viuosque captos compegit in vincula: alios praecipiti fuga trepidantes, ad sua, ne militem spatio longo defatigaret, abire interim permisit innocuos: quorum legatis paullo postea missis precatum consultumque rebus suis, humi prostratis sub obtutibus eius, pacem hoc tribuit pacto, vt ad sua redirent incolumes.

IX. Cunctis igitur ex voto currentibus, studio peruigili properans modis omnibus vtilitatem fundare prouinciarum, munimenta tria recta serie superciliis imposita fluminis Mosae, subuersa dudum obstinatione barbarica, reparare pro tempore cogitabat: et illico sunt instaurata, procinctu paullisper omisso. Atque vt consilium prudens celeritas faceret tutum, ex annona decem dierum et septem, quam in expeditionem pergens vehebat ceruicibus miles, portionem subtractam in iisdem condidit castris, sperans ex Chamauorum segetibus id suppleri posse quod ablatum est. Longe autem aliter accidit. Frugibus enim nondum etiam maturis, miles expensis quae portabat, nusquam reperiens victus, extrema minitans Iulianum compellationibus incessebat et probris: Asianum adpellans, Graeculum, et fallacem, et specie sapientiae stolidum. Vtque inueniri solent quidam inter armatos verborum volubilitate conspicui, haec et similia multa strepebant: *Quo trahimur spe meliorum abolita, olim quidem dura et perpessu asperrima per niues tolerantes et acumina crudelium pruinarum? sed nunc, proh nefas! cum vltimis hostium fatis instamus, fame, ignauissimo mortis genere tabescentes. Et ne quis nos turbarum existimet concitores, pro vita loqui sola testamur; non aurum, neque argentum petentes, quae olim nec contrectare potuimus, nec videre, ita nobis negata velut contra Remp. tot suscepisse labores et pericula*

ricula confutatis. Et erat ratio iusta querelarum. Inter tot enim rerum probabilium cursus articulosque necessitatum ancipites, sudoribus Gallicanis miles exhaustus, nec donatiuum meruit nec stipendium, iam inde vt Iulianus illo est missus: ea re quod nec ipsi quod daret suppetere poterat vsquam, nec Constantius erogari more solito permittebat. Hocque exinde claruit fraude potius quam tenacitate committi, quod cum idem Caesar, petenti ex vsu gregario cuidam vt barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contumeliosis calumniis adpetitus est a Gaudentio tunc notario, ad explorandos eius actus diu morato per Gallias, quem postea ipse interfici iussit, vt loco monstrabitur competenti. A. C. 358.

X. Lenito tandem tumultu non sine blanditiarum genere vario, contextoque nauali ponte Rheno transito, terris Alamannorum calcatis, Seuerus magister equitum bellicosus ante haec et industrius, repente commarcuit. Et qui saepe vniuersos ad fortiter faciendum hortabatur et singulos; tunc dissuasor pugnandi contemptus videbatur et timidus, mortem fortasse metuens aduentantem: vt in Tageticis libris legitur, Veiouis fulmine mox tangendos adeo hebetari, vt nec tonitrum, nec maiores aliquos possint audire fragores: et iter ignauiter egerat praeter solitum, vt ductores viarum praeeuntes alacri gradu, vltima minitando terreret, ni omnes conspirantes in vnum se loca penitus ignorare firmarent. Qui interdicti metuentes auctoritatem, nusquam deinde sunt progressi. Inter has tamen moras Alamannorum rex Suomarius vltro cum suis improuisus occurrit, ferox ante saeuiensque in damna Romana, sed tum lucrum existimans insperatum, si propria retinere permitteretur. Et quia vultus incessusque supplicem indicabat, susceptus, bonoque animo esse iussus et placido, nihil arbitrio suo relinquens, pacem genibus curuatis orabat.

A. C. 358. Et eam cum conceſſione praeteritorum ſub hac meruit lege, vt captiuos redderet noſtros, et quoties ſit neceſſe militibus alimenta praeberet, ſuſceptorum vilivm more ſecuritates accipiens pro illatis: quas ſi non oſtendiſſet in tempore, ſciret ſe rurſus ea de re fatigandum. Quod ita recte diſpoſitum, eſt impraepedite completum. Hortarii nomine petendus erat regis alterius pagus: et quia nihil videbatur deeſſe praeter ductores, Neſticae tribuno ſcutariorum, et Chariettoni viro fortitudinis mirae, imperauerat Caeſar, vt magna quaeſitum induſtria comprehenſumque offerrent ſibi captiuum: et correptus velociter adoleſcens ducitur Alamannus, pacto obtinendae ſalutis pollicitus itinera ſe monſtraturum. Hoc praegreſſo ſequutus exercitus, celſarum arborum obſiſtente concaede ire protinus vetabatur. Verum per circuitus longos et flexuoſos ventum eſt tandem ad loca: et ira quiſque percitus armatorum vrebat agros, pecora diripiebat et homines, reſiſtentesque ſine vlla parcimonia contruncabat. His malis perculſus rex, cum multiplices legiones, vicorumque reliquias cerneret exuſtorum, vltimas fortunarum iacturas adeſſe iam contemplatus, orauit ipſe quoque veniam, facturum ſe imperanda, iurandique exſecratione reſtituere vniuerſos promiſit: id enim cura agebatur impenſiore: detentiſque plurimis, reddidit paucos. Quo cognito, ad indignationem iuſtam Iulianus erectus, cum munerandus veniſſet ex more, quatuor comites eius, quorum ope et fide maxime nitebatur, non ante abſoluit, dum omnes rediere captiui. Ad colloquium tamen accitus a Caeſare, trementibus oculis adorato, victoriſque ſuperatus adſpectu, conditione difficili premebatur: hac ſcilicet, vt quoniam conſentaneum erat, poſt tot ſecundos euentus ciuitates quoque reparari vi barbarorum exciſas, carpenta et materias ex opibus ſuis ſuorumque praeberet: et haec pollicitus, imprecatuſ-

catusque, si perfidum quidquam egisset, luenda sibi cruore supplicia, ad propria remeare permissus est. Annonam enim transferre, ita vt Suomarius, ea re compelli non potuit, quod ad internecionem regione eius vastata nihil inueniri poterat quod daretur. Ita reges illi tumentes quondam immaniter, rapinisque ditescere adsueti nostrorum, Romanae potentiae iugo subdidere colla iam domita, et velut inter tributarios nati et educati, obsecundabant imperiis ingrauate. Quibus hoc modo peractis, disperso per stationes milite consuetas, ad hiberna regressus est Caesar. A. C. 358.

XI. Haec cum in comitatu Constantii subinde noscerentur (erat enim necesse tamquam adparitorem Caesarem super omnibus gestis ad Augusti referre scientiam) omnes qui plus poterant in palatio, adulandi professores iam docti, recte consulta prospereque completa vertebant in deridiculum: talia sine modo strepentes insulse, *In odium venit cum victoriis suis capella, non homo:* vt hirsutum Iulianum carpentes, adpellantesque loquacem talpam, et purpuratam simiam, et litterionem Graecum: et his congruentia plurima atque vernacula principi resonantes, audire haec taliaque gestienti, virtutes eius obruere verbis impudentibus conabantur, vt segnem incessentes, et timidum, et vmbratilem, gestaque secus verbis comptioribus exornantem: quod non tunc primitus accidit. Namque vt solet amplissima gloria obiecta esse semper inuidiae, legimus in veteres quoque magnificos duces vitia criminaque, etiamsi inueniri non poterant, finxisse malignitatem, spectatissimis actibus eorum offensam. Vt Cimonem Miltiadis filium insimulatum intemperantiae, qui prope Eurimedonta Pamphylium flumen Persarum populum deleuit innumerum, coëgitque gentem insolentia semper elatam, obsecrare suppliciter pacem: Aemilianum itidem Scipionem, vt somniculosum aemulorum incusari male-

A. C. 358 volentia, cuius impetrabili vigilantia, obſtinatae in perniciem Romae, duae ſunt potentiſſimae vrbes exciſae. Nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa ſcrutantes, cum nihil vnde vituperari deberet inueniretur, duo haec obſeruauerunt ludibrioſa et irrita: quod genuino quodam more caput digito vno ſcalpebat: quodque aliquam diu tegendi vlceris cauſa deformis faſciola candida crus colligabat: quorum alterum factitare vt diſſolutum, alterum vt nouarum rerum cupidum adſerebant: nihil intereſſe oblatrantes argumento ſubfrigido, quam partem corporis redimiret regiae maieſtatis inſigni: eum virum, quo nec fortior, nec cautior quiſquam patriae fuit, vt documenta praeclara teſtantur. Dum haec ita aguntur, Romae Artemius curans vicariam, praefecturam pro Baſſo quoque agebat: qui recens promotus vrbi praefectus fatali deceſſerat ſorte. Cuius adminiſtratio ſeditiones perpeſſa eſt turbulentas, nec memorabile quidquam habuit, quod narrari ſit dignum.

XII. Auguſto inter haec quieſcenti per hiemem apud Sirmium, indicabant nuntii graues et crebri, permiſtos Sarmatas et Quados, vicinitate et ſimilitudine morum armaturaeque concordes, Pannonias Moeſiarumque alteram cuneis incurſare diſperſis. Quibus ad latrocinia magis quam aperto habilibus Marti, haſtae ſunt longiores, et loricae ex cornibus raſis et leuigatis, plumarum ſpecie linteis indumentis innexae: equorumque plurimi ex vſu caſtrati, ne aut feminarum viſu exagitati raptentur, aut in ſubſidiis ferocientes, prodant hinnitu denſiore vectores. Et per ſpatia diſcurrunt ampliſſima ſequentes alios, vel ipſi terga vertentes, inſidendo velocibus equis et morigeris, trahentesque ſingulos, interdum et binos, vti permutatio vires foueat iumentorum, vigorque otio integretur alterno. Aequinoctio itaque temporis verni confecto, Imperator coacta militum valida manu, ductu laetio-

ris fortunae profectus, cum ad locum aptissimum per- A. C.
venisset, flumen Istrum exundantem pruinarum iam 358.
resoluta congerie, super nauium foros ponte contexto transgressus, populandis barbarorum incubuit terris: qui itinere festinato praeuenti, cateruasque bellatoris exercitus iugulis suis imminere cernentes, quem nondum per anni tempus colligi posse rebantur, nec spirari ausi, nec stare, sed vitantes exitium insperatum, semet omnes effuderunt in fugam. Stratisque plurimis, quorum gressus vinxerat timor, hi quos exemit celeritas morti, inter latebrosas conualles montium occultati, videbant patriam ferro pereuntem: quam vindicassent profecto, si vigore quo discesserant, restitissent. Gerebantur haec in ea parte Sarmatiae, quae secundam prospectat Pannoniam: parique fortitudine circa Valeriam opes barbaricas, vrendo rapiendoque occurrentia, militaris turbo vastabat. Cuius cladis immensitate permoti, posthabito consilio latendi, Sarmatae petendae specie pacis agmine tripertito agentes securius nostros adgredi cogitarunt: vt nec expedire tela, nec vim vulnerum declinare, nec quod est in rebus artissimis vltimum, verti possent in fugam. Aderant autem illico Sarmatis periculorum Quadi participes, qui noxarum saepe socii fuerant indiscreti: sed ne eos quidem prompta iuuit audacia, in discrimina ruentes aperta. Caesis enim compluribus, pars quae potuit superesse, per notos colles euasit: quo euentu vires et animos incitante, iunctis densius cuneis ad Quadorum regna properabat exercitus: qui ex praeterito casu impendentia formidantes, rogaturi suppliciter pacem, fidentes ad principis venere conspectum, erga haec et similia lenioris: dictoque die statuendis conditionibus, Zizais quoque etiam tum regalis, haud parui corporis iuuenis, ordines Sarmatarum more certaminis instruxit ad preces: visoque Imperatore abiectis armis pectore toto procubuit exa-

A. C. nimis ſtratus. Et amiſſo vocis officio prae timore,
358. tum cum orare deberet, maiorem miſericordiam movit, conatus aliquoties, parumque, impediente ſingultu, permiſſus explicare quae poſcebat. Recreatus denique tandem, iuſſuſque exſurgere, genibus nixus vſu linguae recuperato, conceſſionem delictorum ſibi tribui ſupplicauit et veniam: eoque ad precandum admiſſa multitudo, cuius ora formido muta claudebat, periculo adhuc praeſtantioris ambiguo: vbi ille ſolo iuſſus attolli, orandi ſignum exſpectantibus diu monſtrauit, omnes clypeis teliſque proiectis manus precibus dederunt, plura excogitantes vt vincerent humilitate ſupplicandi regalem. Duxerat potior cum caeteris Sarmatis etiam Rumonem, et Zinafrum, et Fragiledum ſubregulos, plurimoſque optimates, cum impetrandi ſpe ſimilia petituros. Qui licet elati gaudio ſalutis indultae, conditionum ſarcina compenſare inimice facta pollicebantur, ſeque cum facultatibus et liberis et coniugibus terrarumque ſuarum ambitu, Romanae potentiae libenter offerrent: praeualuit tamen aequitati iuncta benignitas: iuſſique obtinere ſedes impauidi, noſtros reddidere captiuos. Duxeruntque obſides poſtulatos, et obedire praeceptis deinde promptiſſime ſpoponderunt. Hortante hoc exemplo clementiae, aduolarunt regales cum ſuis omnibus Araharius et Vſafer, inter optimates excellentes, agminum gentilium duces, quorum alter Transiugitanorum Quadorumque parti, alter quibuſdam Sarmatis praeerat, locorum confiniis et feritate iunctiſſimis: quorum plebem veritus Imperator, ne ferire foedera ſimulans, in arma repente conſurgeret; diſcreto conſortio, pro Sarmatis obſecrantes iuſſit paulliſper abſcedere, dum Araharii et Quadorum negotium ſpectaretur. Qui cum eorum ritu oblati, ſtantes curvatis corporibus, facinora grauia purgare non poſſent, vltimae ſortis infortunia metuentes, dederunt obſides impera-

ſmperatos, numquam antea pignora foederis exhibere compulſi. His ex aequo bonoque compoſitis, Vſafer in preces admiſſus eſt: Arahario pertinaciter obſtrepente, firmanteque, pacem quam ipſe meruit, ei quoque debere proficere, vt participi, licet inferiori, et obtemperare ſuis imperiis conſueto. Verum quaeſtione diſcuſſa, aliena poteſtate eripi Sarmatae iuſſi, vt ſemper Romanorum clientes, offerre obſides, quietis vincula conſeruandae, gratanter amplexi ſunt. Ingerebat autem ſe poſt haec maximus numerus cateruarum confluentium nationum et regum, ſuſpendi a iugulis ſuis gladios obſecrantium, poſtquam Arahariam impune compererant abſceſſiſſe: et pari modo ipſi quoque adepti pacem quam poſcebant, accitos ex intimis regni procerum filios, obſidatus ſorte opinione celerius obtulerunt; itidemque captiuos, vt placuerat, noſtros, quos haud minori gemitu perdidere quam ſuos. Quibus ordinatis, translata eſt in Sarmatas cura, miſeratione dignos potius quam ſimultate: quibus incredibile quantum proſperitatis haec attulit cauſa: vt verum illud exiſtimetur, quod opinantur quidam, fatum vinci principis poteſtate, vel fieri. Potentes olim ac nobiles erant huius indigenae regni, ſed coniuratio clandeſtina ſeruos armauit in facinus. Atque vt barbaris eſſe omne ius in viribus adſueuit, vicerunt dominos ferocia pares, ſed numero praeminentes. Qui confundente metu conſilia, ad Victohalos diſcretos longius confugerunt, obſequi defenſoribus, vt in malis, optabile, quam ſeruire ſuis mancipiis arbitrati: quae deplorantes poſt impetratam veniam recepti in fidem, poſcebant praeſidia liberati: eoſque iniquitate rei permotus, inſpectante omni exercitu, conuocatos adloquutus verbis mollioribus Imperator, nulli niſi ſibi ducibuſque Romanis parere praecepit. Atque vt reſtitutio libertatis haberet dignitatis augmentum, Zizaim regem iiſdem praefecit, conſpicuae fortunae tum

A. C. 358.

A. C. 358 tum inſignibus aptum profecto, vt res docuit, et fidelem: nec diſcedere quiſquam poſt haec glorioſe geſta permiſſus eſt, antequam (vt placuerat) remearent noſtri captiui. His in barbarico geſtis, Bregetionem caſtra commota ſunt: vt etiam ibi belli Quadorum reliquias, circa illos agitantium tractus, lacrymae vel ſanguis exſtingueret. Quorum regalis Vitrodorus Viduarii filius regis, et Agilimundus ſubregulus, aliique optimates, et iudices variis populis praeſidentes, viſo exercitu in gremio regni ſolique genitalis, ſub greſſibus iacuere militum, et adepti veniam iuſſa fecerunt: ſobolemque ſuam obſidatus pignore, vt obſequuturi conditionibus impoſitis, tradiderunt: eductisque mucronibus, quos pro numinibus colunt, iurauere ſe permanſuros in fide.

XIII. His (vt narratum eſt) ſecundo finitis euentu, ad Limigantes Sarmatas ſeruos ocius ſigna transferri vtilitas publica flagitabat, quos erat admodum nefas, impune multa et nefaria perpetraſſe. Nam velut obliti priorum, tunc erumpentibus liberis, ipſi quoque tempus aptiſſimum nacti, limitem perrupere Romanum, ad hanc ſolam fraudem dominis ſuis hoſtibuſque concordes. Deliberatum eſt tamen id quoque lenius vindicari, quam criminum magnitudo poſcebat, hactenus vltione porrecta, vt ad longinqua translati amitterent copiam noſtra vexandi: quos pericula formidare monebat ſcelerum conſcientia diutius commiſſorum. Ideoque in ſe pugnae molem ſuſpicati vertendam, dolos parabant, et ferrum, et preces. Verum adſpectu primo exercitus tamquam fulminis ictu perculſi, vltimaque cogitantes, vitam precati, tributum annuum, delectumque validae iuuentutis, et ſeruitium ſpoponderunt: abnuere parati, ſi iuberentur aliorſum migrare, vt geſtibus indicabant et vultibus, locorum confiſi praeſidio, vbi lares poſt exactos dominos fixere ſecuri. Has enim terras Parthiſcus irru-

irruens obliquatis meatibus Iſtro miſcetur. Sed dum A. C. 358.
ſolus licentius fluit, ſpatia longa et lata ſenſim praeterlabens, et ea coartans prope exitum in anguſtias, accolas ab impetu Romanorum alueo Danubii defendit, a barbaricis vero excurſibus ſuo tutos praeſtat obſtaculo: vbi pleraque humidioris ſoli natura et incrementis fluminum redundantia, ſtagnoſa et referta ſalicibus, ideoque inuia niſi perquam gnaris: et ſuper his inſularem amfractum aditu Parthiſci paene contiguum amnis potior ambiens, terrae conſortio ſeparauit. Hortante igitur principe, cum genuino faſtu ad citeriorem venere fluminis ripam, vt exitus docuit, non iuſſa facturi, ſed ne viderentur militis praeſentiam formidaſſe: ſtabantque contumaciter, ideoque propinquaſſe monſtrantes, vt iubenda repudiarent. Quae Imperator accidere poſſe contemplans, in agmina plurima clam diſtributo exercitu, celeritate volucri migrantes intra ſuorum acies clauſit. Stansque in aggere celſiore cum paucis, et ſtipatorum praeſidio tectus, eos ne ferocirent lenius admonebat. Sed fluctuantes ambiguitate mentium, in diuerſa rapiebantur, et furori mixta verſutia tentabant cum precibus proelium: vicinumque ſibi in noſtros parantes excurſum, proiecere conſulto longius ſcuta, vt ad ea recuperanda ſenſim progreſſi, ſine vllo fraudis indicio ſpatia furarentur. Iamque vergente in veſperum die, cum moras rumpere lux moneret excedens, erectis vexillis, in eos igneo miles impetu ferebatur: qui conferti, acieque denſiore contracta, aduerſus ipſum principem ſtantem (vt dictum eſt) altius, omnem impetum contulerant, eum oculis inceſſentes et vocibus truculentis. Cuius furoris amentiam exercitus ira ferre non potuit, eoſque Imperatori, vt dictum eſt, acriter imminentes, deſinente in anguſtum fronte, quem habitum caput porci ſimplicitas militaris appellat, impetu disiecit ardenti: et dextra pedites cateruas peditum

obtrun-

A. C. 358. obtruncabant; equites laeua equitum se turmis agilibus infuderunt. Cohors praetoria ex aduerso Augustum cautius stipans, resistentium pectora, moxque terga fugientium incidebat: et cadentes insuperabili contumacia barbari, non tam mortem dolere, quam nostrorum laetitiam horrendo stridore monstrabant: et iacentes absque mortuis plurimi succisis poplitibus, ideoque adempto fugiendi subsidio; alii dextris amputatis; nonnulli ferro quidem intacti, sed superruentium collisi ponderibus, cruciatus alto silentio perferebant. Nec eorum quisquam inter diuersa supplicia veniam petiit, aut ferrum proiecit, aut exorauit celerem mortem: sed arma iugiter retinentes, licet adflicti, minus criminis aestimabant, alienis viribus potius quam conscientiae suae iudicio vinci: mussantesque audiebantur interdum, fortunae non meriti fuisse quod euenit. Ita in semihorae curriculo discrimine proeliorum emenso, tot procubuere subito barbari, vt pugnam fuisse sola victoria declararet. Vix dum populis hostilibus stratis, gregatim peremptorum necessitudines ducebantur humilibus extractae tuguriis, aetatis sexusque promiscui: et fastu vitae prioris abolito, ad infimitatem obsequiorum venere seruilium: et exiguo temporis interuallo decurso, caesorum aggeres, et captiuorum agmina cernebantur. Incitante itaque feruore certaminum fructuque vincendi, consurrectum est in perniciem eorum, qui deseruere proelia, vel in tuguriis latitantes occultabantur. Hos cum ad loca venisset auidus barbarici sanguinis miles, disiectis culmis leuibus obtruncabat: nec quemquam casa vel trabibus compacta firmissimis periculo mortis extraxit. Denique cum inflammarentur omnia, nullusque latere iam posset, cunctis vitae praesidiis circumcisis, aut obstinate igni peribat absumptus, aut incendium vitans egressusque, vno supplicio declinato, ferro sternebatur hostili. Fugientes

gientes tamen aliqui tela incendiorumque magnitudinem, amnis vicini ſe commiſere gurgitibus, peritia nandi ripas vlteriores occupare poſſe ſperantes: quorum plerique ſubmerſi necati ſunt, alii iaculis periere confixi: adeo vt abunde cruore diffuſo meatus fluminis ſpumaret immenſi: ita per elementum vtrumque Sarmatas vincentium ira virtusque deleuit. Placuerat igitur poſt hunc rerum ordinem cunctis adimi ſpem omnem vitaeque ſolatium: et poſt lares incenſos raptaſque familias, nauigia iuſſa ſunt colligi, ad indagandos quos a noſtrorum acie vlterior diſcreuerat ripa. Statimque ne alacritas intepeſceret pugnatorum, impoſiti lintribus per abdita ducti velites expediti, occuparunt latibula Sarmatarum: quos repentinus fefellit adſpectus, gentiles lembos et nota remigia conſpicantes. Vbi vero procul micantibus telis, quod verebantur, propinquare ſenſerunt, ad ſuffugia locorum paluſtrium ſe contulerunt: eoſque ſequutus infeſtius miles, caeſis plurimis ibi victoriam reperit, vbi nec caute poſſe conſiſtere, nec audere aliquid credebatur. Poſt abſumptos paene diffuſosque Amicenſes, petiti ſunt ſine mora Picenſes, ita ex regionibus adpellati conterminis: quos tutiores fecere ſociorum aerumnae, rumorum adſiduitate compertae. Ad quos opprimendos (erat enim arduum ſequi per diuerſa conſperſos, imprudentia viarum arcente) Taifalorum auxilium, et liberorum adaeque Sarmatarum adſumptum eſt. Cumque auxiliorum agmina locorum ratio ſepararet, tractus contiguos Moeſiae ſibi miles elegit; Taifali proxima ſuis ſedibus obtinebant; liberi terras occupauerant e regione ſibi oppoſitas. Limigantes territi recentibus ſubactorum exemplis et proſtratorum, diu haeſitabant ambiguis mentibus, vtrum oppeterent an rogarent, cum vtriuſque rei

ſuppe-

A. C. 358.

A. C. 358. ſuppeterent documenta non leuia. Vicit tamen ad vltimum coetu ſeniorum vrgente, dedendi ſe conſilium: variaeque palmae victoriarum acceſſit eorum quoque ſupplicatio, qui armis libertatem inuaſerant: et reliqui eorum cum precibus, vt ſuperatos et imbelles dominos adſpernati, fortioribus viſis inclinauere ceruices. Accepta itaque publica fide, et deſerto montium propugnaculo, ad caſtra Romana conuolauit eorum pars maior, diffuſa per ſpatia ampla camporum, cum parentibus, et natis, atque coniugibus, opumque vilitate, quam eis celeritatis ratio furari permiſit. Et qui animas amittere potius, quam cogi ſolum vertere putabantur, dum licentem amentiam libertatem exiſtimarent, parere imperiis, et ſedes alias ſuſcipere ſunt adſenſi tranquillas et fidas: vt nec bellis vexari, nec mutari ſeditionibus poſſint. Iiſdemque ex ſententia, vt credebatur, acceptis, quieuere paulliſper, poſt feritate natiua in exitiale ſcelus erecti, vt congruo docebitur textu. Hoc rerum proſpero currente ſucceſſu, tutela Illyrico competens gemina eſt ratione firmata: cuius negotii duplicem magnitudinem Imperator adgreſſus, vtramque perfecit. Exſules populos, licet mobilitate ſuſpectos, acturos tamen paullo verecundius, tandem reductos in auitis ſedibus collocauit. Iiſdemque ad gratiae cumulum, non ignobilem quempiam regem, ſed quem ipſi antea ſibi praefecere, regalem impoſuit, bonis animi corporiſque praeſtantem. Tali textu recte factorum, Conſtantius iam metuente ſublimior, militarique conſenſu ſecundo Sarmaticus adpellatus ex vocabulo ſubactorum, iamque diſceſſurus, conuocatis cohortibus, et centuriis, et manipulis omnibus, tribunal inſiſtens, ſigniſque ambitus et aquilis, et agmine multiplicium poteſtatum, his exercitum adlocutus eſt, ore omnium fauorabi-

vorabilis, vt solebat: *Hortatur recordatio rerum gloriose gestarum, omni iucunditate viris fortibus gratior, admodum verecunde replicare, quae diuinitus delata sorte vincendi, et ante proelia, et in ipso correximus feruore pugnarum, Romanae rei fidissimi defensores. Quid enim tam pulcrum, tamque posteritatis memoriae iusta ratione mandandum, quam vt miles strenue factis, ductor prudenter consultis exsultet? Persultabat Illyricum furor hostilis, absentiam nostram inanitate tumenti despiciens, dum Italos tueremur et Gallos: variisque discursibus vastabat extima limitum: nunc cauatis roboribus, aliquoties peragrans pedibus flumina, non congressibus, nec armis fretus aut viribus, sed latrociniis adsuetus occultis, astu et ludificandi varietate iam inde ab instituta gente nostris quoque maioribus formidatus: quae longius disparati, qua ferri poterant tulimus, leuiores iacturas efficacia ducum vetari posse sperantes. Vbi vero per licentiam scandens in maius, ad funestas prouinciarum clades erepsit et crebras: communitis aditibus Raeticis, tutelaque peruigili Galliarum securitate fundata, terrore nullo relicto post terga, venimus in Pannonias, vt placuit numini sempiterno, labentia firmaturi: cunctisque paratis, vt nostis, vere adulto egressi, arripuimus negotiorum maximas moles: primum ne struendo textis compagibus ponti telorum officeret multitudo: quo opera leui perfecto, visis terris hostilibus et calcatis, obstinatis ad mortem animis conatos resistere Sarmatas absque nostrorum dispendio strauimus: parique petulantia ruentes in agmina nobilium legionum Quados, Sarmatis adiumenta ferentes, attriuimus. qui post aerumnosa dispendia inter discursus et repugnandi minaces anhelitus, quid nostra valeat virtus experti, manus ad dimicandum paratas, armorum abiecto munimine, pone terga vinxerunt: restareque solam salutem contemplan-*

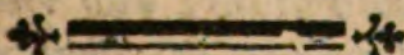
A.C. 358.

A. C. *templantes in precibus, adfuſi ſunt veſtigiis Augu-*
358. *ſti clementis, cuius proelia ſaepe compererant exitus habuiſſe felices. His ſequeſtratis, Limigantes quoque fortitudine ſuperauimus pari: interfectisque pluribus, alios periculi declinatio adegit ſuffugia petere latebrarum paluſtrium. Hisque ſecundo finitis euentu, lenitatis tempus aderat tempeſtiuae. Limigantes ad loca migrare compulimus longe diſcreta, ne in perniciem noſtrorum ſe commouere poſſent vlterius: et pepercimus plurimis; et Zizaim praefecimus liberis, dicatum nobis futurum et fidum, plus aeſtimantes creare, quam auferre barbaris regem: hoc decore augente ſollemnitatem, quod iiſdem quoque rector tributus, antehac electus eſt et acceptus. Quadruplex igitur praemium, quod vnus procinctus abſoluit, nos quaeſiuimus et reſp. primo vltione parta de graſſatoribus noxiis; deinde quod vobis abunde ſufficient ex hoſtibus captiui. His enim virtutem oportet eſſe contentam, quae ſudore quaeſiuit et dexteris. Nobis amplae facultates, opumque ſunt magni theſauri: integra omnium patrimonia, noſtri labores et fortitudo ſeruarint. Hoc enim boni Principis menti, hoc ſucceſſibus congruit proſperis. Poſtremo ego quoque hoſtilis vocabuli ſpolium prae me fero, ſecundi Sarmatici cognomentum, quod vos vnum idemque ſentientes, mihi (ne ſit arrogans dicere) merito tribuiſtis.*

Poſt hunc dicendi finem, concio omnis alacrior ſolito, aucta ſpe potiorum et lucris, vocibus feſtis in laudes Imperatoris adſurgens, deumque ex vſu teſtata, non poſſe Conſtantium vinci, tentoria repetit bidui laeta. Et reductus Imperator ad regiam, otioque bidui recreatus, Sirmium cum pompa triumphali regreſſus eſt, et militares numeri deſtinatas remearunt ſedes.

XIV. Hiſce

XIV. Hiſce iiſdem diebus Proſper, et Spectatus, A. C.
atque Euſtathius legati ad Perſas vt ſupra docuimus 358.
miſſi, Cteſiphonta reuerſum regem adiere, litteras proferentes Imperatoris et munera: poſcebantque rebus integris pacem, et mandatorum memores nuſquam ab vtilitate Rom. rei maieſtateque diſcedebant, amicitiae foedus ſub hac lege firmari debere adſeuerantes, ne ſuper turbando Armeniae vel Meſopotamiae ſtatu quidquam moueretur. Diu igitur ibi morati, cum obſtinatiſſimum regem, niſi harum regionum dominio ſibi adiudicato, obdureſcentem ad ſuſcipiendam cernerent pacem, negotio redierunt infecto. Poſt quod, idipſum conditionum robore pari impetraturi, Lucillianus miſſus eſt comes, et Procopius tunc notarius, qui poſtea nodo quodam violentae neceſſitatis adſtrictus, ad res conſurrexit nouas.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XVIII.

Iulianus C. Gallorum commodis consulit, et vbique ab omnibus ius seruandum curat. C. I. *castellorum ad Rhenum quae receperat, moenia reparat: Rhenum transit, et hostili Alamanniae parte vastata V. Alamannorum reges ad pacem petendam et captiuos reddendos compellit.* II. *Barbationi magistro peditum et vxori eius cur capita abscissa sint iussu Constantii A.* III. *Rex Persarum Sapor Romanos totis viribus adgredi parat.* IV. *Antoninus protector cum suis omnibus ad Saporem transfugit: eumque in bellum Romanum sponte iam motum impellit.* V. *Vrsicinus magister militum ex oriente euocatus, cum iam venisset in Thraciam, remittitur in Mesopotamiam: quo reuersus, per Marcellinum Saporis aduentum explorat.* VI. *Sapor cum Chionitarum et Albanorum regibus Mesopotamiam intrat. Romani suos ipsi agros incendunt, agrestes in oppida compellunt, ac citeriorem ripam Euphratis castellis praesidiisque communiunt.* VII. *Septingenti equites Illyriciani necopinantes a Persis coniiciuntur in fugam. Euadunt hinc Vrsicinus, inde Marcellinus.* VIII. *Descriptio Amidae, et quot tum ibi legiones ac turmae in praesidio fuerint.* IX. *Sapor duo castella Romana in fidem recipit.* X.

A. C. 359. Haec per orbis varias partes vno eodemque anno sunt gesta. At in Galliis cum in meliore statu res essent, et Eusebium atque Hypatium fratres sublimarent vocabula consulum, Iulianus contextis successibus clarus, apud hiberna, sequestratis interim sollicitudinibus bellicis, haud minore cura prouinciarum fortunis multa conducentia disponebat: diligenter obseruans

ſeruans ne quem tributorum ſarcina praegrauaret, ne- A. C.
ve potentia praeſumeret aliena, aut ii verſarentur in 359.
medio, quorum patrimonia publicae clades augebant, vel iudicum quiſquam ab aequitate deuiaret impune. Idque ea re leui labore correxit, quod ipſe iurgia dirimens, vbi cauſarum cogebat magnitudo vel perſonarum, erat indeclinabilis iuſtorum iniuſtorumque diſtinctor. Et licet multa ſint eius laudanda in huiuſmodi controuerſiis, vnum tamen ſufficiet poni, ad cuius ſimilitudinem acta vel dicta ſunt. Numerium Narbonenſis paullo ante rectorem accuſatum vt furem, inuſitato cenſorio vigore pro tribunali palam admiſſis volentibus audiebat: qui cum infitiatione defenderet obiecta, nec poſſet in quoquam confutari; Delphidius orator acerrimus vehementer eum impugnans, documentorum inopia percitus exclamauit: *Ecquis, florentiſſime Caeſar, nocens eſſe poterit vſquam, ſi negare ſuffecerit?* contra quem Iulianus prudenter motus ex tempore, *Ecquis*, ait, *innocens eſſe poterit, ſi accuſaſſe ſufficiet?* Et haec quidem et huiuſmodi multa ciuilia.

II. Egreſſurus autem ad procinctum vrgentem, cum Alamannorum pagos aliquos eſſe reputaret hoſtiles, et auſuros immania, ni ipſi quoque ad caeterorum ſternerentur exempla: haerebat anxius qua vi, qua celeritate, cum primum ratio copiam tribuiſſet, rumore praecurſo terras eorum inuaderet repentinus. Seditque tandem multa et varia cogitanti, id tentare, quod vtile probauit euentus. Hariobaudem vacantem tribunum fidei fortitudinisque notae, nullo conſcio, legationis ſpecie ad Hortarium miſerat regem iam pacatum, vt exinde facile ad collimitia progreſſus eorum, in quos erant arma protinus commouenda, ſcitari poſſit quid molirentur, ſermonis barbarici perquam gnarus. Quo fidenter ad haec patranda digreſſo, ipſe anni tempore opportuno, ad expeditio-

A. C. nem vndique milite conuocato profectus, id inter po-
359. tissima mature duxit implendum, vt ante proeliorum feruorem ciuitates multo ante excisas introiret, receptasque communiret: horrea quinetiam exstrueret pro incensis, vbi condi posset annona, a Britannis sueta transferri. Et vtrumque perfectum et spe omnium citius. Nam et horrea veloci opere surrexerunt, alimentorumque in iisdem satias condita: et ciuitates occupatae sunt septem; Castra Herculis, Quadriburgium, Tricesimae, Nouesium, Bonna, Antunnacum, et Bingio: vbi laeto quodam euentu etiam Florentius praefectus adparuit subito, partem militum ducens, et commeatuum perferens copiam sufficientem vsibus longis. Post haec impetrata, restabat adigente necessitatum articulo, receptarum vrbium moenia reparari, nullo etiam tum interturbante: idque claris indiciis adparet, ea tempestate vtilitati publicae metu barbaros obedisse, rectoris amore Romanos. Reges ex pacto superioris anni aedificiis habilia multa suis misere carpentis: et auxiliarii milites semper munia spernentes huiusmodi, ad obsequendi sedulitatem Iuliani blanditiis deflexi, quinquagenarias longioresque materias vexere ceruicibus ingrauate, et fabricandi ministeriis opem maximam contulerunt. Quae dum diligenti maturantur effectu, Hariobaudes exploratis omnibus rediit, docuitque comperta. Post cuius aduentum incitatis viribus omnes venere Mogontiacum: vbi Florentio et Lupicino, Seueri successore, destinate certantibus per pontem illic constitutum transiri debere; renitebatur firmissime Caesar, adserens pacatorum terras non debere calcari, ne, vt saepe contigit per inciuilitatem militis occurrentia vastantis, abrupte foedera frangerentur. Alamanni tamen omnes, quos petebat exercitus, confine periculum cogitantes, Suomarium regem amicum nobis ex pactione praeterita monuerunt minaciter, vt a transitu Romanos

manos

manos arceret. Eius enim pagi Rheni ripis vlterio- A. C.
ribus adhaerebant. Quo teſtante reſiſtere ſolum non 359.
poſſe: in vnum coacta barbarica multitudo venit prope Mogontiacum, prohibitura viribus magnis exercitum, ne tranſmitteret flumen. Gemina itaque ratione viſum eſt habile quod ſuaſerat Caeſar, ne pacatorum terrae corrumperentur, neue renitente pugnaciſſima plebe, pons cum multorum diſcrimine iungeretur, iri in locum ad compaginandum pontem aptiſſimum. Quod hoſtes ſollertiſſime contemplati, per contrarias ripas leniter incedentes, vbi noſtros figere tentoria procul cernebant, ipſi quoque noctes agebant exſomnes, cuſtodientes peruigili ſtudio ne tranſitus tentaretur. Verum cum noſtri locum aduentarent prouiſum, vallo foſſaque quieuere circumdati: et adſcito Lupicino in conſilium, Caeſar certis imperauit tribunis, vt trecentenos pararent cum ſudibus milites expeditos, quid agi, quoue iri deberet penitus ignorantes. Et collecti nocte prouecta, impoſitique omnes, quos luſoriae naues quadraginta, quae tunc aderant ſolae, ceperunt, decurrere iubentur per flumen adeo taciti, vt etiam remi ſuſpenderentur, ne barbaros ſonitus excitaret vndarum: atque mentis agilitate et corporum, dum hoſtes noſtrorum ignes obſeruant, aduerſas perrumpere limitis ripas. • Dum haec celerantur, Hortarius rex nobis antea foederatus, non nouaturus quaedam, ſed amicus finitimis quoque ſuis, reges omnes, et regales, et regulos ad conuiuium corrogatos retinuit, epulis aduſque vigiliam tertiam gentili more extentis: quos diſcedentes inde, caſu noſtri ex improuiſo adorti, nec interficere, nec corripere vllo genere potuerunt, tenebrarum equorumque adiumento, quo dubius impetus truſit abreptos: lixas vero vel ſeruos qui eos pedibus ſequebantur, niſi quos exemit diſcrimine temporis obſcuritas, occiderunt. Cognito denique Romanorum

A. C. 359. transitu, qui tunc perque expeditiones praeteritas ibi leuamen sumere laborum opinabantur, vbi hostem contingeret inueniri: perculsi reges eorumque populi, qui pontem, ne strueretur, studio seruabant intento, metu exhorrescentes diffuse vertuntur in pedes: et indomito furore sedato, necessitudines opesque suas transferre longius festinabant. Statimque difficultate omni depulsa, ponte constrato, sollicitarum gentium opinione praeuenta, visus in barbarico miles, per Hortarii regna transibat intacta. Vbi vero terras infestorum etiam tum tetigit regum, vrens omnia rapiensque per medium rebellium solum grassabatur intrepidus. Postque saepimenta fragilium penatium inflammata, et obtruncatam hominum multitudinem, visosque cadentes multos, aliosque supplicantes, cum ventum fuisset ad regionem cui Capellatii, vel Palas nomen est, vbi terminales lapides Alamannorum et Burgundiorum confinia distinguebant, castra sunt posita: ea propter vt Macrianus et Hariobaudus germani fratres et reges, susciperentur impauidi; qui propinquare sibi perniciem sentientes, venerant pacem anxiis animis precaturi. Post quos statim rex quoque Vadomarius venit, cuius erat domicilium contra Rauracos: scriptisque Constantii principis, quibus commendatus est artius, allegatis, leniter susceptus est, vt decebat, olim ab Augusto in clientelam rei Romanae susceptus. Et Macrianus quidem cum fratre inter aquilas admissus et signa, stupebat armorum viriumque varium decus, visa tunc primitus, proque suis orabat. Vadomarius vero nostris coalitus, vtpote vicinus limiti, mirabatur quidem adparatum ambitiosi procinctus, sed vidisse se talia saepe ab adulescentia meminerat prima. Libratis denique diu consiliis, concordi adsensione cunctorum, Macriano quidem et Hariobaudo pax est attributa: Vadomario vero, qui suam locaturus securitatem in tuto, et legationis nomine preca-

precator venerat pro Vrio, et Vrſicino, et Veſtralpo A. C.
regibus, pacem itidem obſecrans, interim reſponderi 359.
non poterat, ne, vt ſunt fluxioris fidei barbari, poſt abitum recreati noſtrorum, parum adquieſcerent per alios impetratis. Sed cum ipſi quoque miſſis legatis poſt meſſes incenſas et habitacula, captoſque plures et interfectos, ita ſupplicarent, tamquam ipſi haec deliquiſſent in noſtros; pacem conditionum ſimilitudine meruerunt. Inter quas id feſtinatum eſt maxime, vt captiuos reſtituerent omnes, quos rapuerant excurſibus crebris.

III. Haec dum in Galliis caeleſtis corrigit cura, in comitatu Auguſti turbo nouarum exoritur rerum, a primordiis leuibus ad luctus et lamenta progreſſus, in domo Barbationis pedeſtris militiae tunc rectoris, examen apes fecere perſpicuum. Superque hoc ei prodigiorum gnaros ſollicite conſulenti, diſcrimen magnum portendi reſponſum eſt, coniectura videlicet tali; quod hae volucres poſt compoſitas ſedes opeſque congeſtas, fumo pelluntur et turbulento ſonitu cymbalorum. Huic vxor erat Aſſyria nomine, nec taciturna, nec prudens: quae eo ad expeditionem profecto et multiplici metu ſuſpenſo, ob ea quae meminerat ſibi praedicta, perculſa vanitate muliebri, ancilla adſcita notarum perita, quam e patrimonio Silvani poſſederat, ad maritum ſcripſit intempeſtiue, velut flens obteſtansque ne poſt obitum Conſtantii propinquantem in imperium ipſe vt ſperabat admiſſus, deſpecta ſe anteponeret Euſebiae matrimonium tunc reginae, decore corporis inter multas feminas excellentis. Quibus litteris occulte quantum fieri potuit miſſis, ancilla quae domina dictante perſcripſerat, reverſis omnibus e procinctu, exemplum ferens ad Arbetionem noctis prima quiete confugit, auideque ſuſcepta, chartulam prodidit. Hocque indicio ille confiſus, vt erat ad criminandum aptiſſimus, principi detulit:

A. C. 559 detulit: atque ex vſu nec mora vlla negotio tributa nec quiete; Barbatio epiſtolam ſuſcepiſſe confeſſus, et mulier ſcripſiſſe documento conuicta non leui, ceruicibus interiere praeciſis. Hiſce punitis, quaeſtiones longe ſerpebant, vexatique multi nocentes ſunt, et innocentes. Inter quos etiam Valentinus ex primicerio protectorum tribunus, vt conſcius inter complures alios tortus aliquoties ſuperuixit, penitus quid erat geſtum ignorans. Ideoque ad iniuriae periculique compenſationem, ducis in Illyrico meruit poteſtatem. Erat autem idem Barbatio ſubagreſtis arrogantiſque propoſiti, ea re multis exoſus, quod et dum domeſticos protectores ſub Gallo regeret Caeſare, proditor erat et perfidus: et poſt eius exceſſum nobilioris militiae faſtu elatus, in Iulianum itidem Caeſarem paria confingebat, crebroque deteſtantibus bonis ſub Auguſti patulis auribus multa garriebat et ſaeua. Ignorans profecto vetus Ariſtotelis ſapiens dictum, qui Calliſthenem ſectatorem et propinquum ſuum ad regem Alexandrum mittens, ei ſaepe mandabat, vt quam rariſſime et iucunde apud hominem loqueretur, vitae poteſtatem et necis in acie linguae portantem. Ne ſit hoc mirum, homines profutura diſcernere nonnumquam et nocentia, quorum mentes cognatas caeleſtibus arbitramur, animalia ratione carentia ſalutem ſuam interdum alto tueri ſilentio ſolent: vt exemplum eſt hoc perquam notum. Linquentes Orientem anſeres ob calorem, plagamque petentes occiduam, cum montem penetrare coeperint Taurum aquilis abundantem; timentes fortiſſimas volucres, roſtra lapillis occludunt, ne eis eliciat vel neceſſitas extrema clangorem: iiſdemque collibus agiliore volatu tranſcurſis, proiiciunt calculos, atque ita ſecurius pergunt.

IV. Dum apud Sirmium haec diligentia quaeruntur impenſa, Orientis fortuna periculorum terribiles tubas inflabat. Rex enim Perſidis ferarum gentium

quas

quas placarat adiumentis accinctus, augendique regni A. C. 359.
cupiditate supra homines flagrans, arma viresque parabat et commeatus, consilia tartareis manibus miscens, et praestigiatores omnes consulens de futuris: hisque satis collectis, peruadere cuncta prima verni temperie cogitabat. Et cum haec primo rumores, dein nuntii certi perferrent, omnesque suspensos adventantium calamitatum complicaret magna formido, comitatensis fabrica eamdem incudem (vt dicitur) diu noctuque tundendo ad spadonum arbitrium, Imperatori suspicaci ac timido intendebat Vrsicinum, velut vultus Gorgonei toruitatem: haec saepe taliaque replicans, quod interempto Siluano, quasi paenuria meliorum ad tuendas partes Eoas denuo missus, altius anhelabat. Hac autem adsentandi nimia foeditate mercari complures nitebantur Eusebii fauorem, cubiculi tunc praepositi, apud quem (si vere dici debeat) multa Constantius potuit, antedicti magistri equitum salutem acriter impugnantis, ratione bisaria: quod omnium solus nec opis eius egebat vt caeteri, et domo sua non cederet Antiochiae, quam molestissime flagitabat. Qui vt coluber copia virus exuberans, natorum multitudinem etiam tum aegre serpentium excitans ad nocendum, emittebat cubicularios iam adultos: vt inter ministeria vitae secretioris, gracilitate vocis semper puerilis et blandae, apud principis aures nimium pàtulas existimationem viri fortis inuidia gravi pulsarent: et breui iussa fecerunt. Horum et similium taedio iuuat veterem laudare Domitianum, qui licet patris fratrisque dissimilis memoriam nominis sui inexpiabili detestatione perfudit; tamen receptissima inclaruit lege, qua minaciter interdixerat, ne intra terminos iurisdictionis Romanae castraret quisquam puerum: quod ni contigisset, quis eorum ferret examina, quorum paucitas difficile toleratur? Actum est tamen cautius, ne vt fingebat, rursus accitus idem

Vrsici-

A. C. Vrſicinus metu cuncta turbaret, ſed cum fors copiam
359. detuliſſet, raperetur ad mortem. Haec opperientibus illis, et ancipiti cogitatione diſtrictis, nobis apud Samoſatam, Commageni quondam regni clariſſimam ſedem, parumper morantibus, repente noui motus rumoribus denſis audiuntur et conſertis; quos docebit orationis progrediens textus.

V. Antoninus quidam ex mercatore opulento rationarius adparitor Meſopotamiae ducis, tunc protector, exercitatus et prudens, perque omnes illas notiſſimus terras, auiditate quorumdam nexus ingentibus damnis, cum iurgando contra potentes ſe magis magiſque iniuſtitia frangi contemplaretur, ad deferendam potioribus gratiam, qui ſpectabant negotium, inclinatis: ne contra acumina calcitraret, flexit ſe in blanditias molliores: confeſſuſque debitum, per colludia in nomen fiſci translatum, iamque auſurus immania, rimabatur tectius reip. membra totius: et vtriuſque linguae litteras ſciens, circa ratiocinia verſabatur, qui vel quarum virium milites vbi agant, vel procinctus tempore quos tuerentur deſcribens: itidem armorum et commeatuum copiae, aliaque vſui bello futura an abunde ſuppetant, indefeſſa ſcitatione percontans. Et cum totius Orientis didiciſſet interna, virorum ſtipendiique parte maxima per Illyricum diſtributa, vbi diſtinebatur ex negotiis ſeriis Imperator: adlapſuro iam praeſtituto die ſoluendae pecuniae, quam per ſyngrapham debere ſe confiteri vi metuque compulſus eſt, cum omnibus ſe proſpiceret vndique periculis opprimendum, largitionum Comite ad alterius gratiam infeſtius perurgente; fugam ad Perſas cum coniuge, liberis, et omni vinculo caritatum ingenti molimine conabatur. Atque vt lateret ſtationarios milites, fundum in Hiaſpide, qui locus Tigridis fluentis adluitur, pretio non magno mercatur. Hocque commento cum nullus cauſam veniendi ad extremas

mas Romani limitis partes, iam possessorem cum plu- A. C.
rimis auderet exigere, per familiares fidos peritosque 359.
nandi occultis saepe colloquiis cum Tamsapore habitis, qui tractus omnes aduersos ducis potestate tunc tuebatur, et antea cognitus, misso a Persicis castris auxilio virorum pernicium, lembis impositus, cum omni penatum dulcedine nocte concubia transfretat, re contraria, specie Zopyri illius similis Babylonii proditoris. Rebus per Mesopotamiam in hunc statum deductis, Palatina cohors palinodiam in exitium concinens nostrum, inuenit tandem ansam nocendi fortissimo viro, auctore et incitatore coetu spadonum: qui feri et acidi semper, carentesque necessitudinibus caeteris, diuitias solas vt filiolas iucundissimas amplectuntur. Stetitque sententia, vt Sabinianus vietus quidem senex et bene nummatus, sed imbellis et ignauus, et ab impetranda magisterii dignitate per obscuritatem adhuc longe discretus, praeficiendus Eois partibus mitteretur: Vrsicinus vero curaturus pedestrem militiam, et successurus Barbationi, ad comitatum reuerteretur, quo praesens rerum nouarum auidus concitor, vt iactabant, a grauibus inimicis et metuendis incesseretur. Dum haec in castris Constantii quasi per lustra aguntur et scenam, et diribitores venumdatae subito potestatis pretium per potiores diffunditant domos, Antoninus ad regis hiberna perductus auenter suscipitur: et apicis nobilitatus auctoritate (quo honore participantur mensae regales, et meritorum apud Persas ad suadendum ferendasque sententias in concionibus ora panduntur) non contis, nec rymulco (vt aiunt) id est non flexiloquis ambagibus vel obscuris, sed velificatione plena in remp. ferebatur: eumdemque incitans regem, vt quondam Maharbal lentitudinis increpans Annibalem, posse eum vincere, sed victoria vti nescire, adsidue praedicabat. Educatus enim in medio, vt rerum omnium gnarus, auditorum

A. C. torum nactus vigiles ſenſus, et aurium delenimenta
359. captantes, nec laudantium, ſed ſecundum Homericos Phaeacas cum ſilentio admirantium, iam inde quadrageſimi anni memoriam replicabat: poſt bellorum adſiduos caſus, et maxime apud Hileiam et Singaram, vbi acerrima illa nocturna concertatione pugnatum eſt, noſtrorum copiis ingenti ſtrage confoſſis, quaſi dirimente quodam medio feciali, Perſas nondum Edeſſam nec pontes Euphratis tetigiſſe victores: quos armipotentia fretos ſucceſſibuſque magnificis, ita dilataſſe decuerat rem, eo maxime tempore, quo diuturnis bellorum ciuilium motibus ſanguis utrimque Romani roboris fundebatur. His ac talibus ſubinde inter epulas ſobrius perfuga, vbi de adparatu bellorum et ſeriis rebus apud eos Graiorum more veterum conſultatur, regem incendebat ardentem, vt exacta hieme ſtatim arma, fretus fortunae ſuae magnitudine, concitaret: ipſe quoque in multis ac neceſſariis operam ſuam fidenter promittens.

VI. Sub iiſdem fere diebus Sabinianus adepta repentina poteſtate ſufflatus, et Ciliciae fines ingreſſus, deceſſori ſuo Principis litteras dedit hortantis, vt ad comitatum dignitate adficiendus ſuperiore citius properaret: eo neceſſitatum articulo, quo etiamſi apud Thulen moraretur Vrſicinus, acciri eum magnitudo rerum ratione probabili flagitabat; vtpote diſciplinae veteris, et longo vſu bellandi artis Perſicae ſcientiſſimum. Quo rumore prouinciis percitis, ordines ciuitatum et populi, decretis et acclamationibus denſis, iniecta manu detinebant penes ſe publicum defenſorem, memores quod relictus ad ſui tutelam cum inerti et vmbratili milite, nihil amiſerat per decennium: ſimul metuentes ſaluti, quod tempore dubio, remoto illo, aduenisſe hominem compererant inertiſſimum. Credimus, neque enim dubium eſt, per aërios tramites famam praepetem volitare, cuius indi-

cio

cio haec geſta pandente, conſiliorum apud Perſas A. C. ſumma proponebatur: et multis vltro citroque delibe- 359. ratis placuit, Antonino ſuadente, vt Vrſicino procul amoto, deſpectoque nouello duce, poſthabitis ciuitatum pernicioſis obſidiis, perrumperetur Euphrates, ireturque prorſus: vt occupari poſſint prouinciae, fama celeritate praeuenta, omnibus ante bellis (niſi temporibus Gallieni) intactae, paceque longiſſima locupletes: cuius rei, proſperante deo, ductorem commodiſſimum fore ſpondebat. Laudato firmatoque concordi omnium voluntate conſilio, conuerſiſque vniuerſis ad ea quae erant citius congerenda, commeatus, milites, arma, caeteraque inſtrumenta, quae poſcebat procinctus aduentans, perpetua hieme parabantur. Nos interea paulliſper cis Taurum morati, ex imperio ad partes Italiae feſtinantes, prope flumen venimus Hebrum, ex Odryſarum montibus decurrentem: ibique Principis ſcripta ſuſcepimus, iubentia omni cauſatione poſthabita reuerti Meſopotamiam ſine adparitione, nullam expeditionem curaturi periculoſam, ad alium omni poteſtate translata. Quod ideo per moleſtos formatores imperii ſtruebatur, vt ſi Perſae fruſtra habiti rediiſſent ad ſua, ducis noui virtuti facinus adſignaretur egregium: ſi fortuna ſequior ingruiſſet, Vrſicinus reus proditor Reip. deferretur. Agitati igitur ſine rationibus, diu cunctati, reuerſique, faſtidii plenum Sabinianum inuenimus, hominem mediocris ſtaturae, et parui anguſtique animi, vix ſine turpi metu ſufficientem ad leuem conuiuii, nedum proelii ſtrepitum perferendum. Tamen quoniam ſpeculatores adparatus omnes apud hoſtes feruere conſtanti adſeueratione perfugis concinentibus adfirmabant, oſcitante homunculo Niſibin propere venimus vtilia paraturi, ne diſſimulantes obſidium Perſae ciuitati ſuperuenirent incautae. Dumque intra muros maturanda perurgerentur, fumus micantesque

ignes

A. C. ignes adſidue a Tigride per caſtra Maurorum, et Si-
359. ſara, et collimitia reliqua aduſque ciuitatem continui perlucebant ſolito crebriores, erupiſſe hoſtium vaſtatorias manus ſuperato flumine permonſtrantes. Qua cauſa ne occuparentur itinera, celeri curſu praegreſſi, cum ad ſecundum lapidem veniſſemus, liberali forma puerum Torquatum, vt coniectabamus, octennem, in aggeris medio vidimus eiulantem, ingenui cuiuſdam filium, vt aiebat: quem mater dum imminentium hoſtium terrore percita fugeret, impeditior trepidando reliquerat ſolum. Hunc dum imperatu ducis miſerati commotique, impoſitum equo prae me ferens ad ciuitatem reduco, cicumuallato murorum ambitu praedatores latius vagabantur. Et quia me obſidionales aerumnae terrebant, intra ſemiclauſam poſticam expoſito puero, noſtrorum agmen agilitate volucri repetebam exanimis: nec multum fuit quin caperer. Nam cum Abdigidum quemdam tribunum fugientem cum calone ala ſequeretur hoſtilis, lapſoque per fugam domino ſeruum deprehenſum, cum ego rapido ictu tranſirem, interrogaſſent, quiſnam prouectus ſit iudex, audiſſentque Vrſicinum paullo ante vrbem ingreſſum, montem Izalam petere: occiſo indice, in vnum quaeſiti complures nos irrequietis curſibus ſectabantur. Quos cum iumenti agilitate praegreſſus, apud Amudim munimentum infirmum diſperſis per pabulum equis recubantes noſtros ſecurius inueniſſem, porrecto extentius brachio, et ſummitatibus ſagi contortis elatius, adeſſe hoſtes ſigno ſolito demonſtrabam: iiſdemque iunctus impetu communi ferebar, equo iam fatiſcente. Terrebat autem nos plenilunium noctis, et planities ſupina camporum, nulla, ſi occupaſſet artior caſus, latibula praebere ſufficiens; vbi nec arbores, nec frutecta, nec quidquam praeter herbas humiles viſebatur. Excogitatum eſt ergo, vt ardente ſuperpoſita lampade, et

circum-

circumligata ne rueret, iumentum solum quod eam vehebat, solutum sine rectore laeuorsum ire permitteretur, cum nos ad montanos excessus dextra positos tenderemus: vt praelucere sebalem facem duci lenius gradienti Persae credentes, eum tenerent potissimum cursum: quod nisi fuisset praeuisum, circumventi et capti sub ditionem venissemus hostilem. Hoc extracti periculo, cum ad nemorosum quemdam locum vineis arbustisque pomiferis consitum, Meiacarire nomine venissemus, cui fontes dedere vocabulum gelidi, lapsis accolis omnibus, solum in remoto secessu latentem inuenimus militem: qui oblatus duci, et loquutus varia prae timore, ideoque suspectus, adigente metu qui intentabatur, pandit rerum integram fidem: docetque quod apud Parisios natus in Galliis, et equestri militans turma, vindictam quondam commissi facinoris timens, ad Persas abierat profugus; exindeque morum probitate spectata sortita coniuge, liberisque susceptis, speculatorem se missum ad nostra, saepe veros nuntios reportasse. At nunc se a Tamsapore et Nohodare optimatibus missum, qui cateruas ductauerant praedatorum, ad eos redire quae didicerat perlaturum. Post haec, adiectis quae agi in parte diuersa norat, occiditur. Proinde curarum crescente sollicitudine, inde passibus citis Amidam pro temporis copia venimus, ciuitatem postea sequutis cladibus inclytam. Quo reuersis exploratoribus nostris, in vaginae internis notarum figuris membranam reperimus scriptam, a Procopio ad nos perferri mandatam, quem legatum ad Persas antea missum cum comite Lucilliano praedixi: haec consulto obscurius indicantem, ne captis baiulis, sensuque intellecto scriptorum, excitaretur materia funestissima: *Amandatis procul Graiorum legatis, forsitan et necandis, rex longaeuus non contentus Hellesponto, iunctis Granici et Ryndaci pontibus, Asiam cum numerosis populis*

A. C. 359.

A. C. *lis peruasurus adueniet, suopte ingenio irritabilis et*
359. *asperrimus, auctore et incensore Hadriani quondam Romani Principis successore: actum et conclamatum est, ni cauerit Graecia.* Qui textus significabat Persarum regem, transitis fluminibus Anzaba et Tigride, Antonino hortante dominium Orientis adfectare totius. His ob perplexitatem nimiam aegerrime lectis, consilium suscipitur prudens. Erat eo tempore Satrapa Corduenae, quae obtemperabat potestati Persarum, Iouinianus nomine adpellatus, in solo Romano adulescens, nobiscum occulte sentiens: ea gratia quod obsidatus sorte in Syriis detentus, et dulcedine liberalium studiorum illectus, remeare ad nostra ardenti desiderio gestiebat. Ad hunc missus ego cum centurione quodam fidissimo, exploratius noscendi gratia quae gerebantur, per auios montes angustiasque praecipites veni. Visusque et agnitus, comiterque susceptus, causam praesentiae meae vni illi confessus, adiuncto taciturno aliquo locorum perito, mittor ad praecelsas rupes exinde longe distantes: vnde nisi oculorum deficeret acies, ad quinquagesimum vsque lapidem quoduis etiam minutissimum adparebat. Ibi morati integrum biduum, cum sol tertius adfulsisset, cernebamus terrarum omnes ambitus subiectos, quos horizontas adpellamus, agminibus oppletos innumeris, et antegressum regem vestis claritudine rutilantem. Quem iuxta laeuus incedebat Grumbates Chionitarum rex, aetate quidem media, rugosisque membris, sed mente quadam grandifica, multisque victoriarum insignibus nobilis: dextera rex Albanorum, pari loco atque honore sublimis: post duces varii auctoritate et potestatibus eminentes: quos ordinum omnium multitudo sequebatur, ex vicinarum gentitium roboribus lecta, ad tolerandam rerum asperitatem diuturnis casibus erudita. Quousque nobis Doriscum Thraciae oppidum, et agminatim intra con-

saepta

saepta exercitus recensitos Graecia fabulosa narrabis? A. C. cum nos cauti, vel vt verius dixerim, timidi nihil 359. exaggeremus, praeter ea quae fidei testimonia neque dubia, neque incerta monstrarunt.

VII. Postquam reges Nineue Adiabene ingenti civitate transmissa, in medio pontis Anzabae hostiis caesis extisque prosperantibus transiere laetissimi, coniectantes nos residuam plebem omnem aegre penetrare post triduum posse, citius exinde ad satrapen reuersi quieuimus, hospitalibus officiis recreati. Vnde per loca itidem deserta et sola, magno necessitatis ducente solatio, celerius quam potuit sperari reuersi, confirmauimus animos haesitantium, vnum e naualibus pontem transisse reges absque vlla circuitione perdoctos. Extemplo igitur equites citi mittuntur ad Cassianum Mesopotamiae ducem, rectoremque provinciae tunc Euphronium, compulsuri agrestes cum familiis et pecoribus vniuersis ad tutiora transire, et agiliter deseri Carras oppidum, inualidis circumdatum muris: super his campos omnes incendi, ne pabulorum suppeteret copia. Et imperatis sine mora completis, iniecto igne, furentis elementi vis maxima frumenta omnia, cum iam stipula flauenti turgerent, herbasque pubentes ita contorruit, vt adusque Euphratem ab ipsis marginibus Tigridis nihil viride cerneretur. Tunc exustae sunt ferae complures, maximeque leones per ea loca saeuientes immaniter, consumi vel caecari sueti paullatim hoc modo. Inter harvndineta Mesopotamiae fluminum et fructecta leones vagantur innumeri, clementia hiemis ibi mollissimae semper innocui. At vbi solis radiis exarserit tempus, in regionibus aestu ambustis, vapore sideris et magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras referta sunt omnia. Et quoniam oculos quasi humida et lucentia membra eaedem adpetunt volucres, palpebrarum libramentis mordicus insidentes,

 iidem

A. C. iidem leones cruciati diutius, aut fluminibus mersi
359. sorbentur, ad quae remedii causa confugiunt, aut amissis oculis, quos vnguibus crebro lacerantes effodiunt, immanius efferascunt: quod ni fieret, vniuersus Oriens huiusmodi bestiis abundaret. Dum campi cremantur (vt dictum est) tribuni cum protectoribus missi, citeriores ripas Euphratis castellis, et praeacutis sudibus, omnique praesidiorum genere communibant, tormenta, qua non erat voraginosum, locis opportunis aptantes. Dum haec celerantur, Sabinianus inter rapienda momenta periculorum communium lectissimus moderator belli interneciui, per Edessena sepulcra, quasi fundata cum mortuis pace nihil formidans, more vitae remissioris fluxius agens, militari pyrricha sonantibus modulis pro histrionicis gestibus in silentio summo delectabatur, ominoso sane et incepto et in loco. Cum haec et huiusmodi factu dictuque tristia futuros praenuntiant motus, vitare optimum quemque debere saeculi progressione discamus. Interea reges Nisibi prostratione vili transmissa, incéndiis arida nutrimentorum varietate crescentibus, fugitantes inopiam pabuli, sub montium pedibus per valles gramineas incedebant. Cumque Bebasen villam venissent, vnde ad Constantinam vsque oppidum, quod centesimo lapide disparatur, arescunt omnia siti perpetua, nisi quod in puteis aqua reperitur exilis; quid agerent diu cunctati, iamque suorum duritiae fiducia transituri, exploratore fido docente, cognoscunt Euphratem niuibus tabefactis inflatum, late fusis gurgitibus euagari: ideoque vado nequaquam posse transiri. Conuertuntur ergo ad ea, quae amplectenda fortuita daret occasio, spe concepta praeter opinionem exclusi: ac proposito pro abrupto rerum praesentium statu vrgenti consilio, Antoninus dicere quid sentiat iussus orditur, flecti iter suadens in dexterum latus, vt per longiorem circuitum, omnium rerum vsu regionum

feraci-

feracium, et consideratione ea qua rectus pergeret ho- A. C.
stis adhuc intactarum, castra duo praesidiaria Barzala 359.
et Laudias peterentur sese ductante: vbi tenuis fluuius prope originem et angustus, nullisque adhuc aquis aduenis adulescens, facile penetrari poterit vt vadosus. His auditis, laudatoque suasore, et iusso ducere qua norat, agmina cuncta ab instituto itinere conuersa praeuium sequebantur.

VIII. Quo certis speculationibus cognito, nos disposuimus properare Samosata, vt superato exinde flumine, pontiumque apud Zeugma et Capersana iuncturis abscissis, hostiles impetus, si iuuisset sors vlla, repelleremus. Sed contigit atrox et silentio omni dedecus obruendum. Namque duarum turmarum equites circiter septingenti, ad subsidium Mesopotamiae recens ex Illyrico missi, enerues et timidi, praesidium per eos traductus agentes, nocturnasque pauentes insidias, ab aggeribus publicis vesperi, quando custodiri magis omnes tramites conueniret, longius discedebant. Hocque obseruato, eos vino oppressos et somno, viginti millia fere Persarum, Tamsapore et Nohodare ductantibus, nullo prospiciente transgressa, post tumulos celsos vicinos Amidae occultabantur armata. Moxque (vt dictum est) cum abituri Samosatam luce etiam tum dubia pergeremus, ab alta quadam specula radiantium armorum splendore praestricti, hostesque adesse excitatius clamitantes, signo dato quod ad proelium solet hortari, restitimus conglobati: nec fugam capessere, cum essent iam in contuitu qui sectarentur, nec congredi cum hoste, equitatu et numero praeualente, metu indubitatae mortis cautum existimantes. Denique ex vltima necessitate manibus iam conserendis, cum quid agi oporteat cunctaremur, occiduntur quidam nostrorum temere procursantes: et vrgente vtraque parte, Antoninus ambitiose praegrediens agmina, ab Vrsicino agni-

A. C. 359. tus, et obiurgatorio ſono vocis increpitus, proditorque et nefarius adpellatus, ſublata tiara, quam capiti ſummo ferebat honoris inſigne, deſiluit equo: curvatiſque membris, humum vultu paene contingens, ſalutauit patronum adpellans et dominum, manus poſt terga connectens, quod apud Aſſyrios ſupplicis indicat formam: Et, *ignoſce mihi*, inquit, *ampliſſime comes, neceſſitate non voluntate ad haec quae noui ſceleſta prolapſo: egere me praecipitem flagitatores, vt noſti: quorum auaritiae ne tua quidem excelſa illa fortuna, propugnans miſeriis meis, potuit refragari.* Simul haec dicens, e medio proſpectu abſceſſit, non auerſus, ſed dum euaneſceret verecunde retrogradiens, et pectus oſtentans. Quae dum in curriculo ſemihorae aguntur, poſtſignani noſtri, qui tenebant editiora collis, exclamant aliam cataphractorum multitudinem equitum pone viſam, celeritate quammaxima propinquare. Atque vt in rebus ſolet adflictis, ambigentes cuinam deberet aut poſſet occurri, trudente pondere plebis immenſae, paſſim qua cuique proximum videbatur, diffundimur vniuerſi. Dumque ſe quiſque expedire diſcrimine magno conatur, ſparſim disiecti hoſti concurſatori miſcemur. Itaque ſpreta iam viuendi cupiditate fortiter decernentes, ad ripas pellimur Tigridis alte exciſas. Vnde quidam praecipites pulſi, implicantibus armis haeſerunt, vbi vadoſus eſt amnis: alii lacunarum hauſti vertigine vorabantur: nonnulli cum hoſte congreſſi, vario euentu certabant: quidam cuneorum denſitate perterriti, petebant proximos Tauri montis exceſſus. Inter quos dux ipſe agnitus, pugnatorumque mole circumdatus, cum Aiadalthe tribuno, caloneque vno, equi celeritate ereptus abſceſſit. Mihi dum auius ab itinere comitum quid agerem circumſpicio, Verennianus domeſticus protector occurrit, femur ſagitta confixus: quam dum auellere obteſtante collega conarer; cinctus

ctus vndique antecedentibus Perſis, ciuitatem petebam A. C.
anhelo curſu rependo, ex eo latere quo inceſſebamur, 359.
in arduo ſitam, vnoque adſcenſu perangusto meabilem, quem ſciſſis collibus molinae ad calles artandas aedificatae, denſius conſtringebant. Hic miſti cum Perſis, eodem ictu procurrentibus ad ſuperiora nobiſcum, aduſque ortum alterius ſolis immobiles ſtetimus, ita conferti, vt caeſorum cadauera multitudine fulta reperire ruendi ſpatium nuſquam poſſent: vtque miles ante me quidam diſcriminato capite, quod in aequas partes ictus gladii ſiderat validiſſimus, in ſtipitis modum vndique coartatus haereret. Et licet multiplicia tela, per tormentorum omnia genera volarent e propugnaculis, hoc tamen periculo murorum nos propinquitas eximebat: tandemque per poſticam ingreſſus, refertam inueni confluente ex finitimis virili et muliebri ſexu. Nam et caſu illis ipſis diebus, in ſuburbanis peregrina commercia circumacto anno ſolita celebrari, multitudo conuenarum augebat agreſtium. Interea ſonitu vario cuncta miſcentur, partim amiſſos gementibus, aliis cum exitio ſauciis, multis caritates diuerſas, quas prae anguſtiis videre non poterant, inuocantibus.

IX. Hanc ciuitatem olim perquam breuem, Caeſar etiam tum Conſtantius, vt accolae ſuffugium poſſint habere tutiſſimum, eo tempore quo Antoninupolim oppidum aliud ſtruxit, turribus circumdedit amplis et moenibus: locatoque ibi conditorio muralium tormentorum, fecit hoſtibus formidatam, ſuoque nomine voluit adpellari. Et a latere quidem auſtrali, geniculato Tigridis meatu ſubluitur propius emergentis: qua Euri opponitur flatibus, Meſopotamiae plana deſpectat: vnde Aquiloni obnoxia eſt, Nymphaeo amni vicina, verticibus Taurinis vmbratur, gentes Tranſtigritanas dirimentibus et Armeniam: ſpiranti Zephyro contrauerſa Gumathenam contingit, regio-

A. C. nem vberem et cultu iuxta fecundam: in qua vicus
359. eſt Abarne nomine, ſoſpitalium aquarum lauacris calentibus notus. In ipſo autem Amidae meditullio ſub arce fons diues exundat, potabilis quidem, ſed vaporatis aeſtibus nonnumquam faetens. Cuius oppidi praeſidio erat ſemper quinta Parthica legio deſtinata, cum indigenarum turma non contemnenda. Sed tunc ingruentem Perſarum multitudinem ſex legiones raptim percurſis itineribus antegreſſae, muris adſtitere firmiſſimis; Magnentiaci et Decentiaci, quos poſt conſummatos ciuiles procinctus, vt fallaces et turbidos ad Orientem venire compulit Imperator, vbi nihil praeter bella timetur externa: et Triceſimani Decimanique Forteuſes, et ſuperuentores atque praeventores cum Æliano iam comite, quos tirones tum etiam nouellos, hortante memorato adhuc protectore erupiſſe a Singara, Perſaſque fuſos in ſomnum retulimus trucidaſſe complures. Aderat comitum quoque ſagittariorum pars maior, equeſtres videlicet turmae ita cognominatae, vbi merent omnes ingenui barbari, armorum viriumque firmitudine inter alios eminentes.

X. Haec dum primi impetus turbo conatibus agitat inſperatis, rex cum populo ſuo gentibuſque quas ductabat, a Bebaſe loco itinere flexo dextrorſus, vt monuerat Antoninus, per Horren et Meiacarire et Charcha, vt tranſiturus Amidam, cum prope caſtella Romana veniſſet, quorum vnum Reman, alterum Buſan adpellatur, perfugarum indicio didicit, multorum opes illuc translatas ſeruari, vt in munimentis praecelſis et fidis: additumque eſt, ibi cum ſuppellectili pretioſa inueniri feminam pulcram cum filia paruula, Craugaſii Niſibeni cuiuſdam vxorem, in municipali ordine genere, fama, potentiaque circumſpecti. Auiditate itaque rapiendi aliena feſtinans, petit impetu fidenti caſtella: vnde ſubita animi conſternatione

tione

tione defenſores armorum varietate praeſtricti, ſe A. C.
cunctosque prodidere, qui ad praeſidia confugerunt, 359.
et digredi iuſſi, confeſtim claues obtulere portarum: patefactiſque aditibus, quidquid ibi congeſtum erat eruitur: et productae ſunt attonitae metu mulieres, et infantes matribus implicati, graues aerumnas inter initia tenerioris aetatis experti. Cumque rex, percontando cuiusnam coniunx eſſet, Craugaſii compeiſſet, vim in ſe metuentem prope venire permiſit intrepidam, et viſam opertamque abſque labra ipſa atro velamine, certiore iam ſpe mariti recipiendi, et pudoris inuiolati manſuri, benignius confirmauit. Audiens enim coniugem miro eius amore flagrare, hoc praemio Niſibenam ſe proditionem mercari poſſe arbitrabatur. Inuentas tamen alias quoque virgines Chriſtiano ritu cultui diuino ſacratas, cuſtodiri intactas, et religioni ſeruire ſolito more, nullo vetante praecepit: lenitudinem profecto in tempore ſimulans: vt omnes quos antehac diritate crudelitateque terrebat, ſponte ſua metu remoto venirent, exemplis recentibus docti, humanitate eum et moribus iam placidis magnitudinem temperaſſe fortunae.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XIX.

Sapor, dum Amidenſes ad deditionem hortatur, a praeſidiariis ſagittis et tragulis petitur. Idem dum tentat Grumbates rex, filius eius interficitur. C. I. *Amida circumſidetur, et intra biduum bis oppugnatur a Perſis.* II. *Vrſicinus noctu obſidentibus ſuperuenire fruſtra conatur, Sabiniano magiſtro militum repugnante.* III. *Peſtilentia Amidae orta intra decimum diem exiguo imbre ſedatur. Et de cauſis ac generibus peſtilentiae.* IV. *Amida hinc circum muros, inde per ſubterraneos fornices duce transfuga oppugnatur.* V. *Gallicanarum legionum eruptio, Perſis exitiabilis.* VI. *Turres et alia opera vrbis muris admouentur; incenduntur a Romanis.* VII. *Amida per celſos aggeres muris proximos tentatur a Perſis ac inuaditur. Marcellinus poſt captam vrbem nocte euadit, ac fuga Antiochiam petit.* VIII. *Amidae ex ducibus Rom. alii ſupplicio adfecti, alii vincti. Craugaſius Niſibenus deſiderio vxoris captiuae transfugit ad Perſas.* IX. *Plebs Rom. inopiam frumenti metuens ſeditiones mouet.* X. *Limigantes Sarmatae dum ſimulata petitione pacis deceptum imperatorem inuadunt, maxima ſuorum ſtrage reprimuntur.* XI. *Laeſae maieſtatis multi arceſſiti atque damnati.* XII. *Lauricius Comes Iſaurorum latrocinia compeſcit.* XIII.

A. C. 359. Hoc miſerae noſtrorum captiuitatis euentu rex laetus, ſucceſſuſque opperiens ſimiles, egreſſus exinde paullatimque incedens, Amidam die tertio venit. Cumque primum aurora fulgeret, vniuerſa quae videri poterant armis ſtellantibus coruſcabant, ac ferreus equitatus campos oppleuit et colles. Inſidens

autem

autem equo, ante alios celsior ipse praeibat agminibus cunctis, aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro diademate gestans, multiplici vertice dignitatum et gentium diuersarum comitatu sublimis. Satisque eum constabat colloquio tenus defensores moenium tentaturum, aliorsum Antonini consilio festinantem. Verum caeleste numen, vt Romanae rei totius aerumnas intra vnius regionis concluderet ambitum, adegerat in immensum se extollentem, credentemque quod viso statim obsessi omnes metu exanimati, supplices venirent in preces. Portis obequitabat, comitante cohorte regali: qui dum se prope confidentius inserit, vt etiam vultus eius possit aperte cognosci, sagittis missilibusque caeteris ob decora petitus insignia, corruisset, ni puluere iaculantium adimente conspectum, parte indumenti tragulae ictu discissa, editurus postea strages innumeras euasisset. Hinc quasi in sacrilegos violati saeuiens templi, temeratumque tot regum et gentium dominum praedicans, eruendae vrbis adparatu nisibus magnis instabat: et orantibus potissimis ducibus, ne profusus in iram a gloriosis descisceret coeptis, leni summatum petitione placatus, postridie quoque super deditione moneri decreuerat defensores. Ideoque cum prima lux aduenisset, rex Chionitarum Grumbates fidenter eam operam nauaturus tendebat ad moenia, cum manu promptissima stipatorum: quem vbi venientem iam telo forte contiguum contemplator peritissimus aduertisset, contorta ballista filium eius primae pubis adulescentem lateri paterno haerentem, thorace cum pectore perforato profudit, proceritate et decore corporis aequalibus antestantem. Cuius occasu in fugam dilapsi populares eius omnes, moxque ne raperetur ratione iusta regressi, numerosas gentes ad arma clamoribus dissonis concitarunt: quarum concursu ritu grandinis hinc inde conuolantibus telis, atrox committitur pugna. Et

A. C. 359.

A. C. 359. Et poſt interneciua certamina aduſque finem diei protenta, cum iam noctis eſſet initium, per aceruos caeſorum et ſcaturigines ſanguinis aegre defenſum caligine tenebrarum extrahitur corpus; vt apud Troiam quondam ſuper comite Theſſali ducis exanimi acies Marte acerrimo conflixerunt. Quo funere regia maeſta, et optimatibus vniuerſis cum parente ſubita clade perculſis, indicto iuſtitio iuuenis nobilitate commendabilis et dilectus, ritu nationis propriae lugebatur. Itaque vt armari ſolebat elatus, in amplo quodam ſuggeſtu locatur et celſo: circaque eum lectuli decem ſternuntur, figmenta vehentes hominum mortuorum, ita curate pollincta, vt imagines eſſent corporibus ſimiles iam ſepultis: ac per dierum ſpatium ſeptem, viri quidem omnes per contubernia et manipulos epulis indulgebant ſaltando, et cantando triſtia quaedam genera naeniarum, regium iuuenem lamentantes. Feminae vero miſerabili planctu, in primaeuo flore ſuccisam ſpem gentis ſolitis fletibus conclamabant; vt lacrymare cultrices Veneris ſaepe ſpectantur in ſollemnibus Adonidis ſacris, quod ſimulacrum aliquod eſſe frugum adultarum religiones myſticae docent.

II. Poſt incenſum corpus, oſſaque in argenteam vrnam coniecta, quae ad gentem humo mandanda portari ſtatuerat pater; agitata ſumma conſiliorum placuerat, buſto vrbis ſubuerſae expiare perempti iuuenis manes: nec enim Grumbates inulta vnici pignoris vmbra ire vltra patiebatur. Biduoque ad otium dato, ac miſſis abunde qui pacis modo patentes agros pingues cultoſque vaſtarent, quinquies ordine multiplicato ſcutorum cingitur ciuitas: ac tertiae principio lucis coruſci globi turmarum impleuerunt cuncta, quae proſpectus humanus potuit vndique contueri: et ſorte loca diuiſa clementi gradu incedentes ordines occuparunt. Perſae omnes murorum ambitus obſidebant. Pars quae orientem ſpectabat, Chionitis euenit,

euenit, qua funestus nobis ceciderat adulescens. Ver- A. C.
tae meridiano lateri sunt destinati: tractum seruabant 359.
septemtrionis Albani: occidentali portae oppositi sunt Segestani, acerrimi omnium bellatores: cum quibus elata in arduum specie elephantorum agmina, rugosis horrenda corporibus, leniter incedebant armatis onusta, vltra omnem diritatem taetri spectaculi formidanda, vt retulimus saepe. Cernentes populos tam indimensos, ad orbis Romani incendium diu quaesitos, in nostrum conuersos exitium; salutis rata desperatione gloriosos vitae exitus deinde curabamus, iamque omnibus nobis optatos. A sole itaque orto vsque diei vltimum acies immobiles stabant vt fixae, nullo variato vestigio, nec sonitu, vel equorum audito hinnitu: eademque figura digressi qua venerant, cibo recreati et somno, cum superesset exiguum noctis, aeneatorum clangore ductante, vrbem vt mox casuram terribili corona cinxerunt. Vixque vbi Grumbates hastam infectam sanguine ritu patrio nostrique more coniecerat fecialis, armis exercitus concrepans inuolat in muros: confestimque lacrymabilis belli turbo crudescit, rapido turmarum processu in procinctum alacritate omni tendentium, et contra acri intentaque occursatione nostrorum. Proinde diffractis capitibus multos hostium scorpionum iactu moles saxeae colliserunt: alii traiecti sagittis, pars confixi tragulis humum corporibus obstruebant; vulnerati alii socios fuga praecipiti repetebant. Nec minores in ciuitate luctus aut mortes, sagittarum creberrima nube auras spissa multitudine obumbrante, tormentorumque machinis, quae direpta Singara possederant Persae, vulnera inferentibus plura. Namque viribus collectis propugnatores, omissa vicissim certamina repetentes, in maximo defendendi ardore saucii perniciose cadebant, aut laniati, voluendo stantes proxime subuertebant, aut certe spicula membris infixa viuen-

A. C. tes adhuc vellendi peritos quaeritabant. Ita ſtrages
359. ſtragibus implicatas, et ad extremum vſque diei productas, ne veſpertinae quidem hebetauerant tenebrae: ea re quod obſtinatione vtrimque magna decernebatur. Agitatis itaque ſub onere armorum vigiliis, reſultabant altrinſecus exortis clamoribus colles: noſtris virtutes Conſtantii Caeſaris extollentibus, vt domini rerum et mundi: Perſis Saporem et Saanſaan adpellantibus et Pyroſen quod rex regibus imperans, et bellorum victor interpretatur. Ac priuſquam lux occiperet, ſigno per lituos dato, ad feruorem ſimilium proeliorum excitae vndique inaeſtimabiles copiae in modum alituum ferebantur: vnde longe ac late proſpici poterat, campis et conuallibus nihil praeter arma micantia ferarum gentium demonſtrantibus. Moxque clamore ſublato, cunctis temere prorumpentibus, telorum vis ingens volabat e muris: vtque opinari dabatur, nulla fruſtra mittebantur, inter hominum cadentia denſitatem. Tot enim nos circumſtantibus malis, non obtinendae cauſa ſalutis, vt dixi, ſed fortiter moriendi ſtudio flagrabamus: ſet a diei principio aduſque lucem obſcuram neutrubi proelio inclinato, ferocius quam conſultius pugnabatur. Exſurgebant enim ruentium ferientiumque clamores, vt prae alacritate conſiſtere ſine vulnere quiſquam vix poſſit. Tandemque nox finem caedibus fecit, et ſatias aerumnarum indutias partibus dederat longiores. Vbi enim quieſcendi nobis tempus eſt datum, exiguas quae ſupererant vires continuus cum inſomnia labor abſumpſit, ſanguine et pallente exſpirantium facie perterrente, quibus ne ſuprema quidem humandi ſolatia tribui ſinebant anguſtiae ſpatiorum, intra ciuitatis ambitum non nimium amplae legionibus ſeptem, et promiſcua aduenarum ciuiumque ſexus vtriuſque plebe, et militibus aliis paucis aduſque numerum millium xx. concitis incluſis. Medebatur ergo ſuis quiſque

vulneri-

vulneribus pro poſſibilitate vel curantium copia: cum quidam grauiter ſaucii cruore exhauſto ſpiritus reluctantes efflarent: alii confoſſi mucronibus proſtrati, animis in ventum ſolutis proiiciebantur exſtincti: aliquorum foratis vndique membris mederi periti vetabant, ne offenſionibus caſſis animae vexarentur adflictae: nonnulli vellendis ſagittis in ancipiti curatione grauiora morte ſupplicia perferebant. A. C. 359.

III. Dum apud Amidam hac partium deſtinatione pugnatur, Vrſicinus maerens quod ex alterius pendebat arbitrio, auctoritatis tunc in regendo milite potioris Sabinianum, etiam tum ſepulcris haerentem crebro monebat, vt compoſitis velitaribus cunctis, per imos pedes montium occultis itineribus properarent: quo leuium armorum auxilio, ſi qua fors iuuiſſet, ſtationibus interceptis, nocturnas hoſtium adgrederentur excubias, quae ingenti circuitu vallauerant muros, aut laceſſitionibus crebris occuparent obſidioni fortiter adhaerentes. Quibus Sabinianus renitebatur vt noxiis, palam quidem litteras imperiales praetendens, intacto vbique milite, quidquid geri potuiſſet, impleri debere aperte iubentes: clam vero corde altiſſimo retinens, ſaepe in comitatu ſibi mandatum, vt anſam omnem adipiſcendae laudis deceſſori ſuo ardenti ſtudio gloriae circumcideret, etiam ex republica proceſſuram. Adeo vel cum exitio prouinciarum feſtinabatur, ne bellicoſus homo memorabilis alicuius facinoris auctor nuntiaretur aut ſocius. Ideoque his attonitus malis, exploratores ad nos ſaepe mittendo (licet ob cuſtodias artas nullus facile oppidum poterat introire) et vtilia agitando complura nihil proficiens, viſebatur vt leo magnitudine corporis et toruitate terribilis, incluſos intra retia catulos periculo ereptum ire non audens, vnguibus ademptis et dentibus.

IV. Sed in ciuitate, vbi ſparſorum per vias cadauerum multitudo humandi officia ſuperaret, peſtilen-

tia

A. C. 359. tia tot malis acceſſit, verminantium corporum lue tabifica, vaporatis aeſtibus, varioque plebis languore nutrita: quae genera morborum vnde oriri ſolent, breviter explicabo. Nimietatem frigoris, aut caloris, vel humoris, vel ſiccitatis, peſtilentias gignere philoſophi et illuſtres medici tradiderunt. Vnde accolentes loca paluſtria vel humecta, tuſſes et oculares caſus, et ſimilia perferunt: contra confines caloribus, tepore febrium areſcunt. Sed quanto ignis materies caeteris eſt efficacior; tanto ad perimendum celerior ſiccitas. Hinc cum decennali bello Graecia deſudaret, ne peregrinus poenas diſſociati regalis matrimonii lucraretur: huiuſmodi graſſante pernicie, telis Apollinis periere complures, qui ſol aeſtimatur. Atque vt Thucydides exponit, clades illa quae in Peloponneſiaci belli principiis Athenienſes acerbo genere morbi vexauit, abuſque feruenti Aethiopiae plaga paullatim proſerpens, Atticam occupauit. Aliis placet, auras, vt ſolent, aquaſque vitiatas faetore cadauerum vel ſimilibus, ſalubritatis violare maximam partem: vel certe aëris permutationem ſubitam aegritudines parere leuiores. Adfirmant etiam aliqui, terrarum halitu denſiore craſſatum aëra, emittendis corporis ſpiraminibus reſiſtentem, necare nonnullos: qua cauſa animalia praeter homines caetera iugiter prona Homero auctore, et experimentis deinceps multis, cum talis inceſſerit labes, ante nouimus interire. Et prima ſpecies luis Pandemus adpellatur, quae efficit in aridioribus locis agentes caloribus crebris interpellari: ſecunda Epidemus, quae tempore ingruens acies hebetat luminum, et concitat periculoſos humores: tertia Loemodes, quae itidem temporaria eſt, ſed volucri velocitate letabilis. Hac exitiali peſte quaſſati, paucis intemperanti aeſtu conſumptis, quos multitudo angebat: tandem nocte quae diem conſequuta eſt

decimum,

decimum, exiguis imbribus disiecto concreto spiritu A. C.
et crassato, sospitas retenta est corporum firma. 359.

V. Verum inter haec, inquies Persa vimineis ciuitatem pluteis circumdabat, et erigi aggeres coepti: turresque fabricabantur frontibus ferratis excelsae, quarum fastigiis ballistae locatae sunt singulae, vt a propugnaculis propellerent defensores: leuia tamen per funditores et sagittarios proelia ne puncto quidem breui cessabant. Erant nobiscum duae legiones Magnentiacae, recens e Galliis ductae, vt praediximus, virorum fortium et pernicium, ad planarios conflictus aptorum: ad eas vero belli artes quibus stringebamur, non modo inhabiles, sed contra nimii turbatores: qui cum neque in machinis, neque in operum constructione iuuarent aliquem, stolidius erumpentes dimicantesque fidentissime, minuto numero reuertebant; tantum proficientes, quantum in publico (vt aiunt) incendio aqua vnius hominis manu adgesta. Postremo obseratis portis, precantibusque tribunis egredi nequeuntes, frendebant vt bestiae. Verum sequutis diebus efficacia eorum eminuit, vt docebimus. In summoto loco partis meridianae murorum, quae despectat fluuium Tigrim, turris fuit in sublimitatem exsurgens, sub qua hiabant rupes abscissae, vt despici sine vertigine horrenda non possent: vnde cauatis fornicibus subterraneis per radices montis scalae adusque ciuitatis ducebant planiciem, quo ex amnis alueo haurirentur aquae furtim, vt in omnibus per eas regiones munimentis quae contingunt flumina vidimus, fabre politae. Per has tenebras ob dirupta neglectas, oppidano transfuga quodam ductante, qui ad diuersam partem desciuerat, LXX. sagittarii Persae ex agmine regio, arte fiduciaque praestantes, silentio summoti loci defensi, subito singuli noctis medio ad contignationem turris tertiam adscenderunt: ibique occultati, mane sago punicei coloris

A. C. elato, quod erat ſubeundae indicium pugnae, cum
359. ex omni parte circumueniri vrbem ſuis copiis inundantibus aduertiſſent, exinanitis proiectiſque ante pedes pharetris, clamoris vlulabilis incendio tela ſumma peritia diſpergebant. Moxque acies omnes denſae petebant multo infeſtius quam antea ciuitatem. Inter incertos nos et ancipites quibus occurri deberet, inſtantibus ſupra, an multitudini tranſcenſu ſcalarum iam propugnacula ipſa prenſanti, diuiditur opera: et translatae leuiores quinque balliſtae contra turrim locantur: quae ocius lignea tela fundentes nonnumquam binos forabant: e quibus pars grauiter vulnerati ruebant: alii machinarum metu ſtridentium praecipites acti, laniatis corporibus interibant. Quibus hac celeritate confectis, relatiſque ad loca ſueta tormentis, paullo ſecurius moenia omnium concurſu defendebantur. Et quoniam augebat curas militum ſceleſtum facinus perfugae, quaſi decurrentes in planum, ita iaculantes diuerſa miſſilia lacertis fortibus incumbebant, vt Vertae in meridiem degentes, vulnerum acri repulſa disiecti, lacrymantes complurium mortes tentoria repeterent metu.

VI. Adſpirauit auram quamdam ſalutis fortuna, innoxio die cum hoſtili clade emenſo: cuius reliquo tempore ad quietem reficiendis corporibus dato, poſterae lucis initio ex arce innumeram cernimus plebem, quae Ziata capto caſtello ad hoſticum ducebatur: ad quem locum vt capaciſſimum et munitum (ſpatio quippe decem ſtadiorum ambitur) promiſcua confugerat multitudo. Nam etiam alia munimenta iiſdem diebus rapta ſunt et incenſa, vnde hominum millia extracta complura ſeruituri ſequebantur: inter quos multi ſenecta infirmi, et mulieres iam grandaevae, cum ex variis deficerent cauſis, itineris longinquitate offenſae, abiecta viuendi cupiditate, ſuris vel ſuffraginibus relinquebantur exſectis. Has miſerabiles

les turmas Galli milites contuentes, rationabili qui- A. C.
dem ſed intempeſtiuo motu, conſerendae cum hoſti- 359.
bus manus copiam ſibi dari poſcebant, mortem tribunis vetantibus primiſque ordinibus minitantes, ſi deinceps prohiberent. Vtque dentatae in caueis beſtiae, taetro pedore acerbius efferatae, euadendi ſpe repagulis verſabilibus illiduntur: ita gladiis portas caedebant, quas ſupra diximus obſeratas: admodum anxii ne vrbe exciſa ipſi quoque ſine vllo ſpecioſo facinore deleantur, aut exuta periculis, nihil egiſſe operae pretium pro magnanimitate Gallica memorentur: licet antea ſaepe egreſſi, ſtructoreſque aggerum confoſſis quibuſdam impedire conati, paria pertulerunt. Inopes nos conſilii, et quid opponi deberet ſaeuientibus ambigentes, id potiſſimum, aegre iiſdem adſentientibus, tandem elegimus, vt quoniam vltra ferri non poterant, paulliſper morati cuſtodias adgredi permitterentur hoſtiles, quae non procul erant a coniectu locatae telorum, vt eis perruptis pergerent prorſus. Adparebat enim eos, ſi impetraſſent, ſtrages maximas edituros. Quae dum parantur, per varia certaminum genera defenſabantur acriter muri, laboribus et vigiliis, et tormentis ad emittenda vndique ſaxa telaque diſpoſitis. Duo tamen aggeres celſi, Perſarum peditum manu erecti, et expugnatio ciuitatis ſtruebatur operibus lentis: contra quos noſtrorum impenſiore cura moles excitabantur altiſſimae, faſtigio aduerſae celſitudinis aequatae, propugnatorum vel nimia pondera duraturae. Inter haec Galli morarum impatientes, ſecuribus gladiiſque ſuccincti, patefacta ſunt egreſſi poſtica, obſeruata nocte ſqualida et interluni; orantes caeleſte praeſidium, vt propitium adeſſet et libens. Atque ipſum ſpiritum reprimentes, cum prope veniſſent, conferti valido curſu, quibuſdam ſtationariis interfectis, exteriores caſtrorum vigiles, vt in nullo tali metu ſopitos obtruncantes, ſuperuenire

A. C. 359. ipſi regiae, ſi proſperior iuuiſſet euentus, occulte meditabantur. Verum audito licet leui tendentium ſonitu, gemituque caeſorum, diſcuſſo ſomno, excitatis multis, et ad arma pro ſe quoque clamitante, ſteterunt milites veſtigiis fixis, progredi vltra non auſi: neque enim cautum deinde, expergefactis quos petebant inſidiae, in apertum properare diſcrimen, cum iam vndique frendentium cateruae Perſarum in proelia venirent accenſae. Contra Galli corporum robore audaciaque quoad poterant inconcuſſi, gladiis ſecantes aduerſos, parte ſuorum ſtrata, vel ſagittarum vndique volantium crebritate confixa, cum vnum in locum totam periculi molem conuerſam, et currentium hoſtium agmina aduertiſſent, nullo terga vertente euadere feſtinabant: et velut repedantes ſub modulis, ſenſim extra vallum protruſi, cum manipulos confertius inuadentes ſuſtinere non poſſent, tubarum perciti clangore caſtrenſium, diſcedebant. Et reſultantibus e ciuitate lituis multis, portae panduntur recepturae noſtros, ſi peruenire illuc vſque valuiſſent: tormentorumque machinae ſtridebant ſine iaculatione vlla telorum, vt ſtationibus praeſidentes, poſt interemptos ſocios pone agerentur ignari, vrbis oppoſiti moenibus nudatis vt viri fortes ſuſciperentur innoxii. Hacque arte Galli portam prope confinia lucis introiere minuto numero, quidam pernicioſe, pars leuiter vulnerati, quadringentis ea nocte deſideratis: qui non Rhoeſum, nec cubitantes pro muris Iliacis Thracas, ſed Perſarum regem armatorum centum millibus circumſaeptum, ni obſtitiſſet violentior caſus, in ipſis tentoriis obtruncarant. Horum campiductoribus vt fortium factorum anteſignanis, poſt ciuitatis excidium, armatas ſtatuas apud Edeſſam in regione celebri locari iuſſerat Imperator, quae ad praeſens ſeruantur intactae. Retectis ſequenti luce funeribus, cum inter caeſorum cadauera optimates inuenirentur et ſatrapae,

trapae, clamoresque diſſoni fortunam aliam alibi cum A. C.
lacrymis indicabant, luctus vbique et indignatio re- 359.
gum audiebatur, arbitrantium per ſtationes muris obiectas irrupiſſe Romanos: indutiisque ob hoc tridui datis adſenſu communi, nos quoque ſpatium ad reſpirandum accepimus.

VII. Perculſae deinde nouitate rei efferataeque gentes, omiſſa omni cunctatione, operibus, quoniam vis minime procedebat, decernere iam cenſebant: et concito extremo belli ardore, omnes oppetere glorioſe iam properabant, aut ruina vrbis animis litaſſe caeſorum. Iamque adparatu cunctorum alacritate perfecto, exſiliente lucifero, operum variae ſpecies cum turribus ferratis admouebantur: quorum in verticibus celſis aptatae balliſtae propugnatores agitantes humilivs disiectabant. Et albeſcente iam die, ferrea munimenta membrorum caelum omne ſubtexunt: denſitataeque acies non inordinatim vt antea, ſed tubarum ſonitu leni ductante, nullis procurſantibus incedebant, machinarum operti tegminibus, crateſque vimineas praetendentes. Cumque propinquantes ad coniectum venere telorum, oppoſitis ſcutis Perſae pedites ſagittas tormentis excuſſas e muris aegrius euitantes, laxarunt aciem, nullo paene iaculi genere in vanum cadente: etiam cataphracti hebetati et cedentes animos auxere noſtrorum. Tamen quia hoſtiles balliſtae ferratis impoſitae turribus, in humiliora ex ſupernis valentes, vt loco diſpari, ita euentu diſſimili noſtra multo cruore foedabant: ingruente iam veſpera cum requieſcerent partes, noctis ſpatium maius conſumptum eſt, vt excogitari poſſit, quid exitio ita atroci obiectaretur. Et tandem multa verſantibus nobis ſedit conſilium, quod tutius celeritas fecit, quatuor iiſdem balliſtis ſcorpiones opponi: qui dum tranſlati e regione caute, quod artis eſt difficillimae, collocantur, lux nobis aduenit maeſtiſſima, Perſarum manipulos for-

A. C. midatos oſtentans, adiectis elephantorum agminibus,
359. quorum ſtridore immanitateque corporum nihil humanae mentes terribilius cernunt. Cumque omni ex latere armorum et operum belluarumque molibus vrgeremur, per ſcorpionum ferreas fundas e propugnaculis ſubinde rotundi lapides acti, diſſolutis turrium coagmentis, balliſtas, earumque tortores ita fudere praecipites, vt quidam citra vulnerum noxas, alii obtriti magnitudine ponderum interirent: elephantis vi magna propulſis, quos flammis coniectis vndique circumnexos, iam corporibus tactis, gradientesque retrorſus, retinere magiſtri non poterant: poſtque exuſtis operibus, nulla quies certaminibus data. Rex enim ipſe Perſarum, qui numquam adeſſe certaminibus cogitur, his turbinum infortuniis percitus, nouo et numquam ante cognito more, proeliatoris militis ritu proſiluit in confertos: et quia conſpectior tegentium multitudine procul ſpeculantibus viſebatur, petitus crebritate telorum, multis ſtipatoribus ſtratis abſceſſit, alternans regibiles acies: et ad extremum diei nec mortium truci viſu nec vulnerum territus, tandem tempus exiguum tribui quieti permiſit.

VIII. Verum nocte proelia dirimente, ſomno per breue otium capto, innoteſcente iam luce ad potiunda ſperata, ira et dolore exundans, nec fas vllum prae oculis habiturus, gentes in nos excitabat. Cumque crematis operibus, vt docuimus, pugna per aggeres celſos muris proximos tentaretur, ex aggeſtis erectis intrinſecus, quantum facere nitique poterant, noſtri aequis viribus per ardua reſiſtebant. Et diu cruentum proelium ſtetit, nec metu mortis quiſquam ex aliqua parte a ſtudio propugnandi remouebatur: eoque producta contentione, cum ſors partium euentu regeretur indeclinabili, diu laborata moles illa noſtrorum, velut terrae quodam tremore quaſſata procubuit: et tamquam itinerario aggere vel ſuperpoſito ponte

ponte complanatum ſpatium, quod inter murum con- A. C.
geſtamque forinſecus ſtruem hiabat, patefecit hoſti- 359.
bus tranſitum, nullis obicibus impeditum; et pars pleraque militum deiectorum oppreſſa vel debilitata ceſſabat. Concurſum eſt tamen vndique ad propulſationem periculi tam abrupti: et feſtinandi ſtudio aliis irretientibus alios, audacia hoſtium ipſo ſucceſſu creſcebat. Actis igitur regis imperio proeliatoribus vniverſis, ſtrictoque comminus ferro, cum ſanguis vtrubique immenſis caedibus funderetur, oppletae ſunt corporibus foſſae, latiorque via ideo pandebatur: et concurſu copiarum ardenti iam ciuitate oppleta, cum omnis defendendi vel fugiendi ſpes eſſet abſciſa, pecorum ritu armati et imbelles ſine ſexus diſcrimine trucidabantur. Itaque veſpera tenebrante, cum adhuc licet iniqua reluctante fortuna, multitudo noſtrorum manu conſerta diſtringeretur; in abſtruſa quadam parte oppidi cum duobus aliis latens obſcurae praeſidio noctis, poſtica per quam nihil ſeruabatur euado, et ſqualentum peritia locorum, comitumque adiutus celeritate, ad decimum lapidem tandem perueni. In qua ſtatione lenius recreati, cum ire protinus pergeremus, et incedendi nimietate iam ſuperarer vt inſuetus ingenuus: offendi dirum adſpectum, ſed fatigato mihi laſſitudine graui leuamen impendio tempeſtivum. Fugaci equo nudo et infreni calonum quidam ſedens, ne labi poſſit, ex more habenam qua ductabatur, ſiniſtra manu artius illigauit: moxque decuſſus, vinculi nodum abrumpere nequiens, per auia ſaltusque membratim diſcerptus, iumentum exhauſtum curſu, pondere cadaueris detinebat: cuius dorſualis comprehenſi ſeruitio vſus in tempore, cum iiſdem ſociis ad fontes ſulphureos aquarum ſuapte natura calentium aegre perueni. Et quia per aeſtum arida ſiti reptantes aquam diu quaeritando, profundum bene vidimus puteum, et neque deſcendendi prae al-

 titudine

A. C. 359. titudine, nec reſtium aderat copia, neceſſitate docente poſtrema, indumenta lintea quibus tegebamur, in oblongos diſcidimus pannulos: vnde explicato fune ingenti, centonem quem ſub galea vnus ferebat e noſtris, vltimae aptauimus ſummitati: qui per funem coniectus aquaſque hauriens ad peniculi modum, facile ſitim qua hauriebamur exſtinxit. Vnde citi ferebamur ad flumen Euphratem, vlteriorem ripam petituri per nauem, quam transfretandi cauſa iumenta et homines, in eo tractu diuturna conſuetudo locarat. Ecce autem Romanum agmen cum equeſtribus ſignis disiectum eminus cernimus, quod perſequebatur multitudo Perſarum, incertum vnde impetu tam repentino terga viantum adgreſſa. Quo exemplo terrigenas illos non ſinibus terrae emerſos, ſed exuberanti pernicitate credimus natos: qui, quoniam inopini per varia viſebantur, Sparti vocitati, humo exſiluiſſe, vetuſtate vt caetera fabuloſius extollente, ſunt exiſtimati. Hoc conciti, cum omne iam eſſet in celeritate ſalutis praeſidium, per dumeta et ſiluas montes petimus celſiores: exindeque Melitinam minoris Armeniae oppidum venimus: vbi repertum ducem comitati iam profecturum, Antiochiam reuiſimus.

IX. Interea Sapor et Perſae, quia tendere iam introrſus autumno praecipiti haedorumque improbo ſidere exorto prohibebantur, captiuos agentes et praedas, remeare cogitabant ad ſua. Inter haec tamen funera direptionesque ciuitatis exciſae, Æliano comite et tribunis, quorum efficacia diu defenſa ſunt moenia, ſtrageſque multiplicatae Perſarum, patibulis ſceleſte ſuffixis, Iacobus et Caeſius numerarii adparitionis magiſtri equitum, aliique protectores poſt terga vinctis manibus ducebantur: Tranſtigritanis, qui ſollicita quaerebantur induſtria, nullo infimi ſummique diſcrimine, ad vnum omnibus contruncatis. Vxor vero Craugaſii, quae retinens pudorem inuiolatum

vt

vt matrona nobilis colebatur, maerebat velut orbem A. C.
alium ſine marito viſura, quamquam ſperabat docu- 359.
mentis praeſentibus altiora. In rem itaque conſulens ſuam, et accidentia longe ante proſpiciens, anxietate bifaria ſtringebatur, viduitatem deteſtans et nuptias. Ideo familiarem ſuum perquam fidum, regionumque Meſopotamiae gnarum, per Izalam montem inter caſtella praeſidiaria duo, Maride et Lorne, introiturum Niſibin occulte dimiſit, mandatis arcaniſque vitae ſecretioris maritum exorans, vt auditis quae contigerint, veniret ſecum beate victurus. Quibus contentus expeditus viator, per ſaltuoſos tramites et frutecta Niſibin paſſibus citis ingreſſus, cauſatuſque ſe, domina nuſquam viſa, et forſitan interempta, data euadendi copia caſtris hoſtilibus abſceſſiſſe, et ideo vt vilis neglectus, docet Craugaſium geſta: moxque accepta fide, quod ſi tuto licuerit, ſequetur coniugem libens, euaſit exoptatum mulieri nuntium ferens: quae hoc cognito, per Tamſaporem ducem ſupplicaverat regi, vt ſi daretur facultas, antequam Romanis excederet finibus, in poteſtatem ſuam iuberet propitius maritum adſciſci. Praeter ſpem itaque omnium digreſſo aduena repentino, qui poſtliminio reuerſus, ſtatim ſine vllius euanuit conſcientia, perculſus ſuſpicione dux Caſſianus, praeſidenteſque ibi proceres alii, minitantes vltima Craugaſium inceſſebant, non ſine eius voluntate vel veniſſe, vel abiſſe hominem clamitantes. Qui proditionis metuens crimen, impendioque ſollicitus, ne tranſitione perfugae vxor eius ſupereſſe doceretur, et tractari piiſſime; per ſimulationem matrimonium alterius ſplendidae virginis adfectauit. Et velut paraturus neceſſaria conuiuio nuptiali, egreſſus ad villam octauo lapide ab vrbe diſtantem, concito equo ad Perſarum vaſtatorium globum, quem didicerat aduentare, confugit: ſuſceptuſque auenter, qui eſſet ex iis cognitus quae loquebatur, Tamſapori poſt

A. C. diem traditur quintum: perque eum regi oblatus, opi-
359 bus et neceſſitudine omni recuperata cum coniuge, quam paucos poſt menſes amiſit, erat ſecundi loci poſt Antoninum, vt ait poëta praeclarus, longo proximus interuallo. Ille enim ingenio et vſu rerum diuturno firmatus, conſiliis validis ſufficiebat in cuncta quae conabatur: hic natura ſimplicior, nominis tamen itidem peruulgati. Et haec quidem haud diu poſtea contigerunt. Rex vero licet ſecuritatem referens vultu, exſultanſque ſpecie tenus vrbis excidio videbatur; profundo tamen animi grauiter aeſtuabat, reputans in obſidionalibus malis ſaepe luctuoſas ſe pertuliſſe iacturas, multoque ampliores ſeipſum populos perdidiſſe, quam e noſtris ceperat viuos, vel certe per diuerſas fuderat pugnas: vt apud Niſibin aliquoties euenit, et Singaram: parique modo cum ſeptuaginta treſque dies Amidam multitudine circumſediſſet armorum, xxx. millia perdidit bellatorum; quae paullo poſtea per Diſcenen tribunum et notarium numerata ſunt hac diſcretione facilius, quod noſtrorum cadauera mox caeſorum fatiſcunt et defluunt, adeo vt nullius mortui facies poſt quadriduum agnoſcatur: interfectorum vero Perſarum inareſcunt in modum ſtipitum corpora, vt nec liquentibus membris, nec ſanie perfuſa madeſcant: quod vita parcior facit, et vbi naſcuntur, exuſtae caloribus terrae.

X. Dum haec per varios turbines in Orientis extimo feſtinantur, difficultatem aduentantis inopiae frumentorum vrbs verebatur aeterna: vique minaciſſimae plebis, famem vltimum malorum omnium exſpectantis, ſubinde Tertullus vexabatur ea tempeſtate praefectus, irrationabiliter plane: nec enim per eum ſteterat, quo minus tempore congruo alimenta nauibus veherentur, quas maris caſus aſperiores ſolitis, ventorumque procellae reflantium, delatas in proximos ſinus, introire portum Auguſti diſcriminum ma-

gnitu-

gnitudine perterrebant. Quocirca idem ſaepe praefe- A. C.
ctus ſeditionibus agitatus, ac plebe iam ſaeuitante im- 359.
manius, quam vrebat impendens exitium, ab omni ſpe tuendae ſalutis excluſus, vt aeſtimabat, tumultuanti acriter populo, ſed accidentia conſiderare ſueto, prudenter obiecit paruulos filios: et lacrymans, *En*, inquit, *ciues veſtri, procul omen Dii caeleſtes auertant! eadem perlaturi vobiſcum, ni fortuna adfulſerit laetior. Si itaque his abolitis, nihil triſte accidere poſſe exiſtimatis, praeſto in poteſtate ſunt veſtra.* Qua miſeratione vulgus, ad clementiam ſuapte natura procliue, lenitum conticuit, aequanimiter venturam opperiens ſortem. Moxque diuini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabulis Romam, perpetuamque fore reſpondit, dum Tertullus, apud oſtia in aede ſacrificat Caſtorum, tranquillitas mare molliuit: mutatoque in auſtrum placidum vento, velificatione plena portum naues ingreſſae, frumentis horrea referſerunt.

XI. Inter haec ita ambigua Conſtantium, Sirmii etiam tum hiberna quiete curantem, permouebant nuntii metuendi et graues, indicantes id quod tunc magnopere formidabat, Limigantes Sarmatas, quos expuliſſe paternis auitiſque ſedibus dominos ſuos ante monſtrauimus, paullatim poſthabitis locis, quae eis anno praeterito vtiliter ſunt deſtinata, ne, vt ſunt verſabiles, aliquid molirentur inimicum, regiones confines limitibus occupaſſe: vagarique licentius genuino more, ni pellerentur, omnia turbaturos. Quae ſuperbius incitanda propediem Imperator dilato negotio credens, coacta vndique multitudine militis ad bella promptiſſimi, nec dum adulto vere ad procinctum egreſſus eſt, gemina conſideratione alacrior: quod expletus praedarum opimitate exercitus aeſtate nuper emenſa, ſimilium ſpe fidenter in effectus animabitur proſperos: quodque Anatolio regente tunc per Illyricum praefecturam, neceſſaria cuncta vel ante

tempus

A. C. tempus coacta ſine vllius diſpendiis adfluebant. Nec
359. enim diſpoſitionibus vmquam alterius praefecturae (vt inter omnes conſtat) ad praeſens Arctoae prouinciae bonis omnibus floruerunt, correctione titubantium beniuola et ſollerti, vehiculariae rei iacturis ingentibus, quae clauſere domos innumeras, et cenſuali profeſſione ſpecioſa fiducia releuatae: indemneſque deinde et innoxii earum incolae partium, querelarum ſopitis materiis viuerent, ni poſtea exquiſitorum deteſtanda nomina titulorum, per offerentes ſuſcipientesque criminoſe in maius exaggerata, his propugnare ſibi nitentibus poteſtates, illis attenuatis omnium opibus ſe fore ſperantibus tutos, aduſque proſcriptiones miſerorumque ſuſpendia peruenerunt. Rem igitur emendaturus vrgentem, profectus cum inſtrumentis ambitioſis Imperator, vt dictum eſt, Valeriam venit partem quondam Pannoniae, ſed ad honorem Valeriae Diocletiani filiae et inſtitutam et ita cognominatam: ſub pellibusque exercitu diffuſo per Hiſtri fluminis margines, barbaros obſeruabat, ante aduentum ſuum amicitiae velamento Pannonias furtim vaſtandas inuadere hiemis duriſſimo cogitantes, cum necdum ſolutae vernis caloribus niues amnem vndique peruium faciunt, noſtrique pruinis ſubdiuales moras difficile tolerabant. Confeſtim itaque miſſis ad Limigantes duobus tribunis cum interpretibus ſingulis, explorabat modeſtius percunctando, quam ob rem relictis laribus, poſt pacem et foedera petentibus attributis, ita palarentur varii, limiteſque contra interdicta pulſarent. Qui vana quaedam cauſantes et irrita, pauore adigente mentiri, Principem exorabant in veniam, obſecrantes vt ſimultate abolita, transmiſſo flumine ad eum venire permitterentur, docturi quae ſuſtinerent incommoda: paratique intra ſpatia orbis Romani, ſi id placuerit, terras ſuſcipere longe diſcretas, vt diuturno otio inuoluti, et quietem colentes tamquam

ſaluta-

ſalutarem deam, tributariorum onera ſubirent et nomen. His poſt reditum tribunorum compertis, Imperator exſultans, vt negotio quod rebatur inexplicabile, ſine vllo puluere conſummando, cunctos admiſit, auiditate plus habendi incenſus: quam adulatorum cohors augebat, id ſine modo ſtrepentium, quod externis ſopitis, et vbique pace compoſita, proletarios lucrabitur plures, et tirocinia cogere poterit validiſſima: aurum quippe gratanter prouinciales corporibus dabunt, quae ſpes rem Romanam aliquoties adgrauauit. Proinde vallo prope Acimincum locato, celſoque aggere in ſpeciem tribunalis erecto, naues vehentes quoſdam legionarios expeditos, alueum fluminis proximum ripis obſeruare ſunt iuſſae, cum Innocentio quodam agrimenſore huius auctore conſilii: vt ſi barbaros tumultuare ſenſiſſent, aliorſum intentos poſt terga peruaderent improuiſi. Quae Limigantes licet properari ſentirent, nihil tamen praeter preces fingentes ſtabant incurui; longe alia quam quae geſtu praeferebant et verbis, altis mentibus perpenſantes. Viſoque Imperatore ex alto ſuggeſtu iam ſermonem parante leniſſimum, meditanteque alloqui velut morigeros iam futuros: quidam ex illis furore percitus truci, calceo ſuo in tribunal contorto, *marha, marha*, quod eſt apud eos ſignum bellicum, exclamauit: eumque ſequuta incondita multitudo, vexillo elato repente barbarico, vlulans ferum in ipſum principem ferebatur. Qui cum ex alto deſpiciens plena omnia diſcurrentis turbae cum millibus vidiſſet, retectiſque gladiis et verutis iam propinquam perniciem: externis miſtus et ſuis, ignotuſque dux eſſet an miles, quia neque cunctandi aderat tempus neque ceſſandi, equo veloci impoſitus, curſu effuſo euaſit. Stipatores tamen pauci, dum ignis more inundantes conabantur arcere, aut vulnerati interierunt, aut ponderibus ſuperruentium ſolis adflicti: ſellaque regalis cum aureo puluinari

A. C. 359.

nullo

A.C. nullo vetante direpta eſt. Mox autem audito quod
359. ad vltimum paene tractus exitium, in abrupto ſtaret adhuc Imperator, antiquiſſimum omnium exercitus ratus eum iuuare (nondum enim exemptum periculis aeſtimauit) ſalutis faſtu fidentior, licet ob procurſionem ſubitam ſemitectus, ſonorum et Martium frendens, barbarorum mori obſtinatorum cateruis ſemet immerſit. Et quia virtute dedecus purgatura ardens copia noſtrorum erupit, iras in hoſtem perfidum parans, obuia quaeque obtruncabat ſine parcimonia, viuos conculcans et ſemineces ac peremptos: et antequam exſatiaret caedibus barbaricis manus, acerui conſtipati ſunt mortuorum. Vrgebantur enim rebelles, aliis trucidatis, aliis terrore disiectis: quorum pars ſpem vitae caſſis precibus vſurpando, multiplicatis ictibus caedebantur: poſtque deletos omnes in receptum canentibus lituis, noſtri quoque licet rari videbantur exanimes, quos impetus conculcauerat vehemens, aut furori reſiſtentes hoſtili, lateraque nudantes intecta, ordo fatalis abſumpſit. Mors tamen eminuit inter alios Cellae ſcutariorum tribuni, qui inter confligendi exordia primus omnium in medios Sarmatarum globos ſe immiſit. Poſt quae tam ſaeua, digeſtis pro ſecuritate limitum, quae rationes monebant vrgentes, Conſtantius Sirmium redit, ferens de hoſte fallaci vindictam: et maturatis quae neceſſitates temporis poſcebant inſtantes, egreſſus exinde Conſtantinopolim petit: vt Orienti iam proximus, cladibus apud Amidam mederetur acceptis, et redintegrato ſupplementis exercitu, impetus regis Perſarum pari virium robore cohiberet: quem conſtabat (ni caeleſtis ratio, impenſiorque repelleret cura multorum) Meſopotamia relicta poſt terga, per extenta ſpatia ſigna moturum.

XII. Inter has tamen ſollicitudines, velut ex recepto quodam antiquitus more, ad vicem bellorum

ciuilium

ciuilium inflabant litui quaedam colorata laeſae cri- A. C.
mina maieſtatis: quorum exſecutor et adminiſter ſae- 359.
pe dicendus ille notarius miſſus eſt Paullus: qui peritus artium cruentarum, vt laniſta ex commerciis libitinae vel ludi, ipſe quoque ex eculeo, vel carnifice quaeſtum fructumque captabat. Vt enim erat obſtinatum fixumque eius propoſitum ad laedendum; ita nec furtis abſtinuit, innocentibus exitiales cauſas adſtringens, dum in calamitoſis ſtipendiis verſaretur. Materiam autem in infinitum quaeſtionibus extendendis dedit occaſio vilis et parua. Oppidum eſt Abydum in Thebaidis parte ſitum extrema: hic Beſae dei localiter adpellati oraculum quondam futura pandebat, priſcis circumiacentium regionum caerimoniis ſolitum coli. Et quoniam quidam praeſentes, pars per alios deſideriorum indice miſſa ſcriptura, ſupplicationibus expreſſe conceptis conſulta numinum ſcitabantur; chartulae ſeu membranae continentes quae petebantur, poſt data quoque reſponſa interdum remanebant in fano. Ex his aliqua ad Imperatorem maligne ſunt miſſa, qui vt erat anguſti pectoris, obſurdeſcens in aliis etiam nimium ſeriis, in hoc titulo ima, quod aiunt, auricula mollior, et ſuſpicax, et minutus, acri felle concaluit: ſtatimque ad Orientem ocius ire monuit Paullum, poteſtate delata, vt inſtar ducis rerum experientia clari, ad arbitrium ſuum audiri efficeret cauſas. Datumque eſt negotium Modeſto etiam tum per Orientem comiti, apto ad haec et ſimilia. Hermogenes enim Ponticus ea tempeſtate praefectus praetorio, vt lenioris ingenii ſpernebatur. Perrexit vt praeceptum eſt Paullus, funeſti furoris et anhelitus plenus: dataque calumniae indulgentia, plurimi ducebantur ab orbe prope terrarum, iuxta nobiles et obſcuri: quorum aliquos vinculorum adſtrixerant nexus, alios clauſtra poenalia conſumpſerunt. Et electa eſt ſpectatrix ſuppliciorum feralium ciuitas

in

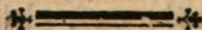
A. C. in Palaeſtina Scythopolis, gemina ratione viſa magis
359. omnibus opportuna, quod ſecretior, et inter Antiochiam Alexandriamque media, vnde multi plerumque ad crimina trahebantur. Ductus eſt itaque inter primos Simplicius Philippi filius ex praefecto et conſule, reus hac gratia poſtulatus, quod ſuper adipiſcendo interrogaſſe dicebatur imperio: perque elogium principis torqueri praeceptus, qui in his caſibus nec peccatum aliquando pietati dederat nec erratum, fato quodam arcente, corpore immaculato lata fuga damnatus eſt. Dein Parnaſius ex praefecto Ægypti, homo ſimplicium morum, eo deductus periculi vt pronuntiaretur capitis reus, itidem pulſus eſt in exſilium: ſaepe auditus multo antehac retuliſſe, quod cum Patras Achaicum oppidum, vbi genitus habuit larem, impetrandae cauſa cuiuſdam relinqueret poteſtatis, per quietem deducentia ſe habitus tragici figmenta viderat multa. Andronicus poſt a ſtudiis liberalibus et claritudine carminum notus, in iudicium introductus, cum ſecura mente nullis ſuſpicionibus vrgeretur, purgando ſemper et fidentius abſolutus eſt. Demetrius itidem Chytras cognomento philoſophus, grandaeuus quidam, et corpore durus et animo, ſacrificaſſe aliquoties confutatus infitiari non potuit, adſerens propitiandi cauſa numinis haec a prima adoleſcentia factitaſſe, non tentandi ſublimiora ſcrutatis: nec enim quemquam id nouerat adfectare. Diu itaque adhaerens eculeo, cum fiducia graui fundatus, nequaquam varians, eadem oraret intrepidus, Alexandriam, vnde oriebatur, innoxius abire permiſſus eſt. Et hos quidem alioſque paucos aequa ſors veritatis adiutrix, periculis exemit abruptis. Criminibus vero ſerpentibus latius per implicatos nexus ſine fine diſtentos, quidam corporibus laniatis exſtinguebantur: alii poenis vlterioribus damnati ſunt, bonis ereptis, Paullo ſuccentore fabularum crudelium, quaſi

e prom-

e promptuaria cella fallaciarum et nocendi ſpecies A. C.
ſuggerente complures, cuius ex nutu (prope dixerim) 359.
pendebat incedentium omnium ſalus. Nam ſi qui remedia quartanae, vel doloris alterius collo geſtaret, ſiue per monumentum tranſiſſe veſpere maliuolorum argueretur indiciis, vt veneficus, ſepulcrorumque horrores et errantium ibidem animarum ludibria colligens vana, pronuntiatus reus capitis interibat. Et prorſus ita res agebatur, quaſi Clarum, Dodonaeas arbores, et effata Delphorum olim ſollemnia, in Imperatoris exitium ſollicitauerint multi. Vnde blanditiarum taetra commenta palatina cohors exquiſite confingens, immunem eum fore malorum communium adſerebat, fatum eius vigens ſemper et praeſens in abolendis aduerſa conantibus eluxiſſe, vocibus magnis exclamans. Et inquiſitum in haec negotia fortius, nemo qui quidem recte ſapiat reprehendit. Nec enim abnuimus ſalutem legitimi principis, propugnatoris bonorum et defenſoris, vnde ſalus quaeritur aliis, conſociato ſtudio muniri debere cunctorum: cuius redimendae cauſa validius, vbi maieſtas pulſata defenditur, a quaeſtionibus vel cruentis nullam Corneliae leges exemere fortunam. Sed exſultare maeſtis caſibus effrenate non decet, ne videantur licentia regi ſubiecti, non poteſtate. Imitandus ſit Tullius, cum parcere vel laedere potuiſſet, vt ipſe adfirmat, ignoſcendi quaerens cauſas, non puniendi occaſiones: quod iudicis lenti et conſiderati eſt proprium. Tunc apud Daphnen, amoenum illud et ambitioſum Antiochiae ſuburbanum, viſu relatuque horrendum natum eſt monſtrum, infans ore gemino, cum dentibus binis et barba, quatuorque oculis, et breuiſſimis duabus auriculis: qui partus ita diſtortus praemonebat rempublicam in ſtatum verti deformem. Naſcuntur huiuſcemodi ſaepe portenta, indicantia rerum variarum euentus:

A. C. quae quoniam non expiantur, vt apud veteres, publice
359. inaudita praetereunt et incognita.

XIII. His temporibus Isauri diu quieti, post gesta quae superior continet textus, tentatumque Seleuciae ciuitatis obsidium, paullatim reuiuiscentes (vt solent verno tepore foueis exsilire serpentes) saltibus degressi scrupulosis et inuiis, confertique in cuneos densos, per furta et latrocinia finitimos adflictabant; praetenturas militum vt montani fallentes, perque rupes et dumeta ex vsu facile discurrentes. Ad quos vi vel ratione sedandos Lauricius, adiecta comitis dignitate, missus est rector; homo ciuilis prudentiae: qui minis potius, quam acerbitate pleraque correxit, adeo vt eo diu prouinciam obtinente, nihil accideret, quod animaduersione dignum aestimaretur.

AMMIANI

AMMIANI

MARCELLINI

RERVM GESTARVM

LIBER XX.

Lupicinus magister armorum aduersus Scotorum et Pictorum incursiones in Britannias cum exercitu mittitur. C. I. *Vrsicinus magister peditum Praesentalis, calumniis adpetitus discingitur.* II. *Defectus solis: et de duobus solibus; ac de causis defectuum solis et lunae; deque variis lunae mutationibus ac figuris.* III. *Iulianus C. a militibus Gallicanis, quos Constantius ipsi detrahi, et in orientem aduersus Persas transferri iusserat, Luteciae Parisiorum vbi hiemabat, per vim Augustus adpellatur.* IV. *Iulianus A. concionem habet ad milites.* V. *Singara a Sapore oppugnata et capta: oppidani cum equitibus auxiliaribus et duabus legionibus praesidiariis in Persidem abducti: oppidum excisum.* VI. *Bezabden oppidum, a tribus legionibus defensum, Sapor expugnat; ac reparatum praesidio commeatuque instruit: idem Virtam munimentum frustra adoritur.* VII. *Iulianus A. per litteras Constantium A. de re Luteciae gesta certiorem facit.* VIII. *Constantius A. Iulianum Caesaris nomine contentum esse iubet, legionibus Gallicanis vno animo constanter repugnantibus.* IX. *Iulianus A. Francos cognomine Attuarios trans Rhenum inopinantes adgressus, post plurimos partim captos, partim occisos, caeteris pacem petentibus dedit.* X. *Constantius A. Bezabden omnibus copiis oppugnat, ac re infecta discedit: et de arcu caelesti.* XI.

Haec per Illyricum, perque Orientem rerum series fuit. Consulatu vero Constantii decies, terque Iuliani, in Britanniis cum Scotorum Pictorumque gentium ferarum excursus, rupta quiete condicta, loca limitibus vicina vastarent, et implicaret formido A. C. 360.

A. C. 360. prouincias praeteritarum cladium congerie fessas: hiemem agens apud Parisios Caesar, distractusque in sollicitudines varias, verebatur ire subsidio transmarinis: (vt retulimus ante fecisse Constantem) ne rectore vacuas relinqueret Gallias, Alamannis ad saeuitiam etiam tum incitatis et bella. Ire igitur ad haec ratione vel vi componenda Lupicinum placuit, ea tempestate magistrum armorum, bellicosum sane, et castrensis rei peritum, sed supercilia erigentem vt cornua, et de tragico, quod aiunt, cothurno strepentem: super quo diu ambigebatur, auarus esset potius, an crudelis. Moto ergo velitari auxilio, Aerulis scilicet et Batauis, numerisque Moesiacorum duobus, adulta hieme dux antedictus Bononiam venit: quaesitisque nauigiis, et omni imposito milite, obseruato flatu secundo ventorum, ad Rutupias sitas ex aduerso defertur, petitque Lundinium: vt exinde suscepto pro rei qualitate consilio, festinaret ocius ad procinctum.

II. Quae cum ita geruntur, post Amidae oppugnationem Vrsicinum ad commilitium principis vt peditum magistrum reuersum (successisse enim eum Barbationi praediximus) obtrectatores excipiunt: primo disseminantes mordaces susurros: dein propalam ficta crimina subnectentes. Quibus Imperator adsensus, ex opinione pleraque aestimans et insidiantibus patens, Arbetionem et Florentium officiorum magistrum quaesitores dederat, spectaturos quas ob res oppidum sit excisum. Quibus apertas probabilesque refutantibus causas, veritisque ne offenderetur Eusebius cubiculi tunc praepositus, si documenta suscepissent perspicue demonstrantia. Sabiniani pertinaci ignauia haec accidisse quae contigerunt: a veritate detorti, inania quaedam, longeque a negotio distantia scrutabantur. Qua iniquitate percitus qui audiebatur: *Etsi me*, inquit, *despicit Imperator*, *negotii est tamen magnitudo*, *vt non nisi iudicio principis nosci possit et vindicari*:

cari: ſciat tamen velut quodam praeſagio, quod dum maeret ſuper his, quae apud Amidam geſta emendata didicit fide, dumque ad ſpadonum arbitrium trahitur, defruſtandae Meſopotamiae proximo vere ne ipſe quidem cum exercitus robore omni opitulari poterit praeſens. Relatis adiectiſque cum interpretatione maligna compluribus, iratus vltra modum Conſtantius, nec diſcuſſo negotio, nec patefieri quae ſcientiam eius latebant permiſſis, adpetitum calumniis, depoſita militia digredi iuſſit ad otium, Agilone ad eius locum immodico ſaltu promoto, ex gentilium ſcutariorum tribuno. A. C. 360.

III. Eodem tempore per Eoos tractus caelum ſubtextum caligine cernebatur obſcura, et a primo aurorae exortu aduſque meridiem intermicabant iugiter ſtellae hiſque terroribus accedebat, quod cum lux caeleſtis operiretur, e mundi conſpectu penitus luce abrepta, defeciſſe diutius ſolem pauidae mentes hominum aeſtimabant: primo attenuatum in lunae corniculantis effigiem, deinde in ſpeciem auctum ſemenſtrem, poſteaque in integrum reſtitutum. Quod alias non euenit ita perſpicue, niſi cum poſt inaequales curſus intermenſtruum lunae ad idem reuocatur initium certis temporum interuallis: id eſt, cum in domicilio eiuſdem ſigni tota reperitur luna ſub ſole liniamentis obiecta rectiſſimis, atque in his paulliſper conſiſtit minutis, quae geometrica ratio partium partes adpellat. Ac licet vtriuſque ſideris conuerſiones et motus, vt ſcrutatores cauſarum intelligibilium aduerterant, in vnum eumdemque finem lunari curſu impleto, perenni diſtinctione conueniunt: tamen ſol non ſemper his diebus obducitur, ſed cum luna e regione, velut libramento quodam, igneo orbi et adſpectui noſtro opponitur media. Ad ſummam tum ſol occultatur ſplendore ſuppreſſo, cum ipſe et lunaris globus aſtrorum omnium infimus parili comitatu obtinentes cir-

A. C. 360. culos proprios, ſaluaque ratione altitudinis interiectae iunctim locati, vt ſcienter et decore Ptolemaeus exponit, ad dimenſiones venerint, quos ἀναβιβάζοντας et καταβιβάζοντας ἐκλειπτικοὺς συνδέσμους, coagmenta videlicet defectiua Graeco dictitant ſermone. Et ſi contigua iiſdem iuncturis praeſtrinxerint ſpatia, dilutior erit defectus. Si vero articulis ipſis inhaeſerint, qui coactius adſcenſus vinciunt et deſcenſus, offunditur denſioribus tenebris caelum, vt craſſato aëre ne proxima quidem et adpoſita cernere queamus. Sol autem geminus ita videri exiſtimatur, ſi erecta celſius ſolito nubes, aeternorumque ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem tamquam e ſpeculo puriore formauerit. Nunc veniamus ad lunam. Apertum et euidentem ita demum ſuſtinet luna defectum, cum pleno lumine rotundata ſolique contraria, ab eius orbe centum octoginta partibus, id eſt, ſigno ſeptimo diſpatatur. Et quamquam hoc per omne plenilunium ſemper eueniat, non ſemper deficit tamen. Sed quoniam circa terrenam mobilitatem locata, et a caelo totius pulcritudinis extima, nonnumquam ferienti ſe ſubſerit luci, obiectu metae noctis in conum deſinentis anguſtum latet parumper vmbrata: tumque nigrantibus inuoluitur globis, ſi ſol ſphaerae inferioris curuamine circumfuſus, mole obſiſtente terrena, radiis eam ſuis illuſtrare non poſſit: quam numquam habere proprium lumen opiniones variae collegerunt. Et cum ad idem ſignum aequis partibus ſoli concurrerit, obſcuratur (vt dictum eſt) penitus hebetato candore; σύνοδος Graece μήνης dicitur. Naſci autem putatur, cum parua declinatione velut e perpendiculo ſuperiectum gerit ſolem. Exortus vero eius adhuc graciliſcens primitus mortalitati videtur, cum ad ſecundum relicto ſole migrauerit ſignum. Progreſſa itaque porrectius, iamque abunde nitens cornutae habitu, μηνοειδὴς eſt adpellata.

Cum

Cum autem ſole longo coeperit interſtitio ſubmoueri, A. C. 360.
et ad quintum peruenerit ſignum, radiis eius ad ſe conuerſis, maius concipit lumen, et fit Graeco ſermone διχόμηνος, quae forma ſemiorbem oſtendit, procedens deinde iam disiunctiſſime quintoque ſigno arrepto, figuram monſtrat ἀμφικύρτου, vtrimque prominentibus gibbis. Et regione vero cum normaliter ſteterit contra, lumine pleno fulgebit, domicilium ſeptimi retinens ſigni: et in eodem tum etiam agens, paullulumque progreſſa minuitur, quem habitum vocamus ἀπόκρουσιν, atque eaſdem formas repetit ſeneſcendo: traditurque doctrina multiplici congruente, non niſi tempore intermenſtrui deficere viſam vſquam lunam. Quod autem ſolem nunc in aethere, nunc in mundo inferiore curſare praediximus; ſciendum eſt ſiderea corpora, quantum ad vniuerſitatem pertinet, nec occidere, nec oriri: ſed ita videri noſtris obtutibus conſtitutis in terra, ſpiritus cuiuſdam interni motu ſuſpenſa, rerumque magnitudini inſtar exigui ſubdita puncti, nunc caelo infixas ſuſpicere ſtellas, quarum ordo eſt ſempiternus, aliquoties humana viſione languente diſcedere ſuis ſedibus arbitrari. Verum ad inſtituta iam reuertamur.

IV. Properantem Conſtantium Orienti ferre ſuppetias, turbando propediem excurſibus Perſicis, vt perfugae concinentes exploratoribus indicabant; vrebant Iuliani virtutes, quas per ora gentium diuerſarum fama celebrior effundebat, magnorum eius laborum factorumque vehens adoreas celſas, poſt Alamanniae quaedam regna poſtrata, receptaque oppida Gallicana ante direpta a barbaris et excisa, quos tributarios ipſe fecit et vectigales. Ob haec et ſimilia percitus, metuensque ne augerentur in maius, ſtimulante (vt ferebatur) praefecto Florentio, Decentium tribunum et notarium miſit, auxiliares milites exinde protinus abſtracturum Aerulos et Batauos, cumque Petulanti-

 bus

A. C. 360. bus Celtas, et lectos ex numeris aliis trecentenos, hac ſpecie iuſſos accelerare, vt adeſſe poſſint armis primo vere mouendis in Parthos. Et ſuper auxiliariis quidem et trecentenis cogendis ocius proficiſci Lupicinus conuentus eſt ſolus, tranſiſſe ad Britannias nondum compertus: de ſcutariis autem et gentilibus excerpere quemque promptiſſimum, et ipſe perducere Sintula iubetur, Caeſaris ſtabuli tunc tribunus. Conticuit, hisque acquieuerat Iulianus, potioris arbitrio cuncta concedens. Illud tamen nec diſſimulare potuit, nec ſilere; vt illi nullas paterentur moleſtias, qui relictis laribus tranſrhenanis, ſub hoc venerant pacto, ne ducerentur ad partes vmquam tranſalpinas: verendum eſſe adfirmans, ne voluntarii barbari militares, ſaepe ſub eiuſmodi legibus adſueti tranſire ad noſtra, hoc cognito deinceps arcerentur. Sed loquebatur incaſſum. Tribunus enim parui querelas Caeſaris ducens, Auguſti iuſſis obtemperabat: et lecta expeditiore manu, vigore corporumque leuitate praeſtanti, cum hiſdem profectus eſt, ſpe potiorum erectus. Et quia ſollicitus Caeſar, quid de reſiduis mitti praeceptis agi deberet, perque varias curas animum verſans, attente negotium tractari oportere cenſebat; cum hinc barbara feritas, inde iuſſorum vrgeret auctoritas, maximeque abſentia magiſtri equitum augente dubietatem, redire ad ſe praefectum hortatus eſt, olim Viennam ſpecie annonae parandae digreſſum, vt ſe militari eximeret turba. Perpendebat enim ad relationem ſuam, quam olim putabatur miſiſſe, abſtrahendos a Galliarum defenſione pugnaces numeros, barbariſque iam formidatos. Qui cum ſuſcepiſſet Caeſaris litteras monentis petentiſque vt venire accelleraret, rempublicam conſiliis iuuaturus, obſtinatiſſime detrectabat: ea ratione pauore mente confuſa, quod aperta ſcripta ſignificabant, ab Imperatore nuſquam diiungi debere praefectum in ardore terribilium rerum. Adiectumque

que eſt, quod ſi procurare diſſimularet, ipſe propria A. C.
ſponte proiiceret inſignia principatus: glorioſum eſ- 360.
ſe exiſtimans iuſſa morte oppetere, quam ei prouinciarum interitum adſignari. Sed vicit praefecti propoſitum pertinax, his quae rationabiliter poſcebantur parere contentione maxima reluctantis. Inter has tamen moras abſentis Lupicini, motusque militares timentis praefecti, Iulianus conſiliorum adminiculo deſtitutus, ancipitique ſententia fluctuans, id optimum factu exiſtimauit: via ſollemni cunctos e ſtationibus egreſſos, in quibus hiemabant, maturare diſpoſuit. Hocque comperto, apud Petulantium ſigna famoſum quidam libellum humi proiecit occulte, inter alia multa etiam id continentem: *Nos quidem ad orbis terrarum extrema vt noxii pellimur et damnati: caritates vero noſtrae Alamannis denuo ſeruient, quas captiuitate prima poſt internecinas liberauimus pugnas.* Quo textu ad comitatum perlato lectoque, Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familiis eos ad Orientem proficiſci praecepit, clauularis curſus facultate permiſſa: et cum ambigeretur diutius qua pergerent via, placuit notario ſuggerente Decentio, per Pariſios homines tranſire, vbi morabatur adhuc Caeſar nuſquam motus. Et ita factum eſt. Iiſdemque aduentantibus in ſuburbanis Princeps occurrit ex more, laudans quos agnoſcebat, factorumque fortium ſingulos monens, animabat lenibus verbis, vt ad Auguſtum alacri gradu pergerent, vbi poteſtas eſt ample patens et larga, praemia laborum adepturi digniſſima. Vtque honoratius procul abituros tractaret, ad conuiuium proceribus corrogatis, petere iure ſi quid in promptu eſſet edixit. Qui liberaliter ita ſuſcepti, dolore duplici ſuſpenſi diſceſſerunt et maeſti, quod eos fortuna quaedam inclemens et moderato rectore et terris genitalibus diſpararet. Hocque angore impliciti, in ſtatiua ſolita receſſerunt. Nocte vero coeptan-

A. C. te in apertum erupere diſſidium: incitatisque animis,
360. vt quemque inſperata res adflictabat, ad tela conuertuntur et manus: fremituque ingenti omnes petiuere palatium, et ſpatiis eius ambitis, ne ad euadendi copiam quiſquam perueniret, Auguſtum Iulianum horrendis clamoribus concrepabant, eum ad ſe prodire deſtinatius adigentes: exſpectareque coacti dum lux promicaret, tandem progredi compulerunt. Quo viſo, iterata magnitudine ſonus Auguſtum adpellauere conſenſione firmiſſima. Et ille mente fundata vniverſis reſiſtebat et ſingulis, nunc indignari ſemet oſtendens, nunc manus tendens, oransque et obſecrans, ne poſt multas feliciſſimasque victorias agatur aliquid indecorum; neue intempeſtiua temeritas et prolapſio diſcordiarum materias excitaret. Haecque adiiciebat, tandem ſedatos leniter allocutus: *Ceſſet ira, quaeſo, paulliſper: absque diſſenſione, vel rerum adpetitu nouarum impetrabitur facile, quod poſtulatis: quoniam vos dulcedo patriae retinet, et inſueta peregrinaque metuitis loca, redite iam nunc ad ſedes, nihil viſuri, quia diſplicet, tranſalpinum. Hocque apud Auguſtum capacem rationis et prudentiſſimum ego competenti ſatisfactione purgabo.* Conclamabatur poſt haec ex omni parte nihilominus, vno parique ardore nitentibus vniuerſis: maximoque contentionis fragore, probro et conuiciis miſto, Caeſar adſentire coactus eſt. Impoſitusque ſcuto pedeſtri, et ſublatius eminens, nullo ſilente Auguſtus renuntiatus, iubebatur diadema proferre: negansque vmquam habuiſſe, vxoris colli vel capitis poſcebatur. Eoque adfirmante, primis auſpiciis non congruere aptari muliebri mundo, equi phalera quaerebatur, vti coronatus ſpeciem ſaltem obſcuram ſuperioris praetenderet poteſtatis. Sed cum id quoque turpe eſſe adſeueraret: Maurus nomine quidam, poſtea comes qui rem male geſſit apud Succorum anguſtias, Petu-

lantium

lantium tunc haſtatus, abſtractum ſibi torquem, quo vt draconarius vtebatur, capiti Iuliani impoſuit confidenter: qui truſus ad neceſſitatem extremam, iamque periculum praeſens vitare non poſſe aduertens, ſi reniti perſeueraſſet, quinos omnibus aureos, argentique ſingula pondo promiſit. Hisque geſtis haud minore quam antea cura conſtrictus, futuraque celeri prouidens corde, nec diadema geſtauit, nec procedere auſus eſt vſquam, nec agere ſeria quae nimis vrgebant. Sed cum ad latebras ſeceſſiſſet occultas accidentium varietate perterritus Iulianus; aliquis palatii decurio, qui ordo eſt dignitatis, pleniore gradu ſigna Petulantium ingreſſus atque Celtarum, facinus indignum turbulente exclamat, pridie Auguſtum eorum arbitrio declaratum, clam interemptum. Hocque comperto, milites quos ignota pari ſollicitudine movebant et nota, pars criſpantes miſſilia, alii minitantes nudatis gladiis, diuerſo vagoque (vt in repentino ſolet) excurſu occupauere volucriter regiam: ſtrepituque immani excubitores perculſi, et tribuni, et domeſticorum comes Excubitor nomine, veritique verſabilis perfidiam militis, euanuere metu mortis ſubitae diſpalati. Viſo tamen otio ſummo, quieti ſtetere paulliſper armati: et interrogati quae cauſa eſſet inconſulti motus et repentini, diu tacendo haeſitantes ſuper ſalute principis, non antea diſceſſerunt, quam acciti in conſiſtorium fulgentem eum auguſto habitu conſpexiſſent. A. C. 360.

V. His tamen auditis, etiam illi quos antegreſſos retulimus ducente Sintula, cum eo iam ſecuri Pariſios reuertuntur: edictoque vt futura luce cuncti conuenirent in campo, progreſſus princeps ambitioſius ſolito tribunal adſcendit, ſignis aquilisque circumdatus et vexillis, ſaeptusque tutius armatarum cohortium globis. Cumque interquieuiſſet paullulum, dum alte contemplatur praeſentium vultus, alacres omnes viſos et laetos,

A. C. 360. tos, quasi lituis, verbis (vt intelligi possit) simplicibus incendebat. *Res ardua poscit et flagitat, propugnatores mei reique publicae fortes et fidi, qui mecum pro statu prouinciarum vitam saepius obiecistis, quoniam Caesarem vestrum firmo iudicio ad potestatum omnium columen sustulistis, perstringere pauca summatim, vt remedia permutatae rei rata colligantur et cauta. Vixdum adulescens specie tenus purpuratus (vt nostis) vestrae tutelae nutu caelesti commissus, numquam a proposito recte viuendi deiectus sum: vobiscum in omni labore perspicuus, cum dispersa gentium confidentia, post ciuitatum excidia, peremptaque innumera hominum millia, pauca quae semiintegra sunt relicta, cladis immensitas persultaret. Et retexere superfluum puto, quoties hieme cruda, rigentique caelo, quo tempore terrae ac maria opere Martio vacant, indomitos antea cum iactura virium suarum repulimus Alamannos. Id sane nec praetermitti est aequum nec taceri, quod cum prope Argentoratum illuxisset ille beatissimus dies, vehens quodammodo Galliis perpetuam libertatem, inter confertissima tela me discurrente, vos vigore vsusque diuturnitate fundati, velut incitatos torrentes, hostes abruptius inundantes, superastis ferro prostratos, vel fluminis profundo submersos, paucis relictis nostrorum, quorum exsequias honestauimus celebri potius laude, quam luctu. Post quae opinor tanta et talia nec posteritatem tacituram de vestris in rempublicam meritis in gentibus cunctis, si plene, quem altiore fastigio maiestatis ornastis, virtute grauitateque, si quid aduersum ingruerit, defendatis. Vt autem rerum integer ordo seruetur, praemiaque virorum fortium maneant incorrupta, nec honores ambitio praeripiat clandestina, id sub reuerenda consilii vestri facie statuo, vt* NEQVE CIVILIS QVISQVAM IVDEX, NEC MILITIÆ RECTOR, ALIO QVODAM PRÆTER MERITA SVFFRAGANTE, AD POTIO-

REM

REM VENIAT GRADVM, NON SINE DETRIMENTO A. C.
PVDORIS EO, QVI PRO QVOLIBET PETERE TEN- 360.
TAVERIT, DISCESSVRO. Hac fiducia ſpei maioris animatus inferior miles, dignitatum iam diu expers et praemiorum, haſtis feriendo clypeos ſonitu adſurgens ingenti, vno propemodum ore dictis fauebat et coeptis. Statimque ne turbandae diſpoſitioni conſultae tempus ſaltem breue concederetur, pro actuariis obſecrauere Petulantes et Celtae, recturi quas placuiſſet prouincias mitterentur: quo non impetrato abiere nec offenſi, nec triſtes. Nocte tamen quae declarationis Auguſtae praeceſſerat diem, iunctioribus proximis retulerat Imperator, per quietem aliquem viſum, vt formari Genius publicus ſolet, haec obiurgando dixiſſe: *Olim, Juliane, veſtibulum aedium tuarum obſeruo latenter, augere tuam geſtiens dignitatem; et aliquoties tamquam repudiatus abſceſſi: ſed ſi ne nunc quidem recipior, ſententia concordante multorum; ibo demiſſus et maeſtus. Id tamen retineto imo corde, quod tecum non diutius habitabo.*

VI. Haec dum per Gallias agerentur intente, truculentus rex ille Perſarum, incentiuo Antonini aduentu Graugaſii duplicato, ardore obtinendae Meſopotamiae flagrans, dum ageret cum exercitu procul Conſtantius, armis multiplicatis et viribus tranſmiſſo ſollemniter Tigride, oppugnandam adoritur Singaram milite vſuique congruis omnibus, vt aeſtimauere qui regionibus praeerant, abunde munitam. Cuius propugnatores viſo hoſte longiſſime, clauſis ocius portis, ingentibus animis per turres diſcurrebant et minas, ſaxa tormentaque bellica congerentes, cunctisque praeſtructis ſtabant omnes armati, multitudinem parati propellere, ſi moenia ſubire tentaſſet. Aduentans itaque rex, cum per optimates ſuos propius admiſſos, pacatiore colloquio flectere defenſores ad ſuum non potuiſſet arbitrium, quieti diem integrum dedit:

A. C. 360. dit: et matutinae lucis exordio, ſigno per flammeum erecto vexillum, circumuaditur ciuitas a quibusdam vehentibus ſcalas, aliis componentibus machinas, plerisque obiectu vinearum pluteorumque tectis, iter ad fundamenta parietum quaerentibus ſubvertenda. Contra haec oppidani ſuperſtantes propugnaculis celſis, lapidibus eminus telorumque genere omni ad interiora ferocius ſe proripientes arcebant. Et pugnabatur euentu ancipiti diebus aliquot, hinc inde multis amiſſis et vulneratis: poſtremo feruente certaminum mole, et propinquante iam veſpera, inter machinas plures admotus aries robuſtiſſimus orbiculatam turrim feriebat ictibus denſis, vnde referatam vrbem obſidio ſuperiore docuimus. Ad quam conuerſa plebe dimicabatur artiſſime: facesque cum taedis ardentibus et malleolis ad exurendum imminens malum vndique conuolabant, nec ſagittarum crebritate, nec glandis hinc inde ceſſante. Vicit tamen omne prohibendi commentum acumen arietis, coagmenta fodiens lapidum recens ſtructorum, madoreque etiam tum infirmium. Dumque adhuc ferro certatur et ignibus, turri collapſa cum patuiſſet iter in vrbem, nudato propugnatoribus loco, quos periculi disiecerat magnitudo, Perſarum agmina vndique vlulabili clamore ſublato, nullo cohibente cuncta oppidi membra complebant: caeſisque promiſce pauciſſimis, reſidui omnes mandatu Saporis viui comprehenſi, ad regiones Perſidis vltimas ſunt aſportati. Tuebantur autem hanc ciuitatem legiones duae, prima Flauia, primaque Parthica, et indigenae plures, cum auxilio equitum ilico ob repentinum malum incluſorum: qui omnes, vt dixi, vinctis manibus ducebantur, nullo iuuante noſtrorum. Niſibin enim ſub pellibus agens pars maior exercitus cuſtodiebat, interuallo perquam longo diſcretam: alioquin numquam labenti Singarae vel temporibus priſcis quiſ-

quam

quam ferre auxilium potuit, aquarum paenuria cunctis circumarentibus locis. Et licet ad praescifcendos aduersos subitosque motus, id munimentum opportune locauit antiquitas, dispendio tamen fuit rei Romanae, cum defensorum iactura aliquoties interceptum. A. C. 360.

VII. Exciso itaque oppido, rex Nisibin prudenti consilio vitans, memor nimirum quae saepius ibi pertulerat, dextrum latus itineribus petit obliquis: Bezabden, quam Phoenicam quoque institutores veteres adpellarunt, vi vel promissorum dulcedine illectis defensoribus retenturus, munimentum impendio validum, in colle mediocriter edito positum, vergensque in margines Tigridis, atque vbi loca suspecta sunt et humilia, duplici muro vallatum: ad cuius tutelam tres legiones sunt deputatae, secunda Flauia, secundaque Armeniaca, et Parthica itidem secunda, cum sagittariis pluribus Zabdicenis, in quorum solo tunc nobis obtemperantium hoc est municipium positum. Primo igitur impetu cum agmine cataphractorum fulgentium rex ipse sublimior caeteris, castrorum ambitum circumcursans, prope labra ipsa fossarum venit audentius: petitusque ballistarum ictibus certis et sagittarum, densitate opertus armorum in modum testudinis contextorum, abscessit innoxius. Ira tamen tum sequestrata, caduceatoribus missis ex more, clausos blandius hortabatur, vt vitae speique consulturi obsidium deditione soluerent opportuna, reseratisque portis egressi, supplices victori gentium semet offerrent. Quibus adire propius ausis defensores moenium ideo pepercerunt, quod cohaerenter sibi iunctos duxerant hisdem notos ingenuos, Singarae captos: eorum enim miseratione telum nemo contorsit, nec super pace respondit. Deinde datis indutiis diei totius et noctis, ante alterius lucis initium Persarum populus omnis adortus auide vallum, acriterque minans ac

A. C. 360. ac fremens, vbi ad ipſa moenia confidenter acceſſit, dimicabat vi magna reſiſtentibus oppidanis. Quare ſauciabantur plerique Parthorum, quod pars ſcalas vehentes, alii opponentes vimineas crates, veluti caeci pergebant introrſus, nec noſtris innocui. Sagittarum enim nimbi crebrius volitantes, ſtantes confertius perforabant: partibusque poſt ſolis occaſum aequa iactura digreſſis, adpetente poſtridie luce ardentius multo quam antea pugnabatur, hinc inde concinentibus tubis: nec minores ſtrages vtrobique viſae ſunt, ambobus obſtinatiſſime colluctatis. Verum ſequuto die otio communi adſenſu poſt aerumnas multiplices attributo, cum magnus terror circumſiſteret muros, Perſaeque paria formidarent: Chriſtianae legis antiſtes exire ſe velle geſtibus oſtendebat et nutu; acceptaque fide quod redire permitteretur incolumis, aduſque tentoria regis acceſſit. Vbi data copia dicendi quae vellet, ſuadebat placido ſermone diſcedere Perſas ad ſua, poſt communes partis vtriuſque luctus formidari etiam maiores adfirmans, forſitan adventuros. Sed perſtabat incaſſum haec multaque ſimilia diſſerendo, efferata veſania regis obſtante, non ante caſtrorum excidium digredi pertinaciter adiurantis. Perſtrinxit tamen ſuſpicio vana quaedam epiſcopum, vt opinor, licet adſeueratione vulgata multorum, quod clandeſtino colloquio Saporem docuerat, quae moenium adpeteret membra vt fragilia intrinſecus et inualida. Hocque exinde veriſimile viſum eſt, quod poſtea intuta loca carieque nutantia cum exſultatione magna, velut regentibus penetralium callidis, contemplabiliter machinae feriebant hoſtiles. Et quamquam anguſti calles difficiliorem aditum dabant ad muros, aptatique arietes aegre promouebantur, manualium ſaxorum ſagittarumque metu arcente: nec balliſtae tamen ceſſauere nec ſcorpiones, illae tela torquentes, hi lapides crebros, qualique ſimul ardentes

pice

pice et bitumine illiti: quorum adſiduitate per procli- A. C.
ve labentium machinae haerebant velut altis radici- 360
bus fixae, easque malleoli et faces iactae deſtinatius exurebant. Sed cum haec ita eſſent, caderentque altrinſecus multi, ardebant magis oppugnatores naturali ſitu et ingenti opere munitum oppidum ante brumale ſidus exſcindere, rabiem regis non ante ſedari poſſe credentes. Quocirca nec multa cruoris effuſio, nec confixi mortiferis vulneribus plurimi caeteros ab audacia parili reuocabant. Sed diu cum exitio decernentes poſtremo, periculis obiectauere ſemet abruptis: et agitantes arietes, denſo ſaxorum molarium pondere fomentisque ignium variis, ire protinus vetabantur. Verum vnus aries reſiduis celſior, humectis taurinis opertus exuuiis, ideoque minus caſus flammeos pertimeſcens aut tela, antegreſſus omnes repſit niſibus magnis ad murum: vaſtoque acumine coagmenta lapidum fodiens, turrim laxatam euertit. Qua ſonitu lapſa ingenti, ſuperſtantes quoque repentina ruina deiecti, diffractique vel obruti, mortibus interiere diuerſis et inſperatis: inuentoque tutiore adſcenſu armata irruit multitudo. Trepidis deinde ſuperatorum auribus vlulantium vndique Perſarum intonante fragore, artius proelium intra muros exarſit, hoſtium noſtrorumque cateruis certantibus comminus, cum confertis inter ſe corporibus, hinc indeque ſtricto mucrone nulli occurrentium parceretur. Magna denique mole ancipiti diu exitio renitentes obſeſſi, poſtremo plebis immenſae ponderibus effuſe disiecti ſunt. Et poſt haec iratorum hoſtium gladii quidquid inueniri poterat concidebant: abreptique ſinibus matrum paruuli, ipſae quoque matres trucidabantur, nullo quid ageret reſpectante. Inter ea tam funeſta, gens rapiendi cupidior, onuſta ſpoliorum genere omni, captiuorumque examen maximum ducens, tentoria repetiuit exſultans. Rex tamen gau-

A. C. dio inſolenti elatus, diuque deſiderio capiendae Phoenicae flagrans, munimenti perquam tempeſtiui, non ante diſceſſit quam labefactata murorum parte reparata firmiſſime, alimentisque adfatim conditis, armatos ibi locaret inſignes origine, bellique artibus claros. Verebatur enim, quod accidit, ne amiſſionem caſtrorum ingentium ferentes aegre Romani, ad eadem obſidenda viribus magnis accingerentur. Latius ſe proinde iactans, additaque ſpe quidquid adgredi poſſet adipiſcendi, interceptis caſtellis aliis vilioribus Virtam odoriri diſpoſuit, munimentum valde vetuſtum, vt aedificatum a Macedone credatur Alexandro, in extremo quidem Meſopotamiae ſitum, ſed muris velut ſinuoſis circumdatum et cornutis, inſtructioneque varia inacceſſum. Quod cum omni tentaret arte, nunc promiſſis defenſores alliciens, nunc poenas cruciabiles minitans, aliquoties ſtruere aggeres parans, obſidionalesque admouens machinas, multis acceptis vulneribus, quam illatis, omiſſo vano incepto tandem abſceſſit.

360.

VIII. Haec eo anno inter Tigrim geſta ſunt et Euphratem. Quae cum frequentibus nuntiis didiciſſet Conſtantius, metuens expeditiones Parthicas, hiemem apud Conſtantinopolim agens, impenſiore cura limitem inſtruebat cum omni adparatu bellorum. Arma quoque et tirocinia cogens, legionesque augens iuuentutis validae ſupplementis, quarum ſtatariae pugnae per orientales ſaepius emicuere procinctus: auxilia ſuper his Scytharum poſcebat mercede vel gratia, vt adulto vere profectus e Thraciis, loca ſuſpecta protinus occuparet. Inter quae Iulianus apud Pariſios hibernis locatis, ſumma coeptorum quorſum euaderet pertimeſcens, erat anxius, nuſquam adſenſurum Conſtantium factis multa voluendo conſiderans, apud quem ſordebat vt infimus et contemptus. Circumſpectis itaque trepidis rerum nouarum exordiis,

diis, legatos ad eum mittere ſtatuit geſta docturos, A. C.
eisque concinentes litteras dedit, quid actum ſit, quid- 360.
ve fieri oporteat deinceps, monens apertius et demonſtrans. Quamquam eum haec dudum comperiſſe opinabatur, relatu Decentii olim reuerſi, et cubiculariorum recens de Galliis praegreſſorum, qui ad Caeſarem aliqua portauere ſollemnia. Et quamquam non repugnanter, tamen nec arrogantibus verbis quidquam ſcripſit, ne videretur ſubito reclinaſſe. Erat autem litterarum ſenſus huiuſmodi: *Ego quidem propoſiti mei fidem non minus moribus quam foederum pacto, quoad fuit, vnum ſemper atque idem ſentiens conſeruaui, vt effectu multiplici claruit euidenter. Iamque inde vt me creatum Caeſarem pugnarum horrendis fragoribus obieciſti, poteſtate delata contentus, currentium ex voto proſperitatum nuntiis crebris, vt adparitor fidus tuas aures impleui, nihil vſquam periculis meis adſignans: cum documentis adſiduis conſtet, diffuſis permiſtisque paſſim Germanis, in laboribus me ſemper viſum omnium primum, in laborum refectione poſtremum. Sed bona venia tua dixerim, ſi quid nouatum eſt nunc, vt exiſtimas: in multis bellis et aſperis aetatem ſine fructu conterens miles, olim deliberatum impleuit, fremens, ſecundique impatiens loci rectorem, cum nullas ſibi vices a Caeſare diuturni ſudoris et victoriarum frequentium rependi poſſe contemplaretur. Cuius iracundiae, nec dignitatum augmenta nec annuum merentis ſtipendium, id quoque inopinum acceſſit: quod ad partes orbis Eoi poſtremas venire iuſſi, homines adſueti glacialibus terris, ſeparandique liberis et coniugibus, egentes trahebantur et nudi. Vnde ſolito ſaeuius efferati, nocte in vnum collecti palatium obſedere, Auguſtum Iulianum vocibus magnis adpellantes et crebris. Cohorrui, fateor, et ſeceſſi: amandatusque dum potui, ſalutem ſimulatione quaeritabam et latebris. Cumque nullae darentur*

A. C. 360. *indutiae, libero pectoris muro, vt ita dixerim, saeptus, progressus ante conspectum omnium steti, molliri posse tumultum auctoritate ratus, vel sermonibus blandis. Exarsere mirum in modum, eousque prouecti, vt cum precibus vincere pertinaciam conabar, instanter mortem contiguis adsultibus intentarent. Victus denique mecumque ipse contestans, quod alter confosso me forsitan libens declarabitur princeps, adsensus sum, vim lenire sperans armatam. Gestorum hic textus est, quem mente quaeso accipito placida. Nec actum quidquam secus existimes, vel susurrantes perniciosa malignos admittas, ad compendia sua excitare secessiones principum adsuetos: sed adulatione vitiorum altrice depulsa, excellentissimam virtutum omnium aduerte iustitiam: et conditionum aequitatem, quam propono, bona fide suscipito, cum animo disputans, haec statui Romano prodesse, nobisque, qui caritate sanguinis, et fortunae superioris culmine sociamur. Ignosce enim: quae cum ratione poscuntur, non tam fieri cupio, quam a te vtilia probari et recta, auide tua praecepta deinde quoque suscepturus. Quae necesse sit fieri, in compendium redigam breue. Equos praebebo curules Hispanos, et miscendos gentilibus atque scutariis adulescentes Letos quosdam, cis Rhenum editam barbarorum progeniem, vel certe ex dediticiis, qui ad nostra descifcunt. Et haec adusque exitum vitae me spondeo non modo grato animo, verum cupido quoque facturum. Praefectos praetorio, aequitate et meritis notos, tua nobis dabit clementia: residuos ordinarios iudices, militiaeque moderatores promouendos arbitrio meo concedi est consentaneum, itidemque stipatores. Stultum est enim, cum ante caueri possit ne fiat, eos ad latus Imperatoris adsciſci, quorum mores ignorantur et voluntates. Hoc sane sine vlla dubitatione firmauerim: tirones ad peregrina et longinqua Galli mittere, diuturna prrturbatione casibusque*

vexati

vexati grauissimis, nec sponte sua poterunt nec coacti, ne consumpta penitus iuuentute vt adfliguntur praeterita recordantes, ita desperatione pereant impendentium. Nec Parthicis gentibus opponenda auxilia hinc acciri conueniet, cum adhuc nec barbarici sint impetus interclusi, et (si dici quod verum est pateris) hae prouinciae malis iactatae continuis, externis indigeant adiumentis et fortibus. Haec hortando, vt aestimo, salutariter scripsi, poscens et rogans. Scio enim, scio, ne quid sublatius dicam cum imperio congruens, quas rerum acerbitates iam conclamatas et perditas, concordia vicissim sibi cedentium principum meliorem reuocauit in statum: cum adpareat maiorum exemplo nostrorum, moderatores haec et similia cogitantes, fortunate beateque viuendi reperire quodammodo viam, et vltimo tempori posteritatique iucundam sui memoriam commendare. His litteris iunctas secretiores alias Constantio offerendas clanculo misit, obiurgatorias et mordaces: quarum seriem nec scrutari licuit, nec si licuisset, proferre decebat in publicum. Ad id munus implendum electi viri sunt graues, Pentadius officiorum magister, et Eutherius cubiculi tunc praepositus, post oblatas litteras relaturi nullo suppresso quae viderunt, et super ordine futurorum fidenter acturi. Auxerat inter haec coeptorum inuidiam Florentii fuga praefecti: qui velut praesagiens concitandos motus ob militem, vt sermone tenus iactabatur, accitum, consulto discesserat Viennam, alimentariae rei gratia diuelli causatus a Caesare, quem saepe tractatum asperius formidabat. Dein cum comperisset eum ad augustum culmen euectum, exigua ac prope nulla viuendi spe versus in metum, vt longe disiunctus, malis se quae suspicabatur exemit: et necessitudine omni relicta digressus venit ad Constantium itineribus lentis: vtque se nulli obnoxium culpae monstraret, Iulianum vt perduellem multis criminibus adpetebat. A. C. 360.

A. C. Cuius poſt abitum bene Iulianus cogitans et pruden-
360. ter, ſcirique volens quod praeſenti quoque pepercisſet; caritates eius cum re familiari intacta, publici curſus vſu permiſſo, ad Orientem redire tutius imperauit.

IX. Nec minore ſtudio ſequuti legati, haec ſecum ferentes quae praediximus, intentique ad viandum, cum venirent ad iudices celſiores, oblique tenebantur: morasque per Italiam et Illyricum perpeſſi diuturnas et graues, tandem transfretati per Boſporum, itineribuſque lentis progreſſi, apud Caeſaream Cappadociae etiam tum degentem inuenere Conſtantium, Mazacam antehac nominatam, opportunam vrbem et celebrem, ſub Argaei montis pedibus ſitam. Qui intromiſſi, data poteſtate offerunt ſcripta: iisque recitatis, vltra modum ſolitae indignationis excanduit Imperator, limibusque oculis eos aduſque metum contuens mortis, egredi iuſſit, nihil poſt haec percontatus vel audire perpeſſus. Perculſus tamen ardenter cunctatione ſtringebatur ambigua, vtrum in Perſas, an contra Iulianum moueri iuberet acies quibus fidebat: haeſitansque diu perpenſis conſiliis, flexus eſt quorumdam ſententia vtilium ſuaſorum, et iter orientem verſus edixit. Statim tamen et legatos abſoluit, et Leonam quaeſtorem ſuum in Gallias cum litteris datis ad Iulianum pergere celeri ſtatuit gradu, nihil nouatorum ſe adſerens ſuſcepiſſe, ſed eum (ſi ſaluti ſuae proximorumque conſulit) tumenti flatu depoſito, intra Caeſaris ſe poteſtatem continere praecipiens. Vtque id facile formido intentatorum efficeret, velut magnis viribus fretus, in locum Florentii praefectum praetorio Nebridium, tum quaeſtorem eiuſdem Caeſaris promouerat, et Felicem notarium, officiorum magiſtrum, et quoſdam alios. Gumoharium enim ſucceſſorem Lupicini, antequam ſciretur huiuſmodi quidquam, magiſtrum prouexit armorum.

Ingreſ-

Ingressus itaque Parisios Leonas, susceptus vt honoratus et prudens, postridie principi progresso in campum cum multitudine armata pariter et plebeia, quam de industria conuocarat, e tribunali vt emineret altius superstanti, scripta iubetur offerre. Replicatoque volumine edicti quod missum est, et legi ab exordio coepto, cum ventum fuisset ad locum id continentem, quod gesta omnia Constantius improbans, Caesaris potestatem sufficere Iuliano censebat, exclamabatur vndique vocum terribilium sonu: *Auguste Iuliane, vt prouincialis, et miles, et reip. decreuit auctoritas; recreatae quidem, sed adhuc metuentis rediuiuos barbarorum excursus.* Quibus auditis Leonas, cum Iuliani litteris haec eadem indicantibus reuertit incolumis: solusque admissus est ad praefecturam Nebridius: id enim Caesar quoque scribens, ex sententia sua fore aperte praedixit. Magistrum enim officiorum iampridem ipse Anatolium ordinauit, libellis antea respondentem, et quosdam alios, vt sibi vtile videbatur et tutum. Et quoniam, cum haec ita procederent, timebatur Lupicinus, licet absens, agensque etiam tum apud Britannos, homo superbae mentis et turgidae; eratque suspicio, quod si haec trans mare didicisset, nouarum rerum materias excitaret: notarius Bononiam mittitur, obseruaturus sollicite ne quisquam fretum oceani transire permitteretur. Quo vetito, reuersus Lupicinus antequam horum quidquam sciret, nullas ciere potuit turbas. A. C. 360.

X. Iulianus tamen iam celsiore fortuna militisque fiducia laetior, ne intepesceret, neue vt remissus argueretur et deses, legatis ad Constantium missis, in limitem Germaniae secundae est egressus: omnique adparatu, quem flagitabat instans negotium, communitus, Tricensimae oppido propinquabat. Rheno exinde transmisso regionem subito peruasit Francorum, quos Attuarios vocant, inquietorum hominum,

A. C. licentius etiam tum percurſantium extima Galliarum.
360. Quos adortus ſubito nihil metuentes hoſtile, nimiumque ſecuros, quod ſcrupoſa viarum difficultate arcente, nullum ad ſuos pagos introiſſe meminerant principem, ſuperauit negotio leui; captisque plurimis et occiſis, orantibus aliis qui ſuperfuere, pacem ex arbitrio dedit, hoc prodeſſe poſſeſſoribus finitimis arbitratus. Vnde reuerſus pari celeritate per flumen, praeſidiaque limitis explorans diligenter et corrigens, aduſque Rauracos venit: locisque recuperatis, quae olim barbari intercepta retinebant vt propria, iiſdemque pleniore cura firmatis, per Beſantionem Viennam hiematurus abſceſſit.

XI. Hic per Gallias erat ordo geſtorum. Quae dum ita proſpere ſuccedunt et caute, Conſtantius accitum Arſacen Armeniae regem, ſummaque liberalitate ſuſceptum praemonebat et hortabatur, vt nobis amicus eſſe perſeueraret et fidus. Audiebat enim ſaepius eum tentatum a rege Perſarum fallaciis, et minis, et dolis, vt Romanorum ſocietate poſthabita, ſuis rationibus ſtringeretur. Qui crebro adiurans animam prius poſſe amittere quam ſententiam, muneratus cum comitibus quos duxerat, rediit ad regnum, nihil auſus temerare poſtea promiſſorum, obligatus gratiarum multiplici nexu Conſtantio: inter quas illud potius excellebat, quod Olympiada Ablabii filiam praefecti quondam praetorio, ei copulauerat coniugem, ſponſam fratris ſui Conſtantis. Quo dimiſſo a Cappadocia, ipſe per Melitinam minoris Armeniae oppidum, et Lacotena, et Samoſata, tranſito Euphrate Edeſſam venit: vbique dum agmina vndique conuenientium militum, et rei cibariae abundantes copias opperitur, diu moratus; poſt aequinoctium egreditur autumnale, Amidam petens. Cuius cum prope veniſſet moenia, fauillis oppleta colluſtrans, flebat cum gemitu, reputans quales miſeranda ciuitas

pertule-

pertulerat clades. Ibi tunc forte Vrſulus praeſens qui aerarium tuebatur, dolore percitus exclamauit: *En quibus animis vrbes a milite defenduntur, cui vt abundare ſtipendium poſſit, imperii opes iam fatiſcunt!* Quod dictum ita amarum militaris multitudo poſtea apud Chalcedona recordata, ad eius exitium conſurrexit. Exinde cuneis confertis incedens, cum Bezabden aduentaret, fixis tentoriis, vallo foſſarumque altitudine circumſaeptis, obequitans caſtrorum ambitum longius, docebatur relatione multorum, inſtaurata eſſe firmius loca, quae antehac incuria corruperat vetuſtatis. Et ne quid omitteret, quod ante feruorem certaminum erat neceſſario praeſtruendum; viris prudentibus miſſis, conditione poſita dupla, cogebat moenium defenſores redire ad ſuos, alienis ſine cruore conceſſis, aut in ditionem venire Romanam dignitatibus augendos et praemiis. Atque cum illi deſtinatione natiua retinerentur vt clare nati, periculiſque et laboribus indurati, cuncta obſidioni congrua parabantur. Denſis itaque ordinibus cum tubarum incitamentis latera oppidi cuncta adortus alacris miles, legionibus in teſtudines varias conglobatis, paullatim tuto progrediens ſubruere moenia conabatur: et quia telorum omne genus in ſubeuntes effundebatur, nexu clypeorum ſoluto diſceſſum eſt, in receſſum canentibus ſignis. Laxatis deinde ad diem vnum indutiis, tertia luce curioſius tecti, elatis paſſim clamoribus adſcenſus vndique tentabant. Et licet defenſores obtentis ciliciis, ne conſpicerentur ab hoſtibus, latebant intrinſecus; tamen quoties flagitabat neceſſitas, lacertos fortiter exſertantes, lapidibus ſubiectos inceſſebant et telis. Et vimineae crates cum procederent confidenter, eſſentque parietibus contiguae, dolia deſuper cadebant, molae et columnarum fragmenta: quorum ponderibus nimiis obruebantur oppugnatores, hiatuque violento diſiectis operimen-

A. C. 360.

 tis,

A. C. tis, cum periculis vltimis euadebant. Decimo itaque
360. poſtquam pugnari die coeptum eſt, cum ſpes noſtrorum interiora cuncta maerore compleret, transferri placuerat molem arietis magni, quam Perſae quondam Antiochia pulſibus eius exciſa relatam reliquerant apud Carras: quae ſubito viſa, aptataque faberrime, clauſorum hebetauerat mentes, aduſque deditionis remedia paene prolapſas, ni reſumptis viribus opponenda machinae huic praeparaſſent. Nec temeritas poſt haec ceſſauerat, nec conſilium. Namque dum inſtrueretur aries vetuſtus, et diſſolutus vt facile veheretur, omni arte, omnique virium niſu, et oppugnatorum vi et firmitudine ſumma defenſabatur: tormenta nihilominus et lapidum crebritas atque fundarum ex vtraque parte plurimos conſumebant: et aggerum moles incrementis celeribus conſurgebant: acriorque indies adoleſcebat obſidio, multis noſtrorum idcirco cadentibus, quod decernentes ſub Imperatoris conſpectu, ſpe praemiorum, vt poſſent facile qui eſſent agnoſci, nudantes galeis capita ſagittariorum hoſtilium peritia fundebantur. Proin dies et noctes intentae vigiliis, cautiores ſtantes vtrobique faciebant. Et Perſae aggerum altitudine iam in ſublime porrecta, machinaeque ingentis horrore perculſi, quam minores quoque ſequebantur, omnes exurere vi maxima nitebantur: et adſidue malleolos atque incendiaria tela torquentes, laborabant incaſſum: ea re quod humectis ſcortis et centonibus erant opertae materiae plures, aliae vnctae alumine diligenter, vt ignis in eas laberetur innoxius. Verum has admouentes fortitudine magna Romani, licet difficile defenſabant, tamen cupiditate potiundi oppidi ne prompta quidem pericula contemnebant. Et contra propugnatores, cum iam diſcuſſurus turrim oppoſitam aries maximus aduentaret, prominentem eius ferream frontem, quae reuera formam effingit arietis, arte ſubtili illaqueatam altrinſe-

altrinſecus laciniis retinuere longiſſimis, ne retrogra- A. C.
diens reſumeret vires, neue ferire muros adſultibus den- 360.
ſis contemplabiliter poſſet, fundentes quoque feruentiſſimam picem: et diu promotae machinae ſtabant, muralia ſaxa perferentes et tela. Iamque aggeribus cumulatius excitatis, defenſores, ni vigilaſſent, exitium adfore iam ſperantes, in audaciam ruere praecipitem: et repentino decurſu portis effuſi, primosque adorti noſtrorum, faces ſitellasque ferreas onuſtas ignibus in arietes magnis viribus iaciebant. Verum poſt ambiguam proelii virtutem, plurimi nihil impetrato intra moenia repelluntur: moxque ex aggeribus quos erexerant Romani, iidem Perſae propugnaculis inſiſtentes, ſagittis inceſſebantur et fundis, telisque igniferis: quae per tegumenta turrium volitantia, paratis qui reſtinguerent, plerumque irrita labebantur. Cumque pauciores vtrobique fierent bellatores, et Perſae truderentur ad vltima, ni potior ratio ſuccurriſſet, impenſiore opera procurſus tentabatur ex caſtris: et eruptione ſubita multitudinis facta, inter armatos qui portabant ignes amplioribus ordinatis, iaciebantur corbes in materias ferreae plenae flammarum, et ſarmenta, aliaque ad ignes concipiendos aptiſſima. Et quia conſpectum abſtulerant fumi nigerrimae nubes, claſſico excitante in pugnam, legiones procinctae celeri gradu venerunt: et ſubcreſcente paullatim ardore bellandi, cum ventum fuiſſet ad manus, repente machinae omnes effuſis ignibus vrebantur, praeter maiorem: quam direptis reſtibus, quibus e muro iactis implicabatur, virorum fortium acrior niſus aegre ſemiuſtam extraxit. At vbi nocturnae tenebrae finem proeliis attulerunt, non in longum militi quies data: cibo enim exiguo refectus et ſomno, rectorum monitu excitus, munitiones a muro longe demouit, dimicare ſuccinctius parans per ſublimes aggeſtus, qui iam conſummati muris altius imminebant.

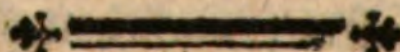
A. C. minebant. Vtque facile defenſores moenibus pelle-
360. rentur, in ipſis aggerum ſummitatibus binae ſunt locatae balliſtae, quarum metu ne proſpicere quidem poſſe hoſtium quiſquam crederetur. His ſatis prouiſis, prope ipſum crepuſculum triplex acies noſtrorum inſtructa, conisque galearum minacius nutans, ſcalas vehentibus multis impetum conabantur in muros. Iam reſultantibus armis et tubis, vno parique ardore hinc inde pugnabatur audaci conflictu: latiusque ſeſe pandentes Romani, cum Perſas occultari viderent pauore impoſitorum aggeribus tormentorum, pulſabant turrim ariete: et cum ligonibus et dolabris et vectibus ſcalisque propinquabant, vtrimque conuolante miſſilium crebritate. Adflictabant tamen multo vehementius Perſas ictus varii balliſtarum, tamquam per tranſennam a cliuis ſtructilibus decurrentes. Vnde fortunas ſuas ſitas in extremo iam cogitantes, deſtinatam ruebant in mortem: et partiti munera dimicandi inter neceſſitatis articulos, relictis qui moenia tuerentur, reſerata latenter poſtica, ſtrictis gladiis valida manus erupit, pone ſequentibus aliis qui flammas occulte portabant. Dumque Romani nunc inſtant cedentibus, nunc vltro inceſſentes excipiunt: qui vehebant foculos repentes incurui, prunas vnius aggeſti inſeruere iuncturis, ramis arborum diuerſarum, et iunco, et manipulis conſtructi cannarum: qui conceptis incendiorum aridis nutrimentis iam cremabantur, militibus cum intactis tormentis exinde periculoſe digreſſis. Vt vero certaminibus finem veſpera dedit incedens, partesque diſceſſerunt ad otium breue, Imperator in varia ſeſe conſilia diducens et verſans, cum excidio Phoenicae diutius imminere neceſſariae rationes vrgerent, quod munimentum velut inſolubile clauſtrum hoſtium excurſibus erat obiectum, et ſerum repelleret tempus: certaturus leuiter ibi ſtatuit immorari, alimentis deſtituendos forſitan cedere exiſtimans

Perſas:

Perſas: quod ſecus atque rebatur euenit. Cum enim A. C. 360. remiſſius pugnaretur, humente caelo vndantes nubes cum tenebris aduenere minacibus: adſiduisque imbribus ita immaduerat ſolum, vt luti glutinoſa mollities per eas regiones pinguiſſimi caeſpitis omnia perturbaret: et ſuper his iugi fragore tonitrua fulguraque mentes hominum pauidas perterrebant. Accedebant arcus caeleſtis conſpectus adſidui: quae ſpecies vnde ita figurari ſit ſolita, expoſitio breuis oſtendet. Halitus terrae calidiores et humoris ſpiramina conglobata in nubes, exindeque disiecta in adſpergines paruas, ac radiorum fuſione ſplendida facta, ſupinantur volubiliter contra ipſum igneum orbem, irimque conformant, ideo ſpatioſo curuamine ſinuoſam, quod in noſtro panditur mundo, quem ſphaerae dimidiae parti rationes phyſicae ſuperponunt. Cuius ſpecies quantum mortalis oculus contuetur, prima lutea viſitur, ſecunda flaueſcens vel fulua, punicea tertia, quarta purpurea, poſtrema caeruleo concreta et viridi. Hac autem mixta pulcritudine temperatur ideo, vt terrenae exiſtimant mentes, quod prima eius pars dilutior cernitur, aëri concolor circumfuſo: ſequens fulua, id eſt paullo excitatior quam lutea: punicea tertia, quod ſolis obnoxia claritudini, pro receptatione ſpiritus fulgores eius puriſſimi e regione deflorat: quarta ideo purpurat, quod intermicante adſperginum denſitate per quas moritur, radiorum ſplendor, conſpiciens offendit adſpectum flammeo propiorem: qui color quanto magis diffunditur, concedit in caeruleum et virentem. Arbitrantur alii tunc iridis formam rebus adparere mundanis, cum altius delatae nubi craſſae radii ſolis infuſi lucem iniecerint liquidam: quae non reperiens exitum, in ſe conglobata nimio ſplendeſcit adtritu: et proximos quidem albo colores a ſole ſublimiore decerpit: ſubuirides vero a nubis ſimilitudine ſuperiectae: vt in mari ſolet vſu venire, vbi

candi-

A. C. 360. candidae ſunt vndae quae littoribus illiduntur, interiores ſine vlla concretione caeruleae. Et quoniam indicium eſt permutationis aurae, (vt diximus) a ſudo aëre nubium concitans globos, aut contra ex concreto immutans in ſerenam laetitiam caelum; ideo apud poetas legimus ſaepe, Irim de caelo mitti, cum praeſentium rerum verti neceſſe ſit ſtatus. Suppetunt aliae multae opiniones et variae, quas dinumerare nunc eſt ſuperuacuum, narratione redire vnde digreſſa eſt feſtinante. His ac talibus Imperator inter ſpem metumque iactabatur, ingraueſcente hiemis magnitudine, ſuſpectiſque per auios tractus inſidiis: inter quae etiam tumultum exaſperati militis verebatur. Super his vrebat eius anxiam mentem, quod velut patefacta ianua diuitis domus, irritus propoſiti reuerteretur. Quas ob res omiſſo vano incepto, hiematurus Antiochiae redit in Syriam aerumnoſam, perpeſſus et vlcerum ſed et atrocia, diuque deflenda. Euenerat enim hoc, quaſi fatali conſtellatione ita regente diuerſos euentus, vt ipſum Conſtantium dimicantem cum Perſis fortuna ſemper ſequeretur adflictior: vnde vincere ſaltem per duces optabat: quod aliquoties meminimus contigiſſe.

AMMIANI

AMMIANI
MARCELLINI
RERVM GESTARVM
LIBER XXI.

Iulianus A. Viennae quinquennalia celebrat: quomodo Constantium A. breui moriturum praenouerit: et de variis artibus futura praenoscendi. C. I. *Iulian. A. Viennae Christianum se simulat illiciendae multitudinis causa: et de die festo in ecclesia inter christianos Deum precatur.* II. *Vadomarius rex Alamannorum, rupto foedere, per emissarios limites vastat, et Libinonem comitem cum paucis interficit.* III. *Iulian. A. interceptis Vadomarii litteris ad Constantium A. eum in conuiuio comprehendendum curauit: et Alamannis aliis occisis, aliis in deditionem acceptis, caeteris pacem petentibus dedit.* IV. *Iulian. A. milites suos alloquitur, et in verba sua vniuersos adigit, Constantio A. bellum illaturus.* V. *Constantius A. Faustinam ducit vxorem: auget supplementis exercitum: Armeniae et Hiberiae reges donis sibi conciliat.* VI. *Const. A. Antiochiae tum agens, per Gaudentium notarium Africam in potestate sua retinet; et Euphrate transito Edessam se exercitumque confert.* VII. *Iulianus A. post ordinatas res Galliarum, ripam Danubii petit, et partem militum per Italiam perque Raetias praemittit.* VIII. *Taurus et Florentius consules, ac praefecti praetorio, hic per Illyricum, ille per Italiam, fugiunt adpropinquante Iuliano. A. Lucillianus magister equitum, qui resistere Iuliano parabat, opprimitur.* IX. *Iulianus A. Sirmium, caput Illyrici occidui, vna cum praesidio in fidem recipit; Succos occupat, et ad Senatum scribit contra Constantium.* X. *Duae legiones Constantianae, quae apud Sirmium ad Iulianum A. transierant, ab eo missae in Gallias, Aquileiam occupant consentientibus oppidanis, ac Iuliani militi portas claudunt.* XI. *Aquileia fauens Constantii A. partibus oppugnatur: quae postea comperto eius obitu, Iuliano se aedidit.* XII. *Sapor*

Sapor domum reducit copias, inhibentibus bellum auſpiciis: Conſtantius A. in Iulianum arma moturus Hierapoli milites alloquitur. XIII. *Praeſagia mortis Conſtantii A.* XIV. *Moritur Conſtantius A. apud Mopſucrenas Ciliciae.* XV. *Conſtantii A. virtutes et vitia.* XVI.

A. C. 360. Interclufo hac bellorum difficili forte Conftantio trans flumen Euphratem, Iulianus agens apud Viennam, formandis in futura confiliis dies impendebat et noctes, quantum opes patiebantur anguftae, altius femet attollens: femperque ambigens, vtrum Conftantium modis omnibus alliceret in concordiam, an terroris incutiendi gratia laceſſeret prior. Quae follicite reputans, vtrumque formidabat, et amicum cruentum, et in aerumnis ciuilibus faepe victorem: maximeque Galli fratris exemplum mentem eius anxiam fufpendebat, quem inertia miftaeque periuriis fraudes prodidere quorumdam. Erigebat tamen aliquoties animum ad multa et vrgentia, tutiffimum ratus inimicum fe ex confeſſo monftrare ei, cuius ex praeteritis motus coniectabat vt prudens, ne per amicitias fictas infidiis falleretur occultis. Parui igitur habitis, quae per Leonam Conftantius fcripferat, nulloque arbitrio eius promotorum fufcepto praeter Nebridium, quinquennalia Auguftus iam edidit: et ambitiofo diademate vtebatur lapidum fulgore diftincto, cum inter exordia principatus adfumpti vili corona circumdatus erat, xyftarchae fimilis purpurato. Inter quae Helenae coniugis defunctae fuprema miferat Romam, in fubvrbano viae Nomentanae condenda, vbi vxor quoque Galli, quondam foror eius, fepulta eft Conftantina. Accidebat autem, incendebatque eius cupiditatem pacatis iam Galliis inceſſere vltro Conftantium: coniiciens eum per vaticinandi praefagia multa (quae callebat) et fomnia, e vita protinus exceſſurum. Et quoniam erudito et ftudiofo cognitionum omnium principi

cipi maliuoli praenoſcendi futura prauas artes adſi- A. C. gnant, aduertendum eſt breuiter, vnde ſapienti viro 360. hoc quoque accidere poterit doctrinae genus haud leve. Elementorum omnium ſpiritus, vtpote perennivm corporum praeſentiendi motu ſemper et vbique vigens, ex his quae per diſciplinas varias adfectamus, participat nobiſcum munera diuinandi: et ſubſtantiales poteſtates ritu diuerſo placatae, velut ex perpetuis fontium venis vaticina mortalitati ſuppeditant verba, quibus numen praeeſſe dicitur Themidis: quam ex eo, quod fixa fatali lege decreta praeſcire facit in poſterum, quae τεθειμένα ſermo Graecus adpellat, ita cognominatam, in cubili ſolioque Iouis vigoris viuifici theologi veteres collocarunt. Auguria et auſpicia non volucrum arbitrio futura neſcientium colliguntur: (nec enim hoc vel inſipiens quiſquam dicet) ſed volatus auium dirigit deus, vt roſtrum ſonans, aut praeteruolans pinna turbido meatu vel leni futura praemonſtret. Amat enim benignitas numinis, ſeu quod merentur homines, ſeu quod tangitur eorum adfectione, his quoque artibus prodere quae impendent. Extis item pecudum attenti fatidicis, in ſpecies conuerti ſuetis innumeras, accidentia ſciunt. Cuius diſciplinae Tages nomine quidam monſtrator eſt; vt fabulantur, in Etruriae partibus emerſiſſe ſubito viſus e terra. Aperiunt tunc quoque ventura, cum aeſtuant hominum corda, ſed loquuntur diuina. Sol enim (vt aiunt phyſici) mens mundi, noſtras mentes ex ſeſe velut ſcintillas diffunditans, cum eas incenderit vehementius, futuri conſcias reddit. Vnde Sibyllae crebro ſe dicunt ardere, torrente vi magna flammarum. Multa ſignificant ſuper his crepitus vocum, et occurrentia ſigna, tonitrua quinetiam et fulgura et fulmina, itidemque ſiderum ſulci. Somniorum autem rata fides et indubitabilis foret, ni ratiocinantes coniectura fallerentur. Interdumque, vt Ariſtoteles

A. C. 360. adfirmat, tum fixa ſunt et ſtabilia, cum animantis altius quieſcentis ocularis pupilla neutrobi inclinata, rectiſſime cernit. Et quia vanities aliquoties plebeia ſtrepit, haec imperite muſſando, ſi eſſet praeſentiendi notitia quaedam, cur ille ſe caſurum in bello, vel alius hoc ſe paſſurum ignorauit, aut illud? Sufficiet dici, quod et grammaticus loquutus interdum eſt barbare, et abſurde cecinit muſicus, et ignorauit remedium medicus: et non ideo nec grammatica, nec muſica, nec medicina ſubſiſtit. Vnde praeclare hoc quoque, vt alia, Tullius, *Signa oſtenduntur*, ait, *a diis rerum futurarum. In his ſi quis errauerit, non deorum natura, ſed hominum coniectura peccauit.* Ne igitur extra calcem, quod dicitur, ſermo decurrens lecturo faſtidium ferat, ad explicanda proſpecta reuertamur.

II. Cum apud Pariſios adhuc Caeſar Iulianus, quatiens ſcutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, queis orbis erat compaginatus, in vanum excuſſis, anſa remanſerat ſola: quam retinens valida manu ſtringebat. Territisque vt omine diro praeſentibus cunctis, *Nemo*, inquit, *vereatur: habeo firmiter, quod tenebam.* Item cum apud Viennam poſtea quieſceret ſobrius, horrore medio noctis imago quaedam viſa ſpendidior, hos ei verſus heroos modo non vigilanti aperte dixit, eadem ſaepius replicando: quibus fretus nihil aſperum ſibi ſupereſſe exiſtimabat.

Ζεὺς ὅταν εἰς πλατὺ τέρμα μόλῃ κλυτοῦ ὑδροχόοιο,
Παρθενικῆς δὲ Κρόνος μοίρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ
εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἴης
Τέρμα φίλου βιότου στυγερὸν καὶ ἐπώδυνον ἕξει.

Agebat itaque nihil interim de ſtatu rerum praeſentium mutans, ſed animo tranquillo et quieto incidentia cuncta diſponens, paullatimque ſeſe corroborans, vt dignitatis augmento virium quoque congruerent incrementa. Vtque omnes, nullo impediente,

ad

ad ſui fauorem illiceret, adhaerere cultui Chriſtiano fingebat, a quo iam pridem occulte deſciuerat, arcanorum participibus paucis, haruſpicinae auguriisque intentus, et caeteris quae deorum ſemper fecere cultores. Et vt haec interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes menſe Ianuario Chriſtiani Epiphania dictitant, progreſſus in eorum eccleſiam, ſollemniter numine orato diſceſſit. A. C. 360.

III. Dum haec ita aguntur, propinquante iam vere, nuntio percitus inopino, ad triſtitiam verſus eſt et maerorem. Didicit enim Alamannos a pago Vadomarii exorſos, vnde nihil poſt ictum foedus ſperabatur incommodum; vaſtare confines Raetiis tractus: nihilque ſinere intentatum manus praedatorias fuſius diſcurrentes. Quod ne diſſimulatum rediuiuas bellorum materias excitaret; Libinonem quemdam comitem cum Celtis et Petulantibus miſit hiemantibus ſecum, negotium, vt poſcebat ratio, correcturum. Qui cum mature prope oppidum Sanctionem veniſſet, longe viſus a barbaris, qui iam certamina meditantes ſeſe per valles abdiderant: hortatusque milites licet numero impares, cupidine tamen pugnandi vehementius irritatos, adgreditur inconſulte Germanos, interque dimicandi exordia ipſe concidit omnium primus: cuius interitu erecta barbarorum fiducia, Romanisque ad ducis vindictam accenſis, certamen committitur obſtinatum, et vrgente magnitudinis mole disiecti ſunt noſtri, occiſis paucis et vulneratis. Cum hoc Vadomario, et Gundomado eius fratre itidem rege, Conſtantius (vt iam relatum eſt) firmauerat pacem. Poſt quae mortuo Gundomado, hunc ſibi fore exiſtimans fidum, ſecretorumque taciturnum exſecutorem et efficacem, mandabat (ſi famae ſolius admittenda eſt fides) ſcribebatque vt tamquam rupto concordiae pacto, ſubinde collimitia ſibi vicina vexaret: quo Iulianus id metuens, nuſquam a tutela diſcederet Galliarum.

A. C. 360. liarum. Quibus (vt dignum eſt credere) obtemperans Vadomarius, haec et ſimilia perpetrabat: ad perſtringendum fallendumque miris modis ab aetatis primitiis callens, vt poſtea quoque ducatum per Phoenicen regens oſtendit. Sed re ipſa conuictus abſtinuit. Capto enim a ſtationariis militibus notario, quem miſerat ad Conſtantium, ſcrutatoque ſi quid portaret, epiſtola eius reperta eſt, in qua praeter alia multa id quoque ſcripſerat: *Caeſar tuus diſciplinam non habet.* Iulianum autem adſidue per litteras dominum et Auguſtum adpellabat et Deum.

IV. Haec vt erant periculoſa et dubia, Iulianus in exitiale malum eruptura conſiderans, in vnum omni cogitatione intenta, eum incautum rapere feſtinabat, vt ſecuritatem ſuam prouinciarumque locaret in tuto: et iniit conſilium tale. Philagrium notarium, Orientis poſtea comitem, ad eas miſerat partes, cuius prudentiae fidebat olim ſibi comperti: eique inter multa, quae pro captu inſtantium rerum erat acturus, ſignatam quoque chartulam tradidit, mandauitque ne aperiret vel recitaret, niſi Vadomario viſo cis Rhenum. Perrexit Philagrius, vt praeceptum eſt: eoque praeſente, et negotiis adſtricto diverſis, tranſgreſſus Vadomarius flumen, vt nihil in profunda metuens pace, nihilque ſecus geſtorum ſimulans ſcire, viſo praepoſito militum ibi degentium, pauca loquutus ex more, vltro ſemet, vt ſuſpicionis nihil relinqueret abiturus, ad conuiuium eius venire promiſit, ad quod erat etiam Philagrius inuitatus. Qui ſtatim ingreſſus, rege conſpecto, Imperatoris recordatus eſt verba, cauſatusque rem ſeriam et vrgentem, ad diuerſorium rediit: ſcriptisque lectis doctus quid agi conueniret, confeſtim reuerſus diſcubuit inter caeteros. Finitisque epulis Vadomarium fortiter adprehenſum, rectori militum arte cuſtodiendum apud ſigna commiſit, textu lecto iuſſorum, comitibus eius ad

ſua

ſua redire compulſis, ſuper quibus nihil fuerat imperatum. Exhibitus tamen idem rex ad Principis caſtra, iamque ſpe veniae omni praecluſa, cum interceptum notarium, et quae ſcripſerat ad Conſtantium comperiſſet iam publicata, ne conuicio quidem tenus compellatus, miſſus eſt ad Hiſpanias. Id enim ſtudio curabatur ingenti, ne Iuliano diſcedente a Galliis, immaniſſimus homo prouinciarum ſtatum aegre compoſitum licentius conturbaret. Hoc caſu elatior Iulianus, regis opinione citius intercepti, quem profecturus ad longinqua formidabat, nihil remittentibus curis barbaros adoriri diſpoſuit, quos peremiſſe Libinonem comitem in congreſſu cum militibus docuimus paucis. Et ne rumor aduentus ſui eos ad remotiora traduceret, ſuperato Rheno noctis alto ſilentio, cum auxiliorum expeditiſſimis globis, nihil metuentes huiuſmodi circumuenit: excitatosque hoſtilium fragore armorum, dum gladios circumſpectant et tela, celeriter inuolauit: et quoſdam occidit, orantes alios praedamque offerentes dediticios cepit: reliquis qui remanſere pacem precantibus dedit, quietem pollicitis firmam.

A.C. 361.

V. Quae dum mentibus aguntur erectis, coniectans quantas inteſtinae cladis excitauerat moles, nihilque tam conuenire conatibus ſubitis quam celeritatem, ſagaci praeuidens mente, profeſſa palam defectione ſe tutiorem fore exiſtimauit: incertusque de militum fide, placata ritu ſecretiore Bellona, claſſico ad concionem exercitu conuocato, ſaxeo ſuggeſtu inſiſtens, iamque vt adparebat fidentior, haec clarius ſolito diſſerebat. *Iamdudum tacita deliberatione vos aeſtimo, magni commilitones, geſtorum excitos amplitudine, hoc opperiri conſilium, vt euentus qui ſperantur, perpendi poſſint, et praecaueri. Plus enim audire quam loqui militem decet, actibus coalitum glorioſis: nec alia ſpectatae aequitatis ſentire rectorem,*

A. C. 360. *quam ea quae laudari digne potuerunt et probari. Vt igitur quae propofui abiectis abfoluam, aduertite oro beniuole, quae fermone breui percurram. Arbitrio Dei caeleftis vobis inter ipfa iuuentae rudimenta permiftus, irruptiones Alamannorum adfiduas et Francorum, populandique iugem licentiam fregi: et vigore communi Romanis agminibus quoties libet Rhenum peruium feci: contra rumorum fremitus, gentiumque validarum violentos excurfus ftando immobilis, virtutis veftrae nimirum firmamento confifus. Et haec, laborum quos exhaufimus Galliae fpectatrices, poft funera multa iacturasque recreatae diuturnas et graues, pofteritati per aetatum examina commendabunt. At nunc cum auctoritate veftri iudicii, rerumque neceffitate compulfus, ad auguftum elatus fum culmen, Deo vobisque fautoribus, fi fortuna coeptis adfuerit, altius adfecto maiora: id prae me ferens, quod exercitui, cuius aequitas armorumque inclaruit magnitudo, domi moderatus vifus fum et tranquillus, et in crebritate bellorum contra confpiratas gentium copias confideratus et cautus. Vt igitur aduerfa praeueniamus mentium focietate iunctiffima, fequimini viam confilii mei falutarem, vt puto, cum integritas rerum intentioni noftrae voluntatique refpondeat: et dum maioribus vacant praefidiis regiones Illyricae, impraepedito curfu tendentes, Daciarum interim fines extimos occupemus, exinde quid agi oporteat bonis fucceffibus inftruendi. At vos ex more fidentium ducum, iuramento quaefo concordiam fpondete manfuram et fidem, operam mihi nauaturo fedulam et folitam, ne quid agatur inconfultum et fegne; et producturo, fi quis exegerit, incorruptam confcientiam meam, quod nihil voluntate praeter ea quae in commune conducunt, adgrediar aut tentabo. Illud fane obteftor et rogo, obferuate ne impetu glifcentis ardoris in priuatorum damna quifquam veftrum exfiliat: id cogitans,*

tans, quod haud ita nos illuſtrarunt hoſtium innumerae ſtrages, vt indemnitas prouinciarum et ſalus, exemplis virtutum perrulgatae. Hoc ſermone Imperatoris vice alicuius oraculi comprobato, mota eſt incitatius omnis concio: et rerum cupida nouandarum, vnanimanti conſenſu voces horrendas immani ſcutorum fragore miſcebat, magnum elatumque ducem, et vt experta eſt, fortunatum domatorem gentium adpellans et regum. Iuſſique vniuerſi in eius nomen iurare ſollemniter, gladiis ceruicibus ſuis admotis ſub exſecrationibus diris, verbis iurauere conceptis, omnes pro eo caſus quoad vitam profuderint, ſi id neceſſitas exegerit, perlaturos: quae ſequuti rectores, omnesque principis proximi fidem ſimili religione firmarunt. Solus omnium licet propoſito ſtabili, audacter tamen praefectus repugnauit Nebridius, iurisiurandi nexu contra Conſtantium nequaquam ſe conſtringi poſſe commemorans, cuius beneficiis obligatus erat crebris et multis. Quibus auditis cum ſtantes propius milites acriter inflammati eum adpeterent trucidandum; ad genua ſua prolapſum Imperator paludamento protexit: indeque reuerſus in regiam cum antegreſſum eum vidiſſet, ſupplicemque iacentem orare, vt leuandi cauſa timoris ei porrigeret dexteram: *Ecquid*, ait, *praecipuum amicis ſeruabitur, ſi tu manum tetigeris meam? Sed hinc quo libet abi ſecurus.* Hocque audito, ille innoxius ad larem ſuum receſſit in Tuſciam. His Iulianus vt poſcebat negotii magnitudo praeſtructis, expertus quid in rebus tumultuoſis anteverſio valeat et praegreſſus, per teſſeram edicto itinere in Pannonias, caſtris promotis et ſignis, temere ſe fortunae commiſit ambiguae.

A. C. 361.

VI. Replicare nunc conuenit tempore, et narrare ſummatim, quae (dum aguntur in Galliis antedicta) Conſtantius hiemans Antiochiae, domi militiaeque perfecit. Inter complures alios honore conſpicuos,

 adoratu-

A. C. 361. adoraturi Imperatorem peregre venientem ordinantur etiam ex tribunis insignibus. Cum igitur a Mesopotamia reuersus Constantius hoc exciperetur officio, Amphilochius quidam ex tribuno Paphlago, quem dudum sub Constante militantem discordiarum seuisse causas inter priores fratres, suspiciones contiguae veritati pulsabant, ausus paullo petulantius stare, vt ipse quoque ad parile obsequium admittendus, agnitus est et prohibitus: strepentibusque multis, et intueri lucem vlterius non debere clamantibus vt perduellem et obstinatum, Constantius circa haec lenior solito: *Desinite*, ait, *vrgere hominem vt existimo sontem, sed nondum aperte conuictum: et mementote, quod si quid admisit huiusmodi, sub obtutibus meis conscientiae ipsius sententia punietur, quam latere non poterit*; et ita discessum est. Postridie ludis Circensibus idem ex aduerso Imperatoris, vbi consueuerat, spectans, repentino clamore sublato, cum certamen opinatum emitteretur, diffractis cancellis quibus vna cum pluribus incumbebat, cunctis cum eo in vanum excussis, laesisque leuiter paucis, interna compage disrupta efflasse spiritum repertus est solus: vnde Constantius futurorum quoque praescius exsultabat. Eodem tempore Faustinam nomine sortitus est coniugem, amissa iampridem Eusebia, cuius fratres erant Eusebius et Hypatius consulares, corporis morumque pulcritudine pluribus antistante, et in culmine tam celso humana: cuius fauore iustissimo exemptum periculis, declaratumque Caesarem retulimus Iulianum. Habita est iisdem diebus etiam Florentii ratio, e Galliis nouitatis metu digressi, et Anatolio recens mortuo praefecto praetorio per Illyricum, ad eius mittitur locum: cumque Tauro itidem praefecto praetorio per Italiam, amplissimi suscepit insignia magistratus. Parabantur nihilominus externorum atque ciuilium instrumenta bellorum, et augebatur turmarum eque-

strium

ſtrium numerus, parique ſtudio ſupplementa legioni- A. C.
bus ſcripta ſunt, indictis per prouincias tirociniis: 361.
omnisque ordo et profeſſio vexabatur, veſtem armaque exhibens et tormenta, aurum quinetiam et argentum; multiplicisque rei cibariae copias, et diuerſa genera iumentorum. Et quia Perſarum rege ob difficultatem hiberni temporis aegre contruſo, reſerata caeli temperie validior impetus timebatur, ad Tranſtigritanos reges et ſatrapas legati cum muneribus miſſi ſunt amplis, monituri cunctos et hortaturi noſtra ſentire, et nihil fallax tentare vel fraudulentum. Ante omnia tamen Arſaces et Meribanes, Armeniae et Hiberiae reges, cultu ambitioſo indumentorum emercabantur et multiformibus donis, damna negotiis Romanis illaturi, ſi rebus tum etiam dubiis deſciviſſent ad Perſas. Inter tot vrgentia Hermogene defuncto, ad praefecturam promouetur Helpidius, ortus in Paphlagonia, adſpectu vilis et lingua, ſed ſimplicioris ingenii, incruentus et mitis: adeo vt cum ei coram innocentem quemdam torquere Conſtantius praecepiſſet, aequo animo abrogari ſibi poteſtatem oraret, haecque potioribus aliis ex ſententia Principis agenda permitti.

VII. Rigore itaque inſtantium negotiorum anceps Conſtantius quid capeſſeret ambigebat, diu multumque anxius, vtrum Iulianum peteret et longinqua, an Parthos repelleret iam tranſituros, vt minabantur, Euphratem: haerensque, tandem cum ducibus communicato ſaepe conſilio in id flexus eſt, vt finito propiore bello vel certe mollito, nullo poſt terga relicto quem formidaret, Illyriis percurſis et Italia, vt rebatur, Iulianum inter exordia ipſa coeptorum tamquam venaticiam praedam caperet: hoc enim ad leniendum ſuorum metum ſubinde praedicabat. Tamen ne intepeſceret, aut omiſiſſe belli videretur aliud latus, adventus ſui terrorem vbique diſpergens, veritusque ne

A. C. 361.

Africa abſente eo perrumperetur, ad omnes caſus, principibus opportuna, velut finibus Orientis egreſſus, per mare notarium miſit Gaudentium, quem exploratorem actuum Iuliani per Gallias aliquamdiu fuiſſe praeſtrinximus. Hunc enim obſequio celeri cuncta conſideratione gemina efficere poſſe ſperabat, quod aduerſam partem metueret offenſam, et properabat nactus hanc opportunitatem commendari Conſtantio, quem credebat proculdubio fore victorem: nemo enim omnium tunc ab hac conſtanti ſententia diſcrepabat. Qui cum eo veniſſet, mandatorum Principis memor, per litteras Cretione comite quid ageretur edocto, reliquisque rectoribus, lecto vndique milite fortiore, translatisque ab vtraque Mauritania diſcurſatoribus expeditis, Aquitaniae et Italiae obiecta littora tuebatur artiſſime. Neque id conſilium fefellit Conſtantium. Eo enim ſuperſtite nullus aduerſorum illas tetigit terras, licet oram Sicilienſem a Lilybaeo protentam et Pachyno, multitudo ſeruabat armata, ſi patuiſſet facultas, ocius tranſitura. His pro rerum ratione, vt ſibi prodeſſe exiſtimabat Conſtantius, aliisque minutis et leuioribus ordinatis, ducum nuntiis docebatur et litteris, Perſarum copias in vnum coactas rege turgido praeeunte, iam prope margines tendere Tigridis, incertum quonam erumpere cogitantes. Quibus percitus, vt propius agens futuros poſſit anteuenire conatus, quamprimum hibernis egreſſus, accito vndique equitatu peditumque robore quo fidebat, per Capeſſanam Euphrate nauali ponte tranſcurſo, Edeſſam petit vberem commeatibus et munitam: ibi parumper opperiens, dum exploratores aut perfugae motum caſtrorum hoſtilium indicarent.

VIII. Diſcedens inter haec Iulianus a Rauracis, peractis quae docuimus dudum, Salluſtium praefectum promotum remiſit in Gallias, Germaniano iuſſo vicem tueri Nebridii: itidemque Neuitae magiſterium commi-

commisit armorum, Gumoarium proditorem anti- A. C. 361.
quum timens, quem cum scutarios ageret, latenter prodidisse Veteranionem suum principem audiebat; et Iouio quaesturam, cuius in actibus Magnentii meminimus; et Mamertino largitiones curandas: et Dagalaiphum praefecit domesticis, aliosque plures ex arbitrio suo militibus regendis adposuit, quorum merita norat et fidem. Profecturus itaque per Marcianas siluas, viasque iunctas Histri fluminis ripis, inter subita vehementer incertus id verebatur, ne contemptus vt comitantibus paucis, multitudinem offenderet repugnantem. Quod ne fieret, consilio sollerti praeuidit: et agminibus distributis, per itinera Italiae nota quosdam properaturos cum Iouino misit et Iouio; alios per mediterranea Raetiarum magistro equitum Neuitae commissos, quo diffusi per varia opinionem numeri praeberent immensi, formidineque cuncta complerent. Id enim et Alexander Magnus et deinde alii plures, negotio ita poscente, periti fecere ductores. Mandabat tamen egressis, vt tamquam hoste protinus occursuro ocius graderentur, stationesque nocturnas agerent et vigilias, ne improuiso inuaderentur excursu.

IX. Quibus ita vt videbatur apte dispositis, more quo tractus perruperat saepe barbaricos, contextis successibus fidens, porrectius ire pergebat. Cumque ad locum venisset vnde nauigari posse didicit flumen, lembis adscensis, quos opportune fors dederat plurimos, per alueum (quantum fieri potuit) ferebatur occulte: ideo latens, quod toleranter et fortiter nullius cibi indigens mundioris, sed paucis contentus et vilibus, oppida forinsecus transibat et castra: imitatus egregium illud Cyri veteris dictum, qui cum delatus ad hospitem, interrogaretur ab eo quid ad conuiuium parari deberet, panem responderat solum: sperare enim aiebat prope riuum se cenaturum. Fama vero, quae

A. C. 361. quae mille (vt aiunt) linguis rerum misere exaggerat fidem, per Illyrios omnes celebrior fundebatur, Iulianum strata per Gallias multitudine regum et gentium, numeroso exercitu et successibus tumidum variis aduentare. Quo rumore perculsus praefectus praetorio Taurus, vt hostem vitans exterum mature discessit: vectusque mutatione celeri cursus publici, transitis Alpibus Iuliis, eodem ictu Florentium itidem praefectum secum abduxit. Leuibus tamen indiciis super Iuliani motu Lucillianus percitus comes, qui per illas regiones rem curabat ea tempestate castrensem, agensque apud Sirmium, milites congregans quos ex stationibus propriis acciri celeritatis ratio permittebat, venturo resistere cogitabat. Sed ille vt fax vel incensus malleolus voluciter ad destinata festinans, cum venisset Bononiam, a Sirmio milliario nono disparatam et decimo, senescente luna, ideoque obscurante noctis maximam partem, e naui exsiluit improuisus: statimque Dagalaiphum misit cum expeditis ad Lucillianum vocandum, trahendumque si reniteretur. Qui tum etiam quiescens, cum strepitu excitatus turbulento vidisset ignotorum hominum se circulo circumsaeptum, concepto negotio, et imperatorii nominis metu praestrictus, praeceptis paruit inuitissimus: sequutusque alienum arbitrium magister equitum, paullo ante superbus et ferox, iumentoque impositus repentino, Principi vt captiuus offertur ignobilis, oppressam terrore vix colligens mentem. Verum cum primitus visus, adorandae purpurae datam sibi copiam aduertisset, recreatus tandem suique securus: *Incaute*, inquit, *Imperator et temere cum paucis alienis partibus te commisisti.* Cui amarum Iulianus subridens, *Haec verba prudentia serua*, inquit, *Constantio: maiestatis enim insigne non vt consiliario tibi, sed vt desinas pauere porrexi.*

X. Ni-

X. Nihil deinde amoto Lucilliano differendum, nec agendum ſegne ratus, vt erat in rebus trepidis audax et confidentior, ciuitatem, vt praeſumebat, dediticiam petens, citis paſſibus incedebat: eumque ſuburbanis propinquantem amplis nimiumque protentis, militaris et omnis generis turba cum lumine multo et floribus, votisque fauſtis, Auguſtum adpellans et dominum, duxit in regiam. Vbi euentu laetus et omine, firmata ſpe venturorum, quod ad exemplum vrbium matris et populoſae et celebris, per alias quoque ciuitates vt ſidus ſalutare ſuſciperetur, edito poſtridie curuli certamine cum gaudio plebis, vbi lux excanduit tertia, morarum impatiens percurſis aggeribus publicis, Succos (nemine auſo reſiſtere) praeſidiis occupauit: iiſdemque tuendis Neuitam praefecit vt fidum: cuius loci ſitum ex nunc conuenienter oſtendam. Conſertae celſorum montium ſummitates Aemi et Rhodopes, quorum alter ab ipſis Hiſtri marginibus, alter ab Axii fluminis citeriori parte conſurgit, in anguſtias tumidoſis collibus deſinentes, Illyrios interſcindunt et Thracas, hinc vicinae mediterraneis Dacis et Serdicae, inde Thracias deſpectantes et Philippopolim, ciuitates amplas et nobiles: et (tamquam Natura in ditionem Romanam redigendas nationes circumſitas praenoſcente) ita figuratae conſulto, inter artos colles quondam hiantes obſcurius, ad magnitudinem ſplendoremque poſtea rebus elatis patefactae ſunt et carpentis: aditibusque aliquoties clauſis magnorum ducum populorumque repulere conatus. Et pars quae Illyricum ſpectat mollius edita, velut incauta ſubinde ſuperatur. Latus vero e regione oppoſitum Thraciis, prona humilitate deruptum, hincque et inde fragoſis tramitibus impeditum, difficile ſcanditur etiam nullo vetante. Sub hac altitudine aggerum vtrobique ſpatioſa camporum planities iacet, ſuperior aduſque Iulias Alpes extenta, inferior ita reſupina et panda, A. C. 361.

vt

A. C. 361. vt nullis habitetur obſtaculis aduſque fretum et Propontidem. His vt in re tali tamque vrgenti compoſitis, magiſtro equitum illic relicto, imperator reuertitur Naeſſum copioſum oppidum, quo impraepedite cuncta diſponeret ſuis vtilitatibus profutura. Vbi Victorem apud Sirmium viſum ſcriptorem hiſtoricum, exindeque venire praeceptum, Pannoniae ſecundae conſularem praefecit, et honorauit aenea ſtatua, virum ſobrietatis gratia aemulandum, multo poſt Vrbi praefectum. Iamque altius ſe extollens, et numquam credens ad concordiam prouocare poſſe Conſtantium, orationem acrem et inuectiuam, probra quaedam in eum explanantem et vitia, ſcripſerat ad ſenatum. Quae cum Tertullo adminiſtrante adhuc praefecturam recitarentur in curia, eminuit nobilitatis cum ſpecioſa fiducia benignitas grata. Exclamatum eſt enim, in vnum cunctorum ſententia congruente, AVCTORI TVO REVERENTIAM ROGAMVS. Tunc et memoriam Conſtantini, vt nouatoris turbatoriſque priſcarum legum et moris antiquitus recepti, vexauit, eum aperte incuſans, quod barbaros omnium primus aduſque faſces auxerat et trabeas conſulares: inſulſe nimirum et leuiter: qui cum vitare deberet id quod infeſtius obiurgauit, breui poſtea Mamertino in conſulatu iunxit Neuitam, nec ſplendore, nec vſu, nec gloria horum ſimilem, quibus magiſtratum ampliſſimum detulerat Conſtantinus: contra inconſummatum et ſubagreſtem, et quod minus erat ferendum, celſa in poteſtate crudelem.

XI. Haec et talia cogitanti, ſollicitoque ſuper maximis rebus et ſeriis, nuntius metuendus intimatur et inſperatus, auſa indicans quorumdam immania, impeditura curſus eius ardentes, ni vigilanter haec quoque antequam adoleſcerent hebetaſſet: quae breuiter exponentur. Duas legiones Conſtantiacas, addita vna ſagittariorum cohorte, quas inuenerat apud Sirmium,

mium, vt ſuſpectae adhuc fidei per ſpeciem neceſſi- A. C.
tatum vrgentium miſit in Gallias: quae pigrius mo- 361.
tae, ſpatiaque itinerum longa et Germanos hoſtes truces et adſiduos formidantes, nouare quaedam moliebantur, auctore et incitatore Nigrino, equitum turmae tribuno, in Meſopotamia genito: reque digeſta per ſecreta colloquia, et alto roborata ſilentio, cum Aquileiam perueniſſent, vrbem ſitu et opibus murisque circumdatam validis, eam hoſtiliter repente clauſere, iuuante indigena plebe tumultus horrorem, cui Conſtantii nomen erat tum etiam amicum. Et obſeratis aditibus, turribusque armatis et propugnaculis, futurae concertationi praeparabant vtilia, interim ſoluti et liberi: hocque facinore ita audaci, ad fauendum Conſtantii partibus vt ſuperſtitis, Italicos incolas excitabant.

XII. Quibus Iulianus acceptis, agens tunc apud Naeſſum, nihil a tergo timens aduerſum, legensque et audiens hanc ciuitatem circumſeſſam quidem aliquoties, numquam tamen excisam aut deditam, impenſiore ſtudio ſibi ſociare, vel fraude, vel diuerſis adulationum generibus, antequam maius oriretur aliquid, properabat. Ideoque Iouinum magiſtrum equitum venientem per Alpes, Noricosque ingreſſum, ad id quod exarſerat quoquo modo corrigendum redire citius imperauit. Et ne quid deeſſet, milites omnes qui comitatum ſequebantur aut ſigna, retineri iuſſit per idem oppidum tranſeuntes, pro viribus laturos auxilium. Hisque diſpoſitis, ipſe haud diu poſtea cognita morte Conſtantii, diſcurſis Thraciis, Conſtantinopolim introiit: ac ſaepe doctus lentius fore id obſidium quam verendum, Immone cum comitibus aliis ad hoc deſtinato, remouit exinde Iouinum, alia quae potiores flagitabant neceſſitates acturum. Ordine itaque ſcutorum gemino Aquileia circumſaepta, concinentibus ſententiis ducum, conueniens viſum eſt

ad

A. C. ad deditionem allicere defenſores minacium blando-
361. rumque varietate ſermonum: et multis vltro citroque dictitatis, in immenſum obſtinatione gliſcente, ex colloquio re infecta diſceditur. Et quia nihil praeter pugnam iam ſpectabatur, curatis vtrobique cibis ſomnoque corporibus, aurora iam ſurgente, concrepante ſonitu buccinorum, partes accenſae in clades mutuas, ferocientes magis quam conſultius, elatis clamoribus ferebantur. Pluteos igitur praeferentes oppugnatores, cratesque denſius textas; ſenſim incedentes et caute, murorum ima ſuffodere ferramentorum multitudine conabantur: factas plerique vehentes ad menſuram moenium ſcalas, iamque parietibus paene contigui, pars lapidibus volutis in pronum colliſi, pars confixi ſtridentibus iaculis, retroque gradientes auerterunt ſecum omnes alios, metu ſimilivm a propoſito pugnandi retortos. Hoc primo congreſſu erecti in audaciam clauſi, adſumpta fiducia meliorum parui ducebant reſtantia: mentibusque fundatis, et compoſitis per opportuna tormentis, indefeſſo labore vigilias et caetera ſubſidia ſecuritatis implebant. Contra munitores licet pauore diſcriminum anxii, pudore tamen ne ſecordes viderentur et ſegnes, vbi parum vis procedebat Marte aperto tentata, ad inſtrumenta obſidionalium artium tranſtulerunt. Et quia nec arietibus admouendis, nec ad intentandas machinas, vel vt poſſint forari cuniculi, inueniebatur vſquam habilis locus, diſparatione breui ciuitatem Natiſone amni praeterlabente, commentum excogitatum eſt cum veteribus admirandum. Conſtructas veloci ſtudio ligneas turres, propugnaculis hoſtium celſiores, impoſuere trigeminis nauibus valde ſibi connexis: quibus inſiſtentes armati, vno parique ardore prohibitores diſpellere collatis ex propinquo viribus nitebantur: ſubterque expediti velites a turrium cauernis egreſſi, iniectis ponticulis quos ante compaginarant,

rant, transgredi festinarunt indiuiso negotio: vt dum A. C.
vicissim missilibus se petunt et saxis vtrimquesecus al- 361.
te locati, hi qui transiere per pontes, nullo interpellante aedificii parte conuulsa, aditus in penetralia reserarent. Iterum summa coepti prudentis aliorsum euasit. Cum enim aduentarent iam turres, contortis malleolis madentibus pice, arundine quinetiam, sarmentis ac vario fomite flammarum incessebantur. Quae quoniam incendio celeri, ponderibusque trepide superstantium inclinatae prociderunt in flumen, armatorum aliqui per earum fastigia interibant, eminus confixi tormentis. Inter quae destituti pedites post naualium sociorum occasum, obtriti sunt saxis immanibus, praeter paucos, quos morti scilicet per impedita suffugia velocitas exemerat pedum. Ad vltimum certamine protracto in vesperam, datoque signo in receptum ex more, ambo digressi diei residuum animis egere disparibus. Munitorum enim maerores, funera lugentium propria, prohibitores spe iam superandi firmabant, licet ipsi quoque paucos gemebant amissos. Properabatur tamen nihilominus: et quantum recreandis viribus quiete et cibo satis fuit, tributo per noctis integrae spatium, reparatur lucis exordio proelium incitamento tubarum. Et quidam elatis super capita scutis, vt pugnaturi leuius, alii vehentes humeris vt antea scalas, feruentique impetu procurrentes, pectora multiformium telorum ictibus exponebant. Alii ferratas portarum obices effringendas adorti, vltro ignibus petebantur, vel saxis muralibus oppetebant. Quidam fossas fidentius transire conati repentinis eorum adsultibus, qui erumpebant clanculo per posticas, ruebant incaute, aut saucii discedebant. Recursus enim ad moenia tutior, vallumque antemuranum, cespitibus fultum, insidiantes ab omni discrimine defendebat. Et quamquam prohibitores duritia bellorumque artibus antistarent, quibus nihil

A. C. 361. praeter moenium fupererat adiumentum: collectus tamen ex potioribus numeris miles diuturnas ferre nequiens moras, fuburbana omnia circumibat diligenter inquirens, qua vi vel machinis poffet patefactam irrumpere ciuitatem. Quod vbi patrare non poterat magnitudine vetante difficultatum, obfideri remiffius coepta eft: et excubiis ftationibusque relictis praefidiarii milites vaftantes agros propinquos, omnibus congruentibus abundabant, raptorum pleraque concorporalibus fuis impertientes. Vnde largiore admodum potu faginisque diftenti marcebant. His relatione Immonis confortiumque cognitis, Iulianus Conftantinopoli etiam tum hibernans, follerti remedio turbatis confuluit rebus: moxque Agilonem magiftrum peditum ea tempeftate probe cognitum miferat, vt vifo honoratiffimo viro, compertaque per eum morte Conftantii, folueretur obfidium. Inter quae ne ceffaret Aquileiae oppugnatio, cum in reliquis opera confumeretur incaffum, placuit refiftentes acriter ad deditionem fiti compelli. Et vbi aquarum ductibus interfectis nihilominus celfiore fiducia repugnarent, flumen laboribus auertitur magnis; quod itidem fruftra eft factum. Attenuatis enim auidioribus bibendi fubfidiis, hi quos temeritas claufërat, contenti putealibus aquis parce vixerunt. Quae dum agitantur cafibus antedictis, fuperuenit vt praeceptum eft Agilo, fcutorumque denfitate contectus, prope fidenter acceffit: multaque loquutus et vera, quibus Conftantii obitum, firmatumque Iuliani docebat imperium, non fine conuiciis computabatur vt fallax. Nec ei quisquam credidit gefta narranti, antequam pacta falute fufceptus ad pugnaculum folus, fide religiofius reddita, ea quae docuerat replicaret. His auditis, ex diuturno angore portis reclufis omnes effufi, fufcepere laeti pacificum ducem: feque purgantes, Nigrinum totivs furoris auctorem, paucosque alios obtulerunt, eorum

rum ſupplicio laeſae crimina maieſtatis et vrbis aerumnas expiari poſcentes. Paucis denique poſt diebus exploratius ſpectato negotio, Mamertino tum iudicante praefecto praetorio, Nigrinus vt acerrimus belli inſtinctor exuſtus eſt viuus. Romulus vero poſt eum et Saboſtius curiales, conuicti ſine reſpectu periculi ſtudia ſeuiſſe diſcordiarum, poenali conſumpti ſunt ferro: reſidui omnes abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem neceſſitas egerat, non voluntas. Id enim aequitate penſata ſtatuerat placabilis Imperator et clemens. Et haec quidem poſtea geſta ſunt. Iulianus vero agens etiam tum apud Naeſſum, curis altioribus ſtringebatur, multa vtrimque pertimeſcens: formidabat enim ne clauſorum militum apud Aquileiam repentino adſultu obſeratis anguſtiis Alpium Iuliarum, prouincias et adminicula perderet, quae exinde ſperabat indies. Itidemque opes Orientis magnopere verebatur, audiens diſperſum per Thracias militem contra vim ſubitam cito coactum aduentare Succorum confinia, comite Marciano ducente. Sed tamen congrua inſtantium ſollicitudinum moli ipſe quoque agitans, efficaciter Illyricum contrahebat exercitum, puluere coalitum Martio, promptumque in certaminibus bellicoſo iungi rectori. Nec priuatorum vtilitates in tempore adflagranti deſpiciens, liteſque audiens controuerſas, maxime municipalium ordinum, ad quorum fauorem propenſior, iniuſte plures muneribus publicis adnectebat. Ibi Symmachum repertum et Maximum ſenatores conſpicuos, a nobilitate legatos ad Conſtantium miſſos, exinde reuerſos honorifice vidit: et potiore poſthabito, in locum Tertulli Maximum vrbi praefecit aeternae, ad Rufini Vulcatii gratiam, cuius ſororis eum filium norat. Hoc adminiſtrante alimentaria res abundauit, et querelae plebis excitari crebro ſolitae ceſſauerunt. Tunc vt ſecuritatem trepidis rebus adferret, et obedientium nu- A. C. 361.

A. C. triret fiduciam, Mamertinum praefectum praetorio
361. per Illyricum designauit consulem, et Neuitam: qui nuper, vt primum augendae barbaricae vilitatis auctorem, immoderate notauerat Constantinum.

XIII. His ac talibus inter spem metumque noua negotia commouente: Constantius apud Edessam exploratorum relationibus variis anxius, in rationes diducebatur ancipites, nunc ad concursatorias pugnas militem struens: nunc si copia patuisset, obsidione gemina Bezabden adgressurus: consultans prudenter, ne mox partes petiturus Arctoas, improtectum Mesopotamiae relinqueret latus. Verum consiliorum ambiguum retinebant multiplices morae, tardante trans Tigridem rege, dum moueri permitterent sacra. Nam si permeato flumine nullum qui resisteret inuenisset, absque difficultate penetrarat Euphraten: alioquin ad ciuilia bella custodiens militem, timebat eum periculis obiectare circummuranis, firmitatem moenium munimenti defensorumque alacritatem expertus. Ne quiesceret tamen, neue condemnaretur inertiae, Arbetionem et Agilonem, pedestris equestrisque militiae magistros, cum agminibus maximis properare coegit: non vt lacesserent Persas in proelia, sed praetenturis iuncturos citeriores Tigridis ripas, et speculaturos quonam rex erumperet violentus. Addebatque monendo saepius et scribendo, vt simulatque multitudo transire coepisset hostilis, referrent citius pedem. Dumque conlimitia iussa custodiunt duces, et occulta fallacissimae gentis obseruantur, agens ipse cum parte validiori exercitus curabat vrgentia, velut pugnaturus, oppidaque tuebatur excursu. Speculatores vero et transfugae subinde venientes repugnantia prodebant: ideo futurorum incerti, quod apud Persas nemo consiliorum est conscius praeter optimates taciturnos et fidos, apud quos Silentii quoque colitur numen. Accersebatur autem a memoratis ducibus

Impe-

Imperator adſidue, orantibus ferri ſibi ſuppetias. Teſtabantur enim ſe non niſi coactis in vnum viribus cunctis poſſe impetum regis ardentiſſimi ſuſtinere. Quae dum aguntur ita ſollicite, nuntii percrebuere certiſſimi: quorum clara fide compertum eſt, Iulianum Italiam et Illyricum curſu celeri praetergreſſum, clauſtra interim occupaſſe Succorum: accita vndique praeſtolantem auxilia, vt multitudine ſtipatus armorum peruaderet Thracias. Quo cognito, maerore offuſus Conſtantius, ſolatio vno ſuſtentabatur, quod inteſtinos ſemper ſuperauerit motus: re tamen magnam ei difficultatem ad capeſſendum conſilium adferente, id elegit potiſſimum, vt vehiculis publicis impoſitum paullatim praemitteret militem, imminenti caſus atrocitati velocius occurſurum. Omniumque conſenſu adprobata ſententia, pergebant vt praeceptum eſt expediti. Eique haec diſponenti luce poſtera nuntiatur, regem cum omni manu quam duxerat, ad propria reuertiſſe, auſpiciis dirimentibus: lenitoque metu, reuocatis omnibus praeter eos quos conſuetudo praeſidio Meſopotamiae deſtinarat, reuerſus eſt Hierapolim. Summa itaque coeptorum quorſum euaderet ambigens, cum in vnum exercitus conueniſſet, omnes centurias, et manipulos, et cohortes in concionem vocauit concinentibus tubis: oppletoque multitudinis campo, vt eam ad firmanda promptius adigeret imperanda, tribunali celſo ſiſtens, ſtipatoque ſolito denſius, haec proſequutus eſt ad serenitatis ſpeciem et fiduciae vultu formato. *Sollicitus ſemper, ne quid re leui vel verbo committam inculpatae parum congruens honeſtati, vtque cautus nauigandi magiſter, clauos pro fluctuum motibus erigens vel inclinans, compellor nunc apud vos, amantiſſimi viri, confiteri meos errores, quin potius (ſi dici liceat verum) humanitatem, quam credidi negotiis communibus profuturam. Proinde vt facilius ſciri poſſit,*

A. C. 361.

A. C. 361. *quae ſit huius concilii conuocandi materia, accipite quaeſo aequis auribus et ſecundis. Gallum patruelem meum, tempore quo confundendis rebus pertinaciter Magnentius inhaerebat, quem obruere veſtrae virtutes, poteſtate Caeſaris ſublimatum ad Orientis praeſidium miſi: qui cum a iuſtitia per multa viſu relatuque nefaria defeciſſet, arbitrio punitus eſt legum. Atque vtinam hoc contenta eſſet inuidia, turbarum acerrima concitatrix! et angebat nos vna ſed ſecura doloris praeteriti recordatio. At nunc aliud accidit, auſim dicere, praeteritis maeſtius, quod per fortitudinem vobis ingenitam adiumenta caeleſtia coercebunt. Iulianus, quem, dum circumfrementes Illyricum nationes exteras oppugnatis, tuendis praefecimus Galliis, leuium confidentia proeliorum, quae cum Germanis geſſit ſemiermibus, vt vecors elatus, adſcitis in ſocietatem ſuperbam auxiliaribus paucis, feritate ſpeque poſtrema ad pernicioſam audaciam promptis, in noxam publicam conſpirauit, aequitate calcata, parente nutriceque orbis Romani: quam tumentes ſpiritus tamquam fauillas eſſe facturam deinde, vt ſceleſtorum vltricem, et ipſe expertus, et docente antiquitate facile credo. Quid igitur ſupereſt, niſi vt turbinibus excitis occurramus? ſubcreſcentis rabiem belli, antequam pubeſcat validius, celeritatis remediis oppreſſuri. Nec enim dubium, fauore numinis ſummi praeſente, cuius perenni ſuffragio damnantur ingrati, ferrum impie praeparatum ad eorum interitum eſſe vertendum, qui non laceſſiti ſed aucti beneficiis pluribus, ad inſontium pericula ſurrexerunt. Vt enim mea mens auguratur, iuſtitiaque rectis conſiliis adſutura promittit, ſpondeo quod ſi ventum fuerit comminus, ita pauore torpeſcent, vt nec oculorum veſtrorum vibratae lucis ardorem, nec barritus ſonum perferant primum.* Omnes poſt haec dicta in ſententiam ſuam, haſtasque vibrantes irati, poſt multa quae beniuole reſponderant, petebant

bant ſe duci protinus in rebellem. Qua gratia in laetitiam Imperator verſus ex metu, concione mox abſoluta, Arbetionem ante alios fauſtum ad inteſtina bella ſedanda ex anteactis iam ſciens, iter ſuum praeire cum lancearijs et Mattiariis, et caternis expeditorum praecepit, et cum Laetis itidem Gomoarium, venturis in Succorum anguſtias opponendum, ea re aliis antelatum, quod vt contemptus in Galliis, erat Iuliano infeſtus. A. C. 361.

XIV. In hoc rerum aduerſarum tumultu haerens eius fortuna iam et ſubſiſtens, aduentare caſum vitae difficilem, modo non loquentibus ſignis aperte monſtrabat. Namque et nocturnis imaginibus terrebatur, et nondum penitus merſus in ſomnum, vmbram viderat patris obtuliſſe pulcrum infantem: eumque ſuſceptum et locatum in gremio ſuo, excuſſam ſibi proieciſſe longius ſphaeram, quam ipſe dextera manu geſtabat. Id autem permutationem temporum indicabat, licet interpretantes placentia reſponderent. Poſt haec confeſſus eſt iunctioribus proximis, quod tamquam deſolatus ſecretum aliquid videre deſierit, quod interdum adfuiſſe ſibi ſqualidius exiſtimabat: et putabatur Genius quidam tutelae ſalutis adpoſitus eum reliquiſſe, mundo citius digreſſurum. Ferunt enim theologi, in lucem editis hominibus cunctis, ſalua firmitate fatali, huiuſmodi quaedam velut actus rectura numina ſociari, admodum tamen pauciſſimis viſa quos multiplices auxere virtutes. Idque et oracula et auctores docuere praeclari: inter quos eſt etiam Menander comicus, apud quem hi ſenarii duo leguntur:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
Εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

Itidem ex ſempiternis Homeri carminibus intelligi datur, non deos caeleſtes cum viris fortibus colloquutos, nec adfuiſſe pugnantibus vel iuuiſſe, ſed familiares genios cum iiſdem verſatos, quorum adminiculis

A. C. 361. freti praecipuis Pythagoras enituiſſe dicitur et Socrates, Numaque Pompilius, et ſuperior Scipio: et vt quidam exiſtimant, Marius, et Octauianus, cui Auguſti vocabulum delatum eſt primo: Hermesque Termaximus, et Tyaneus Apollonius, atque Plotinus, auſus quaedam ſuper hac re diſſerere myſtica, alteque monſtrare, quibus primordiis hi genii animis connexi mortalium, eas tamquam gremiis ſuis ſuſceptas tuentur, quoad licitum eſt, docentque maiora, ſi ſenſerint puras, et a colluuione peccandi immaculata corporis ſocietate diſcretas.

XV. Ingreſſus itaque Antiochiam feſtinando Conſtantius, ad motum certaminum ciuilium vt ſolebat auide ſurrecturus, paratis omnibus exire properabat immodice, renitentibus plurimis murmure tenus: nec enim diſſuadere palam audebat quiſquam vel vetare. Autumno iam ſeneſcente profectus, cum ad ſuburbanum veniſſet disiunctum exinde tertio lapide, Hippocephalum nomine, lucente iam die cadauer hominis interfecti dextra iacens capite auulſo conſpexit, contra occiduum latus extenſum: territusque omine, finem parantibus fatis deſtinatius ipſe tendebat: venitque Tarſum, vbi leuiore febri contactus, ratusque itinerario motu imminutae valetudinis excuti poſſe diſcrimen, petiit per vias difficiles Mopſucrenas, Ciliciae vltimam hinc pergentibus ſtationem, ſub Tauri montis radicibus poſitam: egredique ſequuto die conatus, inualente morbi grauitate detentus eſt: paullatimque vrente calore nimio venas, vt ne tangi quidem corpus eius poſſet in modum foculi feruens, cum vſus deficeret medelarum, vltimum ſpirans deflebat exitium: mentisque ſenſu tum etiam integro, ſucceſſorem ſuae poteſtatis ſtatuiſſe dicitur Iulianum. Deinde anhelitu iam pulſatus letali conticuit: diuque cum anima colluctatus iam diſceſſura, abiit e vita III. Non. Octobrium, imperii vitaeque anno quadrageſimo

ſimo et menſibus paucis. Poſt quae, ſupremis cum A. C.
gemitu conclamatis, excitisque lamentis et luctu: de- 361.
liberabant locum obtinentes in aula regia primum, quid agerent, quidue moliri deberent: paucisque occulte ſuper eligendo Imperatore tentatis, incitante vt ferebatur Euſebio, quem noxarum conſcientia ſtimulabat, cum nouandis rebus imminens obſiſteret Iulianus; mittuntur ad eum Theolaiphus et Aligildus, tunc comites, mortem indicantes propinqui, et oraturi vt mora omni depulſa ad obtinendum obtemperare ſibi paratum tenderet Orientem. Fama tamen rumorque loquebatur incertus, Conſtantium voluntatem ordinaſſe poſtremam: in qua Iulianum vt praediximus ſcripſit heredem: et iis quos diligebat, fideicommiſſa detulit et legata. Vxorem autem praegnantem reliquit, vnde edita poſthuma, eiusque nomine adpellata, cum adoleuiſſet, matrimonii iure copulata eſt Gratiano.

XVI. Bonorum igitur vitiorumque eius differentia vere ſeruata, praecipua prima conueniet expediri. Imperatoriae auctoritatis cothurnum vbique cuſtodiens, popularitatem elato animo contemnebat et magno: erga tribuendas celſiores dignitates impendio parcus: nihil circa adminiſtrationum augmenta praeter pauca nouari perpeſſus: numquam erigens cornua militarium. Nec ſub eo dux quiſquam cum clariſſimatu prouectus eſt. Erant enim, vt nos quoque meminimus, Perfectiſſimi: nec occurrebat magiſtro equitum prouinciae rector, nec contingi ab eo ciuile negotium permittebat. Sed cunctae caſtrenſes et ordinariae poteſtates, vt honorum omnium apicem, priſcae reuerentiae more praefectos ſemper ſuſpexere praetorio. In conſeruando milite nimium cautus: examinator meritorum nonnumquam ſubſcrupoſus, palatinas dignitates velut ex quodam tribuens perpendiculo: et ſub eo nemo celſum aliquid acturus in regia,

A. C. 361. repentinus adhibitus eſt vel incognitus: ſed qui poſt decennium officiorum magiſterium, vel largitiones, vel ſimile quidquam eſſet recturus, apertiſſime noſcebatur. Valdeque parum contigerat, vt militarium aliquis ad ciuilia regenda tranſiret: contraque non niſi puluere bellico indurati praeficiebantur armatis. Doctrinarum diligens adfectator: ſed cum a rhetorica per ingenium deſereretur obtunſum, ad verſificandum transgreſſus, nihil operae pretium fecit. In vita parca et ſobria, edendi potandique moderatione valetudinem ita retinuit firmam, vt raros colligeret morbos, ſed eos non procul a vitae periculis: id enim euenire corporibus a laſciuia demotis et luxu, diuturna experimenta et probationes medendi monſtrarunt. Somno contentus exiguo cum id poſceret tempus et ratio: perque ſpatia vitae longiſſima impendio caſtus, vt nec mare miniſtro ſaltem ſuſpicione tenus poſſet redargui; quod crimen etiamſi non inuenit malignitas, fingit in ſummarum licentia poteſtatum. Equitandi et iaculandi, maximeque perite dirigendi ſagittas, artiumque armaturae pedeſtris perquam ſcientiſſimus. Quod autem nec terſiſſe vmquam nares in publico, nec ſpuiſſe, nec tranſtuliſſe in partem alterutram vultum aliquando viſus eſt, nec pomorum quidquam quoad vixerat guſtauerit, vt dicta ſaepius praetermitto. Dinumeratis carptim bonis, quae ſcire potuimus, nunc ad explananda eius vitia veniamus. Cum eſſet in negotiis aliis principibus mediis comparandus, ſi adfectatae dominationis anſam quamdam falſam reperiſſet aut leuem, hanc ſine fine ſcrutando, fasque eodem loco ducens et nefas, Caligulae, et Domitiani, et Commodi immanitatem facile ſuperabat: quorum aemulatus ſaeuitiam inter imperandi exordia, cunctos ſanguine et genere ſe contingentes turpiter interemit. Addebatur miſerorum aerumnis, qui rei maieſtatis imminutae vel laeſae deferebantur,

acerbi-

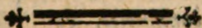
acerbitas eius et iracundae ſuſpiciones, in huiuſmodi cuncta diſtentae. Et ſi quid tale increpuiſſet, in quaeſtiones acrius exſurgens quam ciuiliter, ſpectatores adponebat his litibus truces: mortemque longius in puniendis quibuſdam, ſi natura permitteret, conabatur extendi: in huiuſmodi controuerſiarum partibus etiam Gallieno ferocior. Ille enim perduellionum crebris verisque adpetitus inſidiis, Aureoli, et Poſthumi, et Ingenui, et Valentis cognomento Theſſalonici, aliorumque plurium, mortem factura crimina aliquoties lenius vindicabat: hic etiam facta vel dubia adigebat videri certiſſima vi nimia tormentorum. Iuſtumque in eiuſmodi titulis capitaliter oderat, cum maxime id ageret vt iuſtus exiſtimaretur et clemens. Et tamquam ex arida ſilua volantes ſcintillae, flatu leni ventorum aduſque diſcrimina vicorum agreſtium incohibili curſu perueniunt, ita ille quoque ex minimis cauſis malorum congeries excitabat: Marci illius diſſimilis Principis verecundi: qui cum ad imperiale culmen in Syria Caſſius ſurrexiſſet, epiſtolarum faſcem ab eo ad conſcios miſſum, perlatore capto ſibi oblatum, illico ſignatum exuri praecepit, agens adhuc in Illyrico, ne inſidiatoribus cognitis, inuitus quoſdam habere poſſet offenſos. Vtque recte ſentientes quidam arbitrabantur, virtutis erat potius indicium magnae, imperio eumdem Conſtantium ſine cruore ceſſiſſe, quam vindicaſſe tam inclementer. Vt Tullius quoque docet, crudelitatis increpans Caeſarem in quadam ad Nepotem epiſtola: *Neque enim quidquam aliud eſt felicitas*, inquit, *niſi honeſtarum rerum proſperitas.* Vel vt alio modo definiam: *Felicitas eſt fortuna adiutrix conſiliorum bonorum: quibus qui non vtitur, felix eſſe nullo pacto poteſt. Ergo in perditis impiisque conſiliis quibus Caeſar vſus erat, nulla potuit eſſe felicitas. Feliciorque meo iudicio Camillus exſulans, quam temporibus iiſdem*

A. C. 361.

A.C. 361. *dem Manlius, etiamſi (id quod cupierat) regnare potuiſſet.* Id Epheſius quoque Heraclitus adſerens monet, et ab inertibus et ignauis, euentus variante fortuna, ſuperatos aliquoties viros fuiſſe praeſtantes: illud vero eminere inter praecipuas laudes, cum poteſtas in gradu, velut ſub iugum miſſa nocendi ſaeuiendique cupiditate et iraſcendi, in arce victoris animi tropaeum erexit glorioſum. Vt autem in externis bellis hic Princeps fuit ſaucius et adflictus: ita proſpere ſuccedentibus pugnis ciuilibus tumidus, et inteſtinis vlceribus reipub. ſanie perfuſus horrenda: quo prauo propoſito magis quam recto vel vſitato, triumphales arcus ex clade prouinciarum ſumptibus magnis erexit in Galliis et Pannoniis, titulis geſtorum adfixis . . . . ſe quoad ſtare poterunt monumenta lecturis. Vxoribus, ac ſpadonum gracilentis vocibus, et palatinis quibuſdam nimium quantum addictus, ad ſingula eius verba plaudentibus, et quid ille aiat vel neget, vt adſentiri poſſint, obſeruantibus. Augebat etiam amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas inexpleta, plus odiorum ei quam pecuniae conferentium. Hocque multis intolerantius videbatur, quod nec cauſam aliquando audiuit, nec prouinciarum indemnitati proſpexit, cum multiplicatis tributis et vectigalibus vexarentur. Eratque ſuper his adimere facilis quae donabat. Chriſtianam religionem abſolutam et ſimplicem anili ſuperſtitione confundens: in qua ſcrutanda perplexius, quam componenda grauius, excitauit diſcidia plurima; quae progreſſa fuſius aluit concertatione verborum: vt cateruis antiſtitum iumentis publicis vltro citroque diſcurrentibus per ſynodos quas adpellant, dum ritum omnem ad ſuum trahere conantur arbitrium, rei vehiculariae ſuccideret neruos. Figura tali ſituque membrorum: ſubniger, luce oculorum edita, cernensque acutum, molli capillo, raſis adſidue genis lucentibus ad decorem,

corem, ad vſque pubem ab ipſis colli confiniis longior, breuiſſimis cruribus et incuruis: vnde ſaltu valebat et curſu. Pollinctum igitur corpus defuncti, conditumque in loculis, Iouianus etiam tum protector domeſticus, cum regia proſequi pompa Conſtantinopolim vſque iuſſus eſt, prope neceſſitudines eius humandum. Eique vehiculo inſidenti quod portabat reliquias, vt principibus ſolet, annonae militaris offerebantur indicia vt ipſi nominant proba, et animalia publica monſtrabantur, et ex vſu crebreſcebant occurſus: quae et alia horum ſimilia, eidem Iouiano imperium quidem, ſed et caſſum et vmbratile vt miniſtro rerum funebrium portendebant.

A. C. 361.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM

LIBER XXII.

Iulianus A. metu Conſtantii A. ſubſiſtit in Dacia, et clam haruſpices ac augures conſulit. C. I. *Iulianus cognita morte Conſtantii transcurrit Thracias, et Conſtantinopolim pacatam intrat, totumque imperium Rom. citra pugnam recipit.* II. *Conſtantiani quidam, pars iure, pars iniuria damnantur.* III. *Eunuchos omnes et tonſores ac coquos palatio expellit Iulianus A. et de palatinorum ſpadonum vitiis, ac de corrupta diſciplina militari.* IV. *Iulianus A. cultum deorum, antea diſſimulatum, palam et libere profitetur, et chriſtianorum epiſcopos inter ſe committit.* V. *Qua arte complures litigatores Aegyptios, a quibus moleſte interpellabatur, domum redire coegerit.* VI. *Iulianus Conſtantinopoli ſaepe ius dicit in curia, et dum ibi Thraciarum res ordinat, variis exterarum gentium legationibus aditur.* VII. *Deſcriptio Thraciarum, et ſinus Pontici, regionumque ac nationum Ponto adiacentium.* VIII. *Iulianus A. aucta ornataque Conſtantinopoli, Antiochiam petit, ac in itinere Nicomedienſibus ad reparandas vrbis ruinas pecunias tribuit, Ancyrae iurisdictionibus vacat.* IX. *Antiochiae hiemans Iulianus iura reddit, nec quemquam propter religionem grauat.* X. *Georgius Alexandriae epiſcopus ab ethnicis Alexandrinis cum duobus aliis per vicos trahitur, diſcerpiturque ac crematur impune.* XI. *Expeditionem Iulianus parat in Perſas, et ad praenoſcendum belli euentum oracula conſulit, victimaſque innumerabiles caedit, totus haruſpicinae et auguriis addictus.* XII. *Templi Apollinis Daphnaei incendium Iulianus A. immerito imputat chriſtianis, et maiorem Antiochiae eccleſiam claudi iubet.* XIII. *Iulianus A. in monte Caſio Ioui ſacra facit: cur Antiochenſibus iratus, Miſopogonem ſcripſerit*

rit. XIV. *Descriptio rerum Aegyptiacarum: et de Nilo, de Crocodilo, de Ibi, ac de Pyramidibus.* XV. *De quinque Aegypti prouinciis, deque claris earum vrbibus.* XVI.

Dum haec in diuersa parte terrarum fortunae struunt A. C. volubiles casus, Iulianus inter multa quae per Illy- 361. ricum agitabat, exta rimabatur adsidue, auesque suspiciens, praescire festinabat accidentium finem: sed responsis ambiguis et obscuris haerebat futurorum incertus. Eique tandem haruspicinae peritus Aprunculus Gallus orator, promotus rector postea Narbonensis, nuntiavit euentus, inspectu iecoris vt aiebat ipse praedoctus, quod operimento duplici viderat tectum. Cumque ille timeret ne cupiditati suae congruentia fingerentur, atque ideo maestus, omen multo praesentius ipse conspexit, quod excessum Constantii clare monstrabat. Eodem enim puncto, quo idem obierat in Cilicia, lapso milite, qui se insessurum equo dextra manu erexit, humique prostrato, exclamauit illico audientibus multis, cecidisse qui eum ad culmen euexit. Fixa tamen firmitate consistens, intra terminos Daciae se continebat, sic quoque plurima pertimescens. Nec enim cautum ducebat coniecturis credere, forsitan in contrarium erupturis.

II. Inter quae tam suspensa, aduenere subito missi ad eum legati, Theolaiphus atque Aliguldus, defunctum Constantium nuntiantes, addentesque quod eum voce suprema successorem suae fecerit potestatis. Qua re cognita, post exemptos periculorum aestus, et bellicarum sollicitudinum turbas imminentes elatus, iamque vaticiniis credens, et celeritatem negotiis suis aliquoties profuisse expertus, edixit iter in Thracias: motisque propere signis emensa decliuitate Succorum, Philippopolim petiit Eumolpiada veterem, alacri gradu sequentibus quos duxerat cunctis. Aduertebant enim imperium, quod ereptum ibant cum vltimo-

rum

A. C. 361. rum metu discriminum, praeter spem ordinario iure concessum. Vtque solet fama nouitates augere, properabat exinde sublimior, vt quodam Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgressus aëriis serpentibus et pinnigeris fabulosa vetustas imponit: perque terras et maria formidatus, nullis obstantibus muris, Heracleam ingressus est Perinthum. Quo apud Constantinopolim mox comperto, effundebatur aetas omnis et sexus tamquam demissum aliquem visura de caelo. Exceptus igitur tertio Iduum Decembrium verecundis senatus officiis, et popularium consonis plausibus, stipatusque armatorum et togatorum agminibus, velut acie ducebatur instructa: omnium oculis in eum non modo contuitu destinato, sed cum admiratione magna defixis. Somnio enim propius videbatur, adultum adhuc iuuenem, exiguo corpore, factis praestantem ingentibus, post cruentos exitus regum et gentium; ab vrbe in vrbem inopina velocitate transgressum, quaqua incederet accessione opum et virium flammae instar cuncta facilius occupasse: principatum denique deferente nutu caelesti absque vlla publicae rei suscepisse iactura.

III. Breui deinde Secundo Sallustio, promoto praefecto praetorio, summam quaestionum agitandarum vt fido commisit: Mamertino, et Arbetione, et Agilone atque Neuita adiunctis, itidemque Iouino magistro equitum per Illyricum recens prouecto. Qui omnes transgressi Chalcedona, praesentibus Iouianorum Herculianorumque principibus et tribunis, caussas vehementius aequo bonoque spectauerunt, praeter paucas in quibus veritas reos nocentissimos offerebat. Et Palladium primum ex magistro officiorum in Britannos exterminarunt, suspicione tenus insimulatum, quaedam in Gallum composuisse apud Constantium, dum sub eodem Caesare officiorum esset magister. Dein Taurum ex praefecto praetorio in exsilium egere

Vercel-

Vercellum: cuius factum apud iudices iustorum iniu- A. C.
storumque distinctores videri potuit veniae plenum. 361.
Quid enim deliquit, si ortum turbinem veritus, ad tutelam Principis sui confugit? Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: *Consulatu Tauri et Florentii, inducto sub praeconibus Tauro.* Ad exitium itidem tale Pentadius trahebatur: cui id obiectum est, quod a Constantio missus notis excepit, quae propinquante pernicie super multis interrogatus responderat Gallus. Sed cum se iuste defenderet, tandem abiit innoxius. Iniquitate simili Florentius tunc magister officiorum, Nigriniani filius, contrusus est in insulam Dalmatiae Boas. Alter enim Florentius ex praefecto praetorio consul etiam tum, rerum mutatione subita territus, cum coniuge periculis exemptus diu delituit, nec redire ante mortem potuit: capitis crimine tamen damnatus est absens. Pari sorte Euagrius comes rei priuatae, et Saturninus ex cura palatii, et Cyrinus ex notario, portati sunt in exsilium. Vrsuli vero necem largitionum comitis ipsa mihi videtur flesse Iustitia, Imperatorem arguens vt ingratum. Cum enim Caesar in partes mitteretur occiduas omni tenacitate stringendus, nullaque potestate militi quidquam donandi delata, vt pateret ad motus asperior exercitus; hic idem Vrsulus datis litteris ad eum qui Gallicanos tuebatur thesauros, quidquid posceret Caesar, procul dubio iusserat dari. Quo exstincto, cum maledictis exsecrationibusque multorum se Iulianus sentiret expositum, impurgabile crimen excusari posse existimans, absque conscientia sua hominem adfirmabat occisum, praetendens quod eum militaris ira deleuit, memor quae dixerat, vt ante retulimus, cum Amidam vidisset excisam. Ideoque timidus videbatur, vel parum intelligens quid conueniret, cum Arbetionem semper ambiguum et

A. C. 361. praetumidum his quaeſtionibus praefeciſſet, aliis ſpecie tenus cum principiis legionum praeſentibus, quem primum omnium ſaluti ſuae norat obiectum, vt decuit victoriarum ciuilium participem fortem. Et quamquam haec quae retulimus, eius diſplicuere fautoribus; ſequentia tamen ſeueritatis recto vigore ſunt geſta. Apodemium enim ex agente in rebus, quem in Siluani necem et Galli effrenatius arſiſſe docuimus, Paulumque notarium cognomento Catenam, cum multorum gemitu nominandum, viuos exuſtos, qui ſperari debuit, oppreſſit euentus. Euſebium ſuper his, cui erat Conſtantiani thalami cura commiſſa, alte ſpirantem et dirum addixere poenae letali: quem ab ima ſorte aduſque iubendum Imperatori paene elatum, ideoque intolerabilem, humanorum ſpectatrix Adraſtia, aurem (quod dicitur) vellens, monensque vt caſtigatius viueret, reluctantem praecipitem tamquam e rupe quadam egit excelſa.

IV. Conuerſus poſt haec Princeps ad Palatinos, omnes omnino qui ſunt, quique eſſe poſſunt, non vt philoſophus indagandae veritatis profeſſor. Laudari enim poterat, ſi ſaltem moderatos quoſdam licet paucos retinuiſſet, morumque probitate compertos. Namque fatendum eſt pleramque eorum partem vitiorum omnium ſeminarium effuſius aluiſſe, ita vt rempub. inficerent cupiditatibus prauis: plusque exemplis, quam peccandi licentia laederent multos. Paſti enim ex his quidam templorum ſpoliis, et lucra ex omni odorantes occaſione, ab egeſtate infima ad ſaltum ſublati diuitiarum ingentium, nec largiendi, nec rapiendi, nec abſumendi tenuere aliquem modum, aliena inuadere ſemper adſuefacti. Vnde fluxioris vitae initia pullularunt, et periuria, et nullus exiſtimationis reſpectus, demensque ſuperbia fidem ſuam probroſis quaeſtibus polluebat. Inter quae ingluuies et gurgites creuere praerupti conuiuiorum, et pro victorialibus

bus epulares triumphi: vſusque abundantes ſerici et textiles auctae ſunt artes, et culinarum ſollicitior cura: et ambitioſa ornatarum domorum exquiſita ſunt ſpatia: quorum menſuram ſi in agris conſul Quintius poſſediſſet, amiſerat etiam poſt dictaturam gloriam paupertatis. Quibus tam maculoſis acceſſere flagitia diſciplinae caſtrenſis, cum miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores: et non ſaxum erat vt antehac armato cubile, ſed pluma et flexiles lectuli, et grauiora gladiis pocula, teſta enim bibere iam pudebat: et quaerebantur aedes marmoreae, cum ſcriptum ſit in antiquitatibus, Spartanum militem coërcitum acriter, quod procinctus tempore auſus ſit videri ſub tecto. Adeo autem ferox erat in ſuos illis temporibus miles et rapax; ignauus vero in hoſtes et fractus, vt per ambitiones otiumque opibus partis, auri et lapillorum varietates diſcerneret ſcientiſſime, contra quam recens memoria tradit. Notum eſt enim, ſub Maximiano Caeſare vallo regis Perſarum direpto, gregarium quemdam poſt ſacculum Parthicum, in quo erant margaritae, repertum, proiectis imperitia gemmis, abiſſe pellis nitore ſolo contentum. Euenerat iiſdem diebus, vt ad demendum Imperatoris capillum tonſor venire praeceptus, introiret quidam ambitioſe veſtitus. Quo viſo, Iulianus obſtupuit: *Ego*, inquit, *non rationalem iuſſi*, *ſed tonſorem acciri.* Interrogatus tamen ille, quid haberet ex arte compendii: vicenas diurnas reſpondit annonas, totidemque pabula iumentorum (quae vulgo dictitant capita) et annuum ſtipendium graue, abſque fructuoſis petitionibus multis. Vnde motus, omnes huiuſmodi cum coquis ſimilibusque aliis eadem accipere bene conſuetos, vt parum ſibi neceſſarios, data quo velint eundi poteſtate proiecit.

A. C. 361.

V. Et quamquam a rudimentis pueritiae primis inclinatior erat erga numinum cultum, paullatimque

A. C. adulefcens defiderio rei flagrabat, multa metuens tamen agitabat quaedam ad id pertinentia quantum fieri poterat occultiffime. Vbi vero abolitis quae verebatur, adeffe fibi liberum tempus faciundi quae vellet aduertit, fui pectoris patefecit arcana: et planis abfolutifque decretis aperiri templa, arisque hoftias admoueri ad deorum ftatuit cultum. Vtque difpofitorum roboraret effectum, diffidentes Chriftianorum antiftites cum plebe difciffa in palatium intromiffos monebat, vt ciuilibus difcordiis confopitis quifque nullo vetante religioni fuae feruiret intrepidus. Quod agebat ideo obftinate, vt diffenfiones augente licentia, non timeret vnanimantem poftea plebem: nullas infeftas hominibus beftias, vt funt fibi ferales plerique Chriftianorum, expertus. Saepeque dictitabat, *Audite me, quem Alamanni audierunt et Franci:* imitari putans Marci principis veteris dictum. Sed parum aduertit hoc ab eo nimium difcrepare. Ille enim cum Palaeftinam tranfiret, Aegyptum petens, faetentium Iudaeorum et tumultuantium faepe taedio percitus, dolenter dicitur exclamaffe: *O! Marcomanni, o! Quadi, o! Sarmatae, tandem alios vobis inertiores inueni.*

361.

VI. Per hoc idem tempus rumoribus exciti variis Aegyptii venere complures, genus hominum controverfum, et adfuetudine perplexius litigandi femper laetiffimum, maximeque auidum multiplicatum repofcere, fi compulfori quidquam dederit, vt leuari debito poffit, vel certe commodius per dilationem inferre quae flagitantur, aut criminis vitandi formidine, diuites pecuniarum repetundarum interrogare. Hi omnes denfati in vnum, Principem ipfum, et praefectos praetorio graculorum more ftrepentes interpellabant incondite, modo non ante feptuagefimum annum extorquentes, quae dediffe fe iure vel fecus plurimis adfirmabant. Cumque nihil aliud agi permitterent,

terent, edicto proposito vniuersos iussit transire Chalcedona, pollicitus quod ipse quoque protinus veniret, cuncta eorum negotia finiturus. Quibus transgressis, mandatum est nauigiorum magistris vltro citroque discurrentium, ne quis transfretare auderet Aegyptium: hocque obseruato cura propensiore, euanuit pertinax calumniandi propositum, et omnes spe praesumpta frustrati redierunt ad lares. Vnde velut aequitate ipsa dictante, lex est promulgata, qua cauetur nullum interpellari suffragatorem super his, quae eum recte constiterit accepisse. A. C. 362.

VII. Adlapso itaque Kalendarum Ianuariarum die, cum Mamertini et Neuitae nomina suscepissent paginae consulares, humilior Princeps visus est, in officio pedibus gradiendo cum honoratis: quod laudabant alii, quidam vt adfectatum et vile carpebant. Dein Mamertino ludos edente Circenses, manumittendis ex more inductis per admissionum proximum, ipse lege agi dixerat, vt solebat: statimque admonitus iurisdictionem eo die ad alterum pertinere, vt errato obnoxium decem libris auri semet ipse multauit. Frequentabat inter haec curiam agendo diuersa, quae diuisiones multiplices ingerebant. Et cum die quodam ei causas ibi spectanti venisse nuntiatus esset ex Asia philosophus Maximus, exsiluit indecore: et qui esset oblitus, effuso cursu a vestibulo longe progressus, exosculatum susceptumque reuerenter secum induxit, per ostentationem intempestiuam nimius captator inanis gloriae visus, praeclarique illius dicti immemor Tulliani, quo tales notando ita relatum: *Ipsi illi philosophi, etiam in his libris quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, vt in eo ipso quo praedicationem nobilitatemque despiciunt, praedicari de se ac se nominari velint.* Nec multo deinceps, duo agentes in rebus ex iis qui proiecti sunt, cum adiere, fidentius promittentes latebras monstrare Florentii,

 tii,

A. C. 362. tii, ſi eis gradus militiae redderetur: quos inceſſens delatoresque adpellans, addebat non eſſe imperatorium, obliquis flecti indiciis ad retrahendum hominem mortis metu abſconditum, qui forte non diu latitare citra ſpem veniae permitteretur. Aderat his omnibus Praetextatus, praeclarae indolis grauitatisque priſcae ſenator, ex negotio proprio forte repertus apud Conſtantinopolim, quem arbitrio ſuo Achaiae proconſulari praefecerat poteſtate. Nec tamen cum corrigendis ciuilibus ita diligenter inſtaret, omiſit caſtrenſia: rectores militibus diu exploratos adponens, vrbes quinetiam per Thracias omnes cum munimentis reparans extimis curansque ſollicite ne arma vel indumenta, aut ſtipendium, vel alimenta deeſſent his, quos per ſupercilia Hiſtri diſperſos, excurſibuſque barbarorum oppoſitos, agere vigilanter audiebat et fortiter. Quae cum ita diuideret, nihil ſegnius agi permittens: ſuadentibus proximis vt adgrederetur propinquos Gothos ſaepe fallaces et perfidos, hoſtes quaerere ſe meliores aiebat: illis enim ſufficere mercatores Galatas, per quos vbique ſine conditionis diſcrimine venumdantur. Haec eum curantem et talia commendabat externis nationibus fama, vt fortitudine, ſobrietate, militaris rei ſcientia, virtutumque omnium incrementis excelſum: paullatimque progrediens ambitum oppleuerat mundi. Proinde timore eius aduentus per finitimos longeque diſtantes latius explicato, legationes vndique ſolito ocius concurrebant: hinc Tranſtigritanis pacem obſecrantibus et Armeniis, inde nationibus Indicis certatim cum donis optimates mittentibus ante tempus abuſque Diuis et Serendiuis: ab auſtrali plaga ad famulandum rei Romanae ſemet offerentibus Mauris: ab aquilone et regionibus ſolis per quas in mare Phaſis accipitur, Boſporanis aliiſque antehac ignotis legationes vehentibus

ſuppli-

ſupplices vt annua complentes ſollemnia intra terrarum genitalium terminos otioſe viuere ſinerentur. A. C. 362.

VIII. Adpoſitum eſt (vt exiſtimo) tempus, ad has partes nos occaſione magni Principis deuolutos, ſuper Thraciarum extimis, ſituque Pontici ſinus viſa vel lecta quaedam perſpicua fide monſtrare. Athos in Macedonia mons ille praecelſus, nauibus quondam Medicis peruius, et Caphareus Euboicus ſcopulus, vbi Nauplius Palamedis pater claſſem conliſit Argiuam, licet longo ſpatio controuerſi a Theſſalo mari diſtinguunt Aegaeum: quod paullatim fuſius adulcſcens, dextra, qua late protenditur, per Sporadas eſt inſuloſum atque Cycladas; ideo ſic adpellatas, quod omnes ambiunt Delon partu deorum inſignem: laeua Imbrum et Tenedum circumluens, et Lemnum et Thaſum: quando perflatur, Lesbo illiditur violentius. Vnde gurgitibus refluis Apollinis Sminthii templum et Troada perſtringit, et Ilium heroicis caſibus clarum: efficitque Melana ſinum oppoſitum Zephyro: cuius apud principium Abdera viſitur Protagorae domicilium et Democriti: cruentaeque Diomedis Thracii ſedes, et conualles per quas Hebrus ſibi miſcetur, et Maronea, ac Aenus, qua diris auſpiciis coepta moxque relicta, ad Auſoniam veterem ductu numinum properauit Aeneas. Hinc gracileſcens paullatim, et velut naturali quodam commercio ruens in Pontum, eiusque partem adſumens, in ſpeciem Φ Graecae litterae formatur: exin Helleſpontum a Rhodopa ſcindens, Cynoſſema, vbi ſepulta creditur Hecuba, et Coela praeterlabitur et Seſton et Callipolin: contra per Achillis Aiacisque ſepulcra Dardanum contingit et Abydon, vnde iunctis pontibus Xerxes maria pedibus peragrauit: dein Lampſacum, Themiſtocli dono datam a rege Perſarum, et Parion, quam condidit Iaſionis filius Parius. Vnde ſemiorbe curueſcens altrinſecus, lataque aperiens terrarum diuortia, cir-

A.C. cumfluis ſpatiis Propontidos reſpergit ex Eoo latere
362. Cyzicum, et Dindyma religioſa matris magnae delubra, et Apamiam, Ciumque, et Aſtacum ſequuto tempore Nicomediam a rege cognominatam: qua in occaſum procedit, Cherroneſum pulſat et Aegos-potamos, in quo loco lapides caſuros ex caelo praedixit Anaxagoras, et Lyſimachiam, et ciuitatem quam Hercules conditam Perinthi comitis ſui memoriae dedicavit. Et vt effectae plenaeque Φ litterae figura ſeruetur, in meditullio ipſo rotunditatis Proconeſus inſula eſt oblonga, et Besbicus. Poſt cuius ſummitatem in anguſtias rurſus extenuatum, Europam et Bithyniam intercurrens, per Chalcedona, Chryſopolim, et ſtationes tranſit obſcuras. Nam ſupercilia eius ſiniſtra Athyras portus deſpectat et Selymbria, et Conſtantinopolis, vetus Byzantium, Atticorum colonia, et promuntorium Ceras praelucentem nauibus vehens conſtructam celſius turrim: quapropter Elatas adpellatur ventus inde ſuetus oriri praegelidus. Hoc modo fractum et participatione maris vtriuſque finitum, iamque miteſcens, in aequoream panditur faciem, quantum poteſt cadere ſub adſpectum, late diffuſum et longe. Omnis autem eius velut inſularis circuitus littorea nauigatio viginti tribus dimenſa millibus ſtadiorum, vt Eratoſthenes adfirmat, et Hecataeus, et Ptolemaeus, aliique huiuſmodi cognitionum minutiſſimi ſcrutatores, in ſpeciem Scythici arcus neruo coagmentati geographiae totius adſenſione formatur. Et qua ſol oceano exſurgit Eoo, paludibus clauditur Maeotidos: qua decliuat in veſperum, Romanis prouinciis terminatur: vnde ſuſpicit ſidus arctoum, homines alit linguis et moribus diſpares: latus eius auſtrinum molli deuexitate ſubductum. Per haec ampliſſima ſpatia oppida ſunt diſperſa Graecorum: quae cuncta aetatibus variis praeter pauca Athenienſium coloni condidere Mileſii, inter Ionas alios in Aſia per

Nileum

Nileum multo ante locati, Codri illius filium, qui se pro patria bello fertur Dorico deuouisse. Extremitates autem arcus vtrimque tenues duo exprimunt Bospori, e regione sibi oppositi, Thracius et Cimmericus: hac causa Bospori vocitati, quod per eos quondam Inachi filia mutata (vt poëtae loquuntur) in bouem, ad mare Ionium permeauit. Dextram igitur inflexionem Bospori Thracii excipit Bithyniae latus, quam veteres dixere Mygdoniam: in qua Thynia et Mariandena sunt regiones, et Amyci saeuitia Bebryces exempti virtute Pollucis, remotaque statio, in qua volitantes minaciter harpyias Phineus vates horrebat: per quae littora in sinus oblongos curuata Sangarius et Phyllis, et Bizes et Rhebas fluuii funduntur in maria: quibus controuersae extraneae sunt Symplegades, gemini scopuli in vertices vndique porrecti diruptos, adsueti priscis saeculis obuiam sibi cum horrendo fragore collisis molibus ferri, cedentesque retrorsus acri adsultu ad ea reuerti quae pulsarant. Per has saxorum dehiscentium concursantiumque crebritates, si etiam ales interuolasset, nulla celeritate pinnarum eripi poterat, quin interiret oppressa. Hi scopuli cum eos Argo prima omnium nauis, Colchos ad direptionem aurei properans velleris, praeterisset innoxia, immobiles turbine circumfracto stetere concorporati, vt eos aliquando fuisse diremptos nulli nunc conspicantium credant, nisi super hoc congruerent omnes priscorum carminum cantus. Post Bithyniae partem, prouinciae Pontus et Paphlagonia protenduntur, in quibus Heraclea, et Sinope, et Polemonion, et Amisos amplae sunt ciuitates, et Tios, et Amastris, omnes ab auspicio diligentia fundatae Graecorum: et Cerasus, vnde aduexit huiusmodi poma Lucullus, insulaeque arduae, Trapezunta et Pityunta continentes oppida non obscura. Vltra haec loca Acherusium specus est quod accolae μυχοπόντιον adpellant, et portus

A. C. 362.

 Acone:

A. C. Acone: fluuii diuerſi, Acheron, itidemque Arcadius, et Iris, et Tibris, et iuxta Parthenius, omnes in mare ictu rapido decurrentes. Thermodon his eſt proximus, ab Armonio defluens monte, et Themiſcyraeos interlabens lucos: ad quos Amazonas quondam migrare neceſſitas ſubegerat talis. Attritis damnorum adſiduitate finitimis, Amazones veteres quae eos cruentis populabantur incurſibus, altiora ſpirabant: viresque ſuas circumſpectantes his quae propinqua ſaepius adpetebant, validiores, raptae praecipiti cupiditatis ardore, perruptis nationibus plurimis, manus Athenienſibus intulerunt: acrique concertatione effuſe diſiectae, omnes nudatis equitatus ſui lateribus corruere. Harum interitu cognito, reſiduae vt imbelles domi relictae, extrema perpeſſae, vicinitatis eis repenſantis ſimilia funeſtos impetus declinantes, ad pacatiorem ſedem tranſiere Thermodontis: quarum progenies longe deinde propagata per numeroſam ſubolem, manu firmiſſima ad loca reuerterat genitalia, ſequuto tempore populis diuerſarum originum formidabilis. Haud procul inde attollitur Carambis placide collis, contra ſeptemtrionem Helicen exſurgens, cuius e regione eſt Crigmetopon Tauricae promuntorium, duobus millibus et quingentis ſtadiis diſparatum. Hocque ex loco omnis ora maritima, cuius initium Halys eſt amnis, velut longitudine lineali directa nerui efficit ſpeciem, duabus arcus ſummitatibus complicati. His regionibus Dahae confines ſunt, acerrimi omnium bellatores, et Chalybes per quos erutum et domitum eſt primitus ferrum. Poſt quos terras patentes Byzares obtinent, et Sapires, et Tibareni, et Moſſynoeci, et Macrones, et Philyres, populi nulla nobis adſuetudine cogniti. A quibus breui ſpatio diſtant virorum monumenta nobilium, in quibus Sthelenus eſt humatus, et Idmon, et Tiphys: primus Herculis ſocius Amazonico bello letaliter vulneratus:

362.

neratus: alter augur Argonautarum: tertius eiusdem nauis cautissimus rector. Praetercursis partibus memoratis, Aulion antrum est, et fluenta Callichori ex facto cognominati, quod superatis post triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber versus, circa huius ripas virides et opacas orgia pristina reparauit et choros: Trieterica huiusmodi sacra quidam existimant adpellari. Post haec confinia Camaritarum pagi sunt celebres, et Phasis fremebundis cursibus Colchos attingit, Aegyptiorum antiquam subolem: vbi inter ciuitates alias Phasis est nomine fluuii dictitata, et Dioscurias nunc vsque nota: cuius auctores Amphitus et Cercius Spartani traduntur, aurigae Castoris et Pollucis, a quibus Heniochorum natio est instituta. Paullum ab his secernuntur Achaei: qui bello anteriore quodam apud Troiam consummato, non cum super Helena certaretur, vt auctores prodidere nonnulli, in Pontum reflantibus ventis errore delati, cunctisque hostilibus, stabilem domiciliis sedem nusquam reperientes, verticibus montium insedere semper niualium: et horrore caeli districti, victum etiam sibi cum periculis rapto parare adsuefacti sunt: atque eo vltra omnem deinde ferociam saeuierunt. Super Cercetis, qui iisdem adnexi sunt, nihil memoratu traditur dignum. Quorum post terga Cimmerici agitant incolae Bospori, vbi Milesiae sunt ciuitates, harumque velut mater omnium Panticapaeum: quam perstringit Hypanis fluuius, genuinis intumescens aquis et externis. Itineribus hinc extensis, Amazones adusque Caspium mare porrectae circumcolunt Tanain: qui inter Caucasias oriens rupes, per sinuosos labitur circumflexus, Asiamque disterminans ab Europa, in stagnis Maeoticis delitescit. Huic Rha vicinus est amnis, in cuius superciliis quaedam vegetabilis eiusdem nominis gignitur radix, proficiens ad vsus multiplices medelarum. Vltra Tanain panduntur

A. C. 362.

A. C. 362. tur in latitudinem Sauromatae, per quos amnes fluunt perpetui, Maraccus, et Rhombites, et Theophanes, et Totordanes. Licet alia quoque diſtans immanibus interuallis Sauromatarum praetenditur natio, littori iuncta, quod Coracem ſuſcipiens fluuium in aequor eiectat extremum. Prope palus eſt Maeotis ampliſſimi circumgreſſus: ex cuius vberrimis venis per Patares anguſtias vndarum magnitudo prorumpit in Pontum: cuius in dextro latere inſulae ſunt Phanagorus et Hermonaſſa, ſtudio conſtructae Graecorum. Circa haec ſtagna vltima extimaque plures habitant gentes, ſermonum inſtitutorumque varietate diſpariles: Iaxamatae et Maeotae, et Iazyges, Roxolanique et Alani, et Melanchlaenae, et cum Gelonis Agathyrſi, apud quos adamantis eſt côpia lapidis: aliique vltra latentes, quod ſunt omnium penitiſſimi. Sed Maeotidos lateri laeuo Cherroneſus eſt propinqua, coloniarum plena Graecarum. Vnde quieti ſunt homines et ſedati, adhibentes vomeri curam, et prouentibus fructuariis victitantes. A quibus per varia regna diducti itineribus modicis Tauri diſſociantur, inter quos immani diritate terribiles Arinchi, et Sinchi, et Napaei, intendente ſaeuitiam licentia diuturna, indidere mari nomen inhoſpitali: et a contrario per cauillationem Pontus Euxinus adpellatur, vt euethen Graeci dicimus ſtultum, et noctem euphronen, et furias Eumenidas. Diis enim hoſtiis litantes humanis, et immolantes aduenas Dianae, quae apud eos dicitur Oreiloche, caeſorum capita fani parietibus praefigebant, velut fortium perpetua monumenta facinorum. In hac Taurica inſula Leuce ſine habitatoribus vllis Achilli eſt dedicata. In quam ſi fuerint quidam forte delati, viſis antiquitatis veſtigiis, temploque et donariis eidem heroi conſecratis, veſperi repetunt naues: aiunt enim non ſine diſcrimine vitae illic quemquam pernoctare. Ibi et aquae ſunt, et candidae aues naſcun-

tur

tur halcyonibus ſimiles: ſuper quarum origine, et Helleſpontiacis proeliis tempore diſſeremus. Sunt autem quaedam per Tauricam ciuitates: inter quas eminet Eupatoria, et Dandace, et Theodoſia, et minores aliae nullis humanis hoſtiis impiatae. Hactenus arcus apex protendi exiſtimatur. Eius nunc reſidua leniter ſinuata, ſubiectaque vrſae caeleſti aduſque laeuum Boſpori Thracii latus, vt ordo poſtulat, exſequemur: id admonentes, quod cum arcus omnivm gentium flexis curuentur haſtilibus, Scythici ſoli vel Parthici circumductis vtrimque introrſus pandis et patulis cornibus, effigiem lunae decreſcentis oſtendunt, medietatem recta et rotunda regula diuidente. Ergo in ipſo huius compagis exordio, vbi Riphaei deficiunt montes, habitant Arimphaei iuſti homines, placiditateque cogniti, quos amnes Chronius et Biſula praeterfluunt: iuxtaque Maſſagetae, Alani et Sargetae, aliique plures obſcuri: quorum nec vocabula nobis ſunt nota, nec mores. Interiectu deinde non mediocri Carcinites panditur ſinus, eiusdemque nominis fluuius: et religioſus per eas terras Triuiae lucus. Dein Boryſthenes a montibus oriens Neurorum, primigeniis fontibus copioſus, concurſuque multorum amnium aduleſcens, mari praeruptis vndarum verticibus intimatur: cuius in marginibus nemoroſis Boryſthenes eſt ciuitas, et Cephaloneſus, et arae Alexandro Magno, Caeſarique Auguſto ſacratae. Longo exinde interuallo paene eſt inſula quam incolunt Sindi ignobiles, poſt heriles in Aſia caſus coniugiis potiti dominorum et rebus: quibus ſubiectum gracile littus, Achilleos vocant indigenae dromon, exercitiis ducis quondam Theſſali memorabilem. Eique proxima eſt ciuitas Tyros colonia Phoenicum, quam praeſtringit fluuius Tyras. In medio autem ſpatio arcus, quod prolixae rotunditatis eſſe praediximus, quodque expedito viatori diebus conficitur quindecim,

A. C. 362.

Europaei

A. C. 362. Europaei ſunt Alani, et Coſtobocae, gentesque Scytharum innumerae, quae porriguntur aduſque terras ſine cognito fine diſtentas: quarum pars exigua frugibus alitur: reſiduae omnes palantes per ſolitudines vaſtas, nec ſtiuam aliquando nec ſementem expertas, ſed ſqualentes et pruinoſas, ferarum taetro ritu veſcuntur: eiſque caritates, et habitacula, vilesque ſupellectiles plauſtris impoſitae ſunt corticibus tectis: et cum placuerit ſine obſtaculo migrant, eadem carpenta quo libuerit conuoluentes. Cum autem ad alium portuoſum ambitum fuerit ventum, qui arcus figuram determinat vltimam, Peuce prominet inſula, quam circumcolunt Troglodytae et Peuci minoresque aliae gentes: et Hiſtros quondam potentiſſima ciuitas, et Tomi, et Apollonia, et Anchialos, et Odiſſos: aliae praeterea multae, quas littora continent Thraciarum. Amnis vero Danubius oriens prope Rauracos montes, confines limitibus Raeticis, per latiorem orbem praetentus, ac ſexaginta nauigabiles paene recipiens fluvios, ſeptem oſtiis per hoc Scythicum latus erumpit in mare. Quorum primum eſt Peuce inſula ſupra dicta, vt interpretata ſunt vocabula Graeco ſermone, ſecundum Naracuſtoma, tertium Calonſtoma, quartum Pſeudoſtoma: nam Boreonſtoma ac deinde Sthenoſtoma longe minora ſunt caeteris: ſeptimum ingens et paluſtri ſpecie nigrum. Omnis autem circumfluo ambitu pontus, et nebuloſus eſt, et dulcior aequorum caeteris, et vadoſus: quod et concreſcit aër ex humorum ſpiramine ſaepe denſatus, et irruentium vndarum magnitudine temperatur, et conſurgit in breuia tortuoſa, limum globosque adgerente multitudine circumuenientium fluentorum. Et conſtat ab vltimis noſtri finibus maris agminatim ad hunc ſeceſſum pariendi gratia petere piſces, vt aquarum ſuauitate ſalubrius fetus educant, in receptaculis cauis quae ſunt ibi denſiſſima, ſecuri voracium belluarum: nihil enim

in Ponto huiusmodi aliquando est visum, praeter innoxios delphinas et paruos. Quidquid autem eiusdem pontici sinus Aquilone caeditur et pruinis, ita perstringitur gelu, vt nec amnium cursus subteruolui credantur, nec per infidum et labile solum gressus hominis possit vel iumenti firmari: quod vitium numquam mare sincerum, sed permistum aquis amnicis tentat. Perlati aliquantorsum longius quam sperabamus, pergamus ad reliqua. Accesserat aliud ad gaudiorum praesentium cumulum, diu quidem speratum, sed dilationum ambage multiplici tractum. Nuntiatum est enim per Agilonem et Iouium postea quaestorem, Aquileiae defensores longioris obsidii taedio, cognitoque Constantii excessu, patefactis portis egressos, auctores prodidisse turbarum: iisdemque viuis exustis, vt supra relatum est, omnes concessionem impetrasse delictorum et veniam.

A. C. 362.

IX. At prosperis Iulianus elatior, vltra homines iam spirabat, periculis expertus adsiduis, quod ei orbem Romanum placide iam regenti, velut mundanam cornucopiam Fortuna gestans propitia, cuncta gloriosa deferebat et prospera: antegressis victoriarum titulis haec quoque adiiciens, quod dum teneret imperium solus, nec motibus internis est concitus, nec barbarorum quisquam vltra suos exsiluit fines: sed populi omnes auiditate semper insectandi praeterita, vt damnosa et noxia, in laudes eius studiis miris accendebantur. Omnibus igitur, quae res diuersae poscebant et tempora, perpensa deliberatione dispositis, et militibus orationibus crebris, stipendioque competenti ad expedienda incidentia promptius animatis, cunctorum fauore sublimis, Antiochiam ire contendens, reliquit Constantinopolim incrementis maximis fultam: natus enim illic, diligebat eam vt genitalem patriam et colebat. Transgressus itaque fretum, praetercursa Chalcedona et Libyssa, vbi sepultus est Hannibal

A. C. nibal Poenus, inde Nicomediam venit vrbem antehac 362. inclytam, ita magnis retro principum amplificatam impenſis, vt aedium multitudine priuatarum et publicarum recte noſcentibus regio quaedam vrbis aeſtimaretur aeternae. Cuius moenia cum vidiſſet in fauillas miſerabiles conſediſſe, angorem animi tacitis fletibus indicans, pigriore gradu pergebat ad regiam: hoc maxime aerumnis eius illacrimans, quod ordo ſqualens occurrit et populus nimium quantum antehac florentiſſimus: et agnoſcebat quoſdam, ibidem ab Euſebio educatus epiſcopo, quem genere longius contingebat. Hic quoque pari modo ad reparanda quae terrae ſubuerterat tremor, abunde praeſtitis plurimis, per Nicaeam venit ad Gallograeciae fines: vnde dextrorſus itinere declinato, Peſſinunta conuertit, viſurus vetuſta Matris magnae delubra: a quo oppido bello Punico ſecundo, carmine Cumano monente per Scipionem Naſicam ſimulacrum tranſlatum eſt Romam. Cuius ſuper aduentu in Italiam pauca cum aliis huic materiae congruentibus in actibus Commodi principis digeſsimus per exceſſum: quam autem ob rem hoc nomine oppidum ſit adpellatum, variant rerum ſcriptores. Quidam enim figmento deae caelitus lapſo, ἀπὸ τοῦ πεσεῖν, quod cadere nos dicimus, vrbem adſeruere cognominatam. Alii memorant Ilum Trois filium Dardaniae regem, locum ſic adpellaſſe. Theopompus non Ilum id egiſſe, ſed Midam adfirmat Phrygiae quondam potentiſſimum regem. Venerato igitur numine, hoſtiisque litato et votis Ancyram redit: eumque exinde progredientem vlterius multitudo inquietabat, pars violenter erepta reddi ſibi poſcentium; alii querentes conſortiis ſe curiarum addictos iniuſte; nonnulli ſine reſpectu periculi agentes aduſque rabiem, vt aduerſarios ſuos laeſae maieſtatis criminibus illigarent. Verum ille iudicibus Caſſiis triſtior et Lycurgis, cauſarum momenta aequo iure

perpendens, ſuum cuique tribuebat, nuſquam a vero abductus, acrius in calumniatores exſurgens: quos oderat, multorum huiuſmodi petulantem ſaepe dementiam aduſque diſcrimen expertus, dum eſſet adhuc humilis et priuatus. Exemplumque patientiae eius in tali negotio, licet ſint alia plurima, id vnum ſufficiet poni. Inimicum quidam ſuum, cum quo diſcordabat aſperrime, commiſiſſe in maieſtatem turbulentius deferebat: Imperatoreque diſſimulante, eadem diebus continuis replicans, interrogatus ad vltimum, qui eſſet quem argueret, reſpondit, municipem locupletem. Quo audito, princeps renidens: *quibus indiciis*, ait, *ad hoc perueniſti?* Et ille, *purpureum ſibi*, inquit, *indumentum ex ſerico pallio parat.* Iuſſusque poſt haec vt vilis, arduae rei vilem incuſans, abire tacitus et innoxius, nihilominus inſtabat. Quo taedio Iulianus defatigatus, ad largitionum comitem viſum propius, *Iube*, inquit, *periculoſo garritori pedum tegmina dari purpurea, ad aduerſarium perferenda: quem vt datur intelligi, chlamydem huius coloris memorat ſibi conſarcinaſſe: vt ſciri poſſit, ſine viribus maximis quid pannuli proficiant leves.* Sed vt haec laudanda et bonis moderatoribus aemulanda: ita illud amarum et notabile fuit, quod aegre ſub eo a curialibus quiſquam adpetitus, licet priuilegiis, et ſtipendiorum numero, et originis penitus alienae firmitudine communitus, obtinebat aequiſſimum: adeo vt plerique territi emercarentur moleſtias pretiis clandeſtinis. Itineribus itaque emenſis cum ad Pylas veniſſet, qui locus Cappadocas diſcernit et Cilicas, oſculo ſuſceptum rectorem prouinciae nomine Celſum, iam inde a ſtudiis cognitum Atticis, adſcitumque in conſeſſum vehiculi Tarſum ſecum induxit. At hinc videre properans Antiochiam, Orientis apicem pulcrum, vſus itineribus ſolitis venit: vrbique propinquans in ſpeciem alicuius numinis vo-

A. C. 362.

A. C. 362. tis excipitur publicis, miratus voces multitudinis magnae, ſalutare ſidus inluxiſſe Eois partibus adclamantis. Euenerat autem iiſdem diebus annuo curſu completo Adonia ritu veteri celebrari, amato Veneris vt fabulae fingunt apri dente ferali deleto, quod in adulto flore ſectarum eſt indicium frugum. Et viſum eſt triſte, quod amplam vrbem principumque domicilium introeunte Imperatore nunc primum, vlulabiles vndique planctus et lugubres ſonus audiebantur. Hic patientiae eius et lenitudinis documentum leue quidem adparuit, ſed mirandum. Thalaſſium quemdam ex proximo libellorum, inſidiatorem fratris oderat Galli: quo adorare adeſſeque officio inter honoratos prohibito, aduerſarii cum quibus litigabat in foro, poſtridie turba congregata ſuperflua, adito Imperatore, *Thalaſſius*, clamitabant, *inimicus pietatis tuae noſtra violenter eripuit.* Et ille hac occaſione hominem opprimi poſſe coniiciens, *Agnoſco*, reſpondit, *quem dicitis offendiſſe me iuſta de cauſa: et ſilere vos interim conſentaneum eſt, dum mihi inimico potiori faciat ſatis.* Mandauitque adſidenti praefecto, ne audiretur eorum negotium, antequam ipſe cum Thalaſſio rediret in gratiam, quod breui euenit.

X. Ibi hiemans ex ſententia, nullis interim voluptatis rapiebatur illecebris, quibus abundant Syriae omnes: verum per ſpeciem quietis iudicialibus cauſis intentus, non minus arduis quam bellicis, diſtrahebatur multiformibus curis, exquiſita docilitate librans, quibus modis ſuum cuique tribueret: iuſtisque ſententiis et improbi modicis coërcerentur ſuppliciis, et innocentes fortunis defenderentur intactis. Et quamquam in diſceptando aliquoties erat intempeſtiuus, quid quisque iurgantium coleret, tempore alieno interrogans: tamen nulla eius definitio litis a vero diſſonans reperitur: nec argui vmquam potuit ob religionem vel quodcumque aliud, ab aequitatis recto tra-

mite

mite deuiasse. Iudicium enim hoc est optandum et A. C. 362.
rectum, vbi per varia negotiorum examina iustum id est et iniustum: a quo ille ne aberraret, tamquam scopulos cauebat abruptos. Hoc autem ideo adsequi potuit, quod leuitatem agnoscens commotioris ingenii sui, praefectis proximisque permittebat, [vt fidenter impetus suos aliorsus tendentes, ad quae decebat monitu opportuno frenarent: monstrabatque] subinde, se dolere delictis, et gaudere correctione. Cumque eum defensores causarum, vt conscium rationis perfectae, plausibus maximis celebrarent, fertur id dixisse permotus: *Gaudebam plane prae meque ferebam, si ab his laudarer, quos et vituperare posse aduerterem, si quid factum sit secus aut dictum.* Sufficiet autem pro multis quae clementer egit in litibus cognoscendis, hoc vnum ponere nec abhorrens a proposito, nec absurdum. Inducta in iudicium femina quaedam, cum palatinum aduersarium suum e numero proiectorum, cinctum praeter spem conspexisset, hoc factum insolens tumultuando querebatur: et imperator, *Prosequere*, ait, *mulier*, *si quid te laesam existimas: hic enim sic cinctus est*, *vt expeditius per lutum incedat: at parum nocere tuis partibus potest.* Et aestimabatur per haec et similia, vt ipse dicebat adsidue, vetus illa iustitia, quam offensam vitiis hominum Aratus extollit in caelum, imperante eo reuersa ad terras, ni quaedam suo ageret, non legum arbitrio, errансque aliquoties obnubilaret gloriarum multiplices cursus. Post multa enim etiam iura quaedam correxit in melius, ambagibus circumcisis, indicantia liquide quid iuberent fieri vel vetarent. Illud autem erat inclemens, obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistros rhetoricos et grammaticos, ritus christiani cultores.

XI. Iisdem diebus Gaudentius ille notarius, quem opponendum per Africam missum supra diximus a

 Constan-

A. C. Conſtantio; Iulianus quinetiam ex vicario, earumdem partium nimius fautor, retracti ſub vinculis, morte periere poenali. Tunc et Artemius ex duce Aegypti, Alexandrinis vrgentibus atrocium criminum mole, ſupplicio capitali multatus eſt. Poſt quem Marcelli ex magiſtro equitum et peditum filius, vt iniectans imperio manus, publica deletus eſt morte. Romanus quinetiam et Vincentius, ſcutariorum ſcholae primae ſecundaeque tribuni, agitaſſe conuicti quaedam ſuis viribus altiora, acti ſunt in exſilium. Cumque tempus interſtetiſſet exiguum, Alexandrini Artemii comperto interitu, quem verebantur ne cum poteſtate reuerſus (id enim minatus eſt) multos laederet vt offenſus, iram in Georgium verterunt epiſcopum vipereis vt ita dixerim morſibus ab eo ſaepius adpetiti. In fullonio natus, vt ferebatur, apud Epiphaniam Ciliciae oppidum, actusque in damna complurium, contra vtilitatem ſuam reique communis epiſcopus Alexandriae eſt ordinatus, in ciuitate quae ſuopte motu, et vbi cauſae non ſuppetunt, ſeditionibus crebris agitatur et turbulentis, vt oraculorum quoque loquitur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipſe graue acceſſerat incentiuum, apud patulas aures Conſtantii multos exinde incuſans, vt eius recalcitrantes imperiis: profeſſionisque ſuae oblitus, quae nihil niſi iuſtum ſuadet et lene, ad delatorum auſa feralia deſciſcebat. Et inter caetera dicebatur id quoque maligne docuiſſe Conſtantium, quod in vrbe praedicta aedificia cuncta ſolo cohaerentia, a conditore Alexandro magnitudine impenſarum publicarum exſtructa, emolumentis aerarii proficere debent ex iure. Ad haec mala id quoque addiderat, vnde paullo poſt truſus eſt in exitium praeceps. Reuerſus ex comitatu principis, cum tranſiret per ſpecioſum Genii templum, multitudine ſtipatus ex more, flexis ad aedem ipſam luminibus, *quamdiu*, inquit, *ſepulcrum*

362.

hoc

hoc stabit? Quo audito velut fulmine multi perculsi, A. C. 362.
metuentesque ne illud quoque tentaret euertere, quidquid poterant, in eius perniciem clandestinis insidiis concitabant. Ecce autem repente perlato laetabili nuntio indicante exstinctum Artemium, plebs omnis elata gaudio insperato, vocibus horrendis infrendens, Georgium petit: raptumque diuersis mulcandi generibus proterens et conculcans diuaricatis pedibus. Cumque eo Dracontius monetae praepositus, et Diodorus quidam veluti comes, iniectis per crura funibus simul exanimati sunt: ille quod aram in moneta quam regebat, recens locatam euertit: alter quod dum aedificandae praeesset ecclesiae, cirros puerorum licentius detondebat, id quoque ad deorum cultum existimans pertinere. Quo non contenta multitudo immanis dilaniata cadauera peremptorum camelis imposita vexit ad littus: iisdemque subdito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens vt clamabat, ne collectis supremis, aedes illis exstruerentur vt reliquis, qui deuiare a religione compulsi, pertulere cruciabiles poenas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi, et nunc martyres adpellantur. Poterantque miserandi homines ad crudele supplicium ducti, christianorum adiumento defendi, ni Georgii odio omnes indiscrete flagrabant. Hoc comperto, Imperator ad vindicandum facinus nefandum erectus, iamque expetiturus poenas a noxiis vltimas, mitigatus est lenientibus proximis: missoque edicto, acri oratione scelus detestabatur admissum, minatus extrema, si deinde tentatum fuerit aliquid, quod iustitia vetet et leges.

XII. Inter haec expeditionem parans in Persas, quam dudum animi robore conceperat celso, ad vltionem praeteritorum vehementer elatus est, sciens et audiens gentem asperrimam per sexaginta ferme annos inussisse Orienti caedum et direptionum monu-

A. C. 362. menta saeuissima, ad internecionem exercitibus nostris saepe deletis. Vrebatur autem bellandi gemino desiderio: primo quod impatiens otii lituos somniabat et proelia: dein, quod in aetatis flore primaeuo obiectus efferarum gentium armis: recalentibus etiam tum regum precibus et regalium, qui vinci magis posse, quam supplices manus tendere credebantur, ornamentis illustrium gloriarum inserere Parthici cognomentum ardebat. Quae maximis molibus festinari cernentes obtrectatores desides et maligni, vnius corporis permutatione tot cieri turbas intempestiuas indignum et perniciosum esse strepebant, studium omne in differendo procinctu ponentes: et dictitabant his praesentibus, quos audita referre ad Imperatorem posse rebantur, eum ni sedatius ageret, immodica rerum secundarum prosperitate, velut luxuriantes vbertate nimia fruges, bonis suis protinus occasurum. Et haec diu multumque agitantes, frustra virum circumlatrabant immobilem occultis iniuriis, vt Pygmaei vel Thiodamas agrestis homo Lindius Herculem. Ille tamen vt maioris praeter caeteros spiritus, nihilo lentius magnitudinem expeditionis secum commentans, in praeparandis congruis operam nauabat enixam. Hostiarum tamen sanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat, tauros aliquoties immolando centenos, et innumeros varii pecoris greges, auesque candidas terra quaesitas et mari: adeo vt indies paene singulos milites carnis distentiore sagina victitantes incultius, potusque auiditate corrupti, humeris impositi transeuntium, per plateas ex publicis aedibus, vbi vindicandis potius quam cedendis conuiuiis indulgebant, ad sua diuersoria portarentur: Petulantes ante omnes et Celtae, quorum ea tempestate confidentia creuerat vltra modum. Augebantur autem caerimoniarum ritus immodice, cum impensarum amplitudine antehac inusitata et graui: et quis-

que

que cum impraepedite liceret, ſcientiam vaticinandi A. C.
profeſſus, iuxta imperitus et docilis, ſine fine vel 362.
praeſtitutis ordinibus, oraculorum permittebantur ſcitari reſponſa, et extiſpicia, nonnumquam futura pandentia: oſcinumque et auguriorum, et ominum fides, ſi reperiri vſquam poſſet, adfectata varietate quaerebatur. Haecque dum ita procedunt, more pacis multorum curioſior Iulianus nouam conſilii viam ingreſſus eſt; venas fatidicas Caſtalii recludere cogitans fontis: quem obſtruxiſſe Caeſar dicitur Hadrianus mole ſaxorum ingenti, veritus ne vt ipſe praecinentibus aquis capeſſendam rempub. comperit, etiam alii ſimilia docerentur: ac ſtatim circumhumata corpora ſtatuit exinde transferri eo ritu, quo Athenienſes inſulam purgauerant Delon.

XIII. Eodem tempore die XI. Kalend. Nouembrium ampliſſimum Daphnaei Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus rex ille condidit iracundus et ſaeuus, et ſimulacrum in eo Olympiaci Iouis imitamenti aequiparans magnitudinem, ſubita vi flammarum exuſtum eſt. Quo tam atroci caſu repente conſumpto, ad id vſque Imperatorem ira prouexit, vt quaeſtiones agitari iuberet ſolito acriores, et maiorem eccleſiam Antiochiae claudi. Suſpicabatur enim id chriſtianos egiſſe ſtimulatos inuidia, quod idem templum inuiti videbant ambitioſo circumdari periſtylio. Ferebatur autem licet rumore leuiſſimo, hac ex cauſa conflagraſſe delubrum: quod Aſclepiades philoſophus, cuius in actibus Magnentii meminimus, cum viſendi gratia Iuliani peregre ad id ſuburbanum veniſſet, deae Caeleſtis argenteum breue figmentum quocumque ibat ſecum ſolitus efferre, ante pedes ſtatuit ſimulacri ſublimes, accenſisque cereis ex vſu ceſſit: vnde medietate noctis emenſa, cum nec adeſſe quiſquam potuit nec iuuare, volitantes ſcintillae adhaeſere materiis vetuſtiſſimis, ignesque aridis nutri-

A. C. mentis erecti, omne quidquid contingi potuit, licet
362 ardua discretum celsitudine, concremarunt. Eo anno, sidere etiamtum instante brumali, aquarum incessit inopia metuenda, vt et riui arescerent quidam, et fontes antehac aquarum copiosis pulsibus abundantes: sed in integrum postea restituti sunt. Et quarto Nonas Decembres vergente in vesperam die, reliqua Nicomedia collapsa est terrae motu, itidemque Nicaeae portio non mediocris.

XIV. Quae tametsi maestitiam sollicito incuterent Principi, residua tamen non contemnebat vrgentia, dum pugnandi tempus ei veniret optatum. Inter praecipua tamen et seria illud agere superfluum videbatur, quod nulla probabili ratione suscepta, popularitatis amore vilitati studebat venalium rerum, quae nonnumquam secus quam conuenit ordinata, inopiam gignere solet et famem. Et Antiochensi ordine id tunc fieri, cum ille iuberet, non posse, aperte monstrante, nusquam a proposito declinabat, Galli similis fratris, licet incruentus. Quocirca in eos deinceps saeuiens vt obtrectatores et contumaces, volumen composuit inuectiuum, quod Antiochense vel Misopogonem adpellauit, probra ciuitatis infensa mente dinumerans, addensque veritati complura: post quae multa in se facete dicta comperiens, coactus dissimulare pro tempore, ira sufflabatur interna. Ridebatur enim vt Cercops, homo breuis, humeros extentans angustos, et barbam prae se ferens hircinam, grandiaque incedens tamquam Oti frater et Ephialtis, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit: itidemque victimarius pro sacricola dicebatur, ad crebritatem hostiarum alludentibus multis: et culpabatur hinc opportune, cum ostentationis gratia vehens licenter pro sacerdotibus sacra, stipatusque mulierculis laetabatur. Et quamquam his paribusque de causis indignaretur, tacens tamen motumque in animi reti-

nens

nens poteſtate, ſollemnia celebrabat. Denique praeſtituto feriarum die Caſium montem adſcendit nemoroſum, et tereti ambitu in ſublime porrectum, vnde ſecundis galliciniis videtur primo ſolis exortus. Cumque Ioui faceret rem diuinam, repente conſpexit quemdam humi proſtratum, ſupplici voce vitam precantem et veniam. Interrogantique ei qui eſſet, reſponſum eſt Praeſidalem eſſe Theodotum Hierapolitanum: qui profectum a ciuitate ſua Conſtantium inter honoratos deducens, adulando deformiter tamquam futurum ſine dubietate victorem, orabat lacrymas fingens et gemitum, vt Iuliani ad eos mitteret caput perduellis ingrati, ſpecie illa qua Magnentii circumlatum meminerat membrum. Quibus auditis, *Accepi olim*, inquit, *hoc dictum*, imperator, *relatione multorum: ſed abi ſecurus ad lares, exutus omni metu clementia principis, qui vt prudens definiuit, inimicorum minuere numerum, augereque amicorum ſponte ſua contendit ac libens.* Exin ſacrorum perfecto ritu digreſſo, offeruntur rectoris Aegypti ſcripta, Apim bouem operoſa quaeſitum induſtria, tamen poſt tempus inueniri potuiſſe firmantis: quod vt earum regionum exiſtimant incolae, fauſtum et vbertatem frugum, diuerſaque indicat bona. Super qua re pauca conueniet expediri. Inter animalia antiquis obſeruationibus conſecrata, Mneuis et Apis ſunt notiora: Mneuis Soli ſacratur, ſuper quo nihil dicitur memorabile: ſequens Lunae. Eſt enim Apis bos diuerſis genitalium notarum figuris expreſſus, maximeque omnium corniculantis lunae ſpecie latere dextro inſignis: qui cum poſt viuendi ſpatium praeſtitutum ſacro fonte immerſus e vita abierit (nec enim vltra eum trahere licet aetatem, quam ſecreta librorum praeſcribit auctoritas myſticorum: nec niſi ſemel ei in anno bos femina inuenta cum notis certis offertur) alter cum publico quaeritur luctu: et ſi omnibus ſignis

A. C. 362.

A. C. 362. consummatus reperiri potuerit, ducitur Memphim vrbem frequentem, praesentiaque numinis Aesculapii claram. Cumque initiante antistitum numero centum, inductus in thalamum esse coeperit sacer, coniecturis apertis signa rerum futurarum dicitur demonstrare: et adeuntes quosdam indiciis auerti videtur obliquis; vt offerentem cibum aliquando Germanicum Caesarem, sicut lectum est, auersatus, portenderat paullo post euentura.

XV. Strictim itaque, quoniam tempus videtur hoc flagitare, res Aegyptiacae tangantur, quarum notitiam in actibus Hadriani et Seueri principum digessimus late, visa pleraque narrantes. Aegyptiam gentem omnium vetustissimam; nisi quod super antiquitate certat cum Scythis, a meridiali latere Syrtes maiores et Phycus promontorium, et Borion, et Garamantes, nationesque variae claudunt: qua Orientem e regione prospicit, Elephantinen et Meroën vrbes Aethiopum, et Catadupos rubrumque pelagus et Scenitas praetenditur Arabas, quos Saracenos nunc adpellamus: septemtrioni opposita terrarum situ cohaeret immenso, vnde exordium Asia Syriarumque prouinciae sumunt: a vespera Issiaco disiungitur mari, quod quidam nominauere Parthenium. Pauca itaque super beniuolo omnium flumine Nilo, quem Aegyptum Homerus adpellat, praestringi conueniet, mox ostendendis aliis, quae sunt in his regionibus admiranda. Origines fontium Nili, vt mihi quidem videri solet, sicut adhuc factum est, posterae quoque ignorabunt aetates. Verum quoniam fabulantes poëtae, variantesque geographi in diuersa latentem notitiam scindunt, opiniones eorum veritati confines (vt arbitror) expediam paucis. Adfirmant aliqui physicorum in subiectis septemtrioni spatiis, cum hiemes frigidae cuncta constringunt, magnitudinem niuium congelascere: easque postea vi flagrantis sideris resolutas

fluxis

fluxis humoribus nubes efficere grauidas, quae in meridianam plagam Etefiis flantibus pulfae, expreffaeque tepore nimio, incrementa vbertim fuggerere Nilo creduntur. Ex Aethiopicis imbribus, qui abundantes in tractibus illis per aeftus torridos cadere memorantur, exundationes eius erigi anni temporibus adferunt alii praeftitutis: quod vtrumque diffonare videtur a veritate. Imbres enim apud Aethiopas aut numquam, aut per interualla temporum longa cadere memorantur. Opinio eft celebrior alia, quod fpirantibus prodromis, perque dies quadraginta et quinque Etefiarum continuis flatibus repellentibus eius meatum velocitate cohibita fuperfufis fluctibus intumefcit: et reluctante fpiritu controuerfo adulefcens in maius, hinc vi reuerberante ventorum, inde vrgente curfu venarum perennium, progrediens in fublime tegit omnia, et humo fuppreffa, per fupina camporum fpeciem exhibet maris. Rex autem Iuba Punicorum confifus textu librorum, a monte quodam oriri eum exponit, qui fitus in Mauritania defpectat oceanum: hisque indiciis hoc proditum ait, quod pifces et herbae, et belluae fimiles per eas paludes gignuntur. Aethiopiae autem partes praetermeans Nilus, nominum diuerfitate decurfa, quae ei orbem peragranti nationes indidere complures, aeftuans inundatione ditiffima ad cataractas, id eft praeruptos fcopulos venit, e quibus praecipitans ruit potius quam fluit: vnde Atos olim accolas vfu aurium fragore adfiduo deminuto neceffitas vertere folum ad quietiora coegit. Exinde lenius means per oftia feptem, quorum fingula perpetuorum amnium vfum et faciem praebent, nullis per Aegyptum aquis externis adiutus eiectatur. Et praeter amnes plurimos ex alueo deriuatos auctore, cadentesque in fuppares eius, feptem nauigabiles funt et vndofi, quibus fubiecta vocabula veteres indiderunt: Heracleoticus, Sebennyticus, Bolbiticus, Phatniticus,

A. C. 362.

A. C. 362. niticus, Mendesius, Taniticus, et Pelusiacus. Oriens autem inde, vt dictum est, propellitur e paludibus adusque cataractas, insulasque efficit plures: quarum aliquae ita porrectis aquis dicuntur extentae, vt singulas aegre tertio die relinquat. Inter quas duae sunt clarae, Meroe, et Delta, a triquetrae litterae forma hoc vocabulo signatius adpellata. Cum autem sol per cancri sidus coeperit vehi, augescens adusque transitum eius in libram, diebusque centum sublatius fluens, minuitur postea, et mitigatis ponderibus aquarum, nauibus antea peruios equitabiles campos ostendit. Abunde itaque luxurians ita est noxius; vt infructuosus, si venerit parcior: gurgitum enim nimietate humectans diutius terras, culturas moratur agrorum: paruitate autem minatur steriles segetes. Eumque nemo aliquando extolli cubitis altius XVI. possessor optauit. Et si inciderit moderatius, aliquoties iactae sementes in loco pinguis caespitis cum augmento fere septuagesimo renascuntur: solusque fluminum auras nullas inspirat. Exuberat Aegyptus etiam pecudibus multis, inter quas terrestres sunt et aquatiles: aliae quae humi et in humoribus viuunt, vnde ἀμφίβιοι nominantur. Et in aridis quidem capreoli vescuntur, et bubali, et spinturnicia omni deformitate ridicula, aliaque monstra quae numerare non refert. Inter aquatiles autem bestias crocodilus vbique per eos tractus abundat, exitiale quadrupes malum, adsuetum elementis ambobus, lingua carens, maxillam superiorem commouens solam, ordine dentium pectinato, perniciosis morsibus quidquid contigerit pertinaciter petens, per oua edens fetus anserinis similia. Vtque armatus est vnguibus, si haberet etiam pollices, ad euertendas quoque naues sufficeret viribus magnis: ad cubitorum enim longitudinem decem interdum extentus, noctibus quiescens per vndas, diebus humi vescitur, confidentia cutis, quam ita validam

gerit,

gerit, vt eius terga cataphracta vix tormentorum icti- A. C.
bus perforentur. Et saeuientes semper eaedem ferae, 362.
quasi pacto foedere quodam castrensi, per septem caerimoniosos dies mitescunt, ab omni saeuitia desciscentes, quibus sacerdotes Memphi natales celebrant Apis. Praeter eos autem qui fortuita pereunt morte, alii dirumpuntur suffossis aluis mollibus certis ferarum dorsualibus crustis, quas delphinis similes nutrit fluvius antedictus: alii exitio intereunt tali. Trochilus auicula breuis, dum escarum minutias captat, circa cubantem feram volitans blande, genasque eius irritatius titillando peruenit adusque ipsam viciniam gutturis. Quod factum contuens hydrus, ichneumonis genus, oris aditum penetrat alite praeuia patefactum, et populato ventre vitalibus dilancinatis erumpit. Audax tamen crocodilus monstrum fugacibus; vbi audacem senserit, timidissimum, et in terra acutius cernens, per quatuor menses hibernos nullo vesci dicitur cibo. Hippopotami quoque generantur in illis partibus, vltra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi ad speciem equorum, bifidas habentes vngulas, caudasque breues: quorum sollertiae duo interim ostendere documenta sufficiet. Inter arundines celsas et squalentes nimia densitate haec bellua cubilibus positis, otium peruigili studio circumspectat, laxataque copia ad segetes depascendas egreditur. Cumque iam coeperit redire distenta, auersis vestigiis distinguit tramites multos, ne vnius plani itineris lineas insidiatores sequuti, repertum sine difficultate confodiant. Item cum auiditate nimia extuberato ventre pigrescit, super calamos recens exsectos femora conuoluit et crura, vt pedibus vulneratis cruor egestus sagina distentum faciat leuem: et carnes saucias caeno oblinit, quamdiu in cicatrices conueniant plagae. Has monstruosas antehac raritates in belluis, in aedilitate Scauri vidit Romanus populus primitus, patris illius

Scauri

A. C. 362. Scauri quem defendens Tullius imperat Sardis, vt de familia nobili ipsi quoque cum orbis terrarum auctoritate sentirent: et per aetates exinde plures saepe huc ducti, nunc inueniri nusquam possunt, vt coniectantes regionum incolae dicunt, insectantis multitudinis taedio ad Blemmyas migrasse compulsi. Inter Aegyptias alites, quarum varietas nullo comprehendi numero potest, ibis sacra est et amabilis, et innocua, ideo quod nidulis suis ad cibum suggerens oua serpentum, efficit vt rarescant mortiferae pestes absumptae. Occurrunt eaedem volucres pinnatis agminibus anguium, qui ex Arabicis emergunt paludibus venena malignantes: eosque antequam finibus suis excedant, proeliis superatos aëriis vorant: quas aues per rostra edere fetus accepimus. Serpentes quoque Aegyptus alit innumeras, vltra omnem perniciem saeuientes: basiliscos, et amphisbaenas, et scytalas, et acontias, et dipsadas, et viperas, aliasque complures, quas omnes magnitudine et decore aspis facile supereminens, numquam sponte sua fluenta egreditur Nili. Multa in illis tractibus pretium est operae maximum legere, e quibus pauca conueniet explicari. Templa vbique molibus magnis exstructa. Pyramides ad miracula septem prouectae, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, vltra omnem omnino altitudinem, quae humanis confici potest, erectae sunt turres, ab imo latissimae in summitates acutissimas desinentes. Quae figura apud geometras ideo sic adpellatur, quod ad ignis speciem, τȣ̃ πυρὸς, vt nos dicimus, extenuatur in conum. Quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paullatim, vmbras quoque mechanica ratione consumit. Sunt et syringes subterranei quidam et flexuosi secessus, quos (vt fertur) periti rituum vetustorum aduentare diluuium praescii, metuentesque ne caerimoniarum oblitterare-

tur

tur memoria, penitus operoſis digeſtos ſodinis per loca diuerſa ſtruxerunt: et exciſis parietibus volucrum ferarumque genera multa ſculpſerunt, et animalium ſpecies innumeras, quas hierographicas litteras adpellarunt. Dein Syene, in qua ſolſtitii tempore, quo ſol aeſtiuum curſum extendit, recta omnia ambientes radii excedere ipſis corporibus vmbras non ſinunt. Inde ſi ſtipitem quiſquam fixerit rectum, vel hominem aut arborem viderit ſtantem, circa liniamentorum ipſas extremitates contemplabitur vmbras abſumi: ſicut apud Meroen Aethiopiae partem aequinoctiali circulo proximam dicitur euenire, vbi per nonaginta dies vmbrae noſtris in contrarium cadunt, vnde Antiſcios eius incolas vocant. Quae quoniam miracula multa ſunt, opuſculi noſtri propoſitum excedentia, ad ingenia celſa reiiciamus, pauca ſuper prouinciis narraturi.

A. C. 362.

XVI. Tres prouincias Aegyptus fertur habuiſſe temporibus priſcis, Aegyptum ipſam, et Thebaidam, et Libyam: quibus duas adiecit poſteritas, ab Aegypto Auguſtamnicam, et Pentapolim a Libya ſicciore diſſociatam. Igitur Thebais multas inter vrbes, clariores aliis Hermopolim habet, et Copton, et Antinoû, quam Hadrianus in honorem Antinoi condidit ſui: hecatompylos enim Thebas nemo non nouit. In Auguſtamnica Peluſium eſt oppidum nobile, quod Peleus Achillis pater dicitur condidiſſe, luſtrari deorum monitu iuſſus in lacu, qui eiuſdem ciuitatis alluit moenia, cum poſt interfectum fratrem nomine Phocum horrendis furiarum imaginibus raptaretur: et Caſſium, vbi Pompeii ſepulcrum eſt Magni, et Oſtracine, et Rhinocolura. In Pentapoli Libya Cyrene eſt poſita, vrbs antiqua ſed deſerta, quam Spartanus condidit Battus, et Ptolemais, et Arſinoë eademque Teuchira, et Darnis, et Berenice, quas Heſperidas adpellant. In ſicciore vero Libya Paraetonion, et

Chaere-

A. C. Chaerecla, et Neapolis, inter municipia pauca et breuia. Aegyptus ipſa, quae iam inde vti Romano imperio iuncta eſt, regitur a praefectis, exceptis minoribus multis, Athribi, et Oxyryncho, et Thmui, et Memphi maximis vrbibus nitet. Alexandria enim vertex omnium eſt ciuitatum: quam multa nobilitant, et magnificentia conditoris altiſſimi, et architecti ſollertia Dinocratis: qui [cum ampla moenia fundaret et pulcra, paenuria calcis ad momentum parum repertae] omnes ambitus lineales farina reſperſit: quod ciuitatem poſt haec alimentorum vberi copia circumfluere fortuito monſtrauit. Inibi aurae ſalubriter ſpirantes, aër tranquillus et clemens: atque vt periculum docuit per varias collectum aetates, nullo paene die incolentes hanc ciuitatem ſolem ſerenum non vident. Hoc littus cum fallacibus et inſidioſis acceſſibus adfligeret antehac nauigantes diſcriminibus plurimis, excogitauit in portu Cleopatra turrim excelſam, quae Pharos a loco ipſo cognominatur, praelucendi nauibus nocturna ſuggerens miniſteria: cum quondam ex Parthenio pelago venientes aut Libyco, per pandas oras et patulas, montium nullas ſpeculas vel collium ſigna cernentes, harenarum inliſae glutinoſae mollitiae frangerentur. Haec eadem regina heptaſtadium, ſicut vix credenda celeritate, ita magnitudine mira conſtruxit ob cauſam notam et neceſſariam. Inſula Pharos, vbi Protea cum phocarum gregibus diuerſatum Homerus fabulatur inflatius, a ciuitatis littore mille paſſibus diſparata, Rhodiorum erat obnoxia vectigali. Quod cum in die quodam nimium quantum petituri veniſſent, femina callida ſemper in fraudes, ſollemnium ſpecie feriarum, iiſdem publicanis ſecum ad ſuburbana perductis, opus iuſſerat irrequietis laboribus conſummari: et ſeptem diebus totidem ſtadia molibus iactis in mare, ſolo propinquanti terrae ſunt vindicata. Quo cum vehiculo ingreſſa, errare ait

362.

Rhodios,

Rhodios, insularum non continentis portorium flagitantes. His accedunt altis sublata fastigiis templa; inter quae eminet Serapeum, quod licet minuatur exilitate verborum, atriis tamen columnariis amplissimis, et spirantibus signorum figmentis, et reliqua operum multitudine ita est exornatum, vt post Capitolium, quo se venerabilis Roma in aeternum attollit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat. In quo bibliothecae fuerunt inaestimabiles: et loquitur monumentorum veterum concinens fides, septingenta voluminum millia, Ptolemaeis regibus vigiliis intentis composita, bello Alexandrino dum diripitur ciuitas sub dictatore Caesare, conflagrasse. Canopus inde duodecimo disiungitur lapide: quem vt priscae memoriae tradunt, Menelai gubernator sepultus ibi cognominauit. Hactenus impendio locus et diuersoriis laetis exstructus, auris et salutari temperamento perflabilis: ita vt extra mundum nostrum morari se quisquam arbitretur in illis tractibus agens, cum saepe aprico spiritu immurmurantes audierit ventos. Sed Alexandria ipsa non sensim, vt aliae vrbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus, internisque seditionibus diu aspere fatigata, ad vltimum multis post annis Aureliano imperium agente, ciuilibus iurgiis ad certamina interneciua prolapsis, dirutisque moenibus, amisit regionis maximam partem, quae Bruchion adpellabatur diuturnum praestantium hominum domicilium. Vnde Aristarchus grammaticae rei donis excellens, et Herodianus artium minutissimus scifcitator, et Saccas Ammonius Plotini magister, aliique plurimi scriptores multorum in litteris nobilivm studiorum: inter quos Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis scientiae scriptis memorabilis: qui in illis sex libris, vbi nonnumquam imperfecte Tullium reprehendit, sillographos imitatus scriptores maledicos, iudicio doctarum aurium incusatur, vt

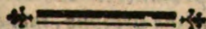
A. C. 362.

 imma-

A. C. 362. immania frementem leonem putredulis vocibus canus catulus longius circumlatrans. Et quamquam veteres cum iis quorum memini, floruere complures, tamen ne nunc quidem in eadem vrbe doctrinae variae silent: nam et disciplinarum magistri quodammodo spirant, et nudatur ibi geometrico radio quidquid reconditum latet, nondumque apud eos penitus exaruit musica, nec harmonia conticuit, et recalet apud quosdam adhuc licet raros, consideratio mundani motus et siderum, doctique sunt numeros haud pauci: super his scientiam callent, quae fatorum vias ostendit. Medicinae autem, cuius in hac vita nostra nec parca nec sobria desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur in dies, vt licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento sufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriae se dixerit eruditum: et haec quidem hactenus. Sed si intelligendi diuini aditionem multiplicem, et praesensionum originem mente vegeta quisquam voluerit replicare, per mundum omnem inueniet mathemata huiusmodi ab Aegypto circumlata. Hic primum homines longe ante alios ad varia religionum incunabula (vt dicitur) peruenerunt, et initia prima sacrorum caute tuentur, condita scriptis arcanis. Hac institutus prudentia Pythagoras colens secretius deos, quidquid dixit aut voluit, auctoritatem esse instituit ratam, et femur suum aureum apud Olympiam saepe monstrabat, et cum aquila colloquens subinde visebatur. Hinc Anaxagoras lapides e caelo lapsuros, et putealem limum contrectans, tremores futuros praedixerat terrae. Et Solon sententiis adiutus Aegypti sacerdotum, latis iusto moderamine legibus, Romano quoque iuri maximum addidit firmamentum: ex his fontibus per sublimia gradiens sermonum amplitudine Iouis aemulus Platon visa Aegypto, militauit sapientia gloriosa. Homines autem Aegyptii plerique subfusculi

fuſculi ſunt, et atrati, magisque maeſtiores, gracilenti et aridi, ad ſingulos motus excandeſcentes, controuerſi, et repoſcones acerrimi. Erubeſcit apud eos, ſi quis non inſitiando tributa, plurimas in corpore vibices oſtendat. Et nulla tormentorum vis inueniri adhuc potuit, quae obdurato illius tractus latroni inuito elicere potuit, vt nomen proprium dicat. Id autem notum eſt,. vt annales veteres monſtrant, quod Aegyptus omnis ſub amicis erat antea regibus: ſed ſuperatis apud Actium bello nauali Antonio et Cleopatra, prouinciae nomen accepit ab Octauiano Auguſto poſſeſſa. Aridiorem Libyam ſupremo Apionis regis conſequuti ſumus arbitrio: Cyrenas cum reſiduis ciuitatibus Libyae Pentapoleos, Ptolemaei liberalitate ſuſcepimus. Euectus longius, ad ordinem remeabo coeptorum.

A. C. 362.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXIII.

Iulianus A. templum apud Hierosolyma pridem dirutum, frustra instaurare conatur. C. I. *Arsacem idem Armeniae regem ad bellum Persicum parari iubet, et cum exercitu ac Scytharum auxiliis transit Euphratem.* II. *Iuliano A. per Mesopotamiam iter facienti Saracenarum gentium reguli coronam auream et auxilia vltro offerunt: classis Rom. mille et centum nauium adueniens consternit Euphratem.* III. *Descriptiones muralium machinarum, ballistae, scorpionis vel onagri, arietis, helepoleos, ac malleoli.* IV. *Iulianus A. apud Circesium Aboram flumen cum omnibus copiis ponte nauali transgreditur, et milites alloquitur.* V. *Describuntur maiores prouinciae XVIII. regni Persarum, vna cum suis quaeque vrbibus, moresque nationum.* VI.

A. C. 363. Haec eo anno, vt praetereamus negotiorum minutias, agebantur. Iulianus vero iam ter consul adscito in collegium trabeae Sallustio praefecto per Gallias, quater ipse amplissimum inierat magistratum: et videbatur nouum, adiunctum esse Augusto priuatum, quod post Diocletianum et Aristobulum nullus meminerat gestum. Et licet accidentium varietatem sollicita mente praecipiens; multiplicatos expeditionis adparatus flagranti studio perurgeret: diligentiam tamen vbique diuidens, imperiique sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare, ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa et interneciua certamina obsidente Vespasiano posteaque Tito aegre est expugnatum, instaurare sumptibus

ptibus cogitabat immodicis: negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochensi, qui olim Britannias curauerat pro praefectis. Cum itaque rei idem fortiter instaret Alypius, iuuaretque prouinciae rector, metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris adsultibus erumpentes, fecere locum exustis aliquoties operantibus inaccessum: hocque modo elemento destinatius repellente, cessauit inceptum. Iisdem diebus legatos ad se missos ab vrbe aeterna, clare natos meritisque probabilis vitae compertos, Imperator honoribus diuersis adfecit: et Apronianum Romae decreuit esse praefectum, Octauianum proconsulem Africae, Venusto vicariam commisit Hispaniae; Rufinum Aradium comitem Orientis in locum auunculi sui Iuliani recens defuncti prouexit. Quibus vt conuenerat ordinatis, terrebatur omine quodam (vt docuit exitus) praesentissimo. Felice enim largitionum comite profluuio sanguinis repente exstincto, eumque comite Iuliano sequuto, vulgus publicos contuens titulos, Felicem Iulianum Augustumque pronuntiabat. Praecesserat aliud saeuum. Namque Kalendis ipsis Ianuariis adscendente eo gradile Genii templum, e sacerdotum consortio quidam caeteris diuturnior, nullo pulsante concidit, animamque insperato casu efflauit: quod adstantes interitum per imperitiam, an adulandi cupiditate, memorabant consulum seniori portendi nimirum Sallustio: sed vt adparuit non aetati, sed potestati maiori interitum propinquare monstrabatur. Super his alia quoque minora signa subinde, quid accideret, ostendebant. Inter ipsa enim exordia procinctus Parthici disponendi, nuntiatum est Constantinopolim terrae pulsu vibratam: quod horum periti minus laetum esse pronuntiabant, aliena peruadere molienti rectori. Ideoque intempestiuo conatu desistere suadebant: ita demum haec et similia contemni oportere firmantes, cum irruentibus armis

A. C. 363.

A. C. 363. externis lex vna ſit et perpetua, ſalutem omni ratione defendere, nihil remittente vi moris. Iiſdem diebus nuntiatum eſt ei per litteras, Romae ſuper hoc bello libros Sibyllae conſultos, vt iuſſerat, Imperatorem eo anno diſcedere a limitibus ſuis aperto prohibuiſſe reſponſo.

II. Inter haec tamen legationes gentium plurimarum auxilia pollicentium, liberaliter ſuſceptae remittebantur, ſpecioſa fiducia Principe reſpondente, nequaquam decere aduenticiis adiumentis rem vindicari Romanam, cuius opibus foueri conueniret amicos et ſocios, ſi auxilium eos adegerit neceſſitas implorare. Solum Arſacem monuerat Armeniae regem, vt collectis copiis validis iubenda opperiretur, quo tendere, quid deberet vrgere, propere cogniturus. Proinde cum primam conſultae rationes copiam praebuiſſent, rumore praecurſo hoſtiles occupare properans terras, nondum adulto vere miſſa per militares numeros expeditionali teſſera cunctos tranſire iuſſit Euphraten. Quo comperto, omnes euolant ex hibernis, tranſmiſſoque (vt textus docebat ſcriptorum) diſperſi per ſtationes varias, aduentum Principis exſpectabant. Ipſe autem Antiochiam egreſſurus, Heliopoliten quemdam Alexandrum Syriacae iurisdictioni praefecit, turbulentum et ſaeuum: dicebatque non illum meruiſſe; ſed Antiochenſibus auaris et contumelioſis huiuſmodi iudicem conuenire. Cumque eum profecturum deduceret multitudo promiſcua, itum felicem reditumque glorioſum exoptans, oransque vt deinde placabilis eſſet et lenior: nondum ira quam ex compellationibus et probris conceperat emollita, loquebatur aſperius, ſe eſſe eos adſerens poſtea non viſurum. Diſpoſuiſſe enim aiebat, hiemandi gratia per compendiariam viam, conſummato procinctu, Tarſum Ciliciae reverſurum: ſcripſiſſeque ad Memorium praeſidem, vt in eadem vrbe cuncta ſibi congrua pararentur: et hoc haud

haud diu poſtea contigit. Corpus namque eius illuc relatum, exſequiarum humili pompa in ſuburbano ſepultum eſt, vt ipſe mandarat. Iamque apricante caelo, tertio Nonas Martias profectus, Hierapolim ſolitis itineribus venit: vbi cum introiret ciuitatis capaciſſimae portas, ſiniſtra porticus ſubito lapſa, ſubter tendentes quinquaginta milites, exceptis plurimis vulneratis, tignorum tegularumque pondere magno colliſit. Vnde contractis copiis omnibus, Meſopotamiam tam propere ſigna commouit, vt fama de ſe nulla praeuerſa (id enim curatius obſeruarat) improviſus Aſſyrios occuparet. Denique cum exercitu et Scytharum auxiliis Euphrate nauali ponte transmiſſo, venit ad Batnas municipium Oſdroënae, ibique illaetabile portentum offendit. Cum enim calonum frequens multitudo ad ſuſcipiendum conſuete pabulum prope aceruum palearum ſtetiſſet impendio celſum, (hoc enim modo per regiones illas tales ſpecies conſtruuntur) rapientibus multis quaſſata congeries inclinata eſt, parique exitio quinquaginta obruit homines mole maxima ruinarum. A. C. 363.

III. Maeſtus exinde digreſſus venit curſu propero Carras, antiquum oppidum, Craſſorum et Romani exercitus aerumnis inſigne: vnde duae ducentes Perſidem viae regiae diſtinguuntur, laeua per Adiabenam et Tigridem, dextera per Aſſyrios et Euphraten. Ibi moratus aliquot dies dum neceſſaria parat, et Lunae quae religioſe per eos colitur tractus, ritu locorum fert ſacra, dicitur ante aras, nullo arbitrorum admiſſo, occulte paludamentum purpureum propinquo ſuo tradidiſſe Procopio, mandaſſeque arripere fidentius principatum, ſi ſe interiſſe didicerit apud Parthos. Hic Iuliani quieſcentis animus agitatus inſomniis, euenturum triſte aliquid praeſagiebat. Quocirca et ipſe, et viſorum interpretes praeſentia contemplantes, diem ſequuturum, qui erat quartum deci-

A. C. mum Kal. Apriles, obſeruari debere pronuntiabant.
363. Verum vt compertum eſt poſtea, hac eadem nocte Palatini Apollinis templum, praefecturam regente Aproniano, in vrbe conflagrauit aeterna: vbi ni multiplex iuuiſſet auxilium, etiam Cumana carmina conſumpſerat magnitudo flammarum. Poſt quae ita digeſta, agmina et commeatus omnis generis diſponenti, procurſatorum aduentu anhelantium etiam tum indicatur, equeſtres hoſtium turmas vicino limite quodam perrupto auertiſſe ſubito praedas. Cuius atrocitate mali perculſus, illico, vt ante cogitauerat, triginta millia lectorum militum eidem commiſit Procopio, iuncto ad parilem poteſtatem Sebaſtiano comite ex duce Aegypti: iiſdemque praecepit, vt intra Tigridem interim agerent, vigilanter omnia ſeruaturi, ne quid inopinum ex incauto latere oriretur, qualia multa ſaepe didicerat eueniſſe: mandabatque eis, vt ſi fieri potius poſſet, regi ſociarentur Arſaci: cumque eo per Corduenam et Moxoënam, Chiliocomo vberi Mediae tractu, partibusque aliis praeſtricto curſu vaſtatis, apud Aſſyrios adhuc agenti ſibi concurrerent, neceſſitatum articulis adfuturi. His ita ordinatis, ipſe exitu ſimulato per Tigrim, quod iter etiam re cibaria de induſtria iuſſerat inſtrui, flexit dextrorſus: et quieta nocte emenſa, mane iumentum quo veheretur ex vſu popoſcit: oblatusque ei equus Babylonius nomine, ictu torminis conſternatus, dum dolorum impatiens voluitur, auro lapillisque ornamenta diſtincta conſperſit. Quo oſtento laetior exclamavit, plaudentibus proximis, *Babylona humi procidiſſe, ornamentis omnibus ſpoliatam.* Et paulliſper detentus, vt omen per hoſtias litando firmaret, Dauanam venit caſtra praeſidiaria, vnde ortus Belias fluvius funditur in Euphraten. Hic corporibus cibo curatis et quiete, poſtridie ventum eſt ad Callinicum, munimentum robuſtum et commercandi opimitate gratiſſi-

gratissimum: vbi ante diem sextum Kal. quo Romae A. C.
Matri deorum pompae celebrantur annales, et carpen- 363.
tum quo vehitur simulacrum, Almonis vndis ablui perhibetur, sacrorum sollemnitate prisco more completa, somno per otium capto, exsultans pernoctauit et laetus. Luce vero sequuta profectus exinde per supercilia riparum fluuialium, aquis adulescentibus vndique conuenis, cum armigera gradiens manu, in statione quadam sub pellibus mansit: vbi Saracenarum reguli gentium genibus supplices nixi, oblata ex auro corona tamquam mundi nationumque suarum dominum adorarunt, suscepti gratanter, vt ad furta bellorum adpositi. Dumque hos alloquitur, Xerxis illius potentissimi regis instar classis aduenit, tribuno Constantiano cum comite Lucilliano ductante, quae latissimum flumen Euphraten artabat: in qua mille erant onerariae naues ex diuersa trabe contextae, commeatus abunde ferentes et tela et obsidionales machinas: quinquaginta aliae bellatrices, totidemque ad compaginandos necessariae pontes.

IV. Re ipsa admoneor, breuiter quantum mediocre potest ingenium, haec instrumentorum genera ignorantibus circumscripte monstrare: et ballistae figura docebitur prima. Ferrum inter axiculos duos firmum compaginatur et vastum, in modum regulae maioris extentum: cuius ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit, quadratus eminet stilus extentius, recto canalis angusti meatu cauatus, et hac multiplici chorda neruorum tortilium illigatus: eique cochleae duae ligneae coniunguntur aptissime, quarum prope vnam adsistit artifex contemplabilis, et subtiliter adponit in temonis cauamine sagittam ligneam spiculo maiore conglutinatam: hocque facto hinc inde validi iuuenes versant agiliter rotabilem flexum. Cum ad extremitatem neruorum acumen venerit summum, percita interno pulsu a ballista ex oculis auo-

A. C. 363. lat, interdum nimio ardore ſcintillans: et euenit ſaepius, vt antequam telum cernatur, dolor letale vulnus agnoſcat. Scorpionis autem, quem adpellant nunc onagrum, huiuſmodi forma eſt. Dolantur axes duo quernei vel ilicei, curuanturque mediocriter, vt prominere videantur in gibbas, hique in modum ſerratoriae machinae connectuntur, ex vtroque latere patentius perforati: quos inter per cauernas funes colligantur robuſti, compagem ne diſſiliat continentes. Ab hac medietate reſtium ligneus ſtilus exſurgens obliquus, et in modum iugalis temonis erectus, ita neruorum nodulis implicatur, vt altius tolli poſſit et inclinari: ſummitatique eius vnci ferrei copulantur, e quibus pendet ſtuppea vel ferrea funda: cui ligno fulmentum proſternitur ingens, cilicium paleis confertum minutis, validis nexibus illigatum, et locatum ſuper congeſtos caeſpites vel latericios aggeres. Nam muro ſaxeo huiuſmodi moles impoſita, disiectat quidquid inuenerit ſubter, concuſſione violenta, non pondere. Cum igitur ad concertationem ventum fuerit, lapide rotundo fundae impoſito, quaterni altrinſecus iuuenes repagula quibus incorporati ſunt funes explicantes, retrorſus ſtilum paene ſupinum inclinant: itaque demum ſublimis adſtans magiſter, clauſtrum quod totius operis continet vincula, reſerat malleo forti percuſſum: vnde abſolutus ictu volucri ſtilus, et mollitudine offenſus cilicii, ſaxum contorquet quidquid incurrerit colliſurum. Et tormentum quidem adpellatur ex eo, quod omnis explicatio torquetur: ſcorpio autem, quoniam aculeum deſuper habet erectum: cui etiam onagri vocabulum indidit aetas nouella ea re, quod aſini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides poſt terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora ſequentium, aut perfractis oſſibus capita ipſa diſplodant. Hinc ad arietem veniemus. Eligitur abies vel ornus excelſa, cuius ſummitas duro ferro conclu-

concluditur et prolixo, arietis efficiens prominulam A. C.
ſpeciem, quae forma huic machinamento vocabulum 363.
indidit: et ſic ſuſpenſa vtrimque tranſuerſis aſſeribus et ferratis, quaſi ex lance, vinculis trabis alterius continetur: eamque quantum menſurae ratio patitur multitudo retro repellens, rurſus ad obuia quaeque rumpenda protrudit ictibus validiſſimis, inſtar adſurgentis et caedentis arietis. Qua crebritate velut reciproci fulminis impetu aedificiis ſciſſis in rimas, concidunt ſtructurae laxatae murorum. Hoc genere operis, ſi fuerit exſerto vigore diſcuſſum, nudatis defenſoribus, ideoque ſolutis obſidiis, ciuitates munitiſſimae recluduntur. Pro his arietum meditamentis iam crebritate deſpectis, conditur machina ſcriptoribus hiſtoricis nota, quam Helepolim Graeci cognominamus: cuius opera diuturna Demetrius Antigoni filius regis, Rhodo aliisque vrbibus oppugnatis Poliorcetes eſt adpellatus. Aedificatur autem hoc modo. Teſtudo compaginatur immanis, axibus roborata longiſſimis, ferreisque clauis aptata: et contegitur coriis bubulis virgarumque recenti textura, atque limo adſperguntur eius ſuprema, vt flammeos detrectet et miſſiles caſus. Conſeruntur autem eius frontalibus triſulcae cuſpides praeacutae, ponderibus ferreis graues, qualia nobis pictores oſtendunt fulmina vel fictores, vt quidquid petierit aculeis exſertis abrumpat. Hanc ita validam molem rotis et funibus regens numeroſus intrinſecus miles, languidiori murorum parti viribus admouet concitis: et niſi deſuper propugnantium valuerint vires, colliſis parietibus aditus patefacit ingentes. Malleoli autem, teli genus, figurantur hac ſpecie: Sagitta eſt cannea, inter ſpiculum et arundinem multifido ferro coagmentata, quae in muliebris coli formam, quo nentur lintea ſtamina, concauatur ventre ſubtiliter et plurifariam patens, atque in alueo ipſo ignem cum aliquo ſuſcipit alimento. Et ſi emiſſa lentius arcu inuali-

A. C. inualido (ictu enim rapidiore exstinguitur) haeserit
363. vsquam, tenaciter cremat, aquisque consperſa acriores excitat aestus incendiorum, nec remedio vllo quam ſuperiacto puluere consopitur. Hactenus de instrumentis muralibus, e quibus pauca ſunt dicta: nunc ad rerum ordinem reuertamur.

V. Adſcitis Saracenorum auxiliis, quae animis obtulere promptiſſimis, tendens Imperator agili gradu, Cercuſium principio menſis Aprilis ingreſſus eſt, munimentum tutiſſimum, et fabre politum: cuius moenia Abora et Euphrates ambiunt flumina, velut ſpatium inſulare fingentes. Quod Diocletianus exiguum ante hac et ſuſpectum, muris turribusque circumdedit celſis, cum in ipſis barbarorum confiniis interiores limites ordinaret, ne vagarentur per Syriam Perſae, ita vt paucis ante annis cum magnis prouinciarum contigerat damnis. Namque cum Antiochiae in alto ſilentio, ſcenicis ludis mimus cum vxore immiſſus, in medio ſumpta quaedam imitaretur, populo venuſtate attonito, coniunx, *Niſi ſomnus eſt*, inquit, *en Perſae*: et retortis plebs vniuerſa ceruicibus, exacerbantia in ſe tela declinans ſpargitur paſſim. Ita ciuitate incenſa, et obtruncatis pluribus, qui pacis more palabantur effuſius, incenſisque locis finitimis et vaſtatis, onuſti praeda hoſtes ad ſua remearunt innoxii: Mareade viuo exuſto, qui eos ad ſuorum interitum ciuium duxerat inconſulte. Et haec quidem Gallieni temporibus euenerunt. Iulianus vero dum moratur apud Cercuſium, vt per naualem Aborae pontem exercitus et omnes ſequelae tranſirent: litteras triſtes Salluſtii Galliarum praefecti ſuſcepit, orantis ſuſpendi expeditionem in Parthos, obteſtantisque ne ita intempeſtiue, nondum pace numinum exorata, irreuocabile ſubiret exitium. Poſthabito tamen ſuaſore cautiſſimo, fidentius vltra tendebat: quoniam nulla vis humana vel virtus meruiſſe vmquam potuit, vt quod

quod praescripsit fatalis ordo, non fiat. Statimque transgressus, pontem auelli praecepit, ne cui militum ab agminibus propriis reuertendi fiducia remaneret. Pari sorte hic quoque omen illaetabile visum est, adparitoris cuiusdam cadauer extentum carnificis manu deleti: quem praefectus Sallustius praesens ea re supplicio capitali damnarat, quod intra praestitutum diem alimentorum augmentum exhibere pollicitus, casu impediente frustratus est. Sed miserando homine trucidato, postridie aduenit, vt ille promiserat, alia classis abunde vehens annonam. Profecti exinde Zaitham venimus locum, qui olea arbor interpretatur. Hic Gordiani Imperatoris longe conspicuum vidimus tumulum, cuius actus a pueritia prima, exercituumque felicissimos ductus, et insidiosum interitum digessimus tempore competenti. Vbi cum pro ingenita pietate consecrato Principi parentasset, pergeretque ad Duram desertum oppidum, procul militarem cuneum conspicatus stetit immobilis: eique dubitanti quid ferrent, offertur ab eis immanissimi corporis leo, cum aciem peteret multiplici telorum iactu confossus. Quo omine velut certiore iam spectaculi prosperioris elatus, exsultantius incedebat: sed incerto fatu fortunae aliorsum prorupit euentus. Obitus enim regis portendebatur, sed cuius, erat incertum. Nam et oracula dubia legimus, quae non nisi casus discreuere postremi: vt fidem vaticinii Delphici, quae post Halyn flumen transmissum, maximum regnum deiecturum praedixerat Croesum: et aliam quae Atheniensibus ad certandum contra Medos oblique destinaverat mare: sortemque his posteriorem veram quidem, sed non minus ambiguam; *Aio te Aeacida Romanos vincere posse.* Etrusci tamen haruspices qui comitabantur, gnari prodigialium rerum, cum illis procinctum hunc saepe arcentibus non crederetur, prolatis libris exercitualibus ostendebant signum hoc esse A. C. 363.

prohibi-

A. C. prohibitorium, principique aliena, licet iuste, inua-
363. denti contrarium. Sed calcabantur philosophis refragantibus, quorum reuerenda tunc erat auctoritas, errantium subinde, et in parum cognitis perseuerantium diu. Etenim vt probabile argumentum ad fidem implendam scientiae suae id praetendebant, quod et Maximiano antehac Caesari cum Narseo Persarum rege iam congressuro, itidem leo et aper ingens trucidati simul oblati sunt, et superata gente discessit incolumis: illo minime contemplato, quod aliena petenti portendebatur exitium, et Narseus primus Armeniam Romano iuri obnoxiam occuparat. Sequuto itidem die, qui erat VII. Idus Aprilis, sole vergente iam in occasum, ex parua nubecula subito aëre crassato vsus adimitur lucis: et post minacem tonitruum crebritatem et fulgurum, Iouianus nomine miles de caelo tactus cum duobus equis concidit, quos potu satiatos a flumine reducebat. Eoque viso harum rerum interpretes arcessiti interrogatique, etiam id vetare procinctum fidentius adfirmabant, fulmen consiliarium esse monstrantes: (ita enim adpellantur, quae dissuadent aliquid fieri vel suadent.) Ideoque hoc nimis cauendum, quod militem celsi nominis cum bellatoriis iumentis exstinxit: et hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere fulgurales pronuntiant libri. Contra philosophi, candorem ignis sacri repente conspecti nihil significare aiebant, sed esse acrioris spiritus cursum, ex aethere aliqua vi ad inferiora detrusum: aut si exinde praenoscitur aliquid, incrementa claritudinis Imperatori portendi gloriosa coeptanti, cum constet flammas suapte natura nullo obstante ad sublimia conuolare. Peracto igitur, vt ante dictum est, ponte, cunctisque transgressis, Imperator antiquissimum omnium ratus est, militem alloqui, sui rectorisque fiducia properantem intrepide. Signo itaque per lituos dato, cum centuriae omnes, et cohortes, et manipuli

nipuli conueniſſent, ipſe aggere glaebali adſiſtens, coronaque celſarum circumdatus poteſtatum, talia ore ſereno diſſeruit, fauorabilis ſtudio concordi cunctorum. *Contemplans maximis viribus et alacritate vos vigere, fortiſſimi milites, concionari diſpoſui, docturus ratione multiplici, non nunc primitus, vt maledici muſſitant, Romanos penetraſſe regna Perſidis. Namque vt Lucullum tranſeam vel Pompeium, qui per Albanos, et Maſſagetas, quos Alanos nunc adpellamus, hac quoque natione perrupta vidit Caſpios lacus: Ventidium nouimus Antonii legatum ſtrages per hos tractus innumeras edidiſſe. Sed vt a vetuſtate diſcedam, haec quae tradidit recens memoria replicabo. Traianus, et Verus, ac Seuerus hinc ſunt digreſſi victores et tropaeati: rediſſetque pari ſplendore iunior Gordianus, cuius monumentum nunc vidimus honorate, apud Reſainam ſuperato fugatoque rege Perſarum, ni factione Philippi praefecti praetorio, ſceleſte iuuantibus paucis in hoc vbi ſepultus eſt loco, vulnere impio cecidiſſet. Nec errauere diu manes eius inulti, quod velut elaborante iuſtitia, omnes qui in eum conſpirauere, cruciabilibus interiere ſuppliciis. Et illos quidem voluntas ad altiora propenſior ſubire impulit facinora memoranda: nos vero miſeranda recens captarum vrbium, et inultae caeſorum exercituum vmbrae, et damnorum magnitudines caſtrorumque amiſſiones ad haec quae propoſuimus hortantur, votis omnium ſociis, vt medeamur praeteritis, et honorata huius lateris ſecuritate rep. quae de nobis magnifice loquatur poſteritas, relinquamus. Adero vbique vobis adiumento numinis ſempiterni Imperator, et anteſignanus, et conturmalis ominibus ſecundis, vt reor. At ſi fortuna verſabilis in pugna me vſquam fuderit, mihi vero pro Romano orbe memet vouiſſe ſufficiet, vt Curtii Muciique veteres, et clara proſapia Deciorum. Abolenda nobis natio moleſtiſſima, cuius in gladiis nondum*

A. C. 363.

A. C. 363. *nondum nostrae propinquitatis exaruit cruor. Plures absumptae sunt maioribus nostris aetates, vt interirent radicitus quae vexabant. Deuicta est perplexo et diuturno Marte Carthago: sed eam dux inclytus timuit superesse victoriae. Euertit funditus Numantiam Scipio post multiplices casus obsidionis emensos. Fidenas, ne imperio subcrescerent aemulae, Roma subvertit: et Faliscos ita oppressit, et Veios, vt suadere nobis laboret monumentorum veterum fides, vt has civitates aliquando valuisse credamus. Haec vt antiquitatum peritus exposui: superest vt auiditate rapiendi posthabita, quae insidiatrix saepe Romani militis fuit, quisque agmini cohaerens incedat; cum ad necessitatem congrediendi fuerit ventum, signa propria sequuturus; sciens quod si remanserit vsquam, exsectis cruribus relinquetur. Nihil enim praeter dolos et insidias hostium vereor nimium callidorum. Ad summam polliceor vniuersis, rebus post haec prospere mitigatis, absque omni praerogatiua principum, qui quod dixerint vel censuerint pro potestate auctoritatis iustum esse existimant, rationem me recte consultorum vel secus, si quis exegerit, redditurum. Quocirca erigite iam nunc quaeso, erigite animos vestros, multa praesumentes et bona, aequata sorte nobiscum quidquid occurrerit difficile subituri, et coniectantes aequitati semper solere iungi victoriam.* Conclusa oratione ad hunc gratissimum finem, ductoris gloria proeliator miles exsultans, speque prosperorum elatior, sublatis altius scutis nihil periculosum fore vel arduum clamitabat, sub Imperatore plus sibi laboris quam gregariis indicente. Maxime omnium id numeri Gallicani fremitu laetiore monstrabant: memores aliquoties eo ductante, perque ordines discurrente, cadentes vidisse gentes aliquas, alias supplicantes.

VI. Res adegit huc prolapsa, vt in excessu celeri situm monstrare Persidis, descriptoribus gentium curiose

riose digestum, e quibus aegre vera dixere paucissimi. Quod autem erit paullo prolixior textus, ad scientiam proficiet plenam. Quisquis enim adfectat nimiam breuitatem vbi narrantur incognita: non quid signatius explicet, sed quid debeat praeteriri scrutatur. Hoc regnum quondam exiguum, multisque antea nominibus adpellatum ob caussas quas saepe retulimus: cum apud Babylona Magnum fata rapuissent Alexandrum, in vocabulum Parthi concessit Arsacis obscure geniti, latronum inter adulescentiae rudimenta ductoris, verum paullatim in melius mutato proposito, clarorum contextu factorum aucti sublimius. Qui post multa gloriose et fortiter gesta, superato Nicatore Seleuco eiusdem Alexandri successore, cui victoriarum crebritas hoc indiderat cognomentum, praesidiisque Macedonum pulsis ipse tranquillius agens, temperator obedientium fuit et arbiter lenis. Denique post finitima cuncta, vi vel aequitatis consideratione, vel metu subacta, ciuitatum et castrorum castellorumque munimentis oppleta Perside, adsuefactaque timori esse accolis omnibus, quos antea formidabat, medium ipse agens cursum aetatis, placida morte decessit. Certatimque summatum et vulgi sententiis concinentibus, astris (vt ipsi existimant) ritus sui consecratione permistus est omnium primus. Vnde ad id tempus reges eiusdem gentis praetumidi, adpellari se patiuntur Solis fratres et Lunae: vtque Imperatoribus nostris Augusta nuncupatio amabilis est et optata; ita regibus Parthicis abiectis et ignobilibus antea, incrementa dignitatum felicibus Arsacis auspiciis accessere vel maxima. Quamobrem numinis eum vice venerantur et colunt, eousque propagatis honoribus, vt ad nostri memoriam non nisi Arsacides is sit, quisquam in suscipiendo regno cunctis anteponatur: et in qualibet ciuili concertatione, quae adsidue apud eos eueniunt, velut sacrilegium quisque caueat, ne dextera sua Arsacidem

A. C. 363.

T

A. C. 363. ſacidem arma geſtantem feriat vel priuatum. Satisque conſtat hanc gentem regna, populis vi ſuperatis compluribus, dilataſſe aduſque Propontidem et Thracias: ſed alte ſpirantium ducum ſuperbia, licenter graſſantium per longinqua, aerumnis maximis imminutam: primo per Cyrum, quem Boſpori fretum cum multitudine fabuloſa tranſgreſſum, ad internecionem deleuit Tomyris regina Scytharum, vltrix acerrima filiorum. Deinde cum Dareus, poſteaque Xerxes Graeciam elementorum vſu mutato adgreſſi, cunctis paene copiis terra marique conſumptis, vix ipſi tutum inuenere diſceſſum: vt bella praetereamus Alexandri, et teſtamento nationem omnem in ſucceſſoris vnius iura translatam. Quibus peractis tranſcurſisque temporibus longis, ſub conſulibus, et deinceps in poteſtatem Caeſarum redacta rep. nobiſcum eae nationes ſubinde dimicarunt, paribusque momentis interdum, aliquoties ſuperatae, nonnumquam abiere victrices. Nunc locorum ſitum quantum ratio ſinit, carptim breuiterque abſoluam. Hae regiones in amplitudines diffuſae longas et latas, ex omni latere inſuloſum et celebre Perſicum ambiunt mare: cuius oſtia adeo eſſe perhibentur anguſta, vt ex Harmozonta Carmaniae promuntorio contra oppoſitum aliud promuntorium, quod adpellant incolae Maces, ſine impedimento cernatur. Quibus anguſtiis permeatis, cum latitudo patuerit nimis extenſa, nauigatio aduſque vrbem Teredona porrigitur, vbi poſt iacturas multiplices pelago miſcetur Euphrates: omnisque ſinus dimenſione littorea in numerum viginti millium ſtadiorum velut ſpatio detornato finitur: cuius per oras omnes oppidorum eſt denſitas et vicorum, nauiumque crebri diſcurſus. Ergo permeatis anguſtiis antedictis, venitur ad Armeniae ſinum, Orienti obiectum interuallo. Cantichus nomine panditur ſinus auſtralis: haud procul inde alius quem vocant Chaliten,

ten, occiduo obnoxius ſideri. Hinc praeſtrictis pluribus inſulis, e quibus paucae ſunt notae, Indorum mari iunguntur oceano, qui feruentem ſolis exortum ſuſcipit omnium primus, ipſe quoque nimium calens. Vtque geographici ſtili formarunt, hac ſpecie diſtinguitur omnis circuitus antedictus. Ab Arctoo cardine aduſque Caſpias portas Caduſiis conterminat, et Scytharum gentibus multis, et Arimaſpis hominibus luſcis et feris: ab occidua plaga contingit Armenios, et Niphaten, et in Aſia ſitos Albanos, mare rubrum, et Scenitas Arabas quos Saracenos poſteritas adpellavit: Meſopotamiam ſub axe meridiali deſpectat: Orienti a fronte contrarius, ad Gangen extenditur flumen, quod Indorum interſecans terras, in pelagus eiectatur auſtrale. Sunt autem in omni Perſide hae regiones maximae, quas Vitaxae, id eſt, magiſtri equitum curant, et regis ſatrapae (nam minores plurimas recenſere difficile eſt et ſuperfluum) Aſſyria, Suſiana, Media, Perſis, Parthia, Carmania maior, Hyrcania, Margiana, Bactriani, Sogdiani, Sacae, Scythia vltra Emodem montem, Serica, Aria, Paropaniſadae, Drangiana, Arachoſia, et Gedroſia. Citra omnes propinqua eſt nobis Aſſyria, celebritate et magnitudine, et multiformi feracitate ditiſſima: quae per populos pagosque amplos diffuſa quondam et copioſa, ad vnum conceſſit vocabulum, et nunc omnis adpellatur Aſſyria: vbi inter baccarum vulgariumque abundantiam frugum bitumen naſcitur prope lacum nomine Soſingiten, cuius alueo Tigris voratus fluensque ſubterraneus, percurſis ſpatiis longis emergit. Hic et naphtha gignitur picea ſpecie glutinoſa, ſimilis ipſa quoque bitumini: cui etiamſi auicula inſederit breuis, praepedito volatu ſubuerſa penitus euaneſcit. Et cum hoc liquoris ardere coeperit genus, nullum inueniet humana mens, praeter puluerem exſtinguendi commentum. In his pagis hiatus quoque conſpi-

A. C. 363.

A. C. 363. citur terrae, vnde halitus letalis exſurgens, quodcumque animal proxime ſteterit, odore graui conſumit. Quae lues oriens a profundo quodam puteo: cum os eius exceſſerit latum, antequam ſublimius vagaretur, terras circumſitas inhabitabiles acerbitate feciſſet. Cuius ſimile foramen apud Hierapolim Phrygiae antehac, vt adſerunt aliqui, videbatur: vnde emergens itidem noxius ſpiritus perſeueranti odore quidquid prope venerat corrumpebat, abſque ſpadonibus ſolis: quod qua cauſa eueniat, rationibus phyſicis permittatur. Apud Asbamaei quoque Iouis templum in Cappadocia, vbi ampliſſimus ille philoſophus Apollonius traditur natus prope oppidum Tyana, ſtagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus ſeſeque reſorbens, numquam extra margines intumeſcit. Intra hunc circuitum Adiabena eſt, Aſſyria priſcis temporibus vocitata, longaque adſuetudine ad hoc translata vocabulum ea re, quod inter Onam et Tigridem ſita nauigeros fluuios, adiri vado numquam potuit: *tranſire* enim διαβαίνειν dicimus Graeci: et veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem id dicimus, quod in his terris amnes ſunt duo perpetui, quos et tranſiuimus, Diabas et Adiabas, iuncti naualibus pontibus: ideoque intelligi Adiabenam cognominatam, vt a fluminibus maximis Aegyptus, Homero auctore, et India, et Euphratenſis ante hac Commagena: itidemque Hiberia ex Hibero, nunc Hiſpania, et a Baeti amne inſigni prouincia Baetica. In hac Adiabena Ninus eſt ciuitas, quae olim Perſidis regna poſſederat, nomen Nini potentiſſimi quondam regis Semiramidis mariti declarans, et Ecbatana, et Arbela, et Gaugamela, vbi Darium Alexander poſt diſcrimina varia proeliorum incitato Marte proſtrauit. In omni autem Aſſyria multae ſunt vrbes: inter quas Apamia eminet Meſene cognominata, et Teredon, et Apollonia, et Vologeſſia, hisque ſimiles multae. Splendidiſſimae

ſimae vero et peruulgatae hae ſolae ſunt tres: Babylon, A. C.
cuius moenia bitumine Semiramis ſtruxit (arcem enim 363.
antiquiſſimus rex condidit Belus) et Cteſiphon, quam Vardanes priſcis temporibus inſtituit, poſteaque rex Pacorus incolarum viribus amplificatam et moenibus, Graeco indito nomine Perſidis effecit ſpecimen ſummum: poſt hanc Seleucia, ambitioſum opus Nicatoris Seleuci. Qua per duces Veri Caeſaris (vt ante retulimus) expulſata, auulſum ſedibus ſimulacrum Comei Apollinis, perlatumque Romam, in aede Apollinis palatini deorum antiſtites collocarunt. Fertur autem, quod poſt direptum hoc idem figmentum, incenſa ciuitate, milites fanum ſcrutantes inuenere foramen anguſtum: quo reſerato vt pretioſum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluſo a Chaldaeorum arcanis labes primordialis exſiluit, quae inſanabilium vi concepta morborum, eiuſdem Veri Marcique Antonini temporibus, ab ipſis Perſarum finibus, aduſque Rhenum et Gallias cuncta contagiis polluebat et mortibus. Hic prope Chaldaeorum eſt regio altrix philoſopiae veteris, vt memorant ipſi, apud quos veridica vaticinandi fides eluxit. Perfluunt autem has eaſdem terras potiores ante alios amnes hi quos praediximus, et Marſes, et flumen regium, et Euphrates cunctis excellens: qui tripartitus, nauigabilis per omnes eſt riuos, inſulasque circumfluens, et arua cultorum induſtria diligentius rigans; vomeri et gignendis arbuſtis habilia facit. His tractibus Suſiani iunguntur, apud quos non multa ſunt oppida, inter alia tamen eminet Suſa, ſaepe domicilium regum, et Arſiana, et Sele, et Aracha: caetera breuia ſunt et obſcura. Fluuii vero multi per haec loca diſcurrunt, quibus praeſtant Oroates, et Harax, et Meſeus, per arenoſas anguſtias quae a rubro prohibent Caſpium mare, aequoream multitudinem inundantes. At in laeua Media confinis Hyrcano panditur mari: quam

 ante

A. C. 363. ante regnum Cyri ſuperioris, et incrementa Perſidos, legimus Aſiae reginam totius Aſſyriis domitis, quorum plurimos pagos in Acropatenae vocabulum permutatos belli iure poſſedit. * Pugnatrix natio, et formidanda poſt Parthos, quibus vincitur ſolis, regiones inhabitans ad ſpeciem quadratae figurae formatas. Harum terrarum incolae omnes ad latitudinem nimiam extenduntur, eiſque maximae celſitudines imminent montium, quos Zacram, et Orontem, et Iaſonium vocant. Coroni quoque montis altiſſimi partem habitantes occiduam, frumentariis agris adfluunt et vinarijs, pingui fecunditate laetiſſimi, et fluminibus fontiumque venis liquidis locupletes. Sunt apud eos prata virentia: fetus equarum nobilium, quibus (vt ſcriptores antiqui docent, nos quoque vidimus) ineuntes proelia viri ſumma vi vehi exſultantes ſolent, quos Neſaeos adpellant. Abundant aeque ciuitatibus quibus Media, et vicis in modum oppidorum exſtructis, et multitudine incolarum. Vtque abſolute dicatur, vberrimum eſt habitaculum regum. In his tractibus magorum agri ſunt fertiles: ſuper quorum ſecta ſtudiisque, quoniam huc incidimus, pauca conueniet expediri. Magiam opinionum inſignium auctor ampliſſimus Plato, Machagiſtiam eſſe verbo myſtico docet, diuinorum incorruptiſſimum cultum, cuius ſcientiae ſaeculis priſcis multa ex Chaldaeorum arcanis Bactrianus addidit Zoroaſtres: deinde Hyſtaſpes rex prudentiſſimus Darii pater. Qui cum ſuperioris Indiae ſecreta fidentius penetraret, ad nemoroſam quamdam venerat ſolitudinem, cuius tranquillis ſilentiis praecelſa Brachmanorum ingenia potiuntur: eorumque monitu rationes mundani motus et ſiderum, puroſque ſacrorum ritus quantum colligere potuit eruditus, ex his quae didicit, aliqua ſenſibus magorum infudit: quae illi cum diſciplinis praeſentiendi futura, per ſuam quiſque progeniem, poſteris aetatibus tradunt.

dunt. Ex eo per ſaecula multa ad praeſens vna ea- A. C.
demque proſapia multitudo creata, deorum cultibus 363.
dedicatur. Feruntque ſi iuſtum eſt credi, etiam ignem caelitus lapſum apud ſe ſempiternis foculis cuſtodiri, cuius portionem exiguam ut fauſtam praeiſſe quondam Aſiaticis regibus dicunt. Huius originis apud veteres numerus erat exilis, eiusque miniſteriis Perſicae poteſtates in faciendis rebus diuinis ſollemniter vtebantur. Eratque piaculum aras adire, vel hoſtiam contrectare, antequam magus conceptis precationibus libamenta diffunderet praecurſoria. Verum aucti paullatim, in amplitudinem gentis ſolidae conceſſerunt et nomen: villasque inhabitantes nulla murorum firmitudine communitas, et legibus ſuis vti permiſſi, religionis reſpectu ſunt honorati. Ex hoc magorum ſemine ſeptem poſt mortem Cambyſis regnum iniſſe Perſidos antiqui memorant libri, docentes eos Darii factione oppreſſos, imperitandi initium equino hinnitu ſortiti. In hac regione oleum conficitur medicum, quo illitum telum ſi emiſſum lentius laxiore arcu (nam ictu exſtinguitur rapido) haeſerit vſquam, tenaciter cremat: et ſi aqua voluerit abluere quiſquam, aeſtus excitat acriores incendiorum, nec remedio vllo quam iactu pulueris conſopitur. Paratur autem hoc modo. Oleum vſus communis herba quadam infectum condiunt harum rerum periti, ad diuturnitatem ſeruantes, et coaleſcens durant ex materia venae naturalis, ſimilis oleo craſſiori: quae ſpecies gignitur apud Perſas, quam (vt diximus) naphtham vocabulo adpellauere gentili. Per haec loca ciuitates diſperſae ſunt plures, queis omnibus praeſtant Zombis, et Patigran, et Gazaca: inter quas opibus et magnitudine moenium conſpicuae ſunt Heraclia, et Arſacia, et Europos, et Cyropolis, et Ecbatana, ſub Iaſonio monte in terris ſitae Syromedorum. Amnes has regiones praetereunt multi, quorum maximi ſunt Choaſpes, et

A. C. Gyndes, et Amardus, et Charinda, et Cambyses, et
363. Cyrus, cui magno et specioso Cyrus ille superior rex amabilis, abolito vetere id vocabulum dedit, cum ereptum ire regna Scythica destinaret: quod et fortis est, vt ipse etiam ferebatur, et vias sibi, vt ille, impetu ingenti molitus, in Caspium delabitur mare. Per tractus meridianos expansa, post haec confinia, littoribus proxima Persis habitatur antiqua, minutis frugibus diues et palmite, aquarumque copia iucundissima. Amnes quippe multi per eam antedictum influunt sinum: quorum maximi sunt Vatrachites, Rogomanis, et Brisoana, atque Bagrada. Oppida vero mediterranea sunt ampliora: incertum enim qua ratione per oras maritimas nihil condiderunt insigne: inter quae Persepolis est clara, et Ardea, et Obroatis, atque Tragonice. Insulae vero visuntur ibi tres tantum, Tabiana, et Fara, et Alexandria. His propinquant Parthi siti sub Aquilone, colentes niuales terras et pruinosas: quorum regiones Choatres fluuius interscindit caeteris abundantior: et haec potiora residuis sunt oppida, Genonia, Moesia, Charax, Apamia, Artacana, et Hecatompylos, a cuius finibus per Caspia littora adusque portarum angustias stadia quadraginta numerantur et mille. Feri sunt illic habitatores pagorum omnium, atque pugnaces: eosque ita certamina iuuant et bella, vt iudicetur inter alios omnes beatus, qui in proelio profuderit animam. Excedentes enim e vita morte fortuita, conuiciis insectantur vt degeneres et ignauos. Quibus ab Orientali Australique plaga Arabes beati conterminant, ideo sic adpellati, quod frugibus iuxta, et fetibus, et palmite, odorumque suauitate multiplici sunt locupletes: magnaeque eorum partes mare rubrum a latere dextro contingunt: laeua Persico mari collimitant, elementi vtriusque potiri bonis omnibus adsueti. Vbi et stationes, et portus tranquilli sunt plures, et emporia densa,

ſa, et diuerſoria regum ambitioſa nimium et decora, A. C.
aquarumque ſuapte natura calentium ſaluberrimi fon- 363.
tes, et riuorum fluminumque multitudo perſpicua, ſoſpitalisque temperies caeli, vt recte ſpectantibus nihil eis videatur ad felicitatem deeſſe ſupremam. Ac licet abundet vrbibus mediterraneis atque maritimis, campisque copioſis et vallibus, has tamen ciuitates habet eximias Geapolim, et Naſcon, et Baraba, itidemque Nagara, et Mephram, et Taphra, et Dioſcuriada. Inſulas autem complures habet per vtrumque proximas mare, quas dinumerare non refert. Inſignior tamen aliis Turgana eſt, in qua Serapidis maximum eſſe dicitur templum. Poſt huius terminos gentis, Carmania maior verticibus celſis erigitur, aduſque Indicum pertinens mare, fructuariis arboreisque fetibus culta, ſed obſcurior Arabum terris multo et minor: fluminibus tamen ipſa quoque non minus abundans, caeſpitisque vbere iuxta fecunda. Amnes autem ſunt hic caeteris notiores Sagareus, et Saganis, et Hydriacus. Sunt etiam ciuitates, licet numero paucae, victu tamen et cultu perquam copioſae: inter quas nitet Carmana omnium mater, et Portoſpana, et Alexandria, et Hermupolis. Interius vero pergenti occurrunt Hyrcani, quos eiuſdem nominis alluit mare. Apud quos glaebae macie internecante ſementes, ruris colendi cura eſt leuior: ſed veſcuntur venatibus, quorum varietate immane quantum exuberant. Vbi etiam tigridum millia multa cernuntur, feraeque beſtiae plures: quae cuiuſmodi ſolent capi commentis, dudum nos meminimus retuliſſe. Nec ideo tamen ſtiuam ignorant, ſed ſeminibus teguntur aliquae partes, vbi ſolum eſt pinguius: nec arbuſta deſunt in locis habilibus ad plantandum, et marinis mercibus plerique ſuſtentantur. Hic amnes duo peruulgati ſunt nominis, Oxus et Maxera, quos vrgente inedia ſuperantes natatu aliquoties tigres, improuiſae

A. C. 363. finitima populantur. Habent etiam ciuitates inter minora municipia validas, duas quidem maritimas, Socunda et Saramanna: mediterraneas alias, Azmornam et Solen, et his nobiliorem Hyrcanam. Contra hanc gentem ſub Aquilone dicuntur Abii verſari, genus piiſſimum, calcare cuncta mortalia conſuetum: quos (vt Homerus fabuloſius canit) Iupiter ab Idaeis montibus contuetur. Sedes vicinas poſt Hyrcanos ſortiti ſunt Margiani, omnes paene collibus altis vndique circumſaepti, ideo a mari diſcreti. Et quamquam pleraque ſunt ibi deſerta aquarum paenuria, quaedam tamen habent oppida: ſed Iaſonion, et Antiochia, et Niſea, ſunt aliis notiora. Proximos his limites poſſident Bactriani, natio antehac bellatrix et potentiſſima, Perſisque ſemper infeſta, antequam circumſitos populos omnes ad ditionem gentilitatemque traherent nominis ſui: quam rexere veteribus ſaeculis etiam Arſaci formidabiles reges. Eius pleraeque partes, ita vt Margiana, procul a littoribus ſunt diſparatae, ſed humi gignentium fertiles: et pecus quod illic per campeſtria loca veſcitur et montana, membris eſt magnis compactum et validis: vt indicio ſunt cameli a Mithridate exinde perducti, et primitus in obſidione Cyzicena viſi Romanis. Gentes iiſdem Bactrianis obediunt plures, quas exſuperant Tochari: et ad Italiae ſpeciem crebris fluminibus inundantur: e quibus Artemis et Zariaſpes ante ſibi conſociati, itidemque Ochus et Orchomanes iuncti conuenis aquis augent immania Oxi fluenta. Sunt et hic ciuitates quas amnes diuerſi perſtringunt, his cedentes vt melioribus, Chatra, et Charte, et Alicodra, et Aſtacia, et Menapila, et Bactra ipſa, vnde regnum et vocabulum nationis eſt inſtitutum. Sub imis montium pedibus quos adpellant Sogdios: inter quos amnes duo fluunt nauium capaciſſimi, Araxates et Dymas, qui per iuga vallesque praecipites in campeſtrem planitiem decur-

decurrentes, Oxiam nomine paludem efficiunt longe lateque diffusam. Hic inter alia oppida celebrantur Alexandria, et Cyreschata, et Drepsa metropolis. His contigui sunt Sacae, natio fera, squalentia incolens loca, solo pecori fructuosa, ideo nec ciuitatibus culta: cui Ascanimia mons imminet, et Comedus. Praeter quorum radices, et vicum quem Lithinon pyrgon adpellant, iter longissimum patet mercatoribus peruium, ad Seras subinde commeantibus. Circa defectus et crepidines montium, quos Imauos et Tapurios vocant, Scythae sunt intra Persicos fines, Asianis contermini Sarmatis, Alanorumque latus tangentes extremum. Qui velut agentes quodam in secessu, coalitique solitudine, per interualla dispersi sunt longa, adsueti victu vili et paupertino. Et gentes quidem variae hos incolunt tractus, quas nunc recensere alio properans superfluum puto. Illud tamen sciendum est, inter has nationes paene ob asperitatem nimiam inaccessas, homines esse quosdam mites et pios; vt Iaxartae sunt et Galactophagi, quorum meminit vates Homerus in hoc versu: A. C. 363.

Γλακτοφάγων ἀβίωντε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

Inter flumina vero multa, quae per has terras vel potioribus iungit natura, vel lapsu post trahit in mare, Roemnus celebris est, et Iaxartes, et Talicus. Ciuitates autem non nisi tres solas habere noscuntur, Aspabota, et Chauriana, et Saga. Vltra haec vtriusque Scythiae loca, contra orientalem plagam in orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras vbertate regionum et amplitudine circumspectos: ab occidentali latere Scythis adnexos: a septemtrione et orientali, niuosae solitudini cohaerentes: qua meridiem spectant, adusque Indiam porrectos et Gangem. Adpellantur autem iidem montes, Anniua, et Nazauicium, et Asmira, et Emodon, et Opurocarra. Hanc itaque planitiem vndique prona decli-

A. C. 363. decliuitate praeruptam, terrasque lato ſitu diſtentas, duo famoſi nominis flumina, Oechardes et Bautis lentiore meatu percurrunt. Et diſpar eſt tractuum diverſorum ingenium: hic patulum, alibi molli deuexitate ſubductum: ideoque ſatietate frugum, et pecoribus, et arbuſtis exuberat. Incolunt autem fecundiſſimam glaebam variae gentes, e quibus alitrophagi, et Annibi, et Sizyges, et Chardi Aquilonibus obiecti ſunt et pruinis. Exortum vero ſolis ſuſpiciunt Rabannae, et Aſmirae, et Eſſedones omnium ſplendiſſimi: quibus Athagorae ab occidentali parte cohaerent, et Aſpacarae. Betae vero auſtrali celſitudini montium inclinati, vrbibus licet non multis, magnis tamen celebrantur et opulentis: inter quas maximae Aſmira, et Eſſedon, et Aſparata, et Sera, nitidae ſunt et notiſſimae. Agunt autem ipſi quietius Seres, armorum ſemper et proeliorum expertes: vtque hominibus ſedatis et placidis otium eſt voluptabile, nulli finitimorum moleſti. Caeli apud eos iucunda ſalubrisque temperies, aëris facies munda, leniumque ventorum commodiſſimus flatus: et abunde ſiluae ſublucidae: a quibus arborum fetus aquarum adſperginibus crebris, velut quaedam vellera molientes, ex lanugine et liquore miſtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt: nentesque ſubtemina, conficiunt ſericum, ad vſus antehac nobilium, nunc etiam infimorum ſine vlla diſcretione proficiens. Ipſi praeter alios frugaliſſimi, pacatioris vitae cultores, vitantes reliquorum mortalium coetus. Cumque ad coëmenda fila, vel quaedam alia fluuium tranſierint aduenae, nulla ſermonum vice, propoſitarum rerum pretia ſolis oculis aeſtimantur: et ita ſunt abſtinentes, vt apud ſe tradentes gignentia, nihil ipſi comparent aduenticium. Ariani viuunt poſt Seras, Boreae obnoxii flatibus: quorum terras amnis vehendis ſufficiens nauibus, Arias perfluit nomine, faciens lacum ingentem eodem vo-

cabulo

cabulo dictitatum. Abundat autem haec eadem Aria A. C.
oppidis: inter quae ſunt celebria, Bitaxa Sarmatina, 363.
et Sotera, et Niſibis, et Alexandria, vnde nauiganti ad Caſpium mare quingenta ſtadia numerantur et mille. His locis Paropaniſatae ſunt proximi, Indos ab oriente, Caucaſumque ab occidentali latere proſpectantes, ipſi quoque montium defectibus inclinati: quos reſiduis omnibus maior Ortogordomaris interluit fluuius, a Bactrianis exſurgens. Habent autem etiam ciuitates aliquas; quibus clariores ſunt Agazaca, et Naulibus, et Ortopana, vnde littorea nauigatio aduſque Mediae fines, portis proximos Caſpiis, ſtadiorum ſunt duo millia et ducenta. Antedictis continui ſunt Drangiani collibus cohaerentes, quos flumen alluit Arabium nomine ideo adpellatum, quod inde exoritur, interque alia duobus municipiis exſultantes Prophthaſia et Ariaſpe, vt opulentis et claris. Poſt quos exaduerſum Arachoſia viſitur, dextrum vergens in latus Indis obiecta, quam ab Indo fluuiorum maximo, vnde regiones cognominatae ſunt, amnis multo minor exoriens aquarum alluit amplitudine, efficitque paludem Arachotoſcrenem adpellatam. Hic quoque ciuitates ſunt inter alias vtiles, Alexandria, et Arbaca, et Choaſpa. At in penitiſſima parte Perſidos Gedroſia eſt, dextra terminos contingens Indorum, inter minores alios Artabio vberior flumine: vbi montes deficiunt Barbitani, quorum ex pedibus imis emergentes alii fluuii Indo miſcentur, amittentes nomina magnitudine potioris. Ciuitates autem etiam hic ſunt: inter ciuitates praeter inſulas Sedratyra, et Gynaecon limen meliores reſiduis aeſtimantur. Ne igitur orae maritimae ſpatia alluentia Perſidis extremitates per minutias demonſtrantes, a propoſito longius aberremus, id ſufficiet dici: quod mare praetentum a Caſpiis montibus per boreum latus aduſque memoratas anguſtias, nouem millium ſtadiorum; Au-

ſtrale

A. C. ſtrale vero ab oſtiis Nili fluminis aduſque principia
363. Carmanorum, quatuordecim millium ſtadiorum numero definitur. Per has nationes diſſonas et multiplices, hominum quoque diuerſitates ſunt vt locorum. Sed vt generaliter corpora deſcribamus et mores, graciles paene ſunt omnes, ſubnigri vel liuido colore pallentes, caprinis oculis torui, et ſuperciliis in ſemiorbium ſpeciem curuatis iunctisque, non indecoribus barbis, capillisque promiſſis hirſuti: omnes tamen promiſcue, vel inter epulas feſtosque dies, gladiis cincti cernuntur. Quem Graecorum veterum morem abieciſſe primos Athenienſes, Thucydides eſt auctor ampliſſimus. Effuſius plerique ſoluti in Venerem, aegreque contenti multitudine pellicum: puerilium ſtuprorum expertes: pro opibus quiſque adſciſcens matrimonia plura vel pauca. Vnde apud eos per libidines varias caritas diſperſa torpeſcit. Munditias conuiuiorum et luxum, maximeque potandi auiditatem vitantes, vt luem. Nec apud eos extra regales menſas hora eſt praeſtituta prandendi, ſed venter vnicuique velut ſolarium eſt, eoque monente quod inciderit editur: nec quiſquam poſt ſatietatem ſuperfluos ſibi ingerit cibos. Immane quantum reſtricti et cauti, vt inter hoſtiles hortos gradientes nonnumquam et vineta, nec cupiant aliquid, nec contingant, venenorum et ſecretarum artium metu. Super his nec ſtando mingens, nec ad requiſita naturae ſecedens facile viſitur Perſa: ita obſeruantius haec aliaque pudenda declinant. Adeo autem diſſoluti ſunt, et artuum laxitate vagoque inceſſu ſe iactitantes, vt effeminatos exiſtimes, cum ſint acerrimi bellatores: ſed magis artifices quam fortes, eminusque terribiles: abundantes inanibus verbis, inſanumque loquentes et ferum: magnidici, et graues, ac taetri, minaces iuxta in aduerſis rebus et proſperis, callidi, ſuperbi, crudeles vitae necisque poteſtatem in ſeruos et plebeios vindicantes obſcu-

obſcuros. Cutes viuis hominibus detrahunt particulatim vel ſolidas: nec miniſtranti apud eos famulo menſaeque adſtanti hiſcere vel loqui licet, vel ſpuere: ita proſtratis pellibus labra omnium vinciuntur. Leges apud eos impendio formidatae: inter quas diritate exſuperant latae contra ingratos, et deſertores: et abominandae aliae, per quas ob noxam vnius omnis propinquitas perit. Ad iudicandum autem vſu rerum ſpectati deſtinantur et integri, parum alienis conſiliis indigentes: vnde noſtram conſuetudinem rident, quae interdum facundos, iurisque publici peritiſſimos poſt indoctorum collocat terga. Nam quod ſuperſidere corio damnati ob iniquitatem iudicis iudex alius cogebatur, aut finxit vetuſtas, aut olim recepta conſuetudo ceſſauit. Militari cultu ac diſciplina, proludiisque continuis rei caſtrenſis et armaturae, quam ſaepe formauimus, metuendi vel exercitibus maximis: equitatus virtute confiſi, vbi deſudat nobilitas omnis et ſplendor. Pedites enim in ſpeciem mirmillonum contecti, iuſſa faciunt vt calones. Sequiturque ſemper haec turba tamquam addicta perenni ſeruitio, nec ſtipendiis aliquando fulta nec donis. Et gentes plurimas praeter eas quas abunde perdomuit, ſub iugum haec natio miſerat, ita audax et ad pulueres Martios erudita; ni bellis ciuilibus externisque adſidue vexarentur. Indumentis plerique eorum ita operiuntur lumine colorum fulgentibus vario, vt licet ſinus lateraque diſſuta relinquant flatibus agitari ventorum, inter calceos tamen et verticem nihil videatur intectum. Armillis vti monilibusque aureis, et gemmis, praecipue margaritis quibus abundant, adſuefacti poſt Lydiam victam, et Croeſum. Reſtat, vt ſuper ortu lapidis huius pauca ſuccinctius explicentur. Apud Indos et Perſas margaritae reperiuntur in teſtis marinis robuſtis et candidis, permiſtione roris anni tempore praeſtituto conceptae. Cupientes enim velut coitum quem-

A. C. 363.

A. C. quemdam, humores ex lunari adſpergine capiunt den-
363. ſius oſcitando. Exindeque grauidulae edunt minutas binas, aut ternas, vel vniones ideo ſic adpellatas, quod euiſceratae conchulae ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores. Idque indicium eſt aetherea potius deriuatione, quam ſaginis pelagi hos oriri fetus et veſci: quod guttae matutini roris iiſdem infuſae claros efficiunt lapillos et teretes: veſpertini vero flexuoſos contra, et rutilos, et maculoſos interdum. Minima autem vel magna pro qualitate hauſtuum figurantur caſibus variatis. Concuſſae vero ſaepiſſime metu fulgurum inaneſcunt, aut debilia pariunt, aut certe vitiis diffluunt abortiuis. Capturas autem difficiles et periculoſas, et amplitudines pretiorum illa efficit ratio, quod frequentari ſueta littora propter piſcantium inſidias declinantes, vt quidam coniiciunt, circa deuios ſcopulos et marinorum canum receptacula deliteſcunt. Quod genus gemmae etiam in Britannici ſeceſſibus maris gigni legique, licet dignitate diſpari, non ignoramus.

AMMIANI

AMMIANI
MARCELLINI
RERVM GESTARVM
LIBER XXIV.

Iulianus cum exercitu Aſſyriam ingreditur, et Anathan caſtellum ad Euphratem in fidem recipit, ac incendit. C. I. *Imperator caſtellis et oppidis aliis intentatis, aliis quae deſerta erant incenſis; Piriſaboram in deditionem accipit ſuccenditque.* II. *Iulianus A. ob rem bene geſtam centenos viritim denarios militibus promittit, et exiguum donatiuum dedignantes, modeſta oratione ad ſanitatem reuocat.* III. *Oppidum Maozamalcha expugnatum a Romanis atque exciſum.* IV. *Munitiſſimum ſitu et opere caſtellum expugnant Romani ac incendunt.* V. *Perſarum duobus millibus et quingentis interfectis, et vix LXX. ſuorum amiſſis, Iulianus multos coronis pro concione donat.* VI. *Imperator a Cteſiphontis obſidione deterritus, cunctas naues ſuas temere iubet exuri, et a flumine recedit.* VII. *Imperator cum iam nec pontes facere, nec parti copiarum ſuarum poſſet adiungi, per Corduenam reuerti ſtatuit.* VIII.

Poſt exploratam alacritatem exercitus, vno parique A. C. ardore impetrabilem Principem ſuperari non poſ- 363. ſe, Deum vſitato clamore teſtati, Iulianus ſummae rei finem imponendum maturius credens, extracta quiete nocturna itinerarium ſonare lituos iubet: praeſtructisque omnibus quae difficultates arduae belli poſcebant, candente iam luce Aſſyrios fines ingreſſus, celſo praeter alios ſpiritu obequitans ordinibus, aemulatione ſui cunctos ad officia fortitudinis incendebat. Vtque ductor vſu et docilitate firmatus, metuens ne per locorum inſolentiam inſidiis caperetur occultis, agminibus incedere quadratis exorſus eſt. Excurſatores

A. C. 363. tores quidem quingentos et mille ſenſim praeire diſpoſuit; qui cautius gradientes ex vtroque latere, itidemque a fronte, ne quis repentinus irrueret proſpectabant. Ipſe vero medios pedites regens, quod erat totius roboris firmamentum, dextra legiones aliquas cum Neuita ſupercilia fluminis praeſtringere iuſſit Euphratis. Cornu vero laeuum cum equitum copiis Arinthaeo tradidit et Hormiſdae, ducendum confertius per plana camporum et mollia. Agmina vero poſtrema Dagalaiphus cogebat et Victor, vltimusque omnium Oſdruenae dux Secundinus. Deinde vt hoſtibus ſi erupiſſent vſquam, vel conſpicantibus procul timorem multitudinis maioris incuteret, laxatis cuneis iumenta dilatauit et homines, vt decimo paene lapide poſtremi diſpararentur a ſigniferis primis: quod arte mira ſaepe feciſſe Pyrrhus ille rex dicitur Epirotes, opportunis in locis caſtrametandi, armorumque ſpeciem diffundendi ex induſtria, vel attenuandi perquam ſcientiſſimus, vt vbi vſu veniſſet plures aeſtimarentur, aut pauci. Sarcinas vero et calones et adparitionem imbellem, impedimentorumque genus omne inter vtrumque latus inſtituit procedentium ordinatim, ne qua vi ſubita raperentur, vt ſaepe contigit, improtecta. Claſſis autem licet per flumen ferebatur adſiduis flexibus tortuoſum, nec reſidere, nec praecurrere ſinebatur. Emenſo itaque itinere bidui prope ciuitatem venimus Duram deſertam, marginibus amnis impoſitam. In quo loco greges ceruorum plures inuenti ſunt, quorum alii confixi miſſilibus, alii ponderibus eliſi remorum, ad ſatietatem omnes pauerunt: pars maxima natatu adſueta veloci alueo penetrato, incohibili curſu euaſit ad ſolitudines notas. Exin dierum quatuor itinere leui peracto, veſpera incedente cum expeditis mille impoſitis nauibus, Lucillianus comes imperitia praeceps mittitur Anathan munimentum expugnaturus: quod vt pleraque alia circum-

circumluitur fluentis Euphratis. Et nauibus vt praeceptum eſt per opportuna diſperſis, obſidebatur inſula, nebuloſa nocte obumbrante impetum clandeſtinum. Sed poſtquam aduenit lux certa, aquatum quidam egreſſus, viſis ſubito hoſtibus vlulabili clamore ſublato, excitos tumultuoſis vocibus propugnatores armauit. Et mox ſpecula quadam altiſſima explorato ſitu caſtrorum, quam ociſſime cum duarum praeſidio nauium amnem ſupermeat Imperator, pone ſequentibus nauigiis multis, quae obſidionales machinas aduehebant. Iamque muris propinquans, cum non abſque diſcriminibus multis conſideraret eſſe certandum, ſermone cum leni, tum aſpero et minaci hortabatur ad deditionem defenſores: qui ad colloquivm petito Hormiſda, promiſſis eius et iuramentis illecti, multa ſibi de lenitudine Romana ſpondebant. Denique prae ſe bouem coronatum agentes, quod eſt apud eos ſuſceptae pacis indicium, deſcendere ſuppliciter: et ſtatim munimento omni incenſo, Puſaeus eius praefectus, dux Aegypti poſtea, honore tribunatus adfectus eſt. Reliqui vero cum caritatibus ſuis et ſupellectile, humaniore cultu ad Syriacam ciuitatem Chalcida tranſmiſſi ſunt. Inter hos miles quidam, cum Maximianus perrupiſſet quondam Perſicos fines, in his locis aeger relictus, prima etiam tum lanugine iuuenis, vt aiebat, vxores ſortitus gentis ritu complures, cum numeroſa ſubole tunc ſenex incuruus, exſultans proditionisque auctor ducebatur ad noſtra, teſtibus adfirmans, et praeſciſſe ſe olim, et praedixiſſe, quod centenario iam contiguus ſepelietur in ſolo Romano. Poſt quae Saraceni procurſatores quoſdam partis hoſtium obtulere laetiſſimo Principi, et munerati ad agenda ſimilia ſunt remiſſi. Acciderat aliud poſtridie dirum. Ventorum enim turbo exortus, pluresque vertigines concitans, ita conſuderat omnia tecta, vt tabernacula multa conſcinderentur, et ſupini

A. C. 363.

A. C. 363. plerique milites ſternerentur vel proni, ſpiritu ſtabilitatem veſtigii ſubuertente. Nec minus eodem die aliud periculoſum euenit. Amne enim repente extra margines euagato, merſae ſunt quaedam frumentariae naues, cataractis auulſis, ad defundendas reprimendasque aquas rigare ſuetas opere ſaxeo ſtructis: quod vtrum per inſidias, an magnitudine acciderit fluentorum, ſciri non potuit. Poſt perruptam incenſamque vrbem omnium primam, et captiuos tranſmiſſos, certiore iam ſpe prouectus exercitus ad fiduciam, elatis vocibus in fauores Principis conſurgebat, adfore ſibi etiam deinde caeleſtem exiſtimans curam. Et quia per regiones ignotas de obſcuris erat ſuſpectior cura, aſtus gentis et ludificandi varietas timebatur. Ideoque Imperator nunc anteſignanus, nunc agminibus cogendis inſiſtens cum expeditis velitibus, ne quid lateret abſtruſum, frutecta ſqualida valleſque ſcrutabatur: licentiores militum per longinqua diſcurſus adfabilitate natiua prohibendo vel minis. Hoſtiles tamen agros omni frugum genere diuites cum ſegetibus et tuguriis inflammari permiſit ita demum, cum vſui neceſſaria abunde ſibi quiſque collegiſſet: et hoc modo ſauciabatur ſalus hoſtium neſciorum. Bellatores enim libenter quaeſitis dextris propriis vtebantur, alia virtutis ſuae horrea reperiſſe exiſtimantes, et laeti quod vitae quoque ſubſidiis adfluentes, alimenta ſeruabant quae nauigiis vehebantur. Hic vino grauis quidam temerarius miles, ad vlteriorem ripam nullo vrgente tranſgreſſus, in conſpectu noſtro ab hoſtibus captus, occiſus eſt.

II. Quibus tali caſu patratis, ad caſtra peruenimus nomine Thilutha, in medio fluminis ſita, locum immenſo quodam vertice tumeſcentem, et poteſtate naturae velut manu circumſaeptum humana: cuius ad deditionem incolae tentati mollius, vt decebat, quoniam aſperitas edita vim ſuperabat armorum, intempeſtiuam

peſtiuam tunc defectionem eſſe firmabant. Sed ha- A. C.
ctenus reſponderunt, cum interiora occupauerint 363.
protinus gradientes Romani, ſe quoque, vtpote regnorum ſequelas, victoribus acceſſuros. Et poſt haec praetermeantes ipſa moenia naues noſtras cum verecundia quiete ſpectabant immobiles. Quo tranſito, cum ad munimentum aliud Achaiachala nomine veniſſemus, fluminis circumitione vallatum, arduumque tranſcenſu, refutati pari reſponſo diſceſſimus. Alia poſtridie caſtra ob muros inualidos derelicta, praetereuntur incenſa. Poſtera igitur et inſequenti die ſtadiis ducentis emenſis, ventum eſt ad locum Paraxmalcha. Vnde amne tranſito, milliario ſeptimo diſparata Diacira inuaditur ciuitas, habitatoribus vacua, frumento et ſalibus nitidis plena, in qua templum alti culminis arci vidimus ſuperpoſitum: qua incenſa, caeſisque mulieribus paucis quae repertae ſunt, traiecto fonte ſcatenti bitumine, Ozogardana occupauimus oppidum, quod formidine aduenientis exercitus itidem deſeruere cultores: in quo principis Traiani tribunal oſtendebatur. Hac quoque exuſta, biduo ad refectionem corporum dato, prope extremum noctis quae ſecundum diem ſequuta eſt, Surena poſt regem apud Perſas promeritae dignitatis, et Malechus Podoſaces nomine, Phylarchus Saracenorum Aſſanitarum, famoſi nominis latro, omni ſaeuitia per noſtros limites diu graſſatus, ſtructis Hormiſdae inſidiis, quem ad ſpeculandum exiturum incertum vnde praeſenſerant, ideo ſunt tentamento fruſtrati, quod anguſta fluminis interluuies et praealta tranſiri vado non potuit. Et primo lucis exordio, cum eſſent hoſtes iam in contuitu, viſi tunc primitus coruſci galeis, et horrentes indutibus rigidis: milites in procinctum impetu veloci tendentes, eos inuolauere fortiſſime. Et quamuis arcus validis viribus flecterentur, et ſplendor ferri intermicans Romanorum metum augeret: ira

A. C. 363. tamen acuente virtutem, clypeorum densitate contecti, ne possent emittere coëgerunt. Animatus his vincendi primitiis miles, ad vicum Macepracta peruenit, in quo semiruta murorum vestigia videbantur: qui priscis temporibus in spatia longa protenti, tueri ab externis incursibus Assyriam dicebantur. Hinc pars fluminis scinditur largis aquarum agminibus, ducens ad tractus Babylonios interiores, vsui agris futura et ciuitatibus circumiectis: alia Nahamalcha nomine, quod *fluuius regum* interpretatur, Ctesiphonta praetermeat: cuius in exordio turris in modum Phari celsior surgit: hanc peditatus omnis pontibus caute digestis transiuit. Equites vero cum iumentis armati clementiores gurgites fluminis obliquati transnarunt: alii multitudine subita petiti telorum hostilium, quos egressi auxiliares ad cursuram leuissimi, fugientiumque ceruicibus insistentes, laniatu auium prostrauerunt. Quo negotio itidem gloriose perfecto, ad ciuitatem Pirisaboram ventum est, amplam et populosam, ambitu insulari circumuallatam. Cuius obequitans moenia Imperator et situm, obsidium omni cautela coeptabat, quasi sola formidine oppidanos a propugnandi studio submoturus. Quibus per colloquia saepe tentatis, cum nec promissis quisquam flecteretur nec minis, suscipitur oppugnandi exordium: et armatorum triplici corona circumdatis muris, die primo adusque noctis initium missilibus certabatur. Tum defensores animo praestantes et viribus, per propugnacula ciliciis vndique laxius pansis, quae telorum impetus cohiberent, obtecti scutis vimine firmissimo textis, et crudorum tergorum densitate vestitis, validissime resistebant, ferrea nimirum facie omni: quia laminae singulis membrorum liniamentis cohaerenter aptatae, fido operimento totam hominis speciem contegebant. Et aliquoties Hormisdae et indigenae et regalis colloquia petentes obnixe, propinquantem probris

bris atque conuiciis vt male fidum incessebant et desertorem: hac lenta cauillatione diei maxima parte exempta, tenebrarum silentio primo multiformes admotae sunt machinae, coeptaque altitudo complanari fossarum. Quae vixdum ambigua luce defensores intentius contemplati, eo accedente quod angularem turrim ictus forauit arietis violentior, relictis ciuitatis duplicibus muris, continentem occupant arcem, asperi montis interrupta planitie superpositam: cuius medietas in sublime consurgens, tereti ambitu Argolici scuti speciem ostendebat, nisi quod a septemtrione id quod rotunditati deerat, in Euphratis fluenta proiectae cautes eminentius tuebantur: in qua excellebant minae murorum, bitumine et coctilibus laterculis fabricatae, quo aedificii genere nihil esse tutius constat. Iamque ferocior miles peruasa vrbe, quam viderat vacuam, aduersus oppidanos ab arce multimoda tela fundentes acri contentione pugnabat. Cum enim iidem prohibitores catapultis nostrorum vrgerentur atque ballistis: ipsi quoque ex edito arcus erigebant fortiter tensos: quibus panda vtrimque surgentia cornua ita lentius flectebantur, vt nerui digitorum acti pulsibus violentis arundines ferratas emitterent, quae corporibus illisae contrariis letaliter figebantur. Dimicabatur nihilominus vtrobique saxorum manualium nimbis: et neutrobi inclinato momento, proelium atrox a lucis ortu ad initium noctis destinatione magna protractum, pari sorte diremptum est. Proinde die sequuto cum certaretur asperrime, multique funderentur altrinsecus, et aequae vires gesta librarent: Imperator omnes aleae casus inter mutuas clades experiri festinans, cuneatim stipatus, densatisque clypeis ab ictu sagittarum defensus, veloci saltu comitantibus promptis prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam. Et licet saxis et glande caeterisque telis cum periculo salutis premeretur, fodicare

A. C. 363.

A. C. 363. tamen paratos valuarum latera vt aditum patefacerent, vocibus increpans crebris, non ante difceffit, quam telorum congerie quae fuperiaciebantur, fe iam cerneret obruendum. Euafit cum omnibus tamen, paucis leuius vulneratis, ipfe innoxius, verecundo rubore fuffufus. Legerat enim Aemilianum Scipionem, cum hiftoriarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, et triginta militibus, portam Carthaginis impetu fimili fubfodiffe. Sed fides recepta fcriptorum veterum recens factum defendit. Aemilianus enim teftudine lapidea tectam fuccefferat portam, fub qua tutus et latens, dum moles faxeas detegunt hoftes, vrbem nudatam irrupit: Iulianus vero locum patentem adgreffus, obumbrata caeli facie fragmentis montium et miffilibus, aegre repulfus abfceffit. His raptim ac tumultuarie agitatis, cum operofitas vinearum et aggerum impeditiffima a caeteris vrgentibus cerneretur: machinam quae cognominatur Helepolis, iuffit expeditius fabricari: qua vt fupra docuimus rex vfus Demetrius, fuperatis oppidis pluribus Poliorcetes adpellatus eft. Ad hanc molem ingentem, fuperaturam celfarum turrium minas, prohibitores oculorum aciem intentius conferentes, itidemque inftantiam obfidentium perpenfantes, fubito vertuntur ad preces: circumfufique per turres ac moenium minas; et fidem Romanam panfis manibus proteftantes, vitam cum venia poftulabant. Cumque ceffaffe opera, et munitores nihil tentare viderent vlterius, quod quietis erat indicium certum: copiam fibi dari conferendi fermonis cum Hormifda pofcebant. Hocque impetrato, Mamerfides praefidiorum praefectus demiffus per funem, ductusque ad Imperatorem, vt obfecrauit, vita cum impunitate fibi conforṫibusque fuis firmiter pacta, redire permiffus eft. Geftisque nuntiatis, plebs omnis vtriufque fexus ad fententiam fuam cunctis acceptis, pace foederata

cum

cum religionum consecrationibus fidis, patefactis A. C.
egreditur portis, salutarem genium adfulsisse sibi cla- 363.
mitans Caesarem magnum et lenem. Numerata sunt autem dediticiorum duo millia et quingenti: nam caetera multitudo obsidium ante suspectans: nauigiis paruis permeato amne discessit. In hac arce armorum alimentorumque copia reperta est maxima: vnde necessariis sumptis, reliqua cum loco ipso exussere victores.

III. Postera die quam haec acta erant, perfertur ad Imperatorem cibos per otium capientem nuntius grauis, Surenam Persicum ducem procursatorum partis nostrae tres turmas inopinum adgressum, paucissimos trucidasse: inter quos strato tribuno vnum rapuisse vexillum. Statimque concitus ira immani, cum armigera manu festinatione ipsa tutissimus peruolavit: et grassatoribus foeda consternatione depulsis, residuos duos tribunos sacramento soluit vt desides et ignauos: decem vero milites ex his qui fugerant; exauctoratos capitali addixit supplicio, sequutus veteres leges. Incensa denique vrbe, vt memoratum est, constructo tribunali insistens, actis gratiis exercitui conuocato, cunctos ad paria facienda deinceps hortabatur: et argenteos nummos centenos viritim pollicitus, cum eos paruitate promissi percitos tumultuari sensisset, ad indignationem plenam grauitatis erectus, *En*, inquit, *Persae circumfluentes rerum omnium copiis: ditare vos poterit opimitas gentis, si vnum spirantibus animis fortiter fecerimus. Ex immensis opibus egentissima est tandem, credite, Romana respublica per eos, qui vt augerent diuitias, docuerunt Principes auro quiete a barbaris redempta redire. Impetitum aerarium est, vrbes exinanitae, populatae prouinciae: mihi nec facultates, nec propinquitas generis suppetit, quamuis ortu sim nobilis, praeter pectus omni liberum metu: nec pudebit Imperatorem cuncta*

A. C. 363. *bona in animi cultu ponentem, profiteri paupertatem honestam. Nam et Fabricii familiari re pauperes rexere bella grauissima, gloria locupletes. Haec vobis cuncta poterunt abundare, si imperterriti Deo meque, quantum humana ratio patitur, caute ductante mitius egeritis: sin resistitis ad seditionum reuoluti dedecora pristinarum, pergite. Vt imperatorem decet, ego solus confecto tantorum munerum cursu moriar stando, contempturus animam, quam mihi febricula eripiet vna. Aut certe discedam, nec enim ita vixi, vt non possim aliquando esse priuatus. Praeque me fero et laetor, ductores spectatissimos esse nobiscum, perfectos bellicarum omni genere doctrinarum.* Hac modesta Imperatoris oratione, inter secunda et aspera medii, miles pro tempore delenitus, adsumpta cum meliorum exspectatione fiducia, regibilem [se fore pollicitus et morigerum, cunctorum adspirante consensu] auctoritatem eius sublimitatemque cordis extollebat in caelum: quod cum vere atque ex animo dicitur, solet armorum crepitu leni monstrari. Repetitis post haec tentoriis, pro copia rei praesentis victu se recreauit et quiete nocturna. Animabat autem Iulianus exercitum, cum non per caritates, sed per inchoatas negotiorum magnitudines deieraret adsidue: *Sic sub iugum mitteret Persas: ita quassatum recrearet orbem Romanum:* vt Traianus fertur aliquoties iurando dicta consuesse firmare: *Sic in prouinciarum speciem reductam videam Daciam: sic pontibus Histrum et Euphraten superem*, et similia plurima. Post haec decursis millibus passuum quatuordecim, ad locum quemdam est ventum, arua aquis abundantibus fecundantem: quo itinere nos ituros Persae praedocti, sublatis cataractis vndas euagari fusius permiserunt. Itaque humo late stagnante, altero die militi requie data, Imperator ipse praegressus, constratis ponticulis multis ex vtribus, et coriaceis nauibus, itidemque

confectis

confectis palmarum trabibus, exercitum non ſine difficultate traduxit. In his regionibus agri ſunt plures conſiti vineis varioque pomorum genere: vbi oriri arbores adſuetae palmarum, per ſpatia ampla aduſque Meſenem et mare pertinent magnum, inſtar ingentium nemorum. Et quaqua inceſſerit quiſquam, termites et ſpadica cernit adſidua, quorum ex fructu mellis et vini conficitur abundantia: et maritari palmae ipſae dicuntur, facileque ſexus poſſe diſcerni. Additur etiam, generare feminas ſeminibus illitas marium, feruntque eas amore mutuo delectari: hocque inde clarere, quod contra ſe viciſſim nutantes, ne turgidis quidem flatibus auertuntur. Et ſi ex more femina maris non illita fuerit ſemine, abortus vitio fetus emittit intempeſtiuos. Et ſi qua femina cuius arboris amore perculſa ſit ignoretur, ¦ vnguento ipſius inficitur truncus, et arbor alia naturaliter odoris dulcedinem concipit: hisque indiciis velut coëundi quaedam proditur fides. Qua cibi copia ſatur exercitus, plures praetergreſſus eſt inſulas: et vbi formidabatur inopia, ibi timor ſaginae grauis inceſſit. Sagittariorum denique hoſtilium impetu latenti tentatus, neque inultus, prope locum venit, vbi pars maior Euphratis in riuos diuiditur multifidos. A. C. 363.

IV. In hoc tractu ciuitas, ob muros humiles ab incolis Iudaeis deſerta, iratorum manu militum conflagrauit. Quibus actis pergebat vlterius Imperator, placida ope numinis vt arbitrabatur erectior. Cumque Maogamalcha veniſſet, vrbem magnam et validis circumdatam moenibus, tentoriis fixis prouidit ſollicite, ne caſtra repentino equitatus Perſici turbarentur accurſu: cuius fortitudo in locis patentibus immane quantum gentibus eſt formidata. Et hoc diſpoſito, ſtipatus velitibus paucis, ipſe quoque pedes ciuitatis ſitum diligenti inquiſitione exploraturus, in perniciosas

A. C. niciosas praecipitatus insidias, ex ipso vitae discrimi-
363. ne tandem emersit. Namque per latentem oppidi portam Persae decem armati degressi, imaque cliuorum peruadentes poplitibus subsidendo, repentino impetu nostros adgressi sunt. E quibus duo conspectiorem habitu Principem gladiis petiere districtis: sed occurrit ictibus erectum altius scutum: quo contectus magna elataque fiducia vnius lateri ferrum infixit: alterum stipatores multiplicatis ictibus occiderunt. Residuis, e quibus vulnerati sunt aliqui, disiectis in fugam, spoliatisque ambobus, reducens incolumes socios cum exuuiis remeauit ad castra, omnium laetitia magna susceptus. Sustulit in hoste prostrato aureum colli monile Torquatus: fudit confidentissimum Gallum alitis propugnatione Valerius, postea cognomento Coruinus: hacque gloria posteritati sunt commendati: non inuidemus: accedat hoc quoque monumentis veteribus facinus pulchrum. Constratis postridie pontibus, exercituque traiecto, et metatis alibi salubrius castris vallo duplici circumductis, quoniam (vt diximus) timebantur solitudines planae, oppidi suscepit obsidium, periculosum fore existimans, si gradiens prorsus, a tergo relinqueret quos timeret. Haec dum magno molimine comparantur, Surena hostium dux iumenta adortus, quae in lucis palmaribus vescebantur, a cohortibus nostris repulsoriis cum paucorum exitio habitus frustra discessit. Et duarum incolae ciuitatum, quas amnes amplexi faciunt insulas, parua sui fiducia trepidi ad Ctesiphontis moenia se contulerunt: pars per siluarum densa; alii per paludes vicinas alueis arborum cauatarum inuecti, ad vnicum auxilium et potissimum itineris longi quod supererat dilabuntur, vlteriora petituri terrarum. E quibus resistentes aliquos nostri milites trucidabant: ipsi quoque lintribus et cymbis per varia discurrentes, captiuos alios subinde perducebant. Id enim erat librata

ratione

ratione dispositum, vt dum copiae pedestres muros oppugnant, equestres turmae diuisae per globos abigendis insisterent praedis: hocque prouiso, nullo prouincialium damno miles visceribus hostium pascebatur. Iamque Imperator muris duplicibus oppidum, ordine circumdatum trino scutorum, spe patrandi incepti maximis viribus oppugnabat. Sed vt erat necessarius adpetitus, ita effectu res difficillima: nam accessus vndique rupibus anfractu celsiore discissis, flexuosisque excessibus, ob periculum anceps adeundi copiam denegabat: maxime cum turres celebritate et altitudine formidandae, montem saxeum arcis naturaliter editum aequabant, et procliuis planities flumini imminens propugnaculorum firmitate muniebatur. Accedebat his haud leuius malum, quod lecta manus et copiosa quae obsidebatur, nullis ad deditionem illecebris flectebatur, sed tamquam superatura vel deuota cineribus patriae, resistebat aduersis. Iam aegre retentabatur inferens se proteruius miles, et pugnam vel aequo campo iustoque proelio poscens: cumque receptui caneretur, adsidue animosis hostem vrgendi conatibus vrebatur. Vicit tamen nostrorum consilium contentionem virium maximam: diuisisque operibus, officia quisque distributa capessit ocissime. Hinc enim ardui suggestus erigebantur: inde fossarum altitudines alii complanabant: terrarum latibula concaua oblongis tramitibus alibi struebantur: locabant etiam artifices tormenta muralia, in funestos sonitus proruptura. Et cuniculos quidem cum vineis Neuita et Dagalaiphus curabant: ineundis autem conflictibus, et defendendis ab incendio vel eruptionibus machinis praeerat Imperator. Cumque adparatu omni exscindendae vrbis labore multiplici consummato, pugna flagitaretur: Victor nomine dux reuersus est, adusque Ctesiphonta itineribus exploratis, nulla obstacula nuntians offendisse. Quo efferati gaudio milites omnes, elatique

A. C. 363.

A. C. 363. elatique firmioribus animis ad certandum, ſignum operiebantur armati. Iamque clangore Martio ſonantibus tubis ſtrepebant vtrimque partes: et primi Romani hoſtem vndique laminis ferreis in modum tenuis plumae conſaeptum, fidentemque quod tela rigentis ferri lapſibus impacta reſiliebant, crebris procurſationibus et minaci murmure laceſſebant: nonnumquam compage ſcutorum, qua velut teſtudine inſigurabilium fornicum operiebantur aptiſſime, adſiduis motibus laxius dehiſcente. Contra Perſae muris obſtinatius adhaerentes quantum facere nitique poterant, eludere et fruſtrari exitiales impetus conabantur. Verum vbi vimineas crates prae ſe ferentes oppugnatores iam moenia perurgerent, cum ſagittariis funditores, alii quinetiam ſaxa voluentes ingentia, cum facibus et malleolis eos longius propulſabant: tum aptatae ligneis ſagittis balliſtae flexu ſtridoreque torquebantur, creberrima ſpicula funditantes, et ſcorpiones, quocumque manus peritae duxiſſent, rotundos lapides euibrabant. Iterum deinde ac ſaepe geminatis congreſſibus, aeſtus in meridiem creſcens, efferueſcente vaporatius ſole, adparatu operum et ſtudio proeliandi intentos cunctos, reuocauerat fatigatos et ſudore perfuſos. Eodem mentis propoſito ſequuto quoque die per varia certaminum genera controuerſae partes dimicantes inſtanter, aequis manibus et pari fortuna diſcedunt. Verum in omne diſcrimen armatis proximus Princeps ciuitatis vrgebat excidium, ne circa muros diu excubans, omitteret maiora quae tentabat. Sed in diſtrictis neceſſitatibus nihil tam leue eſt, quod non interdum etiam contra ſperata, rerum adferat momenta magnarum. Cum enim, vt ſaepe, diſceſſurae partes leuius concertarent, abuſiue incuſſo ariete, qui paullo ante erat admotus, ſternitur reſiduis omnibus altior turris, latere coctili firmiſſime ſtructa: cuius ruina muri contiguum latus ſecum immani

frago-

fragore protraxit. Ibi tum varietate casuum obsidentium labor, obsessorumque industria vicissim facinoribus speciosis inclaruit. Nihil enim asperum ira et dolore succenso militi videbatur: nihil munitoribus erat pro salute currentibus metuendum aut dirum. Nam cum anceps pugna diutius feruens, sanguine vtrimque multis caedibus fuso, diei finisset occasu, tandem fatigationi consulitur. Dumque haec luce agerentur ac palam, nuntiatur Imperatori peruigili cura distento, legionarios milites, quibus cuniculorum erant fodinae mandatae, cauatis tramitibus subterraneis sublicibusque suspensis, ima penetrasse fundamentorum, iam si ipse disposuerit euasuros. Cum itaque noctis plerumque processisset, aeneatorum accentu signo dato progrediendi ad pugnam, ad arma concursum est: et consulto murorum inuaduntur vtrimque frontes, vt dum propulsaturi pericula defensores vltro citroque discurrunt, nec proxima fodientis audiretur ferri tinnitus, nec quoquam intrinsecus obsistente, cunicularioruin subito manus emergat. Quibus ita vt conuenerat ordinatis et occupatis prohibitoribus, patefactisque latebris, euolat Exsuperius de victorum numero miles, post quem Magnus tribunus, et Iouianus notarius: quos audax multitudo sequuta, his prius confossis quos in aede per quam in lucem prodierant inuenerunt, suspensis gradibus procedentes obtruncarunt vigiles omnes, ex vsu moris gentici iustitiam felicitatemque regis sui canoris vocibus extollentes. Existimabatur Mars ipse, si misceri hominibus numina maiestatis iura permittunt, adfuisse castra Lucanorum inuadenti Luscino. Hocque ideo creditum est, quod in congressu flagranti scalas vehens visus formidandae vastitatis armatus, postridie cum recenseretur exercitus, praecipuo studio quaesitus, reperiri non potuit: cum se vltro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. Sed vt tunc

qui

A. C. 363.

A. C. 363. qui eſſet pulchri facinoris auctor, penitus eſt ignoratum, ita nunc enituerunt ii qui fecere fortiſſime, obſidionalibus coronis donati, et pro concione laudati veterum more. Tandem nudata reſeratis aditibus multis, lapſura inuaditur ciuitas: et ſine ſexus diſcrimine vel aetatis, quidquid impetus reperit, poteſtas iratorum abſumpſit: alii exitii imminentis timore, cum hinc ignis, inde mucrones vrgerent, vltimum flentes, e muris acti ſua ſponte praecipites, membrisque omnibus infirmati, vitam morte funeſtiorem paulliſper dum caederentur egerunt. Extractus eſt autem viuus cum ſatellitibus LXXX. Nabdates praeſidiorum magiſter, quem oblatum ſibi cum aliis ſeruari iuſſit intactum ſerenus Imperator et clemens. Diviſa itaque perpenſis meritis et laboribus praeda, ipſe vt erat paruo contentus, mutum puerum oblatum ſibi ſuſcepit geſticularium, multa quae callebat nutibus venuſtiſſimis explicantem, et tribus aureis nummis partae victoriae praemium iucundum vt exiſtimabat et gratum. Ex virginibus autem quae ſpecioſae ſunt captae vt in Perſide, vbi feminarum pulchritudo excellit, nec contrectare aliquam voluit, nec videre: Alexandrum imitatus et Africanum, qui haec declinabant, ne frangerentur cupiditate, qui ſe inuictos a laboribus vbique praeſtiterunt. Inter haec certamina noſtrae partis architectus, cuius nomen non ſuppetit, poſt machinam ſcorpionis forte adſiſtens, reuerberato lapide quem artifex titubanter aptauerat fundae, obliſo pectore ſupinatus profudit animam, diſiecta compage membrorum, adeo vt ne ſigna quidem totius corporis noſcerentur. Exin profecto Imperatori index nuntiauerat certus, circa muros ſubuerſi oppidi fallaces foueas et obſcuras, quales in tractibus illis ſunt plurimae, ſubſediſſe manum inſidiatricem latenter, vt improuiſo inde exorta agminis noſtri terga feriret extrema. Confeſtimque ad extrahendam eam miſſi ſunt

comper-

compertae fortitudinis pedites. Qui cum neque pervadere foraminum aditus, nec amandatos intus prolicere possent ad decernendum, collectam stipulam et sarmenta specuum faucibus adgesserunt. Vnde fumus angustius penetrans, ideoque spissior, quosdam vitalibus obstructis necauit: alios ignium adflatus immissus prodire in perniciem coëgit abruptam: et ita omnibus ferro incendioue consumptis, ad signa repedauit ocius miles. Hoc modo ciuitas ampla et populosa virtute roboris excisa Romani, in puluerem concidit et ruinas. Post quae tam gloriosa transitis pontibus, multorum amnium concursu continuatis, ad munimenta gemina venimus aedificiis cautis exstructa: vbi Victorem comitem exercitus praeuium a transitu fluminis regis filius, progressus a Ctesiphonte cum optimatibus et multitudine armata, prohibere conatus, cateruis sequentium militum visis abscessit. A. C. 363.

V. Pergentes itaque protinus ad lucos venimus, agrosque pube variorum seminum laetos: vbi reperta regia Romano more aedificata, quoniam id placuerat, mansit intacta. Erat etiam in hac eadem regione extentum spatium et rotundum, loricae ambitu circumclausum, destinatas regiis voluptatibus continens feras, ceruicibus iubatis leones, armisque hispidos apros, et vrsos (vt sunt Persici) vltra omnem rabiem saeuientes, et alia lecta immania corpora bestiarum: quas omnes diffractis portarum obicibus, equites nostri venatoriis lanceis et missilium multitudine confoderunt. Quae loca pingui situ et cultu: quibus Coche quam Seleuciam nominant, haud longius disparatur: vbi vallatis opere tumultuario castris, et exercitu omni per aquarum et pabuli opportuna biduo recreato, antegressus cum procursatoribus princeps, et ciuitatem desertam collustrans, a Vero Principe quondam excisam, in qua perpetuus fons stagnum ingens eiectat, in Tigridem defluens: corpora vidit suffixa patibulis

A. C. multa neceſſitudinum eius, quem prodidiſſe ciuitatem
363. Piriſaboram retulimus ſupra. Hic et Nabdates viuus exuſtus eſt, quem extractum cum LXXX. latebris expugnatae docui ciuitatis: eo quod inter exordia obſidii coepti clam pollicitus prodere, dimicauit acerrime, adeptusque veniam inſperatam, ad id proruperat inſolentiae, vt Hormiſdam laceraret omnibus probris. Itaque aliquantum progreſſi, triſti percellimur facto: dum enim tres procurſatorum cohortes expeditae cum cuneo Perſico decertarent, quem patefactis ſubito portis profuderat ciuitas: proruptores alii ex contraria fluminis ripa, iumenta nos ſequentia cum pabulatoribus paucis licenter palantibus intercipiunt et obtruncant. Vnde profectus Imperator iratus et frendens, iamque regionibus Cteſiphontis propinquans, celſum caſtellum offendit et munitiſſimum: ad quod explorandum auſus accedere, obſcurior vt ipſe rebatur, cum paucis obequitans muros, paulloque auidius intra iactum telorum repertus, latere non potuit: ſtatimque diuerſorum miſſilium nube exagitatus oppetiſſet tormento murali, ni vulnerato armigero, qui lateri eius haerebat, ipſe ſcutorum denſitate contectus, euitato magno diſcrimine diſceſſiſſet. Qua cauſa concitus immane, munimentum diſpoſuit obſidere, prohibitoribus acriter ad reſiſtendum intentis quod loco fidebant propemodum inacceſſo, quodque rex cum ambitioſis copiis paſſibus citis incedens propediem adfore credebatur. Iamque vineis et reſiduis omnibus quae poſcebat obſidium paratis, vigilia ſecunda praecipiti, cum nox caſu tunc lunari ſplendore nitens, his qui propugnaculis inſiſtebant aperte cuncta monſtraret: repente in vnum pondus coacta multitudo patefactis ſubito portis erupit: cohortemque necopinantem adorta, noſtrorum caecidit complures: inter quos etiam tribunus peremptus eſt, periculum propulſare conatus. Quae cum ita aguntur, pari modo vt antea,

tea, Perſae ex aduerſa fluminis ripa partem adorti A. C. noſtrorum, interfectis quibuſdam viuos cepere non- 363. nullos. Et timore, ſimul quia veniſſe in maiorem numerum copiae putabantur hoſtiles, egere noſtri tunc ſegnius: ſed vbi animis in audaciam reſtitutis, armisque raptis inter tumultum, exercitus cantu concitus bucinarum, cum minaci murmure feſtinaret, eruptores perterriti reuerterunt intacti. Et Imperator ira graui permotus, reliquos ex ea cohorte, qui abiecte ſuſtinuerant impetum graſſatorum, ad pedeſtrem compegit militiam, quae oneroſior eſt, dignitatibus imminutis. Flagrans poſt haec ad eruendum caſtellum, vbi periclitatus eſt, operam conuertit et curam, numquam ab anteſignanis ipſe digrediens, vt inter primos dimicans militi ad fortiter faciendum eſſet exemplo ſpectator probatorque geſtorum. Quo inter diſcriminum vertices diu multumque verſato, varietate munitionum atque telorum, et conſpiratione oppugnatorum, idem caſtellum incenditur captum. Poſt quae conſideratis aſperitatibus ante geſtarum rerum et impendentium, requieuit exercitus labore nimio quaſſatus, multis victui congruis adfatim diſtributis. Vallum tamen ſudibus denſis et foſſarum altitudine cautius deinde ſtruebatur, cum a vicinia iam Cteſiphonte repentini excurſus, et alia formidarentur occulta.

VI. Ventum eſt hinc ad foſſile flumen Nahamalcha nomine, quod amnis regum interpretatur, tunc aridum. Id antehac Traianus, poſteaque Seuerus, egeſto ſolo fodiri in modum canalis ampliſſimi ſtudio curauerat ſummo, vt aquis illuc ab Euphrate transfuſis, naues ad Tigridem commigrarent. Tutiſſimumque ad omnia viſum eſt eadem loca purgari, quae quondam ſimilia Perſae timentes mole ſaxorum obruere multorum. Hacque valle purgata, auulſis cataractis vndarum magnitudine claſſis ſecura ſtadiis xxx. decurſis, in alueum eiecta eſt Tigridis: et contextis

A. C. illico pontibus transgreſſus exercitus, iter Cochen ver-
363. ſus promouit. Vtque laſſitudini ſuccederet quies opportuna, in agro conſedimus opulento, arbuſtis et vitibus et cupreſſorum viriditate laetiſſimo, cuius in medio diuerſorium opacum eſt et amoenum, gentiles picturas per omnes aedium partes oſtendens, regis beſtias venatione multiplici trucidantis: nec enim apud eos pingitur vel fingitur aliud praeter varias caedes et bella. Proinde cunctis ex ſententia terminatis, Auguſtus altius iam contra difficultates omnes incedens, tantumque a fortuna ſperans nondum adflicta, vt propius temeritatem multa crebro auderet: validiores naues, ex his quae alimenta portabant et machinas, deoneratas octogenis impleuit armatis: retentoque ſecum claſſis robore firmiore, quam in tres diuiſerat partes, vnam cum Victore comite quiete prima noctis emitti diſpoſuit, vt flumine raptim transmiſſo ripae occuparentur hoſtiles. Quod cum acri metu territi duces concordi precatu fieri prohibere tentarent, neque deſtinationem flecterent Principis, ſublato vexillo, vt iuſſum eſt, euolant e conſpectu quinque ſubito naues: et cum ripas iam aduentarent, facibus et omni materia qua alitur ignis petitae adſiduis iactibus, cum militibus iam conflagraſſent, ni veloci vigore pectoris excitus Imperator, ſignum ſibi datum noſtros, quod margines iam tenerent vt mandatum eſt, erexiſſe proclamans, claſſem omnem properare citis remigiis adegiſſet. Quo facto et naues incolumes ſunt receptae: et reſiduus miles, quamquam ſaxis et varietate telorum ex edito vexaretur, poſt concertationem acerrimam praealtas ripas et arduas ſupergreſſus, ſtabat immobilis. Et miratur hiſtoria Rhodanum arma et loricam retinente Sertorio tranſnatatum: cum eo momento turbati quidam milites, veritique ne remanerent poſt ſignum erectum, ſcutis quae patula ſunt et incurua, proni firmius adhaerentes, eaque licet imperite

perite regendo, per voraginoſum amnem velocitatem comitati ſint nauium. Contra haec Perſae obiecerunt inſtructas cataphractorum equitum turmas ſic confertas, vt laminis coaptati corporum flexus ſplendore praeſtringerent occurſantes obtutus, operimentis ſcorteis equorum multitudine omni defenſa: quorum in ſubſidiis manipuli locati ſunt peditum, contecti ſcutis oblongis et curuis, quae texta vimine et coriis crudis geſtantes, denſius ſe commouebant. Poſt hos elephanti gradientium collium ſpecie, motuque immanium corporum propinquantibus exitium intentabant, documentis praeteritis formidati. Hinc Imperator cateruis peditum infirmis medium inter acies ſpatium, ſecundum Homericam diſpoſitionem praeſtituit, ne locati priores, cedentesque deformiter cunctos auerterent ſecum, aut poſtſignani pone omnes reiecti centurias, nullo retinente licentius verterent terga: ipſe cum leuis armaturae auxiliis per prima poſtremaque diſcurrens. Ergo vbi viciſſim contiguae ſe cernerent partes, criſtatis galeis coruſci Romani, vibrantesque clypeos, velut pedis anapaeſti praecinentibus modulis lenius procedebant: et praepilatis miſſilibus per procurſatores principiis pugnae tentatis, excita vndique humus rapido turbine portabatur. Et cum vndique ſolito more conclamaretur, virorumque alacritatem ſonantia claſſica iam iuuarent, haſtis et mucronibus ſtrictis hincinde comminus pugnabatur: ſagittarum periculis miles erat immunis, quantum interiora feſtinatius occupabat. Inter quae Iulianus pulſos fulcire ſubſidiis, incitareque tardantes, quaſi conturmalis ſtrenuus properabat et rector. Laxata itaque acies prima Perſarum, leni ante, dein concito gradu calefactis armis retrorſus gradiens, propinquam vrbem petebat: quam ſequebatur miles itidem feſſus, in campis torridis aduſque diei finem a lucis ortu decernens: eiusque occipitiis pertinacius haerens, omnem cum Pi- A. C. 363.

A. C. 363 grane, et Surena, et Narſeo potiſſimis ducibus adusque Cteſiphontis muros egit praecipitem aduerſorum feriens ſuras et terga. Perrupiſſetque ciuitatis aditus, lapſorum agminibus miſtus, ni dux Victor nomine manibus erectis prohibuiſſet et vocibus, ipſe humerum et ſagitta praeſtrictus: et timens ne intra moenium ambitus rapidus miles inconſulte repertus, nullosque inueniens exitus, multitudinis pondere circumueniretur. Sonent Hectoreas poëtae veteres pugnas: fortitudinem Theſſali ducis extollant: longae loquantur aetates Sophanem, et Aminiam, et Callimachum, et Cynaegirum, Medicorum in Graecia fulmina illa bellorum: non minus illo die quorumdam ex noſtris inclaruiſſe virtutem, omnium confeſſione monſtratur. Poſt timorem depoſitum calcatasque ruinas hoſtilium corporum, iuſto ſanguine miles etiam tum cruentus, ad Imperatoris tentoria congregatus, laudes ei perhibebat et gratias, quod ignoratus vbique dux eſſet an miles magis, tum ita rem proſpere geſſerat, vt caeſis Perſarum plus minusue duobus millibus et quingentis, LXX. caderent ſoli noſtrorum. Qui adpellans plerosque nominatim, quos ſtabili mente aliquid clarum feciſſe ipſe arbiter perſpexit, naualibus donauit coronis, et ciuicis, et caſtrenſibus. Abunde ratus poſt haec proſperitates ſimiles aduentare, complures hoſtias Marti parabat vltori: et ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti voluntate ſua nouem procubuere triſtiſſimi: decimus vero qui diffractis vinculis lapſus, aegre reductus eſt, mactatus ominoſa ſigna monſtrauit. Quibus viſis exclamauit indignatus acriter Iulianus, Iouemque teſtatus eſt, nulla Marti iam ſacra facturum: nec reſecrauit, celeri morte praereptus.

VII. Digeſto itaque conſilio cum primatibus ſuper Cteſiphontis obſidio, itum eſt in voluntatem quorumdam, facinus audax et importunum eſſe noſcentium

tium id adgredi: quod et ciuitas ſitu ipſo inexpugna- A. C.
bilis defendebatur, et cum metuenda multitudine pro- 363.
tinus rex adfore credebatur. Vicit ſententia melior: cuius vtilitate Princeps ſollertiſſimus adprobata, Arinthaeum cum manu peditum expedita ad populandas regiones circumſitas miſit, armentis laetas et frugibus, hoſtes pari perſequuturum induſtria, quos diſpalatos nuper denſi tramites et latebrae texere notiſſimae: hinc opulenta. Sed ille auidae ſemper ad vlteriora cupiditatis, parui habitis vetantium dictis, et increpitis optimatibus, quod ob inertiam [otiique deſiderium amitti ſuaderent prope iam] parta regna Perſidis: flumine laeua relicto, infauſtis ductoribus praeuiis, mediterraneas vias arripere citato propoſuit gradu. Et tamquam funeſta face Bellonae ſubiectis ignibus exuri cunctas iuſſerat naues, praeter minores duodecim, quas profuturas pangendis pontibus diſpoſuit vehi carpentis: idque putabat vtiliter ordinaſſe, ne relicta claſſis vſui hoſtibus foret, aut certe, vt ab expeditionis primordio factum eſt, armatorum fere viginti millia in trahendis occuparentur iiſdem nauibus et regendis. Dein cum metuens ſibi quiſque muſſaret, monſtraretque perſpicua veritas, quod repulſus forſitan ariditate vel altitudine montium, ad aquas redire non poterit miles, tortique perfugae aperte faterentur ſe fefelliſſe, concurſu maximo exſtingui iuſſae ſunt flammae. Et quoniam ignis auctus immaniter pleraſque conſumpſit, XII. tantummodo naues potuerunt intactae ſeruari, quae vt poſſint cuſtodiri diſcretae ſunt. Hoc caſu claſſe cum non oporteret abolita, Iulianus conſociato fretus exercitu, cum armatorum nulli per diuerſa diſtringerentur, numero potior ad interiora tendebat, alimenta adfatim opulentis ſuggerentibus locis. Quo cognito, hoſtes vt inedia nos cruciarent, herbas cum adultis ſegetibus incenderunt: et conflagratione procedere vetiti, ſtatiuis caſtris dum

A. C. 363. flammae ſeneſcerent tenebamur. Inſultanteſque nobis longius Perſae, nunc de induſtria ſe diffundebant, aliquoties confertius reſiſtentes: vt procul conſpicantibus viderentur aduenifſe iam regis auxilia, ideoque eos aeſtimaremus erupiſſe ad audaces excurſus et inſolita tentamenta. Maerebat tamen ob haec Imperator et miles, quod nec contabulandi pontis erat facultas, amiſſis nauibus temere, nec occurri poterat hoſtis aduenticii motibus, quem adeſſe coruſcus nitor indicabat armorum, arte pro ſingulis membris inflexus. Hisque accedebat aliud haud exiguum malum: quod nec adminicula quae praeſtolabamur cum Arſace et noſtris ducibus, adparebant, ob cauſas impedita praedictas.

VIII. Has ob res vt ſolaretur anxios milites Princeps, captiuos graciles ſuapte natura, vt paene ſunt Perſae, et macie iam confectos iuſſit in medium duci: noſtroſque reſpiciens, *En*, inquit, *quos Martia iſta pectora viros exiſtimant, deformes illuuie capellas et taetras, vtque crebri docuerunt euentus, antequam manus conferant, abiectis armis vertentes ſemet in fugam.* Quibus dictis, remotiſque captiuis, ſuper rerum ſumma conſultabatur. Et multis vltro citroque dictitatis, cum reuerti debere per loca qua venimus, plebs vociferaretur imprudens: reſiſtebat intentius Princeps, multis cum eo nequaquam fieri poſſe monſtrantibus per effuſam planitiem pabulo abſumpto et frugibus, vicorumque reliquiis exuſtorum inopia ſqualentibus vltima: quodque liquentibus iam brumae pruinis omne immaduerat ſolum, et ruptis riparum terminis aucti inhorruere torrentes. Eo etiam ad difficultatem accedente negotii, quod per eas terras vapore ſideris caleſcentes, muſcarum et culicum multitudine referta ſunt omnia, earumque volatu dies et aſtrorum noctu micantium facies obumbratur. Et cum nihil humani proficerent ſenſus, diu fluctuantes et dubii, exſtructis aris caeſiſque hoſtiis conſulta numinum

minum ſcitabamur: vtrum nos per Aſſyriam reuerti cenſerent, an praeter radices montium lenius gradientes, Chiliocomum prope Corduenam ſitam ex improuiſo vaſtare: quorum neutrum extis inſpectis conſore dicebatur. Sedit tamen ſententia, vt omni ſpe meliorum ſucciſa Corduenam arriperemus: et XVI. Kal. Iulias promotis iam ſignis, progreſſo imperatore cum lucis exordio, fumus vel vis quaedam turbinata pulueris adparebat: vt opinari daretur aſinorum eſſe greges agreſtium, quorum multitudo in tractibus eſt illis innumera, ideo ſimul incedens, vt conſtipatione denſa feroces leonum fruſtrentur adſultus. Quidam arbitrabantur Sacenae duces aduentare iam noſtros, rumoribus percitos, quod Imperator Cteſiphonta magnis viribus oppugnaret: nonnulli Perſas nobis viantibus incubuiſſe firmabant. Ideo inter haec ita ambigua ne quid aduerſum accideret, reuocantibus agmina claſſicis, in valle graminea prope riuum, multiplicato ſcutorum ordine in orbiculatam figuram metatis tutius quieuimus caſtris. Nec enim adusque veſperam aëre concreto diſcerni potuit, quidnam eſſet quod diu ſqualidius videbatur.

A. C. 363.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXV.

Perſae Romanos iter facientes adorti, fortiter reprimuntur. C. I. *Inopia frumenti et pabuli premitur exercitus: Iulianus terretur oſtentis.* II. *Imperator, dum ad repellendos Perſas, qui vndique inſtabant, omiſſa lorica temere ſe proeliis inſerit, haſta vulneratur, ac in tabernaculum refertur.* III. *Romanis hinc victoribus, inde fuſis, Iulianus in tentorio iacens, circumſtantes alloquitur ac poſt epotam frigidam moritur.* IV. *Virtutes eius ac vitia, forma corporis et ſtatura.* V. *Iouianus, primicerius domeſticorum protectorum, tumultuarie eligitur imperator.* VI. *Romanos ex Perſide redire properantes, procedentesque, crebris proeliis laceſſunt Perſae et Saraceni, ac magno cum detrimento repelluntur.* VII. *Fame et inopia ſuorum adductus Iouianus A. pacem cum Sapore neceſſariam, ſed turpiſſimam facit, traditis. V. regionibus cum Niſibi et Singara.* VIII. *Romani fluuio Tigri tranſito, poſt diuturnam et maximam cibariorum inopiam fortiter toleratam, tandem in Meſopotamiam perueniunt. Iouianus A. res Illyrici atque Galliarum vtcumque ordinat.* IX. *Bineſes nobilis Perſa Niſibin vrbem inexpugnabilem, nomine Saporis a Iouiano recipit: oppidani inuiti patria excedere, et Amidam migrare compulſi. V. regiones cum vrbe Singara et XVI. caſtellis ex pacto Perſis optimatibus adſignantur.* X. *Iouianus metu rerum nouarum per Syriam, Ciliciam, Cappadociam et Galatiam celeriter itinere facto, Ancyrae cum Varroniano filio infante conſulatum init ac mox Dadaſtanae repentina morte fungitur.* XI.

A. C. 363. Et hanc quidem noctem nullo ſiderum fulgore ſplendentem, vt ſolet in arduis rebus et dubiis, exegimus, nec ſedere quoquam auſo nec flectere in quie-

tem lumina prae timore. Vbi vero primum dies in- A. C.
claruit, radiantes loricae limbis circumdatae ferreis, 363.
et corusci thoraces longe prospecti, adesse regis copias indicabant. Hocque viso accensum, properantem congredi militem dirimente fluuio breui prohibuit Imperator: et non procul a vallo ipso inter excursatores nostros et Persicos proelio acri conserto, Machamaeus cecidit ductor vnius agminis nostri. Cui propugnaturus Maurus frater, dux postea Phoenices, cum germani trucidasset interfectorem, obuivm quemque perterrens, infirmatus et ipse humerum telo, pallescentem morte propinqua Machamaeum extrahere pugna viribus valuit magnis. Et cum fatiscerent vix toleranda aestuum magnitudine crebrisque congressibus partes, ad vltimum hostiles turmae graui sunt repulsa discussae. Hinc recedentibus nobis longius, Saraceni nostrorum metu peditum repedare compulsi, paullo postea innexi Persarum multitudine tutius irruebant, Romana impedimenta rapturi: verum viso Imperatore ad alas subsidiarias reuerterunt. Qua ex regione profecti ad Hucumbra nomine villam peruenimus: vbi per biduum omnibus ad esum congruis, et satietate quaesita frumenti vltra spem recreati discessimus: et confestim, absque his quae tempus vehi permisit, reliqua flammis exusta sunt. Postridie exercitu sedatius procedente, extremos qui eo die forte cogendorum agminum officia sustinebant, nec opinantes Persae adorti, negotio leui interfecissent, ni proximus equitatus noster hoc ocius intellecto, per patulas valles late diffusus tantam molem discriminis, vulneratis qui superuenerant, repulisset. In hac cecidit pugna Adaces nobilis satrapa, legatus quondam ad Constantium Principem missus, ac benigne susceptus: cuius exuuiis interfector Iuliano oblatis, remuneratus est vt decebat. Eodem die Tertiacorum equestris numerus a legionibus

incusa-

A. C. incuſatus eſt, quod cum ipſae hoſtium aduerſas ir-
363. rumperent acies, illi paullatim dilapſi, alacritatem paene totius minuiſſent exercitus. Vnde ad indignationem iuſtam Imperator erectus, ademptis ſignis haſtisque diffractis, omnes eos qui fugiſſe arguebantur, inter impedimenta et ſarcinas et captiuos agere iter impoſuit, ductore eorum, qui ſolus fortiter decertarat, aliae turmae adpoſito, cuius tribunus turpiter proelium deſeruiſſe conuincebatur. Abiecti ſunt autem ſacramento etiam alii quatuor ob flagitium ſimile vexillationum tribuni: hoc enim correctionis moderamine leniori, impendentium conſideratione difficultatum contentus eſt Imperator. Progreſſi itaque LXX. ſtadia attenuata rerum omnium copia, herbis frumentisque crematis, ex flammis ipſis raptas fruges et pabula, vt quiſque vehere potuit conſeruauit. Hoc etiam loco relicto, cum ad tractum Maranga adpellatum omnis veniſſet exercitus, prope lucis confinia immenſa Perſarum adparuit multitudo, cum Merene equeſtris magiſtro militiae, filiisque regis duobus, et optimatibus plurimis. Erant autem omnes cateruae ferratae, ita per ſingula membra denſis laminis tectae, vt iuncturae rigentes compagibus artuum conuenirent: humanorumque vultuum ſimulacra ita capitibus diligenter apta, vt imbracteatis corporibus ſolidis, ibi tantum incidentia tela poſſint haerere, qua per cauernas minutas et orbibus oculorum adfixas parcius viſitur, vel per ſupremitates narium anguſti ſpiritus emittuntur. Quorum pars contis dimicatura ſtabat immobilis, vt retinaculis aereis fixam exiſtimares: iuxtaque ſagittarii (cuius artis fiducia ab incunabulis ipſis gens praeualuit maxima) tendebant diuaricatis brachiis flexiles arcus, vt nerui mammas praeſtringerent dexteras, ſpicula ſiniſtris manibus cohaererent: ſummaque peritia digitorum pulſibus argutum ſonantes arundines euolabant, vulnera perniciosa portantes. Poſt hos elephan-

elephantorum fulgentium formidandam ſpeciem, et A. C.
truculentos hiatus vix mentes pauidae perferebant: ad 363.
quorum ſtridorem odoremque et inſuetum adſpectum magis equi terrebantur. Quibus inſidentes magiſtri, manubriatos cultros dexteris manibus illigatos geſtabant, acceptae apud Niſibin memores cladis: et ſi ferociens animal vires exſuperaſſet regentis, ne reuerſum per ſuos, vt tunc acciderat, colliſam ſterneret plebem, vertebram, quae caput a ceruice diſterminat, ictu maximo terebrabant. Exploratum eſt enim aliquando ab Haſdrubale Hannibalis fratre, ita citius vitam huiuſmodi adimi belluarum. Quibus non ſine magno horrore perſpectis, ſtipatus armatarum cohortium globis cum primatibus fidentiſſimus Imperator, vt flagitabat maior vis et atrocior, lunari acie ſinuatisque lateribus occurſuros hoſti manipulos inſtruebat. Et ne ſagittariorum procurſus noſtrorum cuneos diſiectaret, illatis concitatius ſignis ſpiculorum impetum fregit: datoque ad decernendum ſollemniter ſigno, denſati Romani pedites confertas hoſtium frontes niſu protruſerunt acerrimo. Et feruente certaminum mole, clypeorum ſonitus, et virorum armorumque lugubre ſibilantium fragor, nihil perpetiens iam remiſſum, campos cruore et corporum ſtrage contexit, effuſius cadentibus Perſis: quibus ſaepe languidis in conflictu, artius pes pede collatus grauiter obſiſtebat, pugnare fortiter eminus conſuetis, et ſi inclinatas ſuorum copias ſenſerint, cedendo in modum imbrium pone verſus directis ſagittis hoſtes a perſequendi fiducia deterrere. Pulſis igitur pondere magnarum virivm Parthis, miles ſolis curſu flammeo diu laxatus, ſigno in receptum dato, in tentoria repedat, ad audendum deinceps maiora ſublatus. In hoc proelio Perſarum maior vt dictum eſt adparuit ſtrages; noſtrorum admodum leuis. Eminuit tamen inter varios certami-

A. C. certaminum casus Vetranionis mors viri pugnacis, qui
363. legionem Ziannorum regebat.

II. Post quae triduo indutiis destinato, dum suo quisque vulneri medetur vel proximi, commeatibus nos destitutos inedia cruciabat iam non ferenda: et quoniam frugibus exustis et pabulis, homines in discrimen vltimum venerant et iumenta, ex eo cibo quem animalia tribunorum vehebant et Comitum, imae quoque militum plebi penitus indigenti pars distributa est magna. Et Imperator, cui non cupediae ciborum ex regio more, sed sub columellis tabernaculi paruis cenaturo, pultis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidienda gregario, quidquid ad ministeria postulabatur, per contubernia paupertina sui securus egessit. Ipse autem ad sollicitam suspensamque quietem paullisper protractus, cum somno (vt solebat) depulso, ad aemulationem Caesaris Iulii quaedam sub pellibus scribens, obscuro noctis altitudine sensus cuiusdam philosophi teneretur, vidit squalidius, vt confessus est proximis, speciem illam Genii publici, quam cum ad Augustum surgeret culmen conspexit in Galliis, velata cum capite Cornucopia per aulaea tristius discedentem. Et quamquam ad momentum haesit stupore defixus, omni tamen superior metu, ventura decretis caelestibus commendabat: relictoque humi strato cubili, adulta iam excitus nocte, et numinibus per sacra depulsoria supplicans, flagrantissimam facem cadenti similem visam, aëris parte sulcata euanuisse existimauit: horroreque perfusus est, ne ita aperte minax Martis adparuerit sidus. Erat enim nitor igneus iste, quem διαΐσσοντα nos adpellamus, nec cadens vmquam nec terram contingens. Corpora enim qui credit caelitus posse labi, profanus merito iudicatur et demens. Fit autem hic habitus modis compluribus, e quibus sufficiet pauca monstrare. Scintillas quidam putant ab aetherio cadentes

vigore,

vigore, parumque porrectius tendere sufficientes exstingui: vel certe radiorum flammas iniectas nubibus densis acri scintillare contactu: aut cum lumen aliquod cohaeserit nubi. Id enim in stellae speciem figuratum, decurrit quidem dum viribus ignium sustentatur: amplitudine vero spatiorum exinanitum, in aërium soluitur corpus, ad substantiam migrans, cuius attritu incaluit nimio. Confestim itaque ante lucis primitias Etrusci haruspices accersiti, consultique quid astri species portenderet noua, vitandum esse cautissime responderunt, ne quid tunc tentaretur: ex Tarquitianis libris, in titulo *De rebus diuinis* id relatum esse monstrantes: quod face in caelo visa committi proelium, vel simile quidquam non oportebit. Quo etiam id inter alia multa spernente, orabant haruspices saltem aliquot horis profectionem differri: et ne hoc quidem sunt adepti, Imperatore omni vaticinandi scientiae reluctante: sed exorto iam die, promota sunt castra. A. C. 363.

III. Hinc nos egressos, Persae cum saepe adflicti peditum stabiles pugnas horrerent, structis insidiis occulte comitabantur, altrinsecus viantes cateruas a celsis collibus explorando: vt id suspicans miles adusque perpetuum diem nec vallum erigeret, nec sudibus se communiret. Dumque teguntur firmiter latera, et exercitus pro locorum situ quadratis quidem sed laxis incedit agminibus, inuasa subito terga pone versus arma cogentium Principi indicatur, etiam tum inermi ad speculanda anteriora progresso. Qua concitus clade, oblitus loricae, scuto inter tumultum adrepto, properans vltimis ferre suppetias, reuocatur alio metu, qui etiam antesignanos vnde discesserat, paria perpeti nuntiabat. Quae dum sine respectu periculi sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorum Parthicus globus centurias adoritur medias: ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus, faetorem strido-

remque

A. C. 363. remque elephantorum impatienter tolerantibus noſtris, contis et multiplicatis miſſilibus decernebat. Verum Principe volitante inter prima diſcrimina proeliorum, exſiliuit noſtra ſuccinctior armatura auerſorumque Perſarum et belluarum ſuffragines concidebat et dorſa. Quos cum Iulianus cauendi immemor diffluxiſſe trepidos, elatis vociferando manibus aperte demonſtrans, irasque ſequentium excitans, ardenter effunderet ſemet in pugnam, clamabant hincinde candidati, quos diſiecerat terror, vt fugientium molem, tamquam ruinam male compoſiti culminis declinaret: et incertum ſubita equeſtris haſta cute brachii eius praeſtricta, coſtis perfoſſis haeſit in ima iecoris fibra. Quam dum auellere dextera manu conatur, acuto vtrimque ferro digitorum neruos ſenſit exciſos: et prouolutus iumento, praeſentiumque veloci concurſu relatus in caſtra, medicinae miniſteriis fouebatur. Moxque vbi lenito paullisper dolore timere deſiit, magno ſpiritu contra exitium certans, arma poſcebat et equum: vt reuiſo proelio ſuorum fiduciam repararet, ac videretur ſui ſecurus alienae ſalutis ſollicitudine vehementer adſtringi: eo vigore, licet in negotio diſpari, quo Epaminondas ille dux inclytus, letaliter apud Mantineam ſaucius et reuectus ex acie, conquirebat ſollicite ſcutum. Quod cum vidiſſet propius, laetior vi vulneris interiit: et qui animam intrepidus amittebat, iacturam clypei formidauit. Sed cum vires parum ſufficerent voluntati, ſanguinisque profluuio vexaretur, manſit immobilis: ideo ſpe deinceps viuendi abſumpta, quod percunctando Phrygiam adpellari locum vbi ceciderat comperit. Hic enim obiturum ſe praeſcripta audierat ſorte. Reducto ad tentoria Principe, incredibile dictu eſt quanto ardore miles ad vindictam ira et dolore feruentior inuolabat, haſtas ad ſcuta concrepans; etiam mori ſi tuliſſet fors obſtinatus. Et quamuis offundebatur oculis altitudo pulueris, et

aeſtus

aeſtus caleſcens officeret alacritati membrorum; tamen velut exauctoratus amiſſo ductore, ſine parcimonia ruebat in ferrum. Contra animoſius Perſae ſagittarum volantium crebritate conſpectum ſui rapiebant oppoſitis: quos elephanti tardius praecedentes, magnitudine corporum criſtarumque horrore pauorem iumentis incutiebant et viris. Concurſus itaque armatorum, et cadentium gemitus, equorum flatus, tinnitus ferri procul audiebatur, quamdiu ſatietate vulnerum partibus feſſis, nox diremit certamina iam tenebroſa. Quinquaginta tum Perſarum optimates et ſatrapae cum plebe maxima ceciderunt, inter has turbas Merena et Nohodare potiſſimis ducibus interfectis. Obſtupeſcat magniloquentia vetuſtatis diuerſis in locis proelia xx. Marcelli: Sicinium Dentatum adiiciat, ornatum militarium multitudine coronarum: miretur ſuper his Sergium, qui vicies et ter vulneratus eſt in variis pugnis, vt fertur: cuius poſteritatis vltimus Catilina claras gloriarum adoreas ſempiternis maculis obumbrauit. Deformabat tamen triſtitia laetiores euentus. Dum haec poſt diſceſſum ducis vbique aguntur, exercitus cornu dextro defatigato, et Anatolio interfecto, qui tunc erat officiorum magiſter: Salluſtius praefectus actus in exitium praeceps, et opera ſui adparitoris ereptus, Sophorio amiſſo conſiliario qui ei aderat, caſu euaſit et fuga: quidamque milites per multa diſcrimina occupato caſtelli vicini praeſidio, poſt diem denique tertium iungi exercitui potuerunt. Quae dum ita aguntur, Iulianus in tabernaculo iacens circumſtantes adloquutus eſt demiſſos et triſtes: *Aduenit o! ſocii nunc abeundi tempus e vita impendio tempeſtiuum, quam repoſcenti naturae vt debitor bonae fidei redditurus exſulto: non vt quidam opinantur adflictus et maerens: philoſophorum ſententia generali perdoctus, quantum corpore ſit beatior animus, et contemplans quoties conditio melior a deteriore*

A. C. 363.

A. C. *secernitur, laetandum esse potius quam dolendum.*
363. *Illud quoque aduertens, quod etiam Dii caelestes quibusdam piissimis mortem tamquam summum praemium persoluerunt. Munus autem id mihi delatum optime scio, ne difficultatibus succumberem arduis, neue me proiiciam vmquam aut prosternam: expertus quod dolores omnes vt insultant igncuis, ita persistentibus cedunt. Nec me gestorum paenitet, aut grauis flagitii recordatio stringit, vel cum in vmbram et angulos amandarer, vel post principatum susceptum: quem tamquam a cognatione caelitum defluentem, immaculatum (vt existimo) conseruaui, et ciuilia moderatius regens, et examinatis rationibus bella inferens et repellens: tametsi prosperitas simul vtilitasque consultorum non vbique concordent, quoniam coeptorum euentus superae sibi vindicant potestates. Reputans autem iusti esse finem imperii, obedientium commodum et salutem, ad tranquilliora semper vt nostis propensior fui, licentiam omnem actibus meis exterminans, rerum corruptricem et morum: gaudensque, adeo sciens, quod vbicumque me velut imperiosa parens consideratis periculis obiecit resp. steti fundatus, turbines calcare fortuitorum adsuefactus. Nec fateri pudebit, interiturum me ferro dudum didici side fatidica praecinente. Ideoque sempiternum veneror numen, quod non clandestinis insidiis, nec longa morborum asperitate, vel damnatorum fine decedo: sed in medio cursu florentium gloriarum hunc merui clarum e mundo digressum. Aequo enim iudicio iuxta timidus est et ignauus, qui cum non oportet, mori desiderat: et qui refugiat, cum sit opportunum. Hactenus loqui vigore virium labente sufficiat. Super imperatore vero creando caute reticeo, ne per imprudentiam dignum praeteream: aut nominatum quem habilem reor, antepofito forsitan alio in discrimen vltimum trudam. Vt alumnus autem reip. frugi, opto bonum post me*

reperi-

reperiri rectorem. Post haec placide dicta, familiares opes iunctioribus velut supremo distribuens stilo, Anatolium quaesiuit officiorum magistrum: quem cum beatum fuisse Sallustius respondisset praefectus, intellexit occisum: acriterque amici casum ingemuit, qui elate ante contempserat suum. Et flentes inter haec omnes qui aderant, auctoritate integra etiam tum increpabat: humile esse, caelo sideribusque conciliatum lugeri Principem dicens. Quibus ideo iam silentibus, ipse cum Maximo et Prisco philosophis super animorum sublimitate perplexius disputans, hiante latius suffossi lateris vulnere, et spiritum tumore cohibente venarum, epota gelida aqua quam petiit, medio noctis horrore vita facilius est absolutus, anno aetatis altero et tricesimo: natus apud Constantinopolim: a pueritia vsque parentis obitu destitutus Constantii, quem post fratris Constantini excessum inter complures alios turba consumpsit imperii successorum, et Basilina matre, iam inde a maioribus nobili. A. C. 363.

IV. Vir profecto heroicis connumerandus ingeniis, claritudine rerum et coalita maiestate conspicuus. Cum enim sint, vt sapientes definiunt, virtutes quatuor praecipuae, temperantia, prudentia, iustitia, fortitudo, eisque accidentes extrinsecus aliae, scientia rei militaris, auctoritas, felicitas atque liberalitas: intento studio coluit omnes vt singulas. Et primum ita inuiolata castitate enituit, vt post amissam coniugem nihil vmquam venereum agitaret: illud aduertens quod apud Platonem legitur, Sophoclem tragoediarum scriptorem aetate grandaeuum interrogatum, ecquid adhuc feminis misceretur, negantem id adiecisse, quod gauderet harum rerum amorem, vt rabiosum quemdam effugisse dominum et crudelem. Item vt hoc propositum validius confirmaret, recolebat saepe dictum lyrici Bacchylidis, quem legebat iucunde, id adserentem, quod vt egregius pictor vultum

A. C. ſpecioſum effingit, ita pudicitia celſius conſurgentem
363. vitam exornat. Quam labem in adulto robore iuventutis ita caute vitauit, vt ne ſuſpicione quidem tenus libidinis vllius vel citerioris vitae miniſtris incuſaretur, vt ſaepe contingit. Hoc autem temperantiae genus creſcebat in maius, iuuante parcimonia ciborum et ſomni, quibus domi foriſque tenacius vtebatur. Namque in pace victus eius menſura atque tenuitas erat recte noſcentibus admiranda, velut ad pallium mox reuerſuri: per varios autem procinctus, ſtans interdum more militiae cibum breuem vilemque ſumere viſebatur. Vbi vero exigua dormiendi quiete recreaſſet corpus laboribus induratum, expergefactus explorabat per ſemetipſum vigiliarum vices et ſtationum, poſt haec ſerias ad artes confugiens doctrinarum. Et ſi nocturna lumina inter quae lucubrabat, potuiſſent voces vllae teſtari, profecto oſtenderant, inter hunc et quoſdam Principes multum intereſſe, quem norant voluptatibus ne ad neceſſitatem quidem indulſiſſe naturae. Dein prudentiae eius indicia fuere vel plurima, e quibus explicari ſufficiet pauca. Armatae rei ſcientiſſimus, et togatae: ciuilitati admodum ſtudens, tantum ſibi arrogans, quantum a contemptu et inſolentia diſtare exiſtimabat: virtute ſenior quam aetate: ſtudioſus cognitionum omnivm, et indeclinabilis aliquoties iudex: cenſor moribus regendis acerrimus, placidus, opum contemptor, mortalia cuncta deſpiciens: poſtremo id praedicabat, *Turpe eſſe ſapienti, cum habeat animum, captare laudes ex corpore.* Quibus autem iuſtitiae inclaruit bonis, multa ſignificant: primo, quod erat pro rerum et hominum diſtinctione ſine crudelitate terribilis: deinde, quod paucorum diſcrimine vitia cohibebat: tum autem, quod minabatur ferro potius quam vtebatur. Poſtremo, vt multa praeteream, conſtat eum in apertos aliquos inimicos inſidiatores ſuos ita conſurrexiſſe mitiſſi-

mitiſſime, vt poenarum aſperitatem genuina lenitudine caſtigaret. Fortitudinem certaminum crebritas, vſusque bellorum oſtendit, et patientia frigorum immanium, et feruoris quoque. Corporis munus a milite, ab imperatore vero animi poſcitur. Ipſe trucem hoſtem ictu confecit audacter congreſſus, ac noſtros cedentes obiecto pectore ſuo aliquoties cohibuit ſolus: regnaque furentium Germanorum excidens, et in puluere vaporato Perſidis, augebat fiduciam militis dimicans inter primos. Caſtrenſium negotiorum ſcientiam plura declarant et nota: ciuitatum oppugnationes et caſtellorum inter ipſos diſcriminum vertices, acies figura multiformi compoſitae, ſalubriter et caute caſtra metata, praetenturae ſtationesque agrariae tutis rationibus ordinatae. Auctoritas adeo valuit, vt dilectus artiſſime dum timetur, ac ſi periculorum ſocius et laborum, et inter concertationes acerrimas animaduerti iuberet in deſides; et Caeſar adhuc, ſine ſtipendio regeret militem feris adpoſitum gentibus, vt dudum eſt dictum; alloquutusque tumentes armatos, diſceſſurum ad vitam minaretur priuatam, ni tumultuari deſiſterent. Denique id pro multis noſſe ſufficiet: exhortatum eum ſimplici concione militem Gallicanum, pruinis adſuetum et Rheno, peragratis ſpatiis regionum extentis, per tepentem Aſſyriam aduſque confinia traxiſſe Medorum. Felicitas ita eminuit, vt ipſis quodammodo ceruicibus fortunae aliquamdiu bonae gubernatricis euectus, victorioſis curſibus difficultates ſuperſtaret immenſas. Et poſtquam ex occidua plaga digreſſus eſt: quoad fuit in terris, quieuere nationes omnes immobiles, ac ſi quodam caduceo leniente mundana. Liberalitatis eius teſtimonia plurima ſunt et veriſſima: inter quae, indicta ſunt tributorum admodum leuia, coronarium indultum, remiſſa debita multa diuturnitate congeſta, aequata fiſci iurgia cum priuatis, vectigalia ciuitatibus

A. C. 363.

 reſtitu-

A. C. reſtituta cum fundis, abſque his, quos velut iure ven-
363. didere praeteritae poteſtates: quodque numquam augendae pecuniae cupidus fuit, quam cautius apud dominos ſeruari exiſtimabat, id aliquoties praedicans, *Alexandrum Magnum, vbi haberet theſauros interrogatum, apud amicos beniuole reſpondiſſe.* Digeſtis bonis quae ſcire potuimus, nunc ad explicanda eius vitia veniamus, licet dicta ſint carptim. Leuioris ingenii: verum hoc inſtituto rectiſſimo temperabat, emendari ſe, cum deuiaret a fruge bona, permittens. Linguae fuſioris et admodum raro ſilentis: praeſagiorum ſciſcitationi nimiae deditus, vt aequiperare videretur in hac parte principem Hadrianum: ſuperſtitioſus magis, quam ſacrorum legitimus obſeruator, innumeras ſine parcimonia pecudes mactans: vt aeſtimaretur, ſi reuertiſſet de Parthis, boues iam defuturos: Marci illius ſimilis Caeſaris, in quem id accepimus dictum: *οἱ λευκοὶ βόες Μάρκῳ τῷ Καίσαρι. Ἂν σὺ νικήσῃς, ἡμεῖς ἀπωλόμεθα.* Vulgi plauſibus laetus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans adpetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui ſaepe adfectans. Verum tamen cum haec eſſent, aeſtimari poterat, vt ipſe aiebat, vetus illa iuſtitia, quam offenſam vitiis hominum Aratus extollit in caelum, eo imperante rediſſe rurſus ad terras, ni quaedam ad arbitrium agens, interdum oſtenderet ſe diſſimilem ſui. Namque et iura condidit non moleſta, abſolute quaedam iubentia fieri vel arcentia, praeter pauca. Inter quae erat illud inclemens, quod docere vetuit magiſtros rhetoricos et grammaticos Chriſtianos, ni tranſiſſent ad numinum cultum. Illud quoque itidem parum ferendum, quod municipalium ordinum coetibus patiebatur iniuſte quoſdam adnecti, vel peregrinos, vel ab iis conſortiis priuilegiis aut origine longe diſcretos. Figura talis vtique membrorum. Mediocris erat ſtaturae, capillis tamquam pexiſſet mollibus, hirſuta

hirſuta barba in acutum deſinente veſtitus, venuſtate A. C.
oculorum micantium flagrans, qui mentis eius angu- 363.
ſtias indicabant, ſuperciliis decoris, et naſo rectiſſimo, ore paullo maiore, labro inferiore demiſſo, opima et incurua ceruice, humeris vaſtis et latis, ab ipſo capite vſque vnguium ſummitates liniamentorum recta compage, vnde viribus valebat et curſu. Et quoniam eum obtrectatores nouos bellorum tumultus ad perniciem rei communis inſimulant concitaſſe: ſciant docente veritate perſpicue, non Iulianum, ſed Conſtantium ardores Parthicos ſuccendiſſe, cum Metrodori mendaciis auidius adquieſcit, vt dudum retulimus plene. Vnde caeſi ad internecionem exercitus noſtri, capti militares aliquoties numeri, vrbes exciſae, rapta munimenta vel diruta, prouinciae grauibus impenſis exhauſtae: et ad effectum tendentibus minis cuncta petebantur a Perſis aduſque Bithynos et littora Propontidis. At in Galliis bellorum tenore gliſcente, diffuſis per noſtra Germanis, iamque Alpibus ad vaſtandam Italiam perrumpendis, multa et nefanda perpeſſis hominibus, nihil praeter lacrimas ſupererat et terrores: vbi et praeteritorum recordatio erat acerba, et exſpectatio triſtior impendentium. Quae omnia iuuenis iſte ad occiduam plagam ſpecie Caeſaris miſſus, regesque pro mancipiis agitans ignobilibus, cuncta paene mira dictu celeritate correxit. Vtque Orientem pari ſtudio recrearat, adortus eſt Perſas, trivmphum exinde relaturus et cognomentum, ſi conſiliis eius et factis illuſtribus decreta caeleſtia congruiſſent. Et cum ſciamus experimento, adeo quoſdam ruere improuidos, vt bella interdum victi, et naufragi repetant maria et ad difficultates redeant quibus ſuccubuere ſaepiſſime, ſunt qui reprehendant paria repetiſſe Principem vbique victorem.

V. Nec fuit poſt haec lamentis aut fletibus locus. Corpore enim curato pro copia rerum et temporis,

A. C. 363. vt vbi olim ipſe ſtatuerat conderetur: principio lucis ſequutae, quae erat quintum Kal. Iulias, hoſtibus ex omni latere circumfuſis, collecti duces exercitus, advocatisque legionum principiis et turmarum, ſuper creando Principe conſultabant. Diſciſſique ſtudiis turbulentis, Arinthaeus, et Victor, et e palatio Conſtantii reſidui, de parte ſua quemdam habilem ſcrutabantur: contra Neuita, et Dagalaiphus, proceresque Gallorum, virum talem ex commilitio ſuo quaeritabant. Quae dum ambiguntur, nulla variante ſententia, itum eſt voluntate omnium in Salluſtium: eoque cauſante morbos et ſenectutem, honoratior aliquis miles aduertens deſtinatius reluctantem: *Et quid ageretis*, ait, *ſi illud bellum vobis curandum commiſiſſet abſens, vt ſaepe factum eſt, Imperator? nonne poſthabitis caeteris militem inſtantibus aerumnis eriperetis? Id nunc agite: et ſi Meſopotamiam videre licuerit, vtriuſque exercitus conſociata ſuffragia legitimum Principem declarabunt.* Inter has exiguas ad tantam rem moras, nondum penſatis ſententiis, tumultuantibus paucis, vt in rebus extremis ſaepe eſt factum, Iouianus eligitur Imperator, domeſticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis. Erat enim Varroniani notiſſimi comitis filius, haud dudum poſt depoſitum militiae munus ad tranquilliora vitae digreſſi. Et confeſtim indumentis circumdatus principalibus, ſubitoque productus e tabernaculo, per agmina iam diſcurrebat proficiſci parantia. Et quoniam acies aduſque lapidem quartum porrigebatur, anteſignani quoſdam clamare Iouianum audientes Auguſtum, eadem multo magis ſonabant: gentilitate enim prope perciti nominis, quod vna littera diſcernebat, Iulianum recreatum arbitrati ſunt deduci magnis fauoribus, vt ſolebat. Verum cum incuruus ille viſus et longior aduentaret, ſuſpicati quod acciderat, in lacrimas effuſi ſunt omnes et luctum.

Quod

Quod si grauis quidam aequitatis spectator in vltimo A. C. rerum spiritu factum criminatur improuide: nauticos idem iustius incusabit, amisso perito nauigandi magistro, saeuientibus flabris et mari, quod clauos regendae nauis cuilibet periculi socio commiserunt. His ita caeco quodam iudicio fortunae peractis, Iouianorum signifer, quos Varronianus rexerat dudum, cum nouo diffidens Principe, etiam tum priuato, vt patris eius obtrectator immoderatus, periculum ex inimico metuens iam communia supergresso, discessit ad Persas: ac data dicendi copia quae sciret, docet Saporem iam propinquantem, exstincto, quem verebatur, turbine concitato calonum ad vmbram imperii Iouianum adhuc protectorem adscitum, inertem quemdam et mollem. Hoc ille audito, quod semper trepidis votis expetebat, et inopina prosperitate elatus, multitudine ex regio equitatu adiuncta iis qui dimicauere nobiscum, celeri disposuit gradu agminis nostri inuadi terga postremi.

363.

VI. Quae dum vltro citroque ordinantur, hostiis pro Iouiano extisque inspectis pronuntiatum est, eum omnia perditurum, si intra vallum remansisset vt cogitabat: superiorem vero fore, profectum. Proinde egredi iam coeptantes adoriuntur nos elephantis praeviis Persae: ad quorum fremitum incessumque terribilem equis inter initia turbatis, et viris, Iouiani et Herculiani occisis belluis paucis, cataphractis equitibus acriter restiterunt. Deinde legiones Iouiorum atque Victorum laborantibus suis ferentes auxilium, elephantos duos strauerunt cum hostium plebe non parva: et in laeuo proelio viri periere fortissimi, Iulianus, et Macrobius, et Maximus legionum tribuni, quae tunc primas exercitus obtinebant. Hisque sepultis vt rerum angustiae permiserunt: prope confinia noctis cum ad castellum Sumere nomine citis passibus tenderemus, iacens Anatolii corpus est agnitum, quod

A. C. 363. tumultuaria opera terrae mandatum eſt. Hic et milites ſexaginta cum palatinis recepimus, quos in munimentum Vaccatum confugiſſe retulimus. Sequuto deinde die pro captu locorum reperta in valle caſtra ponuntur, velut murali ambitu circumclauſa, praeter vnum exitum eumdemque patentem, vndique in modum mucronum praeacutis ſudibus fixis. Hocque viſo, e ſaltibus nos hoſtes diuerſitate telorum, ac verbis turpibus inceſſebant, vt perfidos et lectiſſimi Principis peremptores: audierant enim ipſi quoque referentibus transfugis, rumore iactato incerto, Iulianum telo cecidiſſe Romano. Auſi denique inter haec equitum cunei, porta perrupta praetoria, prope ipſum tabernaculum Principis aduenire: occiſis multis ſuorum et vulneratis, vi repulſi ſunt magna. Egreſſi exinde, proxima nocte Charcham occupauimus locum: ideo tuti, quod riparum aggeribus humana manu deſtructis, ne Saraceni deinceps Aſſyriam perſultarent, noſtrorum agmina nullus vt ante vexabat. Cumque his Kal. Iuliis ſtadiis xxx. confectis, ciuitatem nomine Duram aduentaremus, fatigatis iumentis, vectores eorum nouiſſimi pedibus incedentes, a Saracena multitudine circumſaepti protinus interiſſent, ni expeditiores turmae noſtrorum opem laborantibus attuliſſent. Hos autem Saracenos ideo patiebamur infeſtos, quod ſalaria muneraque plurima a Iuliano ad ſimilitudinem praeteriti temporis accipere vetiti, queſtique apud eum, ſolum audierant, Imperatorem bellicoſum et vigilantem ferrum habere, non aurum. In hoc loco Perſarum obſtinatione tritum eſt quadriduum. Nam progredientes nos ſequebantur crebris laceſſitionibus retrahentes: cum ſtaremus vt pugnaturi, gradum ſenſim referentes, moris diuturnis excruciabant. Iamque (vt ſolent extrema metuentibus etiam ficta placere) fama circumlata, fines haud procul limitum eſſe noſtrorum, exercitus vociferans immodeſte, dari

ſibi

ſibi copiam tranſeundi Tigridis flagitabat. Quibus A. C.
oppoſitus cum rectoribus Imperator, tumentemque 363.
iam canis exortu ſideris amnem oſtendens, ne ſe periculoſis committerent gurgitibus exorabat: nandi imperitos adſerens eſſe complures, ſimulque adiiciens, hoſtiles manus hincinde margines ſuperfuſi fluminis occupaſſe. Sed cum haec ſaepe congeminando refragaretur in caſſum, milesque conclamans magno contentionis fragore minaretur extrema, id imperatur aegerrime, vt miſti cum Arctois Sarmatis Galli amnem primi omnium penetrarent: vt his magnitudine fluentorum abreptis, reſiduorum pertinacia frangeretur; aut ſi id perfeciſſent innocui, tranſitus fidentior tentaretur. Electique ſunt ad id negotium habiles, qui maxima prae caeteris flumina tranſmeare in regionibus genuinis a prima pueritia ſunt inſtituti: et cum latendi copiam nocturna quies daret, tamquam e tranſenna ſimul emiſſi, ſpe citius ripas occupauere contrarias: Perſarumque conculcatis pluribus et truncatis, quos loca ſeruare diſpoſitos ſecuritas placido vinxerat ſomno, efficacis audaciae ſignum elatis manibus contortisque ſagulis oſtendebant. Hoc longe conſpecto, ardens ad tranſitum miles ea mora tantummodo tenebatur, quod vtribus e caeſorum animalium coriis coagmentare pontes architecti promittebant.

VII. Quae dum vanis conatibus agitantur, rex Sapor et procul abſens, et cum prope veniſſet, exploratorum perfugarumque veris vocibus docebatur fortia facta noſtrorum, foedas ſuorum ſtrages, et elephantos, quot numquam rex ante meminerat, interfectos: exercitumque Romanum continuis laboribus induratum, poſt caſum glorioſi rectoris non ſaluti ſuae, vt memorabat, conſulere, ſed vindictae, difficultatemque rerum inſtantium aut victoria ſumma, aut morte memorabili finiturum. Ob quae reputabat multa et formidanda: diffuſum abunde militem per prouin-

A. C. prouincias, leui teſſera colligi poſſe: expertus et ſciens 363. populum ſuum poſt amiſſam maximam plebem vltimis terroribus deformatum: ſimul comperiens in Meſopotamia relictum haud multo minorem exercitum. Quae ſuper omnia, hebetarunt eius anxiam mentem vno parique natatu quingenti viri transgreſſi tumidum flumen incolumes, cuſtodibusque confoſſis, reliquos conſortes ſuos ad ſimilem fiduciam concitantes. Haec inter cum neque pontes compaginari paterentur vndae torrentes, et abſumptis omnibus quae mandi poterant vtilibus, exacto miſerabiliter biduo: furebat inedia iraque percitus miles, ferro properans, quam fame, ignauiſſimo genere mortis, abſumi. Erat tamen pro nobis aeternum Dei caeleſtis numen: et Perſae praeter ſperata priores, ſuper fundanda pace oratores Surenam et optimatem alium mittunt, animos ipſi quoque deſpondentes, quos omnibus paene proeliis pars Romana ſuperior grauius quaſſabat indies. Conditiones autem ferebant difficiles et perplexas, fingentes humanorum reſpectu reliquias exercitus redire ſinere clementiſſimum regem, quae iubet ſi impleuerit cum primatibus Caeſar. Contra hos cum Salluſtio praefecto mittitur Arinthaeus: et dum deliberatur examinatius quid fieri deberet, dies quatuor ſunt euoluti inedia cruciabiles, et omni ſupplicio triſtiores. Quo temporis ſpatio antequam hi mitterentur ſi exabuſus Princeps paullatim terris hoſtilibus exceſſiſſet, profecto veniſſet ad praeſidia Corduenae, vberis regionis et noſtrae, ex eo loco in quo haec agebantur centeſimo lapide diſparatae. Petebat autem rex obſtinatius, vt ipſe aiebat, ſua dudum a Maximiano erepta: vt docebat autem negotium, pro redemptione noſtra, quinque regiones Tranſtigritanas: Arzanenam, et Moxoenam, et Zabdicenam, itidemque Rehimenam, et Corduenam, cum caſtellis quindecim, et Niſibin, et Singaram, et caſtra Maurorum, munimentum

mentum

mentum perquam opportunum. Et cum pugnari decies expediret, ne horum quidquam dederetur: adulatorum globus instabat timido Principi, Procopii metuendum subserens nomen: eumque adfirmans, nisi rediret, cognito Iuliani interitu, cum intacto milite quem regebat, nouas res nullo renitente facile moliturum. Hac perniciosa verborum ille adsiduitate nimia succensus, sine cunctatione tradidit omnia quae petebantur: difficile hoc adeptus vt Nisibis et Singara sine incolis transirent in iura Persarum, a munimentis vero alienandis reuerti ad nostra praesidia Romani permitterentur. Quibus exitiale aliud accessit et impium, ne post haec ita composita, Arsaci poscenti contra Persas ferretur auxilium, amico nobis semper et fido. Quod ratione gemina cogitatum est, vt puniretur homo, qui Chiliocomum mandatu vastauerat Principis, et remaneret occasio, per quam subinde licenter inuaderetur Armenia. Vnde postea contigit, vt viuus caperetur idem Arsaces, et Armeniae maximum latus Medis conterminans, et Artaxata inter dissensiones et turbamenta raperent Parthi. Quo ignobili decreto firmato, ne quid committeretur per indutias contrarium pactis, obsidatus specie viri celebres altrinsecus dantur Remora, et Victor ex parte nostrorum, et Bellouaedius, insignium numerorum tribuni: ex parte vero diuersa Bineses e numero nobilium optimatum, tresque alii satrapae non obscuri. Foederata itaque pace annorum triginta, eaque iurisiurandi religionibus consecrata, reuersi itineribus aliis, quoniam loca contigua flumini vt confragosa vitabantur et aspera, potus inopia premebamur et cibi.

A. C. 363.

VIII. Et pax specie humanitatis indulta, in perniciem est versa multorum: qui fame adusque spiritum lacerati postremum, ideoque latenter progressi; aut imperitia nandi gurgite fluminis adhauriebantur: aut

A. C. 363. aut ſi vndarum vi ſuperata venirent ad ripas, a Saracenis vel Perſis (quos, vt diximus paullo ante, exturbauere Germani) caedebantur vt pecora, vel longius amandati ſunt venumdandi. Vbi vero tranſeundi amnis aperte ſignum dedere buccinae concrepantes, immane quo quantoque ardore temere rapiendo momenta periculorum, ſemet quiſque reliquis omnibus anteponens, vitare multa et terribilia feſtinabat: et pars cratibus temere textis iumenta retinentes hincinde natantia; alii ſuperſidentes vtribus, quidam diuerſa in neceſſitatis abrupto verſantes, vndarum occurſantium fluctus obliquis meatibus penetrabant. Imperator ipſe breuibus lembis, quos poſt exuſtam claſſem docuimus remanſiſſe, cum paucis tranſuectus, eadem nauigia vltro citroque diſcurrere ſtatuit, dum omnes conueheremur. Tandemque vniuerſi praeter merſos ad vlteriores venimus margines, fauore ſuperi numinis diſcrimine per difficiles caſus extracti. Dum nos pendentium aerumnarum opprimit timor, compertum eſt procurſatorum indicio, Perſas pontem iungere procul e noſtro conſpectu, vt poſt firmatam pacem et foedera ſopitis belli turbinibus, incurioſius gradientes aegros, et animalia peterent diu defatigata: verum cum ſe proditos aduertiſſent, a conatu nefario deſtiterunt. Hac etiam ſuſpicione iam liberi, properantesque itineribus magnis, prope Hatram venimus, vetus oppidum in media ſolitudine poſitum, olimque deſertum: quod diruendum adorti temporibus variis Traianus et Seuerus principes bellicoſi, cum exercitibus paene deleti ſunt, vt in eorum actibus has quoque digeſſimus partes. Vnde cognito per porrectam planitiem aduſque lapidem ſeptuageſimum in regionibus aridis nec aquam inuenire poſſe praeter ſalſam et faetidam, nec ad victum aliquid niſi abrotonum, et abſinthium, et dracontium, aliaque herbarum genera triſtiſſima: vaſa quae portabantur, aquis impleta ſunt

dulci-

dulcibus: et mactatis camelis iumentisque aliis, alimenta quaesita sunt licet noxia. Et via sex dierum emensa, cum ne gramina quidem inuenirentur, solatia necessitatis extremae: dux Mesopotamiae Cassianus, et tribunus Mauricius pridem ob hoc missus, ad Vr nomine Persicum venere castellum, cibos ferentes ex his, quos relictus cum Procopio et Sebastiano exercitus parcius victitans conseruarat. Hinc Procopius alter notarius, et Memoridus militaris tribunus, ad tractus Illyricos mittuntur et Galliarum, nuntiaturi Iuliani mortem, et Iouianum post eius obitum ad culmen augustum euectum. Quibus mandauerat Princeps, vt Lucillianum socerum suum, post depositum militiae munus digressum ad otium, morantemque eo tempore apud Sirmium, oblatis magisterii equitum et peditum codicillis, quos iisdem tradiderat, properare Mediolanum vrgerent, res firmaturum ancipites: et quod magis metuebatur, si casus noui quidam exsurgerent, opponendum. Quibus secretiores addiderat litteras, Lucillianum itidem monens, vt quosdam lectos exploratae industriae fideique duceret secum: adminiculis eorum vsurus pro incidentium captu negotiorum. Prudentique consilio Malarichum ex familiaribus negotiis agentem etiam tum in Italia, missis insignibus Iouino iussit succedere armorum magistro per Gallias, gemina vtilitate praespeculata: vt et dux meriti celsioris, ideoque suspectus abiret e medio; et homo inferioris spei ad sublimiora prouectus, auctoris sui nutantem adhuc statum studio fundaret ingenti. Iussum est autem ad implenda haec perrecturis, extollere seriem gestorum in melius, et rumores quaqua irent verbis diffundere, concinentibus procinctum Parthicum exitu prospero terminatum: additisque festinando itineri noctibus, prouinciarum militiaeque rectoribus insinuare noui Principis scripta, omniumque sententiis occultius sciscitatis remeare velociter

A. C. 363.

A. C. 363. lociter cum responsis, vt comperto quid in longinquis agatur, principatus corroborandi matura consilia quaerantur et cauta. Hos tabellarios fama praegrediens, index tristiorum casuum velocissima, per prouincias volitabat et gentes; maximeque omnium Nisibenos acerbo dolore perculsit, cum vrbem Sapori deditam comperissent: cuius iram metuebant et simultates, recolentes quae adsidue pertulerit funera, eam saepius oppugnare conatus. Constabat enim orbem Eoum in ditionem potuisse transire Persidis, nisi haec ciuitas habili situ et moenium magnitudine restitisset. Miseri tamen licet maiore venturi pauore constringerentur, spe tamen sustentari potuerunt exigua: hac scilicet, velut suopte motu, vel exoratus eorum precibus Imperator, eodem statu retinebit vrbem, Orientis firmissimum claustrum. Dum gestorum seriem vbique rumores diffunditant varii, in exercitu absumptis commeatibus paucis quos aduectos praediximus, in corpora sua necessitas erat humana vertenda, ni iumentorum caro caesorum aliquatenus perdurasset: vnde effectum est, vt et armorum pleraque proiicerentur et sarcinarum. Adeo enim atroci tabuimus fame, vt si vsquam modius vnus farinae fuisset repertus (quod raro contigerat) aureis decem mutaretur vt minus. Profecti exinde Thilsaphata venimus, vbi Sebastianus atque Procopius cum tribunis principiisque militum sibi ad tuendam Mesopotamiam commissorum, vt poscebat sollemnitas, occurrerunt: et sequebantur benigne suscepti. Post quae itinere festinato, Nisibi cupide visa, extra vrbem statiua castra posuit Princeps: rogatusque enixe precante multiplici plebe, vt ingressus, palatium more succederet Principum; pertinaciter reluctatus est, erubescens agente se intra muros, vrbem inexpugnabilem iratis hostibus tradi. Ibi tunc vespera tenebrante, raptus a cena Iouianus, primus inter notarios omnes, quem in obsidione ciuitatis

Maioza-

Maiozamalchae per cuniculum docuimus euasisse cum aliis, ductusque ad deuium locum, et praeceps actus in puteum siccum, obrutus est saxorum multitudine superiecta: hanc profecto ob causam, quod Iuliano perempto, ipse quoque nominatus a paucis vt imperio dignus, nec post creatum Iouianum egit modeste: sed susurrans super negotio quaedam audiebatur, inuitabatque ad conuiuia subinde militares. A. C. 363.

IX. Postridie Bineses vnus ex Persis, quem inter alios excellere diximus, mandata regis complere festinans, promissa flagitabat instanter: et Principe permittente Romano ciuitatem ingressus, gentis suae signum ab arce extulit, submigrationem e patria ciuibus nuntians luctuosam. Et vertere solum extemplo omnes praecepti, manus tendentes orabant, ne imponeretur sibi necessitas abscedendi, ad defendendos penates se solos sufficere sine alimentis publicis adfirmantes et milite, satis confisi adfuturam iustitiam pro genitali sede dimicaturis, vt experti sunt saepe. Et haec quidem suppliciter ordo et populus precabatur: sed ventis loquebantur incassum, Imperatore, vt fingebat alia metuens, periurii piacula declinante. Tum Sabinus fortuna et genere inter municipes clarus, ore volubili replicabat, Constantium immani crudescente bellorum materia superatum a Persis interdum, deductumque postremo per fugam cum paucis ad Hibitam stationem intutam, panis frusto vixisse precario, ab anu quadam agresti porrecto, nihil tamen ad diem perdidisse supremum: et Iouianum inter exordia principatus prouinciarum muro cessisse, cuius obice iam inde a vetustate innoxiae permanserunt. Cumque nihil promoueretur, iurisiurandi religionem Principe destinatius praetendente: cum oblatam ei coronam aliquamdiu recusans, coactus denique suscepisset, Siluanus quidam causarum defensor confidentius exclamauit. *Ita*, inquit, *Imperator a ciuitatibus resi-*

A. C. 363. *duis coroneris.* Quo verbo exaſperatus, intra triduum omnes iuſſit excedere moenibus, deteſtantes rerum praeſentium ſtatum. Adpoſitis itaque compulſoribus, mortem ſi qui diſtulerint egredi minitantibus, moenia permiſta ſunt lamentis et luctu: et per omnia ciuitatis membra vna vox cunctorum erat gementium, cum laceraret crines matrona exſul fuganda laribus, in quibus nata erat et educata: orbataque mater liberis vel coniuge viduata, procul ab eorum manibus pelleretur: et turba flebilis poſtes penatium amplexa vel limina lacrimabat. Exin variae complentur viae, qua quiſque poterat dilabentium. Properando enim multi furabantur opes proprias, quas vehi poſſe credebant, contempta reliqua ſupellectili pretioſa et multa: hanc enim reliquerunt paenuria iumentorum. Tu hoc loco fortuna orbis Romani merito incuſaris, quae difflantibus procellis remp. excuſſa regimenta perito rei gerendae ductori, conſummando iuueni porrexiſti: quem nullis ante actae vitae inſignibus in huiuſmodi negotiis cognitum, nec vituperari eſt aequum nec laudari. Illud tamen ad medullas vſque bonorum peruenit: quod dum extimeſcit aemulum poteſtatis, dumque in animo per Gallias et Illyricum verſat, quoſdam ſaepe ſublimiora coeptaſſe, famam aduentus ſui praeuenire feſtinans, indignum imperio facinus amictu periurii fugiendi commiſit, Niſibi prodita: quae iam inde a Mithridatici regni temporibus, ne Oriens a Perſis occuparetur, viribus reſtitit maximis. Numquam enim ab vrbis ortu inveniri poteſt annalibus replicatis, vt arbitror, terrarum pars vlla noſtrarum ab Imperatore vel Conſule hoſti conceſſa: ſed ne ob recepta quidem quae direpta ſunt, verum ob amplificata regna triumphalis gloria fuiſſe delata. Vnde P. Scipioni ob recuperatas Hiſpanias, Fuluio Capua poſt diuturna certamina ſuperata, et Opimio poſt diuerſos exitus proeliorum, Fregel-

Fregellanis tunc interneciuis hostibus ad deditionem compulsis, triumphi sunt denegati. Id etiam memoriae nos veteres docent, in extremis casibus icta cum dedecore foedera, postquam partes verbis iurauere conceptis, repetitione bellorum illico dissoluta: vt temporibus priscis apud Furcas Caudinas sub iugum legionibus missis in Samnio, et per Albinum in Numidia scelestе pace cogitata, et auctore turpiter pactionis festinatae Mancino dedito Numantinis. Proinde extractis ciuibus, et vrbe tradita, missoque tribuno Constantio, qui munimenta praesidiaria cum regionibus, Persicis optimatibus adsignaret: cum Iuliani supremis Procopius mittitur, ea, vt superstes ille mandarat, humaturus in suburbano Tarsensi. Qui ad exsequendum profectus, confestim corpore sepulto discessit, nec inueniri vsquam potuit studio quaesitus ingenti, nisi quod multo postea apud Constantinopolim visus est subito purpuratus.

A. C. 363.

X. His hoc modo peractis, discursisque itineribus, Antiochiam venimus, vbi per continuos dies velut offenso numine multa visebantur et dira: quorum euentus fore luctificos gnari rerum prodigialium praecinebant. Nam et Maximiani statua Caesaris quae locata est in vestibulo regiae, amisit repente sphaeram aeream, formatam in speciem poli, quam gestabat: et cum horrendo stridore sonuerunt in consistorio trabes: et visa sunt interdiu sidera cometarum, super quorum natura ratiocinantes physici variant. Quidam enim eos hoc nomine ideo existimant adpellari, quod tortos ignes spargunt vt crines, in vnum stellis multiplicibus congregatis. Alii eos arbitrantur ex halitu sicciore terrarum ignescere, paullatim in sublimiora surgente. Quidam currentes radios solis, densiore nube obiecta digredi ad inferiora prohibitos, splendore infuso corpori crasso, lucem velut stellis distinctam mortali conspectu monstrare. Sedit quorumdam

A. C. 363. rumdam opinioni, hanc ſpeciem tunc adparere, cum erecta ſolito celſius nubes aeternorum ignium vicinitate colluceat: vel certe ſtellas eſſe quaſdam caeteris ſimiles, quarum ortus obituſque quibus ſint temporibus praeſtituti, humanis mentibus ignorari. Plura alia de cometis apud peritos mundanae rationis ſunt lecta: quae digerere nunc vetat aliorſum oratio properans. Moratum paulliſper Antiochiae Principem, curarumque ponderibus diuerſis adflictum, exeundi mira cupiditas agitabat: proinde nec iumento parcens nec militi, flagrante hieme inde profectus, ſignis vt dictum eſt vetantibus plurimis, Tarſum vrbem Cilicum nobilem introiit, cuius originem docuimus ſupra. Exindeque egredi nimium properans, exornari ſepulcrum ſtatuit Iuliani, in pomoerio ſitum itineris, quod ad Tauri montis anguſtias ducit: cuius ſuprema et cineres, ſi qui tunc iuſte conſuleret, non Cydnus videre deberet, quamuis gratiſſimus amnis et liquidus: ſed ad perpetuandam gloriam recte factorum praeterlambere Tiberis interſecans vrbem aeternam, diuorumque veterum monumenta praeſtringens. Deinde Tarſo profectus, extentis itineribus venit oppidum Cappadociae Tyana: vbi ei reuerſi Procopius notarius et Memoridus tribunus occurrunt, geſtorumque aperiunt textum, hinc vt ordo poſcebat exorſi, quod Lucillianus Mediolanum ingreſſus cum Seniaucho et Valentiniano tribunis quos duxerat ſecum, cognito quod Malarichus recuſauit ſuſcipere magiſterivm, effuſo curſu petierat Remos. Et tamquam in alto gentis ſilentio, extra calcem vt dicitur procurrebat: et intempeſtiue parum etiam tum firmatis omnibus ex actuario ratiociniis ſcrutandis incubuit: qui fraudum conſcius et noxarum, ad militaria ſigna confugit: finxitque Iuliano ſuperſtite in res nouas quemdam medium ſurrexiſſe: cuius fallaciis turbo militaris acerrime concitus Lucillianum et Seniauchum occidit.

dit. Valentinianum enim paullo poſtea Principem, A. C.
trepidum et quo confugeret ambigentem, Primitiuus 364.
hoſpes tutius amandarat. His ita triſtibus laetum aliud addebatur, miſſos a Iouino milites aduentare, quos capita ſcholarum ordo caſtrenſis adpellat, nuntiantes aequo animo Iouiani imperium amplecti exercitum Gallicanum. Quibus compertis, Valentiniano qui cum iiſdem redierat, regenda ſcutariorum ſecunda committitur ſchola, et Vitalianus domeſticorum conſortio iungitur, Erulorum e numero miles, qui multo poſtea auctus Comitis dignitate, male rem per Illyricum geſſit: confeſtimque mittitur in Gallias Arinthaeus, ferens litteras ad Iouinum, vt conſtanter ageret ſuum obtinens locum: eique mandatum eſt, vt animaduerteretur in concitorem tumultus, auctoresque ſeditionis ad comitatum vincti tranſmitterentur. Poſt quae vt videbatur expedire diſpoſita, apud Aſpuna Galatiae municipium breue Gallicani milites viſi Principi, ingreſſique conſiſtorium, poſt audita gratanter quae pertulerant, munerati redire iubentur ad ſigna. Et cum introiſſet Ancyram Imperator, paratis ad pompam pro tempore neceſſariis, conſulatum iniit adhibito in ſocietatem trabeae Varroniano filio ſuo admodum paruulo: cuius vagitus, pertinaciter reluctantis ne in curuli ſella veheretur ex more, id quod mox accidit portendebat. Hinc quoque Iouianum celeri gradu praeſcriptus vitae finiendae dies exegit. Cum enim veniſſet Dadaſtanam, qui locus Bithyniam diſtinguit et Galatas, exanimatus inuentus eſt nocte: ſuper cuius obitu dubietates emerſere complures. Fertur enim recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuiſſe, vel extuberato capite periſſe ſuccenſione prunarum immenſa, aut certe ex colluuione ciborum auida cruditate diſtentus. Deceſſit autem anno triceſimo aetatis et tertio. Cumque huic et Aemiliano Scipioni vitae exitus ſimilis eueniſſet, ſuper neu-

A. C. 364. trius morte quaestionem comperimus agitatam. Incedebat autem motu corporis graui, vultu laetissimo, oculis caesiis, vasta proceritate et ardua, adeo vt diu nullum indumentum regium ad mensuram eius aptum inueniretur. Et aemulari malebat Constantium, agens seria quaedam aliquoties post meridiem: iocarique palam cum proximis adsuetus. Christianae legis idem studiosus, et nonnumquam honorificus, mediocriter eruditus, magisque beniuolus, et perpensius, vt adparebat ex paucis quos promouerat, iudices electurus: edax tamen, et vino Venerique indulgens, quae vitia imperiali verecundia forsitan correxisset. Dicebatur autem Varronianus pater eius monitu cuiusdam somnii dudum praescisse quod euenit, idque duobus amicis commisisse fidissimis, illo adiecto, quod ipsi quoque deferretur trabea consularis. Sed impetrato vno, adipisci non potuit aliud. Audita enim filii celsiore fortuna, antequam eum videret, fatali praeuentus est morte. Et quia huic nomini amplissimum magistratum portendi, per quietem praedictum est seni: Varronianus nepos eius infans etiam tum, cum Iouiano patre declaratus est, vt supra retulimus, consul.

AMMIANI

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXVI.

Valentiniano, scholae secundae scutariorum tribuno, communi magistratuum ciuilium et militarium consensu, Nicaeae absenti defertur imperium: et de ratione bissexti. C. I. *Valentinianus cum Ancyra euocatus Nicaeam celeriter venisset, vna omnium voce iterum eligitur imperator, purpuraque et diademate ornatus, Augustusque adpellatus, militem adloquitur.* II. *de Aproniani praefectura vrbana Romae.* III. *Valentinianus Valentem fratrem suum Nicomediae tribunum stabuli; ac mox apud Constantinopolim in Hebdomo, consentiente exercitu, consortem imperii constituit.* IV. *Imperatores ambo comites et militares numeros inter se partiuntur; et paullo post alter Mediolani, alter Constantinopoli I. consulatum ineunt. Alamanni Gallias vastant; Procopius in Oriente res nouas molitur.* V. *Patria et genus, mores, ac dignitates Procopii; deque eius sub Iouiano latebra: et qua ratione Constantinopoli imperator sit adpellatus.* VI. *Procopius Thracias sine sanguine in suam potestatem redigit, et equites peditesque per Thraciam iter facientes, promissis in verba sua adigit, nec non Iouios et Victores, a Valente aduersus se missos, sibi oratione iungit.* VII. *Nicaea et Chalcedone obsidione liberatis, Bithynia in ditionem Procopii redigitur: et mox Cyzico expugnato Hellespontus.* VIII. *Procopius in Bithynia, in Lycia, et Phrygia a suis desertus, et viuus Valenti traditus, capite truncatur.* IX. *Marcellus protector, eius cognatus, et multi Procopianarum partium supplicio capitis adfecti.* X.

Dictis impensiore cura rerum ordinibus adusque memoriae confinia propioris, conuenerat iam referre a notioribus pedem, vt et pericula declinen- A. C. 364.

 tur

A. C. 364. tur veritati ſaepe contigua, et examinatores contexendi operis deinde non perferamus intempeſtiuos, ſtrepentes vt laeſos, ſi praeteritum ſit quod loquutus eſt Imperator in cena, vel omiſſum quam ob cauſam gregarii milites coërciti ſunt apud ſigna, et quod non decuerat in deſcriptione multiplici regionum, ſuper exiguis ſilere caſtellis: quodque cunctorum nomina, qui ad vrbani praetoris officium conuenere, non ſunt expreſſa: et ſimilia plurima praeceptis hiſtoriae diſſonantia, diſcurrere per negotiorum celſitudines adſuetae, non humilium minutias indagare cauſarum: quas ſi ſcitari voluerit quiſpiam, indiuidua illa corpuſcula volitantia per inane, atomos vt nos adpellamus, numerari poſſe ſperabit. Haec quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum ſtilis vberibus explicatas non edidere ſuperſtites, vt in quadam ad Cornelium Nepotem epiſtola Tullius quoque teſtis reuerendus adfirmat. Proinde inſcitia vulgari contempta, ad reſidua narranda pergamus. Hac volubilium caſuum diritate exitu luctuoſo finita, obituque interuallato breui tempore Principum, corpore curato defuncti, miſſoque Conſtantinopolim vt inter Auguſtorum reliquias conderetur, progreſſo Nicaeam verſus exercitu, quae in Bithynia mater eſt vrbium, poteſtatum ciuilium militiaeque rectores magnitudine curarum adſtricti communium, interque eos quidam ſpe vana ſufflati, moderatorem quaeritabant diu exploratum et grauem. Et rumore tenus obſcuris paucorum ſuſurris nomen praeſtringebatur Equitii, ſcholae primae ſcutariorum etiam tum tribuni: qui cum potiorum auctoritate diſplicuiſſet, vt aſper et ſubagreſtis; translata eſt ſuffragatio leuis in Ianuarium Iouiani adfinem, curantem ſummitatem neceſſitatum caſtrenſium per Illyricum. Quo itidem ſpreto, quia procul iacebat: vt aptus ad id quod quaerebatur atque conueniens, Valentinianus nulla diſcordante ſententia,

tia, numinis adſpiratione caeleſtis electus eſt: agens ſcholam ſcutariorum ſecundam, relictusque apud Ancyram, poſtea ſequuturus, vt ordinatum eſt. Et quia nullo renitente hoc e rep. videbatur, miſſis qui eum venire ocius admonerent, diebus decem nullus imperii tenuit gubernacula: quod tunc eueniſſe, extis Romae inſpectis haruſpex edixerat Marcus. Inter haec tamen ne quid nouaretur contrarium placitis, neve armatorum mobilitas ſaepe verſabilis in praeſentium quemdam inclinaret arbitrium, attente prouidebat Equitius, et cum eo Leo, adhuc ſub Dagalaipho magiſtro equitum rationes numerorum militarium tractans, exitialis poſtea magiſter officiorum, exercitus vniuerſi iudicium, quantum facere nitique poterant, vt Pannonii fautoresque Principis deſignati firmantes. Qui cum veniſſet accitus, implendique negotii praeſagiis, vt opinari dabatur, vel ſomniorum adſiduitate, nec videri die ſecundo, nec prodire in medium voluit, biſſextum vitans Februarii menſis tunc illuceſcens, quod aliquoties rei Romanae fuiſſe dignorat infauſtum: cuius notitiam certam deſignabo. Spatium anni vertentis id eſſe periti mundani motus et ſiderum definiunt veteres, inter quos Menon, et Euctemon, et Hipparchus, et Archimedes excellunt, cum ſol perenni rerum ſublimium lege polo percurſo ſignifero, quem Zodiacum ſermo Graecus adpellat, trecentis et ſexaginta quinque diebus emenſis et noctibus, ad eumdem redierit cardinem: vt verbo tenus, ſi a ſecunda particula elatus arietis, ad eam dimenſione redierit terminata. Sed anni interuallum veriſſimum memoratis diebus et horis ſex aduſque meridiem concluditur plenam: annique ſequentis erit poſt horam ſextam initium porrectum ad veſperam. Tertius a prima vigilia ſumens exordium, ad horam noctis extenditur ſextam. Quartus a medio noctis aduſque claram trahitur lucem. Ne igitur haec computatio va-

A. C. 364.

A. C. 364. riantibus annorum principiis: et quodam post horam sextam diei, alio post sextam excursa nocturnam, scientiam omnem squalida diuersitate confundat, et autumnalis mensis inueniatur quandoque vernalis: placuit senas illas horas, quae quadriennio viginti colliguntur atque quatuor, in vnius diei noctisque adiectae transire mensuram. Hocque alte considerato, eruditis concinentibus multis effectum est, vt ad vnum distinctumque exitum circumuersio cursus annui reuoluta, nec vaga sit nec incerta, nulloque errore deinceps obumbrata ratio caelestis adpareat, et menses tempora retineant praestituta. Haec nondum extentis fusius regnis, diu ignorauere Romani, perque saecula multa obscuris difficultatibus implicati, tunc magis errorum profunda caligine fluctuabant, cum in sacerdotes potestatem transtulissent intercalandi: qui licenter gratificantes publicanorum vel litigantium commodis, ad arbitrium suum subtrahebant tempora vel augebant. Hocque ex coepto emerserunt alia plurima quae fallebant, quorum meminisse nunc superuacuum puto. Quibus abolitis, Octauianus Augustus Graecos sequutus, hanc inconstantiam correcta turbatione composuit, spatiis duodecim mensium et sex horarum magna deliberatione collectis: per quae duodecim siderum domicilia sol discurrens motibus sempiternis, anni totius interualla concludit. Quam rationem bissexti probatam, etiam victura cum saeculis Roma adiumento numinis diuini fundauit. Proinde pergamus ad reliqua.

II. Elapso die parum apto ad inchoandas rerum magnitudines, vt quidam existimant, propinquante iam vespera monitu praefecti Sallustii sub exitii denuntiatione statutum est prompta consensione cunctorum, ne potioris quisquam auctoritatis, vel suspectus altiora conari, procederet postridie mane. Cumque multorum taedio, quos votorum inanitas cruciabat,

tandem

tandem finita nocte lux aduenisset: in vnum quaesito milite omni, progressus Valentinianus in campum, permissusque tribunal adscendere celsius structum, comitiorum specie, voluntate praesentium secundissima, vt vir serius, rector pronuntiatur imperii. Mox principali habitu circumdatus et corona, Augustusque nuncupatus cum laudibus amplis, quas nouitatis potuit excitare dulcedo, praemeditata dicere iam parabat. Eoque vt expeditius loqueretur brachium exsertante, obmurmuratio grauis exoritur, concrepantibus centuriis et manipulis, cohortiumque omnium plebe vrgentium destinate, confestim Imperatorem alterum declarari. Quod licet nonnulli existimarunt paucis corruptis ad gratiam fieri despectorum: ex eo tamen id frustra creditum videbatur, quod non emercati sed consoni totius multitudinis paria volentis clamores audiebantur, documento recenti fragilitatem pertimescentis sublimium fortunarum. Dein ex susurris immaniter strepentis exercitus cieri tumultus violentior adparebat, et confidentia militis erumpentis interdum ad perniciosa facinora timebatur. Quod Valentinianus magis prae cunctis ne fieret extimescens, elata prospere dextera vi Principis fiducia pleni, ausus increpare quosdam vt seditiosos et pertinaces, cogitata nullis interpellantibus absoluebat. *Exsulto, prouinciarum fortissimi defensores, et prae me fero, semperque laturus sum, nec speranti, nec adpetenti moderamina orbis Romani mihi, vt potissimo omnium, vestras detulisse virtutes. Quod erat igitur in manu positum vestra, nondum electo imperii formatore, vtiliter et gloriose complestis, adscito in honorum verticem eo, quem ab ineunte adulescentia ad hanc vsque aetatis maturitatem splendide integreque vixisse experiundo cognoscitis. Proinde pacatis auribus accipite quaeso simplicioribus verbis, quod conducere arbitror in commune. Adhiberi oportere in omnes casus socia potesta-*

A. C. 364.

A. C. 364. *potestate collegam, contemplatione poscente multiplici nec ambigo, nec repugno, curarum aceruos et mutationes varias accidentium ipse quoque vt homo formidans: sed studendum est concordiae viribus totis, per quam res quoque minimae conualescunt: quod impetrabitur facile, si patientia vestra cum aequitate consentiens, id mihi quod mearum est partium concesserit libens. Dabit enim (vt spero) fortuna consiliorum adiutrix bonorum, quantum efficere et consequi possum diligenter scrutantibus temperatum. Vt enim sapientes definiunt, non modo in imperio, vbi pericula maxima sunt et creberrima, verum etiam in priuatis quotidianisque rationibus, alienum ad amicitiam, cum iudicauerit quisquam prudens, adiungere sibi debebit, non cum adiunxerit, iudicare. Haec cum spe laetiorum polliceor: vos firmitatem factorum retinentes et fidem, dum hiberna patitur quies, animorum reparate vigorem atque membrorum, ob nuncupationem augustam debita protinus accepturi.* Finita oratione, quam auctoritas erexerat inopina, flexit Imperator in suam sententiam vniuersos: consiliique eius viam sequuti qui paullo ante flagrantissimis vocibus aliud postulabant, circumsaeptum aquilis et vexillis, agminibusque diuersorum ordinum ambitiose stipatum, iamque terribilem duxerunt in regiam.

III. Dum haec in Oriente volubiles fatorum explicant sortes, Apronianus regens vrbem aeternam, iudex integer et seuerus, inter curarum praecipua, quibus haec praefectura saepe sollicitatur, id primum opera curabat enixa, vt veneficos qui tunc rarescebant, captos, postque agitatas quaestiones nocuisse quibusdam apertissime confutatos, indicatis consciis morte multaret, atque ita paucorum discrimine reliquos si qui laterent formidine parium exturbaret. Haec egisse ideo efficaciter fertur, quod Iuliani promotus arbitrio agentis etiam tum per Syrias, in itinere vnum amise-

rat oculum: ſuſpicatuſque artibus ſe nefariis adpetitum, iuſto quidem ſed inuſitato dolore haec et alia magna quaeritabat induſtria. Vnde quibuſdam atrox viſus eſt, in amphitheatrali curriculo vndatim coëunte aliquoties plebe, cauſas diſpiciens criminum maximorum. Denique poſt huiuſmodi vindicata complura, Hilarinum aurigam conuictum atque confeſſum, vixdum pubeſcentem filium ſuum venefico tradidiſſe, docendum ſecretiora quaedam legibus interdicta, vt nullo conſcio adminiculis iuuaretur internis, capitali animaduerſione damnauit: qui laxius retinente carnifice, ſubito lapſus confugit ad ritus Chriſtiani ſacrarium, abſtractusque exinde illico abſciſſa ceruice conſumptus eſt. Verum haec ſimiliaque tum etiam vt coërcenda mox cauebantur, et nulli vel admodum pauci, in his verſati flagitiis, vigori publico inſultarunt: ſed tempore ſequuto, longaeua impunitas nutriuit immania, vſque eo graſſante licentia, vt imitatus Hilarinum quidam ſenator, ſeruumque ſuum modo non per ſyngrapham arcanis piacularibus inducendum commiſiſſe doctori malarum artium confutatus, ſupplicium redimeret opima mercede, vt crebrior fama vulgarat. Isque ipſe hoc genere quo iactum eſt abſolutus, cum vitae pudere deberet et culpae, non abolendae incubuit maculae: ſed tamquam inter multos probroſos ſolus vacuus ab omni delicto, equo phalerato inſidens diſcurrensque per ſilices, multa poſt ſe nunc vſque trahit agmina ſeruulorum, per nouum quoddam inſigne curioſius ſpectari adfectans: vt Duillium accepimus veterem, poſt glorioſa illa naualis rei certamina id ſibi ſumpſiſſe, vt tibicine lenius praecinente rediret ad ſua poſt cenam. Sub hoc tamen Aproniano ita iugiter copia neceſſariorum exuberauit, vt nulla ſaltem leuia murmura ſuper inopia victui congruentium orirentur: quod adſidue Romae contingit. A. C. 364.

IV. At

A. C. 364. IV. At in Bithynia Valentinianus Princeps (vt praediximus) declaratus, dato in perendinum diem ſigno próficiſcendi, conuocatis primoribus, quaſi tota conſilia quam ſibi placentia ſequuturus, percunctabatur quemnam ad imperii conſortium oporteret adſumi: ſilentibuſque cunctis, Dagalaiphus tunc equeſtris militiae rector reſpondit fidentius: *Si tuos*, inquit, *amas, Imperator optime, habes fratrem; ſi rempublicam, quaere quem veſtias.* Quo dicto aſperatus ille, ſed tacitus et occultans quae cogitabat, Nicomediam itineribus citis ingreſſus Kal. Martiis, Valentem fratrem ſtabulo ſuo cum tribunatus dignitate praefecit. Indeque cum veniſſet Conſtantinopolim, multa ſecum ipſe diuoluens, et magnitudine vrgentium negotiorum iam ſe ſuperari conſiderans: nihil morandum ratus, quintum Kal. Aprilis productum eumdem Valentem in ſuburbanum, vniuerſorum ſententiis concinentibus (nec enim audebat quiſquam refragari) Auguſtum pronuntiauit: decoreque imperatorii cultus ornatum, et tempora diademate redimitum in eodem vehiculo ſecum reduxit: participem quidem legitimum poteſtatis, ſed in modum adparitoris morigerum, vt progrediens aperiet textus. Quibus ita nullo interturbante perfectis, conſtricti rapidis febribus Imperatores ambo diu, ſpe viuendi firmata, vt erant in inquirendis gnauiores quam in componendis, ſuſpectas morborum cauſas inueſtigandas acerrime Vrſatio officiorum magiſtro Delmatae crudo, et Iuuentio Siſciano quaeſtori tunc commiſerunt: vt loquebatur pertinax rumor, inuidiam cientes Iuliani memoriae principis, amicisque eius, tamquam clandeſtinis praeſtigiis laeſi. Sed hoc euanuit facile, ne verbo quidem tenus inſidiarum indicio vllo reperto. Hoc tempore velut per vniuerſum orbem Romanum bellicum canentibus buccinis, excitae gentes ſaeuiſſimae limites ſibi proximos perſultabant. Gallias Raetiasque ſimul

Alaman-

Alamanni populabantur; Sarmatae Pannonias et Qua- A. C.
di; Picti, Saxonesque et Scotti, et Atacotti Britan- 365.
nos aerumnis vexauere continuis; Austoriani Mauricaeque aliae gentes Africam solito acrius incursabant; Thracias et diripiebant praedatorii globi Gothorum. Persarum rex manus Armeniis iniectabat, eos ad suam ditionem ex integro vocare vi nimia properans, sed iniuste; causando quod post Iouiani excessum cum quo foedera firmarat et pacem, nihil obstare debebit quo minus ea recuperaret, quae antea ad maiores suos pertinuisse monstrabat.

V. Acta igitur tranquillius hieme, concordissimi Principes, vnus nuncupatione praelatus, alter honore specie tenus adiunctus, percursis Thraciis Naessum aduenerunt: vbi in suburbano, quod adpellatum Mediana a ciuitate tertio lapide disparatur, quasi mox separandi, partiti sunt comites. Et Valentiniano quidem, cuius arbitrio res gerebatur, Iouinus euenit, dudum promotus a Iuliano per Gallias magister armorum, et Dagalaiphus, quem militiae rectorem prouexerat Iouianus: in Orientem vero sequuturus Valentem ordinatus est Victor, ipse quoque iudicio Principis antedicti prouectus, cui iunctus est Arinthaeus. Lupicinus enim pridem a Iouiano pari modo promotus magister equitum, partes tuebatur Eoas. Tunc et Equitius Illyriciano praeponitur exercitui, nondum magister, sed comes: et Serenianus olim sacramento digressus, recinctus est vt Pannonius, sociatusque Valenti domesticorum praefuit scholae. Quibus ita digestis, et militares partiti numeri. Et post haec cum ambo fratres Sirmium introissent, diuiso palatio, vt potiori decuerat, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. Et Orientem quidem regebat potestate praefecti Sallustius; Italiam vero cum Africa et Illyrico Mamertinus, et Gallias prouincias Germanianus. Agentes igitur in memoratis

A. C. moratis vrbibus Principes, sumpserunt primitus tra-
365. beas consulares: omnisque hic annus dispendiis gravibus rem Romanam adflixit. Alamanni enim perrupere Germaniae limites, hac ex causa solito infestius moti. Cum legatis eorum missis ad comitatum certa et praestituta ex more munera praeberi deberent, minora et vilia sunt attributa: quae illi suscepta, furenter agentes, vt indignissima proiecere. Tractatique asperius ab Vrsacio tunc magistro officiorum, iracundo quodam et saeuo, regressi factumque exaggerantes, vt contumeliose despectas gentes immanissimas concitarunt. Et circa id tempus, aut non multo posterius, in Oriente Procopius in res surrexerat nouas: quae prope Kal. Nouembris venturo Valentiniano Parisios, eodemque nuntiata sunt die. Et Alamannis quidem occursurum Dagalaiphum pergere mature praecepit: qui vastitatis propinquioribus locis longius discesserant incruenti. Super adpetitu vero Procopii antequam adulesceret reprimendo, curis diducebatur ambiguis, ea potissimum ratione sollicitus, quod ignorabat, vtrum Valente superstite an exstincto memoratus imperium adfectarat. Equitius enim relatione Antonii tribuni accepta, agentis in Dacia mediterranea militem, qui nihil praeter negotium ipsum audituum obscure significabat; ipse quoque nondum liquida fide comperta, simplicibus verbis Principem gestorum conscium fecit. His cognitis Valentinianus eodem Equitio aucto magisterii dignitate, repedare ad Illyricum destinabat, ne persultatis Thraciis perduellis iam formidatus inuaderet hostili excursu Pannonias. Documento enim recenti impendio terrebatur, reputans paullo ante Iulianum, contempto Imperatore bellorum ciuilium vbique victore, nec speratum ante nec exspectatum, ab vrbe in vrbem incredibili velocitate transisse. Verum ardens ad redeundum eius impetus molliebatur consiliis proximorum, suadentium

tium et orantium, ne interneciua minantibus barbaris A. C.
exponeret Gallias, neue hac causatione prouincias de- 365.
sereret egentes adminiculis magnis: iisque legationes vrbium accessere nobilium, precantes ne in rebus duris et dubiis impropugnatas eas relinqueret, quas praesens eripere poterit discriminibus maximis, metu ambitiosi nominis sui Germanis incusso. Tandem denique vtilitate rei perpensius excogitata, in multorum sententias flexus, replicabat aliquoties, hostem suum fratrisque solius esse Procopium; Alamannos vero totius orbis Romani: statuitque nusquam interim extra confinia moueri Gallorum. Et adusque Remos progressus, sollicitusque super Africa ne repente perrumperetur, Neotherium postea consulem tunc notarium, ad eamdem tuendam ire disposuit, et Masaucionem domesticum protectorem ea consideratione, quod diu sub patre Cretione quondam comite educatus, suspecta nouerat loca; hisque et scutarium adiunxit Gaudentium, olim sibi cognitum et fidelem. Quia igitur vno eodemque tempore vtrobique turbines exarsere maestissimi, competenti loco singula digeremus, nunc partem in Oriente gestorum, deinde bella barbarica narraturi: quoniam pleraque et in occidentali et in Eoo orbe iisdem mensibus sunt excitata: ne dum ex loco subinde saltuatim redire festinamus in locum, omnia confundentes, squaliditate maxima rerum ordines implicemus.

VI. Insigni genere Procopius in Cilicia natus et educatus, ea consideratione qua propinquitate Iulianum postea Principem contingebat, a primo gradu eluxit: et vt vita moribusque castigatior, licet occultus erat et taciturnus, notarius diu perspicaciter militans et tribunus, iamque summatibus proximus: post Constantii obitum in rerum conuersione velut Imperatoris cognatus altius anhelabat, adiunctus consortio Comitum: et adparebat eum, si vmquam potuisset, fore

A. C. fore quietis publicae turbatorem. Hunc Iulianus Persidem ingrediens, consociato pari potestatis iure Sebastiano, in Mesopotamia cum manu militum reliquerat valida: mandaratque, vt susurrauit obscurior fama (nemo enim dicti auctor exstitit verus) pro cognitorum ageret textu, et si subsidia rei Romanae languisse sensisset, Imperatorem ipse se prouideret ocius nuncupari. Qui iniuncta ciuiliter agens et caute, Iuliani letaliter vulnerati funus, et ad regenda communia comperit Iouianum euectum: falsoque rumore disperso, inter abeuntis anhelitus animae eumdem Iulianum vero mandasse, placere sibi, Procopio clauos summae rei gerendae committi: veritus ne hac ex caussa indemnatus occideretur, e medio se conspectu discreuit, maxime post Iouiani territus necem notariorum omnium primi, quem Iuliano perempto veluti dignum imperio paucis militibus nominatum, nouaque exinde coeptare suspectum, cruciabiliter didicerat interfectum. Et quia se quaeri industria didicerat magna, vitans grauioris inuidiae pondus, ad abdita longiusque remota discessit. Cumque a Iouiano exploratius indagari latibula sua sentiret, et ferinae vitae iam fuisset pertaesum: (quippe a celsiore statu deiectus ad inferiora, etiam edendi paenuria in locis squalentibus stringebatur, hominumque egebat colloquiis) postremae necessitatis impulsu deuiis itineribus ad Chalcedonos agrum peruenit. Vbi, quoniam et illud firmius visum est receptaculum, apud fidissimum amicorum delitescebat, Strategium quemdam ex palatino milite senatorem, Constantinopolim quantum fieri poterat clanculo saepe intermeans: vt indicio eiusdem Strategii patuit, postquam saepius in factionis conscios est inquisitum. Ritu itaque sollertissimi cuiusdam speculatoris, ignotus ob squalorum vultus et maciem rumusculos colligebat tunc crebrescentes, vt sunt acerba semper instantia, incusantium multo-

365.

rum

rum Valentem, quaſi cupiditate aliena rapiendi ſuc- A. C.
cenſum. Cuius diritati adiectum erat incentiuum exi- 365.
tiale ſocer Petronius, ex praepoſito Martenſium militum promotus repentino ſaltu patricius, animo deformis et habitu: qui ad nudandos ſine diſcretione cunctos immaniter flagrans, nocentes pariter et inſontes poſt exquiſita tormenta quadrupli nexibus vinciebat, debita iam inde a temporibus principis Aureliani perſcrutans, et impendio maerens, ſi quemquam abſoluiſſet indemnem. Cuius morum intolerantiae haec quoque pernicies accedebat, quod cum ditaretur luctibus alienis erat inexorabilis et crudelis, et in rabido corde duriſſimus, nec reddendae nec accipiendae rationis vmquam capax: inuiſior Cleandro, quem agentem ſub Imperatore Commodo praefecturam, ſublata vecordia diuerſas legimus vexaſſe fortunas: et oneroſior Plautiano, qui praefectus itidem ſub Seuero, vltra mortale tumens cuncta confuderat, ni gladio periſſet vltore. Haec lacrimoſa, quae incitante Petronio ſub Valente clauſere multas paupertinas et nobiles domos, impendentiumque ſpes atrocior, prouincialium et militum paria gementium ſenſibus imis haerebant: et votis licet obſcuris et tacitis permutatio ſtatus praeſentis ope numinis ſummi, concordi gemitu poſcebatur. Quae Procopius latenter accipiens, arbitratusque vbi felicius acciderit fatum, negotio leui ad apicem ſummae poteſtatis adſumi, ſubſidebat vt praedatrix beſtia, viſo quod capi poterat protinus eruptura. Cui haec quae maturabat ardenti, fors hanc materiam dedit impendio tempeſtiuam. Conſumpta hieme feſtinans ad Syriam Valens, iamque fines Bithynorum ingreſſus, docetur relationibus ducum, gentem Gothorum ea tempeſtate intactam ideoque ſaeuiſſimam, conſpirantem in vnum ad peruadenda parari collimitia Thraciarum: hocque cognito, vt impraepedito ipſe pergeret quo tendebat, ſufficiens

A. C. 365. equitum adiumentum et peditum mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur excursus. Dimoto itaque longius Principe, Procopius aerumnis diuturnis attritus, et vel atrocem mortem clementiorem ratus malis quibus adflictabatur, aleam periculorum omnivm iecit abrupte: extremaque iam perpeti nequaquam timens, praeeunte perdita ratione facinus adoritur audacissimum, Diuitenses Tungricanosque iuniores ad procinctum vrgentem per Thracias inter alios celerare dispositos et Constantinopoli moraturos sollemniter biduum, per quosdam ex iisdem numeris notos sollicitare properans: quia cum omnibus loqui periculosum erat et arduum, fidem paucorum elegit. Qui pellecti spe praemiorum ingentium, sub consecratione iurisiurandi promisere se quae vellet cuncta facturos: fauorem quoque polliciti conturmalium, inter quos ipsi potiorem locum obtinebant in suadendo, stipendiis excellentes et meritis. Vtque condictum est, vbi excanduit radiis dies, idem Procopius diductus in cogitationes varias, Anastasianas balneas petit, a sorore Constantini cognominatas, vbi locata nouerat signa: doctusque per arcanorum conscios omnes in eius studium consensisse societate coita nocturna, fide salutis data libenter admissus, constipatione vendibilium militum cum honore quidem sed in modum tenebatur obsessi: qui vt praetoriani quondam post Pertinacis necem licitantem imperii praemia Iulianum susceperant, ipsi quoque Procopium infausti dominatus exordia molientem, attenti ad omne compendium defenderunt. Stetit itaque subtabidus (excitum putares ab inferis) nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta vt regius minister indutus, a calce in pubem in paedagogiani pueri speciem, purpureis opertus tegminibus pedum: hastatusque purpureum itidem pannulum laeua manu gestabat. vt in theatrali scena simulacrum quoddam insigne per aulaeum vel mimicam

cam cauillationem ſubito putares emerſum. Ad hoc igitur dehoneſtamentum honorum omnium ludibrioſe ſublatus, et ancillari adulatione beneficii alloquutus auctores, opesque pollicitus amplas et dignitates ob principatus primitias, proceſſit in publicum multitudine ſtipatus armorum: ſignisque ſublatis erectius ire pergebat, circumclauſus horrendo fragore ſcutorum lugubre concrepantium, quae metuentes ne a celſioribus tectis ſaxis vel tegularum fragmentis conflictarentur, denſius ipſis galearum criſtis aptabant. Huic intimidius incedenti nec reſiſtebat populus, nec fauebat: accendebatur tamen inſita pleriſque vulgarium nouitatis repentina iucunditate, ea re potius incitante, quod Petronium vt praediximus diuitias violenter augentem, omnes eadem mente deteſtabantur, qui ſepulta iamdudum negotia, et rediuiuas nebulas debitorum in diuerſos ordines excitabat. Cum itaque tribunal idem adſcendiſſet Procopius, et cunctis ſtupore defixis timeretur ſilentium triſte: procliuiorem viam ad mortem (vt ſperabat) exiſtimans aduenisse, per artus tremore diffuſo implicatior ad loquendum, diu tacitus ſtetit: pauca tamen interrupta et moribunda voce dicere iam exorſus, quibus ſtirpis propinquitatem imperatoriae praetendebat, leni paucorum ſuſurro pretio illectorum, deinde tumultuariis ſucclamationibus plebis Imperator adpellatus incondite, petit curiam raptim. Vbi nullo clariſſimorum, ſed ignobili paucitate inuenta, palatium peſſimo pede feſtinatis paſſibus introiit. Mirantur quidam profecto irriſione digna principia, incaute coepta et temere, ad ingemiſcendas erupiſſe reip. clades, ignari forſan exemplorum, haec accidiſſe primitus arbitrantes. Sic Adramyttenus Andriſcus de genere quidam infimae ſortis, aduſque Pſeudophilippi nomen euectus, bellis Macedonicis tertium addidit graue. Sic Antiochiae Macrino Imperatore agente, ab Emeſa Heliogabalus

A. C. 365.

A. C. exiuit Antoninus. Ita inopino impetu Maximini Ale-
365. xander cum Mamaea matre confoſſus eſt. In Africa ſuperior Gordianus in imperium raptus, aduentantium periculorum angoribus implicatus, vitam laqueo ſpiritu intercluſo profudit.

VII. Igitur cupediarum vilium mercatores, et qui intra regiam adparebant, aut parere deſierant, quique coetu militarium nexi ad pacatiora iam vitae diſceſſerant, in inſoliti caſus ambigua partim inuiti, alii volentes adſciſcebantur: nonnulli omnia tutiora praeſentibus rati, e ciuitate occulte dilapſi, Imperatoris caſtra petiuere itineribus feſtinatis. Hos omnes Sophronius viuaciſſimo curſu praegreſſus, tunc notarius, praefectus poſtea Conſtantinopoleos, Valentem a Caeſarea Cappadocum iam profecturum, vt vaporatis aeſtibus Ciliciae iam lenitis ad Antiochiae percurreret ſedes: textu narrato geſtorum, ſpe dubia in talibus percitum et ſtupentem, auertit Galatiam, res adhuc trepidas arrepturum. Qui dum itineribus properat magnis, attentiſſima cura Procopius in dies agitabat et noctes, ſubditiuos quoſdam oſtentans, qui aſtutia confidenti partim ab Oriente, alii e Galliis ſe veniſſe, et Valentinianum obiiſſe fingentes, cuncta patere nouo et fauorabili Principi memorabant. Et quia res nouae petulanter arreptae celeritate muniri ſolent interdum, ne quid formidandum omitteretur, cum feſtinatione Nebridius in locum Salluſtii praefectus praetorio factione Petronii recens promotus, et Caeſarius Conſtantinopolitanae vrbis praefectus in vincula compinguntur: et iubetur ciuitatem curare ſolita poteſtate Phronemius, eſſeque magiſter officiorum Euphraſius, ambo Galli, inſtitutis bonarum artium ſpectatiſſimi: et adminiſtratio negotiorum caſtrenſium Gomoario et Agiloni reuocatis in ſacramentum committitur inconſulte, vt docuit rerum exitus proditor. Quia igitur Iulius comes per Thracias copiis militaribus praeſidens, oppreſ-

oppressurus rebelles si comperisset conata, ex propinquis stationibus timebatur, commentum excogitatum est validum: et quasi iussu Valentis seria super barbaricis motibus tractaturus, Nebridii litteris adhuc clausi violenter expressis accitus Constantinopolim, strictius tenebatur. Hacque callida fraude bellatrices Thraciae gentes sine cruore adquisitae, adminicula ausis tumultuariis maxima compararunt. Post quae ita euentu laetiore completa, Araxius exambita regia praetorio praefectus accessit, velut Agilone genero suffragante: aliique plures ad aulae varios actus et administrandas prouincias sunt admissi, quidam inuiti, alii vltro semet offerentes cum praemiis. Vtque in certaminibus intestinis vsu venire contingit, emergebant ex vulgari faece nonnulli, desperatione consiliisque ductantibus caecis: contraque quidam orti splendide, a culminibus summis adusque mortes et exilia corruebant. Vbi per haec et similia factio firmiter videbatur esse composita, restabat vt abundans cogeretur militum manus: et impetratum est facile, id quod in publicis turbamentis aliquoties ausa ingentia, vel iustis exorsa primordiis impediuit. Transeuntes ad expeditionem per Thracias concitatae equitum peditumque turmae, blandeque acceptae et liberaliter cum essent, omnesque in vnum sitae, iamque exercitus species adpareret: promissis vberrimis inhiantes, sub exsecrationibus diris in verba iurauere Procopii: hanc polliciti pertinaciam, quod eum suis armis defensabunt. Inuenta est enim occasio ad alliciendos eos perquam opportuna: quod Constantii filiam paruulam, cuius recordatio colebatur, sinu ipse circumferens, necessitudinem praetendebat et Iuliani. Adeptusque est aliud tempori congruum: quod Faustina matre puellae casu praesente, quaedam acceperat habitus insignia principalis. Adiungit his aliud veloci diligentia maturandum: et electi quidam stoliditate

A. C. 365.

A. C. 365. praecipites ad capessendum Illyricum missi sunt, nullo praeter petulantiam adiumento confisi, aureos scilicet nummos effigiatos in vultum noui Principis, aliaque ad illecebras aptantes: quos correptos Equitius per eas regiones militum rector exstinxit genere diuerso poenarum. Pariaque deinde metuens, obstruxit tres aditus angustissimos, per quos prouinciae tentantur Arctoae, vnum per ripensem Daciam, alterum per Succos notissimum, tertium per Macedonas, quem adpellant Acontisma. Hacque cautela, vana persuasione rapiendi Illyrici destitutus vsurpator indebitae potestatis, magna perdidit instrumenta bellorum. Dum haec ita aguntur, atrocitate nuntii Valens perculsus, iamque reuertens per Gallograeciam, auditis apud Constantinopolim gestis, diffidenter incedebat et trepide: ac repentino pauore vias prouidendi turbante, eousque desponderat animum, vt augustos amictus abiicere tamquam grauem sarcinam cogitaret: fecissetque profecto, ni vetantibus proximis detractus a deformi proposito, firmatusque meliorum sententiis, agmina duo praeire iussisset, quibus nomina sunt Iouii atque Victores, castra perduellium irrupturos. His iam propinquantibus, ipse Procopius a Nicaea regressus quo nuper aduenerat, cum Diuitensibus desertorumque plebe promiscua, quam dierum breui spatio congregarat, Mygdum accelerauit: qui locus Sangario adluitur flumine. Vbi cum legiones iam pugnaturae congrederentur, inter reciprocantes missilia quasi procursatione hostem lacessens, solus prorupit in medium. Et secundioris ductu fortunae ex contraria acie velut agnitum quemdam Vitalianum, quem si norat ambigitur, Latine salute data blande produxit: eumque porrecta dextra suauiatus, omnibus hinc-inde attonitis, *En*, inquit, *cana Romanorum exercituum fides, et religionibus firmis iuramenta constricta! Placet, fortissimi viri, pro ignotis tot suorum*

consur-

consurrexisse mucrones: vtque Pannonius degener labefactans cuncta et proterens, imperio quod ne votis quidem concipere ausus est vmquam, potiatur, ingemiscere nos vestris nostrisque vulneribus. Quin potius sequimini culminis summi prosapiam, non [vt rapiat aliena, sed in integrum maiestatis auitae] restituatur, arma iustissima commouentem. Hac sermonis placiditate molliti omnes, qui acriter venerant pugnaturi, signorum apicibus aquilisque summissis desciuere libentes ad eum: et pro terrifico fremitu quem barbari dicunt barritum, nuncupatum Imperatorem stipatumque de more, consentientes in vnum reduxerunt ad castra, testati more militiae Iouem, inuictum Procopium fore.

VIII. Huic perduellium prosperitati laetior accessit. Rumitalca enim tribunus in societatem Procopianorum adscitus, et suscepta cura palatii, digesto mature consilio permistoque cum militibus, mari ad Drepanum antea, nunc Helenopolim venit, exindeque Nicaeam spe celerius occupauit. Ad quam obsidendam cum huiusmodi pugnarum peritis Vadomario misso ex duce et rege Alamannorum, Valens Nicomediam pergit. Exindeque profectus, oppugnationi Chalcedonis magnis viribus insistebat: cuius e muris probra in eum iaciebantur, et iniuriose compellabatur vt Sabaiarius. Est autem sabaia ex ordeo vel frumento in liquorem conuersis paupertinus in Illyrico potus. Fessus denique inopia commeatuum, et obstinatione nimia defensorum, discedere iam parabat: cum inter haec clausi apud Nicaeam, patefactis subito portis egressi, munitorum magna parte prostrata, ductore fidentissimo Rumitalca properabant ardenter, circumventuri Valentem a tergo, nondum a Chalcedonos suburbano digressum: et patrassent conata, ni rumore quodam praeuerso imminens exitium ille perdoctus, instantem vestigiis hostem per Sunonensem lacum et

A. C. fluminis Galli ſinuoſos amfractus propere diſcedendo
365. fruſtra ſequentem luſiſſet. Et hoc caſu Bithynia quoque in Procopii ditionem redacta eſt. Vnde cum Ancyram Valens citis itineribus reuertiſſet, comperiſſetque Lupicinum ab Oriente cum cateruis aduentare non contemnendis: ſpe proſperorum erectior, Arinthaeum lectiſſimum ducem occurſurum hoſtibus miſit. Qui vbi Dadaſtanam tetigit, in qua ſtatione periſſe diximus Iouianum, Hyperechium ſibi oppoſitum repente vidit cum copiis, antehac Caſtrenſis adparitorem, cui vt amico Procopius auxilia ductanda commiſit. Et dedignatus hominem ſuperare certamine deſpicabilem, auctoritatis et celſi fiducia corporis, ipſis hoſtibus iuſſit ſuum vincire rectorem: atque ita turmarum anteſignanus vmbratilis comprenſus ſuorum manibus. Quae dum hoc modo procedunt, Venuſtus quidam largitionum adparitor ſub Valente, multo ante Nicomediam miſſus, vt aurum ſuſceptum ſtipendii nomine militibus per Orientem diffuſis viritim tribueret, hac triſtitia cognita alienum peruidens tempus, Cyzicum cum iis quae ſuſceperat ſe citius contulit. Vbi forte Serenianus repertus domeſticorum tunc comes, miſſus ad theſauros tuendos, vrbem inexſuperabili moenium ambitu monumentis quoque veteribus cognitam, fretus tumultuario praeſidio cuſtodiebat: ad quam expugnandam Procopius vt poſſeſſa Bithynia ſibi etiam Helleſpontum iungeret, validam deſtinauerat manum. Morabantur autem effectum ſagittis et glandibus caeteriſque iaculis obſidentium ſaepe globi confixi, et propugnatorum ſollertia clauſtrum per catenam ferream valde robuſtam ori portus inſertum, quae ne roſtratae irruerent naues hoſtiles, erat altrinſecus colligata. Hanc poſt varios militum labores et ducum, fatigatorum acerrimis proeliis, Aliſo quidam tribunus abſcidit, exſertus bellator et prudens, hoc modo. Coniunctis tribus nauigiis,

teſtudi-

testudinem hac specie superstruxit. Densatis cohae- A. C.
rentes supra capita scutis, primi transtris instabant ar- 365.
mati, alii post hos semet curuantes humilius, tertiis gradatim inclinatis submisse, ita vt nouissimi suffraginibus insidentes formam aedificii fornicati monstrarent. Quod machinae genus contra murales pugnas ideo figuratur hac specie, vt missilium ictus atque saxorum per decursus cadentium labiles, instar imbrium euanescant. Itaque coniectu telorum Aliso paullisper defensus ingenti corporis robore, supposito stipite eamdem catenam fortius bipenni concidens ita confregit, vt disiecta patefaceret aditum latum: hocque exitu ciuitas hostili impetu patuit improtecta. Qua causa exstincto postea proteruiae totius auctore, cum in factionis participes saeuiretur: hic idem tribunus contemplatione facinoris clari vitam cum militia retinens, diu post in Isauria oppetiit vastatoria manu confossus. Hoc marte Cyzico reserata, Procopius ad eam propere festinauit: veniaque vniuersis qui repugnauere donatis, Serenianum solum iniectis vinculis iussit duci Nicaeam seruandum artissime. Statimque Hormisdae maturo iuueni, Hormisdae regalis illius filio potestatem proconsulis detulit, et ciuilia more veterum et bella recturo. Qui agens pro moribus lenius, a militibus quos per deuia Phrygiae miserat Valens, subito corripiendus incursu, tanto vigore euasit, vt adscensa naui quam ad casus pararat ancipites, sequentem ac paene captam vxorem sagittarum nube diffusa defensam auerteret secum: matronam opulentam et nobilem, cuius verecundia et destinatio gloriosa abruptis postea discriminibus maritum exemit. Ea victoria vltra homines Procopius sese efferens, et ignorans quod quiuis beatus versa rota fortunae ante vesperum potest esse miserrimus: Arbetionis domum, cui antea tamquam eadem sibi sentientis parcebat vt propriae, iussit exinaniri, mobilis cen-

sus

A. C. 366. ſus inaeſtimabilis plenam: ideo indignatus, quod venire ad eum accitus aliquoties diſtulit, cauſatus incommoda ſenectutis et morbos. Et licet hac ex cauſa praeſumptor momentum pertimeſceret graue, tamen cum obſiſtente nullo ſe in orientales prouincias effundere libenti cunctorum adſenſione iam licentius poſſet, auidas nouitatem quamdam viſere taedio aſperioris imperii quo tunc tenebantur: erga alliciendas quaſdam ciuitates Aſiae, legendoſque eruendi peritos auri, vt ſibi profuturos proeliis quae magna exſpectabat et crebra, ſegnius commoratus; in modum acuti mucronis obtuſus eſt. Vt quondam Peſcennius Niger ad ſubueniendum ſpei rerum extremae a populo Romano ſaepe accitus, dum diu cunctatur in Syria, a Seuero ſuperatus in ſinu Iſſico (qui eſt in Cilicia, vbi Dareum Alexander fudit) fugatusque, in ſubvrbano quodam Antiochiae gregarii manu militis interiit.

IX. Haec adulta hieme Valentiniano et Valente Coss. agebantur. Translato vero in Gratianum adhuc priuatum et Dagalaiphum ampliſſimo magiſtratu, aperto iam vere ſuſcitatis viribus, Valens iuncto ſibi Lupicino cum robuſtis auxiliis Peſſinunta ſigna propere tulit, Phrygiae quondam, nunc Galatiae oppidum. Quo praeſidiis ocius communito, ne quid inopinum per eos emergeret tractus, praeter radices Olympi montis excelſi tramitesque fragoſos ire tendebat ad Lyciam, oſcitantem ibi Gomoarium adgreſſurus. Cui pertinaci conſpiratione multorum hac maxima conſideratione reſiſtebatur, quod hoſtis eius vt ante relatum eſt Conſtantii filiam paruulam cum matre Fauſtina et in agminibus, et cum prope in acie ſtarent, lectica circumferens ſecum, vt pro imperiali germine cui ſe quoque iunctum addebat, pugnarent audentius, iras militum accendebat. Sicut aliquando dimicaturi Macedones cum Illyriis, regem adhuc infantem

fantem in cunis locauere post aciem, cuius metu ne traheretur captiuus, aduersos fortius oppresserunt. Contra has calliditatis argutias sagaci opitulatione nutanti negotio consuluit Imperator: et Arbetionem ex consule agentem iam dudum in otio, ad se venire hortatus est, vt Constantiniani ducis verecundia truces animi lenirentur: neque secus euenit. Nam cum omnibus prouectior natu et dignitate sublimior, canitiem reuerendam ostenderet multis ad perfidiam inclinatis, publicum grassatorem Procopium; milites vero sequutos eius errorem, filios et laborum participes pristinorum adpellans orabat, vt se, ac si parentem magis sequerentur felicissimis ductibus cognitum, quam profligato morem gererent nebuloni destituendo iam et casuro. Quibus cognitis Gomoarius, cum elusis hostibus vnde venerat redire posset innoxius, ad castra Imperatoris opportunitate interualli proximi, captiui colore transiuit, velut accursu multitudinis visae subito circumsaeptus. Qua successus alacritate Valens castra promouit ad Phrygiam: et prope Nacoliam collatis manibus, partium dux in ancipiti Agilo rem excursu prodidit repentino: eumque sequuti complures iam pila quatientes et gladios, ad Imperatorem transeunt cum vexillis scuta peruersa gestantes, quod defectionis signum est apertissimum. Hoc praeter spem omnium viso, Procopius salutis intercluso suffragio versus in pedes, circumiectorum nemorum secreta et montium petebat: Florentio sequente et Barchalba tribuno, quem per saeuissima bella iam inde a Constantii temporibus notum, necessitas in crimen traxerat, non voluntas. Maiore itaque noctis parte consumpta, cum a vespertino ortu luna praelucens in diem metum augeret, vndique facultate euadendi exempta consiliorum inops Procopius, vt in arduis necessitatibus solet, cum fortuna expostulabat luctuo- A. C. 366.

sa

A. C. 366. ſa et graui, merſusque multiformibus curis, ſubito a comitibus ſuis artius vinctus, relato iam die ductus ad caſtra, Imperatori offertur reticens atque defixus: ſtatimque abſciſſa ceruice, diſcordiarum ciuilium gliſcentes turbines ſepeliuit et bella, ad veteris Perpennae exemplum: qui poſt Sertorium inter epulas obtruncatum dominatione paulliſper potitus, a frutectis vbi latebat extractus, oblatusque Pompeio, eius iuſſu eſt interfectus. Parique indignationis impetu Florentius et Barchalba, qui eum duxerunt, confeſtim non penſata ratione ſunt interfecti. Nam ſi Principem legitimum prodidiſſent, vel ipſa iuſtitia iure caeſos pronuntiaret: ſi rebellem et oppugnatorem internae quietis vt ferebatur; amplas eis memorabilis facti oportuerat deferri mercedes. Exceſſit autem vita Procopius anno quadrageſimo, amplius menſibus decem: corpore non indecoro, nec mediocris ſtaturae, ſubcuruus, humumque intuendo ſemper incedens, perque morum triſtium latebras illius ſimilis Craſſi, quem in vita ſemel riſiſſe Lucillius adfirmat et Tullius: et quod eſt mirandum, quoad vixerat incruentus.

X. Iiſdem fere diebus protector Marcellus, eiuſdem cognatus, agens apud Nicaeam praeſidium, proditione militum et interitu Procopii cognito, Serenianum intra palatium clauſum medio noctis horrore incautum adortus occidit: cuius mors ſaluti plurimis fuit. Nam ſi victoriae ſuperfuiſſet incultis moribus homo et nocendi acerbitate conflagrans, Valentique ob ſimilitudinem morum et genitalis patriae vicinitatem acceptus: occultas voluntates Principis introſpiciens ad crudelitatem propenſioris, multas innocentium ediderat ſtrages. Quo interfecto, idem Marcellus occupata celeri curſu Chalcedone, concrepantibus paucis quos vilitas et deſperatio trudebat in ſcelus, vmbram principatus funeſti capeſſit gemina ratione fallente:

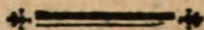
lente: quod et Gothorum tria millia regibus iam leni- A. C.
tis ad auxilium erant missa Procopio, Constantianam 366.
praetendenti necessitudinem, quae ad societatem suam parua mercede traduci posse existimabat: quodque gesta in Illyrico etiam tum latebant. Inter quae tam trepida, speculationibus fidis Equitius doctus conuersam molem belli totius in Asiam, digressus per Succos Philippopolim clausam praesidiis hostium, Eumolpiadam veterem reserare magna vi conabatur, vrbem admodum opportunam, et impedituram eius aduentus, si pone relicta, adiumenta Valenti laturus (nondum enim apud Nacoliam gesta compererat) festinare ad Aemimontum cogeretur. Verum paullo postea cognita leui praesumptione Marcelli, milites missi sunt audaces et prompti, qui eum raptum vt deditum noxae mancipium, in custodiam compegerunt. Vnde post dies productus, lateribus sulcatis acerrime, pariaque perpessis consortibus interiit, hoc fauorabilis solo, quod abstulit Serenianum e medio, crudelem vt Phalarim, * illi et illi fidum ad doctrinarum diritatem, quam causis inanibus praetexebat. Exstirpatis occasu ducis funeribus belli, saeuitum est in multos acrius quam errata flagitauerant vel delicta: maximeque in Philippopoleos defensores, qui vrbem seque ipsos non nisi capite viso Procopii quod ad Gallias portabatur, aegerrime dediderunt. Ad gratiam tamen precantium coërciti sunt aliqui lenius: inter quos eminebat Araxius, in ipso rerum exustarum ardore adeptus ambitu praefecturam: et Agilone intercedente genero supplicio insulari multatus, breue post tempus euasit. Euphrasius vero itemque Phronemius missi ad occiduas partes, arbitrio obiecti sunt Valentiniani: et absoluto Euphrasio Phronemius Cherronesum deportatur, inclementius in eodem punitus negotio, ea re quod diuo Iuliano fuit acceptus: cuius

memo-

A. C. 366. memorandis virtutibus ambo fratres principes obtrectabant, nec similes eius nec suppares. His accedebant alia grauiora, et multo magis quam in proeliis formidanda. Carnifex enim et vnci et cruentae quaestiones, sine discrimine vllo aetatum et dignitatum per fortunas omnes et ordines grassabantur, et pacis obtentu iudicium detestandum agitabatur, infaustam victoriam exsecrantibus vniuersis, interneciuo bello quouis grauiorem. Nam inter arma et lituos conditionis aequatio leuiora facit pericula: et Martiae virtutis potestas aut id quod ausum occupat; aut inopinata mors si acciderit nullum ignominiae continet sensum, finemque secum viuendi simul et dolendi perducit: vbi vero consiliis impiis iura quidem praetenduntur et leges, et Catonianae vel Cassianae sententiae fuco perliti resident iudices, agitur autem quod agitur ad voluntatem praetumidae potestatis, et ex eius libidine incidentium vitae necisque momenta pensantur, ibi capitalis vertitur pernicies et abrupta. Nam vt quisque ea tempestate ob quamlibet voluerat causam, regiae propere accedens, et aliena rapiendi auiditate exustus, licet aperte insontem arcessens, vt familiaris suscipiebatur et fidus, ditandus casibus alienis. Imperator enim promptior ad nocendum, criminantibus patens, et funereas delationes adsciscens, per suppliciorum diuersitates effrenatius exsultauit: sententiae illius Tullianae ignarus docentis, infelices esse eos qui omnia sibi licere existimarunt. Haec implacabilitas causae quidem piissimae, sed victoriae foedioris, innocentes tortoribus exposuit multos, vel sub eculeo caput incuruos, aut icti carnificis torui substrauit: quibus si pateretur natura, vel denas animas profundere praestabat in pugna, quam lateribus fodicatis omni culpa immunes, fortunis gementibus vniuersis, quasi laesae

laeſae maieſtatis luere poenas, dilaniatis ante corporibus, quod omni eſt triſtius morte. Exin cum A. C. ſuperata luctibus ferocia deflagraſſet, proſcriptiones, 366. et exſilia, et quae leuiora quibuſdam videntur, quamquam ſint aſpera, viri pertulere ſummates: et vt ditaretur alius, genere nobilis et forte meritis locupletior, actus patrimonio praeceps, truſusque in exſilium conſumebatur angore, aut ſtipe precaria victitabat: nec modus vllus exitialibus malis impoſitus, quamdiu Principem et proximos opum ſatietas cepit et caedis. Hoc nouatore adhuc ſuperſtite, cuius actus multiplices docuimus et interitum, diem duodecimum Kalend. Auguſtas, conſule Valentiniano primum cum fratre, horrendi terrores per omnem orbis ambitum graſſati ſunt ſubito, quales nec fabulae nec veridicae nobis antiquitates exponunt. Paullo enim poſt lucis exortum, denſitate praeuia fulgurum acrius vibratorum tremefacta concutitur omnis terreni ſtabilitas ponderis, mareque diſpulſum retro fluctibus euolutis abſceſſit, vt retecta voragine profundorum, ſpecies natantium multiformes limo cernerentur haerentes: valliumque vaſtitates et montium tunc, vt opinari dabatur, ſuſpicerent radios ſolis, quos primigenia rerum ſub immenſis gurgitibus amandauit. Multis igitur nauibus velut arida humo connexis, et licenter per exiguas vndarum reliquias palantibus plurimis, vt piſces manibus colligerent et ſimilia: marini fremitus velut grauati repulſam, verſa vice conſurgunt, perque vada feruentia inſulis et continentis terrae porrectis ſpatiis violenter illiſi, innumera quaedam in ciuitatibus, et vbi reperta ſunt aedificia complanarunt: proinde vt elementorum furente diſcordia, inuoluta facies mundi miraculorum ſpecies oſtendebat. Relapſa enim aequorum

A. C. 366. magnitudo cum minime ſperaretur, millia multa necauit hominum et ſubmerſit: recurrentiumque aeſtuum incitata vertigine, quaedam naues, poſtquam humentis ſubſtantiae conſenuit tumor, peſſumdatae viſae ſunt: exanimataque naufragiis corpora ſupina iacebant aut prona. Ingentes aliae naues extruſae rabidis flatibus, culminibus inſedere tectorum, vt Alexandriae contigit: et ad ſecundum lapidem fere procul a littore contortae ſunt aliquae, vt Laconicam prope Mothonen oppidum nos tranſeundo conſpeximus diuturna carie fatiſcentem.

AMMIANI

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM

LIBER XXVII.

Alamanni, fusis acie Romanis, Chariettonem et Seuerianum comites interficiunt. C. I. *Iouinus magister equitum per Gallias, vnam et alteram Alamannorum manum imparatam caedit; tertiam barbarorum partem apud Catalaunos proelio superat, sex hostium millibus interfectis, quatuor vulneratis.* II. *de tribus praefectis vrbi, Symmacho, Lampadio, et Iuuentio. Sub eo Damasi et Vrsini de episcopatu Romano contentiones.* III. *describuntur populi, et sex prouinciae Thraciarum, singularumque clarae vrbes.* IV. *Valens Aug. Gothis, qui auxilia Procopio contra ipsum miserant, bellum infert, et post triennium pacem cum eis facit.* V. *Gratianum filium Valentinianus consentiente exercitu Augustum nuncupat, et puerum purpuram indutum ad fortiter faciendum hortatur, militibusque commendat.* VI. *Valentiniani A. iracundia, feritas et saeuitia.* VII. *Pictis, Attacottis, et Scottis, post ducem et comitem interfectos, Britanniam impune vastantibus, Theodosius comes fusis praedam excussit.* VIII. *Mauricae gentes Africam populantur. Isaurorum latrocinia Valens compescit. De Praetextati praefectura vrbana.* IX. *Valentinianus A. Rhenum transit, et Alamannos, qui in celsissimos montes fugerant, non incruento vtrimque certamine fundit fugatque.* X. *de Probi nobilitate, opibus, dignitatibus et moribus.* XI. *Romani et Persae de Armenia et Hiberia inter se pugnant.* XII.

Dum per Eoum orbem haec quae narrauimus diuersi rerum expediunt casus, Alamanni post aerumnosas iacturas et vulnera, quae congressi saepe Iuliano Caesari pertulerunt, viribus tandem resumptis licet imparibus pristinis, ob causam expositam supra, Galli- A. C. 366.

A. C. 366. Gallicanos limites formidati iam perſultabant. Statimque Poſt Kal. Ianuarias, cum per glaciales tractus hiemis rigidum inhorreſceret ſidus, cuneatim egreſſa multitudo licentius vagabatur. Horum portioni primae Charietto, tunc per vtramque Germaniam comes, occurſurus cum milite egreditur ad bella ineunda promptiſſimo, adſcito in ſocietatem laboris Seueriano itidem comite, inualido et longaeuo, qui apud Cabilona Diuitenſibus praeſidebat et Tungricanis. Proinde confertius agmine in vnum coacto, ponteque breuioris aquae firma celeritate tranſmiſſo, viſos eminus barbaros Romani ſagittis aliiſque leuibus iaculis inceſſebant, quae illi reciprocis iactibus valide contorquebant. Vbi vero turmae congreſſae ſtrictis conflixere mucronibus, noſtrorum acies impetu hoſtium acriore concuſſa, nec reſiſtendi nec faciendi fortiter copiam reperit, cunctis metu compulſis in fugam, cum Seuerianum vidiſſent equo deturbatum, miſſilique telo peroffenſum. Ipſe denique Charietto, dum cedentes obiectu corporis et vocis iurgatorio ſonu audentius pertinet, pudendumque diluere dedecus fiducia diu ſtandi conatur, oppetiit telo letali confixus. Poſt cuius interitum, Erulorum Batauorumque vexillum direptum, quod inſultando tripudiantes barbari crebro ſublatum altius oſtendebant, poſt certamina receptum eſt magna.

II. Qua clade cum vltimo maerore comperta, correcturus ſecius geſta Dagalaiphus a Pariſiis mittitur. Eoque diu cunctante, cauſanteque diffuſos per varia barbaros ſemet adoriri non poſſe, accitoque paullo poſt vt cum Gratiano etiam tum priuato ſuſciperet inſignia conſulatus; Iouinus equitum magiſter accingitur: et inſtructus paratuſque, cautiſſime obſeruans vtrumque ſui agminis latus, venit prope locum Scarponna: vbi inopinus maiorem barbarorum plebem antequam armaretur, temporis breui puncto praeuen-

tam

tam ad internecionem exſtinxit. Exſultantes innoxii A. C. proelii gloria milites ad alterius globi perniciem du- 367. cens, ſenſimque incedens rector eximius ſpeculatione didicit fida, direptis propius villis vaſtatoriam manum quieſcere prope flumen: iamque aduentans, abditusque in valle denſitate arbuſtorum obſcura, videbat lauantes alios, quoſdam comas rutilantes ex more, potanteſque nonnullos. Et nactus horam impendio tempeſtiuam, ſigno repente per lituos dato latrocinalia caſtra perrupit: contraque Germani nihil praeter inefficaces minas iactanter ſonantes et fremitum, nec expedire arma diſperſa, nec componere aciem, nec reſurgere in vires permittebantur, vrgente inſtanter victore. Quocirca forati pilis et gladiis cecidere complures, absque iis quos verſos in pedes texere flexuoſi tramites et anguſti. Hoc proſpero rerum effectu, quem virtus peregerat et fortuna, aucta fiducia Iouinus militem ducens, diligenti ſpeculatione praemiſſa, in tertium cuneum qui reſtabat, propere caſtra commouit: et maturato itinere omnem prope Catelaunos inuenit ad congrediendum promptiſſimum. Et vallo opportune metato, ſuisque pro temporis copia cibo recreatis et ſomno, primo aurorae exortu in aperta planitie compoſuit aciem dilatatam arte ſollerti, vt ſpatiis amplioribus occupatis aequiperare Romani hoſtium multitudinem adparerent, inferiores numero, licet viribus pares. Signo itaque per buccinas dato, quum pede collato res agi coepiſſet, ſueta vexillorum ſplendentium facie territi ſtetere Germani. Quibus hebetatis parumper, reparatisque confeſtim, aduſque diei extimum concertatione protenta, validius imminens miles fructum rei bene geſtae ſine diſpendio quaeſiſſet, ni Balchobaudes armaturarum tribunus magniloquentia ſocordi coalitus, propinquante iam veſpera ceſſiſſet incondite. Quem ſi ſequutae reſiduae cohortes abiiſſent, ad triſtes exitus eouſque negotium venerat,

 rat,

A. C. 367. rat, vt nec acta nuntiaturus quiſquam poſſet ſupereſſe noſtrorum. Sed reſiſtens animorum acri robore miles ita lacertis eminuit, vt hoſtium quatuor millibus ſauciis, ſex alia interficeret millia: ipſe vero non amplius mille ducentis amitteret, ducentis tantummodo vulneratis. Noctis itaque aduentu proelio iam dirempto, refectiſque viribus feſſis, prope confinia lucis ductor egregius in agminis quadrati figuram producto exercitu, cum comperiſſet occultantibus tenebris barbaros lapſos: ſecurus inſidiarum per aperta camporum ſequebatur et mollia, calcando ſemineces et conſtrictos, quos vulneribus frigorum aſperitate contractis dolorum abſumpſerat magnitudo. Exin progreſſus vlterius, reuertens, vbi nullum repererat, didicit regem hoſtilium agminum cum paucis captum ab Aſcariis, quos ipſe per iter aliud ad diripienda tentoria miſerat Alamannica, ſuffixum patibulo. Ideoque iratus in tribunum animaduertere ſtatuit, auſum hoc inconſulta poteſtate ſuperiore feciſſe: eumque damnaſſet, ni militari impetu commiſſum facinus atrox, documentis euidentibus conſtitiſſet. Et poſt haec redeunti Pariſios poſt claritudinem recte geſtorum Imperator laetus occurrit: eumque poſtea conſulem deſignauit: illo videlicet ad gaudii cumulum accedente, quod iiſdem diebus Procopii ſuſceperat caput a Valente tranſmiſſum. Praeter haec, alia multa narratu minus digna conſerta ſunt proelia per tractus varios Galliarum, quae ſuperfluum eſt explicare, quoniam neque operae pretium aliquod eorum habuere prouentus, nec hiſtoriam producere per minutias ignobiles decet.

III. Hoc tempore vel paullo ante, noua portenti ſpecies per annonariam adparuit Tuſciam: idque quorſum euaderet prodigialium rerum periti penitus ignorarunt. In oppido enim Piſtorienſi prope horam diei tertiam ſpectantibus multis aſinus tribunali adſcenſo

ſcenſo audiebatur deſtinatius rugiens: et ſtupefactis A. C.
omnibus qui aderant, quique didicerant referentibus 367.
aliis, nulloque coniectante ventura, poſtea quod portendebatur euenit. Terentius enim humili genere in vrbe natus et piſtor, ad vicem praemii, quia peculatus reum detulerat Orfitum ex praefecto, hanc eamdem prouinciam correctoris adminiſtrauerat poteſtate. Eaque confidentia deinceps inquietius agitans multa, in nauiculariorum negotio falſum admiſiſſe conuictus, vt ferebatur, periit carnificis manu regente Claudio Romam. Multo tamen antequam hoc contingeret, Symmachus Aproniano ſucceſſit, inter praecipua nominandus exempla doctrinarum atque modeſtiae, quo inſtante vrbs ſacratiſſima otio copiisque abundantius ſolito fruebatur: [et ambitioſo ponte exſultat atque firmiſſimo, quem] condidit ipſe, et magna ciuium laetitia dedicauit ingratorum, vt res docuit apertiſſima. Qui conſumptis aliquot annis domum eius in tranſtiberino tractu pulcherrimam incenderunt, ea re perciti, quod vilis quidam plebeius infixerat illum dixiſſe ſine indice vllo vel teſte, libenter ſe vino proprio calcarias exſtincturum, quam id venditurum pretiis quibus ſperabatur. Aduenit poſt hunc vrbis moderator Lampadius ex praefecto praetorio, homo indignanter admodum ſuſtinens, ſi etiam cum ſpueret non laudaretur, vt id quoque prudenter praeter alios faciens: ſed nonnumquam ſeuerus et frugi. Hic cum magnificos praetor ederet ludos, et vberrime largiretur, plebis nequiens tolerare tumultum, indignis multa donari ſaepe vrgentis; vt liberalem ſe et multitudinis oſtenderet contemptorem, accitos a Vaticano quoſdam egentes opibus ditauerat magnis. Vanitatis autem eius exemplum, ne latius euagemur, hoc vnum ſufficiet poni: leue quidem ſed cauendum iudicibus. Per omnia enim ciuitatis membra, quae diuerſorum Principum exornarunt im-

A. C. 367. pensae, nomen proprium inscribebat: non vt veterum instaurator, sed conditor. Quo vitio laborasse Traianus dicitur Princeps: vnde eum herbam parietinam iocando cognominarunt. Hic praefectus exagitatus est motibus crebris: vno omnium maximo, cum collecta plebs infima, domum eius prope Constantinianum lauacrum iniectis facibus incenderat et malleolis, ni vicinorum et familiarium veloci concursu a summis tectorum culminibus petita saxis et tegulis abscessisset. Eaque vi territus ipse primitus crebrescentis seditionis in maius, secessit ad Muluium pontem (quem struxisse superior dicitur Scaurus) adlenimenta ibidem tumultus opperiens, quem causa concitauerat grauis. Aedificia erigere exoriens noua, vel vetusta quaedam instaurans, non ex titulis solitis parari iubebat impensas: sed si ferrum quaerebatur, aut plumbum, aut aes, aut quidquam simile; adparitores immittebantur, qui velut ementes diuersa, raperent species nulla pretia persoluendo: vnde accensorum iracundiam pauperum damna deflentium crebra aegre potuit celeri vitare digressu. Aduenit successor eius ex quaesitore palatii Iuuentius, integer et prudens, Pannonius: cuius administratio quieta fuit et placida, copia rerum omnium fluens. Et hunc quoque discordantis populi seditiones terruere cruentae, quae tale negotium excitauere. Damasus et Vrsinus supra humanum modum ad rapiendam episcopatus sedem ardentes, scissis studiis asperrime conflictabantur, adusque mortis vulnerumque discrimina adiumentis vtriusque progressis: quae nec corrigere sufficiens Iuuentius nec mollire, coactus vi magna secessit in suburbanum. Et in concertatione superauerat Damasus, parte quae ei fauebat instante. Constatque in basilica Sicinini, vbi ritus Christiani est conuenticulum, vno die centum triginta septem reperta cadauera peremptorum: efferatamque diu plebem aegre postea delenitam.

tam. Neque ego abnuo, oſtentationem rerum con- A. C.
ſiderans vrbanarum, huius rei cupidos ob impetran- 367.
dum quod adpetunt omni contentione laterum iurgari debere: cum id adepti, futuri ſint ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis inſidentes, circumſpecte veſtiti, epulas curantes profuſas, adeo vt eorum conuiuia regales ſuperent menſas. Qui eſſe poterant beati reuera, ſi magnitudine vrbis deſpecta quam vitiis opponunt, ad imitationem antiſtitum quorumdam prouincialium viuerent: quos tenuitas edendi potandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum, et ſupercilia humum ſpectantia, perpetuo numini veriſque eius cultoribus vt puros commendant et verecundos. Hactenus deuiaſſe ſufficiet, nunc ad rerum ordines reuertamur.

IV. Dum aguntur antedicta per Gallias et Italiam, noui per Thracias exciti ſunt procinctus. Valens enim vt conſulto placuerat fratri, cuius regebatur arbitrio, arma concuſſit in Gothos, ratione iuſta permotus: quod auxilia miſere Procopio ciuilia bella coeptanti. Ergo conuenit pauca ſuper harum origine regionum et ſitu tranſcurrere per breuem exceſſum. Erat Thraciarum deſcriptio facilis, ſi veteres concinerent ſtili: quorum obſcura varietas quoniam opus veritatem profeſſum non iuuat, ſufficiet ea quae vidiſſe meminimus expedire. Has terras immenſa quondam camporum placiditate aggerumque altitudine fuiſſe porrectas, Homeri perennis auctoritas docet, Aquilonem et Zephyrum ventos exinde flare fingentis: quod aut fabuloſum eſt, aut tractus antehac diffuſi latiſſime, deſtinatique nationibus feris, cuncti Thraciarum vocabulo cenſebantur. Et partem earum habitauere Scordiſci, longe nunc ab iiſdem prouinciis diſparati, ſaeui quondam et truces, vt antiquitas docet, hoſtiis captiuorum Bellonae litantes et Marti, humanumque ſanguinem in oſſibus capitum cauis bibentes auidius: quorum

A. C. 367. aſperitate poſt multiplices pugnarum aerumnas ſaepe res Romana vexata, poſtremo omnem amiſit exercitum cum rectore. Sed vt nunc cernimus, eadem loca formata in cornuti ſideris modum, effingunt theatri faciem ſpecioſam. Cuius in ſummitate occidentali montibus praeruptis denſitate Succorum pateſcunt anguſtiae, Thracias dirimentes et Daciam. Partem vero ſiniſtram arctois obnoxiam ſtellis Aemimontanae celſitudines claudunt, vt et Hiſter qua Romanum caeſpitem lambit, vrbibus multis et caſtris contiguus et caſtellis. Per dextrum quod auſtrale eſt latus, ſcopuli tenduntur Rhodopes: vnde Eoum iubar exſurgit, finitur in fretum: cui vndoſius ab Euxino ponto labenti, pergentique fluctibus reciprocis ad Aegaeum, diſcidium panditur terrarum anguſtum. Ex angulo tamen orientali Macedonicis iungitur collimitiis per artas praecipitesque vias, quae cognominantur Acontiſma: cui proxima Arethuſa conuallis et ſtatio, in qua viſitur Euripidis ſepulcrum tragoediarum ſublimitate conſpicui, et Stagira, vbi Ariſtotelem, vt Tullius ait, fundentem aureum flumen, accepimus natum. Haec quoque priſcis temporibus loca barbari tenuere, morum ſermonumque varietate diſſimiles. E quibus praeter alios vt immaniter efferati timebantur Odryſae, ita humanum fundere ſanguinem adſueti, vt cum hoſtium copia non daretur, ipſi inter epulas poſt cibi ſatietatem et potus, ſuis velut alienis corporibus imprimerent ferrum. Verum aucta republica, dum conſulare vigeret imperium, has gentes antehac ſemper indomitas, vagantesque ſine cultu vel legibus, Marcus Didius ingenti deſtinatione preſſit; Druſus intra fines continuit proprios; Minucius prope amnem Hebrum, a celſis Odryſarum montibus fluentem, ſuperatos proelio ſtrauit: poſt quos reſidui ab Appio Claudio proconſule ſunt infeſta concertatione deleti. Oppida enim in Boſporo ſita et Propontide claſſes obtinuere

Roma-

Romanae. Aduenit post hos imperator Lucullus, A. C.
qui cum durissima gente Bessorum conflixit omnium 367.
primus: eodemque impetu Aemimontanos acriter resistentes oppressit. Quo imminente, Thraciae omnes in ditionem veterum transiere nostrorum: hocque modo post procinctus ancipites, reipub. sex prouinciae sunt quaesitae. Inter quas prima ex fronte quae Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine adpellatur: quam Philippopolis Eumolpias vetus, et Beroea amplae ciuitates exornant. Post hanc Aemimontus Hadrianopolim habet, quae dicebatur Vscudama, et Anchialon, ciuitates magnas. Dein Mysia, vbi Marcianopolis est, a sorore Traiani Principis ita cognominata, et Dorostorus, et Nicopolis, et Odyssus: iuxtaque Scythia, in qua celebriora sunt aliis oppida Dionysopolis, et Tomi, et Calatis. Europa omnium vltima, praeter municipia vrbibus nitet duabus, Apris et Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodopa huic adnexa Maximianopolim habet, et Maroneam, et Aenum, qua condita et relicta Aeneas Italiam auspiciorum prosperitate perpetua post diuturnos occupauit errores. Constat autem, vt vulgauere rumores adsidui, omnes paene agrestes, qui per regiones praedictas montium circumcolunt altitudines, salubritate virium et praerogatiua quadam vitae longius propagandae nos anteire: idque inde contingere arbitrantur, quod colluuione ciborum abstinent calidis, et perenni viriditate roris adsperginibus gelidis corpora constringente, aurae purioris dulcedine potiuntur, radiosque solis suapte natura vitales primi omnium sentiunt, nullis adhuc maculis rerum humanarum infectos. His ita digestis pedem referamus ad coeptum.

V. Procopio superato in Phrygia, internarumque dissensionum materia consopita, Victor magister equitum ad Gothos est missus, cogniturus aperte quam ob causam gens amica Romanis, foederibusque ingenuae

A. C. 367. genuae pacis obſtricta, armorum dederat adminicula bellum Principibus legitimis inferenti. Qui vt factum firma defenſione purgarent, litteras eiuſdem obtulere Procopii: vt generis Conſtantiniani propinquo imperium ſibi debitum ſumpſiſſe commemorantis, veniaque dignum adſerentes errorem. Quibus eodem referente Victore compertis, Valens parui ducens excuſationem vaniſſimam, in eos ſigna commouit, motus aduentantis iam praeſcios: et pubeſcente vere quaeſito in vnum exercitu, prope Daphnem nomine munimentum eſt caſtra metatus: ponteque contabulato ſupra nauium foros flumen tranſgreſſus eſt Hiſtrum, reſiſtentibus nullis. Iamque ſublatus fiducia, cum vltro citroque diſcurrens nullum inueniret quem ſuperare poſſet vel terrere: omnes enim formidine perciti militis cum adparatu ambitioſo propinquantis, montes petiuere Serrorum arduos, et inacceſſos niſi perquam gnaris. Ne igitur aeſtate omni conſumpta ſine vllo remearet effectu, Arinthaeo magiſtro peditum miſſo cum praedatoriis globis, familiarum rapuit partem, quae antequam ad dirupta venirent et flexuoſa capi potuerunt, per plana camporum errantes. Hocque tantum quod fors dederat impetrato, rediit cum ſuis innoxius, nec illato graui vulnere nec accepto. Anno ſequuto ingredi terras hoſtiles pari alacritate conatus; fuſius Danubii gurgitibus vagatis impeditus, manſit immobilis, prope Carporum vicum ſtatiuis caſtris aduſque autumnum locatis emenſum. Vnde, quia nihil agi potuit dirimente magnitudine fluentorum, Marcianopolim ad hiberna diſceſſit. Simili pertinacia tertio quoque anno per Nouidunum nauibus ad tranſmittendum amnem connexis perrupto barbarico, continuatis itineribus longius agentes Creuthungos bellicoſam gentem adgreſſus eſt: poſtque leuiora certamina Athanaricum ea tempeſtate iudicem potentiſſimum, auſum reſiſtere cum manu quam ſibi credi-

crediderit abundare, extremorum metu coëgit in fugam: ipſeque cum omnibus ſuis Marcianopolim rediuit, ad hiemem agendam vt in illis tractibus habilem. Aderant poſt diuerſos triennii caſus finiendi belli materiae tempeſtiuae. Prima, quod ex Principis diuturna permanſione metus augebatur hoſtilis: dein quod commerciis vetitis, vltima neceſſariorum inopia barbari ſtringebantur: adeo vt legatos ſupplices ſaepe mittentes venialem poſcerent pacem. Quibus Imperator rudis quidem, verum ſpectator adhuc aequiſſimus rerum, antequam adulationum pernicioſis illecebris captus remp. funeribus perpetuo deflendis adfligeret, in commune conſultans pacem dare oportere decreuit. Miſſique viciſſim Victor et Arinthaeus, qui tunc equeſtrem ac pedeſtrem militiam agebant: qui cum propoſitis conditionibus adſentiri Gothos docuiſſent litteris veris, praeſtituitur componendae paci conueniens locus. Et quoniam adſerebat Athanaricus ſub timenda exſecratione iuriſiurandi ſe eſſe obſtrictum, mandatisque prohibitum patris, ne ſolum calcaret aliquando Romanorum, et adigi non poterat, indecorumque erat et vile ad eum Imperatorem tranſire: recte noſcentibus placuit, nauibus remigio directis in medium flumen, quae vehebant cum armigeris Principem, gentisque iudicem inde cum ſuis, foederari vt ſtatutum eſt pacem. Hocque compoſito et acceptis obſidibus, Valens Conſtantinopolim rediit: vbi poſtea Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulſus, fatali ſorte deceſſit, et ambitioſis exſequiis ritu ſepultus eſt noſtro. A. C. 367.

VI. Inter haec Valentiniano magnitudine quaſſato morborum, agitanteque extrema, conuiuio occultiore Gallorum qui aderant in commilitio Principis, ad imperium Ruſticus Iulianus tunc magiſter memoriae poſcebatur, quaſi adflatu quodam furoris beſtiarum more humani ſanguinis auidus, vt oſtenderat

cum

A. C. 367. cum proconſulari poteſtate regeret Africam. In praefectura enim vrbana, quam adhuc adminiſtrans exſtinctus eſt, tempus anceps metuens tyrannidis, cuius arbitrio tamquam inter dignorum inopiam ad id eſcenderat culmen, lenis videri cogebatur et mollior. Contra hos nitebantur aliqui ſtudiis altioribus in fauorem Seueri magiſtri tunc peditum, vt apti ad hoc impetrandum: qui licet aſper eſſet et formidatus, tolerabilior tamen fuit, et praeferendus modis omnibus antedicto. Sed dum haec cogitantur incaſſum, Imperator remediis multiplicibus recreatus, vixque ſe mortis periculo contemplans extractum: Gratianum filium ſuum adulto iam proximum, inſignibus principatus ornare meditabatur. Et paratis omnibus, militeque firmato vt animis id acciperet promptis, cum Gratianus veniſſet, progreſſus in campum tribunal adſcendit: ſplendoreque nobilium circumdatus poteſtatum, dextera puerum adprehenſum productumque in medium, oratione concionaria deſtinatum Imperatorem exercitui commendauit. *Fauſtum erga me veſtri fauoris indicium, hunc loci principalis circumferens habitum, quo potior aliis iudicatus ſum multis et claris: conſiliorum ſociis votorumque auſpicibus vobis, pietatis officium adgrediar tempeſtiuum, proſpera Deo ſpondente: cuius ſempiternis auxiliis ſtabit Romana res inconcuſſa. Accipite igitur, quaeſo, placidis mentibus, viri fortiſſimi, deſiderium noſtrum, id reputantes, quod haec quae fieri caritatis ſanciunt iura, non tantum tranſire voluimus per conſcientiam veſtram, verum etiam probata firmari, vt congrua nobis et profutura. Gratianum hunc meum adultum, quem diu verſatum inter liberos veſtros commune diligitis pignus, vndique muniendae tranquillitatis publicae cauſa in Auguſtum ſumere commilitium par*[illegible]*, ſi propitia caeleſtis numinis veſtraeque maieſtatis voluntas parentis amorem iuuerit praeeuntem: non rigido cultu ab incuna-*

incunabulis ipsis vt nos educatum, nec tolerantia rerum coalitum asperarum, nec capacem adhuc Martii pulueris, vt videtis: sed familiae suae laudibus maiorumque factis praestantibus concinentem, potioribus (inuidiae metu dicitur) protinus succreturum. Vt enim mihi videri solet, mores eius et adpetitus, licet nondum maturos saepe pensanti: ineunte adulescentia, quoniam humanitate et studiis disciplinarum sollertium est politus, librabit suffragiis puris merita recte secusve factorum: faciet vt sciant se boni intelligi: in pulcra facinora procursabit, signis militaribus et aquilis adhaesurus: solem niuesque et pruinas et sitim perferet et vigilias: castris si necessitas adegerit, aliquotiens propugnabit: salutem pro periculorum sociis obiectabit: et quod pietatis summum primumque munus est, remp. vt domum paternam diligere poterit et auitam. Nondum finita oratione dictis cum adsensu laeto auditis, pro suo quisque loco et animo milites alius alium anteire festinans, tamquam vtilitatis et gaudiorum participes Gratianum declararunt Augustum, classicorum amplissimo sonu blandum fragorem miscentes armorum. Quo viso maiore fiducia Valentinianus exsultans, corona indumentisque supremae fortunae ornatum filium osculatus, iamque fulgore conspicuum, alloquitur aduertentem quae dicebantur. *En,* inquit, *habes mi Gratiane amictus, vt sperauimus omnes, augustos, meo commilitonumque nostrorum arbitrio delatos ominibus faustis. Accingere igitur pro rerum vrgentium pondere, vt patris patruique collega: et adsuesce impauidus penetrare cum agminibus peditum gelu peruios Histrum et Rhenum: armatis tuis proximus stare: sanguinem spiritumque considerate pro his impendere, quos regis: nihil alienum putare quod ad Romani imperii pertinet latus. Haec pro tempore praecepisse sufficiet, caetera monere non desinam. Nunc reliqui vos estis rerum maximi defensores:*

A. C. 367.

A. C. 367. *fores: quos rogo et obtestor, vt adcrescentem Imperatorem fidei vestrae commissum seruetis adfectione fundata.* His dictis sollemnitate omni firmatis, Eupraxius Caesariensis Maurus, magister ea tempestate memoriae, primus omnium exclamauit, *familia Gratiani hoc meretur:* statimque promotus quaestor, multa et prudentibus aemulanda bonae fiduciae reliquit exempla, nusquam a statu naturae discedens intrepidae, sed constans semper legumque similis, quas omnibus vna eademque voce loqui in multiplicibus aduertimus causis: qui tunc magis in suscepta parte iustitiae permanebat, cum eum recta monentem exagitaret minax Imperator et nimius. Consurrectum est post haec in laudes maioris Principis et nouelli: maximeque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat, vultusque et reliqui corporis iucundissimus nitor, et egregia pectoris indoles: quae Imperatorem implesset cum veterum lectissimis comparandum, si per fata proximosque licuisset, qui virtutem eius etiam tum instabilem obnubilarunt actibus prauis. In hoc tamen negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus, non Caesares sed Augustos germanum nuncupauit et filium, beniuole satis. Nec enim quisquam antehac adsciuit sibi pari potestate collegam, praeter Principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem absque diminutione aliqua auctoritatis Imperatoriae socium fecit.

VII. His ex sententia rectoris et militum ordinatis, vix dies intercessere pauci, cum Mamertinum praefectum praetorio ab vrbe regressum, quo quaedam perrexerat correcturus, Auitianus ex vicario peculatus detulerat reum. Cui ideo Vulcatius successit Rufinus omni ex parte perfectus, et velut apicem senectutis honoratae praetendens, sed lucrandi opportunas occasiones occultationis spe numquam praetermittens. Qui nactus copiam Principis, Orfitum ex praefecto

fecto vrbis solutum exsilio, patrimonii redintegrata A. C.
iactura, remitti fecit in lares. Et quamquam Valen- 368.
tinianus homo propalam ferus, inter imperitandi exordia vt asperitatis opinionem molliret, impetus truces retinere nonnumquam in potestate animi nitebatur: serpens tamen vitium et dilatum aliquamdiu, licentius erupit ad perniciem plurimorum: quod auxit ira acerbius efferuescens. Hanc enim vlcus esse animi diuturnum, interdumque perpetuum prudentes definiunt, nasci ex mentis mollitia consuetum: id adserentes argumento probabili, quod iracundiores sunt incolumibus languidi, et feminae maribus, et iuuenibus senes, et felicibus aerumnosi. Eminuit tamen per id tempus inter alias humilium neces, mors Dioclis ex comite largitionum Illyrici, quem ob delicta leuia flammis iussit exuri: et Diodori ex agente in rebus, triumque adparitorum potestatis vicariae per Italiam,* ob id necatorum atrociter, quod apud eum questus est comes, Diodorum quidem aduersus se civiliter implorasse iuris auxilium, officiales vero iussu iudicis ausos monere proficiscentem, vt responderet ex lege. Quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc vsque Christiani, locum vbi sepulti sunt, *Ad innocentes* adpellant. Dein cum in negotio Maxentii cuiusdam Pannonii, ob exsecutionem a iudice recte maturari praeceptam, trium oppidorum ordines mactari iussisset, interpellauit Eupraxius tunc quaestor; et, *parcius*, inquit, *agito, piissime Principum: hos enim quos interfici tamquam noxios iubes, vt martyras, id est diuinitati acceptos, colit religio Christiana.* Cuius salutarem fiduciam praefectus imitatus Florentius, cum in re quadam venia digna audisset eum percitum ira iussisse itidem ternos per ordines vrbium interfici plurimarum, *Et quid agetur*, ait, *si oppidum aliquod Curiales non haberet tantos? Inter reliqua id quoque suspendi debet, vt cum habuerit occidantur.*

A. C. 368. *cidantur.* Ad hanc inclementiam illud quoque accedebat dictu dirum et factu: quod si quis eum adisset iudicium potentis inimici declinans, aliumque sibi postulans dari: hoc non impetrato, ad eumdem quem metuebat, licet multa praetenderet iusta, remittebatur. Itemque aliud audiebatur horrendum, quod vbi debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pronuntiabat. Haec autem et similia licenter ideo altiore fastu quidam Principes agunt, quod amicis emendandi secus cogitata vel gesta copiam negant: inimicos loqui terrent amplitudine potestatis. Nulla vacat quaestio prauitatum apud eos, qui quod volunt ipsi, maximas putant esse virtutes.

VIII. Profectus itaque ab Ambianis, Treuerosque festinans, nuntio percellitur graui, qui Britannias indicabat barbarica conspiratione ad vltimam vexatas inopiam: Nectaridumque comitem maritimi tractus occisum, et Fullofaudem ducem hostium insidiis circumuentum. Quibus magno cum horrore compertis, Seuerum etiam tum domesticorum comitem misit, si fors casum dedisset optatum, correcturum sequius gesta: quo paullo postea reuocato, Iouinus eadem loca profectus, Prouertuidem celeri gradu praemisit, adminicula petiturus exercitus validi. Id enim instantes necessitates flagitare firmabant. Postremo ob multa et metuenda, quae super eadem insula rumores adsidui perferebant, electus Theodosius illuc properare disponitur, officiis Martiis felicissime cognitus: adscitaque animosa legionum et cohortium pube, ire tendebat praeeunte fiducia speciosa. Et quoniam cum Constantis Principis actus componerem, motus adulescentis et senescentis oceani, situmque Britanniae pro captu virium explanaui, ad ea quae digesta sunt semel, reuolui superfluum duxi: vt Vlyxes Homericus apud Phaeacas ob difficultatem nimiam replicare

care formidat. Illud tamen sufficiet dici, quod eo A. C.
tempore Picti in duas gentes diuisi, Dicalidonas et 368.
Vecturiones, itidemque Attacotti bellicosa hominum natio, et Scotti, per diuersa vagantes multa populabantur: Gallicanos vero tractus Franci et Saxones iisdem confines, quo quisque erumpere potuit terra vel mari, praedis acerbis incendiisque, et captiuorum funeribus hominum violabant. Ad haec prohibenda si copiam dedisset fortuna prosperior, orbis extrema dux efficacissimus petens, cum venisset ad Bononiae littus, quod a spatio controuerso terrarum angustiis reciproci distinguitur maris, attolli horrendis aestibus adsueti, rursusque sine vlla nauigantium noxa in speciem complanari camporum: exinde transmeato lentius freto defertur Rutupias, stationem ex aduerso tranquillam. Vnde cum consequuti Bataui venissent et Eruli, Iouiique et Victores, fidentes viribus numeri: egressus tendensque ad Lundinium vetus oppidum, quod Augustam posteritas adpellauit, diuisis plurifariam globis, adortus est vagantes hostium vastatorias manus, graues onere sarcinarum: et propere fusis qui vinctos homines agebant et pecora praedam excussit, quam tributarii perdidere miserrimi. His denique restituta omni, praeter partem exiguam impensam militibus fessis, mersam difficultatibus suis antehac ciuitatem, sed subito quam salus sperari potuit recreatam, in ouantis speciem laetissimus introiit. Vbi ad audenda maiora prospero successu elatus, tutaque scrutando consilia, futuri morabatur ambiguus, diffusam variarum gentium plebem et ferocientem immaniter, non nisi per dolos occultiores et improvisos excursus superari posse, captiuorum confessionibus et transfugarum indiciis doctus. Denique edictis propositis impunitateque promissa, desertores ad procinctum vocabat, et multos alios per diuersa libero commeatu dispersos. Quo monitu vt rediere pleri-

A. C. que, incentiuo percitus, retentusque anxiis curis, Ci-
368. vilem nomine recturum Britannias pro praefectis ad se poposcerat mitti, virum acrioris ingenii, sed iusti tenacem et recti: itidemque Dulcitium, ducem scientia rei militaris insignem.

IX. Haec in Britanniis agebantur. Africam vero iam inde ab exordio Valentiniani imperii exurebat barbarica rabies, per procursus audentiores et crebris caedibus et rapinis intenta. Quam rem militaris augebat secordia, et aliena inuadendi cupiditas, maximeque Romani nomine comitis. Qui venturi prouidus, transferendaeque in alios inuidiae artifex, saeuitia morum multis erat exosus, hac praecipue causa quod superare hostes in vastandis prouinciis festinabat, adfinitate Remigii tunc magistri officiorum confisus: quo praua et contraria referente, Princeps (vt prae se ferebat ipse) cautissimus lacrimosa dispendia diutius ignorauit Afrorum. Gestorum autem per eas regiones seriem plenam, et Ruricii praesidis legatorumque mortem, et caetera luctuosa, cum adegerit ratio, diligentius explicabo. Et quoniam adest liber locus dicendi: quae sentimus, aperte loquamur: hunc Imperatorem omnium primum in maius militares fastus ad damna rerum auxisse communium, dignitates opesque eorum sublimius erigentem: et quod erat publice priuatimque dolendum, indeflexa saeuitia punientem gregariorum errata, parcentem potioribus, qui tamquam peccatis indulta licentia, ad labem delictorum immanium consurgebant: qui ex eo anhelantes, ex nutu suo indistanter putant omnium pendere fortunas. Horum flatus et pondera inuentores iuris antiqui mollientes, etiam insontes quosdam aliquotiens suppliciis aboleri censuere letalibus. Quod saepe contingit, cum ob multitudinis crimina, nonnulli sortis iniquitate plectuntur innoxii: id enim nonnumquam ad priuatorum pertinuit causas. At in Isauria globa-

globatim per vicina digreſſi praedones, oppida villas- A. C.
que vberes libera populatione vexantes, magnitudine 368.
iacturarum Pamphyliam adflictabant et Cilicas. Quos cum nullis arcentibus interneciue cuncta diſperdere Aſiae vicarius ea tempeſtate Muſonius aduertiſſet, Athenis Atticis antehac magiſter rhetoricus: deploratis nouiſſime rebus, luxuque adiumento militari marcente, adhibitis ſemiermibus paucis, quos Diogmitas adpellant, vnum graſſatorum cuneum, ſi patuiſſet facultas, adoriri conatus, per anguſtum quemdam tranſiens deuexitatis amfractum, ad ineuitabiles venit inſidias: et ibi cum his confoſſus eſt quos ducebat. Tali ſucceſſu latrones praetumidos, palantesque per varia confidentius, interfectis aliquibus, ad latebroſa montium ſaxa quae incolunt excitae tandem copiae contruſerunt: vbi cum eis nec quieſcendi nec inueniendi ad victum vtilia copia laxaretur, per indutias pacem ſibi tribui popoſcerunt, Germanicopolitanis auctoribus, quorum apud eos vt ſigniferae manus ſemper valuere ſententiae: obſidibusque datis vt imperatum eſt, immobiles diu manſere, nihil audentes hoſtile. Haec inter Praetextatus praefecturam vrbis ſublimius curans, per integritatis multiplices actus et probitatis, quibus ab adoleſcentiae rudimentis inclaruit, adeptus eſt id quod raro contingit, vt cum timeretur, amorem non perderet ciuium, minus firmari ſolitum erga iudices formidatos. Cuius auctoritate iuſtisque veritatis ſuffragiis tumultu lenito, quem Chriſtianorum iurgia concitarunt, pulſoque Vrſino, alta quies parta, propoſito ciuium Romanorum aptiſſima: et aduleſcebat gloria praeclari rectoris plura et vtilia diſponentis. Namque et maeniana ſuſtulit omnia, fabricari Romae priſcis quoque vetita legibus: et diſcreuit ab aedibus ſacris priuatorum parietes, iiſdem inuerecunde connexos: ponderaque per regiones inſtituit vniuerſas, cum auiditati multorum ex libidine trutinas com-

 ponen-

A. C. 368. ponentium occurri nequiret. In examinandis vero litibus ante alios id impetrauit, quod laudando Brutum Tullius refert, vt cum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata viderentur esse quae factitabat.

X. Sub idem fere tempus Valentiniano ad expeditionem caute vt rebatur profecto, Alamannus regalis Rando nomine, diu praestruens quod cogitabat, Mogontiacum praesidiis vacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepsit. Et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari sollemnitatem, impraepedite cuiusquemodi fortunae virile et muliebre secus cum supellectili non parua indefensum abduxit. Paruo inde post interuallo inopina rei Romanae spes laetiorum adfulsit. Cum enim Vithicabius rex Vadomarii filius, specie quidem molliculus et morbosus, sed audax et fortis, ardores in nos semper succenderet bellicos, opera nauabatur impensior, vt qualibet occumberet strage. Et quia tentatus aliquotiens nullo genere potuit superari vel prodi, fraude citerioris vitae ministri, studio sollicitante nostrorum occubuit: cuius post necem aliquatenus hostiles torpuere discursus. Interfector tamen prae metu poenarum, quas verebatur si patuisset negotium, ad Romanum solum se celeri transtulit gradu. Parabatur post haec lentioribus curis et per copias multiformes in Alamannos expeditio solitis grauior, destinatius id publica tutela poscente, quoniam reparabilis gentis motus timebantur infidi; milite nihilominus accenso, cui ob suspectos eorum mores, nunc infimorum et supplicum, paullo post vltima minitantium, nullae quiescendi dabantur indutiae. Contracta igitur vndique mole maxima cateruarum, armis et subsidiis rei cibariae diligenter instructa, accitoque Sebastiano Comite cum Illyriis et Italicis numeris quos regebat, anni tempore iam tepente Valentinianus cum Gratiano Rhenum transgressus resistente nemine; diuisis agminibus quadratis

dratis ipſe medius incedebat, Iouino et Seuero magiſtris rei caſtrenſis altrinſecus ordinum latera ſeruantibus, ne repentino inuaderentur adſultu. Protinuſque inde ductantibus itinerum callidis, exploratis acceſſibus, per regiones longo itu porrectas ſenſim gradiens miles irritatior ad pugnandum, velut repertis barbaris minaciter infrendebat. Et quoniam aliquot diebus emenſis nullus potuit qui reſiſteret inueniri, cuncta ſatorum et tectorum quae viſebantur intacta, cohortium manu vorax flamma vaſtabat, praeter alimenta, quae colligi dubius rerum euentus adigebat et cuſtodiri. Poſt haec leniore greſſu Princeps vlterius tendens, cum prope locum veniſſet, cui Solicinio nomen eſt, velut quadam obice ſtetit, doctus procurſantium relatione veriſſima barbaros longe conſpectos. Qui nullam ad tuendam ſalutem viam ſupereſſe cernentes, niſi ſe celeri defendiſſent occurſu, locorum gnaritate confiſi, vnum ſpirantibus animis montem occupauere praecelſum, per confragoſos colles vndique praeruptum et inuium, abſque ſeptemtrionali latere, vnde facilem habet deuexitatem et mollem. Signis illico fixis ex more cum vndique ad arma conclamaretur, imperio Principis et ductorum ſtetit regibilis miles, vexillum opperiens extollendum: quod erat opportune ſubeundae indicium pugnae. Ergo quia ſpatium deliberandi aut exiguum dabatur aut nullum, hinc impatientia militis perterrente, inde horrenda circumſonantibus Alamannis, id conſilium ratio celeritatis admiſit: vt arctoam montium partem, quam clementer diximus eſſe procliuem, Sebaſtianus cum ſuis occuparet, fugientes Germanos ſi fors ita tuliſſet leui negotio confoſſurus: quo vt placuit maturato, Gratianoque apud ſigna Iouianorum retro detento, cuius aetas erat etiam tum proeliorum impatiens et laborum, Valentinianus vt dux cunctator et tutus, centurias et manipulos capite intecto conluſtrans,

A. C. 368.

 nullo

A. C. nullo potentium in conſcientiam arcani adhibito, re-
368. mota multitudine ſtipatorum, ſpeculatum radices aggerum auolauit cum paucis, quorum induſtriam norat et fidem: praedicans, vt erat ſui arrogans aeſtimator, inueniri poſſe, aliam viam ducentem ad arduos cliuos, praeter eam quam inſpexere proculcatores. Per ignota itaque et paluſtres vligines deuius tendens, inſidiatricis manus locatae per obliqua ſubito oppetiiſſet adcurſu, ni neceſſitatis adiumento poſtremo, per labilem limum incitato iumento digreſſus, legionum ſe gremiis immerſiſſet poſt abruptum periculum: cui adeo proximus fuit, vt galeam eius cubicularius ferens auro lapillisque diſtinctam, cum ipſo tegmine penitus interiret, nec poſtea viuus reperiretur aut interfectus. Proinde quiete reficiendis corporibus data, ſignoque erecto, quod ſolet ad pugnam hortari, tubarum minacium accendente clangore, fidentiſſimo impetu acies motas prompte ante alios praeiere duo iuuenes lecti in principiis adeundi diſcriminis, Saluivs et Lupicinus, ſcutarius vnus, alter e ſchola Gentilium, fragore terribili concitantes: haſtasque criſpando cum ad rupium obiecta veniſſent, trudentibusque Alamannis euadere ad celſiora conarentur, aduenit omne pondus armorum, iiſdemque anteſignanis per hirta dumis et aſpera magno virium niſu in editas ſublimitates erepſit. Acri igitur partium ſpiritu conflictus cuſpidibus tentatur infeſtis: et hinc arte belli doctior miles, inde licet feroces, ſed incauti barbari dexteris coiere collatis: quos latius ſeſe pandens exercitus infuſis vtrimque cornibus adflictabat, per fremitus territos et equorum hinnitus et tubas. Nihilominus tamen ipſi adſumpta fiducia reſtiterunt: aequataque parumper proeliorum ſorte, haud parua mole certatum eſt, dum turmarum funeribus mutuis res gerebatur. Diſiecti denique Romanorum ardore, metuque turbati, miſcentur vltimis primi: dumque in pedes verſi diſce-

discedunt, verutis hostilibus forabantur et pilis. Postremo dum anheli currunt et fessi, pandebant sequentibus poplites et suras et dorsa. Stratis denique multis, lapsorum partem Sebastianus, cum subsidiali manu locatus post montium terga, trucidauit ex incauto latere circumuentam: dispersi caeteri siluarum se latebris amandarunt. In hac dimicatione nostri quoque oppetiere non contemnendi: inter quos Valerianus fuit domesticorum omnium primus, et Natuspardo quidam scutarius, exsertus ita bellator, vt Sicinio veteri comparetur et Sergio. Hisque tali casuum diversitate perfectis, milites ad hiberna, Imperatores Treueros reuerterunt. A. C. 368.

XI. Per haec tempora Vulcatio Rufino absoluto vita dum administrarat; ad regendam praefecturam praetorianam ab vrbe Probus accitus, claritudine generis et potentia et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem vniuersum paene patrimonia sparsa possedit, iuste an secus non iudicicli est nostri. Hunc quasi genuina quaedam, vt fingunt poëtae, fortuna vehens praepetibus pinnis, nunc beneficum ostendebat et amicos sublimius erigentem, aliquotiens insidiatorem dirum, et per cruentas noxium simultates. Et licet potuit quoad vixit ingentia largiendo, et internallando potestates adsiduas: erat tamen interdum timidus ad audaces, contra timidos celsior: vt videretur cum sibi fideret, de cothurno strepere tragico, et vbi paueret, omni humilior socco. Atque vt natantium genus elemento suo expulsum, haud tam diu spirat in terris; ita ille marcebat absque praefecturis: quas iurgiis familiarum ingentium capessere cogebatur, numquam innocentium per cupiditates immensas, vtque multa perpetrarent impune, dominum suum mergentium in rempub. Namque fatendum est, numquam illa magnanimitate coalitus, clienti vel seruo agere quidquam iussit illicitum: sed si eorum quem-

 quam

A. C. 368. quam crimen vllum compererat admiſiſſe, vel ipſa repugnante iuſtitia, non explorato negotio, ſine reſpectu boni honeſtique defendebat. Quod vitium reprehendens ita pronuntiat Cicero: *Quid enim intereſt inter ſuaſorem facti et probatorem? Aut quid refert, vtrum voluerim fieri, an gaudeam factum?* Suſpicioſus tamen, et munitus ſuopte ingenio fuit, et ſubamarum arridens, blandiensque interdum vt noceat. Id autem perſpicuum eſt in eiuſmodi moribus malum, tum maxime cum celari poſſe exiſtimatur: ita implacabilis et directus, vt ſi laedere quemquam inſtituiſſet, nec exorari poſſet, nec ad ignoſcendum erroribus inclinari: ideoque aures eius non cera, ſed plumbis videbantur obſtructae. In ſummis diuitiarum et dignitatum culminibus anxius et ſollicitus, ideoque ſemper leuibus morbis adflictus. Hae per occidentales plagas ſeries rerum fuere geſtarum.

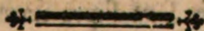
XII. Rex vero Perſidis longaeuus ille Sapor, et ab ipſis imperitandi exordiis dulcedini rapinarum addictus, poſt Imperatoris Iuliani exceſſum et pudendae pacis icta foedera, cum ſuis paulliſper nobis viſus amicus, calcata fide ſub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniae manum, vt eam, velut placitorum abolita firmitate, ditioni iungeret ſuae. Et primo per artes fallendo diuerſas, nationem omnem renitentem diſpendiis leuibus adflictabat, ſollicitans quoſdam optimatum et Satrapas, alios excurſibus occupans improuiſis. Dein per exquiſitas periuriisque miſtas illecebras captum regem ipſum Arſacem, adhibitumque in conuiuium iuſſit ad latentem trahi poſticam: eumque effoſſis oculis, vinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis vanum ſuppliciorum aeſtimatur eſſe ſolatium, exterminauit ad caſtellum Agabana nomine, vbi diſcruciatus cecidit ferro poenali. Deinde ne quid intemeratum perfidia praeteriret, Sauromace pulſo, quem auctoritas Romana praefecit Hiberiae, Aſpacurae

curae cuidam poteſtatem eiuſdem detulit gentis diade- A. C.
mate addito, vt arbitrio ſe monſtraret inſultare no- 368.
ſtrorum. Quibus ita ſtudio nefando perfectis, Cylaci ſpadoni et Artabanni, quos olim ſuſceperat perfugas, commiſit Armeniam (horum alter ante gentis praefectus, alter magiſter fuiſſe dicebatur armorum) iiſdemque mandarat, vt Artogeraſſam intentiore cura exſcinderent, oppidum muris et viribus validum, quod theſauros et vxorem cum filio Arſacis tuebatur. Iniere vt ſtatutum eſt obſidium duces. Et quoniam munimentum poſitum in aſperitate montana, rigente tunc caelo niuibus et pruinis, adiri non poterat, eunuchus Cylaces aptusque ad muliebria palpamenta, Artabanne adſcito, prope moenia ipſa fide non amittendae ſalutis accepta, propere venit: et cum ſocio ad interiora ſuſceptus vt poſtulauit, ſuadebat minaciter defenſoribus et reginae, motum Saporis inclementiſſimi omnium lenire deditione veloci. Multis poſt haec vltro citroque dictitatis, eiulanteque muliere truces mariti fortunas, proditionis acerrimi compulſores in miſericordiam flexi mutauere conſilium: et ſpe potiorum erecti, ſecretis colloquiis ordinarunt, hora praeſtituta nocturna recluſis ſubito portis validam manum erumpere, vallumque hoſtile caedibus adgredi repentinis, vt lateant id tentantes, polliciti ſe proditoros. Quibus religione firmatis egreſſi, biduumque ad deliberandum quid capeſſere debeant ſibi concedi clauſos petiſſe adſeuerantes, in deſidiam obſeſſores traduxerunt: et vigiliis quibus ob ſecuritatem altiore ſtertitur ſomno, ciuitatis aditu reſerato iuuentus exſiluit velox: paſſibusque inſonis expeditis mucronibus repens, cum caſtra nihil metuentium inuaſiſſent, iacentes multos nullis reſiſtentibus trucidarunt. Haec inopina defectio necesque inſperatae Perſarum, inter nos et Saporem diſcordiarum excitauere cauſas immanes: illo etiam accedente, quod Arſacis filium Param,

ſuaden-

A. C. 368. ſuadente matre cum paucis e munimento digreſſum, ſuſceptumque Imperator Valens apud Neocaeſaream morari praecepit, vrbem Polemoniaci ponti notiſſimam, liberali victu curandum et cultu. Qua humanitate Cylaces et Artabannes illecti, miſſis oratoribus ad Valentem, auxilium eumdemque Param ſibi regem tribui popoſcerunt. Sed pro tempore adiumentis negatis, per Terentium ducem Para reducitur in Armeniam, recturus interim ſine vllis inſignibus gentem: quod ratione iuſta eſt obſeruatum, ne fracti foederis nos argueremur et pacis. Hoc comperto textu geſtorum Sapor vltra hominem efferatus, concitis maioribus copiis Armenias aperta praedatione vaſtabat. Cuius aduentu territus Para, itidemque Cylaces et Artabannes, nulla circumſpectantes auxilia, celſorum montium petiuere receſſus, limites noſtros diſterminantes et Lazicam: vbi per ſiluarum profunda et flexuoſos colles menſibus quinque delitescentes, regis multiformes luſere conatus. Qui operam teri fruſtra contemplans ſidere flagrante brumali, pomiferis exuſtis arboribus, caſtellisque munitis et caſtris quae ceperat ſuperata vel prodita, cum omni pondere multitudinis Artogeraſſam circumſaeptam, et poſt varios certaminum caſus laſſatis defenſoribus patefactam incendit: Arſacis vxorem erutam inde cum theſauris abduxit. Quas ob cauſas ad eas regiones Arinthaeus cum exercitu mittitur comes, ſuppetias laturus Armeniis, ſi eos exagitare procinctu gemino tentauerint Perſae. Inter quae Sapor immenſum quantum aſtutus, et cum ſibi conduceret humilis aut elatus, ſocietatis futurae ſpecie Param vt incurioſum ſui per latentes nuntios increpabat, quod maieſtatis regiae velamento Cylaci ſeruiret et Artabanni: quos ille praeceps blanditiarum illecebris interfecit, capitaque caeſorum ad Saporem vt ei morigerus miſit. Hac clade late diffuſa, Armenia omnis periſſet impropugnata, ni Arin-

Arinthaei aduentu territi Perſae eam incurſare denuo A. C. diſtuliſſent: hoc ſolo contenti, quod ad Imperatorem 368. miſere legatos, petentes nationem eamdem, vt ſibi et Iouiano placuerat, non defendi. Quibus repudiatis, Sauromaces pulſus vt ante diximus Hiberiae regno, cum duodecim legionibus et Terentio remittitur: et eum amni Cyro iam proximum Aſpacures orauit, vt ſocia poteſtate conſobrini regnarent: cauſatus ideo ſe nec cedere, nec ad partes poſſe tranſire Romanas, quod vltra eius filius obſidis lege tenebatur adhuc apud Perſas. Quae imperator doctus, vt concitandas ex hoc quoque negotio turbas conſilio prudentiaque molliret, diuiſioni adquieuit Hiberiae: vt eam medius dirimeret Cyrus, et Sauromaces Armeniis finitima retineret et Lazis, Aſpacures Albaniae Perſisque contigua. His percitus Sapor, pati ſe exclamans indigna, quod contra foederum textum iuuarentur Armeniae, et euanuit legatio quam ſuper hoc miſerat corrigendo, quodque ſe non adſentiente nec conſcio diuidi placuit Hiberiae regnum: velut obſeratis amicitiae foribus vicinarum gentium auxilia conquirebat, ſuumque parabat exercitum, vt ſerenata caeli temperie ſubuerteret omnia, quae ex re ſua ſtruxere Romani.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXVIII.

Multi, etiam Senatores, ac ſenatorii generis feminae, Romae veneficiorum, ſtuprorum et adulteriorum accuſantur, et ſupplicio adficiuntur. C. I. *Valentinianus Aug. totam Rheni ripam Gallicam caſtris, caſtellis et turribus munit: Alamanni Romanos trans Rhenum munimentum exſtruentes interficiunt. Marathocupreni graſſatores in Syria iuſſu Valentis A. cum liberis et vico ſuo deleti.* II. *Theodoſius vrbes Britanniae a barbaris vaſtatas reſtituit, caſtella reparat, et prouinciam inſulae recipit, quae Valentia eſt adpellata.* III. *De Olybrii et Ampelii praefectura vrbana: et de vitiis ſenatus populique Romani.* IV. *Saxones in Gallia, poſt factas indutias, a Romanis inſidiis circumuenti. Valentinianus data fide iungendi copias, Burgundiones Alamanniae immiſit, qui decepti ac illuſi, captiuis omnibus occiſis domum redierunt.* V. *Clades Tripoli prouinciae, Leptitaniſque et Oeenſibus ab Auſturianis illatae, et fraude Romani comitis Valentiniano occultatae, et minime vindicatae.* VI.

A. C. 368. Dum apud Perſas, vt ſupra narrauimus, perfidia regis motus agitat inſperatos, et in Eois tractibus bella rediuiua conſurgunt: anno ſextodecimo et eo diutius poſt Nepotiani exitium, ſaeuiens per vrbem aeternam vrebat cuncta Bellona, ex primordiis minimis ad clades excita luctuoſas: quas obliteraſſet vtinam iuge ſilentium! ne forte paria quandoque tententur, plus exemplis generalibus nocitura quam delictis. Ac licet ab textu cruento geſtorum exquiſite narrando, iuſtus me retraheret metus multa reputantem et varia;

varia; tamen praesentis temporis modestia fretus, carptim vt quaeque memoria digna sunt explanabo: nec pigebit quid ex his, quae apud veteres acciderint, timuerim, docere succincte. Bello Medico primo cum diripuissent Asiam Persae, obsidentes Miletum molibus magnis, minantesque defensoribus cruciabiles neces, iniecere clausis necessitatem, vt omnes magnitudine malorum adflicti, peremptis caritatibus propriis, proiectoque in ignem mobili censu, arsuros se certatim congererent in communem pereuntis patriae rogum. Hoc argumentum paullo postea digestum tumore tragico Phrynichus in theatrum induxerat Athenarum: paullisperque iucunde auditus, cum cothurnatius stilus procederet lacrimosus, indignatione damnatus est populi, arbitrati non consolandi gratia, sed probrose monendi quae pertulerat amabilis ciuitas, nullis auctorum adminiculis fulta, hos quoque dolores scenicis adnumerasse fabulis insolenter. Erat enim Atheniensium colonia Miletus, deducta inter Ionas alios per Nileum filium Codri, qui fertur pro patria bello se Dorico deuouisse. Sed ad proposita veniamus. Maximinus regens quondam Romae vicariam praefecturam, apud Sopianas Valeriae oppidum obscurissime natus est, patre tabulario praesidialis officii, orto a posteritate Carporum quos antiquis excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniam. Is post mediocre studium liberalium doctrinarum, defensionemque causarum ignobilem, et administratas Corsicam itidemque Sardiniam, rexit deinde Tusciam. Vnde morato in itinere diutius successore, progressus ad curandam vrbis annonam, etiam prouinciae moderamina retinebat: egitque consideratione triplici inter exordia cautius. Primo quod recalebant in auribus eius parentis effata, quid auguraies alites vel cantus monerent oscinum adprime callentis, adusque sublimia regimenta, sed periturum ferro poenali: dein quod

A. C. 368.

A. C. 368. quod nactus hominem Sardum, quem ipſe poſtea per doloſas fallacias interemit, vt circumtulit rumor, eliciendi animulas noxias et praeſagia ſollicitare laruarum perquam gnarum: dum ſupereſſet ille, timens ne proderetur, tractabilis erat et mollior: poſtremo quod tamquam ſubterraneus ſerpens per humiliora reptando, nondum maiores funerum excitare poterat cauſas. Principium autem vnde latius ſe funditabat, emerſit ex negotio tali. Chilo ex vicario et coniunx eius Maxima nomine, queſti apud Olybrium ea tempeſtate vrbi praefectum, vitamque ſuam venenis petitam adſeuerantes impetrarunt, vt hi quos ſuſpectati ſunt, illico rapti compingerentur in vincula: organarius Sericus, et Asbolius palaeſtrita, et haruſpex Campenſis. Verum negotio tepeſcente ob diuturnam morborum aſperitatem qua tenebatur Olybrius: morarum impatientes hi qui rem detulerunt, libello petiuerunt oblato, vt examinandum iurgium praefecto mandaretur annonae: idque ſtudio celeritatis conceſſum eſt. Accepta igitur nocendi materia Maximinus effudit genuinam ferociam, pectori crudo adfixam: vt ſaepe faciunt amphitheatrales ferae, diffractis tandem ſolutae poſticis. Cumque multiformiter quaſi in proludiis negotium ſpectaretur, et quidam ſulcatis lateribus nominaſſent, nobiles aliquos, tamquam vſos artificibus laedendi per clientes, alioſque humiles notos reos et indices: ſupra plantam (vt dicitur) euagatus tartareus cognitor, relatione maligna docuit Principem, non niſi ſuppliciis acrioribus pernicioſa facinora ſcrutari poſſe vel vindicari quae Romae perpetrauere complures. His ille cognitis efferatus, vt erat vitiorum inimicus acer magis quam ſeuerus, vno proloquio in huiuſmodi cauſas, quas arroganter propoſito maieſtatis imminutae miſcebat, omnes quos iuris priſci iuſtitia diuorumque arbitria quaeſtionibus exemere cruentis, ſi poſtulaſſet negotium, ſtatuit tor-

mentis

mentis adfligi. Vtque congeminata poteſtas erecta- A. C.
que ſublatius altiores conſarcinaret aerumnas, Maxi- 368.
mino Romae agere diſpoſito pro praefectis, ſociauit ad haec cognoſcenda quae in multorum pericula ſtruebantur, Leonem notarium, poſtea officiorum magiſtrum, buſtuarium quemdam latronem Pannonium, efflantem ferino rictu crudelitatem, etiam ipſum nihilominus humani ſanguinis auidiſſimum. Auxit obſtinatum Maximini ingenium ad laedendum aduentus collegae ſimilis, et litterarum cum ampla dignitate dulcedo. Ideoque pedes huc et illuc exſultando contorquens, ſaltare non incedere videbatur, dum ſtudebat inter altaria celſius gradientes, vt quidam memorant, imitari Brachmanas. Iamque lituis cladium concrepantibus internarum, rerum atrocitate torpentibus cunctis, praeter multa cruda et immitia, quorum nec diuerſitas comprehendi nec numerus poteſt, mors Marini cauſarum defenſoris eminuit: quem vt auſum Hiſpanillae cuiuſdam artibus prauis adfectaſſe coniugium, tranſeunter indiciorum fide diſcuſſa, ſupplicio letali damnauit. Et quoniam exiſtimo forſitan aliquos haec lecturos, exquiſite ſcrutando notare, ſtrepentes id actum eſſe prius, non illud, aut ea quae viderint praetermiſſa: hactenus faciendum eſt ſatis, quod non omnia narratu ſunt digna, quae per ſqualidas tranſiere perſonas: nec ſi fieri fuiſſet neceſſe, inſtructiones vel ex ipſis tabulariis ſuppeterent publicis, tot calentibus malis, et nouo furore ſine retinaculis imis ſumma miſcente: cum iuſtitium eſſe quod timebatur, non iudicium aperte conſtaret. Tunc Cethegus ſenator adulterii reus delatus, ceruice periit abſciſſa, et Alypius nobilis adoleſcens, ob leuem relegatus errorem, aliique humiles publica morte oppetiuerunt: in quorum miſeriis velut ſui quiſque diſcriminis cernens imaginem, tortorem et vincula ſomniabat et diuerſoria tenebrarum. Eodem tempore etiam

A. C. 368. Hymetii praeclarae indolis viri negotium eſt actitatum: cuius hunc fuiſſe nouimus textum. Cum Africam pro conſule regeret, Carthaginenſibus victus inopia iam laſſatis, ex horreis Romano populo deſtinatis frumentum dedit: paulloque poſtea cum proueniſſet ſegetum copia, integre ſine vlla reſtituit mora. Verum quoniam denis modiis ſingulis ſolidis indigentibus venumdatis, emerat ipſe tricenos, interpretii compendium ad Principiis aerarium miſit. Ideoque Valentinianus per nundinationem ſuſpicatus parum quam oportuerat miſſum, eum bonorum parte multauit. Ad cuius cladem exaggerandam id quoque iiſdem diebus acciderat non minus exitiale. Amantius haruſpex ea tempeſtate prae caeteris notus, occultiore indicio proditus, quod ob praua quaedam implenda, ad ſacrificandum ab eodem eſſet adſcitus Hymetio, inductusque in iudicium, quamquam incuruus ſub equuleo ſtaret, pertinaci negabat inſtantia. Quo infitiante, ſecretioribus chartis ab eius domo prolatis, commonitorium repertum eſt manu ſcriptum Hymetii, petentis vt obſecrata ritu ſacrorum ſollemnium numina erga ſe Imperatores delenirent: cuius extima parte quaedam inuectiua legebantur in Principem, vt et auarum et truculentum. Haec Valentinianus relatione iudicum doctus, aſperius interpretantium facta, vigore nimio in negotium iuſſit inquiri. Et quia Frontinus conſiliarius antedicti, miniſter fuiſſe conceptae precationis arguebatur, conciſus virgis atque confeſſus, ablegatus eſt in exſilium ad Britannos: Amantius vero damnatus poſtea rerum capitalium interiit. Poſt hanc geſtorum ſeriem Hymetius ad oppidum ductus Ocriculum, audiendus ab Ampelio vrbi praefecto de Maximino vicario, confeſtimque perdendus vt adparebat, data ſibi copia rectius Imperatoris praeſidium adpellauit, nominiſque eius perfugio tectus, ſeruabatur incolumis. Super hoc Princeps conſul-

consultus, senatui negotium dedit. Qui cum rem li- A. C.
brata iustitia comperisset, eumque ad Boas Dalmatiae 368.
locum exterminasset, aegre Imperatoris iracundiam tulit perciti vehementer, quod hominem addictum vt ipse proposuerat morti, clementiori sententia didicerat plexum. Ob haec et huiusmodi multa, quae cernebantur in paucis, omnibus timeri sunt coepta. Et ne tot malis dissimulatis paullatimque serpentibus, aceruі crescerent aerumnarum, nobilitatis decreto legati mittuntur: Praetextatus ex vrbi praefecto, et ex vicario Venustus, et ex consulari Mineruius, oraturi ne delictis supplicia sint grandiora, neue senator quisquam inusitato et illicito more tormentis exponeretur. Qui cum intromissi in consistorium haec referrent, negantem Valentinianum se id statuisse, et calumnias perpeti clamitantem, moderate redarguit quaestor Eupraxius: hacque libertate emendatum est crudele praeceptum, supergressum omnia diritatis exempla. Circa hos dies Lollianus primae lanuginis adulescens, Lampadii filius ex praefecto, exploratius causam Maximino spectante, conuictus codicem noxiarum artium nondum per aetatem firmato consilio descripsisse, exsulque mittendus vt sperabatur, patris impulsu prouocauit ad Principem: et iussus ad eius comitatum duci, de fumo (vt aiunt) in flammam; traditus Phalangio Baeticae consulari, cecidit funesti carnificis manu. Super his etiam Tarratius Bassus postea vrbi praefectus, et frater eius Camenius, et Marcianus quidam, et Eusaphius, omnes clarissimi, arcessiti in crimen, quod eiusdem conscii veneficii aurigam fouere dicebantur Auchenium: documentis etiamtum ambiguis, suffragante absoluti sunt Victorino, vt dispersus prodidit rumor, qui erat amicus Maximino iunctissimus. Nec minus feminae quoque calamitatum participes fuere similium. Nam ex hoc quoque sexu peremptae sunt originis altae complures, adulte-

 riorum

A. C. 368. riorum flagitiis obnoxiae vel ftuprorum. Inter quas notiores fuere Claritas et Flauiana: quarum altera cum duceretur ad mortem, indumento quo veftita erat abrepto, ne velamen quidem fecreto membrorum fufficiens retinere permiffa eft. Ideoque carnifex nefas admififfe conuictus immane, viuus exuftus eft. Paphius quinetiam et Cornelius fenatores, ambo venenorum artibus prauis fe polluiffe confeffi, eodem pronuntiante Maximino funt interfecti. Pari forte etiam procurator monetae exftinctus eft. Sericum enim et Asbolium fupradictos, quoniam cum hortaretur paffim nominare quos vellent, adiecta religione firmarat, nullum igni vel ferro fe puniri iuffurum, plumbi validis ictibus interemit. Et poft haec flammis Campenfem harufpicem dedit, in negotio eius nullo facramento conftrictus. Opportunum eft, vt arbitror, explanare nunc caufam, quae ad exitium praecipitem Aginatium impulit, iam inde a prifcis maioribus nobilem, vt loquuta eft pertinacior fama: nec enim fuper hoc vlla documentorum rata eft fides. Anhelans flatu fuperbo Maximinus etiam tum praefectus annonae, nactusque audaciae incitamenta non leuia, tendebat adufque Probi contemptum, viri fummatum omnium maximi, iureque praefecturae praetorianae regentis prouincias. Quod Aginatius indigniffime ferens, dolensque in examinandis caufis Maximinum ab Olybrio fibi praelatum, cum effet ipfe vicarius Romae: familiari fermone docuit Probum occulte, facile vanum hominem recalcitrantem fublimibus meritis poffe opprimi, fi ille id fieri cenfuiffet. Has litteras, vt quidam adfeuerabant, Probus ad Maximinum, eruditiorem iam in fceleribus commendatumque Principi pertimefcens, nullo confcio praeter baiulum mifit. Hisque recitatis ita homo ferus exarfit, vt machinas omnes in Aginatium deinde commoveret: velut ferpens vulnere noti cuiufdam adtritus.

Accef-

Acceſſit his alia potior inſidiarum materia, quae eumdem Aginatium obruit. Victorinum enim defunctum inſimulabat, vt Maximi actus, dum ſupererat, venditantem: cuius ex teſtamento legata ipſe ſumpſerat non adſpernanda: parique petulantia Anepſiae quoque eius vxori lites minabatur et iurgia. Quae haec metuens, vt Maximini etiam muniretur auxilio, finxit maritum in voluntate quam condiderat nuper, argenti tria millia pondo eidem reliquiſſe. Qui auiditate nimia flagrans (nec enim hoc quoque vitio caruit) petit hereditatis medietatem. Verum etiam hoc vt parum ſufficienti nequaquam contentus, aliud commentus eſt vt arbitrabatur honeſtum et tutum: et ne amitteret anſam ſibi oblatam lucrandi vberis patrimonii, Victorini priuignam Anepſiae filiam petit filio coniugem: idque adſentiente muliere prompte firmatum eſt. Per haec et alia ſimili maerore deflenda, quae decolorabant ſpeciem vrbis aeternae, graſſabatur per ſtrages multiplices fortunarum homo cum gemitu nominandus, vltra forenſes terminos ſemet extentans. Namque et reſticulam de feneſtra praetorii quadam remota dicitur ſemper habuiſſe ſuſpenſam, cuius ſummitas quaedam velut clauſa colligaret, nullis quidem indiciis fulta, ſed nocitura inſontibus multis: et Mucianum Barbarumque adparitores aliquotiens diſcretim trudi iubebat, ad fallendum aptiſſimos. Hi tamquam eiulando caſus quibus ſe ſimulabant oppreſſos, iudicis exaggerando crudelitatem, remedium nullum aliud reis ad obtinendam vitam ſupereſſe eadem replicando ſaepe adſeuerabant, ni criminibus magnis petiſſent nobiles viros: quibus ad ſui ſocietatem adnexis, facile eos abſolui poſſe firmabant. Ob quae implacabilitate vltra adpoſita iam pergente, manus vinclis ſunt artatae complurium: ortuque nobiles inculti videbantur et anxii. Nec eorum culpari quiſquam debuit, cum ſalutantes humum paene curuatis contingentibus A. C. 368.

 membris,

A. C. 368. membris, perſaepe clamantem audirent ſpiritus ferini latronem, nullum ſe inuito reperiri poſſe inſontem. Quae verba effectui propere iuncta terruiſſent profecto Numae Pompilii ſimiles et Catonum. Prorſus enim ſic agebatur, vt nec in alienis malis quorumdam exareſcerent lacrimae: quod in variis et confragoſis actibus vitae plerumque contingit. A iure tamen iuſtitiaque crebro diſcedens ferreus cognitor, erat vno quaſi praecipuo tolerabilis. Interdum enim exoratus parcebat aliquibus, quod prope vitium eſſe in hoc loco legitur apud Tullium: *Nam ſi implacabiles iracundiae ſunt, ſumma eſt acerbitas: ſin autem exorabiles, ſumma leuitas: quae tamen, vt in malis, acerbitati anteponenda eſt.* Poſt haec praegreſſo Leone, acceptoque ſucceſſore, ad Principis comitatum Maximinus accitus, auctusque praefectura praetoriana, nihilo lenior fuit, et iam longius nocens, vt baſiliſci ſerpentes. In id tempus aut non multo prius, ſcopae florere ſunt viſae, quibus nobilitatis curia mundabatur: idque portendebat extollendos quoſdam deſpicatiſſimae ſortis ad gradus poteſtatum excelſos. Et quamlibet tempeſtiuum eſt ad ordinem redire coeptorum, tamen nihil impedituri temporum curſus immorabimur paucis, quae per iniquitatem curantium vicariam praefecturam in vrbe contra quam oportuerat geſta ſunt, quia ad nutum Maximini et voluntatem, iiſdem miniſtris velut adparitoribus gerebantur. Poſt hunc venit Vrſicinus ad mitiora propenſior: qui quoniam cautus eſſe voluit et ciuilis, retulerat Eſaiam cum aliis, ob commiſſum adulterium in Ruſinam detentis, Marcellum maritum eius ex agente in rebus, reum imminutae maieſtatis deferre conatis: ideoque vt cunctator contemptus, et ad haec fortiter exſequenda parum conueniens, e vicaria poteſtate diſceſſit. Huic ſucceſſit Emonenſis Simplicius, Maximini conſiliarius ex grammatico, poſt adminiſtratam

nec

nec erectus nec tumidus, ſed obliquo adſpectu terribilis: qui compoſitis ad modeſtiam verbis acerba meditabatur in multos. Et primo Rufinam cum vniuerſis auctoribus adulterii commiſſi vel conſciis interfecit, ſuper quibus Vrſicinum retuliſſe praediximus: alios deinde complures nullo noxiorum diſcrimine vel inſontium. In cruento enim certamine cum Maximino velut antepilano ſuo contendens, ſuperare eum in ſuccidendis familiarum nobilium neruis ſtudebat: Buſirim veterem et Antaeum imitatus, et Phalarim, vt taurus ei ſolus deeſſe videretur Agrigentinus. His in hunc modum ac talibus actitatis, Heſychia quaedam matrona ob intentatum crimen, in domo adparitoris cui cuſtodienda eſt tradita, multa pertimeſcens et ſaeua, fulcro plumeo vultu contracto incubuit, et animam occluſo narium ſpiramento effudit. Adiunctum eſt his aliud haud mitius malum. Eumenius enim et Abienus ambo ex coetu ampliſſimo, infamati ſub Maximino in Fauſianam feminam non obſcuram, poſt Victorini obitum quo iuuante vixere ſecurius, Simplicii aduentu perterrefacti, non ſecus volentis magna cum minis, ad ſecreta receptacula ſe contulerunt. Sed Fauſiana damnata inter reos recepti vocatique edictis, ſemet abſtruſius amandarunt: quorum Abienus apud Anepſiam diu deliteſcebat. Sed vt ſolent inſperati caſus adgrauare miſerabiles clades, Apaudulus nomine ſeruus Anepſiae, verberatae coniugis dolore perculſus, negotium ad Simplicium detulit nocte progreſſus: miſſique adparitores indicatos e latebris abſtraxerunt. Et Abienus quidem exaggerato crimine ſtupri, quod intuliſſe dicebatur Anepſiae, morte multatus eſt. Mulier vero vt continendae vitae ſpem firmam dilato poſſet habere ſupplicio, adpetitam ſe nefariis artibus, vim in domo Aginatii perpeſſam adſeuerauit. Haec vt geſta ſunt mugitus ad Principem Simplicius retulit: agenſque ibi

A. C. 368.

A. C. 368. Maximinus, infeſtus ob cauſam quam ſupra docuimus Aginatio, ſimultate vna cum poteſtate in maius accenſa, [orauit] impenſe vt reſcriberetur eum occidi: et impetrauit facile male ſanus incitator et potens. Metuensque grauioris inuidiae pondus, ne pronuntiante Simplicio et conſiliario ſuo et amico, periret homo patriciae ſtirpis; tenuit apud ſe paulliſper imperiale praeceptum, haerens et ambigens quemnam potiſſimum exſecutorem atrocis rei fidum inueniret et efficacem. Tandemque vt ſolent pares facile congregari cum paribus, Doryphorianus quidam repertus eſt Gallus, audax aduſque inſaniam: cui hanc operam implere breui pollicito deferri prouidit vicariam, et commonitorium cum Auguſti litteris tradidit: inſtruens hominem ſaeuum quidem ſed rudem, qua celeritate Aginatium ſine vllo deleret obſtaculo, dilatione qualibet inuenta forſitan euaſurum. Feſtinauit vt mandatum eſt Doryphorianus magnis itineribus Romam: et inter adminiſtrandi initia magna quaeritabat induſtria, qua vi ſenatorem perſpicui generis interficeret iuuantibus nullis. Cognitoque eum iam pridem repertum in villa propria cuſtodiri, ipſe tamquam caput ſontium pariterque Anepſiam horrore medio tenebrarum audire diſpoſuit, quo tempore hebetari ſolent obſtrictae terroribus mentes: vt inter innumera multa Aiax quoque Homericus docet, optans perire potius luce, quam pati formidinis augmenta nocturnae. Et quoniam iudex, quin immo praedo nefandus ad id ſolum quod promiſit intentus, cuncta extollebat in maius, iuſſo Aginatio ſtatui, agmina fecit introire carnificum: catenisque ſonantibus triſte, mancipia ſqualore diuturno marcentia in domini caput adusque vltimum lacerabat exitium: quod in ſtupri quaeſtione fieri vetuere clementiſſimae leges. Denique cum iam contigua morti tormenta ancillae voces expreſſiſſent obliquas, indicii fide parum plene diſcuſſa,

cussa, Aginatius ad supplicium duci pronuntiatus A. C.
abrupte, nec auditus cum magnis clamoribus adpella- 368.
ret nomina Principum, sublimis raptus occiditur, pari sententia Anepsia interfecta. Haec agitante Maximino cum adesset, perque emissarios cum procul ageret, funera vrbs deplorauit aeterna. Sed accelerarunt vltimae dirae caesorum. Namque vt postea tempestiue dicetur, et idem Maximinus sub Gratiano intoleranter se efferens, damnatorio iugulatus est ferro, et Simplicius in Illyrico truncatus: et Doryphorianum pronuntiatum capitis reum, trusumque carcere Tulliano, matris consilio Princeps exinde rapuit, reversumque ad lares per cruciatus oppressit immensos. Vnde huc fleximus reuertamur: is vrbanarum rerum status vt ita dixerim fuit.

II. At Valentinianus magna animo concipiens et vtilia, Rhenum omnem a Raetiarum exordio adusque fretalem Oceanum magnis molibus communiebat, castra extollens altius et castella, turresque adsiduas per habiles locos et opportunos, qua Galliarum extenditur longitudo: nonnumquam etiam vltra flumen aedificiis positis subradens barbaros fines. Denique cum reputaret munimentum celsum et tutum, quod ipse a primis fundarat auspiciis, praeterlabente Nicro nomine fluuio, paullatim subuerti posse vndarum pulsu immani, meatum ipsum aliorsum vertere cogitauit: et quaesitis artificibus peritis aquariae rei, copiosaque militis manu arduum est opus adgressus. Per multos enim dies compaginatae formae e roboribus, coniectaeque in alueum, fixis refixisque aliquotiens prope ingentibus stilis, fluctibus erectis confundebantur, auulsaeque vi gurgitis interrumpebantur. Vicit tamen Imperatoris vehementior cura, et morigeri militis labor, mento tenus dum operaretur saepe demersi: tandemque non sine quorumdam discrimine castra praesidiaria inquietudine vrgentis amnis exempta, nunc

 valida

A. C. 369. valida ſunt. Ac talibus laetus exſultansque, pro anni et temporis ſtatu dilapſos conducens, reipublicae curam habuit, vt officio Principis congruebat. Ratusque aptiſſimum ad id quod deliberabat implendum, trans Rhenum in monte Piri, qui barbaricus locus eſt, munimentum exſtruere diſpoſuit raptim. Vtque celeritas effectum negotii faceret tutum, per Syagrium tunc notarium, poſtea praefectum et conſulem, Aratorem monuit ducem, vt dum vndique altum eſſet ſilentium, id arripere conaretur. Tranſiit cum notario dux vt iuſſum eſt ſtatim, fodereque per militem quem duxit fundamenta exorſus, Hermogenem ſuſceperat ſucceſſorem: eodemque puncto quidam optimates Alamanni venere obſidum patres, quos lege foederis manſuraeque diutius pacis haud adſpernanda pignora tenebamus. Qui flexis poplitibus ſupplicabant, ne Romani ſecuritatis improuidi, quorum fortunam ſempiterna fides caelo contiguam fecit, prauo deciperentur errore, pactisque calcatis rem adorirentur indignam. Verum haec et ſimilia loquentes incaſſum, cum nec audirentur, nec quietum aliquid vel mite referri ſentirent, filiorum flentes exitium diſceſſerunt: hiſdemque digreſſis, ex abdito collis propinqui barbaricus proſiluit globus, optimatibus tum danda reſponſa, vt intelligi dabatur, opperiens: adortuſque milites ſeminudos, humum etiamtum geſtantes, expeditis agiliter gladiis obtruncabant: inter quos etiam duces ambo ſunt caeſi. Nec indicaturus geſta ſuperfuit quiſquam praeter Syagrium: qui deletis omnibus ad comitatum reuerſus, irati ſententia Principis ſacramento exutus, abiit ad lares, id commeruiſſe ſaeuo iudicatus arbitrio, quod euaſerit ſolus. Haec inter per Galliam latrociniorum rabies ſaeua ſcatebat in perniciem multorum, obſeruans celebres vias, fundensque indubitanter quidquid inciderat fructuoſum. Denique praeter complures alios, quos abſumpſerunt

insidiae tales, Constantianus tribunus stabuli, impetu est clandestino exceptus, moxque interfectus, Valentiniani adfinis, Cerealis et Iustinae germanus. At procul tamquam horum similia cientibus furiis per omne latus, Maratocupreni grassatores acerrimi vagabantur, vici huius nominis incolae in Syria prope Apamiam positi, nimium quantum numero et exquisitis fallaciis abundantes: ideoque formidati, quod mercatorum militumque honoratorum specie sine strepitu vllo diffusi, opimas domos, villas et oppida peruadebant. Nec quisquam aduentum eorum cauere poterat inopinum, non destinata sed varia petentium et longinqua, et quoquo ventus duxerat irrumpentium: quam ob causam prae caeteris hostibus Saxones timentur vt repentini. Et quamlibet coniurati multorum opes attriuerint, oestroque concepti furoris exagitati strages edidere luctificas, sanguinis nihilo minus auidi quam praedarum: tamen ne per minutias gesta narrando operis impediam cursum, id vnum sufficiet eorum exitiale poni commentum. Quaesitus in vnum impiorum hominum globus, imitatus rationalis officium ipsumque iudicem, vespertinis tenebris lugubre clamante praecone ciuitatem ingressi, ambitiosam domum cuiusdam primatis, vt proscripti iussique interfici, cum gladiis obsederunt: raptaque supellectili pretiosa, quia subito perculsi familiares hebetatis sensibus non defenderant dominum, caesis pluribus, ante reuolutam lucem gressu discessere veloci. Verum cum exuuiis referti multorum, rapiendi dulcedine nil praetermitterent, intercepti imperiali motu, oppressi interiere omnes ad vnum: eorumque suboles parua etiam tum, ne ad parentum exempla subcresceret, pari sorte deleta est, et lares versi, quos ambitiose luctuosis aliorum dispendiis construxerunt. Et haec quidem textu processere narrato.

A. C. 369.

III. Theo-

A. C. 369. III. Theodoſius vero dux nominis inclyti, animo vigore collecto ab Auguſta profectus, quam veteres adpellauere Lundinium, cum milite induſtria comparato ſollerti, verſis turbatisque Britannorum fortunis opem maximam tulit: opportuna vbique ad inſidiandum barbaris praeueniens loca, nihil gregariis imperans, cuius non ipſe primitias alacri capeſſeret mente. Hocque genere cum ſtrenui militis munia et praeclari ducis curas expleret, fuſis variis gentibus et fugatis, quas inſolentia nutriente ſecuritate adgredi Romanas res inflammabat, in integrum reſtituit ciuitates et caſtra multiplicibus quidem damnis adflicta, ſed ad quietem temporis longi fundata. Euenerat autem eodem haec agente facinus dirum, erupturum in periculum graue, ni inter ipſa conatus principia fuiſſet exſtinctum. Valentinus quidam in Valeria Pannoniae ſuperbi ſpiritus homo, Maximini illius exitialis vicarii, poſtea praefecti coniugis frater, ob graue crimen actus in Britannias exſul, quietis impatiens malefica beſtia ad res pernicioſas conſurgebat et nouas, in Theodoſium tumore quodam, quem ſolum reſiſtere poſſe nefandis cogitationibus aduertebat. Multa tamen clam palamque circumſpiciens, creſcente flatu cupiditatis immenſae exſules ſollicitabat et milites, pro temporis captu auſorum illecebroſas pollicendo mercedes. Iamque propinquante tentatorum effectu, doctus haec vnde conuenerat dux alacrior ad audendum, et corde celſo ad vindictam compertorum erectus, Valentinum quidem cum paucis arta ſibi ſocietate iunctiſſimis letali poena plectendos Dulcitio dederat duci: militari ſcientia vero, qua ſuperabat praeſentes, futura coniiciens, de coniuratis quaeſtiones agitari prohibuit, ne formidine ſparſa per multos, reuiuiſcerent prouinciarum turbines compoſiti. Hinc ad corrigenda plura conuerſus et neceſſaria, periculo penitus dempto, cum aperte conſtaret nulla eius coe-

pta

pta propitiam deſeruiſſe fortunam, inſtaurabat vrbes A. C.
et praeſidiaria, vt diximus, caſtra, limitesque vigiliis 369.
tuebatur et praetenturis: recuperatamque prouinciam, quae in ditionem conceſſerat hoſtium, ita reddiderat ſtatui priſtino; vt eodem referente et rectorem haberet legitimum, et Valentia deinde vocaretur arbitrio Principis velut ouantis. ... ... Areanos genus hominum a veteribus inſtitutum, ſuper quibus aliqua in actibus Conſtantis retulimus, paullatim prolapſos in vitia a ſtationibus ſuis remouit: aperte conuictos, acceptarum promiſſarumque magnitudine praedarum allectos, quae apud nos agebantur aliquotiens barbaris prodidiſſe. Id enim illis erat officium, vt vltro citroque per longa ſpatia diſcurrentes, vicinarum gentium ſtrepitus noſtris ducibus intimarent. Ita ſpectatiſſime antedictis rebus aliisque adminiſtratis ſimilibus, ad comitatum accitus, tripudiantesque relinquens prouincias, vt Furius Camillus vel Curſor Papirius, victoriis crebris et ſalutaribus erat inſignis. Et fauore omnium aduſque fretum deductus, leni vento transgreſſus, venit ad commilitium Principis: cumque gaudio ſuſceptus et laudibus, in locum Valentis Iouini ſucceſſit, qui equorum copias tuebatur.

IV. Diu multumque a negotiis diſcurſis vrbanis, adigente cumulo foris geſtorum, ad ea ſtrictim exſequenda regrediar, exorſus ab Olybrii praefectura tranquilla nimis et leni: qui numquam ab humanitatis ſtatu deiectus, ſollicitus erat et anxius, ne quod vſquam factum eius aſperum inueniretur aut dictum: calumniarum acerrimus inſectator, fiſci lucra vnde poterat circumcidens, iuſtorumque diſtinctor et arbiter plenus, in ſubiectis admodum temperatus. Sed obnubilabat haec omnia vitium parum quidem nocens rei communi, ſed in alto iudice maculoſum, quod citeriorem vitam paene omnem vergentem in luxum per argumenta ſcenica amoresque peregerat nec vetitos,

A. C. 369. tos, nec inceſtos. Poſt hunc vrbem rexit Ampelius, cupidus ipſe quoque voluptatum, Antiochiae genitus, ex magiſtro officiorum ad proconſulatum geminum, indeque multo poſtea ad praefecturae culmen euectus, lectus alia, et ad populi fauorem adipiſcendum aptiſſimus: nonnumquam tamen rigidus, atque vtinam in propoſito perſeuerans. Correxiſſet enim ex parte licet exigua irritamenta gulae et ganeas taetras, ni flexus in molliora emiſiſſet gloriam diu victuram. Namque ſtatuerat, ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur, neue aquam vulgarium calefaceret quiſquam, vel aduſque praeſtitutum diei ſpatium lixae coctam proponerent carnem; vel honeſtus quidam mandens videretur in publico. Quae probra aliaque his maiora diſſimulatione iugi neglecta ita effrenatius exarſerunt, vt nec Epimenides ille Cretenſis, ſi fabularum ritu ab inferis excitatus rediſſet ad noſtra, ſolus purgare ſufficeret Romam: tanta pleroſque labes inſanabilium flagitiorum oppreſſit. Et primo nobilitatis, vt aliquoties pro locorum copia fecimus, dein plebis digeremus errata, incidentia veloci conſtringentes exceſſu. Praenominum claritudine conſpicui quidam vt putant, in immenſum ſemet extollunt, cum Reburri, et Fabunii, et Pagonii Gerionesque adpellentur, ac Dalii cum Tarraciis et Perraſiis, aliisque ita decens ſonantibus originum inſignibus multis. Nonnullos fulgentes ſericis indumentis, vt ducendos ad mortem, vel vt ſine diritate ominis loquamur, praegreſſo exercitu arma cogentes, manipulatim concitato fragore ſequitur multitudo ſeruorum. Tales, vbi comitantibus ſingulos quinquaginta miniſtris tholos introierint balnearum, vbi ſunt noſtrum, minaciter clamant: ſi adparuiſſe ſubito ignota compererint mancipia, aut oppidanae quondam proſtibulum plebis, vel meritorii corporis veterem lupam: certatim concurrunt, palpanteſque aduenam deformi-

tate

tate magna blanditiarum ita extollunt, vt Semiramim Parthi, vel Cleopatras Aegyptus, aut Artemisiam Cares, vel Zenobiam Palmyreni. Et haec admittunt hi, quorum apud maiores censoria nota senator adflictus est, ausus dum adhuc non deceret, praesente communi filia coniugem osculari. Ex his quidam cum salutari pectoribus oppositis coeperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suauianda vel manus, id illis sufficere ad beate viuendum existimantes: et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, cuius forte etiam gratia sunt obligati, interrogatum quibus thermis vtatur aut aquis, aut ad quam successerit domum. Et cum ita graues sint et cultores virtutum vt putant, si venturos vndelibet equos aut aurigas quemdam didicerint nuntiasse: ita velociter imminent, vident et percunctantur, vt Tyndaridas fratres eorum suspexere maiores, cum priscis illis victoriis indicatis gaudio cuncta complessent. Horum domus otiosi quidam garruli frequentant, variis adsentandi figmentis ad singula altioris fortunae verba plaudentes, parasitorum in comoediis. . . . . aetas adfectando. Vt enim illi sufflant milites gloriosos, obsidiones vrbium et pugnas et millia hostium iisdem vt heroicis aemulis adsignantes: ita hi quoque columnarum constructiones alta fronte suspensas mirando, atque parietes lapidum circumspectis coloribus nitidos, vltra mortalitatem nobiles viros extollunt. Poscuntur etiam in conuiuiis aliquoties trutinae, vt adpositi pisces et volucres ponderentur et glires: quorum magnitudo saepius replicata non sine taedio praesentium, vt antehac inusitata, laudatur adsidue: maxime cum haec eadem numerantes notarii triginta prope adsistant cum thecis et pugillaribus tabulis, vt deesse solus magister ludi litterarii videretur. Quidam detestantes vt venena doctrinas, Iuuenalem et Marium Maximum

A. C. 369.

cura-

A. C. 369. curatiore ſtudio legunt, nulla volumina praeter haec in profundo otio contrectantes: quam ob cauſam, non iudicioli eſt noſtri. Cum multa et varia pro amplitudine gloriarum et generum lectitare deberent, audientes deſtinatum poenae Socratem, coniectumque in carcerem, perrogaſſe quemdam ſcite lyrici carmen Steſichori modulantem, vt doceretur id agere dum liceret: interroganteque muſico, quid ei poterit hoc prodeſſe morituro poſtridie, reſpondiſſe, vt aliquid ſciens amplius e vita diſcedam. Ita autem pauci ſunt inter eos ſeueri vindices delictorum, vt ſi aquam calidam tardius attulerit ſeruus, trecentis adfligi verberibus iubeatur: ſi hominem ſponte occiderit propria, inſtantibus plurimis vt damnetur reus, dominus hactenus exclamat, Quid faciat malus, famoſus et nequam? et ſi quis aliud eiuſmodi deinceps auſus fuerit, corrigetur. Ciuilitatis autem hoc apud eos eſt nunc, quod expedit peregrino fratrem interficere cuiuslibet, quam rogatus ad conuiuium excuſare: defectum enim patrimonii ſe oppido perpeti ſenator exiſtimat, ſi is defuerit, quem aliquoties libratis ſententiis inuitauerit ſemel. Pars eorum ſi agros viſuri proceſſerunt longius, aut alienis laboribus venaturi, Alexandri Magni itinera ſe putant aequiperaſſe, vel Caeſaris: aut ſi a lacu Auerni lembis inuecti ſunt pictis Puteolos vel Caietam, maxime cum id vaporato audeant tempore. Vbi ſi inter aurata flabella laciniis ſericis inſederint muſcae, vel per foramen vmbraculi penſilis radiolus irruperit ſolis, queruntur quod non ſunt apud Cimmerios nati. Dein cum a Siluani lauacro vel Mamaeae aquis ventitant ſoſpitalibus, vt quiſquam eorum egreſſus tenuiſſimis ſe terſerit linteis, ſolutis preſſoriis veſtes luce nitentes arbitra diligenter explorat, quae vna portantur ſufficientes ad induendos homines vndecim: tandemque electis aliquot inuolutus, receptis anulis, quos ne violentur humoribus,

bus, famulo tradiderat, digitis vt metatis abit. Enimvero si quis e militia Principis recens digressus abierit in larem, aut prouectibus, tali praesente..... irio..... lenu praesul existimatur: caeteri taciturni audiunt dicta..... solus pater familias tectus narrans aliena et placentia referens et vtile pleraque fallendo. Quidam ex iis licet rari aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes adpellari tesserarios: inter quos tantum differt, quantum inter fures et latrones. Hoc tamen fatendum est, quod cum omnes amicitiae Romae tepescant, aleariae solae, quasi gloriosis quaesitae sudoribus, sociales sunt, et adfectu nimio firmitate plena connexae: vnde quidam ex his gregibus inueniuntur ita concordes, vt Quintilios esse existimes fratres. Ideoque videre licet ignobilem, artis tesserariae callentem arcana, vt Catonem Porcium ob repulsam praeturae nec suspectam antea nec speratam, incedere grauitate composita maestiorem, quod ei in maiore conuiuio vel consessu proconsularis quidam est antelatus. Subsident aliqui copiosos homines, senes aut iuuenes, orbos vel caelibes, aut etiam vxores habentes et liberos (nec enim in hoc titulo discrimen aliquod obseruatur) ad voluntates condendas allicientes eos praestigiis miris: qui cum supremis iudiciis ordinatis, quae habebant reliquerint iis, quibus morem gerendo testati sunt, illico pereunt, vt id impleri sorte fatorum opperiente, nec puteos, nec facili potest aegritudo testament..... comitatu est his quisquam. Alius cum dignitate licet mediocri, ceruice tumida gradiens, notos antea obliquato contuetur adspectu, vt post captas Syracusas existimes reuerti M. Marcellum. Multi apud eos negantes esse superas potestates in caelo, nec in publico prodeunt, nec prandent, nec lauari arbitrantur se cautius posse, antequam ephemeride scrupulose sciscitata didicerint, vbi sit verbi gratia signum Mercurii, vel quotam cancri sideris partem

A. C. 369.

A. C. polum discurrens obtineat luna. Alius si creditorem 369. suum flagitare molestius aduerterit debitum, ad aurigam confugit audentem omnia praelicenter, eumque vt veneficum curat vrgeri: vnde non nisi reddita cautione, dispendioque adflictus graui discedit. Et additur huic, debitorem voluntarium includit vt proprium, nec ante eius profectionem absoluit. Parte alia vxor, vt prouerbium loquitur vetus, eamdem incudem diu noctuque tundendo, maritum testari compellit, hocque idem vt faciat vxor, vrget maritus instanter: et periti iuris altrinsecus adsciscuntur, vnus in cubiculo, alter eius aemulus in triclinio, repugnantia tractaturi: iisdemque subseruntur genitalium extorum interpretes controuersi, hinc praefecturas profusius largientes et sepulturas diuitum matronarum; inde ad exsequias virorum iamiam aduentantes necessaria parari oportere innuentes: et testatura...... ancillas suapte natura pallidi adspirati pridie consumpta defuncta...... um Romaque: vt Tullius ait: *Nec in rebus humanis quidquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit: et amicos tamquam pecudes eos potissimum diligunt, ex quibus se sperant maximum fructum esse capturos.* Cumque mutuum illi quid petunt, soccos et Miconas videbis et Lachetas: cum adiguntur vt reddant, ita cothurnatos et turgidos, vt Heraclidas illos Cresphontem et Temenum putes. Hactenus de senatu. Nunc ad otiosam plebem veniamus et desidem: in qua nitent vt nominibus cultis et quidam calceorum expertes, Cimessores, Statarii, Semicupae, et Serapini, et Cicimbricus cum Gluturino, et cum Trulla, et Lucanicus cum Pordaca et Salsula, similesque innumeri. Hi omne quod viuunt vino et tesseris impendunt, et lustris, et voluptatibus, et spectaculis: eisque templum, et habitaculum, et concio, et cupitorum spes omnis Circus est maximus: et videre licet per fora, et compita, et plateas, et conuenticula

ticula circulos multos collectos in ſe controuerſis iur- A. C.
giis ferri, aliis aliud vt ſit defendentibus. Inter quos 369.
hi qui ad ſatietatem vixerunt, potiores auctoritate longaeua, per canos et rugas clamitant ſaepe, rempublicam ſtare non poſſe, ſi futura concertatione quem quiſque vindicat, carceribus non exſiluerit princeps, et funalibus equis parum cohaerenter circumflexerit metam. Et vbi negligentiae tanta eſt caries, exoptato die equeſtrium ludorum inluceſcente, nondum ſolis puro iubare, effuſius omnes feſtinant praecipites, vt velocitate currus ipſos anteeant certaturos: ſuper quorum euentu diſciſſi votorum ſtudiis, anxii plurimi agunt peruigiles noctes. Vnde ſi ad theatralem ventum fuerit vilitatem, artifices ſcenarii per ſibilos exploduntur, ſi quis ſibi aere humiliorem non conciliauerit plebem. Qui ſi defuerit ſtrepitus, ad imitationem Tauricae gentis peregrinos vociferantur pelli debere (quorum ſubſidiis ſemper niſi ſunt ac ſteterunt) et taetris vocibus et abſurdis: quae longe abhorrent a ſtudiis et voluntate veteris illius plebis, cuius multa facete dicta memoria loquitur et venuſta. Id enim nunc repertum eſt pro ſonitu laudum impenſiore per adplicatos homines ad loquendum, vt in omni ſpectaculo, exodiario, venatori, aurigae, et hiſtrionum generi omni, et iudicibus celſis itidemque minoribus, nec non etiam matronis clametur adſidue, *Per te ille diſcat:* quid autem debeat diſci, nemo ſufficit explanare. In his plerique diſtentioribus ſaginis addicti, praeeunte nidoris indagine acutisque vocibus feminarum, a galliciniis ipſis, in modum pauonum inanitate clangentium, humum ſummis pedum vnguibus contingentes aulis adſiſtunt, digitos praerodentes dum patinae deferueſcunt: alii nauſeam horridae carnis dum excoquitur intentius deſpectantes, vt diſciſſarum pecudum exta rimari cum anatomicis Democritum putes, docentem quibus modis poſteritas mederi do-

A. C. loribus poſſit internis. Sit ſatis interim haec digeſ-
369. ſiſſe ſuper rebus vrbanis: nunc redeamus ad caetera, quae per prouincias agitauere multiplices caſus.

V. Erupit Auguſtis ter Coſſ. Saxonum multitudo: et Oceani difficultatibus permeatis, Romanum limitem gradu petebat intento, ſaepe noſtrorum funeribus paſta: cuius eruptionis primae procellam Nannenus ſuſtinuit comes, regionibus iiſdem adpoſitus, dux diuturno bellorum labore compertus. Sed tunc ad mortem deſtinatae plebi congreſſus, cum milites quoſdam ruiſſe, et ſe vulneratum imparem fore certaminibus aduerteret crebris, docto Imperatore quid agi deberet, id eſt adeptus, vt peditum magiſter Seuerus opitulatum rebus dubiis adueniret. Qui ducens militem rei ſufficientem cum veniſſet ad loca, diſcriminatis ordinibus barbaros ante colluctationem adeo terruit et turbauit, vt nec controuerſas opponerent manus, ſed ſignorum aquilarumque fulgore praeſtricti venialem poſcerent pacem. Diuque variatis conſiliis, cum id reip. conducere videretur, pactis indutiis, et datis ex conditione propoſita iuuenibus multis habilibus ad militiam, diſcedere permiſſi ſunt Saxones, ſine impedimento vnde venerant reuerſuri. Quibus omni iam formidine vacuis reditumque parantibus, occulte pedites miſſi inſidias in abdita quadam valle ſtruxerunt, vnde praetereuntes adgredi negotio poterant levi: ſed longe ſecus accidit quam ſperabatur. Sonitu enim aduentantium perciti exſiluere quidam intempeſtiue, viſique ſubito dum ſe firmare feſtinant, vlulantibus lugubre barbaris vertuntur in pedes. Stetere tamen mox conglobati, extremaque ſorte vires licet non integras ſuggerente conſligere cogebantur: multaque caede perculſi concidiſſent nullo relicto, ni cataphractorum equitum cuneus, ad inferendum periculum tranſeuntibus barbaris ex alio latere prope divortium itineris pari modo locatus, clamore percitus

triſti

tristi agiliter subuenisset. Exin concursum infestius, A. C.
firmatisque pectoribus hinc inde incumbentes Roma- 370.
ni clausos hostes eductis gladiis obtruncabant: nec quisquam eorum genitales reuisere potuit lares, ne vno quidem caedibus concorporalium superesse permisso. Ac licet iustus quidam arbiter rerum factum incusabit perfidum et deforme: pensato tamen negotio non feret indigne, manum latronum exitialem tandem copia data captam. Post haec ita prospere consummata, Valentinianus versando sententias multiformes, anxia sollicitudine stringebatur: reputans multa et circumspiciens, quibus commentis Alamannorum et Macriani regis frangeret fastus, sine fine vel modo rem Romanam irrequietis motibus confundentes. Immanis enim natio, iam inde ab incunabulis primis varietate casuum imminuta, ita saepius adulescit, vt fuisse longis saeculis aestimetur intacta. Seditque consilia alia post alia Imperatori probanti, Burgundios in eorum excitari perniciem, bellicosos et pubis immensae viribus adfluentes, ideoque metuendos finitimis vniuersis. Scribebatque frequenter ad eorum reges per taciturnos quosdam et fidos, vt iisdem tempore praestituto superuenirent, pollicitus ipse quoque transito cum Romanis agminibus Rheno occurrere pauidis, pondus armorum vitantibus insperatum. Gratanter ratione gemina Principis acceptae sunt litterae: prima, quod iam inde temporibus priscis, subolem se esse Romanam Burgundii sciunt: dein quod salinarum finiumque causa Alamannis saepe iurgabant. Et cateruas misere lectissimas: quae antequam milites congregarentur in vnum, adusque ripas Rheni progressae, Imperatore ad struenda munimenta districto, terrori nostris fuere vel maximo. Igitur paullisper morati, cum neque Valentinianus vt spoponderat, die praedicto venisset; nec promissorum aliquid aduerterent factum, ad comitatum misere legatos, poscen-

A. C. 370. tes adminicula ſibi dari redituris ad ſua, ne nuda hoſtibus exponerent terga. Quod vbi negari per ambages ſentirent et moras, maeſti exinde diſceſſerunt et indignati. Hocque comperto reges vt ludibrio habiti ſaeuientes, captiuis omnibus interfectis, genitales repetunt terras. Apud hos generali nomine rex adpellatur Hendinos, et ritu veteri poteſtate depoſita remouetur, ſi ſub eo fortuna titubauerit belli, vel ſegetum copiam negauerit terra: vt ſolent Aegyptii caſus eiuſmodi ſuis adſignare rectoribus. Nam ſacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Siniſtus: et eſt perpetuus, obnoxius diſcriminibus nullis vt reges. Per hanc occaſionem impendio tempeſtiuam, Alamannos gentis antedictae metu diſperſos adgreſſus per Raetias Theodoſius, ea tempeſtate magiſter equitum, pluribus caeſis, quoſcunque cepit, ad Italiam iuſſu Principis miſit, vbi fertilibus pagis acceptis iam tributarii circumcolunt Padum.

VI. Hinc tamquam in orbem migrantes alium, ad Tripoleos Africanae prouinciae veniamus aerumnas, quas vt arbitror Iuſtitia quoque ipſa defleuit: quae vnde inſtar exarſere flammarum, textus aperiet abſolutus. Auſturiani his contermini partibus barbari, in diſcurſus ſemper expediti veloces, viuereque adſueti rapinis et caedibus, paulliſper pacati: in genuinos turbines reuoluti ſunt, hanc cauſam praetendentes vt ſeriam. Stachao quidam nomine popularis eorum vt in otio noſtra peragrando licentius, agebat quaedam vetita legibus: inter quae illud potius eminebat, quod prouinciam omni fallaciarum via prodere conabatur, vt indicia docuere veriſſima: quocirca ſupplicio flammarum abſumptus eſt. Huius necem vlciſci, vt propinqui damnatique iniuſte cauſantes, ferarum ſimiles rabie concitarum exſiluere ſedibus ſuis, Iouiano etiam tum imperante: veritique prope Leptim accedere, ciuitatem muris et populo validam, ſuburbano

bano eius vberrimo insedere per triduum: mactatisque agrestibus, quos inopinus hebetauerat pauor, vel confugere coëgerat ad speluncas, incensa supellectili multa quae vehi non poterat, referti rapinis reuerterunt ingentibus, trahentes captiuum Siluam quoque casu cum caritatibus in agro inuentum, ordinis sui primatem. Hac subita clade Leptitani perterriti, ante incrementa malorum quae intentabat barbaricus tumor, praesidium implorauere Romani comitis per Africam recens prouecti. Qui cum venisset militares copias ducens, ferreque opem rebus rogaretur adflictis, non nisi abundanti commeatu adgesto, et camelorum quatuor millibus adparatis, castra firmabat esse moturum. Hocque responso miserandis ciuibus stupefactis, atque negantibus sufficere se posse post vastationes et incendia, ita enormibus instrumentis remedia quaerere damnorum immanium, dissimulanter diebus ibi quadraginta consumptis, nullo tentato inde discesserat comes. Qua spe Tripolitani frustrati, formidantesque extrema, adlapso legitimo die concilii quod apud eos est annuum, Seuerum et Flaccianum creauere legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniano ob imperii primitias oblaturos: vtque lacrimosas prouinciae ruinas docerent intrepide. Quibus compertis Romanus, misso equite velocissimo magistrum officiorum petit Remigium, adfinem suum rapinarum participem, vt prouideret Imperatoris arbitrio cognitionem huius negotii vicario sibique deferri. Venerunt in comitatum legati: aditoque Principe, verbis quae perpessi sunt ostenderunt: obtulerunt decreta, textum continentia rei totius. Quibus lectis, cum neque relationi officiorum magistri fauentis Romani flagitiis, nec contraria referentibus crederetur: promissa disceptatio plena dilata est eo more, quo solent inter potiorum occupationes ludi potestates excelsae. Dum remedia quaedam a commilitio Principis

A. C. 370.

 cipis

A. C. 370. cipis exſpectantur, ſuſpenſis Tripolitanis diuque anxiis, rurſus globi ſuperuenere barbarici, fiducia ſublati praeteritorum: Leptitanoque agro et Oeenſi interneciua populatione tranſcurſis, expleti praedarum aceruis ingentibus abſceſſerunt, occiſis decurionibus multis: inter quos Ruſticianus ſacerdotalis et Nicaſius enitebat aedilis. Haec autem eruptio ideo arceri non potuit, quod ad legatorum preces negotiorum quoque militarium cura praeſidi delata Ruricio, mox translata eſt ad Romanum. Et iam recens inflictae cladis nuntius miſſus ad Gallias, excitauit acrius Principem. Ideoque tribunus et notarius Palladius mittitur, vt et militi diſperſo per Africam praeberet ſtipendium debitum, et geſta per Tripolim fide congrua ſcrutaretur. Inter tales tamen conſulendi moras exſpectandique reſponſa, Auſturiani ſucceſſu gemino inſolentes, vt rapaces alites aduolarunt irritamento ſanguinis atrocius efferatae: cunctisque, niſi quos fuga diſcriminibus eximeret, interemptis, praedas quas antehac reliquerant auexerunt, arboribus exſectis et vitibus. Tunc Mychon quidam nobilis oppidanus et potens, captus in ſuburbano, lapſuſque antequam vinciretur, quia pedibus aeger euadere penitus vetabatur, in puteum aquis vacuum ſeſe coniecit: vnde coſta diffracta leuatus a barbaris, ductusque prope portas, coniugis miſeratione redemptus eſt, et ad pinnas muri fune ſublatus, poſt biduum interiit. Vnde elati in pertinaciam ſaeuiſſimi graſſatores ipſa pulſauere moenia Leptitana, funeſtis plangoribus reſonantia feminarum, quas numquam antea hoſtiliter clauſas pauor exanimabat inſolitus: obſeſſaque vrbe per octo continuos dies, cum quidam oppugnatores ſine vllo vulnerarentur effectu, redierunt ad propria triſtiores. Ob quae ſuper ſalute dubii ciues, vltimaque tentantes, profectis ante legatis nondum reuerſis, Iouinum mittunt atque Pancratium, quae viderint, quae ipſi perpeſſi ſint,

ſint, Imperatorem fida relatione docturos: qui Seue- A. C.
rum apud Carthaginem inuentum et Flaccianum ſu- 370.
periores illos legatos, percunctando quid egerint, cognouerunt eos audiri a vicario iuſſos et comite. E quibus Seuerus illico periit vexatus acerbitate morborum: nihilominus tamen properarunt ad comitatum magnis itineribus antedicti. Ingreſſo poſt haec Palladio Africam, Romanus quas ob res venerat ante praeſtructus, vt ſecuritatem ſuam in tuto locaret, numerorum principiis per quoſdam ſecretorum mandaverat conſcios, vt ei tamquam potenti et palatii ſummatibus proximo, ſtipendii quod pertulerat praeſtarent maximam partem: et ita eſt factum. Confeſtimque ille ditatus perrexit ad Leptim: vtque ad veritatis perueniret indaginem, Erechthium et Ariſtomenem facundos municipes et inſignes, libere ſuas ciuiumque et finitimorum retexentes aerumnas, ad loca vaſtata ſecum eduxit. Quibus aperte cuncta monſtrantibus, luctuoſis prouinciae cineribus viſis reuertit: Romanumque vt deſidem increpans, relaturum ſe cuncta veriſſime quae viderat minabatur ad Principem. Atque ille ira percitus et dolore, ſe quoque mox referre firmauit, quod miſſus vt notarius incorruptus, donatiuum militis omne in quaeſtus auerterit proprios. Qua gratia flagitiorum arbitra conſcientia, cum Romano deinde Palladius concordabat: reuerſusque ad comitatum, arte mendaciorum impia Valentinianum fefellerat, Tripolitanos fruſtra queri commemorans. Ideoque rurſus ad Africam cum Iouino poſtremo omnium legatorum remittitur (Pancratius enim deceſſerat apud Treueros) vt cum vicario ipſe merita legationis quoque ſecundae ſpectaret: praeter haec linguas Erechthii et Ariſtomenis praecidi iuſſerat Imperator, quos inuidioſa quaedam loquutos idem Palladius intimarat. Sequutus vt ſtatutum eſt vicarium notarius venit ad Tripolim. Hocque comperto Romanus do-

 meſticum

A. C. 370. meſticum ſuum illuc volucriter miſit, et Caecilium conſiliarium in ea prouincia genitum: per quos, incertum pretiis an fallaciis, circumuenti municipes omnes grauabant Iouinum, deſtinatius adſerentes nihil eorum mandaſſe quae docuerat Principem: eousque iniquitate graſſante, vt ipſe quoque Iouinus ad ſalutis ſuae diſcrimen confiteretur, ſe Imperatori mentitum. Quibus per Palladium regreſſum cognitis, Valentinianus ad acerbitatem procliuior Iouinum quidem vt auctorem; Caeleſtinum vero Concordiumque et Lucium, vt falſi conſcios et participes, puniri ſupplicio capitali praecepit: Ruricium autem praeſidem vt mendacem morte multari: hoc quoque accedente, quod in relatione eius verba quaedam (vt viſum eſt) immodica legebantur. Ac Ruricius quidem apud Sitiſim caeſus: reliqui apud Vticam ſententia vicarii Creſcentis addicti. Flaccianus tamen ante legatorum interitum, cum a vicario audiretur et comite, conſtanter ſaluti ſuae propugnans, acclamationibus iratorum militum impetuque cum conuiciis paene confoſſus eſt: obiicientium ideo Tripolitanos non potuiſſe defendi, quod ipſi ad expeditionales vſus praebere neceſſaria detrectarunt. Et ob haec truſus in carcerem, dum conſultus ſuper eo quid conueniret agi decerneret Imperator, ſollicitatis vt dabatur opinari cuſtodibus, in vrbem Romam abierat profugus: ibique deliteſcens, fatali lege deceſſit. Hoc memorando fine externis domeſticisque cladibus vexata conticuit Tripolis non indefenſa: quia vigilauit Iuſtitiae oculus ſempiternus, vltimaeque legatorum et praeſidis dirae. Diu enim poſtea huiuſmodi caſus emerſit. Solutus ſacramento Palladius, deſtitutuſque faſtu quo tumebat, diſceſſit ad otium. Et cum Theodoſius ductor exercituum ille magnificus, oppreſſurus Firmum pernicioſa coeptantem, veniſſet in Africam, et praeſcripti Romani rem mobilem vt iuſſum eſt ſcrutaretur: inter chartas

eius inuenta eſt Meterii cuiuſdam epiſtola, id continens: *Domino patrono Romano Meterius;* et in fine poſt multa nihil ad rem pertinentia: *Salutat te Palladius proiectitius: qui non aliam ob cauſam dicit ſe eſſe proiectum, niſi quod in cauſa Tripolitanorum apud aures ſacras mentitus eſt.* His litteris ad comitatum miſſis et lectis, Valentiniani iuſſu Meterius raptus ſuam eſſe confitetur epiſtolam: ideoque Palladius exhiberi praeceptus, cogitans quas criminum coxerit moles, in ſtatione primis tenebris obſeruata cuſtodum abſentia, qui feſto die Chriſtiani ritus in eccleſia pernoctabant, innodato gutture laquei nexibus interiit. Hoc fortunae ſecundioris iudicio plene comperto, deletoque triſtium concitore turbarum, exſiluerunt Erechthius et Ariſtomenes e latebris, qui cum ſibi iuſſas abſcidi linguas didiciſſent vt prodigas, ad longe remota declinarunt et abdita: doctoque ſuper nefanda fraude Gratiano Imperatore fidentius (Valentinianus enim obierat) ad Heſperium proconſulem et Flauianum vicarium audiendi ſunt miſſi: quorum aequitas auctoritate nixa iuſtiſſima, torto Caecilio, aperta confeſſione cognouit, ipſum ſuaſiſſe ciuibus, grauarent mentiendo legatos. Haec acta ſequuta eſt relatio, geſtorum pandens pleniſſimam fidem; ad quam nihil reſponſum eſt. Et ne quid cothurni terribilis fabulae relinquerent intentatum, hoc quoque poſt depoſitum acceſſit aulaeum. Romanus ad comitatum profectus ſecum Caecilium duxit, cognitores accuſaturum vt inclinatos in prouinciae partem: iſque Merobaudis fauore ſuſceptus, neceſſarios ſibi plures petierat exhiberi. Qui cum Mediolanum veniſſent, fruſtraque ſe tractos obſimulatis documentis probabilibus oſtendiſſent, abſoluti redierunt ad lares. Valentiniano tamen ſuperſtite, poſt ſuperiora quae narrauimus, Remigius quoque digreſſus ad otium, laqueo vitam eliſit, vt congruo docebimus loco. A. C. 370.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXIX.

Theodorus notarius imperium adfectat, et apud Valentem Antiochiae accusatus maiestatis, conuictusque cum plurimis criminis consciis interficitur. C. I. *Multi in oriente veneficiorum et aliorum criminum rei delati, damnatique, pars iure, pars iniuria iugulantur.* II. *In occidentis tractibus varia Valentiniani Aug. saeuitiae et efferatae crudelitatis exempla.* III. *Valentinianus A. Rhenum nauali ponte transgressus, culpa militis Macrianum Alamannorum regem incautum capere non potuit.* IV. *Theodosius, magister equitum per Gallias, Firmum Maurum Nubelis Reguli filium, qui a Valentiniano desciuerat, multis proeliis atterit, ac demum eo ad voluntariam mortem compulso, pacem Africae reddit.* V. *Quadi, nefaria Gabinii regis sui caede incitati, Pannonias et Valeriam igni et ferro cum Sarmatis vastant, et legiones duas paene totas delent. De Claudii praefectura vrbana.* VI.

A. C. 371. Exacta hieme rex Persarum gentis Sapor pugnarum fiducia pristinarum immaniter arrogans, suppleto numero suorum abundeque firmato, erupturos in nostra cataphractos et sagittarios et conductam misit plebem. Contra has copias Traianus comes et Vadomarius ex rege Alamannorum cum agminibus perrexere perualidis, hoc obseruare Principis iussu adpositi, vt arcerent potius quam lacesserent Persas. Qui cum venissent Vagabanta legionibus habilem locum, rapidos turmarum procursus hostilium in se ruentium acriter exceperunt inuiti: operaque consulta retrocedentes, ne ferro violarent aduersorum quemquam

primi,

primi, et iudicarentur discissi foederis rei, vltima A. C.
trudente necessitate congressi sunt: confossisque mul- 371.
tis discessere victores. Inter moras tamen vtrimque-secus tentatis aliquotiens leuibus proeliis, varioque finitis euentu, pactis indutiis ex consensu aestateque consumpta, partium discessere ductores etiamtum discordes. Et rex quidem Parthus hiemen Ctesiphonte acturus, rediit ad sedes: et Antiochiam Imperator Romanus ingressus. Qui dum ibi moratur securus interim hostium externorum, intestinis paene perierat fraudibus, vt aperiet series delata gestorum. Procopius quidam, inquies homo, turbarum cupiditati semper addictus, Anatolium detulerat et Spudasium palatinos, exigi quae de aerario interceperant iussos, insidiari comiti Fortunatiano, molesto illi flagitatori. Qui animi asperitate confestim ad insanum percitus modum, pro potestatis auctoritate quam regebat, Palladium quemdam obscurissime natum, vt veneficum a memoratis conductum, et Heliodorum fatorum per genituras interpretem, adigendos prodere quae scirent, praetorianae iudicio tradidit praefecturae. Cumque ad facti vel tentati quaestionem acrius veniretur, exclamabat Palladius confidenter leuia esse haec de quibus agitur et praetereunda: alia se, si licuerit dicere, monstraturum metuenda et potiora, quae ingenti molimine iam praestructa, nisi prospectum fuerit, vniuersa confundent. Iussusque docere fidenter quae norat, rudentem explicuit immensum: adfirmans Fidustium praesidialem, et cum Irenaeo Pergamium nomen imperaturi post Valentem detestandis praesagiis didicisse secretim. Et correptus Fidustius illico (namque aderat forte) occulteque inductus, viso indice, nulla infitiatione obumbrare iam publicata conatus, rei totius calamitosum aperit textum: absolute confessus se cum Hilario et patricio vaticinandi peritis, quorum Hilarius militauerat in palatio, de imperio consuluisse

A. C. 371. ſuluiſſe futuro: motasque ſecretis artibus ſortes et nuncupationem Principis optimi, et ipſis conſultoribus luctuoſos exitus praedixiſſe. Atque cunctantibus quiſnam ea tempeſtate omnibus vigore animi antiſtaret, viſus eſt aliis excellere Theodorus, ſecundum inter notarios adeptus iam gradum. Et erat reuera ita vt opinati ſunt. Namque antiquitus claro genere in Galliis natus, et liberaliter educatus a primis pueritiae rudimentis, modeſtia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatiſſimus, ſemper officio locoque quem retinebat ſuperior videbatur, altis humilibusque iuxta acceptus. Solusque paene omnium erat, cuius linguam non infrenem ſed diſpicientem quae loqueretur, nullius claudebat periculi metus. His addebat idem Fiduſtius, excarnificatus iam ad interitum, omnia quae praedixit, ſe indicante Theodorum per Eucaerium didiciſſe, virum praeſtabili ſcientia litterarum abundeque honoratum: Aſiam quippe paullo ante rexerat pro praefectis. Quo in cuſtodia condito, geſtorumque volumine Imperatori recitato de more, prodigioſa feritas in modum ardentiſſimae facis fuſius vagabatur, elata turpi adulatione multorum, maximeque praefecti praetorio tunc Modeſti. Qui dum formidine ſucceſſoris agitaretur indies, obumbratis blanditiarum concinnitatibus cauillando Valentem ſubruſticum hominem ſibi varie commulcebat, horridula eius verba et rudia floſculos Tullianos adpellans, et ad extollendam eius vanitiem ſidera quoque, ſi iuſſiſſet, exhiberi poſſe promittens. Igitur et Theodorus a Conſtantinopoli, quam ex negotio familiari petierat, rapi celeri iubetur effectu: et dum ille reducitur, ex praeiudiciis variis quae diebus exercebantur et noctibus, plures a disiunctiſſimis regionibus trahebantur, dignitatibus et nobilitate conſpicui. Cumque nec carceres publici iam diſtenti incluſorum iam cateruas, nec priuata domicilia ſuſtinerent conſtipatione

tione

tione vaporata confertas: quoniam vinculis maxima pars eorum attinebatur, et suam et proximi cuiusque vicem omnes horrebant. Aduenit aliquando tamen ipse quoque Theodorus, praemortuus et atratus: quo in deuia territorii parte abscondito, paratis omnibus quae indagines futurae poscebant, internarum cladum litui iam sonabant. Et quia fallere non minus videtur qui gesta praeterit sciens, quam ille qui numquam facta fingit: non abnuimus (neque enim ambigitur) salutem Valentis et antea saepius per occultas coitiones, et tunc in extrema demersam: ferrumque ad iugulum eius prope adactum a militaribus, fato reflectente depulsum, quem lacrimosis in Thracia discriminibus destinarat. Namque et in nemoroso quodam inter Antiochiam et Seleuciam loco leni quiete post meridiem consopitus, a Sallustio tunc scutario, et saepe alias adpetitus insidiantibus multis, vitae terminis a primigenio ortu adscriptis ausa immania frenantibus euadebat. Vt sub Principibus Commodo et Seuero nonnumquam accidebat, quorum summa vi salus crebro oppugnabatur: adeo vt post intestina pericula multa et varia, alter in amphitheatrali cauea, cum adfuturus spectaculis introiret, a Quintiano senatore illicitae cupidinis homine ad debilitatem paene pugione vulneraretur: alter inopinabili impetu, tempore aetatis extremo, a Saturnino centurione consilio Plautiani praefecti in cubiculo iacens confoderetur, ni tulisset suppetias filius adulescens. Quocirca etiam Valens erat venia dignus, vitam quam ereptum ire perfidi properabant, omni cautela defendens. Sed inexpiabile illud erat, quod regaliter turgidus, pari eodemque iure, nihil inter se distantibus meritis, nocentes innocentesque maligna insectatione voluciter perurgebat: vt dum adhuc dubitaretur de crimine, Imperatore non dubitante de poena, damnatos se quidam prius discerent quam suspectos. Adulescebat

A. C. 371.

autem

A. C. 371. autem obſtinatum eius propoſitum admouente ſtimulos auaritia, et ſua et eorum qui tunc in regia verſabantur: nouos hiatus aperientium, et ſi qua humanitatis fuiſſet mentio rara, hanc adpellantium tarditatem: qui cruentis adulationibus inſtitutum hominis, mortem in acie linguae portantis, ad partem peſſimam deprauantes, omnia turbine intempeſtiuo perflabant, euerſum ire funditus domus opulentiſſimas feſtinantes. Erat enim expoſitus acceſſu inſidiantium et recluſus, vitio gemino pernicioſe implicitus: quod intoleranter iraſcebatur tunc magis cum eum puderet iraſci: et quae facilitate priuati opertis ſuſurris audierat, an vera eſſent excutere tumore Principis ſuperſidens, pro veris accipiebat et certis. Inde factum eſt vt clementiae ſpecie penatibus multi protruderentur inſontes, praeceps in exſilium acti: quorum in aerario bona coacta et ipſe ad quaeſtus proprios redigebat, vt damnati cibo precario victitarent, anguſtiis formidandae paupertatis attriti: cuius metu vel in mare nos ire praecipites, ſuadet Theognis poëta vetus et prudens. Quae etiamſi recta fuiſſe conceſſerit quiſquam, erat tamen ipſa nimietas odioſa. Vnde animaduerſum eſt recte hoc definitum: nullam eſſe crudeliorem ſententiam ea, quae eſt cum parcere videtur aſperior. Igitur cum praefecto praetorio ſummatibus quaeſitis in vnum, quibus cognitiones commiſſae ſunt, intenduntur equulei, expediuntur pondera plumbea, cum fidiculis et verberibus: reſultabant omnia truculentae vocis horroribus, inter catenarum ſonitus, tene, claude, comprime, abde, miniſtris officiorum triſtium clamitantibus. Et quoniam addici poſt cruciabiles poenas vidimus multos, vt in tenebroſis rebus confuſione cuncta miſcente: ſummatim quia nos penitiſſima geſtorum memoria fugit, quae recolere poſſumus expeditius abſoluemus. Primo introuocatu poſt interrogatiunculas leues Pergamius, a Palladio vt dictum

ctum eſt proditus, quaedam imprecationibus praeſciſ- A. C.
ſe nefariis: ſicut erat impendio eloquentior, et in ver- 371.
ba periculoſa proiectus, inter ambigentes iudices quid prius quaeri debeat quidue poſterius, dicere audacter exorſus, multa hominum millia quaſi conſciorum ſine fine ſtrependo fundebat, modo non ab extremo Atlante magnorum criminum arguendos poſcens aliquos exhiberi. Quo vt conſarcinante nimis ardua, morte multato, aliisque gregatim poſt illum occiſis, ad ipſius Theodori cauſam quaſi ad Olympici certaminis puluerem peruenitur. Eodem die inter complura alia hoc quoque euenerat triſte: quod Salia theſaurorum paullo ante per Thracias comes, cum de vinculis educitur audiendus, et calceo inſerit pedem, quaſi ruina incidentis immenſi terroris repente perculſus, animam inter retinentium manus efflauit. Conſtituto itaque iudicio, et cognitoribus praeſcripta oſtentantibus legum, ſed ex voluntate dominantis moderantibus momenta cauſarum, horror peruaſerat vniuerſos. Totus enim deuius ab aequitate dilapſus, iamque eruditior ad laedendum, in modum arenariae ferae, ſi admotus quiſquam fabricae diffugiſſet, ad vltimam rabiem ſaeuiebat. Inducti itaque Patricius et Hilarius, ordinemque replicare iuſſi geſtorum, cum inter exordia variarent, fodicatis lateribus, illato tripode quo vtebantur, adacti ad ſummas anguſtias, aperiunt negotii fidem ab ipſis exordiis replicatam. Et prior Hilarius, *Conſtruximus*, inquit, *magnifici iudices, ad cortinae ſimilitudinem Delphicae diris auſpiciis de laureis virgulis infauſtam hanc menſulam quam videtis: et imprecationibus carminum ſecretorum, choragiisque multis ac diuturnis ritualiter conſecratam mouimus tandem: mouendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Collocabatur in medio domus emaculatae odoribus Arabicis vndique, lance rotunda pure ſuperpoſita, ex di-*

A. C. 371. *verſis metallicis materiis fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formae inciſae perite, diiungebantur ſpatiis examinatae dimenſis. Hac linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis ſoccis, torulo capiti circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus numine praeſcitionum auctore, caerimoniali ſcientia ſuperſiſtit: cortinulis penſilem anulum librans ſartum ex Carpathio filo perquam leui, myſticis diſciplinis initiatum: qui per interualla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidens ſaltuatim, heroos efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros et modos plene concluſos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quaerentibus nobis, qui praeſenti ſuccedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur, et adſiliens anulus duas perſtrinxerat ſyllabas* ΘΕΟ *cum adiectione litterae poſtrema, exclamauit praeſentium quidam, Theodorum praeſcribente fatali neceſſitate portendi. Nec vltra ſuper negotio eſt exploratum: ſatis enim apud nos conſtabat, hunc eſſe qui poſcebatur.* Cumque totius rei notitiam ita ſignate ſub oculis iudicum ſubieciſſet, adiecit beniuole, id Theodorum penitus ignorare. Poſt haec interrogati, an ex fide ſortium quas agitabant, ea praeſcierint quae ſuſtinerent: verſus illos notiſſimos edidere, clare pronuntiantes capitalem eis hanc operam ſcrutandi ſublimiora cito futuram: nihilominus tamen ipſis quoque cum cognitoribus Principi caedes incendiaque flagitantes furias imminere: quorum tres ponere ſufficiet vltimos:

Ου μὰν νηποινίγε σὸν ἔσσεται αἷμα, καὶ αὐτοῖς
Τισιφόνη βαρύμηνις ἐφοτάσσει κακὸν οἶτον,
Εν πεδίοισι Μίμαντος αιλα καιομένοις κάρ.

Quibus lectis, vnguibus male mulcati ſeparantur exanimes. Poſtea vt cogitati ſceleris officina pateret aperte

aperte, honoratorum inducitur globus, vertices ipſos A. C.
continens rerum. Cumque nihil praeter ſe quiſque 371.
cernens, ruinam ſuam impelleret ſuper alium, per-
miſſu quaeſitorum coeptans dicere Theodorus, pri-
mo in precem venialem proſtratus, dein artius reſpon-
dere compulſus, oſtendit ſe cognita per Euſerium,
ne ad Imperatorem referret vt conatus eſt aliquoties,
ab eo prohibitum, adſerente non adpetitu regni oc-
cupandi illicito, ſed ratione quadam indeclinabilis fati
id quod ſperabatur vltro venturum. Deinde haec ea-
dem Euſerio ſub cruenta quaeſtione confeſſo; confu-
tabant Theodorum litterae ſuae, per ambages obli-
quas ad Hilarium ſcriptae: quibus ſpe iam firma con-
cepta ex vatibus, de re non cunctabatur, ſed tempus
patrandae cupidinis quaeritabat. Quibus poſt haec
cognita ſequeſtratis, Eutropius Aſiam proconſulari
tunc obtinens poteſtate, vt factionis conſcius arceſſi-
tus in crimen, abſceſſit innocuus, Paſiphilo eximen-
te philoſopho, qui vt eum mendacio iniuſto peruer-
teret crudeliter tortus, de ſtatu robuſtae mentis non
potuit deturbari. His acceſſit philoſophus Simoni-
des, aduleſcens ille quidem, verum noſtra memoria
ſeueriſſimus. Qui cum audiſſe negotium per Fiduſtium
deferretur, et cauſam non ex veritate, ſed ex vnius
nutu penſari vidiſſet, didiciſſe ſe dixit praedicta, et
commiſſa pro firmitate animi tacuiſſe. Queis omni-
bus perſpicaciter inquiſitis, Imperator cognitorum
conſultationi reſpondens, ſub vno proloquio cunctos
iubet occidi: et vix ſine animorum horrore funeſtum
ſpectaculum multitudine innumera contuente, et one-
rante queſtibus caelum (namque ſingulorum mala
omnium eſſe communia credebantur) ducti vniuerſi
flebiliter iugulantur praeter Simonidem: quem ſolum
ſaeuus ille ſententiae lator, efferatus ob conſtantiam
grauem, iuſſerat flammis exuri. Qui vitam vt domi-
nam fugitans rabidam, ridens ſubitas momentorum

 ruinas,

A. C. 371. ruinas, immobilis conflagrauit: Peregrinum illum imitatus Protea cognomine, philosophum clarum: qui cum mundo digredi statuisset, Olympiae quinquennali certamine sub Graeciae conspectu totius, adscenso rogo quem ipse construxit, flammis absumptus est. Et post hunc diebus sequutis omnium fere ordinum multitudo, quam nominatim recensere est arduum, in plagas calumniarum coniecta, percussorum dexteras fatigauit, tormentis et plumbo et verberibus ante debilitata: sumptumque est de quibusdam sine spiramento vel mora supplicium, dum quaeritur an sumi deberet: et vt pecudum vbique trucidatio cernebatur. Deinde congesti innumeri codices, et aceruі voluminum multi sub conspectu iudicum concremati sunt, ex domibus eruti variis vt illiciti, ad leniendam caesorum inuidiam, cum essent plerique liberalium disciplinarum indices variarum et iuris. Neque ita multo post Maximus ille philosophus, vir ingenti nomine doctrinarum, cuius ex vberrimis sermonibus ad scientiam copiosus Iulianus exstitit Imperator, oraculi supra dicti versus audisse insimulatus: seque comperisse adsensus, sed reticenda professionis consideratione non effudisse, verum vltro praedixisse, consultores ipsos suppliciis poenalibus perituros: Ephesum ad genuinam patriam ductus ibique capite truncatus, sensit docente periculo postremo, quaesitoris iniquitatem omnibus esse criminibus grauiorem. Constrictus etiam Diogenes laqueis impiae falsitatis, vir nobili prosapia editus, ingenio, facundia forensi, suauitateque praestans, dudum Bithyniae rector, vt opimum patrimonium eius diriperetur, capitali est poena adfectus. Ecce autem Alypius quoque ex vicario Britanniarum, placiditatis homo iucundae post otiosam et repositam vitam (quoniam huc vsque iniustitia tetenderat manus) in squalore maximo volutatus, vt veneficii reus citatus est cum Hierocle filio, adulescente

cente indolis bonae, vrgente Diogene quodam et vi- A. C.
li et ſolo, omnique laniena excruciato, vt verba pla- 371.
centia Principi, vel potius arceſſitori loqueretur: quo cum poenis non ſufficerent membra viuo exuſto, ipſe quoque Alypius poſt multationem bonorum exſulare praeceptus, filium miſerabiliter ductum ad mortem, caſu quodam proſpero reuocatum excepit.

II. Per id omne tempus Palladius ille, coagulum omnium aerumnarum, quem captum a Fortunatiano docuimus primum, ipſa ſortis infimitate ad omnia praeceps, clades alias ſuper alias cumulando, lacrimis vniuerſa perfuderat luctuoſis. Nactus enim copiam nominandi ſine fortunarum diſtantia quos voluiſſet, vt artibus interdictis imbutos: ita vt ferarum occulta veſtigia doctus obſeruare venator, multos intra caſſes lugubres includebat, quoſdam veneficiorum notitia pollutos, alios vt adpetitoribus imminuendae conſcios maieſtatis. Et ne vel coniugibus maritorum vacaret miſerias flere, immittebantur confeſtim qui ſignatis domibus inter ſcrutinia ſupellectilis, poenis addicti, incantamenta quaedam anilia, vel ludibrioſa ſubderent amatoria, ad inſontium perniciem concinnata: quibus in iudicio recitatis, vbi non lex, non religio, non aequitas veritatem a mendaciis dirimebat, indefenſi bonis ablatis, nullo contacti delicto, promiſcue iuuenes aliique membris omnibus capti, ad ſupplicia ſellis geſtatoriis ducebantur. Inde factum eſt per Orientales prouincias, vt omnes metu ſimilivm exurerent libraria omnia: tantus vniuerſos inuaſerat terror. Namque vt preſſius loquar, omnes ea tempeſtate velut in Cimmeriis tenebris reptabamus, paria conuiuis Siculi Dionyſii pauitantes: qui cum epulis omni triſtioribus fame ſaginarentur, ex ſummis domorum laqueariis in quibus diſcumbebant, ſetis nexos equinis et occipitiis incumbentes gladios perhorrebant. Tunc et Baſſianus procerum genere natus, notarius militans

A. C. 371. militans inter primos, quaſi praenoſcere altiora conatus, licet ipſe de qualitate partus vxoris conſuluiſſe firmaret, ambitioſo neceſſitudinum ſtudio quibus tegebatur, morte ereptus, patrimonio opimo exutus eſt. Inter fragores tot ruinarum Heliodorus tartareus ille malorum omnium cum Palladio fabricator, mathematicus vt memorat vulgus, colloquiis ex aula regia praepigneratus abſtruſis, iam funebres aculeos exſertabat, omni humanitatis inuitamento ad prodenda quae ſciret vel fingeret laceſſitus. Nam et ſollicitius cibo mundiſſimo fouebatur, et ad largiendum pellicibus merebat aes collaticium graue, et incedebat paſſim ac late os circumferens vultuoſum, omnibuſque formidatus: ea fiducia ſublatior, quod ad lupanar, quo ſicut ipſe voluit liberius ſeruabatur, cubiculariis officiis praepoſitus, adſidue propalam ventitabat, elogia parentis publici praeferens futura pluribus luctuoſa. Perque eum vt forenſium cauſarum patronum, quid in primis orationis partibus collocaret, vt proficere poſſit facilius Valens, quibuſue figurarum commentis ſplendida loca attentare debeat, praemonebatur. Et quoniam longum eſt quae cruciarius ille conflauit; hoc vnum ediſſeram, quam praecipiti confidentia patriciatus columina ipſa pulſauit. Qui ex clandeſtinis, vt dictum eſt, regiorum confabulationibus immaniter arrogans, et ipſa vilitate ad facinus omne venalis, egregium illud par conſulum Euſebium et Hypatium germanos fratres, Conſtantii principis quondam adfines ad cupidinem altioris fortunae erectos, et conſuluiſſe et agitaſſe quaedam ſuper imperio detulit: addens itineri ad mendacium ficte conſtructo quod Euſebio etiam principalia indumenta parata ſint. Quibus hauſtis auenter, fremebundus et minax, cui nihil licere debuerat, quia omnia ſibi licere etiam iniuſta exiſtimabat, irremiſſe ab extremis regionum interuallis exhibitis omnibus, quos ſolutus legibus accuſator perdu-

perduci debere profunda securitate mandarat, suscipi A. C. 371.
quaestionem criminose praecepit. Cumque nodosis coartationibus aequitate diu iactata, et nexibili adseveratione perditi nebulonis durante, nullam confessionem exprimere tormenta grauia potuissent, ablegatosque ab omni huiusmodi conscientia res ipsa viros ostenderet claros: calumniator quidem ita vt antea honorabiliter colebatur: illi vero exsilio et pecuniariis adflicti dispendiis, paullo postea reddita sibi multa sunt reuocati, dignitatibus integris et splendore. Nec tamen post haec tam poenitenda repressius actum est vel pudenter: non reputante alta nimium potestate, quod recte institutis ne cum inimicorum quidem incommodis in delicta conuenit ruere voluntaria: nihilque sit tam deforme, quam ad ardua imperii supercilia etiam acerbitatem naturae adiungi. Sed Heliodoro incertum morbo an quadam excogitata vi mortuo (nolim dicere, vtinam nec ipsa res loqueretur!) funus eius per vespillones elatum pullati praecedere honorati complures, inter quos et fratres iussi sunt consulares. Ibi tunc rectoris imperii caries tota stoliditatis apertius est profanata: qui cum abstinere inconsolabili malo rogaretur, obnixe inflexibilis mansit: vt videretur aures occlusisse ceris, quasi scopulos Sirenios transgressurus. Superatus tamen precibus destinatis tandem, nudatis capitibus infaustam bustuarii libitinam adusque sepulcrum incedentes et pedibus, quosdam etiam complicatis articulis, praeire mandauit. Horret nunc reminisci, quo iustitio humilitati tot rerum apices visebantur, et praecipue consulares, post scipiones et trabeas et fastorum monimenta mundana. Inter quos omnes adulescentia et virtutum pulcritudine commendabilis noster Hypatius praeminebat, vir quieti placidique consilii, honestatem lenium morum velut ad perpendiculum librans: qui et maiorum claritudini gloriae fuit, et ipse posteritatem mirandis

 randis

A. C. 371. randis actibus praefecturae geminae decorauit. Accesserat hoc quoque eodem tempore ad Valentis caeteras laudes: quod cum in aliis ita saeuiret infeste, vt poenarum atrocitatem aegre ferret finiri cum morte; Pollentianum tribunum malitia quemdam exsuperantem, iisdem diebus conuictum confessumque quod exsecto viuae mulieris ventre, atque intempestiuo partu extracto, infernis manibus excitis de permutatione imperii consulere ausus est: familiaritatis contuitu, ordine omni mussante, abire iussit illaesum, salutem et inuidendas opes et militiae statum integrum retenturum. O praeclara informatio doctrinarum, munere caelesti indulta felicibus, quae vel vitiosas naturas saepe excoluisti! quanta in illa caligine temporum correxisses, si Valenti scire per te licuisset, nihil aliud esse imperium, vt sapientes definiunt, nisi curam salutis alienae: bonique esse moderatoris, restringere potestatem, resistere cupiditati omnium rerum, et implacabilibus iracundiis: nosseque, vt Caesar dictator aiebat, *miserum esse instrumentum senectuti recordationem crudelitatis*: ideoque de vita et spiritu hominis, qui pars mundi est et animantium numerum complet, laturum sententiam diu multumque cunctari oportere, nec praecipiti studio vbi irreuocabile factum est agitari: vt exemplum est illud antiquitati admodum notum. Apud proconsulem Asiae Dolabellam [Smyrnaea materfamilias filium] proprium et maritum venenis necasse confessa, quod filium [ex priore viro ab eis occisum comperisset] et comperendinata, cum consilium, ad quod res ex more delata est, anceps quid inter vltionem et scelus statui debeat haesitaret, ad Areopagitas missa est, Athenienses iudices tristiores: quorum aequitas deorum quoque iurgia dicitur distinxisse. Hi causa cognita, centesimo post anno cum accusatore mulierem adesse iusserunt: ne aut absoluerent veneficam, aut vltrix necessitudinum puniretur.

niretur. Ita numquam tardum exiſtimatur, quod eſt omnium vltimum. Poſt commiſſa iniquitatibus variis antedicta, et impreſſas foede corporibus liberis quae ſuperuixerant notas, inconniuens Iuſtitiae oculus, arbiter et vindex perpetuus rerum, vigilauit attente. Namque caeſorum vltimae dirae, perpetuum numen ratione querelarum iuſtiſſima commouentes, Bellonae accenderant faces: vt fides oraculi firmaretur, quod nihil impune praedixerat perpetrari. Dum haec quae ſupra digeſta ſunt, Antiochiae Parthico fragore caſſante per inteſtinas dilatantur aerumnas: coetus furiarum horrificus poſt inconuolutos multiplices caſus ab eadem vrbe digreſſus, ceruicibus Aſiae totius inſedit hoc modo. Feſtus quidam Tridentinus vltimi ſanguinis et ignoti, in nexum germanitatis a Maximino dilectus vt ſodalis et contogatus, decernentibus fatis ad Orientem tranſgreſſus eſt: ibique adminiſtrata Syria, magiſterioque memoriae peracto, bona lenitudinis et reuerentia reliquit exempla: vnde regere Aſiam proconſulari poteſtate exorſus, velificatione tranquilla (vt aiunt) ferebatur ad gloriam. Audiens autem Maximinum optimo cuique exitialem, obtrectabat ſubinde actibus eius vt pernicioſis et foedis. Sed cum impie peremptorum exſequiis ſuffragantibus ad praefecturam. veniſſe hominem comperiſſet immeritum, exarſit ad agenda ſperandaque ſimilia; et hiſtrionis ritu mutata repente perſona, ſtudio nocendi concepto, incedebat oculis intentis ac rigidis, praefecturam autumans adfore propediem, ſi ipſe quoque ſe contaminaſſet inſontium poenis. Et quamquam ſint multa et varia, quae vt leuius interpretemur egit aſperrime: pauca tamen dici ſufficiet, quae ſunt nota ac peruulgata, ad aemulationem eorum commiſſa quae facta ſunt Romae. Ratio enim eadem eſt vbique recte ſecuſue geſtorum, etiamſi magnitudo deſit diſſimilis rerum. Philoſophum quemdam Coeranium, A. C. 371.

A. C. 371. haud exilis meriti virum, ea cauſa tormentorum immanitate inultum occidit, quod ad coniugem ſuam familiariter ſcribens, id ſermone addiderat Graeco: *σὺ δὲ νόει, καὶ ςέφε τὴν τύλην*: quod dici prouerbialiter ſolet, vt audiens altius aliquid agendum agnoſcat. Anum quamdam ſimplicem, interuallatis febribus mederi leni carmine conſuetam, occidit vt noxiam, poſtquam filiam ſuam ipſo conſcio curauit accita. In chartis cuiusdam municipis clari ſcrutari ex negotio iuſſis, genitura Valentis cuiuſdam inuenta eſt: repellensque calumnias is cuius intererat, cum obiectaretur ei quamobrem conſtellationem Principis collegiſſet, fratrem ſuum fuiſſe Valentem, dudumque obiiſſe documentorum plena fide monſtrare pollicitus, inexſpectato veritatis indicio laniatus, lacer trucidatus eſt. Viſus aduleſcens in balneis admouere marmori manus vtriuſque digitos alternatim et pectori, ſeptemque vocales litteras numeraſſe, ad ſtomachi remedium prodeſſe id arbitratus: in iudicium tractus, percuſſus eſt gladio poſt tormenta.

III. His et mihi vertenti ſtilum in Gallias confunditur ordo ſeriesque geſtorum, inter multa et ſaeua Maximinum reperiens iam praefectum: qui poteſtate late diffuſa ſcaeuum Imperatori acceſſerat incentiuum, maieſtati fortunae miſcenti licentiam grauem. Quisquis igitur dicta conſiderat, perpendat etiam caetera quae tacentur: veniam daturus vt prudens, ſi non cuncta complectimur, quae conſiliorum prauitas crimina in maius exaggerando commiſit. Aduleſcente enim acerbitate, rationum inimica rectarum, trux ſuopte ingenio Valentinianus, poſt eiuſdem Maximini aduentum, nec meliora monente vllo nec retentante, per aſperos actus velut aeſtu quodam fluctuum ferebatur et procellarum: adeo vt iraſcentis ſaepe vox et vultus et inceſſus mutaretur et color. Quam rem indicia varia teſtantur et certa, e quibus pauca ſufficiet

poni

poni. Adultus quidam ex his quos paedagogianos A. C.
adpellant, ad obseruandam venaticiam praedam Spar- 371.
tanum canem retinere dispositus, ante praedictum tempus absoluit, adsultu eius euadere conantis adpetitus et morsu: ideoque necatus ad exitium fustibus, eadem humatus est die. Praepositum fabricae oblato thorace polito faberrime, praemiumque ideo exspectantem, ea re praecepit occidi, quod pondus paullo minus habuit species ferrea, quam ille formarat. Epiroten aliquem ritus Christiani presbyterum........tam Octauianum ex proconsule.............offensarum auctore licet tardius ad sua redire permisso. Constantianus strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus est in Sardiniam, eodem iubente lapidum ictibus oppetit crebris. Athanasius fauorabilis tunc auriga, suspectus ei vulgari leuitate, vt viuus incendi iuberetur, si quid tentasset huiusmodi: [quem] non multo postea veneficiis vsum ferebatur, nulla delata voluptatum artifici venia, ignibus aboleri praeceptus est. Africanus caussarum in vrbe defensor adsiduus, post administratam prouinciam ad regendam aliam adspirauit: cuius suffragatori magistro equitum Theodosio id petenti, subagresti verbo responderat: *Abi*, inquit, *comes: et muta ei caput*, *qui sibi mutari prouinciam cupit:* et hoc elogio periit homo disertus, ad potiora festinans vt multi. Claudium et Sallustium ex Iouianorum numero, adusque tribunatus dignitates progressos, accusabat quidam vilitate ipsa despectus, quod cum imperium Procopius adfectasset, aliqua pro eo loquuti sunt bona. Cumque nihil quaestiones reperirent adsiduae; mandare magistris equitum auditoribus Princeps, vt agerent Claudium in exsilium, et Sallustium pronuntiarent capitis reum, pollicitus quod eum reuocauit ad supplicium raptum: hocque ita vt statutum est obseruato, nec Sallustius morte exemptus est, nec

Clau-

A. C. 371. Claudius nisi post eiusdem Valentiniani obitum deportationis maestitia liberatus. * * * longe .... cusauerit, cum illi saepissime torquerentur. Replicatis igitur quaestionibus dense, et quibusdam vi nimia tormentorum absumptis, ne vestigia quidem vlla delatorum reperta sunt criminum. In hoc negotio protectores ad exhibendas missi personas, fustibus praeter solitum caesi. Horrescit animus omnia recensere, simulque reformidat, ne ex professo quaesisse videamur in vitia Principis, alia commodissimi. Illud tamen nec praeteriri est aequum nec sileri: quod cum duas haberet vrsas saeuas hominum ambestrices; Micam auream et Innocentiam: cultu ita curabat enixo vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos, visuros sollicite ne quo casu ferarum deleretur luctificus calor. Innocentiam denique, post multas quas eius laniatu cadauerum viderat sepulturas, vt benemeritam in siluas abire dimisit innoxiam. Exop..... simile sedit..... * *

IV. Et haec quidem morum eius et propositi cruenti sunt documenta verissima: sollertiae vero circa rempublicam nusquam digredientis, neque eum vel obtrectator peruicax incusabit: illud contemplans quod maius pretium operae forsitan regendis verius milite barbaris quam pellendis. Et cum dedisset * * e speculis, si quis hostium se commouisset, desuper visus obruebatur. Agitabatur autem inter multiplices curas id omnium primum et potissimum, vt Macrianum regem auctum inter mutationes crebras sententiarum, iamque in nostros adultis viribus exsurgentem, vi superstitem raperet vel insidiis, vt multo ante Vadomarium Iulianus: et prouisis quae negotium poscebat et tempus, cognitoque transfugarum indiciis, vbi comprehendi nihil opperiens poterit antedictus, tacite quantum concessit facultas, ne qui conserendo officeret ponti, iunxit nauibus Rhenum. Et antegressus

gressus contra Mattiacas aquas primus Seuerus, qui A. C.
pedestrem curabat exercitum, perpensa militum pau- 371.
citate territus stetit, timens ne resistere nequiens, irruentium opprimeretur hostilium agminum mole. Et quia suspicabatur venalia ducentes mancipia scurras, casu illic repertos, id quod viderant excursu celeri nuntiare, cunctos mercibus direptis occidit. Aduentu itaque plurium copiarum animati iudices, castrisque ad tempus breuissimum fixis, quia nec sarcinale iumentum quisquam nec tabernaculum habuit praeter Principem, cui tapetes suffecerant pro tentorio: parumper ob tenebras morati nocturnas, exsiliente procinctu pergebant vlterius, itinerum gnaris ducentibus, equitatu cum Theodosio rectore praeire disposito equitat erat...... * * tempore iaceat, extento strepitu suorum est impeditus: quibus adsidue mandans, vt incendiis et rapinis abstinerent, impetrare non potuit. Ignium enim crepitu dissonisque clamoribus satellites exciti, idque quod acciderat suspecti, carpento veloci impositum regem angusto aditu circumfractis collibus abdiderunt. Hac Valentinianus gloria defraudatus, nec sua culpa, nec ducum, sed intemperantia militis, quae dispendiis grauibus saepe rem Romanam adflixit, adusque quinquagentesimum lapidem terris hostilibus inflammatis, rediit Treueros maestus. Vbi tamquam leo ob ceruum amissum vel capream morsus vacuos concrepans, dum hostium disiecta frangeret timor, in Macriani locum Bucinobantibus, quae contra Mogontiacum gens est Alamanna, regem Fraomarium ordinauit: quem paullo postea, quoniam recens excursus eumdem penitus vastauerat pagum, in Britannos translatum potestate tribuni Alamannorum praefecerat numero, multitudine viribusque ea tempestate florenti: Bitheridum vero et Hortarium nationis eiusdem primates item regere milites iussit: e quibus Hortarius, proditus relatione Florentii Ger-

maniae

A. C. maniae ducis, contra remp. quaedam ad Macrianum
371. ſcripſiſſe barbaroſque optimates, veritate tormentis expreſſa, conflagrauit flamma poenali.

§ V. Abhinc inter * * * * * proximo, haec narratione diſſeri continua placuit, ne, dum negotiis longe diſcretis et locis alia ſubſeruntur, cognitio multiplex neceſſario confundatur. Nubel velut regulus per nationes Mauricas potentiſſimus vita digrediens, et legitimos et natos e concubinis reliquit filios: e quibus Zamma Comiti nomine Romano acceptus, latenter a fratre Firmo peremptus, diſcordias excitauit et bella. Eius enim necem vlciſci impenſiore ſtudio properans Comes, ad inſidiatoris perniciem multa ciebat et formidanda. Vtque rumores diſtulerunt adſidui, nauabatur opera diligens in palatio, Romani quidem relationes, multa et aſpera congerentes in Firmum, libenter ſuſcipi recitarique Principi, in earum fauorem concinentibus multis: ea vero quae contra Firmus ſalutis tuendae gratia docebat crebro per ſuos, accepta diutius occultari: Remigio tunc officiorum magiſtro, adfine amicoque Romani, inter potiores Imperatoris neceſſitates haec velut minima et ſuperflua non niſi opportune legi poſſe adſeverante. Quae cum ad obruendam defenſionem ſuam agitari animaduerteret Maurus, vltimorum metu iam trepidans, ne amandatis quae praetendebat, vt perniċioſus et contumelioſus condemnatus occideretur, ab imperii ditione deſciuit, et adiumenta * * tium ad vaſtandum [Quare ne] hoſtis implacabilis incrementis virium aduleſceret, ad abolendum cum comitatenſis auxilio militis pauci Theodoſius magiſter equitum mittitur, cuius virtutes vt impetrabilis ea tempeſtate prae caeteris nitebant: Domitii Corbulonis et Luſii veterum ſimillimi: quorum prior ſub Nerone, alter Traiano rem regente Romanam, pluribus inclaruere fortibus factis. Proinde ab Arelate ſecundis

dis egressus auspiciis, emeatoque mari cum classe quam ductabat, nullo de se rumore praegresso, defertur ad Sitifensis Mauritaniae littus, quod adpellant accolae Igilgitanum. Ibique inuentum casu Romanum leniter adloquutus, misit ad vigilias ordinandas et praetenturas, parum super his quae verebatur increpitum. Quo ad Caesariensem digresso, Gildonem Firmi fratrem et Maximum misit correpturos Vincentium: qui curans Romani vicem, inciuilitatis eius erat particeps et furtorum. Recepto itaque tardius milite, quem amplitudo morabatur maris, Sitifim properans, Romanum cum domesticis custodiendum protectoribus committi mandauit: agensque in oppido sollicitudine diducebatur ancipiti, multa cum animo versans, qua via quibusue commentis per exustas caloribus terras pruinis adsuetum duceret militem: vel hostem caperet discursatorem et repentinum, insidiisque potius clandestinis, quam proeliorum stabilitate confisum. Quod vbi Firmo leui rumore, dein apertis est indiciis cognitum, spectatissimi ducis aduentu praestrictus, veniam confessionis praeteritorum missis oratoribus poscebat et scriptis, docentibus eum non sponte sua ad id erupisse quod norat scelestum, sed iniquitate grassante licentius, vt monstrare pollicebatur. Quibus lectis paceque obsidibus acceptis promissa, dux ad recensendas legiones quae Africam tuebantur, ire pergebat ad Panchariam stationem, quo conuenire praeceptae sunt. Ibi magnificis verbis atque prudentibus spe cunctorum erecta, reuersus Sitifim, concitato indigena milite cum eo quem ipse perduxerat, aegre perpetiens moras ad procinctus ire ocius festinabat. Inter residua autem multa et clara, id amorem eius auxerat in immensum, quod a prouincialibus commeatum exercitui prohibuit dari, messes et condita hostium virtutis nostrorum horrea esse, fiducia memorans speciosa.

A. C. 371.

His

A. C. 371. His ita cum laetitia possessorum dispositis, Tubusuptum progressus, oppidum Ferrato contiguum monti, legationem secundam Firmi repudiauit, quae obsides, vt ante statutum est, non duxerat secum. Vnde omnibus pro loco et tempore cautius exploratis concito gratu Tyndensium gentem et Massissensium petit, leuibus armis instructas, quas Mascizel et Dius fratres Firmi ductabant. Cum essent hostes iam in contuitu membris omnibus celeres, post missilia hincinde crebrius iacta, committitur certamen asperrimum: interque gemitus mortis et vulnerum audiebantur barbarorum vlulabiles fletus captorum et caesorum: pugnaque dirempta plures agri populati sunt et incensi. Inter quos clades eminuere fundi Petrensis, excisi radicitus: quem Salmaces dominus, Firmi frater in modum vrbis exstruxit. Hoc successu victor elatus, mira velocitate Lamfoctense oppidum occupavit, inter gentes positum antedictas, vbi abunde rei cibariae copiam condi effecit: vt si pergens interius alimentorum offendisset paenuriam, iuberet e propinquo conuectari. Quae dum ita procedunt, Mascizel reparatis viribus nationum confinium adminicula ductans, conserta manu cum nostris, fusis e parte suorum pluribus, ipse equi pernicitate aegre discrimine mortis exemptus est. Fessus aerumnis gemini proelii Firmus, imoque aestuans corde, ne quid vltimae rationis omitteret, Christiani ritus antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. Qui quoniam suscepti lenius, pollicitique victui congrua militibus, vt praeceptum est, laeta retulere responsa: praemissis muneribus Maurus ipse fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo insidens apto ad ancipites casus: cumque prope venisset, fulgore signorum et terribili vultu Theodosii praestrictus, iumento desiluit: curvataque ceruice humi paene adfixus, temeritatem suam flebiliter incusabat, pacem obsecrando cum venia.

Susce-

Susceptusque cum osculo, quoniam id reipublicae conducebat, bonae spei iam plenus, sufficientia praebuit alimenta: et quibusdam propinquis suis ad obsidum vicem relictis abscessit, captiuos vt spoponderat redditurus, quos primis turbarum exordiis rapuit: biduoque post Icosium oppidum, cuius supra docuimus conditores, militaria signa et coronam sacerdotalem cum caeteris quae interceperat, nihil cunctatus restituit vt praeceptum est. Exinde cum discursis itineribus magnis Tiposam noster dux introiret, legatis Mazicum qui se consociuerant Firmo, suppliciter obsecrantibus veniam, animo elato respondit, se in eos vt perfidos arma protinus commoturum. Quibus imminentis periculi metu defixis, reuertique iussis ad sua, Caesaream ire tendebat, vrbem opulentam quondam et nobilem, cuius itidem originem in Africae situ digessimus plene: eamque ingressus, cum omnem paene incendiis late dispersis vidisset exustam, horridasque canitie silices, primam et secundam legionem ad tempus ibi locari disposuit, vt fauillarum egerentes aceruos, agitarent ibi praesidium, ne repetito barbarorum impetu vastaretur. Quae cum rumores veri distulissent, prouinciae rectores tribunusque Vincentius e latibulis quibus sese commiserant egressi, tandem intrepidi ad ducem ocius peruenerunt. Quibus ille gratanter visis atque susceptis, agens etiam apud Caesaream, fide rerum diligentius explorata, comperit Firmum per speciem fauentis et supplicis tectiore consilio id moliri, vt nihil hostile metuentem exercitum in modum tempestatis subitae conturbaret. Quamobrem conuersus hinc venit ad municipium Sugabarritanum Transcellensi monti adcline: vbi inuentos equites quartae sagittariorum cohortis, quae ad rebellem defecerat, vt contentum se supplicio leniori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiae gradum: eosque et Constantianorum peditum partem Tigauias ve-

A. C. 371.

A. C. nire iusserat cum tribunis: e quibus vnus torquem pro
371. diademate capiti imposuit Firmi. Dumque haec aguntur, reuerterunt Gildo et Maximus, Bellenen e principibus Mazicum et Fericium gentis praefectum ducentes, qui factionem iuuerant quietis publicae turbatoris * * * producerent vinctos. Quo ita vt statutum est facto, lucis primo exortu ipse egressus, cum inuenisset eos in exercitu circumsaeptos: *Quid de istis nefariis*, inquit, *proditoribus fieri oportere contubernales deuoti censetis?* Sequutusque acclamationem rogantium sanguine vindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more militibus dedit occidendos: Sagittariorum vero primoribus manus incidit; residuos supplicio capitali multauit: ad aemulationem Curionis acerrimi illius ducis, qui Dardanorum ferociam in modum Lernaeae serpentis aliquotiens renascentem hoc genere poenarum exstinxit. Sed obtrectatores maliuoli vetus factum laudantes, hoc vt dirum vituperant et asperrimum: Dardanos hostes memorantes interneciuos, et iuste quae sustinuere perpessos: hos vero subsignanos milites debuisse lenius corrigi, ad vnum prolapsos errorem. Quos scientes forsitan admonemus, hanc cohortem et facto et exemplo aduersam. Antedictos Bellenen et Fericium, quos duxerat Gildo, tribunumque sagittariorum Curandium ea re iussit occidi, quod nec ipse vmquam cum hostibus congredi voluit, nec suos vt pugnarent hortari. Agebat autem haec Tullianum illud aduertens, quod *salutaris vigor vincit inanem speciem clementiae*. Exin profectus, fundum nomine Gallonatis, muro circumdatum valido, receptaculum Maurorum tutissimum arietibus admotis euertit: et caesis omnibus incolis moenibusque complanatis, ad Tingitanum castellum progressus, per ancorarium montem, Mazicas in vnum collectos inuasit, iam tela reciprocantes volitantia grandinis ritu. Et cum

esset

esset vtrimque discursum, agmina viris armisque in- A. C.
citata nostrorum non perferentes Mazices, licet belli- 371.
cosum genus et durum, diuersis stragibus implicati foedo diffluxere terrore: ruentesque in fugam caesi sunt, absque iis qui reperta copia discedendi, supplici prece veniam quam dari tempus flagitauerat, impetrarunt. Suggen eorum ductorem * * * Romano successerat, in Sitifensem Mauritaniam ire disposito ad agitanda praesidia, ne prouincia peruaderetur, ipse praeteritis elatior casibus gentem petit Musonem: quam conscientia rapinarum et caedum actibus congregauerat Firmi, vt sperabatur maiora mox adepturi. Progressusque aliquantum iuxta Addense municipium comperit, dissonas cultu et sermonum varietate nationes plurimas vnum spirantibus animis, immanium exordia concitare bellorum, adigente hortanteque maxima spe praemiorum sorore Firmi nomine Cyria: quae abundans diuitiis et destinatione feminea, nisibus magnis instituit iuuare germanum. Quocirca Theodosius veritus ne Marti sese committeret impari, congressusque multitudini immensae cum paucis (tria enim armatorum millia ductabat atque quingentos) amitteret vniuersos, inter pudorem cedendi pugnandique ardorem gradiens retro paullatim, trudente pondere plebis abscessit. Hocque euentu barbari nimium quantum [elati] sequentesque pertinaciter * * * certare necessitate compulsus, semetipsum et ad internecionem perdiderat cunctos, ni gentium turbulenta concussio, procul Mazicum visis auxiliis, quos anteibant quidam Romani, arbitrata in se impetum agminum ferri complurium, versa in pedes aperuisset nostris exitus antehac intersaeptos. Exinde cum militem ducens incolumem Theodosius ad fundum venisset nomine Mazucanum, exustis desertoribus paucis, aliisque ad sagittariorum exemplum quibus manus ademptae sunt, contruncatis, Tipatam

A. C. 371. menſe Februario venit. Vbi diutius agens, vt antiquus ille cunctator pro negotio conſultabat, commentis potius et prudentia, quam periculoſis congreſſibus, hoſtem pugnacem et impetrabilem iactu telorum, ſi fors copiam dederit, oppreſſurus. Mittebat tamen adſidue ſuadendi quoſdam peritos ad gentes circumſitas, Baiuras, Cantaurianos, Auaſtomates, Caſaves, Dauareſque, et finitimos alios, nunc timore, nunc nummis eos ad ſocietatem alliciens, veniamque petulantiae interdum promittendo, cum * * tultorivs per ambages et moras hoſtem frangentem ſuos impetus oppreſſurus, vt quondam Pompeius Mithridatem. Qua cauſa declinans perniciem proximam Firmus, licet praeſidiorum magnitudine communitus, relicta plebe quam coegerat magna mercede, quoniam latendi copiam nocturna quies dedit, Caprarienſes montes longe remotos penetrauit, et diruptis rupibus inacceſſos. Cuius abitu clandeſtino multitudo diſperſa, ſine rectore particulatim diffluens, inuadendi eius caſtra noſtris copiam dedit. Hiſque direptis, et interfectis qui reſiſtebant vel in deditionem acceptis, regionum maxima parte vaſtata, gentibus per quas tranſibat dux conſultiſſimus adpoſuit fidei compertae praefectos. Hac inopina ſequendi confidentia territus perduellis, ſeruis comitantibus paucis, digreſſu celeri conſulturus ſaluti, ne quo praepediretur obſtaculo, abiecit pretioſarum ſarcinas ſpecierum quas auexerat ſecum. Vxorem namque feſſam labore continuo et perancipitis * * * Theodoſius, nullique adeuntium parcens mundiore victu ſtipendioque milite recreato, Caprarienſibus Abanniſque eorum vicinis praelio leui ſublatis ad municipium properauit .... enſe: veriſque nuntiis doctus barbaros occupaſſe iam tumulos, per amfracta vndique ſpatia in ſublime porrectos, nullique peruios niſi indigenis locorum perquam guaris, repedando dedit hoſtibus facultatem

per

per indutias licet breues Aethiopum iuxta agentium adminiculis augeri vel maximis. Qui concateruatis copiis fremituque minaci ſine ſui reſpectu ruentes in pugnam, auerterunt eum inaeſtimabilium turmarum ſpecie dira perterrefactum: ſtatimque redintegratis animis commeatus vehens abunde reuertit, et conglobatis ſuis ſcutaque in formidabilem mouentibus geſtum, controuerſas iiſdem oppoſuit manus. Quamquam igitur immite quiddam barbaricis concrepantibus armis manipuli furentium imminebant, ipſi quoque parmas genibus illidentes: tamen vt pugnator ille cautus et prudens, militis paucitate diffiſus, audacter agmine quadrato incedens, ad ciuitatem nomine Contenſem flexit iter intrepidus, [vbi captiuos] noſtros Firmus vt in munimento abſtruſo locarat et celſo: cunctiſque receptis, in proditores ſatellitesque memorati animadvertit acriter, vt ſolebat. Hoc ei magni numinis adiumento gerenti proſperrime, verus indicat explorator, confugiſſe ad Iſaflenſium populum Firmum: ad quem repoſcendum vna cum fratre Mazuca caeteriſque neceſſitudinibus illuc ingreſſus, cum adipiſci non poſſet, genti bellum indixit. Et praelio atroci commiſſo, ferocientibus barbaris vltra modum aciem in rotundo habitu figuratam opponit; adeoque Iſaflenſes pondere cateruarum vrgentium inclinati ſunt, vt plurimi caderent, et ipſe Firmus ferox, et ſaepe in ſuam perniciem praeceps, equo auferretur in fugam, per ſaxa et rupes diſcurrere citius adſueto: Mazuca vero frater eius caperetur letaliter ſaucius. Qui Caeſaream mitti diſpoſitus, vbi ſaeua inuſſerat monumenta facinorum peſſimorum, dilatato vulneris hiatu diſceſſit. Caput tamen eius auulſum reſiduo corpore, cum magno viſentium gaudio vrbi illatum eſt antedictae. Poſt haec Iſaflenſium gentem, quae obſtitit, ſuperatam dux nobilis incommodis multis, vt aequitas poſcebat, adflixit. Ibi Euaſium potentem municipem, Flo-

A. C. 371.

 rumque

A. C. 371. rumque eius filium, et quosdam alios, per secretiora consilia temeratorem quietis iuuisse confutatos aperte, flammis absumpsit. Exindeque pergens interius, nationem Iubalenam spiritu adgressus ingenti, vbi natum Nubelem patrem didicerat Firmi, repulsus altitudine montium et flexuosis angustiis stetit. Et quamlibet facto in hostem impetu, pluribusque peremptis aperuerit viam: formidans tamen sublimia collium ad insidiandum aptissima, ducens suos incolumes reuertit ad Audiense castellum: vbi Iesalensium gens fera semet dedit, voluntaria auxilia praestare spondens et commeatus. His et eiusmodi gloriosis actibus exsultans amplissimus ductor, ipsum otii turbatorem petebat valido virium nisu: ideoque prope munimentum nomine Medianum diu consistens, per multas prudentesque sententiarum vias eumdem sibi prodi posse sperabat. Haecque cogitationibus anxiis altioreque prospiciens cura, rursus ad Isaflenses hostem comperit reuertisse: quos nihil moratus, vt antea, agminibus adoritur incitatis. Cui rex Igmazen nomine, spectatus per eos tractus opibusque insignis, progressus obuiam confidenter: *Cuius loci es tu?* (inquit) *vel quid acturus huc venisti? responde.* Quem Theodosius fundata mente intuens toruum: *Comes*, ait, *Valentiniani sum, orbis terrarum domini, ad opprimendum latronem funereum missus: quem nisi statim reddideris, vt inuictus statuit Imperator, peribis funditus cum gente quam regis.* Quo audito Igmazen, post conuicia multa quae congessit in ducem, ira doloreque perculsus abscessit. Et sequutae principio lucis, vtrimque occursurae sibi ad confligendum processerunt acies minacissimae: et barbarorum viginti paene millia in ipsis locata sunt frontibus, occultatis pone terga subsidialibus globis, vt adsurgentes paullatim nostros multitudine clauderent insperata: hisque Iesaleni auxiliares accessere quam plures, quos adiumenta et commea-

tus

tus noſtris docuimus promiſiſſe. Contra Romani quamuis admodum pauci, tamen fortibus animis victoriisque antegreſſis elati, denſatis lateribus, ſcutiſque in teſtudinis formam cohaerenter aptatis reſtiterunt gradibus fixis: et a ſole orto vſque ad diei extimum pugna protenta paullo ante veſperam viſus eſt Firmus equo celſiori inſidens, ſago puniceo porrectius panſo milites clamoribus magnis hortari, vt dedant Theodoſium opportune, truculentum eum adpellans et dirum, et ſuppliciorum ſaeuium repertorem, ſi diſcriminibus eximi vellent quae perferebant. Hae inſperatae voces ad dimicandum quoſdam acrius incitarunt; alios deſerere praelium illexerunt. Proinde vbi noctis aduenit quies prima, partibus tenebrarum obuolutis horrore, dux reuerſus ad Duodienſe caſtellum, militesque recognoſcens, eos quos a pugnandi propoſito pauor et verba detorſerant Firmi, diuerſo genere poenarum exſtinxit: alios ademptis dexteris, quoſdam viuos combuſtos. Excubiasque agens cura peruigili, barbarorum aliquos auſos cum adparere non poſſent, poſt occaſum lunae caſtra ſua tentare, fudit, vel irruentes audentius cepit. Digreſſus exinde paſſibus citis, Ieſalenſes vt ambiguae fidei per tramites adortus obliquos, vnde parum ſperari potuit, ad paenuriam vaſtauit extremam: perque Caeſarienſis Mauritaniae oppida reuerſus Sitifim, Caſtorem et Martinianum rapinarum flagitiorumque Romani participes, ad interitum tortos incendit. Redintegratur poſt haec cum Iſaflenſibus bellum: primoque conflictu barbarorum pluribus pulſis et interfectis, rex eorum Igmazen vincere antehac adſuetus, terrore fluctuans mali praeſentis, nihilque commerciis vetitis ad vitam ſpei ſibi reſtare ſi obſtinatius egerit arbitratus, quantum caute fieri potuit et occulte, prorupit ex acie ſolus: viſumque Theodoſium ſuppliciter petiit, vt Maſillam Mazicum optimatem ad ſe venire A. C. 371.

 iube-

A.C. iuberet. Per quem vt rogauerat missum, clandesti-
371. nis colloquiis monuit ducem suopte ingenio pertinacem, vt ad praebendam sibi copiam agendi quae vellet, popularibus suis acriter immineret, eosque adsiduitate pugnandi mutaret in metum, promptos quidem ad perduellis fauorem, sed iacturis multiplicibus fessos. Paruit Theodosius dictis: et crebritate certaminum Isaflenses ita protriuit, vt iisdem labentibus more pecudum, Firmus latenter euaderet, et auiis et diuturnis latebris amandandus, inibi dum de fuga consultat, tentus ab Igmazene custodiretur. Et quoniam obscurius gesta didicerat per Masillam, in extremis rebus vnum remedium superesse contemplans, calcare viuendi cupiditatem voluntaria statuit morte: vinoque consulto distentus, et crapulentus, silenti nocte oppressis altiore somno custodibus, peruigil ipse impendentis aerumnae terrore, insonis gressibus relicto cubili, manibus repens et pedibus longius sese discrevit: repertumque funiculum quem finiendae vitae parauere casus, de clauo parieti adfixo suspendit: vbi collo inserto animam absque moris cruciabilibus exhalauit. Quod dolenter ferens Igmazen, ereptamque sibi gloriam gemens, quia non contigerat ad castra Romana viuum ducere perduellem, interposita fide publica per Masillam, ipse camelo necati cadauer impositum ferens, cum tentoria exercitus aduentaret ad Subicarense castellum locata, in iumentum transtulit sarcinale, et Theodosio obtulit exsultanti. Qui convocatis armatis simul atque plebeiis, interrrogatisque an agnoscerent vultum, cum eiusdem esse sine vlla didicisset ambage, ibi paullisper moratus Sitifim triumphanti similis rediit aetatum ordinumque omnium celebrabili fauore susceptus.

VI. Dum hoc puluere per Mauritaniam dux antedictus anhelat et Africam, Quadorum natio motu est excita repentino, parum nunc formidanda, sed immensum

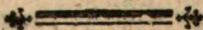
mensum quantum antehac bellatrix et potens, vt indicant perpetrata, quoniam raptim procliuia, obsessaque ab iisdem ac Marcomannis Aquileia, Opitergiumque excisum, et cruenta complura perceleri acta procinctu: vix resistente perruptis Alpibus Iuliis Principe serio, quem ante docuimus, Marco. Et erat vt barbaris ratio iusta querelarum. Valentinianus enim studio muniendorum limitum glorioso quidem sed nimio ab ipso principatus initio flagrans, trans flumen Histrum in ipsis Quadorum terris, quasi Romano iuri iam vindicatis, aedificari praesidiaria castra mandauit: quod accolae ferentes indigne, suique cautiores, legatione tenus interim et susurris arcebant. Sed Maximinus in omne auidus nefas, et genuinos mitigare nequiens flatus, quibus praefecturae accesserat tumor, increpabat Equitium per Illyricum eo tempore magistrum armorum, vt peruicacem et desidem, necdum opere quod maturari dispositum est consummato: addebatque vt consulens in commune, quod si paruo suo Marcelliano deferretur potestas per Valeriam ducis, munimentum absque vlla causatione consurgeret. Vtrumque mox est impetratum. Qui promotus profectusque cum venisset ad loca, intempestiue turgens vt filius, nullis adfatibus delenitis iis, quos numquam tentatae cupiditatis figmenta regionum suarum faciebant extorres, opus paullo ante inchoatum adgreditur, admissa copia rogandi suspensum. Denique Gabinium regem ne quid nouaretur modeste poscentem, vt adsensurus, humanitate simulata cum aliis ad conuiuium conrogauit: quem digredientem post epulas, hospitalis officii sanctitate nefarie violata, trucidari securum effecit. Cuius rei tam atrocis disseminatus rumor illico per diuersa, et Quados et gentes circumsitas efferauit: regisque flentes interitum, in vnum coactae misere vastatorias manus: quae Danubium transgressae cum nihil exspectaretur hostile,

A. C. 371.

A. C. 371. occupatam circa messem agrestem adortae sunt plebem: maioreque parte truncata, quidquid superfuit, domum cum multitudine varii pecoris abduxerunt. Euenisset profecto tunc inexpiabile scelus, numerandum inter probrosas rei Romanae iacturas (paullo enim abfuit quin filia caperetur Constantii, cibum sumens in publica villa quam adpellant Pistrensem, cum duceretur Gratiano nuptura) ni fauore propitii numinis praesens Messalla prouinciae rector, eam iudiciali carpento impositam ad Sirmium vicesimo sexto lapide disparatum cursu reduxisset effuso. Hoc casu prospero regia virgine periculo miserandae seruitutis exempta, cuius nisi potuisset impetrari redemptio captae, magnas inussisset reipublicae clades. Latius se cum Sarmatis Quadi pandentes, ad raptus et latrocinia gentes aptissimae, praedas hominum virile et muliebre secus agebant et pecorum, villarum cineribus exustarum caesorumque incolentium exsultantes aerumnis, quos nec opinantes sine vlla parcimonia deleuerunt. Per omnia itaque propinqua malorum similium dispersa formidine, praefectus praetorio agens tunc apud Sirmium Probus, nullis bellorum terroribus adsuetus, rerum nouarum lugubri visu praestrictus, oculosque vix attollens, haerebat diu quid capesseret ambigens: et cum paratis velocibus equis noctem proximam destinasset in fugam, monitus tutiore consilio mansit immobilis. Didicerat enim omnes sequuturos confestim qui moenibus claudebantur, tegendos latebris opportunis: quod si contigisset, impropugnata ciuitas venisset in manus hostiles. Proinde parumper lenito pauore, ad arripienda quae vrgebant acri animo adsurgens, retersit obrutas ruderibus fossas, murorumque maximam partem pacis diuturnitate contemptam, et subuersam adusque celsarum turrium minas expediit, studio aedificandi coalitus: hac ratione opere velociter absoluto, quod impensas aedificandi

ficandi causa theatri dudum congestas, sufficientes ad A. C. id quod efficere maturabat, inuenit. Atque huic spe- 371. ctato consilio salutare addidit aliud: et sagittariorum cohortem e statione proxima, adfuturam obsidio si venisset, acciuit. His velut obicibus barbari ab oppugnanda vrbe depulsi, parum ad has calliditates dimicandi sollertes, sarcinisque impediti praedarum, ad Equitii vertuntur indaginem. Et cum ad Valeriae spatia longe remota secessisse captorum didicissent indiciis, illuc properato petierant gradu frendentes, hacque ex causa iugulo eius intenti, quod per ipsum circumuentum regem existimabant insontem. Quibus concito cursu ruentibus infestius, obuiam legiones motae sunt duae, Pannonica et Moesiaca, valida praeliis manus: quae si conspirasset, abierat procul dubio victrix. Sed dum discretim grassatores adoriri festinant, ortis inter se discordiis impediti de honore certabant et dignitate. Quo intellecto Sarmatae sagacissimi, non exspectato certandi signo sollemni, Moesiacam primam incessunt: dumque milites arma tardius per tumultum expediunt, interfectis plurimis aucti fiducia aciem perrupere Pannonicam: disiectaque agminis mole, geminatis ictibus omnem paene delessent, ni periculo mortis aliquos citum extraxisset effugium. Inter haec fortunae dispendia tristioris dux Moesiae Theodosius iunior, prima etiam tum lanugine iuuenis, Princeps postea perspectissimus, Sarmatas Liberos ad discretionem seruorum rebellium adpellatos, conlimitia nostra ex alio latere inuadentes, aliquotiens expulit et adflixit, congressibus densis adtritos: adeoque obsistentes fortissime turbas confluentes oppressit, vt caesorum plurium alites iuste sanguine satiaret et feras. Vnde residui tumore iam deflagrante metuentes, ne idem dux virtutis vt adparuit expeditae, in primo finium aditu incursantes cuneos sterneret aut fugaret, vel insidias per siluarum locaret

A. C. ret occulta, poſt multos perrumpendi conatus ſubinde
371. tentatos incaſſum, abiecta pugnandi fiducia conceſſionem petiuere praeteritorum et veniam: victique ad tempus indultae foederibus pacis nihil egere contrarium, eo maxime timore perculſi, quod ad tutelam Illyrici Gallicani militis validum acceſſerat robur. Dum haec tot ac talia per turbines agitantur adſiduos, Claudio regente vrbem aeternam, Tiberis qui media interſecans moenia, cloacis et fluuiis abundantibus multis Tyrrheno mari miſcetur, effuſione imbrium exuberans nimia, et ſupra amnis ſpeciem panſus, omnia paene contexit. Et ſtagnantibus ciuitatis reſiduis membris quae tenduntur in planitiem molliorem, montes ſoli et quidquid inſularum celſius eminebat, a praeſenti metu defendebatur: et ne multi inedia contabeſcerent, vndarum magnitudine nuſquam progredi permittente, lembis et ſcaphis copia ſuggerebatur abunde ciborum. At vero vbi tempeſtas molliuit, et flumen reticulis ruptis rediit ad ſolitum curſum, abſterſo metu nihil poſtea moleſtum exſpectabatur. Hic ipſe praefectus egit admodum quiete, nullam ſeditionem ſuper querela iuſta perpeſſus: et inſtaurauit vetera plurima. Inter quae porticum excitauit ingentem, lauacro Agrippae contiguam, Euentus Boni cognominatam, ea re quod huius nominis prope viſitur templum.

AMMIANI

AMMIANI

MARCELLINI

RERVM GESTARVM

LIBER XXX.

Para rex Armeniorum euocatus a Valente, et Tarsi specie obsequiorum custoditus, cum trecentis popularibus fugit, et frustratus viarum obseruatores, equis regnum repetit, nec multo post a Traiano duce in conuiuio interficitur. C. I. *Valentis A. et Saporis P. R. de Armeniae et Hiberiae regnis contendentium legationes* II. *Valentinianus A. post vastatos aliquos Alamanniae pagos, cum Macriano Alamannorum rege colloquitur, ac pacem facit.* III. *Modestus praefectus praetorio a iure dicendo Valentem auertit: et de causidicina, deque iurisconsultis, et variis aduocatorum generibus* IV. *Valentinianus Sarmatis et Quadis Pannoniarum populatoribus bellum illaturus, in Illyricum proficiscitur, et transito Danubio Quadorum pagos vastat, vicos incendit, barbaros cuiusque aetatis iugulat.* V. *Idem dum legatis Quadorum populares suos purgantibus respondet iratus, ictu sanguinis exstinguitur.* VI. *Quo patre natus sit, et quas res Princeps gesserit.* VII. *Eius saeuitia, auaritia, inuidia et timor.* VIII. *Eiusdem virtutes.* IX. *Valentinianus iunior Valentiniani filius, in castris apud Bregetionem Augustus adpellatur.* X.

Inter has turbarum difficultates, quas perfidia ducis rege Quadorum excitauit occiso per scelus; dirum in Oriente committitur facinus, Para Armeniorum rege clandestinis insidiis obtruncato: cuius materiae impio conceptae consilio hanc primordialem fuisse nouimus causam. Consarcinabant in hunc etiamtum adultum crimina quaedam apud Valentem exaggerantes male sollertes homines, dispendiis saepe commu- A. C. 374.

nibus

A. C. 374. nibus pasti. Inter quos erat Terentius dux demisse ambulans, semperque submaestus, sed quoad vixerat, acer dissensionum instinctor. Qui adscitis in societatem gentilibus paucis, ob flagitia sua suspensis in metum, scribendo ad comitatum adsidue Cylacis necem replicabat et Artabannis: addens eumdem iuuenem ad superbos actus elatum, nimis esse in subiectos immanem. Vnde quasi futurus particeps suscipiendi tunc pro instantium rerum ratione tractatus, idem Para regaliter vocatus, et apud Tarsum Ciliciae obsequiorum specie custoditus, cum neque ad imperatoris castra accipi, nec vrgentis aduentus causam scire cunctis reticentibus posset; tandem secretiore indicio comperit, per litteras Romano rectori suadere Terentium, mittere propediem alterum Armeniae regem: ne odio Parae speque quod reuertetur, natio nobis opportuna deficeret ad iura Persarum, eam rapere vi vel metu vel adulatione flagrantium. Quae reputans ille, impendere sibi praesagiebat exitium graue. Et doli iam prudens, neque aliam nisi cito discessu salutis reperiens viam, suadentibus his quibus fidebat, conglobatis trecentis comitibus sequutis eum e patria, cum equis velocissimis, vt in magnis solet dubiisque terroribus audacter magis quam considerate, pleraque diei parte emensa egressus cuneatim properabat intrepidus. Cumque eum prouinciae moderator, adparitoris qui portam tuebatur imperatus, festinato studio reperisset in suburbanis, vt remaneret enixius obsecrabat: et parum hoc impetrato, mortis auersus est metu. Nec minus paullo postea legionem sequutam iamque aduentantem, ipse cum promptissimis retrorsus excurrens, fundensque in modum scintillarum sagittas, sed voluntate errans, ita in fugam compulit, vt cum tribuno milites vniuersi perterrefacti, viuidius quam venerant remearent ad muros. Exin solutus omni formidine, biduo et binoctio exantlatis itinerum laboribus magnis,

gnis cum ad flumen venisset Euphraten, et inopia na- A. C.
uium voraginosum amnem vado transire non posset, 374.
nandi imprudentia pauentibus multis, ipse omnium maxime cunctabatur: et remansisset, ni cunctis versantibus varia id reperire potuisset effugium in necessitatis abrupto tutissimum. Lectulos in villis repertos binis vtribus suffulserunt, quorum erat abundans prope in agris vinariis copia: quibus singulis proceres insidentes et regulus ipse, iumenta trahentes, praeruptos vndarum occursantium fluctus obliquatis meatibus declinabant: hocque commento tandem ad vlteriorem ripam post extrema discrimina peruenerunt. Residui omnes equis inuecti natantibus, et circumluente flumine saepe demersi iactatique, infirmati periculoso madore expelluntur ad contrarias margines: vbi paullisper refecti, expeditius quam diebus praeteritis incedebant. Hoc nuntiato Princeps antedicti fuga perculsus, quem elaqueatum fidem rupturum existimabat, cum sagittariis mille succinctis et leuibus Danielum mittit et Barzimerem reuocaturos eum, comitem vnum, alterum scutariorum tribunum. Hi locorum gnaritate confisi, quod ille properans, vt peregrinus et insuetus maeandros faciebat et gyros, compendiosis vallibus eius itinera praeuenerunt: et diuisis inter se copiis, clausere vias proximas duas, trium millium interuallo distinctas, vt transiturus per vtramvis caperetur improuidus: sed euanuit cogitatum hoc casu. Viator quidam ad citeriora festinans, cum biuium armato milite vidisset oppletum, per posterulam tramitem medium squalentem fruticetis et sentibus vitabundus excedens, in Armenios incidit fessos: et ductus ad regem, arcano sermone solum quae viderat docet, ac retinetur intactus. Moxque metu dissimulato eques mittitur clandestinus ad dextrum itineris latus, diuersoria paraturus et cibum: quo paullum progresso, in laeuum tractum item alius talia facturus

A.C. 374. rus ire iubetur ocissime, alterum aliorsum nesciens missum. Quibus ita vtiliter ordinatis, rex ipse cum suis dumeta per quae viator venerat relegens, eo rursus monstrante, per hispidam et iumento onusto exiguam callem post terga relictis militibus euolauit, qui captis eius ministris, missis ad mentes obseruantium praestringendas, quasi venaticiam praedam modo non porrectis brachiis exspectabant. Dumque hi venturum opperiuntur, ille regno incolumis restitutus, et cum gaudio popularium summo susceptus, in fide mansit immobilis, iniuriis quas pertulerat omnibus demussatis. Danielus post haec et Barzimeres cum lusi iamiam reuertissent; probrosis lacerati conuiciis, acsi inertes et desides, vt hebetatae primo adpetitu venenatae serpentes, ora exacuere letalia, cum primum potuissent, elapso pro virium copia nocituri. Et leniendi causa flagitii sui, vel fraudis quam meliore consilio pertulerunt, apud Imperatoris aures rumorum omnium tenacissimas incessebant falsis criminibus Param, incentiones Circeas in vertendis debilitandisque corporibus miris modis eum callere fingentes: addentesque quod huiusmodi artibus offusa sibi caligine mutatus, vasorumque forma transgressus, tristes sollicitudines, si huic irrisioni superfuerit, excitabit. Hinc in illum inexplicabile auctum Principis odium, et doli struebantur indies, vt per vim ei vel clam vita adimeretur: agentique tunc in Armenia Traiano, et rem militarem curanti, id secretis committitur scriptis. Qui illecebrosis regem insidiis ambiens, et modo serenae mentis Valentis indices litteras tradens, modo ipse sese eius conuiuiis ingerens, ad vltimum composita fraude ad prandium verecundius inuitauit: qui nihil aduersum metuens venit, concessoque honoratiore discubuit loco. Cumque adponerentur exquisitae cuppediae, et aedes amplae neruorum et articulato flatilique sonitu resultarent, iam vino

incale-

incalescente, ipso conuiuii domino per simulationem naturalis cuiusdam vrgentis egresso, gladium destrictum intentans, toruo lumine ferociens, quidam immittitur barbarus asper ex his quos Supras adpellant, confossurus iuuenem, ne exsilire posset etiamtum praepeditum. Quo viso regulus forte prominens vltra torum, expedito dolone adsurgens, vt vitam omni ratione defenderet, perforato pectore deformis procubuit victima, ictibus multiplicatis foede concisa. Hocque figmento nefarie decepta credulitate, inter epulas quae reuerendae sunt vel in Euxino ponto, hospitali numine contuente, peregrinus cruor in ambitiosa lintea conspersus spumante sanie satietati superfuit conuiuarum, horrore maximo dispersorum. Ingemiscat, si quis vita digressis est dolor, huius arrogantiam facti Fabricius ille Luscinus: sciens qua animi magnitudine Democharen, vel vt quidam scribunt Niciam, ministrum repulerit regium, colloquio occultiore pollicitum, quod Pyrrhum Italiam tunc bellis saeuissimis exurentem, veneno poculis necabit infectis: scripseritque ad regem, vt ab interiore caueret obsequio. Tantum reuerentiae locum apud priscam illam iustitiam, vel hostilis mensae genialitas obtinebat. Verum excusabatur recens inusitatum facinus et pudendum necis exemplo Sertorianae: adulatoribus forsitan ignorantibus, quod vt Demosthenes perpetuum Graeciae decus adfirmat, numquam similitudine aut impunitate alterius criminis diluitur id, quod contra ac liceat arguitur factum. C. A. 374.

II. Haec per Armeniam notabiliter gesta sunt. Sapor vero post suorum pristinam cladem comperto interitu Parae, quem sociare sibi impendio conabatur, maerore graui perculsus, augenteque nostri exercitus alacritate formidinem, maiora sibi praeseminans, Arrace legato ad Principem misso, perpetuam aerumnarum causam deleri penitus suadebat Armeniam: si id

A. C. 374. displicuisset, aliud poscens, vt Hiberiae diuisione cessante, remotisque inde partis Romanae praesidiis, Aspacures solus regnare permitteretur, quem ipse praefecerat genti. Ad quae Valens in hanc respondit sententiam, nihil derogare se posse placitis ex consensu firmatis, sed ea studio curatiore defendere. Glorioso proposito contrariae regis litterae hieme iam extrema perlatae sunt, vana causantis et tumida. Adseuerabat enim non posse semina radicitus amputari discordiarum, nisi interuenissent conscii pacis foederatae cum Iouiano, quorum aliquos vita didicerat abscessisse. Ingrauescente post haec altius cura, Imperator eligere consilia quam inuenire sufficiens, id conducere rebus existimans, Victorem magistrum equitum et Vrbicium Mesopotamiae ducem ire propere iussit in Persas, responsum absolutum et vniusmodi perferentes: quod rex iustus et suo contentus, vt iactitabat, scelesto concupiscat Armeniam, ad arbitrium suum viuere cultoribus eius permissis: sed ni Sauromaci praesidia militum impertita principio sequentis anni vt dispositum est impraepedita reuerterint, inuitus ea complebit, quae sponte sua facere supersedit. Quae legatio recta quidem et libera, ni deuiasset in eo, quod absque mandatis oblatas sibi regiones in eadem Armenia suscepit exiguas. Qua regressa, aduenit Surena potestatis secundae post regem, has easdem Imperatori offerens partes, quas audacter nostri sumsere legati. Quo suscepto liberaliter et magnifice, sed parum impetrato quod poscebat remisso, parabantur magna instrumenta bellorum, vt mollita hieme Imperatore trinis agminibus perrupturo Persidem, ideoque Scytharum auxilia festina celeritate mercante. Proinde parum adeptus ea quae spe vana conceperat Sapor, vltraque solitum asperatus, quod ad expeditionem accingi rectorem compererat nostrum: iram eius conculcans Surenae dedit negotium, vt ea quae

Victor

Victor comes ſuſceperat et Vrbicius, armis repeteret A. C.
ſi quiſquam repugnaret, et milites Sauromacis praeſi- 374.
dio deſtinati malis adfligerentur extremis. Haecque vt ſtatuerat maturata confeſtim; nec emendari potuerunt nec vindicari, quia rem Romanam alius circumſteterat metus totius Gothiae, Thracias licentius perrumpentis: quae funera tunc explicari poterunt carptim, ſi ad ea quoque venerimus. Haec per Eoos agitata ſunt tractus. Quorum inter ſeriem Africanas clades, et legatorum Tripoleos manes inultos etiamtum et errantes ſempiternus vindicauit Iuſtitiae vigor, aliquoties ſerus, ſed ſcrupuloſus quaeſitor geſtorum recte vel ſecius, hoc modo. Remigius, quem populanti prouincias retulimus comiti fauiſſe Romano, poſtquam Leo in eius locum magiſter eſſe coepit officiorum, a muneribus reipublicae iam quieſcens, negotiis ſe ruralibus dedit prope Mogontiacum in genitalibus locis. Quem ibi morantem ſecurius, praefectus praetorio Maximinus reuerſum ad otium ſpernens, vt ſolebat dirae luis ritu graſſari per omnia, laedere modis quibus poterat adfectabat: vtque rimaretur plura quae latebant, Caeſarium antehac eius domeſticum, poſtea notarium Principis, raptum quae Remigius egerit, vel quantum acceperit vt Romani iuuaret actus infandos, per quaeſtionem cruentam interrogabat. Quibus ille cognitis, cum eſſet vt dictum eſt in ſeceſſu, conſcientia malorum vrgente, vel rationem formidine ſuperante calumniarum, innodato gutture laquei nexibus interiit.

III. Sequuto poſt haec anno, Gratiano adſcito in trabeae ſocietatem Equitio conſule, Valentiniano poſt vaſtatos aliquos Alamanniae pagos munimentum aedificanti prope Baſiliam, quod adpellant accolae Robur, offertur praefecti relatio Probi, docentis Illyrici clades. Quibus ille, vt cunctatorem decuerat ducem, examinatius lectis, attonitus cogitationibus anxiis, Pa-

A. C. terniano notario miſſo negotium ſcrupuloſa quaeſiuit
374. indagine: moxque veris per eum nuntiis geſtorum acceptis, euolare protinus feſtinabat, auſos temerare limitem barbaros primo fragore vt mente conceperat oppreſſurus armorum. Quia igitur abeunte autumno multa impediebant et aſpera, adnitebantur omnes per regiam optimates, vt aduſque principium veris oratum eum pertinerent et exoratum: primum durata pruinis itinera, vbi nec adultae in paſtum herbae reperirentur, nec caetera vſui congrua, penetrari non poſſe firmantes: dein vicinorum Galliis regum immanitatem, maximeque omnium Macriani vt formidati tunc praetendentes, quem conſtabat impacatum relictum, etiam ipſa vrbium moenia tentaturum. Haec memorantes addentesque vtilia, reduxere eum in meliorem ſententiam: ſtatimque vt conducebat rei communi, prope Mogontiacum blandius rex antedictus accitur, procliuis ipſe quoque ad excipiendum foedus, vt adparebat. Et venit immane quo quantoque flatu diſtentus, vt futurus arbiter ſuperior pacis: dieque praedicto colloquii ad ipſam marginem Rheni caput altius erigens ſtetit, hincinde ſonitu ſcutorum intonante gentilium. Contra Auguſtus adſcenſis amnicis lembis, ſaeptus ipſe quoque multitudine caſtrenſium ordinum, tutius prope ripas acceſſit, ſignorum fulgentium nitore conſpicuus: et immodeſtis geſtibus murmureque barbarico tandem ſedato, poſt dicta et audita vltro citroque verſus, amicitia media ſacramenti fide firmatur. Hiſque perfectis diſceſſit turbarum rex artifex delenitus, futurus nobis deinceps ſocius: et dedit poſtea advſque vitae tempus extremum, conſtantis in concordiam animi facinorum documentum pulchrorum. Periit autem in Francia poſtea: quam dum interneciue vaſtando perrumpit auidius, oppetiit Mellobaudis bellicoſi regis inſidiis circumuentus. Poſt foedus tamen

ſol-

sollemni ritu impletum, Treueros Valentinianus ad hiberna discessit. A. C. 374.

IV. Haec per Gallias et latus agebantur Arctoum. At in Eois partibus alto externorum silentio intestina pernicies augebatur per Valentis amicos et proximos, apud quos honestate vtilitas erat antiquior. Nauabatur enim opera diligens, vt homo rigidus audire cupiens lites, a studio iudicandi reuocaretur, metu ne ita vt Iuliani temporibus defensione innocentia respirante, frangeretur potentium tumor adsumpta licentia latius solitus euagari. Ob haec et similia concordi consensu dehortantibus multis, maximeque Modesto praefecto praetorio regiorum arbitrio spadonum exposito, et subagreste ingenium nullis vetustatis lectionibus expolitum coacto vultu fallente, et adserente quod infra imperiale columen causarum essent minutiae priuatarum: ille ad humiliandam celsitudinem potestatis negotiorum examina spectanda instituta esse arbitratus, vt monebat, abstinuit penitus, laxauitque rapinarum fores: quae roborantur indies iudicum aduocatorumque prauitate sententium paria: qui tenuiorum negotia militaris rei rectoribus, vel intra palatium validis venditantes, aut opes, aut honores quaesiuere praeclaros. Hanc professionem oratorum forensium, iure πολιτικῆς μορίȣ εἴδωλον, id est ciuilitatis particulae vmbram, vel adulationis partem quartam esse definit amplitudo Platonis: Epicurus autem κακοτεχνίαν nominans, inter artes numerat malas. Tisias suasionis opificem esse memorat, adsentiente Leontino Gorgia. Quam a veteribus ita determinatam, orientalium quorumdam versutia adusque bonorum extulit odium: vnde etiam retinaculis temporis praestituti frenatur. Ergo absolutis super eius indignitate paucis, quam in illis partibus agens expertus sum, ad coeptorum cursum regrediar institutum. Florebant elegantiae priscae patrociniis tribunalia: cum oratores

C. A. concitae facundiae, attenti ſtudiis doctrinarum, inge-
374. nio, fide, copiis ornamentiſque dicendi pluribus eminebant: vt Demoſthenes, quo dicturo concurſus audiendi cauſa ex tota Graecia fieri ſolitos, monumentis Atticis continetur: et Calliſtratus, quem nobilem illam ſuper Oropo cauſam (qui locus in Euboea eſt) perorantem, idem Demoſthenes Academia cum Platone relicta ſectatus eſt: vt Hyperides, et Aeſchines, et Andocides, et Dinarchus, et Antiphon ille Rhamnuſius, quem ob defenſum negotium omnium primum antiquitas prodidit accepiſſe mercedem. Nec minus apud Romanos Rutilii, et Galbae, et Scauri, vita, moribus, frugalitateque ſpectati, et poſtea per varias aeui ſequentis aetates cenſorii, et conſulares multi, et triumphales, Craſſi et Antonii, et cum Philippis Scaeuolae aliique numeroſi, poſt exercitus proſperrime ductos, poſt victorias et tropaea, ciuilibus ſtipendiorum officiis floruerunt: laureaſque fori ſpecioſis certaminibus occupantes, ſummis gloriae honoribus fruebantur. Poſt quos excellentiſſimus omnium Cicero, orationis imperioſae fluminibus ſaepe depreſſos aliquos iudiciorum eripiens flammis: *non defendi homines ſine vituperatione fortaſſe poſſe; negligenter defendi ſine ſcelere non poſſe* firmabat. At nunc videre eſt per Eoos omnes tractus violenta et rapaciſſima genera hominum per fora omnia volitantium, et ſubſidentium diuites domus, vt Spartanos canes aut Cretas, veſtigia ſagacius colligendo, ad ipſa cubilia peruenire cauſarum. In his primus eſt coetus eorum, qui ſeminando diuerſa iurgia per vadimonia mille iactantur, viduarum poſtes et orborum limina deterentes, et aut inter diſcordantes amicos aut propinquantes vel adfines, ſi ſimultatum leuia ſenſerint receptacula, odia ſtruentes infeſta: in quibus aetatis progreſſu non vt aliorum vitia intepeſcunt, ſed magis magiſque roborantur: inter rapinas inſatiabiles inopes,

ad

ad capiendam verſutis orationibus iudicum fidem, A. C.
quorum nomen ex Iuſtitia natum eſt, ſicam ingenii 374.
deſtringentes. Horum obſtinatione libertatem temeritas, conſtantiam audacia praeceps, eloquentiam inanis quaedam imitatur fluentia loquendi: quarum artivm ſcaeuitate, vt Tullius adſeuerat, nefas eſt religionem decipi iudicantis. Ait enim: *Cumque nihil tam incorruptum eſſe debeat in republica quam ſuffragium, quam ſententia; non intelligo cur qui ea pecunia corruperit, poena dignus ſit: qui eloquentia, laudem etiam ferat. Mihi quidem hoc plus mali facere videtur, qui oratione, quam qui pretio iudicem corrumpit: quod pecunia corrumpere prudentem nemo poteſt; dicendo poteſt.* Secundum eſt genus eorum, qui iuris profeſſi ſcientiam, quam repugnantium ſibi legum aboleuere diſcidia, velut vinculis ori impoſitis reticentes, iugi ſilentio vmbrarum ſunt ſimiles propriarum. Hi velut fata natalicia praemonſtrantes, aut Sibyllae oraculorum interpretes, vultus grauitate ad habitum compoſita triſtiorem, ipſum quoque venditant quod oſcitantur. Hi vt altius videantur iura callere, Trebativm loquuntur, et Caſcellium, et Alfenum, et Auruncorum Sicanorumque iamdiu leges ignotas, cum Euandri matre abhinc ſaeculis obrutas multis. Et ſi voluntate matrem tuam finxeris occidiſſe, multas tibi ſuffragari abſolutionem lectiones reconditas pollicentur, ſi te ſenſerint eſſe nummatum. Tertius eorum eſt ordo, qui vt in profeſſione turbulenta clareſcant, ad expugnandam veritatem ora mercenaria procudentes, per proſtitutas frontes vileſque latratus quo velint aditus ſibi patefaciunt crebros: qui inter ſollicitudines iudicum per multa diſtentas inreſolubili nexu vincientes negotia, laborant vt omnis quies litibus implicetur, et nodoſis quaeſtionibus de induſtria iudicia circumſcribunt: quae cum recte procedunt, delubra ſunt aequitatis: cum deprauantur, foueae fallaces

A. C. et caecae: in quas ſi captus ceciderit quiſquam, non 374. niſi per multa exſiliet luſtra, aduſque ipſas medullas exſuctus. Quartum atque poſtremum eſt genus impudens, peruicax, et indoctum, eorum qui cum immature e litterariis eruperint ludis, per angulos ciuitatum diſcurrunt, mimiambos non cauſarum remediis congrua commentantes, fores diuitum deterendo, coenarum ciborumque aucupantes delicias exquiſitas. Qui cum ſemel vmbraticis lucris, et inhiandae vndique pecuniae ſeſe dediderint, litigare fruſtra quoslibet innocentes hortantur: et ad defendendam cauſam admiſſi, quod raro contingit, ſuſcepti nomen et vim negotii ſub ore diſceptatoris inter ipſos conflictuum articulos inſtruuntur, circumloquutionibus indigeſtis ita ſcatentes, vt colluuionis taeterrimae audire exiſtimes vlulabili clamore Therſiten. Cum autem ad inopiam muniendarum venerint allegationum, ad effrenatam deflectunt conuiciandi licentiam: quo nomine, ob adſidua in perſonas honorabiles probra, diebus dictis aliquoties ſunt damnati: e quibus ita ſunt rudes nonnulli, vt numquam ſe codices habuiſſe meminerint. Et ſi in circulo doctorum auctoris veteris inciderit nomen, piſcis aut edulii peregrinum eſſe vocabulum arbitrantur: ſi vero aduena quiſquam inuſitatum ſibi antea Marcianum verbo tenus quaeſierit oratorem, omnes confeſtim Marcianos adpellari ſe fingunt. Nec iam fas vllum prae oculis habent: ſed tamquam auaritiae venumdati et vſucapti, nihil praeter interminatam petendi licentiam norunt. Et ſi quem ſemel intra retia ceperint, caſſibus mille impedicant, per morborum ſimulationem viciſſim conſulto ceſſantes: vtque peruulgati iuris proferatur lectio vana, ſeptem vendibiles introitus praeparant, dilationum examina longiſſima contexentes. Et cum nudatis litigatoribus dies ceſſerint, et menſes, et anni, tandem obtrita vetuſtate controuerſia intromiſſa, ipſa

capita

capita ſplendoris ingreſſa alia ſecum aduocatorum A. C.
ſimulacra inducunt. Cumque intra cancellorum venerint 374.
ſaepta, et agi coeperint alicuius fortunae vel ſalus, atque laborari debeat vt ab inſonte gladius, vel calamitoſa detrimenta pellantur, corrugatis hincinde frontibus, brachiiſque hiſtrionico geſtu formatis, vt concionaria Gracchi fiſtula poſt occipitium deſit, conſiſtitur altrinſecus diu: tandemque ex praemeditato colludio, per eum qui eſt in verba fidentior, ſuaue quoddam principium dicendi exſeritur, Cluentianae vel pro Cteſiphonte orationum aemula ornamenta promittens: et in eam concluſionem cunctis finem cupientibus deſinit, vt nondum ſe patroni poſt ſpeciem litis triennium editam cauſentur inſtructos: ſpatioque prorogati temporis impetrato, quaſi cum Antaeo vetere colluctati, perſeueranter flagitant pulueris periculoſi mercedes. Verumtamen haec cum ita ſint, non deſunt aduocatis incommoda plurima, parum ſuſtinenda recte victuro. Namque ſellulariis quaeſtibus inescati, inter ſe hoſtiliter diſſident, et rupta maledicendi ferocia, vt dictum eſt, multos offendunt: quam tunc effutiunt, cum commiſſarum ſibi cauſarum infirmitatem rationibus validis conuallare non poſſunt. Et iudices patiuntur interdum doctos ex Philiſtionis aut Aeſopi cauillationibus, quam ex Ariſtidis illius iuſti vel Catonis diſciplina productos: qui aere graui mercati publicas poteſtates, vt creditores moleſti opes cuiuſquemodi fortunae rimantes, alienis gremiis excutiunt praedas. Ad vltimum id habet cauſidicina cum caeteris metuendum et graue, quod hoc ingenitum eſt paene litigantibus cunctis, vt cum iurgia mille caſibus cadant, accidentia ſecus in poteſtate eſſe exiſtiment patronorum: et omnem certaminum exitum iiſdem ſoleant adſignare, et non vitiis rerum, aut iniquitati aliquoties diſceptantium, ſed ſolis defenſantibus iraſcantur. Verum vnde huc declinauimus reuertamur.

A. C. 374. V. Pubescente iam vere Valentinianus a Treueris motus, per nota itinera gradu celeri contendebat: eique regiones aduentanti quas petebat, legatio Sarmatarum offertur: pedibusque eius prostrata, orabat pacifica prece, vt propitius veniret et lenis, nullius diri facinoris participes populares suos inuenturus aut conscios. Quibus saepe eadem iterantibus, hactenus perpensa deliberatione respondit, haec in locis vbi dicuntur admissa, quaerenda verissimis documentis et vindicanda. Cumque exinde Carnuntum Illyriorum oppidum introisset, desertum quidem nunc et squalens, sed ductori exercitus perquam opportunum, vbi fors copiam dedisset aut ratio, e statione proxima reprimebat barbaricos adpetitus. Et quamquam terrori cunctis erat, dum sperabatur vt acer et vehemens mox iudices damnari iussurus, quorum perfidia vel secessione Pannoniarum nudatum est latus: cum illuc venisset, ita intepuit, vt neque in Gabinii regis inquireret necem, neque inusta reipublicae vulnera quo sinente vel agente segnius euenissent, accuratius vestigaret: eo videlicet more, quo erat seuerus in gregariis corrigendis, remissior erga maiores fortunas vel verbis asperioribus incessendas. Solum tamen incitato petebat odio Probum, numquam ex quo eum viderat, minari desinens vel mitescens: cuius rei causae nec obscurae fuerunt, nec leues. Hic praefecturam praetorio tunc primitus nactus, eamque multis atque vtinam probabilibus modis in longum proferre gestiens, non vt prosapiae suae claritudo monebat, plus adulationi quam verecundiae dedit. Contemplatus enim propositum Principis, quaerendae vndique pecuniae vias absque iustorum iniustorumque discretione scrutantis, errantem non reducebat ad aequitatis tramitem, vt saepe moderatores fecere tranquilli: sed ipse quoque flexibilem sequebatur atque transuersum. Vnde graues obedientium casus, exitialia prouisorum nomi-

nomina titulorum, iuxta opulentas et tenues eneruatas succidere fortunas, argumentis aliis post validioribus aliis, vsu laedendi reperiente longaeuo. Denique tributorum onera vectigaliumque augmenta multiplicata, optimatum quosdam vltimorum metu exagitatos mutare compulerunt sedes: et flagitantium ministrorum amaritudine quidam expressi, cum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini: e quibus aliquos cum vitae iam taederet et lucis, suspendiorum exoptata remedia consumpserunt. Haec ita illecebrosius atque inhumanius agi loquebatur quidem pertinax rumor: Valentinianus vero tamquam auribus cera illitis ignorabat, indifferenter quidem lucrandi vel ex rebus minimis auidus, idque tantum cogitans quod offerebatur; parsurus tamen fortasse Pannoniis, si haec ante ingemiscenda compendia comperisset, quae nimium sero tali didicit casu. Ad prouincialium residuorum exemplum etiam Epirotae acturos sibi gratias a praefecto mittere compulsi legatos, Iphiclem quemdam philosophum, spectatum robore pectoris hominem, adegere non sponte propria pergere ad id munus implendum. Qui cum Imperatorem vidisset, agnitus aduentusque sui causam interrogatus, Graece respondit: atque vt philosophus veritatis professor, quaerente curatius Principe, si hi qui misere, ex animo bene sentiunt de praefecto; gementes, inquit, et inviti. Quo ille verbo tamquam telo perculsus, actus eius vt sagax bestia rimabatur, genuino percunctando sermone quos noscitabat: vbinam ille esset verbi gratia honore ante suos excellens et nomine, vel ille dives, aut alius ordinis primus. Cumque disceret perisse aliquem laqueo, abisse alium trans mare, consciuisse sibi alium mortem, aut plumbo vita erepta exstinctum: in immensum excanduit, vrente irarum nutrimenta tunc officiorum magistro Leone, pro nefas! ipso quoque praefecturam, vt e celsiore scopulo caderet,

A. C. 374.

A. C. caderet, adfectante: quam si adeptus rexisset, prae his
375. quae erat ausurus, administratio Probi ferebatur in caelum. Agens itaque apud Carnuntum Imperator, per continuos tres menses aestiuos arma parabat et alimenta, si qua fors secundasset, peruasurus opportune Quados, tumultus atrocis auctores: in quo oppido Faustinus, filius sororis Iuuentii praefecti praetorio, notarius militans, Probo spectante negotium, carnificis manu peremptus est post tormenta: vocatus in crimen, quod asinum occidisse dicebatur ad vsum artium secretarum, vt adserebant quidam vrgentes: vt [autem aiebat ille, ad imbecillitatem firmandam fluentium] capillorum. Alio quoque in eum perniciose composito, quod petente per iocum quodam Nigrino vt eum notarium faceret, exclamauit ille hominem ridens, *Fac me Imperatorem, si id volueris impetrare.* Hocque ludibrio inique interpretato, et Faustinus ipse, et Nigrinus, et alii sunt interfecti. Praemisso igitur Merobaude cum militari peditum manu quam regebat, ad vastandos cremandosque barbaricos pagos, comite adiuncto Sebastiano, Valentinianus Acincum propere castra commouit: nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, et contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados, speculantes quidem ex diruptis montibus eius aduentum, quo plerique ancipites incertique accidentium cum suis caritatibus secesserunt: sed stupore defixos, cum in regionibus suis, contra quam opinabantur, augusta cernerent signa. Progressus ergo coacto gradu inquantum res tulit, iugulataque aetate promiscua, quam etiamtum palantem subitus occupauit excursus, et tectis combustis, rediit cum incolumibus cunctis quos duxerat secum: itidemque apud Acincum moratus autumno praecipiti, per tractus conglaciari frigoribus adsuetos commoda quaerebat hiberna: nullaque sedes idonea reperiri praeter Sabariam poterat, quamuis eo inua-

inualidam tempore adſiduiſque malis adflictam. Vnde hoc etiamſi magni intererat paulliſper ſequeſtrato, impigre motus, peragrata fluminis ripa, caſtriſque praeſidio competenti munitis atque caſtellis, Bregitionem peruenit: ibique diu compoſitum ad quietem Principis fatum ſortem denuntiabat ei ſupremam prodigiis ingerentibus multis. Namque diebus ante pauciſſimis ruinas fortunarum indicantia celſarum, arſere crinita ſidera cometarum, quorum originem ſupra docuimus. Ante apud Sirmium repentino fragore nubium fulmen excuſſum, palatii et curiae partem incendit et fori: et apud Sabariam eodem adhuc conſtituto, bubo culminibus regii lauacri inſidens, occentansque funebria, nulla iacientium ſagittas et lapides contemplabili dextera cadere potuit, certatim licet ardenti ſtudio petebatur. Item cum ab vrbe praedicta tenderet ad procinctum, per portam voluit vnde introiuit exire, vt omen colligeret quod cito remeabit ad Gallias. Cumque locus adgeſtis ruderibus neglectus purgatur, lapſam forem ferratam quae exitum obſerauit, multitudo remouere non potuit viribus magnis eniſa: et dum fruſtra tereret diem, coactus per aliam egreſſus eſt portam. Nocteque quam lux ereptura eum vita ſequuta eſt, vt per quietem ſolet, videbat coniugem ſuam abſentem ſedere, paſſis capillis, amictu ſqualenti contectam: quam aeſtimari dabatur Fortunam eius eſſe, cum taetro habitu iam diſceſſuram. Progreſſus deinde matutinus contractiore vultu ſubtriſtis, cum eum oblatus non ſuſciperet equus, anteriores pedes praeter ſtratorem erigens in ſublime: innata feritate concitus, vt erat immanis, dexteram ſtratoris militis iuſſit abſcidi, quae eum inſilientem iumento pulſerat conſueto: periſſetque cruciabiliter innocens iuvenis, ni tribunus ſtabuli Cerealis dirum nefas cum ſui periculo diſtuliſſet.

A. C. 375.

VI. Poſt

A. C. 375. VI. Post haec Quadorum venere legati, pacem cum praeteritorum oblitteratione suppliciter obsecrantes: quam vt adipisci sine obstaculo possent, et tirocinium et quaedam vtilia rei Romanae pollicebantur. Quos quoniam suscipi placuit, et redire indutiis quae poscebantur indultis (quippe eos vexari diutius nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebantur) in consistorium Equitio vadente sunt intromissi. Cumque membris incuruatis starent metu debiles et praestricti, docere iussi quae ferebant, vsitatas illas causationum species iurandi fidem addendo firmabant: nihil ex communi mente procerum gentis delictum adseuerantes in nostros, sed per extimos quosdam latrones amnique confines euenisse quae inciuiliter gesta sunt: etiam id quoque addendo vt sufficiens ad facta purganda firmantes, quod munimentum exstrui coeptum nec iuste nec opportune, ad ferociam animos agrestes accendit. Ad haec Imperator ira vehementi perculsus, et inter exordia respondendi tumidior, increpabat obiurgatorio sonu nationem omnem, vt beneficiorum immemorem et ingratam. Paullatimque lenitus [et ad molliora] propensior, tamquam ictus e caelo, vitalique via voceque simul obstricta, suffectus igneo lumine cernebatur: erumpente subito sanguine, letali sudore perfusus, ne laberetur spectantibus et vilibus, concursu ministrorum vitae secretioris ad conclaue ductus est intimum. Vbi locatus in lecto, exiguas spiritus reliquias trahens, nondum intelligendi minuto vigore, cunctos agnoscebat adstantes, quos cubicularii, ne quis eum necatum suspicaretur, celeritate maxima corrogarant. Et quoniam viscerum flagrante compage laxanda erat necessario vena, nullus inueniri potuit medicus hanc ob causam, quod eos per varia sparserat, curaturos militem pestilentiae morbo tentatum. Vnus tamen repertus, venam eius iterum saepiusque pungendo, ne guttam quidem cruo-

ris elicere potuit, internis nimietate calorum ambu- A. C.
ſtis: vel vt quidam exiſtimabant, arefactis ideo mem- 375.
bris, quod meatus aliqui, quos haemorrhoidas nunc adpellamus, obſerati ſunt gelidis frigoribus concruſtati. Senſit immenſa vi quadam vrgente morborum, vltimae neceſſitatis adeſſe praeſcripta: dicereque conatus aliqua vel mandare, vt ſingultus ilia crebrius pulſans, ſtridorque dentium et brachiorum motus velut caeſtibus dimicantium indicabat, iam ſuperatus liuentibusque maculis interfuſus, animam diu colluctatam efflauit, aetatis quinquageſimo anno et quinto; imperii, minus centum dies, ſecundo et decimo.

VII. Replicare nunc eſt opportunum, vt aliquoties fecimus, et ab ortu primigenio patris huiuſce Principis aduſque ipſius obitum actus eius diſcurrere per epilogos breues, nec vitiorum praetermiſſo diſcrimine vel bonorum, quae poteſtatis amplitudo monſtrauit, nudare ſolita ſemper animorum interna. Natus apud Cibalas Pannoniae oppidum Gratianus maior ignobili ſtirpe, cognominatus eſt a pueritia prima Funarius, ea re quod nondum adultus venalem circumferens funem, quinque militibus eum rapere ſtudio magno conatis nequaquam ceſſit: aemulatus Crotoniatem Milonem, cui mala ſaepe cohaerenter laeua manu retinenti vel dextra, nulla vmquam virium fortitudo abſtraxit. Ob ergo validi corporis robur, et peritiam militum more luctandi notior multis, poſt dignitatem protectoris atque tribuni, comes praefuit rei caſtrenſi per Africam: vnde furtorum ſuſpicione contactus, digreſſusque, multo poſtea pari poteſtate Britannum rexit exercitum, tandemque honeſte ſacramento ſolutus, reuertit ad larem: et agens procul a ſtrepitu, multatione bonorum adflictus eſt a Conſtantio hoc nomine, quod ciuili flagrante diſcordia, hoſpitio dicebatur ſuſcepiſſe Magnentium, per agrum ſuum ad propoſita feſtinantem. Cuius meritis Valentinianus

ab

A. C. ab ineunte adulescentia commendabilis, contextu sua-
375. rum quoque suffragante virtutum, indutibus imperatoriae maiestatis apud Nicaeam ornatus, in Augustum collegium fratrem Valentem adsciuit, vt germanitate ita concordia sibi iunctissimum, inter probra medium et praecipua, quae loco docebimus competenti. Igitur Valentinianus post periculorum molestias plures dum esset priuatus emensas, imperitare exorsus, arces prope flumina sitas et vrbes, et Gallias petiit Alamannicis patentes excursibus, reuiuiscentibus erectius cognito Principis Iuliani interitu, quem post Constantem solum omnium formidabant. Ideo autem etiam Valentinianus merito timebatur, quod auxit et exercitus valido supplemento, et vtrobique Rhenum celsioribus castris muniuit atque castellis, ne latere vsquam hostis ad nostra se proripiens possit. Vtque multa praetereamus quae egit moderatoris auctoritate fundati, quaeque per se vel duces correxit industrios: post Gratianum filium in societatem suae potestatis adsumptum, Vithigabium regem Alamannorum Vadomario genitum, adulescentem in flore primo genarum nationes ad tumultus cientem et bella, clam, quia non potuit aperte, confodit: et Alamannis congressus prope Solicinium locum, vbi insidiis paene perierat circumventus, ad exitium vltimum delere potuit vniuersos, ni paucos velox effugium tenebris amandasset. Inter haec tamen caute gesta, iam conuersos ad metuendam rabiem Saxonas, semper quolibet inexplorato ruentes, delatosque tunc ad terrestres tractus, quorum spoliis paene redierant locupletes, malefido quidem sed vtili commento peremit, praeda raptoribus vi fractis excussa. Itidemque Britannos, cateruas superfusorum hostium non ferentes, spe meliorum adsumpta, in libertatem et quietem restituit placidam, nullo paene redire permisso grassatorum ad sua. Efficacia pari Valentinum quoque Pannonium exsulem, per has prouincias molientem

tem otium turbare commune, antequam negotium A. C.
efferuesceret, oppressit. Africam deinde malo repentino 375.
perturbatam discriminibus magnis exemit: cum voraces militarium fastus ferre nequiens Firmus, ad omnes dissensionum motus perflabiles gentes Mauricas concitasset. Similique fortitudine clades ingemiscendas Illyrici vindicasset, ni morte praeuentus reliquisset rem seriam imperfectam. Ac licet opera praestabilium ducum haec quae retulimus consummata sunt: tamen ipsum quoque satis constat, vt erat expeditae mentis vsuque castrensis negotii diuturno firmatus, egisse complura: inter quae illud elucere clarius potuit, si Macrianum regem ea tempestate terribilem, viuum capere potuisset, vt industria magna tentarat, postquam eum euasisse Burgundios, quos ipse admouerat Alamannis, maerens didicisset et tristis.

VIII. Haec super actibus Principis breui sunt textu percursa: nunc confisi, quod nec metu nec adulandi foeditate constricta posteritas, incorrupta praeteritorum solet esse spectatrix, summatim eius numerabimus vitia, post et praecipua narraturi. Adsimulauit nonnumquam clementiae speciem, cum esset in acerbitatem naturae calore propensior: oblitus profecto, quod regenti imperium omnia nimia velut proceri scopuli sunt deuitanda. Nec enim vsquam reperitur miti coercitione contentus, sed aliquoties quaestiones multiplicari iussisse cruentas, post interrogationes funestas nonnullis adusque discrimina vitae vexatis: et ita erat effusior ad nocendum, vt nullum aliquando damnatorum capitis eriperet morte subscriptionis elogio leni, cum id etiam Principes interdum fecere saeuissimi. Atqui potuit exempla multa contueri maiorum, et imitari peregrina atque interna humanitatis et pietatis, quas sapientes consanguineas virtutum esse definiunt bonas: e quibus haec sufficiet poni. Artaxerxes

A. C. 375. Perſarum ille rex potentiſſimus, quem Macrochira membri vnius longitudo commemorauit, ſuppliciorum varietates quas natio ſemper exercuit cruda, lenitate genuina caſtigans, tiaras ad vicem capitum quibuſdam noxiis amputabat: et ne ſecaret aures more regio pro delictis, ex galeris fila pendentia praecidebat: quae temperantia morum ita tolerabilem eum fecit et verecundum, vt adnitentibus cunctis multos et mirabiles actus impleret Graecis ſcriptoribus celebratos. Praeneſtino praetore, qui bello quodam Samnitico properare iuſſus ad praeſidium venerat ſegnius, ad crimen diluendum exhibito, Papirius Curſor ea tempeſtate dictator ſecurem per lictorem expediri, homineque abiecta purgandi ſe fiducia ſtupefacto, viſum prope fruticem iuſſit abſcidi: hocque ioci genere caſtigatum eum abſoluit, non ideo contemptus, vt qui bella diuturna per ſe ſuperauit et grauia, ſolus ad reſiſtendum aptus Alexandro Magno, ſi calcaſſet Italiam, aeſtimatus. Haec forſitan Valentinianus ignorans, minimeque reputans adflicti ſolatia ſtatus ſemper eſſe lenitudinem Principum, poenas per ignes augebat et gladios: quod vltimum in aduerſis rebus remedium pietas reperit maiorum, vt Iſocratis memorat pulchritudo: cuius vox eſt perpetua docentis, ignoſci debere interdum armis ſuperato rectori, quam iuſtum quid ſit ignoranti. Vnde motum exiſtimo Tullium praeclare pronuntiaſſe, cum defenderet Oppium: *Etenim multum poſſe ad ſalutem alterius, honori multis; parum potuiſſe ad exitium, probro nemini vmquam fuit.* Auiditas plus habendi ſine honeſti prauique differentia, et indagandi quaeſtus varios per alienae vitae naufragia, exundauit in hoc Principe flagrantius adoleſcens. Quam quidam praetendentes Imperatorem Aurelianum, purgare tentabant, id adfirmando, quod vt ille poſt Gallienum et lamentabiles reip. caſus exinanito aerario, torrentis ritu ferebatur in diuites: ita hic

hic quoque poſt procinctus Parthici clades magnitudine indigens impenſarum, vt militi ſupplementa ſuppeterent et impendium, crudelitati cupiditatem opes nimias congerendi miſcebat: diſſimulans ſcire, quod ſunt aliqua quae fieri non oportet, etiamſi licet; Themiſtoclis illius veteris diſſimilis: qui cum poſt pugnam agminaque deleta Perſarum licenter obambulans, armillas aureas vidiſſet humi proiectas et torquem: *Tolle*, inquit, *haec*, ad comitum quemdam prope adſtantem, *vere quia Themiſtocles non es:* quodlibet ſpernens in duce magnanimo lucrum. Huius exempla continentiae ſimilia plurima in Romanis exuberant ducibus: quibus omiſſis, quoniam non ſunt perfectae virtutis indicia (nec enim aliena non rapere laudis eſt) vnum ex multis conſtans innocentiae vulgi veteris ſpecimen ponam. Cum proſcriptorum locupletes domus diripiendas Romanae plebi Marius dediſſet et Cinna, vulgi rudes animi, ſed humana ſoliti reſpectare, alienis laboribus pepercerunt: vt nullus egens reperiretur aut infimus, qui de ciuili luctu fructum contrectare pateretur ſibi conceſſum. Inuidia praeter haec antedictus medullitus vrebatur: et ſciens pleraque vitiorum imitari ſolere virtutes; memorabat adſidue, ſeueritatem rectae poteſtatis eſſe indiuiduam ſociam. Vtque ſunt dignitatum apices maximi licere ſibi cuncta exiſtimantes, et ad ſupplicandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati, bene veſtitos oderat et eruditos, et opulentos, et nobiles: et fortibus detrahebat, vt ſolus videretur bonis artibus eminere: quo vitio exarſiſſe Principem legimus Hadrianum. Arguebat hic idem Princeps timidos ſaepius, maculoſos tales adpellans et ſordidos, et intra ſortem humilem amandandos: ad pauores irritos aliquoties abiectius pallens, et quod nuſquam erat ima mente formidans. Quo intellecto magiſter officiorum Remigius, cum eum ex incidentibus ira feruere

A. C. 375.

 ſen-

A. C. 375. ſentiret, fieri motus quoſdam barbaricos inter alia ſubſerebat: hocque ille audito, quia timore mox frangebatur, vt Antoninus Pius erat ſerenus et clemens. Iudices numquam conſulto malignos elegit: ſed ſi ſemel promotos agere didicit immaniter, Lycurgos inueniſſe ſe praedicabat et Caſſios, columina Iuſtitiae priſca: ſcribenſque hortabatur adſidue, vt noxas vel leues acerbius vindicarent. Nec adflictis, ſi fors ingruiſſet inferior, erat vllum in Principis benignitate perfugium: quod ſemper vt agitato mari iactatis, portus patuit exoptatus. *Finis enim iuſti imperii*, vt ſapientes docent, *vtilitas obedientium aeſtimatur et ſalus.*

IX. Conſentaneum eſt venire poſt haec ad eius actus ſequendos recte ſentientibus et probandos: cum quibus ſi reliqua temperaſſet, vixerat vt Traianus et Marcus. In prouinciales admodum parcus, tributorum vbique molliens ſarcinas: oppidorum et limitum conditor tempeſtiuus: militaris diſciplinae cenſor eximius, in hoc tantum deerrans, quod cum gregariorum etiam leuia puniret errata, potiorum ducum flagitia progredi ſinebat in maius, ad querelas in eos motas aliquoties obſurdeſcens: vnde Britannici ſtrepitus, et Africanae clades, et vaſtitas emerſit Illyrici. Omni pudicitiae cultu domi caſtus et foris, nullo contagio conſcientiae violatus obſcenae, nihil inceſtum: hancque ob cauſam tamquam retinaculis petulantiam frenarat aulae regalis: quod cuſtodire facile potuit, neceſſitudinibus ſuis nihil indulgens, quas aut in otio reprimebat, aut mediocriter honorauit, abſque fratre: quem temporis compulſus anguſtiis, in amplitudinis ſuae ſocietatem adſumpſit. Scrupuloſus in deferendis poteſtatibus celſis: nec imperante eo prouinciam nummularius rexit, aut adminiſtratio venumdata, niſi in ter [initia] vt ſolent occupationis ſpe vel impune quaedam ſceleſta committi. Ad inferenda propulſandaque bella ſollertiſſimus, cautus; aeſtu Martii pulueris induratus;

duratus; boni prauique ſuaſor et diſſuaſor admodum A. C.
ſprudens, militaris rei ordinum ſcrutantiſſimus: ſcri- 375.
bens decore venuſteque pingens et fingens, et nouorum inuentor armorum: memoria ſermoneque incitato quidem, ſed raro, facundiae proximo vigens; amator munditiarum, laetuſque non profuſis epulis ed excultis. Poſtremo hoc moderamine principatus inclaruit, quod inter religionum diuerſitates medius ſtetit, nec quemquam inquietauit, neque vt hoc coleretur imperauit aut illud: nec interdictis minacibus ſubiectorum ceruicem ad id quod ipſe coluit inclinabat, ſed intemeratas reliquit has partes, vt reperit. Corpus eius lacertoſum et validum, capilli fulgor coloriſque nitor, cum oculis caeſiis ſemper obliquum intuentis et toruum, atque pulchritudo ſtaturae, lineamentorumque recta compago, maieſtatis regiae decus implebat.

X. Poſt conclamata Imperatoris ſuprema, corpusque curatum ad ſepulturam, vt miſſum Conſtantinopolim inter diuorum reliquias humaretur: ſuſpenſo inſtante procinctu, anceps rei timebatur euentus cohortibus Gallicanis, quae non ſemper dicatae legitimorum Principum fidei, velut imperiorum arbitrae, auſurae nouum quiddam in tempore ſperabantur: hoc tentandae nouitati res adiuuante, quod geſtorum ignarus etiamtum Gratianus agebat tum apud Treueros, vbi profecturus eum morari diſpoſuerat pater. Cum negotium in his eſſet anguſtiis, et tamquam in eadem naui futuri periculorum ſi accidiſſent participes, omnes eadem formidarent: ſedit ſummatum conſilio, auulſo ponte, quem compaginarat ante neceſſitas inuadens terras hoſtiles, vt ſuperſtitis Valentiniani mandato Merobaudes protinus acciretur. Hocque ille, vt erat ſollertis ingenii, quod euenerat ratus, aut forte doctus ab eo per quem vocabatur, rupturum concordiae iura Gallicanum militem ſuſpicatus, miſſam ad ſe teſ-

A. C. 375. ſeram finxit redeundi cum eo ad obſeruandas Rheni ripas, quaſi furore barbarico crudeſcente: vtque erat ſecrete mandatum, Sebaſtianum Principis adhuc ignorantem exceſſum, longius amandauit, quietum quidem virum et placidum, ſed militari fauore ſublatum, ideo maxime tunc cauendum. Reuerſo itaque Merobaude, altiore cura proſpectum, expedito conſilio Valentinianus puer defuncti filius tum quadrimus, vocaretur in Imperium cooptandus, centeſimo lapide diſparatus degensque cum Iuſtina matre in villa quam Murocinctam adpellant. Hocque concinenti omnivm ſententia confirmato, Cerealis auunculus eius ocivs miſſus, eumdem puerum lectica impoſitum duxit in caſtra: ſextoque die poſt parentis obitum Imperator legitime declaratus, Auguſtus nuncupatur more ſollemni. Et licet cum haec agerentur, Gratianum indigne laturum exiſtimantes, abſque ſui permiſſu Principem alium inſtitutum: poſtea metus ſollicitudine diſcuſſa vixere ſecurius, quod ille, vt erat beniuolus et peritus, conſanguineum pietate nimia dilexit et educauit.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER XXXI.

Caedis Valentis A. et cladis a Gothis inferendae prodigia. I. *De Hunnorum, et Alanorum, aliarumque Scythiae Asiaticae gentium sedibus et moribus.* II. *Hunni Alanos Tanaitas armis aut pactis sibi adiungunt, Gothosque inuadunt, ac suis sedibus pellunt.* III. *Pars maior Gothorum cognomine Theruingorum finibus suis expulsa permissu Valentis a Romanis transportatur in Thraciam, obsequium et auxilia pollicita. Greuthungi quoque, pars altera Gothorum, furtim ratibus Histrum transeunt.* IV. *Theruingi fame et inopia pressi ac pessime habiti, ducibus Alauiuo et Fritigerno a Valente deficiunt, ac Lupicinum cum suis fundunt.* V. *Sueridus et Colias Gothorum optimates, una cum suis prius recepti, cur rebellauerint, et caesis Hadrianopolitanis, Fritigerno se adiunxerint, ad diripiendas Thracias conuersi.* VI. *Profuturus et Traianus ac Richomeres pugnant aequo Marte cum Gothis.* VII. *Clausi intra Aemimontanas Gothi, deinde a Romanis emissi, Thraciam rapinis, caedibus, stupris, incendiisque foedant, et Barzimerem scutariorum tribunum interficiunt.* VIII. *Frigeridus dux Gratiani Farnobium optimatem cum multis Gothis et Taifalis caedit: reliquis vita et agri circa Padum dati.* IX. *Lentienses Alamanni a Gratiani A. ducibus proelio superati, rege Priario etiam interfecto; et post deditionem datis Gratiano tironibus, domum redire permissi.* X. *Sebastianus Gothos spoliis onustos apud Beroeam inopinantes concidit: paucos fuga seruauit. Gratianus A. ad patruum Valentem properat, ei contra Gothos laturus auxilium.* XI. *Valens A. ante aduentum Gratiani cum Gothis pugnare constituit.* XII. *Gothi omnes in vnum coniuncti, nimirum Theruingi ductu Fritigerni R. et Greuthungi ducibus Alatheo et*

Safrace, cum Romanis acie instructa confligunt, et fuso equitatu, pedites nudatos atque confertos cum maxima strage in fugam coniiciunt. Valens occisus nusquam comparuit. XIII. *Valentis A. virtutes et vitia.* XIV. *Gothi victores Hadrianopolim oppugnant, vbi thesauros suos Valens et imperatoria insignia cum praefecto et consistorianis reliquerat: et omnia frustra experti discedunt.* XV. *Gothi, Hunnorum Alanorumque copiis auro sibi adiunctis, frustra Constantinopolim tentant. Qua arte Iulius, magister militum trans Taurum, Orientales prouincias Gothis exonerauerit.* XVI.

A. C. 375. Interea et Fortunae volucris rota, aduersa prosperis semper alternans, Bellonam furiis in societatem adscitis armabat, maestosque transstulit ad Orientem euentus, quos aduentare praesagiorum fides clara monebat et portentorum. Post multa enim quae vates auguresque praedixere veridice, resultabant canes vlulantibus lupis, et querulum quiddam nocturnae volucres tinniebant et flebile, et squalidi Solis exortus hebetabant matutinos diei candores: et Antiochiae per rixas tumultusque vulgares id in consuetudinem venerat, vt quisque vim se pati existimaret, *Viuus ardeat Valens*, licentius clamitaret: vocesque praeconum audiebantur adsidue, mandantium congeri ligna ad Valentini lauacri succensionem, studio ipsius Principis conditi. Quae hunc illi impendere exitum vitae modo non aperte loquendo monstrabant. Super his laruale simulacrum Armeniae regis, et miserabiles vmbrae paullo ante in negotio Theodori caesorum, per quietem stridendo carmina quaedam nimium horrenda, multos diris terroribus agitabant. Vagula gurgulione confecto exanimis visa est iacens: cuius mors publicorum funerum aerumnas indicabat amplas et peruulgatas. Denique cum Chalcedonos subuerterentur veteres muri, vt apud Constantinopolim aedificaretur lauacrum, ordine resoluto saxorum, in quadrato lapide qui structura latebat in media, hi

Graeci

Graeci verſus inciſi reperti ſunt, futura plene pandentes: A. C 375.

Ἀλλ᾽ ὁπόταν νύμφαι δροσερῇ κατὰ ἄστυ χορείῃ
Τερπόμεναι στρέφωνται ἐυστεφέας κατ᾽ ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον περάοντα σὺν αἰχμῇ,
Καὶ σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ μυσίδα γαῖαν
Παιονίης δ᾽ ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν]
Αὐτοῦ δὲ βιότοιο τέλος καὶ δῆρις ἐφέξει.

II. Totius autem ſementem exitii et cladum originem diuerſarum, quas Martius furor incendio ſolito miſcendo cuncta conciuit, hanc comperimus cauſam. Hunnorum gens, monumentis veteribus leviter nota, vltra paludes Maeoticas glacialem oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. Vbi quoniam ab ipſis naſcendi primitiis infantum ferro ſulcantur altius genae, vt pilorum vigor tempeſtiuus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, ſeneſcunt imberbes abſque vlla venuſtate, ſpadonibus ſimiles: compactis omnes firmisque membris, et opimis cervicibus: prodigioſae formae et pandi, vt bipedes exiſtimes beſtias, vel quales in commarginandis pontibus effigiati ſtipites dolantur incompte. In hominum autem figura licet inſuaui ita viſi ſunt aſperi, vt neque igni, neque ſaporatis indigeant cibis, ſed radicibus herbarum agreſtium et ſemicruda cuiuſuis pecoris carne veſcantur, quam inter femora ſua et equorum terga ſubſertam, fotu calefaciunt breui. Aedificiis nullis vmquam tecti: ſed haec velut ab vſu communi diſcreta ſepulchra declinant. Nec enim apud eos vel arundine faſtigatum reperiri tugurium poteſt. Sed vagi montes peragrantes et ſiluas, pruinas, famem, ſitimque perferre ab incunabulis adſueſcunt. Peregre tecta niſi adigente maxima neceſſitate non ſubeunt: nec enim apud eos ſecuros exiſtimant eſſe ſub tectis.

A. C. 375. Indumentis operiuntur linteis, vel ex pellibus siluestrium murium consarcinatis: nec alia illis domestica vestis est, alia forensis. Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata. Galeris incuruis capita tegunt: hirsuta crura coriis munientes haedinis: eorumque calcei formulis nullis aptati, vetant incedere gressibus liberis. Qua causa ad pedestres parum accomodati sunt pugnas: verum equis prope adfixi duris quidem, sed deformibus, et muliebriter iisdem nonnumquam insidentes, funguntur muneribus consuetis. Ex ipsis quiuis in hac natione pernox et perdius emit et vendit, cibumque sumit et potum, et inclinatus ceruici angustae iumenti, in altum soporem adusque varietatem effunditur somniorum. Et deliberatione super rebus proposita seriis, hoc habitu omnes in commune consultant. Aguntur autem nulla seueritate regali, sed tumultuario optimatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inciderit. Et pugnant nonnumquam lacessiti, sed ineuntes proelia cuneatim variis vocibus sonantibus toruum. Vtque ad pernicitatem sunt leues et repentini; ita subito de industria dispersi vigescunt, et incomposita acie cum caede vasta discurrunt: nec inuadentes vallum, nec castra inimica pilantes prae nimia rapiditate cernuntur. Eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod procul missilibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine arte mira coagmentatis, sed distinctis: cominus ferro sine sui respectu confligunt, hostesque dum mucronum noxias obseruant, contortis laciniis illigant, vt laqueatis resistentium membris equitandi vel gradiendi adimant facultatem. Nemo apud eos arat, nec stiuam aliquando contingit. Omnes enim sine sedibus fixis, absque lare vel lege aut ritu stabili dispalantur, semper fugientium similes, cum carpentis in

qui-

quibus habitant: vbi coniuges taetra illis veſtimenta A. C.
contexunt, et coëunt cum maritis, et pariunt, et ad- 375.
vſque pubertatem nutriunt pueros. Nullusque apud eos interrogatus, reſpondere vnde oritur poteſt, alibi conceptus, natusque procul, et longius educatus. Per indutias infidi, inconſtantes, ad omnem auram incidentis ſpei nouae perquam mobiles, totum furori incitatiſſimo tribuentes. Inconſultorum animalium ritu, quid honeſtum inhoneſtumue ſit penitus ignorantes: flexiloqui et obſcuri, nullius religionis vel ſuperſtitionis reuerentia aliquando diſtricti: auri cupidine immenſa flagrantes: adeo permutabiles, et iraſci faciles, vt eodem aliquoties die a ſociis nullo irritante ſaepe deſciſcant, itidemque propitientur nemine leniente. Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa praedandi auiditate flagrans immani, per rapinas finitimorum graſſatum et caedes, aduſque Alanos peruenit, veteres Maſſagetas: qui vnde ſint, vel quas incolant terras (quoniam huc res prolapſa eſt) conſentaneum eſt demonſtrare, geographica perplexitate monſtrata, quae diu multa luda......, et varia, tandem reperit veritatis interna ..*..*.. ad .. Hiſter aduenarum magnitudine fluenti Sauromatas praetermeat aduſque amnem Tanaim pertinentes, qui Aſiam terminat ab Europa. Hoc tranſito, in immenſum extentas Scythiae ſolitudines Alani inhabitant, ex montium adpellatione cognominati, paullatimque nationes conterminas crebritate victoriarum attritas ad gentilitatem ſui vocabuli traxerunt vt Perſae. Inter hos Neuri mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celſis, quos praeruptos geluque torpentes aquilones adſtringunt. Poſt quos Budini ſunt, et Geloni perquam feri, qui detractis peremptorum hoſtium cutibus indumenta ſibi, equisque tegmina conficiunt, bellatrix gens. Gelonis Agathyrſi collimitant, interſtincti colore caeruleo corpora

A. C. ra ſimul et crines: et humiles quidem minutis atque
375. raris, nobiles vero latis, fucatis et denſioribus notis. Poſt hos Melanchlaenas et Anthropophagos palari accepimus per diuerſa, humanis corporibus victitantes: quibus ob haec alimenta nefanda deſertis, finitimi omnes longa petiere terrarum. Ideoque plaga omnis Orienti aeſtiuo obiecta, vſque dum venitur ad Seras, inhabitabilis manſit. Parte alia prope Amazonum ſedes Alani ſunt Orienti acclines, diffuſi per populoſas gentes et amplas, Aſiaticos vergentes in tractus, quas dilatari aduſque Gangen accepi fluvium, interſecantem terras Indorum, mareque inundantem auſtrale. Ibi partiti per vtramque mundi plagam Alani (quorum gentes varias nunc recenſere non refert) licet dirempti ſpatiis longis, per pagos, vt Nomades, vagantur immenſos: aeui tamen progreſſu ad vnum conceſſere vocabulum, et ſummatim omnes Alani cognominantur * mores et media et efferatam viuendi, ſed iam immaturam. * Nec enim vlla ſunt illiſce tuguria, aut verſandi vomeris cura, ſed carne et copia victitant lactis, plauſtris ſuperſidentes, quae operimentis curuatis corticum per ſolitudines conferunt ſine fine diſtantes. Cumque ad graminea venerint, in orbiculatam figuram locatis ſarracis ferino ritu veſcuntur: abſumptisque pabulis, velut carpentis ciuitates impoſitas vehunt, mareſque ſupra cum feminis coëunt, et naſcuntur in his et educantur infantes: et habitacula ſunt haec illis perpetua; et quocumque ierint, illic genuinum exiſtimant larem. Armenta prae ſe agentes cum gregibus paſcunt: maximeque equini pecoris eſt eis ſollicitior cura. Ibi campi ſemper herbeſcunt, interſitis pomiferis locis: atque ideo tranſeuntes quolibet, nec alimentis nec pabulis indigent: quod efficit humectum ſolum et crebri fluminum praetermeantium curſus. Omnis igitur aetas et ſexus imbellis circa vehicula ipſa verſa-

tur, muniisque diſtringitur mollibus: iuuentus vero equitandi vſu a prima pueritia coaleſcens, incedere pedibus exiſtimat vile: et omnes multiplici diſciplina prudentes ſunt bellatores. Vnde etiam Perſae, qui ſunt originitus Scythae, pugnandi ſunt peritiſſimi. Proceri autem Alani paene ſunt omnes et pulchri, crinibus mediocriter flauis, oculorum temperata toruitate terribiles, et armorum leuitate veloces, Hunniſque per omnia ſuppares, verum victu mitiores et cultu: latrocinando et venando aduſque Maeotica ſtagna et Cimmerium Boſporon, itidemque Armenios diſcurrentes et Mediam. Vtque hominibus quietis et placidis otium eſt voluptabile; ita illos pericula iuuant et bella. Iudicatur ibi beatus, qui in proelio profuderit animam: ſeneſcentes enim et fortuitis mortibus mundo digreſſos, vt degeneres et ignauos conuiciis atrocibus inſectantur: nec quidquam eſt quod elatius iactent, quam homine quolibet occiſo: proque exuuiis glorioſis, interfectorum auulſis capitibus detractas pelles pro phaleris iumentis accommodant bellatoriis. Nec templum apud eos viſitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni vſquam poteſt: ſed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque vt Martem, regionum quas circumcircant praeſulem verecundius colunt. Futura miro praeſagiunt modo: nam rectiores virgas vimineas colligentes, eaſque cum incantamentis quibuſdam ſecretis praeſtituto tempore diſcernentes, aperte quid protendatur, norunt. Seruitus quid ſit ignorabant, omnes generoſo ſemine procreati: iudicesque etiam nunc eligunt, diuturno bellandi vſu ſpectatos. Sed ad reliqua textus propoſiti reuertamur.

A. C. 375.

III. Igitur Hunni peruaſis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tanaitas conſuetudo nominauit, interfectisque multis et ſpoliatis, reliquos ſibi concordandi fide pacta iunxerunt: eisque adiunctis,

A. C. confidentius Ermenrichi late patentes et vberes pa-
375. gos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis, et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati. Qui vi subitae procellae perculsus, quamuis manere fundatus et stabilis diu conatus est, impendentium tamen diritatem augente vulgatius fama, magnorum discriminum metum voluntaria morte sedauit. Cuius post obitum rex Vithimiris creatus restitit aliquantisper Alanis, Hunnis aliis fretus, quos mercede sociauerat partibus suis. Verum post multas quas pertulit clades, animam effudit in proelio vi superatus armorum. Cuius parui filii Viderichi nomine curam susceptam Alatheus tuebatur et Saphrax, duces exerciti et firmitate pectorum noti: qui cum tempore arcto praeuenti abiecissent fiduciam repugnandi, cautius discedentes ad amnem Danastum peruenerunt, inter Histrum et Borysthenem per camporum ampla spatia diffluentem. Haec ita praeter spem accidisse doctus Athanaricus Theruingorum iudex (in quem, vt ante relatum est, ob auxilia missa Procopio dudum Valens commouerat signa) stare gradu fixo tentabat, surrecturus in vires, si ipse quoque lacesseretur vt caeteri. Castris denique prope Danasti margines ac Greuthungorum vallem longius opportune metatis, Munderichum ducem postea limitis per Arabiam, cum Lagarimano et optimatibus aliis adusque vicesimum lapidem misit, hostium speculaturos aduentum, ipse aciem nullo turbante interim struens. Verum longe aliter quam rebatur euenit. Hunni enim (vt sunt in coniectura sagaces) multitudinem esse longius aliquam suspicati, praetermissis quos viderant, in quietem tamquam nullo obstante compositis, rumpente noctis tenebras luna vado fluminis penetrato, id quod erat potissimum elegerunt: et veriti ne praecursorius index procul agentes absterreat, Athanaricum ipsum ictu petiuere veloci. Eumque

que stupentem ad impetum primum, amissis quibusdam suorum coëgerunt ad effugia properare montium praeruptorum. Qua rei nouitate maioreque venturi pauore constrictus, a superciliis Gerasi fluminis adusque Danubium Taifalorum terras praestringens, muros altius erigebat: hac lorica diligentia celeri consummata, in tuto locandam securitatem suam existimans et salutem. Dumque efficax opera suscitatur, Hunni passibus eum citis vrgebant: et iam oppressserant aduentantes, ni grauati praedarum onere destitissent. Fama tamen late serpente per Gothorum reliquas gentes, quod inusitatum antehac hominum genus modo ruens vt turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum adposita quaeque conuellit, et corrumpit: populi pars maior, quae Athanaricum attenuata necessariorum paenuria deseruerat, quaeritabat domicilium remotum ab omni notitia barbarorum, diuque deliberans quas eligeret sedes, cogitauit Thraciae receptaculum gemina ratione sibi conuenientius, quod et caespitis est feracissimi, et amplitudine fluentorum Histri distinguitur a barbaris, patentibus iam peregrini fulminibus Martis: hoc quoque idem residui velut mente cogitauere communi.

A. C. 375.

IV. Itaque duce Alauiuo ripas occupauere Danubii: missisque oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, et quiete victuros se pollicentes, et daturos si res flagitasset auxilia. Dum aguntur haec in externis, nouos maioresque solitis casus versare gentes Arctoas, rumores terribiles diffuderunt: per omne quidquid ad Pontum a Marcomannis praetenditur et Quadis, multitudinem barbaram abditarum nationum vi subita sedibus pulsam, circa flumen Histrum vagari cum caritatibus suis disseminantes. Quae res adspernanter a nostris inter initia ipsa accepta est, hanc ob causam quod illis tractibus non nisi per[illegible] aut sopita audiri procul agentibus consueuerant b[illegible]

A. C. 376. Verum pubeſcente iam fide geſtorum, cui robur adventus gentilium addiderat legatorum, precibus et obteſtatione petentium citra flumen ſuſcipi plebem extorrem: negotium laetitiae fuit potius quam timori, eruditis adulatoribus in maius fortunam Principis extollentibus: quod ex vltimis terris tot tirocinia trahens ei nec opinanti offerret, vt collatis in vnum ſuis et alienigenis viribus inuictum haberet exercitum, et pro militari ſupplemento quod prouinciatim annuum pendebatur, theſauris accederet auri cumulus magnus. Hacque ſpe mittuntur diuerſi, qui cum vehiculis plebem transferant truculentam. Et nauabatur opera diligens, ne qui Romanam rem euerſurus derelinqueretur vel quaſſatus morbo letali. Proinde permiſſu Imperatoris tranſeundi Danubium copiam colendique adepti Thraciae partes, transfretabantur in dies et noctes, nauibus ratibusque et cauatis arborum alueis agminatim impoſiti: atque per amnem longe omnivm difficillimum, imbriumque crebritate tunc auctum, ob denſitatem nimiam contra ictus aquarum nitentes quidam et natare conati, hauſti ſunt plures. Ita turbido inſtantium ſtudio orbis Romani pernicies ducebatur. Illud ſane neque obſcurum eſt neque incertum, infauſtos transuehendi barbaram plebem miniſtros, numerum eius comprehendere calculo ſaepe tentantes, conquieuiſſe fruſtratos: quem qui ſcire velit (vt eminentiſſimus memorat vates) Lybici velit aequoris, idem diſcere quam multae zephyro truduntur harenae. Reuiuiſcant tandem memoriae veteres, Medicas acies ductantes ad Graeciam: quae dudum Helleſpontum occupantes, et diſcidio quodam fabrili maris, vbi montonis* pede quaeſitum exponunt et turmatim apud Doriſcum exercitus recenſentur, concordante omni poſteritate vt fabuloſae ſunt lectae. Nam poſtquam innumerae gentium multitudines per prouincias circumfuſae, pandenteſque ſe in ſpatia ampla campo-

camporum, regiones omnes et cuncta oppleuere monti- A. C.
vm iuga, fides quoque vetuſtatis recenti documento fir- 376.
mata eſt. Et primus cum Alauiuo ſuſcipitur Fritigernus, quibus et alimenta pro tempore et ſubigendos agros tribui ſtatuerat Imperator. Per id tempus noſtri limitis reſeratis obicibus atque vt Aetnaeas fauillas armatorum agmina diffundente barbaria; cum difficiles neceſſitatum articuli correctores rei militaris poſcerent aliquos claritudine geſtarum rerum notiſſimos: quaſi laeuo quodam numine deligente, in vnum quaeſiti poteſtatibus praefuere caſtrenſibus homines maculoſi: quibus Lupicinus antiſtabat et Maximus, alter per Thracias Comes, dux alter exitioſus, ambo aemulae temeritatis. Quorum inſidiatrix auiditas materia malorum omnium fuit. Nam (vt alia omittamus, quae memorati, vel certe ſinentibus iiſdem alii perditis rationibus in commeantes peregrinos adhuc innoxios deliquerunt) illud dicetur (quod nec apud ſui periculi iudices abſoluere vlla poterat venia) triſte et inauditum. Cum traducti barbari victus inopia vexarentur, turpe commercium duces inuiſiſſimi cogitarunt: et quantos vndique inſatiabilitas colligere potuit canes, pro ſingulis dederunt mancipiis, inter quae [et filii] ducti ſunt optimatum. Per hos dies interea etiam Vithericus Greuthungorum rex cum Alatheo et Saphrace quorum arbitrio regebatur; itemque Farnobio, propinquans Hiſtri marginibus, vt ſimili ſuſciperetur humanitate obſecrauit Imperatorem legatis propere miſſis. Quibus vt communi rei conducere videbatur repudiatis, et quid capeſſerent anxiis: Athanaricus paria pertimeſcens abſceſſit, memor Valentem dudum cum foederaretur concordia deſpexiſſe, adfirmantem ſe religione deuinctum, ne calcaret ſolum aliquando Romanum, hacque cauſatione Principem firmare pacem in medio flumine coëgiſſe: quam ſimultatem veritus vt adhuc durantem, ad Caucalandenſem locum altitudine ſil-

A. C. varum inaccessum et montium, cum suis omnibus de-
376. clinauit, Sarmatis inde extrusis.

V. At vero Theruingi iamdudum transire permissi, prope ripas etiamtum vagabantur, duplici impedimento adstricti, quod ducum dissimulatione perniciosa nec victui congruis sunt adiuti, et tenebantur consulto, nefandis nundinandi commerciis. Quo intellecto, ad perfidiam instantium malorum subsidium vertendi mussabant: et Lupicinus ne iam deficerent pertimescens, eos admotis militibus adigebat ocius proficisci. Id tempus opportunum nacti Grethungi, cum alibi militibus occupatis, nauigia vltro citroque discurrere solita transgressum eorum prohibentia quiescere prospexissent, ratibus transiere male contextis, castraque a Fritigerno locauere longissime. At ille genuina praeuidendi sollertia venturos muniens casus, vt et imperiis obediret et regibus validis iungeretur, incedens segnius, Marcianopolim tarde peruenit itineribus lentis. Vbi aliud accessit atrocius, quod arsuras in commune exitium faces furiales accendit. Alauiuo et Fritigerno ad conuiuium corrogatis, Lupicinus ab oppidi moenibus barbaram plebem opposito milite procul arcebat, introire ad comparanda victui necessaria, vt ditioni nostrae obnoxiam et concordem, per preces adsidue postulantem: ortisque maioribus iurgiis inter habitatores et vetitos, adusque necessitatem pugnandi est ventum. Efferatique acrius barbari, cum necessitudines hostiliter rapi sentirent, spoliarunt interfectam militum manum. Quod accidens idem Lupicinus latenti nuntio doctus, dum in nepotali mensa ludicris concrepantibus diu discumbens vino marcebat et somno: futuri coniiciens exitum, satellites omnes qui pro praetorio honoris et tutelae causa duces praestolabantur, occidit. Hocque populus qui muros obsidebat dolenter accepto, ad vindictam detentorum regum vt opinabatur paullatim

tim augeſcens, multa minabatur et ſaeua. Vtque erat Fritigernus expediti conſilii, veritus ne teneretur obſidis vice cum caeteris, exclamauit grauiore pugnandum exitio, ni ipſe ad leniendum vulgus ſineretur exire cum ſociis: quod arbitratum humanitatis ſpecie ductores ſuos occiſos, in tumultum exarſit. Hocque impetrato egreſſi omnes, exceptique cum plauſu et gaudiis, adſcenſis equis euolarunt, moturi incitamenta diuerſa bellorum. Haec vbi fama rumorum nutrix maligna diſperſit, vrebatur dimicandi ſtudio Theruingorum natio omnis: et inter metuenda multa, periculorumque praeuia maximorum, vexillis de more ſublatis, auditisque triſte ſonantibus claſſicis, iam turmae praedatoriae concurſabant, pilando villas et incendendo, vaſtiſque cladibus quidquid inueniri poterat permiſcentes. Aduerſus quos Lupicinus, properatione tumultuaria coactis militibus, temere magis quam conſulte progreſſus, in nono ab vrbe milliario ſtetit paratus ad decernendum. Barbarique hoc contemplato, globos irrupere noſtrorum incautos, et parmas ſuppoſitis corporibus illidendo, obuios haſtis perforabant et gladiis: furoreque vrgente cruento, et tribuni et pleraque pars armatorum periere ſignis ereptis: praeter ducem infauſtum, qui ad id ſolum inventus, vt confligentibus aliis proriperet ipſe ſemet in fugam, vrbem curſu concito petiit. Poſt quae hoſtes armis intuti Romanis, nullo vetante per varia graſſabantur. Et quoniam ad has partes poſt multiplices ventum eſt actus, id lecturos (ſi qui erunt vmquam) obteſtamur, ne quis a nobis ſcrupuloſe geſta vel numerum exigat peremptorum, qui comprehendi nullo genere potuit. Sufficiet enim, veritate nullo velata mendacio, ipſas rerum digerere ſummitates: cum explicandae rerum memoriae vbique debeatur integritas fida. Negant antiquitatum ignari tantis malorum tenebris obfuſam aliquando fuiſſe remp. A. C. 376.

A. C. 376. ſed falluntur malorum recentium ſtupore confixi. Namque ſi ſuperiores vel recens praeteritae euoluantur aetates, tales tamque triſtes rerum motus ſaepe contigiſſe monſtrabunt. Inundarunt Italiam ex abditis Oceani partibus Teutones repente cum Cimbris: ſed poſt inflictas rei Romanae clades immenſas, vltimis proeliis per duces ampliſſimos ſuperati, quid poteſtas Martia de habitu prudentiae valeat, radicitus exſtirpati diſcriminibus didicere ſupremis. Marco itidem moderante Imperium, vnum ſpirando veſania gentivm diſſonarum, poſt bellorum fragores immenſos, poſt * eri vrbium captarum et direptarum et peſſum * concitas proratoris * interitus, partes eorum exiguas reliquiſſet intactas. Verum mox poſt calamitoſa diſpendia res in integrum ſunt reſtitutae; hac gratia, quod nondum ſolutioris vitae mollitie ſobria vetuſtas infecta, nec ambitioſis menſis, nec flagitioſis quaeſtibus inhiabat: ſed vnanimanti ardore ſummi et infimi inter ſe congruentes, ad ſpecioſam pro repub. mortem, tamquam ad portum aliquem tranquillum properabant et placidum. Duobus nauium millibus perrupto Boſporo et littoribus Propontidis Scythicarum gentium cateruae tranſgreſſae, ediderunt quidem acerbas terra maritaque ſtrages: ſed amiſſa ſuorum parte maxima reverterunt. Ceciderunt dimicando cum barbaris Imperatores Decii, pater et filius. Obſeſſae Pamphiliae ciuitates, inſulae populatae complures; inflammata Macedonia: omnis diu multitudo Theſſalonicam circumſedit, itidemque Cyzicum. Anchialos capta, et tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit Imperator. Poſt clades acceptas illatasque multas et ſaeuas, excifa eſt Philippopolis, centum hominum millibus (niſi fingunt annales) intra moenia iugulatis. Vagati per Epirum Theſſaliamque et omnem Graeciam licentius hoſtes externi: ſed adſumpto in imperium Claudio glori-

glorioſo ductore, et eodem honeſta morte praerepto, A. C.
per Aurelianum acrem virum et ſeueriſſimum noxarum 376.
vltorem pulſi, per longa ſaecula ſiluerunt immobiles: niſi quod poſtea latrocinales globi vicina cum ſui exitio rarius incurſabant. Verum ea perſequar vnde diuerti.

VI. Hoc geſtorum textu circumlato nuntiis denſis, Sueridus et Colias, Gothorum optimates, cum populis ſuis longe ante ſuſcepti, et curare apud Hadrianopolim hiberna diſpoſiti, ſalutem ſuam ducentes antiquiſſimam omnium, otioſis animis accidentia cuncta contuebantur. Verum Imperatoris litteris repente perlatis, quibus tranſire iuſſi ſunt in Helleſpontum, viaticum, cibum, biduique dilationem tribui ſibi ſine tumore poſcebant. Quod ciuitatis magiſtratus ferens indigne (ſuccenſebat enim iiſdem ob rem ſuam in ſuburbanis vaſtatam) imam plebem omnem cum Fabricenſibus, quorum illic ampla eſt multitudo, productam in eorum armauit exitium: iuſſisque bellicum canere buccinis, ni abirent ocius vt ſtatutum eſt, pericula omnibus minabatur extrema. Quo malo praeter ſpem Gothi perculſi, et concito quam conſiderato ciuium adſultu perterriti, ſteterunt immobiles: laceratique ad vltimum deteſtatione atque conuiciis, et tentati miſſilium iactibus raris, ad defectionem erupere confeſſam: et caeſis plurimis quos impetus deceperat petulantior, auerſiſque reſiduis et telorum varietate confixis, habitu iam Romano cadaueribus ſpoliatis armati, viſo propius Fritigerno iunxerunt ſemet vt morigeri ſocii, vrbemque clauſam obſidionalibus aerumnis vrgebant. In qua difficultate diutivs poſiti, paſſim et promiſcue ruebant: eminensque aliquorum audacia peribat inulta, multique ſagittis et rotatis per fundas lapidibus interibant. Tunc Fritigernus fruſtra cum tot cladibus colluctari homines ignaros obſidendi contemplans, relicta ibi manu ſuffici-

A. C. 376. ente, abire negotio imperfecto suasit, *Pacem sibi esse cum parietibus* memorans, suadensque vt populandas opimas regiones et vberes absque discrimine vllo, vacuas praesidiis etiamtum adorirentur. Laudato regis consilio, quem cogitatorum norant fore socium efficacem, per Thraciarum latus omne dispersi caute gradiebantur, dediticiis vel captiuis vicos vberes ostendentibus, eos praecipue vbi alimentorum reperiri satias dicebatur: eo maxime adiumento, praeter genuinam erecti fiduciam, quod confluebat ad eos in dies ex eadem gente multitudo, dudum a mercatoribus venumdati, adiectis plurimis quos primo transgressu necati inedia, vino exili vel panis frustis mutauere vilissimis. Quibus accessere sequendarum auri venarum periti non pauci, vectigalium perferre posse non sufficientes sarcinas graues: susceptique libenti consensione cunctorum, magno vsui iisdem fuere ignota peragrantibus loca, conditoria frugum occulta et latebras hominum et receptacula secretiora monstrando. Nec quidquam nisi inaccessum et deuium, praeeuntibus iisdem mansit intactum. Sine distantia enim aetatis vel sexus, caedibus incendiorumque magnitudine cuncta flagrabant: abstractisque ab ipso vberum suctu paruulis et necatis, raptae sunt matres, et viduatae maritis coniuges ante oculos caesis, et puberes adultique pueri per parentum cadauera tracti sunt. Senes denique multi, ad satietatem vixisse clamantes, post amissas opes cum speciosis feminis, manibus post terga contortis, defletisque gentilium fauillis aedium, ducebantur extorres.

VII. Haec ex Thraciis magno maerore accepta Valentem Principem in sollicitudines varias distraxerunt. Et confestim Victore magistro equitum misso ad Persas, vt super Armeniae statu pro captu rerum componeret impendentium: ipse Antiochia protinus egressurus, vt Constantinopolim interim peteret, Profuturum

futurum praemisit et Traianum, ambo rectores, anhelantes quidem altius, sed imbelles. Qui cum ad loca venissent, vbi particulatim perque furta magis et latrocinia multitudo minui deberet hostilis, ad id quod erat perniciosum intempestiue conuersi, legiones ab Armenia ductas opposuere vesanum adhuc spirantibus barbaris, opere quidem Martio saepe recte compertas, sed impares plebi immensae, quae celsorum iuga montium occuparat et campos. Hi numeri nondum experti, quid cum desperatione rabies valeret indomita, truso hoste vltra Aemimontis abscisos scopulos faucibus insedere praeruptis, vti barbaros locis inclusos, nusquam reperientes exitum diuturna consumeret fames, et opperirentur ipsi Frigeridum ducem, cum Pannonicis et transalpinis auxiliis aduentantem, quem petitu Valentis Gratianus ire disposuit in procinctum, laturum suppetias iis qui ad vltimum vexabantur exitium. Post quem Richomeres domesticorum tunc Comes, imperatu eiusdem Gratiani motus e Galliis, properauit ad Tharcias ductans cohortes aliquas nomine tenus: quarum pars pleraque deseruerat (vt iactauere quidam) Merobaudis suasu, veriti ne destitutae adminiculis Galliae vastarentur licenter Rheno perrupto. Verum articulorum dolore Frigerido praepedito, vel certe vt obtrectatores finxere maliuoli, morbum causante ne feruentibus proeliis interesset: vniversos regens ex communi sententia Richomeres Profuturo sociatur et Traiano, tendentibus prope oppidum Salices: vnde haud longo spatio separatum vulgus inaestimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum, tamquam intramuranis cohibitum spatiis, otio fruebatur et vbertate praedarum. Praeuia igitur spe meliorum Romani duces, si fors copiam attulisset ausuri aliquid gloriosum, Gothos quidquid molirentur sagaciter obseruabant: id scilicet praestruentes, vt si aliorsum castra mo-

A. C. 377.

A. C. 377. viſſent, quod fecere creberrime, terga vltimorum adorti plures perfoderent confiſi, magnamque ſpoliorum auerterent partem. Hoc intellecto hoſtes, vel transfugarum indiciis docti, per quos nihil latebat incognitum, in eodem loco diu manſerunt: ſed oppoſiti exercitus metu praeſtricti, aliorumque militum quos adfluere iam ſperabant: teſſera data gentili, per diuerſa prope diffuſas acciuere vaſtatorias manus, quae [iuſſis] optimatum acceptis,ſtatim vt incenſi malleoli, ad carraginem (quam ita ipſi adpellant) aliti velocitate regreſſae, incentiuum audendi maiora popularibus addiderunt. Nihil poſt haec inter partes praeter inducias laxatum eſt breues. Reuerſis enim his quos neceſſitas euocarat, plebs omnis intra ſaeptorum ambitum etiamtum contruſa, immaniter fremens, animiſque concita truculentis, experiri poſtrema diſcrimina, nec principibus gentis qui aderant renuentibus, cruditate feſtinabat. Et quoniam haec ſole agebantur extremo, noxque aduentans ad quietem inuitos retinebat et maeſtos, capto per otium cibo ſomni manſerunt expertes. Contra Romani his cognitis, ipſi quoque exſomnes verebantur hoſtes, et male ſanos eorum ductores vt rabidas feras: euentum licet ancipitem, vt numero ſatis inferiores, proſperum tamen ob iuſtiorem ſui cauſam mentibus exſpectantes impauidis. Candente itaque protinus die, ſigno ad arma capienda ex vtraque parte per lituos dato, barbari poſtquam inter eos ex more iuratum eſt, tumuloſos locos adpetere tentauerunt: quo exinde per procliue rotarum modo obuios impetu conuoluerent acriore. Hocque viſo ad ſuos quiſque manipulos properans miles, ſtabili gradu conſiſtens nec vagabatur, nec relictis ordinibus procurſabat. Ergo vbi vtrimque acies cautius incedentes greſſu ſteterunt immobili, toruitate mutua bellatores luminibus ſe contuebantur obliquis. Et Romani quidem voce vndique Martia concinentes, a minore

minore ſolita ad maiorem protolli, quam gentilitate ad- A. C.
pellant barritum, vires validas erigebant. Barbari vero 377.
maiorum laudes clamoribus ſtridebant inconditis: interque varios ſermonis diſſoni ſtrepitus leuiora proelia tentabantur. Iamque verutis et ſimilibus aliis vtrimque ſemet eminus laceſſentes, ad conferendas coiere minaciter manus: et ſcutis in teſtudinum formam coagmentatis, pes cum pede collatus eſt. Barbarique vt reparabiles ſemper et celeres, ingentes clauas in noſtros coniicientes ambuſtas, mucronesque acrius reſiſtentium pectoribus illidentes, ſiniſtrum cornu perrumpunt: quod inclinatum ſubſidialis robuſtiſſimus globus, e propinquo latere fortiter excitus, haerente iam morte ceruicibus ſuſtentauit. Feruente igitur denſis caedibus proelio, in confertos quiſque promptior ruens, ritu grandinis vndique volitantibus telis oppetebat et gladiis: et ſequebantur equites hincinde fugientibus occipitia lacertis ingentibus praecidentes et terga: itidemque altrinſecus pedites lapſorum, timore impeditorum, ſecando ſuffragines. Et cum omnia caeſorum corporibus opplerentur, iacebant inter eos quidam ſemianimes, ſpem vitae inaniter vſurpando; alii glande fundis excuſſa, vel harundinibus armatis ferro confixi: quorumdam capita per medium frontis et verticis mucrone diſtincta, in vtrumque humerum magno cum horrore pendebant. Et pertinaci concertatione nondum laſſatae, aequo Marte partes ſemet altrinſecus adflictabant: nec de rigore genuino quiſquam remittebat, dum vires animorum alacritas excitaret. Diremit tamen interneciua certamina cedens veſpero dies: et cunctis qua quiſque potuit incompoſite diſcedentibus, reſidui omnes repetunt tentoria triſtiores. Humatis denique pro locorum et temporis ratione honoratis quibuſdam inter defunctos, reliqua peremtorum corpora dirae volucres conſumpſerunt, adſuetae illo tempore cadaueribus paſci, vt indicant nunc vs-

A. C. que albentes oſſibus campi. Conſtat tamen in numero
377. longe minore Romanos, cum ea copioſa multitudine colluctatos, funerea multa perpeſſos: non tamen ſine deflendis aerumnis exagitaſſe barbaram plebem.

VIII. His caſibus proeliorum ita luctuoſe finitis, noſtri proximos Martianopoleos petiuere receſſus. Gothi intra vehiculorum anfractus ſponte ſua contruſi, numquam exinde per dies ſeptem egredi vel videri ſunt auſi: ideoque opportunitatem milites nacti, immenſas alias barbarorum cateruas inter Aemimontanas anguſtias clauſerunt aggerum obiectu celſorum: hac ſpe nimirum, vt inter Hiſtrum et ſolitudines pernicioſa hoſtium multitudo compacta, nulloſque reperiens exitus perire inedia, cunctis vtilibus ad viuendum in ciuitates validas comportatis: quarum nullam etiamtum circumſedere conati ſunt, haec et ſimilia machinari penitus ignorantes. Poſt quae repetiuit Gallias Richomeres, ob maiorem proeliorum fremitum qui exſpectabatur, inde adminicula perducturus. Haec Gratiano quater et Merobaude conſulibus agebantur, anno in autumnum vergente. Inter quae Valens audito lugubri bellorum direptionumque euentu, Saturninum, equeſtris exercitus ad tempus cura commiſſa ſuppetias Traiano ferentem miſit et Profuturo. Forteque iiſdem diebus per Scythiae regiones et Moeſiae omnibus quae poterant mandi conſumptis, feritate vrgente pariter et inopia, barbari [erumpere] molibus magnis ardebant. Hocque ſaepe tentato cum obruerentur vigore noſtrorum per aſperitates ſcrupoſas valide reſiſtentium: adacti neceſſitate poſtrema, Chunorum et Alanorum aliquos ad ſocietatem ſpe praedarum ingentium adſciuerunt. Quo cognito Saturninus (iam enim aderat et praetenturas ſtationeſque diſponebat agrarias) paullatim colligens ſuos, digredi parabat conſilio non abſurdo: ne ſubita multitudo, vti amnis impulſu vndarum obicibus ruptis emiſſus, con-

velle-

velleret leui negotio cunctos: suspecta loca diutius ob- A. C.
seruantes. Deinde post reseratas angustias abitumque 377.
militis tempestiuum, incomposite qua quisque clausorum potuit, nullo vetante turbandis incubuit rebus: et vastabundi omnes per latitudines Thraciae pandebantur impune, ab ipsis tractibus quos praetermeat Hister exorsi, adusque Rhodopen et fretum quod immensa disterminat maria, rapinis et caedibus sanguineque et incendiis, et liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes. Tunc erat spectare cum gemitu facta dictu visuque praedira, attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari, fetibus grauidas adhuc immaturis, antequam prodirent in lucem impia tolerantibus multa: implicatos alios matribus paruulos, et puberum audire lamenta puellarumque nobilium, quarum stringebat fera captiuitas manus. Post quae adulta virginitas, castitasque nuptarum ore adsecto flens vltima ducebatur, mox profanandum pudorem optans morte licet cruciabili praevenire. Inter quae cum belluae ritu traheretur ingenuus paullo ante diues [et liber] de Fortuna vt inclementi querebatur et caeca, quae eum puncto temporis breui opibus exutum et dulcedine charitatum domoque extorrem, quam concidisse vidit in cinerem et ruinas, aut lacerandum membratim, aut seruiturum sub verberibus et tormentis duro deuouisti victori. Barbari tamen, velut diffractis caueis bestiae, per spatiorum amplitudines fusius incitati, oppidum petiuere nomine Dibaltum, vbi Tribunum scutariorum Barzimerem inuentum cum suis, Cornutisque et aliis peditum numeris castra ponentem adsiliunt, eruditum puluere militari rectorem. Qui confestim (vt adigebat necessitas instantis exitii) iussa canere bellicum tuba, lateribus firmatis, praerupit cum promptis accinctis ad proelium: fortiterque resistendo pari pugnandi sorte discessisset, ni eum equitum

A. C. tum adcursus complurium anhelum circumuenisset et
377. fessum. Et ita cecidit interfectis barbarorum non paucis, quorum clades copiarum magnitudo celabat.

IX. Re in hunc modum peracta; Gothi quid postea molirentur incerti, quaeritabant Frigeridum, tamquam obicem validum vbi reperirent excisuri. et cultiore victu somnoque parumper adsumpto, eum sequebantur vt ferae: docti quod Gratiani monitu reuersus in Thracias, et prope Beroeam vallo metato, euentus rerum speculabatur ancipites. Et hi quidem ad patrandum propositum discursione rapida maturabant. Ille vero regendi conseruandique militis non ignarus, id quod cogitatum est suspicatus, vel exploratorum relatione quos miserat aperte instructus, per montium celsa siluarumque densitates ad Illyricum redit, erectus prosperitate nimia, quam ei fors obtulit insperata. Repedando enim, congregatosque in cuneos sensim progrediens, Gothorum optimatem Farnobium cum vastatoriis globis vagantem licentius occupauit, ducentemque Taifalos nuper in societatem adhibitos: qui si dignum est dici, nostris ignotarum gentivm terrore dispersis, transiere flumen directuri vacua defensoribus loca. Eorum cateruis subito visis, certare comminus dux cautissimus parans, adortusque nationis vtriusque grassatores minantes etiamtum acerba; trucidasset omnes ad vnum, vt ne nuntius quidem cladis post adpareret, ni cum aliis multis perempto Farnobio, metuendo antehac incensore turbarum, obtestatus prece impensa superstitibus pepercisset: viuosque omnes circa Mutinam, Regiumque et Parmam Italica oppida, rura culturos exterminauit. Hanc Taifalorum gentem turpem ac obscenae vitae flagitiis ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes; aetatis viriditatem in eorum pollutis vsibus consumpturi. Porro si qui iam adultus aprum exceperit solus vel in-

teremerit

teremerit vrſum immanem, colluuione liberatur A. C.
inceſti. 377.

X. Haec autumno vergente in hiemem funeſti per Thracias turbines conuerrebant: quae temporum rabies, velut cuncta cientibus Furiis, ad regiones quoque longinquas progrediens late ſerpebat. Et iam Lentienſis Alamannicus populus, tractibus Raetiarum confinis, per fallaces diſcurſus violato foedere dudum concepto, collimitia noſtra tentabat, quae clades hinc exitiale primordium ſumpſit. Ex hac natione quidam inter Principis armigeros militans, poſcente negotio reuerſus in larem, vt erat in loquendo effuſior, interrogantes multos quid ageretur in palatio, docet arceſſitu Valentis patrui Gratianum Orientem verſus mox ſigna moturum: vt duplicatis viribus repellantur plagarum terminalium accolae, ad Romanorum verum excidium coniurati. Quibus auide Lentienſes acceptis, ipſi quoque haec quaſi vicini cernentes, vt ſunt veloces et rapidi, conferti in praedatorios globos, Rhenum gelu peruium pruinis Februario menſe .... tendentes prope cum Petulantibus Celtae, non ſine ſui iactura adflictos grauiter adultis viribus auerterunt. Verum retrocedere coacti Germani, atque noſcentes exercitus pleramque partem in Illyricum vt Imperatore mox adfuturo praegreſſam, exarſere flagrantius: maioraque conceptantes, pagorum omnium incolis in vnum collectis, cum quadraginta armatorum millibus, vel ſeptuaginta, vt quidam laudes extollendo Principis iactitarunt, ſublati in ſuperbiam noſtra confidentius irruperunt. Quibus Gratianus cum formidine magna compertis, reuocatis cohortibus quas praemiſerat in Pannonias, conuocatiſque aliis quas in Galliis retinuerat diſpoſitio prudens, Nannieno negotivm dedit virtutis ſobriae duci: eique Mallobaudem iunxit pari poteſtate collegam, domeſticorum comitem, regemque Francorum, virum bellicoſum et fortem.

A. C. tem. Nannieno igitur penſante fortunarum verſa-
377. biles caſus, ideoque cunctandum eſſe cenſente; Mallobaudes alta pugnandi cupiditate raptatus, vt conſueverat, ire in hoſtem differendi impatiens angebatur. Proinde horrifico aduerſum fragore terrente, primum apud Argentariam ſigno per cornicines dato, concurri eſt coeptum: ſagittarum verutorumque miſſilium pulſibus crebriores hinc inde ſternebantur. Sed in ipſo proeliorum ardore infinita hoſtium multitudine milites viſa, vitanteſque aperta diſcrimina, per calles conſitas arboribus, et anguſtas, vt quiſque potuit diſperſi, paullo poſtea ſtetere fidentius: et ſplendore conſimili, proculque nitore fulgentes armorum, imperatorii aduentus iniecere barbaris metum. Qui repente verſi in terga, reſiſtenteſque interdum, ne quid vltimae rationis omitterent: ita ſunt caeſi, vt ex praedicto numero non plus quam quinque millia vt aeſtimabatur euaderent denſitate nemorum tecta, inter complures alios audaces et fortes rege quoque Priario interfecto, exitialium concitore pugnarum. Hac laeti ſucceſſus fiducia Gratianus erectus, iamque ad partes tendens Eoas, laeuorſus flexo itinere latenter Rheno tranſito, ſpe incitatior bona, vniuerſam (ſi id tentanti fors adfuiſſet) delere ſtatuit malefidam et turbarum auidam gentem. Hocque vrgentibus aliis ſuper alios nuntiis cognito, Lentienſes aerumnis populi ſui ad internecionem paene deleti, et repentino Principis aduentu defixi, quid capeſſerent ambigentes, cum neque repugnandi neque agendi aliquid aut moliendi laxamentum poſſent invenire vel breue, impetu celeri obſeſſos petiuerunt inuiis cautibus colles: abruptiſque per ambitum rupibus inſiſtentes, rebus caritatibuſque ſuis quas ſecum duxerant, omni virium robore propugnabant. Qua difficultate perpenſa, velut murorum obicibus opponendi per legiones ſingulas quingenteni leguntur armati, vſu prudenter bellandi comperti. Qui ea re animorum

rum aucta fiducia, quod versari inter antesignanos visebatur acriter Princeps, montes scandere nitebantur, tamquam venaticias praedas, si calcassent editiora, confestim sine certamine vllo rapturi: exorsumque proelium vergente in meridiem die, tenebrae quoque occupavere nocturnae. Quippe magno vtriusque partis pugnabatur exitio: caedebant cadebantque nostrorum non pauci: simul arma imperatorii comitatus auro colorumque micantia claritudine, iaculatione ponderum densa confringebantur. Etenim diu reputante Gratiano cum optimatibus, perniciosum adparebat et irritum contra asperitates aggerum prominentium intempestiua contendere pertinacia: multis (vt in tali negotio) variatis sententiis, otioso milite circumuallari placuit barbaros inedia fatigatos, quia locorum iniquitate defendebantur. Verum cum obstinatione simili renitentes Germani peritique regionum petissent alios montes, his quos ante insederant altiores: conversus illuc cum exercitu Imperator, eadem qua antea fortitudine semitas ducentes ad ardua quaeritabat. Quem Lentienses intentum iugulis suis omni perseuerandi studio contemplantes, post deditionem, quam impetrauere supplici prece, oblata (vt praeceptum est) iuuentute valida nostris tirociniis permiscenda, ad genitales terras innoxii ire permissi sunt. Hanc victoriam opportunam et fructuosam, quae gentes hebetauit occiduas, sempiterni numinis nutu Gratianus, incredibile dictu est quanto cum vigore exserta celeritate aliorsum properans expediuit: praeclarae indolis adulescens, facundus, et moderatus, et bellicosus, et clemens: ad aemulationem lectorum progrediens Principum, dum etiamtum lanugo genis inserperet speciosa, ni vergens in ludibriosos actus natura, laxantibus proximis semet ad vana studia Caesaris Commodi conuertisset, licet hic incruentus. Vt enim ille quia perimere iaculis plurimas feras spectante consueuerat populo, et centum

A. C. 377.

A. C. 377. tum leones in amphitheatrali circulo ſimul emiſſos telorum vario genere, nullo geminato vulnere contruncauit, vltra hominem exſultauit: ita hic quoque intra ſaepta quae adpellant viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas conficiens beſtias: incidentia multa parvi ducebat et ſeria: eo tempore quo etiam ſi Imperivm Marcus regeret Antoninus, aegre ſine collegis ſimilibus et magna ſobrietate conſiliorum lenire luctuoſos reip. poterat caſus. Diſpoſitis igitur quae pro temporum captu per Gallias res rationeſque poſcebant, et punito ſcutario proditore, qui feſtinare Principem ad Illyricum barbaris indicarat; Gratianus exinde digreſſus per caſtra, quibus Felicis-Arboris nomen eſt, per Lauriacum ad opitulandum oppreſſae parti porrectis itineribus ire tendebat. Iiſdemque diebus Frigerido multa atque vtilia pro ſecuritate communi ſollertiſſime cogitanti, munireque properanti Succorum anguſtias, ne diſcurſatores hoſtes et leues, tamquam exaeſtuantes vi torrentes per ſeptemtrionales prouincias fuſius vagarentur; ſucceſſor Maurus nomine mittitur Comes, venalis ferociae ſpecie, et ad cuncta mobilis et incertus: idem quem praeteritorum textu retulimus, ambigenti ſuper corona capiti imponenda Iuliano Caeſari, dum inter eius armigeros militaret ac regiam cuſtodiret, torquem obtuliſſe collo abſtractam. Remotuſque in ipſa vertigine pereuntivm rerum dux cautus et diligens: cum etiam ſi dudum diſceſſit in otium, ad procinctum reduci negotiorum magnitudine poſcente deberet.

XI. His forte diebus Valens tandem excitus Antiochia, longitudine viarum emenſa venit Conſtantinopolim: vbi moratus pauciſſimos dies ſeditioneque popularium leui pulſatus, Sebaſtiano paullo ante ab Italia vt petierat miſſo, vigilantiae notae ductori pedeſtris exercitus cura commiſſa, quem regebat antea Traianus: ipſe ad Melanthiada villam Caeſarianam pro-

profectus, militem ſtipendio fouebat, et alimentis, A. C.
et blanda crebritate ſermonum. Vnde cum itinere 378.
edicto per teſſeram Nicen veniſſet, quae ſtatio ita cognominatur: relatione ſpeculatorum didicit, refertos opima barbaros praeda a Rhodopeis tractibus prope Hadrianopolim reuertiſſe: qui motu Imperatoris cum abundanti milite cognito, popularibus iungere feſtinant, circa Beroeam et Nicopolim ingentibus praeſidiis fixis: atque ilico vt oblatae occaſionis maturitas poſtulabat, cum trecentenis militibus per ſingulos numeros lectis, Sebaſtianus properare diſpoſitus eſt, conducens rebus publicis aliquid (vt promittebat) acturus. Qui itineribus celeratis conſpectus prope Hadrianopolim, obſeratis vi portis iuxta adire prohibebatur: veritis defenſoribus, ne captus ab hoſte veniret et ſubornatus, atque contingeret aliquid in ciuitatis perniciem, quale per Actum acciderat Comitem: quo per fraudem Magnentiacis militibus capto, clauſtra patefacta ſunt Alpium Iuliarum. Agnitus tamen licet ſero Sebaſtianus, et vrbem introire permiſſus, cibo et quiete curatis pro copia quos ductabat, ſequuta luce impetu clandeſtino erupit: veſperaque intendente, Gothorum vaſtatorios cuneos prope flumen Hebrum ſubito viſos, paulliſper opertus aggeribus et frutectis, obſcura nocte ſuſpenſis paſſibus incompoſitos adgreſſus eſt: adeoque proſtrauit, vt praeter paucos quos morte velocitas exemerat pedum, interirent reliqui omnes: praedamque retraxit innumeram, quam nec ciuitas cepit, nec planities lata camporum. Qua cauſa percitus Fritigernus, et extimeſcens, ne dux, vt ſaepe audierat, impetrabilis diſperſos licenter ſuorum globos raptuique intentos conſumeret, improuiſos adoriens: reuocatis omnibus prope Cabylen oppidum cito diſceſſit, vt agentes in regionibus patulis nec inedia, nec occultis vexarentur in-

A. C. 378. ſidiis. Dum haec aguntur in Thraciis, Gratianus docto litteris patruo, qua induſtria ſuperauerit Alamannos, pedeſtri itinere praemiſſis impedimentis et ſarcinis, ipſe cum expeditiore militum manu permeato Danubio, delatus Bononiam, Sirmium introiit: et quatriduum ibi moratus, per idem flumen ad Martis caſtra deſcendit, febribus interuallatis adflictus: in quo tractu Alanorum impetu repentino tentatus, amiſit ſequentium paucos.

XII. Iiſdemque diebus exagitatus ratione gemina Valens, quod Lentienſes compererat ſuperatos, quodque Sebaſtianus ſubinde ſcribens facta dictis exaggerabat: e Melanthiade ſigna commouit, aequiparare facinore quodam egregio adulescentem properans filium fratris, cuius virtutibus vrebatur: ducebatque multiplices copias nec contemnendas, nec ſegnes: quippe etiam veteranos iiſdem iunxerat plurimos: inter quos et honoratiores alii, et Traianus procinctus eſt, paullo ante Magiſter armorum. Et quoniam exploratione ſollicita cognitum eſt, cogitare hoſtes fortibus praeſidiis itinera claudere, per quae commeatus neceſſarii portabantur: occurſum eſt huic conatui competenter, ad retinendas opportunitates anguſtiarum quae prope erant, peditibus ſagittariis et equitum turma citius miſſa. Triduoque proximo cum barbari gradu incederent leni, et metuentes eruptionem per deuia, quindecim millibus paſſuum a ciuitate diſcreti ſtationem peterent Nicen: incertum quo errore procurſatoribus omnem illam multitudinis partem quam viderant, in numero decem millium eſſe firmantibus: Imperator procaci quodam calore perculſus iiſdem occurrere feſtinabat. Proinde agmine quadrato incedens prope ſuburbanum Hadrianopoleos venit: vbi vallo ſudibus foſſaque firmato, Gratianum impatienter opperi-

periens, Richomerem Comitem domesticorum susce- A. C.
pit ab eodem Imperatore praemissum cum litteris, 378.
ipsum quoque venturum mox indicantibus. Quarum textu oratus vt praestolaretur paullisper periculorum participem, neue abruptis discriminibus temere semet committeret solum: adhibitis in consilium potestatibus variis, quid facto opus esset deliberabat. Et cum Sebastiano auctore quidam protinus eundum ad certamen vrgerent: Victor nomine Magister equitum, Sarmata, sed cunctator et cautus, eadem sentientibus multis, imperii socium exspectari censebat: vt incrementis exercitus Gallicani adscitis, opprimeretur levius tumor barbaricus flammans. Vicit tamen funesta Principis destinatio, et adulabilis quorumdam sententia regiorum: qui ne paene iam partae victoriae (vt opinabantur) consors fieret Gratianus, properari cursu celeri suadebant. Et dum necessaria parabantur ad decernendum, Christiani ritus presbyter (vt ipsi adpellant) missus a Fritigerno legatus cum aliis humilibus venit ad Principis castra: susceptusque leniter, eiusdemque ductoris obtulit scripta, petentis propalam vt sibi suisque, quos extorres patriis laribus rapidi ferarum gentium exegere discursus, habitanda Thracia sola cum pecore omni concederetur et frugibus: hoc impetrato, spondentis perpetuam pacem. Praeter haec idem Christianus vt conscius arcanorum et fidus, secretas alias eiusdem regis obtulit litteras, qui astu et ludificandi varietate nimium sollers, docebat Valentem quasi mox amicus futurus et socius, aliter se popularium saeuitiam mollire non posse, vel ad conditiones rei Romanae profuturas allicere, nisi subinde armatum iisdem iuxta monstraret exercitum, et timore imperatorii nominis intentato, eos a pernicioso pugnandi reuocaret ardore. Et legati quidem vt ambigui frustra habiti discesserunt. Exoriente

A. C. 378. vero aurora diei, quem quintum Iduum Augustarum numerus ostendit annalis, signa praepropere commoventur, impedimentis et sarcinis prope Hadrianopoleos muros cum legionum tutela congrua collocatis. Thesauri enim et principalis fortunae insignia caetera, cum praefecto et Consistorianis ambitu moenium tenebantur. Decursis itaque viarum spatiis confragosis, cum in medium torridus procederet dies, octavo tandem hostium carpenta cernuntur, quae ad speciem rotunditatis detornata digestaque exploratorum relatione adfirmabantur. Atque vt mos est vlulante barbara plebe ferum et triste, Romani duces aciem struxere: et anteposito dextro cornu equitum primo, peditatus pars maxima subsidebat. Cornu autem equitum laeuum disiectis adhuc per itinera plurimis, summa difficultate conductum properabat passibus citis. Dumque idem cornu nullo etiamtum interturbante extenditur, horrendo fragore sibilantibus armis, pulsuque minaci scutorum territi barbari, quoniam pars eorum cum Alatheo et Saphrace procul agens, et accita nondum venerat, oraturos pacem misere legatos. Eorum dum vilitatem despicit Imperator, vt firma fierent paciscenda, optimates poscens idoneos mitti: illi de industria cunctabantur, vt inter fallaces indutias equites sui redirent, quos adfore iam sperabant: et miles feruore calefactus aestiuo, siccis faucibus commarceret relucente amplitudine camporum incendiis, quos lignis nutrimentisque aridis subditis vt hoc fieret, iidem hostes vrebant. Cui malo aliud quoque accedebat exitiale, quod homines et iumenta cruciabat inedia grauis. Inter quae Fritigernus callidus futuri coniector, Martemque pertimescens ancipitem, velut caduceatorem vnum e plebe suo misit arbitrio, impetens nobiles quosdam et electos ad se propediem obsides mitti, impauidus ipse vim militarem

tarem laturus et necessaria. Laudato probatoque formidati Ducis proposito, tribunus Equitius, cui tunc erat cura palatii credita, Valentis propinquus, adsentientibus cunctis ire pignoris loco mature disponitur. Quo renitente, quia semel captus ab hostibus, lapsusque a Dibalto, verebatur eorum irrationabiles motus, Richomeres se sponte obtulit propria: ireque promiserat libens, pulchrum hoc quoque facinus et viro conuenire existimans forti: iamque pergebat indicia dignitatis et natalium [daturus.] Eo ad vallum hostile tendente, sagittarii et scutarii, quos Bacurius Hiberus quidam tunc regebat et Cassio, auidius impetu calenti progressi, iamque aduersis connexi, vt immature proruperant, ita inerti discessu primordia belli foedarunt. Hocque impedimento conatus intempestiui et Richomeris alacritas fracta est nusquam ire permissi, et equitatus Gothorum cum Alatheo reuersus et Saphrace, Alanorum manu permista, vt fulmen prope montes celsos excussus, quoscumque accursu veloci inuenire comminus potuit, incitata caede turbauit. A. C. 378.

XIII. Cumque arma ex latere omni concuterentur et tela, lituosque Bellona luctuosos inflaret, in clades Romanas solito immanius furens: cedentes nostri multis interclamantibus restiterunt: et proelium flammarum ritu crescens, terrebat militum animos, confixis quibusdam rotatis ictibus iaculorum et sagittarum. Deinde collisae in modum rostrorum nauivm acies, trudentesque se vicissim, vndarum specie motibus sunt reciprocis iactitatae. Et quia sinistrum cornu adusque plaustra ipsa accessit, vltra (si qui tulissent suppetias) processurum: a reliquo equitatu desertum, multitudine hostili vrgente, sicut ruina aggeris magni oppressum atque deiectum est: steterunt im-

A. C. 378. protecti pedites, ita concateruatis manipulis, vt vix mucronem exſerere, aut manus reducere quiſquam poſſet. Nec iam obiectu pulueris caelum patere potuit ad proſpectum, clamoribus reſultans horrificis. Qua cauſa tela vndique mortem vibrantia, deſtinata cadebant et noxia, quod nec praeuideri poterant nec caueri. Verum vbi effuſi immenſis agminibus barbari iumenta conterebant et viros, et neque ad receptum confertis ordinibus laxari vſquam poterat locus, et euadendi copiam conſtipatio denſior adimebat: noſtri quoque vltimo cadendi contemptu occurſantes receptis gladiis obtruncabant, et mutuis ſecurium ictibus galeae perfringebantur atque loricae. Videreque licebat celſum ferocia barbarum, genis ſtridore conſtrictis, ſucciſo poplite aut abſciſa ferro dextera, vel confoſſo latere, inter ipſa quoque mortis confinia minaciter circumferentem oculos truces: ruinaque confligentium mutua ac humo corporibus ſtratis, campi peremptis impleti ſunt: et morientium gemitus profundiſque vulneribus tranſfixorum cum timore audiebantur ingenti. In hoc tanto tamque confuſae rei tumultu exhauſti labore et periculis pedites, cum deinceps neque vires illis, neque mentes ſuppeterent ad conſilium, diffractis haſtarum pleriſque colliſione adſidua, gladiis contenti deſtrictis in confertas hoſtium turmas mergebant ſe, ſalutis immemores, circumſpectantes ademptum eſſe omne euadendi ſuffragium. Et quia humus riuis operta ſanguineis greſſus labiles euertebat, conabantur modis omnibus vitam impendere non inultam: adeo magno animorum robore oppoſiti incumbentibus, vt etiam telis quidam propriis interirent. Atra denique cruoris facie omnia conturbante, et quocumque ſe inflexerant oculi aceruis caeſorum adgeſtis, exanimata cadauera ſine parcimonia calcabantur. Solque ſublimior decurſo Leo-

ne

ne ad domicilium caeleſtis Virginis tranſiens, Romanos magis attenuatos inedia ſitique confectos, etiam armorum grauantibus ſarcinis exurebat. Ad vltimum incumbente barbarorum pondere acies inclinatae noſtrorum, quod ſolum poſtremis malis habuere ſubſidium, incondite (qua quiſque poterat) vertuntur in pedes. Dumque omnes diſperſi per ignotos tramites cedunt, Imperator diris pauoribus circumſaeptus, paullatimque inſiliens funerum moles, ad Lancearios confugit et Mattiarios: qui dum multitudo tolerabatur hoſtilis, fixis corporibus ſteterant inconcuſſi. Eoque viſo Traianus exclamat, ſpem omnem abſumptam, ni deſertus ab armigeris Princeps ſaltem aduenticio tegeretur auxilio. Hocque audito Victor nomine Comes Batauos in ſubſidiis locatos haud procul ad Imperatoris praeſidivm raptim cogere properans, cum inuenire neminem poſſet, gradiens retro diſceſſit: parique modo Richomeres periculo ſemet exemit, et Saturninus. Sequebantur itaque furore ex oculis lucente barbari noſtros, iam linquente venarum calore torpentes: quorum aliqui percuſſoribus cadebant incertis, nonnulli ponderibus ſolis vrgentium obruti, ictuque ſuorum aliqui trucidati: nec enim ſaepe renitentibus cedebatur, aut parcebat cedentibus quiſquam. Super his obſtruebant itinera iacentes multi ſemineces, cruciatus vulnerum non ferentes: cum quibus aggeres quoque equorum conſtrati cadaueribus campos implerunt. Diremit haec numquam penſabilia damna (quae magno rebus ſtetere Romanis) nullo ſplendore lunari nox fulgens. Primaque caligine tenebrarum inter gregarios Imperator, vt opinari dabatur (neque enim vidiſſe ſe quiſquam vel praeſto fuiſſe adſeuerauit) ſagitta pernicioſe ſaucius ruit: ſpirituque mox conſumpto deceſſit, nec poſtea repertus eſt vſquam. Hoſtium enim paucis, ſpoliandi gratia mortuos per ea loca diu verſatis, nul-

A. C. 378.

A. C. 378. lus fugatorum vel accolarum illuc adire eſt auſus. Simili clade Caeſarem accepimus Decium, dimicantem cum barbaris acriter, equi lapſu proſtratum, quem feruentem retinere non valuit, abiectumque in paludem, nec emergere potuiſſe nec inueniri. Alii dicunt Valentem animam non exhalaſſe confeſtim, ſed cum Canditatis et ſpadonibus paucis prope ad agreſtem caſam relatum ſecunda contignatione fabre munitam, dum fouetur manibus imperitis, circumſeſſum ab hoſtibus qui eſſet ignorantibus, dedecore captiuitatis exemptum. Cum enim oppeſſulatas ianuas perrumpere conati, qui ſequuti ſunt, a parte penſili domus ſagittis inceſſerentur, ne per moras inexpedibiles populandi amitterent copiam, congeſtis ſtipulae faſcibus et lignorum, flammaque ſuppoſita, aedificium cum hominibus torruerunt. Vnde quidam de Canditatis per feneſtram lapſus, captuſque a barbaris prodidit factum, et eos maerore adflixit, magna gloria defraudatos, quod Romanae rei rectorem non cepere ſuperſtitem. Is ipſe iuuenis occulte poſtea reuerſus ad noſtros, haec ita accidiſſe narrauit. Pari clade recuperatis Hiſpaniis, Scipionum alterum cremata turri in quam confugerat, abſumptum incendio hoſtili comperimus. Illud tamen certum eſt, nec Scipioni, nec Valenti ſepulturam, qui ſupremitatis honor eſt, contigiſſe. In hac multiplici virorum illuſtrium clade Traiani mors eminuit, et Sebaſtiani: cum quibus xxxv. oppetiuere tribuni Vacantes, et numerorum Rectores, et Valerianus atque Equitius: quorum alter ſtabulum, alter curabat palatium. Inter hos etiam Promotorum tribunus Potentius cecidit in primaeuo aetatis flore, bono cuique ſpectatus, meritis Vrſicini patris Magiſtri quondam armorum ſuiſque commendabilis. Conſtatque vix tertiam euaſiſſe exercitus partem. Nec vlla annalibus praeter Cannenſem pugnam, ita ad interne-

cio-

cionem res legitur gesta, quamquam Romani aliquoties reflante Fortuna fallaciis lusi bellorum iniquitati cesserunt ad tempus: et certamina multa fabulosae neniae fleuere Graecorum. A. C. 378.

XIV. Periit autem hoc exitu Valens, quinquagesimo anno contiguus, cum per annos quatuor imperasset et decem paruo minus. Cuius bona multis cognita dicemus et vitia. Amicus fidelis et firmus, vltor acer ambitionum, seuerus militaris et ciuilis disciplinae corrector: peruigil semper et anxius, ne propinquitatem eius praetendens altius semet ferret: erga deferendas potestates vel adimendas nimium tardus: prouinciarum aequissimus tutor; quarum singulas vt domum propriam custodiebat indemnes: tributorum onera studio quodam molliens singulari, nulla vectigalium admittens augmenta, in adaerandis reliquorum debitis non molestus; furibus et in peculatu deprehensis iudicibus inimicus asper et vehemens. Nec sub alio Principe in huiusmodi negotiis melius secum actum esse meminit Oriens. Super his omnibus liberalis erat cum moderatione: cuius rei licet abundent exempla, vnum tamen sufficiet poni. Vt sunt in palatiis nonnulli alienarum rerum auidi, si qui caducum vel aliud petisset ex vsu, cum magna iustorum iniustorumque distinctione contradictori copia seruata, donabat ei qui petierat, tres vel quatuor alios absentes aliquoties impetratorum participes iungens: vt castigatius agerent inquieti, lucra quibus inhiabant, hoc minui commento cernentes. Super aedificiis autem, quae per diuersas vrbes et oppida vel instaurauit, vel a primis instruxit auspiciis (ne sim longior) taceo, rebus ipsis id apertius monstrare concedens. Haec bonis omnibus aemulanda sunt, vt existimo: nunc eius vitia percurramus. Magnarum opum in-

A. C. temperans adpetitor, laborum impatiens, duritiamque
378. magis adfectans immanem, in crudelitatem procliuior, subagrestis ingenii, nec bellicis, nec liberalibus studiis eruditus: alienis gemitibus libenter emolumenta fructusque conquirens, tuncque magis intolerabilis, cum incidentia crimina ad contemptam vel laesam Principis amplitudinem trahens, in sanguinem saeuiebat et dispendia locupletum. Illud quoque ferri non poterat, quod cum legibus lites omnes quaestionesque committere videri se vellet, destinatisque velut lectis iudicibus negotia spectanda mandabat, nihil agi contra libidinem suam patiebatur: iniuriosus alias et iracundus et criminantibus sine differentia veri vel falsi facillime patens: quae vitiorum labes etiam in his priuatis quotidianisque rationibus impendio est formidanda. Cessator et piger: nigri coloris, pupula oculi vnius obstructa, sed ita vt non eminus adpareret: figura bene compacta membrorum, staturae nec procerae, nec humilis, incuruis cruribus, exstanteque mediocriter ventre. Haec super Valente dixisse sufficiet, quae vera esse aequalis nobis memoria plene testatur. Illud autem praeteriri non conuenit, quod cum oraculo tripodis, quem mouisse Patricium docuimus et Hilarium, tres versus illos fatidicos comperisset, quorum vltimus est, Ἐν πεδίοισι Μίμαντος αιλα καιομένοις κάρ; hoc vt erat inconsummatus et rudis, inter initia contemnebat: processu vero luctuum maximorum abiecte etiam timidus, eiusdem sortis recordatione Asiae nomen horrebat: vbi Erythraeo oppido superpositum montem Mimanta, et Homerum scripsisse et Tullium doctis referentibus audiebat. Denique post interitum eius discessumque hostilem, prope locum in quo cecidisse existimatus est, inuentus dicitur saxeus monumenti suggestus, cui lapis adfixus incisis literis Graecis, sepul-

tum

tum ibi nobilem quemdam Mimanta veterem indicabat. A. C. 378.

XV. Poſt exitialem pugnam, cum iam tenebris nox terras impleſſet, hi qui ſuperfuere, dextra pars, alii laeua vel quo metus traxerat ferebantur, quiſque proximos quaerens: cum praeter ſe nihil ſinguli cernere poterant, occipitiis propriis ferrum arbitrantes haerere. Audiebantur tamen licet longius eiulatus miſerabiles relictorum, ſingultuſque morientium, et vulneratorum cruciabiles fletus. Luce vero coeptante victores, vt beſtiae ſanguinis irritamento atrocius efferatae, ſpei inanis illecebris agitati, Hadrianopolim agminibus petivere denſatis, eam vel cum diſcriminibus exciſuri poſtremis: docti per proditores et tranſfugas poteſtatum culmina maximarum, et fortunae principalis inſignia theſauroſque Valentis, illic vt arduo in munimento conditos. Et ne interuallatis ardor inteſceret moris, hora diei quarta ambitu cincto murorum, infeſtiſſime certabatur: oppugnatoribus genuina ferocia ad praeceps exitium feſtinantibus, contraque defenſorum vigore validis viribus incitato. Et quia militum calonumque numerus magnus ciuitatem cum iumentis introire prohibitus, adfixus parietibus moenium aedibusque continuis, pro loci humilitate fortiter decernebat, ſuperaratque rabies imminentium aduſque horam diei nonam: ſubito pedites noſtri trecenti, ex his qui prope ipſas ſtetere loricas, conferti in cuneum deſciverunt ad barbaros: eoſque illi auide raptos, confeſtim (incertum quo conſilio) trucidarunt; et ex eo deinceps obſeruatum eſt, neminem huiuſmodi aliquid vel in deſperatione rerum vltima cogitaſſe. Feruente itaque tot malorum congerie, repente cum fragore caeleſti imbres nubibus atris effuſi diſperſere circumfrementium globos: reuerſique ad vallum dimenſum tereti

A. C. reti figura plaustrorum, immanes spiritus latius porri-
378. gentes, iubebant nostris per minaces litteras, et legatum * aetatem, fide retinendae salutis accepta. Verum introire non auso qui missus est, per Christianum quemdam portatis scriptis et recitatis, vtque decebat contemplatis, parandis operibus [reliquum] diei et nox omnis absumpta. Nam intrinsecus silicibus magnis obstrusae sunt portae, et moenium intuta firmata: et ad emittenda vndique tela vel saxa, tormenta per locos aptata sunt habiles, adgestaque prope sufficiens aqua. Pridie enim dimicantium quidam siti adusque ipsa vitae detrimenta vexati sunt. Contra Gothi reputantes difficiles Martis euentus, anxiique cum sterni et sauciari cernerent fortiores, et particulatim vires suas conuelli, astutum iniere consilium, quod ipsa indicante Iustitia publicatum est. Partis enim nostrae Candidatos aliquos, qui die praeterito ad eos defecerant, pellexere vt simulata fuga velut ad propria remeantes, intra muros suscipi se curarent, ingressique latenter quamdam incenderent partem: vt tamquam signo erecto occultius, dum circa exstinguendum incendium distringitur multitudo clausorum, ciuitas perrumperetur impropugnata. Perrexere vt statutum est Canditati: cumque prope fossas venissent, manus tendentes orantesque, vt Romanos semet admitti poscebant. Et recepti (quia nulla erat suspicio quae vetaret) interrogatique super consiliis hostium variarunt: vnde factum est, vt cruenta quaestione vexati, ceruicibus perirent abscisis, quid acturi venerant aperte confessi. Omni itaque bellandi adparatu praestructo, aduentante vigilia tertia, barbari abolito praeteritorum vulnerum metu, in vrbis obseratos aditus multiplicatis ordinibus inundarunt, et obstinatioe magnatium maiore. At cum armatis prouinciales et palatini ad obruendos eos excitatius exsurgebant: et cuiusque modi tela, in multitudi-

ne

ne tanta vel temere miſſa, cadere ſine noxa non pote- A. C.
rant. Animaduerſum eſt a noſtris, iiſdem telis bar- 378.
baros vti quibus petebantur. Ideoque mandatum eſt, vt neruis ferrum lignumque connectentibus ante iactum inciſis, emitterentur arcu ſagittae: quae volitantes vires integras inſeruabant: infixae vero corporibus, nihil vigoris perdebant, aut certe ſi cecidiſſent in vanum, ilico frangebantur. Dedit autem rebus ita flagrantibus graue momentum caſus admodum inopinus. Scorpio genus tormenti, quem Onagrum ſermo vulgaris adpellat, e regione contra hoſtium aciem denſam locatus, lapidem contorſit ingentem: qui licet humo fruſtra illiſus eſt, viſus tamen ita eos metu exanimauit, vt ſtupore ſpectaculi noui cedentes e medio, abire tentarent. Sed buccinis optimatum monitu occinentibus, inſtauratum eſt proelium: et pari modo res Romana ſuperior ſtetit, nullo ferme alio telo vel funditoris amento incaſſum excuſſo. Agmina enim praeeuntium ductorum, quos rapiendi Valentis malis lucubrationibus quaeſiti cupiditas incendebat, ſequuti caeteri prae ſe ferebant aequiperaſſe diſcrimina potiorum: namque ſemineces aliqui, aut magnis obtriti ponderibus, vel confixi iaculis pectora voluebantur: nonnulli ſcalas vehendo, adſcenſumque in muros ex latere omni parantes, ſub oneribus ipſis obruebantur, contruſis per pronum ſaxis, et columnarum fragmentis, et cylindris. Nec quemquam furentium cruoris horrenda ſpecies ad ſerum vſque diem ab alacritate faciendi fortiter auertebat: hoc incitante, quod etiam defenſorum plurimos cadere diuerſis ictibus videntes eminus laetabantur. Ita ſine requie vlla vel modo pro moenibus et contra moenia ingentibus animis pugnabatur. Et quia nullo ordine iam, ſed per procurſus pugnabatur et globos, quod deſperationis erat ſignum extremae, flexo in veſperam die digreſſi omnes redie-

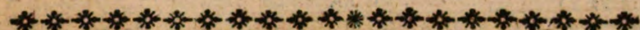
re

A. C. 378. re ad tentoria tristes, inconsideratae dementiae alter alterum arguentes, quod non vt suaserat antea Fritigernus, obsidionales aerumnas vbique declinarunt.

XVI. Conuersi post haec per omne tempus noctis (vt aestiuae non longum) ad vulnerum curas artesque medendi gentiles, reddita luce in varias consiliorum vias diducebantur, quorsum tenderent ambigentes: multisque dictatis et controuersis, occupare statuunt Perinthum; exinde quaeque diuitiarum referta: docentibus omnia perfugis, etiam domorum nedum vrbium interna noscentes. Hanc sequuti sententiam quam vtilem existimarunt, itineribus lentis, miscentes cuncta populationibus et incendiis, nullo renitente pergebant. Obsessi vero apud Hadrianopolim, post eorum abitum, cum vacare hoste loca proxima compertae fidei nuntiassent exploratores: egressi media nocte, vitatis aggeribus publicis, per nemorosa et deuia pars Philippopolim, exindeque Serdicam, alii ad Macedoniam, cum intemeratis opibus quas habebant, omni studio ad properandum excogitato currebant, velut in regionibus illis reperiendo Valente: quem inter medios certaminum turbines oppetiisse, vel certe ad tugurium confugisse (vbi existimatus est vi periisse flammarum) penitus ignorabant. At Gothi Hunnis Alanisque permisti nimium bellicosis et fortibus, rerumque asperarum difficultatibus induratis, quos miris praemiorum illecebris sibi sociarat sollertia Fritigerni: fixis iuxta Perinthum castris, ipsam quidem vrbem cladium memores pristinarum nec adire, nec tentare sunt ausi: agros vero fertiles late distentos et longe, ad extremam vastauere paenuriam, cultoribus caesis aut captis. Vnde Constantinopolim, copiarum cumulis inhiantes amplissimis, formas quadratorum agminum insidiarum metu seruantes, ire ocius festinabant, multa in exitium vrbis inclitae moli-

molituri. Quos inferentes ſeſe immodice, obiceſque A. C.
portarum paene pulſantes, hoc caſu caeleſte repulit 378.
numen. Saracenorum cuneus (ſuper quorum origine moribuſque diuerſis in locis retulimus plura) ad ſortem magis expeditionalium rerum quam ad concurſatorias habilis pugnas, recens illuc accerſitus, congreſſurus barbarorum globo repente conſpecto, a ciuitate fidenter erupit: diuque extento certamine pertinaci, aequis partes diſceſſere momentis. Sed Orientalis turma nouo, neque ante viſo ſuperauit euentu. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia praeter pubem, ſubraucum et lugubre ſtrepens, educto pugione agmini ſe medio Gothorum inſeruit, et interfecti hoſtis iugulo labra admouit, effuſumque cruorem exſuxit. Quo monſtroſo miraculo barbari territi, poſtea non ferocientes ex more, cum agendum adpeterent aliquid, ſed ambiguis greſſibus incedebant. Proceſſu dein audacia fracta, cum murorum ambitum inſularumque ſpatiis immenſis oblongum, et inacceſſas pulcritudines vrbis, et incolentium plebem conſiderarent immenſam, iuxtaque fretum quod Pontum diſterminat et Aegaeum: diiectis bellorum officinis quas parabant, poſt accepta maiora funera quam illata, exinde digreſſi ſunt effuſorie per Arctoas prouincias: quas peragrauere licenter aduſque radices Alpium Iuliarum, quas Venetas adpellabat antiquitas. His diebus efficacia Iulii magiſtri militiae trans Taurum enituit ſalutaris et velox. Comperta enim fatorum ſorte per Thracias, Gothos antea ſuſceptos, diſperſoſque per varias ciuitates et caſtra, datis tectioribus litteris ad eorum rectores Romanos omnes, quod his temporibus raro contingit, vniuerſos tamquam vexillo erecto vno eodemque die mandauit occidi, exſpectatione promiſſi ſtipendii ſecuros ad ſuburbana productos. Quo conſilio prudenti ſine ſtrepitu vel mora completo,

A. C. to, Orientales prouinciae discriminibus ereptae sunt
378. magnis. Haec vt miles quondam et Graecus, a principatu Caesaris Neruae exorsus adusque Valentis interitum pro virium explicaui mensura: opus veritatem professum numquam (vt arbitror) sciens silentio ausus corrumpere vel mendacio. Scribant reliqua potiores, aetate doctrinisque florentes. Quos id (si libuerit) adgressuros, procudere linguas ad maiores moneo stilos.

DE CONSTANTIO CHLORO CONSTANTINO MAGNO ET ALIIS IMPERATORIBVS

EXCERPTA AVCTORIS IGNOTI.

Diocletianus cum Herculio Maximiano imperauit ann. xx. Conſtantius Diui Claudii optimi principis nepos ex fratre, protector primum, exin tribunus, poſtea praeſes Dalmatiarum fuit. Iſte cum Galerio a Diocletiano Caeſar factus eſt. Relicta enim Helena priore vxore filiam Maximiani Theodoram duxit vxorem: ex qua poſtea ſex liberos Conſtantini fratres habuit. Sed de priore vxore Helena filium iam Conſtantinum habuit, qui poſtea princeps potentiſſimus fuit. Hic igitur Conſtantinus natus Helena matre viliſſima in oppido Naiſo atque eductus, quod oppidum poſtea magnifice ornauit, litteris minus inſtructus, obſes apud Diocletianum et Galerium, ſub iiſdem fortiter in Aſia militauit: quem poſt depoſitum imperium Diocletiani et Herculii, Conſtantius a Galerio repetiit: ſed hunc Galerius obiecit ante pluribus periculis. Nam et in Sarmatas iuuenis equeſtris militans, ferocem barbarum capillis tentis raptum, ante pedes ſupplicem Galerii imperatoris adduxerat. Deinde Galerio mittente per paludem equo ingreſſus ſuo, viam caeteris fecit ad Sarmatas, ex quibus plurimis ſtratis, Galerio victoriam reportauit. Tunc eum Galerius patri remiſit. Qui vt Seuerum per Italiam tranſiens vitaret, ſumma feſtinatione veredis poſt ſe truncatis Alpes tranſgreſſus, ad patrem Conſtanti-

ſtantium venit apud Bononiam, quam Galli prius Geſoriacum vocabant. Poſt victoriam autem Pictorum Conſtantius pater Eboraci mortuus eſt, et Conſtantinus omnium militum conſenſu Caeſar creatus. Interea Caeſares duo facti, Seuerus et Maximinus: Maximinō datum eſt Orientis imperium: Galerius ſibi Illyricum, Thracias et Bithyniam tenuit: Seuerus ſuſcepit Italiam, et quidquid Herculius obtinebat. Poſtquam vero Conſtantius in Britannia mortuus eſt, et Conſtantinus filius ſucceſſit, ſubito in vrbe Roma praetoriani milites Maxentium filium Herculii imperatorem crearunt. Sed aduerſum Maxentivm iuſſu Galerii Seuerus duxit exercitum. Qui repente ab omnibus ſuis deſertus eſt, et Rauennam fugit: dehinc Galerius cum ingentibus copiis Romam venit, minatus ciuitatis interitum, et caſtra Interamnae ad Tiberim poſuit. Tunc legatos ad vrbem miſit Licinium et Probum, per colloquium petens vt gener apud ſocerum, id eſt Maxentius apud Galerium precibus magis quam armis optata mercaretur. Qui contemptus, agnouit promiſſis virorum Maxentii partes ſuas deſeruiſſe: quibus perturbatus retro verſus eſt, et vt militi ſuo praedam quamcumque conferret,* flamminia iuſſit auferri. Ille ad Conſtantinum refugit. Tunc Galerius in Illyrico Licinium Caeſarem fecit. Deinde illo in Pannonia relicto, ipſe ad Serdicam regreſſus, morbo ingenti occupatus ſic diſtabuit, vt aperto et putreſcente viſcere moreretur, in ſupplicium perſecutionis iniquiſſimae ad auctorem ſcelerati praecepti iuſtiſſima poena redeunte. Imperauit ann. XIX. Seuerus Caeſar ignobilis et moribus et natalibus, ebrioſus, et hoc Galerio amicus. Hunc ergo et Maximinum Galerius Caeſares fecit, Conſtantino nihil tale noſcente. Huic Seuero Pannoniae et Italiae vrbes et Africae contigerunt. Quo Caeſar Maxentius factus eſt imperator. Nam deſertus Seuerus a ſuis, fugit Rauennam

Pro

Pro Maxentio filio euocatus illuc venit Herculius, qui per periurium Seuerum deceptum, custodiae tradidit, et captiui habitu in vrbem perduxit, et in villa publica Appiae viae tricesimo milliario custodiri fecit. Postea cum Galerius Italiam peteret, ille iugulatus est, et deinde relatus ad octauum milliarivm, conditusque in Gallieni monumento. Igitur Galerius sic ebriosus fuit, vt iuberet temulentus ea quae facienda non essent, a praefecto admonitus constituerit, ne iussa eius aliquis post prandium faceret. Interea Constantinus apud Veronam victis ducibus tyranni, Romam petiit. Cum autem ad vrbem Constantinus venisset, egressus ex vrbe Maxentius campum supra Tiberim, in quo dimicaret, elegit. Vbi victus fugatis omnibus suis, inter angustias arcentis populi periit, equo praecipitatus in fluuium. Postera die corpus ipsius leuatum flumine, et caput eius incisum, in vrbem perlatum est. De cuius origine mater eius cum quaesitum esset, Syro quodam genitum esse confessa respondit. Imperauit ann... Licinius itaque ex noua Dacia vilioris originis, a Galerio factus imperator, velut aduersum Maxentium pugnaturus. Sed oppresso Maxentio cum recepisset Italiam Constantinus, hoc Licinium foedere sibi fecit adiungi vt Licinius Constantiam sororem Constantini apud Mediolanum duxisset vxorem. Nuptiis celebratis, Gallias repetit Constantinus, Licinio ad Illyricum reuerso. Post aliquantum deinde temporis Constantium Constantinus ad Licinium misit, persuadens vt Bassianus Caesar fieret; qui habebat alteram Constantini sororem Anastasiam: vt exemplo Diocletiani et Maximiani inter Constantinum et Licinium Bassianus Italiam medius obtineret. Et Licinio talia frustrante, per Senicionem Bassiani fratrem qui Licinio fidus erat, in Constantinum Bassianus armatur. Qui tamen in conatu deprehensus, Constantino iubente conuictus et stra-

tus est. Cum Sinicius auctor insidiarum posceretur ad poenam, negante Licinio, fracta concordia est: additis etiam caussis, quod apud Aemonam Constantini imagines statuasque deiecerat. Bellum deinde apertum conuenit ambobus: vtriusque ad Cibalensem campum ductus exercitus. Licinio xxxv. M. peditum et equitum fuere. Constantinus xx. M. peditum equitum duxit. Caesis post dubium certamen Licinianis viginti peditum millibus et equitum ferratorum. Item Licinius cum magna parte equitatus noctis auxilio peruolauit ad Sirmium. Sublata inde vxore ac filio et thesauris, tetendit ad Daciam: Valentem ducem limitis Caesarem fecit. Inde apud Hadrianopolim Thraciae ciuitatem per Valentem collecta ingenti multitudine, legatos ad Constantinum de pace misit apud Philippos constitutum: quibus frustra remissis, iterum reparato bello, in campo Mardiense ab vtroque concurritur, et post dubium ac diuturnum proelium, Licinii partibus inclinatis profuit noctis auxilium. Licinius et Valens credentes Constantinum, quod et verum erat, ad persequendum longivs a Byzantio processurum, flexi in partem Beroeam concesserunt. Ita Constantinus vehementer in vlteriora festinans, deprehendit Licinium remansisse post tergum: fatigatis bello et itinere militibus. Missus deinde Mestrianus legatus pacem petiit, Licinio postulante et pollicente se imperata facturum. Denuo sicut ante mandatum est, Valens priuatus fieret: quo facto pax ab ambobus firmata est, vt Licinius Orientem, Asiam, Thraciam, Moesiam, minorem Scythiam possideret. Deinde reuersus Serdicam Constantinus hoc cum Licinio absente constituit, vt filii Constantini Crispus et Constantinus, filius etiam Licinii Licinius Caesares fierent, et sic ab vtroque concorditer regnaretur. Itaque Constantinus et Licinius simul consules facti. In Orientis partibus Licinio, Constantino, repenti-

pentina rabie ſuſcitatus Licinius omnes chriſtianos a palatio iuſſit expelli. Mox bellum inter ipſum Licinivm et Conſtantinum efferbuit. Item cum, Conſtantinus Theſſalonica eſſet, Gothi per neglectos limites eruperunt, et vaſtata Thracia et Moeſia praedas agere coeperunt. Tunc Conſtantini terrore et impetu repreſſi, captiuos illi impetrata pace reddiderunt. Sed hoc Licinius contra fidem factum queſtus eſt, quod partes ſuae ab alio fuerint vindicatae. Deinde cum variaſſet inter ſupplicantia et ſuperba mandata, iram Conſtantini merito excitauit. Per tempora quibus nondum gerebatur bellum ciuile, ſed item parabatur, Licinius ſcelere, auaritia, crudelitate, libidine ſaeuiebat: occiſis ob diuitias pluribus, vxoribus eorum corruptis. Rupta iam pace vtriuſque exercitus Conſtantinus Caeſarem Criſpum cum grandi claſſe ad occupandam Aſiam miſerat: cui de parte Licinii ſimiliter cum naualibus copiis Amandus obſtabat. Licinius vero circa Hadrianopolim maximo exercitu latera ardui montis impleuerat. Illuc toto agmine Conſtantinus inflexit. Cum bellum terra marique traheretur, quamuis per arduum ſuis nitentibus, attamen diſciplina militari et felicitate Conſtantinus Licinii confuſum et ſine ordine agentem vicit exercitum, leviter femore ſauciatus. Dehinc fugiens Licinius Byzantium petit: quo dum multitudo diſſipata contenderet, clauſo Byzantio Licinius obſidionem terrenam maris ſecurus agitabat: ſed Conſtantinus claſſem collegit ex Thracia. Dehinc ſolita vanitate Licinius Martinianum ſibi Caeſarem [fecit.] Criſpus vero cum claſſe Conſtantini Callipolim peruenit, vbi bello maritimo ſic Amandum vicit, vt vix per eos qui in littore remanſerant, viuus Amandus effugeret. Claſſis vero Licinii vel oppreſſa vel capta eſt. Licinius deſperata maris ſpe, per quod ſe viderat obſidendum, Chalcedonam cum theſauris refugit. Byzanti-

vm Constantinus inuasit, victoriam maritimam Crispo conueniente cognoscens. Deinde apud Chrysopolim Licinius [pugnauit] maxime auxiliantibus Gothis quos Aliquaca Regalis deduxerat: cum Constantini pars vincens xxv. M. armatorum fudit partis aduersae, caeteris fugientibus. Postea cum legiones Constantini per Liburnam venire vidissent, proiectis armis se dediderunt. Sequenti autem die Constantia soror Constantini, vxor Licinii, venit ad castra fratris, et marito vitam poposcit, et impetrauit. Ita Licinius priuatus factus est, et conuiuio Constantini adhibitus: et Martiniano vita concessa est. Sed Herculii Maximiani soceri sui motus exemplo, ne iterum depositam purpuram in perniciem reipublicae sumeret, tumultu militari exigentibus in Thessalonica iussit occidi; Martinianum in Cappadocia: qui regnauit ann. xix. filio et vxore superstite: quamuis omnibus iam ministris nefariae persecutionis exstinctis, hunc quoque in quantum exercere [potuit] persecutorem digna punitio flagitaret. Constantinus autem ex Byzantio Constantinopolim nuncupauit ob insigne victoriae: quam velut patriam cultu decorauit ingenti, et Romae desiderauit aequari: deinde quaesitis ei vndique ciuibus diuitias multas largitus est, vt prope in ea omnes thesauros, regias facultates exhauriret. Ibi etiam Senatum constituit secundi ordinis, Claros vocauit. Deinde aduersum Gothos bellum suscepit, et implorantibus Sarmatis auxilium tulit. Ita per Constantinum Caesarem centum prope millia fame et frigore exstincta sunt. Tunc et obsides accepit, inter quos et Ariarici regis filium. Sic cum his pace firmata, in Sarmatas versus est, qui dubiae fidei probantur. Sed serui Sarmatarum aduersum omnes dominos rebellarunt: quos pulsos Constantinus libenter accepit, et amplius trecenta millia hominum mistae aetatis et sexus per Thraciam, Scythiam, Macedoniam, Italiamque diuisit.

visit. Item Constantinus imperator primus christianus, excepto Philippo qui christianus admodum ad hoc tantum constitutus fuisse mihi visus est, vt millesimus Romae annus Christo potius quam idolis dicaretur. A Constantino autem omnes semper christiani imperatores vsque hodiernum diem creati sunt, excepto Iuliano, quem impia, vt aiunt, machinantem exitialis vita deseruit. Item Constantinus iusto ordine et pio vicem vertit. Edicto siquidem statuit, citra vllam caedem hominum paganorum templa claudi. Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarico solo, hoc est in Sarmatarum regione deleuit. Calocaerum quemdam in Cypro adspirantem nouis rebus oppressit. Dalmatium, filium fratris sui Dalmatii. Eius fratrem Annibalianum data ei Constantina filia sua, Regem regum et Ponticarum gentium constituit. Ita vt Gallias Constantinus minor regebat, Orientem Constantius, Africam, Illyricum et Italiam Constans, ripam Gothicam Dalmatius tuebatur. Item Constantinus cum bellum pararet in Persas, in suburbano Constantinopolitano villa publica iuxta Nicomediam, dispositam bene rempublicam filiis tradens [obiit.] Regnauit ann. XXXI. Sepultus est Constantinopoli

Item ex libris Chronicorum inter caetera.

Igitur imperante Zenone Augusto Constantinopoli, superueniens Nepos Patricius ad Portum vrbis Romae, deposuit de imperio Glycerium, et factus est Episcopus, et Nepos factus imperator Romae. Mox veniens Rauennam: quem persequens Orestes Patricius cum exercitu, metuens Nepos aduentum Orestis, adscendens nauim fugam petit ad Salonam, et ibi mansit per annos quinque: postea vero a suis occiditur. Mox eo egresso, factus imperator Augustulus.

Augustulus qui ante regnum Romulus a parentibus vocabatur, a patre Oreste Patricio factus est imperator. Superueniente Odoacre cum gente Scyrorum, occidit Orestem Patricium in Placentia, et fratrem eius Paulum ad Pineta foris Classem Rauennae. Ingrediens autem Rauennam deposuit Augustulum de regno, cuius infantiae misertus, concessit ei sanguinem: et quia pulcher erat, tamen donauit ei reditum sex millia solidos, et misit eum intra Campaniam cum parentibus suis libere viuere. Etenim pater eius Orestes Pannotos, qui eo tempore quando Attila ad Italiam venit, se illi iunxit, et eius notarius factus fuerat. Vnde profecit et vsque ad Patriciatus dignitatem peruenit. Ergo postquam factus est imperator Zeno a filio suo Leone, qui natus fuerat de filia Leonis Ariadne nomine, regnat cum filio suo anno vno: et merito Leonis regnum remansit apud Zenonem. Zeno vero cum filio iam regnans anno vno, imperauit annos XVI. Isauriae nobilissimus, qui dignus esset filiam imperatoris accipere, exercitus in arma. Perhibent de eo, quia patellas in genucula non habuisset, sed mobiles fuissent vt etiam cursu velocissimo vltra modum hominum haberetur. In republica omnino prouidentissimus, fauens genti suae. Huic insidiabatur Basiliscus, ipse primus senator: quo cognito Zeno aliquantis diuitiis petiit Isauriam. At vbi ille egressus est, mox Basiliscus qui ei vt dictum est insidiabatur, arripuit imperium. Basiliscus imperauit annos II. Zeno confortans Isauros intra prouinciam, deinde misit ad ciuitatem Nouam, in qua erat Theodericus dux Gothorum, filius Walameris, et eum inuitauit in solatium sibi aduersus Basiliscum, obiectans militem, post biennium veniens, obsidens ciuitatem Constantinopolim. Sed quia Senatus et populus Zenonem metuentes; ne quid mali pateretur ciuitas, relicto Basilisco, se illi omnes dederunt aperta ciui-

ciuitate. Basiliscus fugiens ad Ecclesiam, intra Baptisterium cum vxore et filiis ingreditur. Cui Zeno dato sacramento securum esse de sanguine, exiens, inclausus cum vxore et filiis intra cisterna sicca, ibidem frigore defecerunt. Zeno recordatus est amore Senatus et populi, munificus omnibus se ostendit, ita vt omnes ei gratias agerent. Senatu Romano et populo tuitus est, vt etiam ei imagines per diuersa loca in vrbe Roma leuarentur. Cuius tempora pacifica fuerunt. Odoacer vero, cuius supra fecimus mentionem, mox deposito Augustulo de imperio, factus est rex: mansitque in regno annos XIII. Cuius pater Aedico dictus, de quo ita inuenitur in libris Vitae beati Seuerini Monachi intra Pannoniam, qui eum admonuit, et praedixit regnum eius futurum. Ita reperis ad locum. Quidam barbari cum ad Italiam pergerent, promerendae benedictionis ad eum intuitu diuerterunt, inter quos et Odoacar, qui postea regnauit Italiae, vilissimo habitu iuuenis statura procerus aduenerat: qui dum humillimum tectum cellulae eius suo vertice contingeret, inclinans se, a viro Dei gloriosum se fore cognouit. Cui etiam vale dicenti, Vade, inquit, ad Italiam, vade vilissimis nunc pellibus coopertus, sed multis cito plurima largiturus. Interim vt Dei famulus ei praedixerat, mox in Italia ingressus est, regnum accepit. Eodem tempore Odoachar rex memor factus, quod a viro sancto praedictum audierat, statim familiariter litteras ad eum dirigens, si qua speranda duceret, dabat suppliciter optionem. Ergo vir Dei tantis itaque eius alloquiis per litteras inuitatus, Ambrosium quemdam exsulantem rogat absolui: cuius Odoachar gratulabundus paruit imperatis. Igitur Odoachar rex bellum gessit adversus Rugos, quos in secundo vicit, et funditus deleuit. Nam dum ipse esset bonae voluntatis, et Arianae sectae fauorem praeberet, quodam tempore dum

memoratum regem multi nobiles coram ſancto viro humana vt fieri ſolet adulatione laudarent; interrogat quem regem tantis praeconiis praetuliſſent. Reſpondentibus Odoacrem, inquit, qui dixit eis, Inter tredecim et quatuordecim: annos videlicet integri eius regni ſignificans. Zeno itaque recompenſans beneficiis Theodericum quem fecit Patricium et Conſulem, donans ei multum, et mittens eum ad Italiam. Cui Theodericus pactuatus eſt, vt ſi victus fuiſſet Odoachar, pro merito laborum ſuorum loco eius, dum adueniret, tantum praeregnaret. Ergo ſuperueniente Theoderico Patricio de ciuitate Noua cum gente Gothica, miſſus ab imperatore Zenone de partibus Orientis ad defendendam ſibi Italiam. Cui occurrit venienti Odoachar ad fluuium Sontium, et ibi pugnans cum eodem, victus fugit. At vero Odoacer abiit in Veronam, et fixit foſſatum in campo minore Veronenſe V. Kalendas Octobris. Ibique perſequutus eſt eum Theodericus, et pugna facta, ceciderunt populi ab vtraque parte: tamen ſuperatus Odoachar fugit Rauennam pridie Kalendas Octobris. Et perambulauit Theodericus Patricius Mediolanum, et tradiderunt ſe illi maxima pars exercitus Odoacris, nec non et Tuſa magiſter militum, quem ordinauerat Odoachar cum optimatibus ſuis Kal. Aprilis. Eo anno miſſus eſt Tuſa magiſter militum a Theoderico contra Odoacrem Rauennam. Veniens Fauentia Tuſa, obſedit Odoacrem cum exercitu cum quo directus fuerat; et exiit Odoachar de Rauenna, et venit Fauentiam, et Tuſa tradidit Odoacri Comites Patricii Theoderici, et miſſi ſunt in ferro, et adducti Rauennam. FAVSTO ET LONGINO. His conſulibus Odoachar rex exiit de Cremona et ambulauit Mediolanum. Tunc venerunt Wiſigothae in adiutorium Theoderici, et facta eſt pugna ſuper fluuium Adduam, et ceciderunt populi ab vtraque parte: et occiſus eſt Pierius comes domeſticorum

rum III. Idus Auguſtas, et fugit Odoachar Rauennam, et mox ſubſequutus eſt eum Patricius Theodericus veniens in Pineta, et fixit foſſatum, obſidens Odoacrem clauſum per triennium Rauenna, et factum eſt vſque ad ſex ſolidos modius tritici. Et mittens legationem Theodericus Feſtum caput Senati ad Zenonem imperatorem, et ab eodem ſperans veſtem ſe induere regiam. OLYBRIO *V.C.* Coſ. Hoc conſule exiit Odoachar rex de Rauenna nocte cum Herulis ingreſſus in Pineta, in foſſato Patricii Theoderici, et ceciderunt ab vtraque parte exercitus, et fugiens Levila magiſter militum Odoacris, occiſus eſt in fluuio Veiente: et victus Odoacer fugit Rauenna Idibus Iuliis. Igitur coactus Odoachar dedit filium ſuum Thelane obſidem Theoderico, accepta fide ſecurum ſe eſſe de ſanguine. Sic ingreſſus eſt Theodericus: et poſt aliquot dies dum ei Odoachar inſidiaretur, detectus caute ab eo praeuentus in palatio, manu ſua Theodericus eum in Lauretum praeueniente gladio interemit. Cuius exercitus in eadem die iuſſu Theoderici omnes interfecti ſunt, quis vbi potuit reperire cum omni ſtirpe ſua: et moritur Conſtantinopoli Zeno imperator, et factus eſt imperator Anaſtaſius.

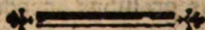
Theodericus enim, qui in legationem direxerat Fauſtum Nigrum ad Zenonem. At vbi cognita morte eius antequam legatio reuerteretur, vt ingreſſus eſt Rauenna, et occidit Odoacrem, Gothi ſibi confirmauerunt Theodericum regem, non exſpectantes iuſſionem noui Principis. Vir enim bellicoſiſſimus, fortis, cuius pater Walamir dictus rex Gothorum, naturalis tamen eius fuit: mater Ereriliua dicta Gothica, Catholica quidem erat, quae in baptiſmo Euſebia dicta. Ergo praeclarus, et bonae voluntatis in omnibus, qui regnauit annos XXXIII. cuius temporibus felicitas eſt ſequuta Italiam per annos XXX. ita vt etiam pax pergenti-

A C. 378. re ad tentoria triſtes, inconſideratae dementiae alter alterum arguentes, quod non vt ſuaſerat antea Fritigernus, obſidionales aerumnas vbique declinarunt.

XVI. Conuerſi poſt haec per omne tempus noctis (vt aeſtiuae non longum) ad vulnerum curas arteſque medendi gentiles, reddita luce in varias conſiliorum vias diducebantur, quorſum tenderent ambigentes: multiſque dictatis et controuerſis, occupare ſtatuunt Perinthum; exinde quaeque diuitiarum referta: docentibus omnia perfugis, etiam domorum nedum vrbium interna noſcentes. Hanc ſequuti ſententiam quam vtilem exiſtimarunt, itineribus lentis, miſcentes cuncta populationibus et incendiis, nullo renitente pergebant. Obſeſſi vero apud Hadrianopolim, poſt eorum abitum, cum vacare hoſte loca proxima compertae fidei nuntiaſſent exploratores: egreſſi media nocte, vitatis aggeribus publicis, per nemoroſa et deuia pars Philippopolim, exindeque Serdicam, alii ad Macedoniam, cum intemeratis opibus quas habebant, omni ſtudio ad properandum excogitato currebant, velut in regionibus illis reperiendo Valente: quem inter medios certaminum turbines oppetiiſſe, vel certe ad tugurium confugiſſe (vbi exiſtimatus eſt vi periiſſe flammarum) penitus ignorabant. At Gothi Hunnis Alaniſque permiſti nimium bellicoſis et fortibus, rerumque aſperarum difficultatibus induratis, quos miris praemiorum illecebris ſibi ſociarat ſollertia Fritigerni: fixis iuxta Perinthum caſtris, ipſam quidem vrbem cladium memores priſtinarum nec adire, nec tentare ſunt auſi: agros vero fertiles late diſtentos et longe, ad extremam vaſtauere paenuriam, cultoribus caeſis aut captis. Vnde Conſtantinopolim, copiarum cumulis inhiantes ampliſſimis, formas quadratorum agminum inſidiarum metu ſeruantes, ire ocius feſtinabant, multa in exitium vrbis inclitae moli-

moliturі. Quos inferentes ſeſe immodice, obiceſque A. C. portarum paene pulſantes, hoc caſu caeleſte repulit 378. numen. Saracenorum cuneus (ſuper quorum origine moribuſque diuerſis in locis retulimus plura) ad ſortem magis expeditionalium rerum quam ad concurſatorias habilis pugnas, recens illuc accerſitus, congreſſurus barbarorum globo repente conſpecto, a ciuitate fidenter erupit: diuque extento certamine pertinaci, aequis partes diſceſſere momentis. Sed Orientalis turma nouo, neque ante viſo ſuperauit euentu. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia praeter pubem, ſubraucum et lugubre ſtrepens, educto pugione agmini ſe medio Gothorum inſeruit, et interfecti hoſtis iugulo labra admouit, effuſumque cruorem exſuxit. Quo monſtroſo miraculo barbari territi, poſtea non ferocientes ex more, cum agendum adpeterent aliquid, ſed ambiguis greſſibus incedebant. Proceſſu dein audacia fracta, cum murorum ambitum inſularumque ſpatiis immenſis oblongum, et inacceſſas pulcritudines vrbis, et incolentium plebem conſiderarent immenſam, iuxtaque fretum quod Pontum diſterminat et Aegaeum: diſiectis bellorum officinis quas parabant, poſt accepta maiora funera quam illata, exinde digreſſi ſunt effuſorie per Arctoas prouincias: quas peragrauere licenter aduſque radices Alpium Iuliarum, quas Venetas adpellabat antiquitas. His diebus efficacia Iulii magiſtri militiae trans Taurum enituit ſalutaris et velox. Comperta enim fatorum ſorte per Thracias, Gothos antea ſuſceptos, diſperſoſque per varias ciuitates et caſtra, datis tectioribus litteris ad eorum rectores Romanos omnes, quod his temporibus raro contingit, vniuerſos tamquam vexillo erecto vno eodemque die mandauit occidi, exſpectatione promiſſi ſtipendii ſecuros ad ſuburbana productos. Quo conſilio prudenti ſine ſtrepitu vel mora completo,

A. C. to, Orientales prouinciae discriminibus ereptae sunt
378. magnis. Haec vt miles quondam et Graecus, a principatu Caesaris Neruae exorsus adusque Valentis interitum pro virium explicaui mensura: opus veritatem professum numquam (vt arbitror) sciens silentio ausus corrumpere vel mendacio. Scribant reliqua potiores, aetate doctrinisque florentes. Quos id (si libuerit) adgressuros, procudere linguas ad maiores moneo stilos.

DE

CONSTANTIO CHLORO CONSTANTINO MAGNO ET ALIIS IMPERATORIBVS

EXCERPTA AVCTORIS IGNOTI.

Diocletianus cum Herculio Maximiano imperauit ann. xx. Conſtantius Diui Claudii optimi principis nepos ex fratre, protector primum, exin tribunus, poſtea praeſes Dalmatiarum fuit. Iſte cum Galerio a Diocletiano Caeſar factus eſt. Relicta enim Helena priore vxore filiam Maximiani Theodoram duxit vxorem: ex qua poſtea ſex liberos Conſtantini fratres habuit. Sed de priore vxore Helena filium iam Conſtantinum habuit, qui poſtea princeps potentiſſimus fuit. Hic igitur Conſtantinus natus Helena matre viliſſima in oppido Naiſo atque eductus, quod oppidum poſtea magnifice ornauit, litteris minus inſtructus, obſes apud Diocletianum et Galerium, ſub iiſdem fortiter in Aſia militauit: quem poſt depoſitum imperium Diocletiani et Herculii, Conſtantius a Galerio repetiit: ſed hunc Galerius obiecit ante pluribus periculis. Nam et in Sarmatas iuuenis equeſtris militans, ferocem barbarum capillis tentis raptum, ante pedes ſupplicem Galerii imperatoris adduxerat. Deinde Galerio mittente per paludem equo ingreſſus ſuo, viam caeteris fecit ad Sarmatas, ex quibus plurimis ſtratis, Galerio victoriam reportauit. Tunc eum Galerius patri remiſit. Qui vt Seuerum per Italiam tranſiens vitaret, ſumma feſtinatione veredis poſt ſe truncatis Alpes tranſgreſſus, ad patrem Con-

ſtantium venit apud Bononiam, quam Galli prius Geſoriacum vocabant. Poſt victoriam autem Picto-rum Conſtantius pater Eboraci mortuus eſt, et Conſtantinus omnium militum conſenſu Caeſar creatus. Interea Caeſares duo facti, Seuerus et Maximinus: Maximino datum eſt Orientis imperium: Galerius ſibi Illyricum, Thracias et Bithyniam tenuit: Seuerus ſuſcepit Italiam, et quidquid Herculius obtinebat. Poſtquam vero Conſtantius in Britannia mortuus eſt, et Conſtantinus filius ſucceſſit, ſubito in vrbe Roma praetoriani milites Maxentium filium Herculii imperatorem crearunt. Sed aduerſum Maxentium iuſſu Galerii Seuerus duxit exercitum. Qui repente ab omnibus ſuis deſertus eſt, et Rauennam fugit: dehinc Galerius cum ingentibus copiis Romam venit, minatus ciuitatis interitum, et caſtra Interamnae ad Tiberim poſuit. Tunc legatos ad vrbem miſit Licinium et Probum, per colloquium petens vt gener apud ſocerum, id eſt Maxentius apud Galerium precibus magis quam armis optata mercaretur. Qui contemptus, agnouit promiſſis virorum Maxentii partes ſuas deſeruiſſe: quibus perturbatus retro verſus eſt, et vt militi ſuo praedam quamcumque conferret, * flamminia iuſſit auferri. Ille ad Conſtantinum refugit. Tunc Galerius in Illyrico Licinium Caeſarem fecit. Deinde illo in Pannonia relicto, ipſe ad Serdicam regreſſus, morbo ingenti occupatus ſic diſtabuit, vt aperto et putreſcente viſcere moreretur, in ſupplicium perſecutionis iniquiſſimae ad auctorem ſcelerati praecepti iuſtiſſima poena redeunte. Imperauit ann. XIX. Seuerus Caeſar ignobilis et moribus et natalibus, ebrioſus, et hoc Galerio amicus. Hunc ergo et Maximinum Galerius Caeſares fecit, Conſtantino nihil tale noſcente. Huic Seuero Pannoniae et Italiae vrbes et Africae contigerunt. Quo Caeſar Maxentius factus eſt imperator. Nam deſertus Seuerus a ſuis, fugit Rauennam

Pro

Pro Maxentio filio euocatus illuc venit Herculius, qui per periurium Seuerum deceptum, custodiae tradidit, et captiui habitu in vrbem perduxit, et in villa publica Appiae viae tricesimo milliario custodiri fecit. Postea cum Galerius Italiam peteret, ille iugulatus est, et deinde relatus ad octauum milliarivm, conditusque in Gallieni monumento. Igitur Galerius sic ebriosus fuit, vt iuberet temulentus ea quae facienda non essent, a praefecto admonitus constituerit, ne iussa eius aliquis post prandium faceret. Interea Constantinus apud Veronam victis ducibus tyranni, Romam petiit. Cum autem ad vrbem Constantinus venisset, egressus ex vrbe Maxentius campum supra Tiberim, in quo dimicaret, elegit. Vbi victus fugatis omnibus suis, inter angustias arcentis populi periit, equo praecipitatus in fluuium. Postera die corpus ipsius leuatum flumine, et caput eius incisum, in vrbem perlatum est. De cuius origine mater eius cum quaesitum esset, Syro quodam genitum esse confessa respondit. Imperauit ann... Licinius itaque ex noua Dacia vilioris originis, a Galerio factus imperator, velut aduersum Maxentium pugnaturus. Sed oppresso Maxentio cum recepisset Italiam Constantinus, hoc Licinium foedere sibi fecit adiungi vt Licinius Constantiam sororem Constantini apud Mediolanum duxisset vxorem. Nuptiis celebratis, Gallias repetit Constantinus, Licinio ad Illyricum reuerso. Post aliquantum deinde temporis Constantium Constantinus ad Licinium misit, persuadens vt Bassianus Caesar fieret; qui habebat alteram Constantini sororem Anastasiam: vt exemplo Diocletiani et Maximiani inter Constantinum et Licinium Bassianus Italiam medius obtineret. Et Licinio talia frustrante, per Senicionem Bassiani fratrem qui Licinio fidus erat, in Constantinum Bassianus armatur. Qui tamen in conatu deprehensus, Constantino iubente conuictus et stra-

tus eſt. Cum Sinicius auctor inſidiarum poſceretur ad poenam, negante Licinio, fracta concordia eſt: additis etiam cauſis, quod apud Aemonam Conſtantini imagines ſtatuaſque deiecerat. Bellum deinde apertum conuenit ambobus: vtriuſque ad Cibalenſem campum ductus exercitus. Licinio xxxv. M. peditum et equitum fuere. Conſtantinus xx. M. peditum equitum duxit. Caeſis poſt dubium certamen Licinianis viginti peditum millibus et equitum ferratorum. Item Licinius cum magna parte equitatus noctis auxilio peruolauit ad Sirmium. Sublata inde vxore ac filio et theſauris, tetendit ad Daciam: Valentem ducem limitis Caeſarem fecit. Inde apud Hadrianopolim Thraciae ciuitatem per Valentem collecta ingenti multitudine, legatos ad Conſtantinum de pace miſit apud Philippos conſtitutum: quibus fruſtra remiſſis, iterum reparato bello, in campo Mardienſe ab vtroque concurritur, et poſt dubium ac diuturnum proelium, Licinii partibus inclinatis profuit noctis auxilium. Licinius et Valens credentes Conſtantinum, quod et verum erat, ad perſequendum longivs a Byzantio proceſſurum, flexi in partem Beroeam conceſſerunt. Ita Conſtantinus vehementer in vlteriora feſtinans, deprehendit Licinium remanſiſſe poſt tergum: fatigatis bello et itinere militibus. Miſſus deinde Meſtrianus legatus pacem petiit, Licinio poſtulante et pollicente ſe imperata facturum. Denuo ſicut ante mandatum eſt, Valens priuatus fieret: quo facto pax ab ambobus firmata eſt, vt Licinius Orientem, Aſiam, Thraciam, Moeſiam, minorem Scythiam poſſideret. Deinde reuerſus Serdicam Conſtantinus hoc cum Licinio abſente conſtituit, vt filii Conſtantini Criſpus et Conſtantinus, filius etiam Licinii Licinius Caeſares fierent, et ſic ab vtroque concorditer regnaretur. Itaque Conſtantinus et Licinius ſimul conſules facti. In Orientis partibus Licinio, Conſtantino, repenti-

pentina rabie ſuſcitatus Licinius omnes chriſtianos a palatio iuſſit expelli. Mox bellum inter ipſum Licinivm et Conſtantinum efferbuit. Item cum, Conſtantinus Theſſalonica eſſet, Gothi per neglectos limites eruperunt, et vaſtata Thracia et Moeſia praedas agere coeperunt. Tunc Conſtantini terrore et impetu repreſſi, captiuos illi impetrata pace reddiderunt. Sed hoc Licinius contra fidem factum queſtus eſt, quod partes ſuae ab alio fuerint vindicatae. Deinde cum variaſſet inter ſupplicantia et ſuperba mandata, iram Conſtantini merito excitauit. Per tempora quibus nondum gerebatur bellum ciuile, ſed item parabatur, Licinius ſcelere, auaritia, crudelitate, libidine ſaeuiebat: occiſis ob diuitias pluribus, vxoribus eorum corruptis. Rupta iam pace vtriuſque exercitus Conſtantinus Caeſarem Criſpum cum grandi claſſe ad occupandam Aſiam miſerat: cui de parte Licinii ſimiliter cum naualibus copiis Amandus obſtabat. Licinius vero circa Hadrianopolim maximo exercitu latera ardui montis impleuerat. Illuc toto agmine Conſtantinus inflexit. Cum bellum terra marique traheretur, quamuis per arduum ſuis nitentibus, attamen diſciplina militari et felicitate Conſtantinus Licinii confuſum et ſine ordine agentem vicit exercitum, leviter femore ſauciatus. Dehinc fugiens Licinius Byzantium petit: quo dum multitudo diſſipata contenderet, clauſo Byzantio Licinius obſidionem terrenam maris ſecurus agitabat: ſed Conſtantinus claſſem collegit ex Thracia. Dehinc ſolita vanitate Licinius Martinianum ſibi Caeſarem [fecit.] Criſpus vero cum claſſe Conſtantini Callipolim peruenit, vbi bello maritimo ſic Amandum vicit, vt vix per eos qui in littore remanſerant, viuus Amandus effugeret. Claſſis vero Licinii vel oppreſſa vel capta eſt. Licinius deſperata maris ſpe, per quod ſe viderat obſidendum, Chalcedonam cum theſauris refugit. Byzanti-

vm Conſtantinus inuaſit, victoriam maritimam Criſpo conueniente cognoſcens. Deinde apud Chryſopolim Licinius [pugnauit] maxime auxiliantibus Gothis quos Aliquaca Regalis deduxerat: cum Conſtantini pars vincens xxv. M. armatorum fudit partis aduerſae, caeteris fugientibus. Poſtea cum legiones Conſtantini per Liburnam venire vidiſſent, proiectis armis ſe dediderunt. Sequenti autem die Conſtantia ſoror Conſtantini, vxor Licinii, venit ad caſtra fratris, et marito vitam popoſcit, et impetrauit. Ita Licinius priuatus factus eſt, et conuiuio Conſtantini adhibitus: et Martiniano vita conceſſa eſt. Sed Herculii Maximiani ſoceri ſui motus exemplo, ne iterum depoſitam purpuram in perniciem reipublicae ſumeret, tumultu militari exigentibus in Theſſalonica iuſſit occidi; Martinianum in Cappadocia: qui regnauit ann. XIX. filio et vxore ſuperſtite: quamuis omnibus iam miniſtris nefariae perſecutionis exſtinctis, hunc quoque in quantum exercere [potuit] perſecutorem digna punitio flagitaret. Conſtantinus autem ex Byzantio Conſtantinopolim nuncupauit ob inſigne victoriae: quam velut patriam cultu decorauit ingenti, et Romae deſiderauit aequari: deinde quaeſitis ei vndique ciuibus diuitias multas largitus eſt, vt prope in ea omnes theſauros, regias facultates exhauriret. Ibi etiam Senatum conſtituit ſecundi ordinis, Claros vocauit. Deinde aduerſum Gothos bellum ſuſcepit, et implorantibus Sarmatis auxilium tulit. Ita per Conſtantinum Caeſarem centum prope millia fame et frigore exſtincta ſunt. Tunc et obſides accepit, inter quos et Ariarici regis filium. Sic cum his pace firmata, in Sarmatas verſus eſt, qui dubiae fidei probantur. Sed ſervi Sarmatarum aduerſum omnes dominos rebellarunt: quos pulſos Conſtantinus libenter accepit, et amplius trecenta millia hominum miſtae aetatis et ſexus per Thraciam, Scythiam, Macedoniam, Italiamque diviſit.

visit. Item Constantinus imperator primus christianus, excepto Philippo qui christianus admodum ad hoc tantum constitutus fuisse mihi visus est, vt millesimus Romae annus Christo potius quam idolis dicaretur. A Constantino autem omnes semper christiani imperatores vsque hodiernum diem creati sunt, excepto Iuliano, quem impia, vt aiunt, machinantem exitialis vita deseruit. Item Constantinus iusto ordine et pio vicem vertit. Edicto siquidem statuit, citra vllam caedem hominum paganorum templa claudi. Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarico solo, hoc est in Sarmatarum regione deleuit. Calocaerum quemdam in Cypro adspirantem nouis rebus oppressit. Dalmatium, filium fratris sui Dalmatii. Eius fratrem Annibalianum data ei Constantina filia sua, Regem regum et Ponticarum gentium constituit. Ita vt Gallias Constantinus minor regebat, Orientem Constantius, Africam, Illyricum et Italiam Constans, ripam Gothicam Dalmatius tuebatur. Item Constantinus cum bellum pararet in Persas, in suburbano Constantinopolitano villa publica iuxta Nicomediam, dispositam bene rempublicam filiis tradens [obiit.] Regnauit ann. XXXI. Sepultus est Constantinopoli

Item ex libris Chronicorum inter caetera.

Igitur imperante Zenone Augusto Constantinopoli, superueniens Nepos Patricius ad Portum vrbis Romae, deposuit de imperio Glycerium, et factus est Episcopus, et Nepos factus imperator Romae. Mox veniens Rauennam: quem persequens Orestes Patricius cum exercitu, metuens Nepos aduentum Orestis, adscendens nauim fugam petit ad Salonam, et ibi mansit per annos quinque: postea vero a suis occiditur. Mox eo egresso, factus imperator Augustulus.

Auguſtulus qui ante regnum Romulus a parentibus vocabatur, a patre Oreſte Patricio factus eſt imperator. Superueniente Odoacre cum gente Scyrorum, occidit Oreſtem Patricium in Placentia, et fratrem eius Paulum ad Pineta foris Claſſem Rauennae. Ingrediens autem Rauennam depoſuit Auguſtulum de regno, cuius infantiae miſertus, conceſſit ei ſanguinem: et quia pulcher erat, tamen donauit ei reditum ſex millia ſolidos, et miſit eum intra Campaniam cum parentibus ſuis libere viuere. Etenim pater eius Oreſtes Pannotos, qui eo tempore quando Attila ad Italiam venit, ſe illi iunxit, et eius notarius factus fuerat. Vnde profecit et vſque ad Patriciatus dignitatem peruenit. Ergo poſtquam factus eſt imperator Zeno a filio ſuo Leone, qui natus fuerat de filia Leonis Ariadne nomine, regnat cum filio ſuo anno vno: et merito Leonis regnum remanſit apud Zenonem. Zeno vero cum filio iam regnans anno vno, imperauit annos XVI. Iſauriae nobiliſſimus, qui dignus eſſet filiam imperatoris accipere, exercitus in arma. Perhibent de eo, quia patellas in genucula non habuiſſet, ſed mobiles fuiſſent vt etiam curſu velociſſimo vltra modum hominum haberetur. In republica omnino prouidentiſſimus, fauens genti ſuae. Huic inſidiabatur Baſiliſcus, ipſe primus ſenator: quo cognito Zeno aliquantis diuitiis petiit Iſauriam. At vbi ille egreſſus eſt, mox Baſiliſcus qui ei vt dictum eſt inſidiabatur, arripuit imperium. Baſiliſcus imperauit annos II. Zeno confortans Iſauros intra prouinciam, deinde miſit ad ciuitatem Nouam, in qua erat Theodericus dux Gothorum, filius Walameris, et eum inuitauit in ſolatium ſibi aduerſus Baſiliſcum, obiectans militem, poſt biennium veniens, obſidens ciuitatem Conſtantinopolim. Sed quia Senatus et populus Zenonem metuentes; ne quid mali pateretur ciuitas, relicto Baſiliſco, ſe illi omnes dederunt aperta ciui-

ciuitate. Basiliscus fugiens ad Ecclesiam, intra Baptisterium cum vxore et filiis ingreditur. Cui Zeno dato sacramento securum esse de sanguine, exiens, inclausus cum vxore et filiis intra cisterna sicca, ibidem frigore defecerunt. Zeno recordatus est amore Senatus et populi, munificus omnibus se ostendit, ita vt omnes ei gratias agerent. Senatu Romano et populo tuitus est, vt etiam ei imagines per diuersa loca in vrbe Roma leuarentur. Cuius tempora pacifica fuerunt. Odoacer vero, cuius supra fecimus mentionem, mox deposito Augustulo de imperio, factus est rex: mansitque in regno annos XIII. Cuius pater Aedico dictus, de quo ita inuenitur in libris Vitae beati Seuerini Monachi intra Pannoniam, qui eum admonuit, et praedixit regnum eius futurum. Ita reperis ad locum. Quidam barbari cum ad Italiam pergerent, promerendae benedictionis ad eum intuitu diuerterunt, inter quos et Odoacar, qui postea regnauit Italiae, vilissimo habitu iuuenis statura procerus aduenerat: qui dum humillimum tectum cellulae eius suo vertice contingeret, inclinans se, a viro Dei gloriosum se fore cognouit. Cui etiam vale dicenti, Vade, inquit, ad Italiam, vade vilissimis nunc pellibus coopertus, sed multis cito plurima largiturus. Interim vt Dei famulus ei praedixerat, mox in Italia ingressus est, regnum accepit. Eodem tempore Odoachar rex memor factus, quod a viro sancto praedictum audierat, statim familiariter litteras ad eum dirigens, si qua speranda duceret, dabat suppliciter optionem. Ergo vir Dei tantis itaque eius alloquiis per litteras inuitatus, Ambrosium quemdam exsulantem rogat absolui: cuius Odoachar gratulabundus paruit imperatis. Igitur Odoachar rex bellum gessit adversus Rugos, quos in secundo vicit, et funditus deleuit. Nam dum ipse esset bonae voluntatis, et Arianae sectae fauorem praeberet, quodam tempore dum

memoratum regem multi nobiles coram sancto viro humana vt fieri solet adulatione laudarent; interrogat quem regem tantis praeconiis praetulissent. Respondentibus Odoacrem, inquit, qui dixit eis, Inter tredecim et quatuordecim: annos videlicet integri eius regni significans. Zeno itaque recompensans beneficiis Theodericum quem fecit Patricium et Consulem, donans ei multum, et mittens eum ad Italiam. Cui Theodericus pactuatus est, vt si victus fuisset Odoachar, pro merito laborum suorum loco eius, dum adueniret, tantum praeregnaret. Ergo superueniente Theoderico Patricio de ciuitate Noua cum gente Gothica, missus ab imperatore Zenone de partibus Orientis ad defendendam sibi Italiam. Cui occurrit venienti Odoachar ad fluuium Sontium, et ibi pugnans cum eodem, victus fugit. At vero Odoacer abiit in Veronam, et fixit fossatum in campo minore Veronense V. Kalendas Octobris. Ibique persequutus est eum Theodericus, et pugna facta, ceciderunt populi ab vtraque parte: tamen superatus Odoachar fugit Rauennam pridie Kalendas Octobris. Et perambulauit Theodericus Patricius Mediolanum, et tradiderunt se illi maxima pars exercitus Odoacris, nec non et Tufa magister militum, quem ordinauerat Odoachar cum optimatibus suis Kal. Aprilis. Eo anno missus est Tufa magister militum a Theoderico contra Odoacrem Rauennam. Veniens Fauentia Tufa, obsedit Odoacrem cum exercitu cum quo directus fuerat; et exiit Odoachar de Rauenna, et venit Fauentiam, et Tufa tradidit Odoacri Comites Patricii Theoderici, et missi sunt in ferro, et adducti Rauennam. FAVSTO ET LONGINO. His consulibus Odoachar rex exiit de Cremona et ambulauit Mediolanum. Tunc venerunt Wisigothae in adiutorium Theoderici, et facta est pugna super fluuium Adduam, et ceciderunt populi ab vtraque parte: et occisus est Pierius comes domestico-

rum

rum III. Idus Augustas, et fugit Odoachar Rauennam, et mox subsequutus est eum Patricius Theodericus veniens in Pineta, et fixit fossatum, obsidens Odoacrem clausum per triennium Rauenna, et factum est vsque ad sex solidos modius tritici. Et mittens legationem Theodericus Festum caput Senati ad Zenonem imperatorem, et ab eodem sperans vestem se induere regiam. OLYBRIO *V.C.* Cos. Hoc consule exiit Odoachar rex de Rauenna nocte cum Herulis ingressus in Pineta, in fossato Patricii Theoderici, et ceciderunt ab vtraque parte exercitus, et fugiens Levila magister militum Odoacris, occisus est in fluuio Veiente: et victus Odoacer fugit Rauenna Idibus Iuliis. Igitur coactus Odoachar dedit filium suum Thelane obsidem Theoderico, accepta fide securum se esse de sanguine. Sic ingressus est Theodericus: et post aliquot dies dum ei Odoachar insidiaretur, detectus caute ab eo praeuentus in palatio, manu sua Theodericus eum in Lauretum praeueniente gladio interemit. Cuius exercitus in eadem die iussu Theoderici omnes interfecti sunt, quis vbi potuit reperire cum omni stirpe sua: et moritur Constantinopoli Zeno imperator, et factus est imperator Anastasius.

Theodericus enim, qui in legationem direxerat Faustum Nigrum ad Zenonem. At vbi cognita morte eius antequam legatio reuerteretur, vt ingressus est Rauenna, et occidit Odoacrem, Gothi sibi confirmauerunt Theodericum regem, non exspectantes iussionem noui Principis. Vir enim bellicosissimus, fortis, cuius pater Walamir dictus rex Gothorum, naturalis tamen eius fuit: mater Ereriliua dicta Gothica, Catholica quidem erat, quae in baptismo Eusebia dicta. Ergo praeclarus, et bonae voluntatis in omnibus, qui regnauit annos XXXIII. cuius temporibus felicitas est sequuta Italiam per annos XXX. ita vt etiam pax pergenti-

gentibus esset. Nihil enim perpere gessit. Sic gubernauit duas gentes in vno Romanorum et Gothorum, dum ipse quidem Arianae sectae esset, tamen militia Romanis sicut sub Principes esse praecepit. Dona et annonas largitus: quamquam aerarium publicum ex toto feneum inuenisset, suo labore recuperauit et opulentum fecit: nihil contra religionem catholicam tentans: exhibens ludos Circensium, et Amphitheatrum, vt etiam a Romanis Traianus vel Valentinianus, quorum tempora sectatus est, adpellaretur, et a Gothis secundum Edictum suum quem eis constituit, rex fortissimus in omnibus iudicaretur. Hic dum inlitteratus esset, tantae sapientiae fuit, vt aliqua quae loquutus est, in vulgo vsque nunc pro sententia habeantur, vnde nos non piget aliqua de multis eius in commemoratione posuisse. Dixit: Aurum aut daemonem qui habet, non eum potest abscondere. Item: Romanus miser imitatur Gothum: et vtilis Gothus imitatur Romanum. Quidam defunctus est, et reliquit vxorem, et paruulum filium nescientem matrem. Ab aliquo sublatus est filius eius paruulus, et ductus in aliam prouinciam, et educatus: factus iuuenis quoquomodo reuertitur ad matrem, mater enim iam sponderat virum. Cum vidisset mater, amplectitur filium, benedicens Deum se filium reuidisse, et fecit cum eo dies xxx. et ecce veniens sponsus matris, videns iuuenem, interrogauit quis esset: quae respondit esse suum filivm. At vbi comperit esse filium eius, coepit repetere arras et dicere: Aut nega filium tuum esse, aut vere abscedo hinc. Mulier compellitur ab sponso, et coepit negare filium quem ipsa ante confessa est, et dicere: Vade iuuenis de domo mea, quia peregrinum te suscepi. Ille enim dicebat regressum se ad matrem in domum patris sui. Quid multa? Dum haec aguntur, filius rogauit regem aduersus matrem, quam rex iussit in conspectu suo sisti. Cui et dixit: Mulier, filius

filius tuus aduersus te rogat, quid dicis? est filius tuvs? an non? Quae dixit: Non est meus filius; sed peregrinum suscepi. Et dum per ordinem omnia filius mulieris intimasset in auribus regis, dicit mulieri denuo: Est filius tuus? an non? quae dixit: Non est filius meus. Dicit ei rex: Et quae est facultas tua, mulier? quae respondit: Vsque ad mille solidos. Et tum aliud se rex non esse facturum sub iusiurandum pollicitus est, nisi ipsum alium non acciperet maritum. Tunc confusa est mulier, et confessa est suum esse filium. Sunt eius et multa alia. Postea vero accepit vxorem de Francis nomine Augofladam. Nam vxorem habuit ante regnum, de qua susceperat filias: vnam dedit nomine Areuagni Alarico regi Wisigotharum in Gallia; et aliam filiam suam Theodegotham Sigismundo filio Gundebai regis. Facta pace cum Anastasio imperatore per Festum de praesumptione regni, et omnia ornamenta Palatii, quae Odoachar Constantinopolim transmiserat, remittit. Eodem tempore intentio orta est in vrbe Roma inter Symmachum et Laurentium. Consecrati enim fuerant ambo. Ordinante Deo qui eo dignus fuit, superavit Symmachus. Post facta pace in Vrbe Ecclesiae, ambulauit rex Theodericus Romam, et occurrit B. Petro deuotissimus ac si catholicus. Cui Papa Symmachus, et cunctus senatus, vel populus Rom. cum omni gaudio extra vrbem occurrentes. Deinde veniens ingressus vrbem, venit ad senatum, et ad Palmam populo adloquutus, se omnia Deo iuuante quod retro Principes Romani ordinauerunt, inuiolabiliter seruaturum promittit. Per tricennalem triumphans populo ingressus Palatium, exhibens Romanis ludos Circensium. Donauitque populo Romano et pauperibus annonas singulis annis, centum viginti millia modios, et ad restaurationem palatii, seu ad recuperationem moeniae ciuitatis singulis annis libras ducentas de

de arca vinaria dari praecepit. Item Amalafrigda germana sua in matrimonium tradens regi Wandalorum Transimundo. Liberium praefectum praetorii, quem fecerat in initio regni sui, fecit Patricium, et dedit ei successorem in administratione praefecturae. Itaque Theodorus filius Basilii, Odoin Comes eius insidiabatur ei. Dum haec cognouisset, in palatio quod adpellatur Sessorium, caput eius amputari praecepit. Verba enim promissionis eius quae populo fuerat adloquutus, rogante populo in tabula aenea iussit scribi, et in publico poni. Deinde sexto mense reuertens Rauennam, alia germana sua Amalabirga tradens in matrimonio Herminifrido regi Toringorum: et sic ibi per circuitum placuit omnibus gentibus. Erat enim amator fabricarum, et restaurator ciuitatum. Hic aquaeductum Rauennae restaurauit, quem princeps Traianus fecerat, et post multa tempora aquam introduxit: Palatium vsque ad perfectum fecit, quem non dedicauit: Portica circa palatium perfecit. Item Veronae thermas, et palatium fecit: et a porta vsque ad palatium porticum reddidit: Aquaeductum quod multa tempora destructum fuerat, renouauit, et aquam intromisit: Muros alios nouos circuit ciuitatem. Item Ticenum Palatium, Thermas, Amphitheatrum, et alios muros ciuitatis fecit. Sed et per alias ciuitates multa beneficia praestitit. Sic enim oblectauit vicinas gentes, vt se illi sub foedus darent, sibi eum regem sperantes. Negotiantes vero de diuersis prouinciis ad ipsum concurrebant. Tantae enim disciplinae fuit, vt si quis voluit in agro suo argentum vel aurum dimittere, ac si intra muros ciuitatis esset, ita existimaretur. Et hoc per totam Italiam augurium habebat, vt nulli ciuitati portas faceret: nec in ciuitate portae claudebantur: quis quod opus habebat faciebat, qua hora vellet ac si in die. Sexaginta mo-

dios tritici in ſolidum ipſius tempore fuerunt, et vinum triginta amphoras in ſolidum.

Eodem itaque tempore habebat Anaſtaſius Imp. tres nepotes, id eſt Pompeium, Probum, et Hypativm: cogitans quem de ipſis faceret poſt ſe imperatorem, quadam die iuſſit eos ſecum prandere, et intra palatium poſt prandium meridiari, et ſingula lecta eis ſterni. Et in vno lecto iuſſit ad capite regnum poni, et quis de ipſis in eodem lecto elegiſſet dormire in hoc ſe debere cognoſcere, cui regnum poſtea traderet. Vnus quidem in vno lecto ſe iactauit, duo enim in alio amore fraterno ſe collocauerunt. Et ita contigit, vt in illo lecto, vbi regnum poſitum erat, nullus eorum dormiret. Dum haec vidiſſet, coepit cogitare intra ſe et dicere, eo quod nullus eorum regnaret: coepit orare Deum, vt illi reuelatio fieret, vt ſcire poſſit, dum aduiueret, qui poſt occaſum eius regnum ſuſciperet. Haec eodem cogitante et orante cum ieiunio, quadam noctu vidit hominem, qui ita eum admonuit: Craſtino qui tibi primus intra cubiculum nuntiatus fuerit, ipſe accipiet poſt te regnum tuum. Ita factum eſt, vt Iuſtinus, qui comes erat excubitorum, dum aduenisſet vbi directus fuerat ab imperatore, renuntiaret: ipſe ei nuntiatus eſt primus per praepoſitum cubiculi. Cumque haec cognouiſſet, coepit gratias Deo referre, qui ei dignatus eſt reuelare ſucceſſorem. Cumque haec apud ſe tacite habuiſſet, quodam die procedens Imperator, dum feſtinus vellet a latere Imperatoris tranſire, obſequium ordinare vellens, calcauit chlamydem Imperatoris: cui Imperator hoc tantum dixit: Quid feſtinas? Nam vltima vita regni ſui temptans eum diabolus, volens ſectam Eunomianam ſequi: quem populus fidelis repreſſit, ita vt ei in Eccleſia clamaretur: In Trinitate lanceola non mittis. Non poſt multum temporis in lecto

ſuo

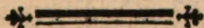
ſuo intra vrbem Conſtantinopolim morbo tentus extremam clauſit diem.

Igitur rex Theodericus illiteratus erat, et ſic obruto ſenſu, vt in decem annos regni ſui quatuor litteras ſubſcriptionis edicti ſui diſcere nullatenus potuiſſet. De qua re laminam auream iuſſit interraſilem fieri, quatuor litteras regis habentem, Theod. vt ſi ſubſcribere voluiſſet, poſita lamina ſuper chartam, per eam penna duceret, et ſubſcriptio eius tantum videretur. Ergo Theodericus dato conſulatu Eutharico Romae et Rauennae triumphauit, qui Eutharicus nimis aſper fuit, et contra fidem catholicam inimicus. Poſt haec Theoderico Veronae conſiſtente propter metum gentium, facta eſt lis inter Chriſtianos et Iudaeos Ràuennae: quare Iudaei baptizatos nolentes dum liuident, frequenter oblatam in aqua fluminis iactauerunt. Dehinc accenſus eſt populus non reſeruantes neque regi neque Eutharico, aut Petro qui tunc epiſcopus erat, conſurgentes ad Synagogas, mox eas incenderunt: quod et in cena eadem ſimiliter contigit. Mox Iudaei currentes Veronam vbi rex erat, agente Triwane praepoſito cubiculi: et ipſe haereticus fauens Iudaeis, inſinuans regi factum aduerſus Chriſtianos: qui mox iuſſit propter praeſumptionem incendii, vt omnis populus Romanus Ravennates Synagogas, quas incendio concremauerunt, data pecunia reſtaurarent: qui vero non habuiſſet vnde dare, fruſtati per publicum ſub voce praeconis ducerentur. Data praecepta ad Euthericum Cilligam, et Petrum epiſcopum ſecundum hoc tenore praecepit: et ita adimpletum eſt. Ex eo enim inuenit diabolus locum, quemadmodum hominem, bene rempublicam ſine querela gubernantem ſubreperet. Nam mox iuſſit ad fonticlos in proaſtio ciuitatis Veronenſis oratorium S. Stephani, idem ſitum altarium ſubuerti. Item vt nullus Romanus arma vſque ad cultellum

tellum vteretur vetuit. Item mulier pauper de gente Gothica, iacens sub porticu non longe a palatio Ravennae, quatuor generauit dracones: duo de Occidente in Orientem ferri in nubibus a populo visi sunt, et in mari praecipitari; duo portati sunt vnum caput habentes. Stella cum facula adparuit, quae dicitur cometes, splendens per dies xv. et terrae motus frequenter fuerunt. Post haec coepit aduersus Romanos rex subinde fremere inuenta occasione. Cyprianus qui tunc Referendarius erat, postea Comes Sacrarum et Magister, actus cupiditate, insinuans de Albino Patricio, eo quod litteras aduersus regnum eius imperatori Iustino misisset: quod factum dum reuocitus negaret, tunc Boëthius Patricius, qui magister officiorum erat, in conspectu regis dixit: Falsa est insinuatio Cypriani: sed si Albinus fecit, et ego, et cunctus senatus vno consilio fecimus, falsum est, domine rex. Tunc Cyprianus haesitans, non solum aduersus Albinum, sed et aduersus Boëthium eius defensorem, deducit falsos testes aduersus Albinum. Sed rex dolum Romanis tendebat, et quaerebat quemadmodum eos interficeret: plus credidit falsis testibus, quam senatoribus. Tunc Albinus et Boëthius ducti in custodia ad Baptisterium Ecclesiae. Rex vero vocauit Eusebium praefectum vrbis Ticini, et inaudito Boëthio, protulit in eum sententiam. Qui mox in agro Caluentiano, vbi in custodia habebatur, misit rex, et fecit occidi: qui accepta chorda in fronte diutissime tortus, ita vt oculi eius creparent, sic sub tormenta ad vltimum, cum fuste occiditur. Rediens rex Rauennam, tractans non vt Dei amicus, sed legi eius inimicus, immemor factus omnis eius beneficii et gratiae quam ei dederat, confidens in brachio suo, item credens quod eum pertimesceret Iustinus imperator mittens et euocans Rauennam Iohannem sedis

apoſtolicae praeſulem, et dicit ad eum: Ambula Conſtantinopolim ad Iuſtinum imperatorem et dic ei inter alia, vt reconciliatos haereticos in catholica reſtituat religione. Cui papa Iohannes ita reſpondit: Quod facturus es, rex, facito citius. Ecce in conſpectu tuo adſto. Hoc tibi ego non promitto me facturum, nec illi dicturus ſum. Nam in aliis cauſis quibus mihi iniunxeris, obtinere ab eodem annuente Deo potero. Iubet ergo rex iratus nauem praeparari, et ſuperimpoſitum eum cum aliis epiſcopis, id eſt Eccleſivm Rauennatem et Euſebium Faneſtrem, Sabinum Campanum, et alios duos ſimul, et Senatores Theodoro, Importuno, Agapito, et alio Agapito. Sed deus, qui fideles cultores ſuos non deſerit, cum proſperitate perduxit. Cui Iuſtinus imperator venienti ita occurrit, ac ſi B. Petro: cui data legatione, omnia repromiſit facturum, praeter reconciliatos qui ſe fidei catholicae dederunt, Arianis reſtitui nullatenus poſſe. Sed dum haec aguntur, Symmachus caput ſenati cuius Boëthius filiam habuit vxorem, deducitur de Roma Rauennam. Metuens vero rex ne dolore generi aliquid aduerſus regnum eius tractaret, obiecto crimine iuſſit interfici. Reuertens igitur Iohannes papa a Iuſtino, quem Theodericus cum dolo ſuſcepit, et in offenſa ſua eum eſſe iubet: qui poſt paucos dies defunctus eſt. Ergo euntes populi ante corpuſculum eius, ſubito vnus de turba abreptus daemonio cecidit, et dum perueniſſet cum lectulo vbi lectus erat vſque ad hominem, ſubito ſanus ſurrexit, et praecedebat in exſequias. Quod videntes populi et ſenatores, coeperunt reliquias de veſte eius tollere. Sic cum ſummo gaudio populi deductus eſt corpus eius foris ciuitatem. Igitur Symmachus Scholaſticus Iudaeus iubente non rege, ſed tyranno dictauit praecepta die quarta feria, ſeptimo Kalend. Septembr. Indictione

ne IV. Olybrio consule, vt die dominico adueniente Ariani basilicas catholicas inuaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suas ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis eius: fluxum ventris incurrit, et dum intra triduo euacuatus fuisset, eodem die quo se gaudebat ecclesias inuadere, simul regnum et animam amisit. Ergo antequam exhalaret, nepotem suum Athalaricum in regnum constituit. Se autem viuo fecit sibi monumentum ex lapide quadrato, mirae magnitudinis opus, et saxum ingentem quem superponeret, inquisiuit.

INDEX
DIGNITATVM

INDEX
DIGNITATVM.

MILI-

Rectius

R.

GLOS-

GLOSSARIVM

LATINITATIS

GLOSSARIVM
LATINITATIS

A

A pueritia vſque 25, 3. *Vſitatius fuerit:* vſque a pueritia. *Sic Cicero, alii:*

caelumque reſonabat *a* vocibus magnis 16, 12.

a ſtudiis liberalibus et claritudine carminum notus 19, 12. (*propter*)

AB auſpicio diligentia fundatae (ciuitates) Graecorum 22, 8.

ABACTVS 17, 7. ad Erebi profundos hiatus abactae (*de terrae motu.*)

ABDITVS 28, 2. ex abdito collis propinqui.

ad abdita longiuſque remota diſceſſit 26, 6.

ABESSE 15, 5. tantumque *abfuit laudare* induſtrie geſta.

ABIES 17, 1. roboreque abietum magno ſemitas inuenere conſtratas. *vid.* robur.

ABIECTE ignauus 15, 3.

qui *abiecte* ſuſtinuerant impetum graſſatorum 24, 5. *paullo ante*: ſegnius egere.

ABIECTIVS 15, 2. ne ſe proiiceret abiectius cauens.

ad pauores irritos aliquoties abiectius pallens 30, 8.

vt — quae propoſui, abiectius abſoluam 21, 5. *i. e. ſimplicius. Sic enim cum Valeſio haud dubie legendum, non* abiectis.

ABIICERE ſede ſacerdotali 15, 7. (*Epiſcopum*) *conf. Cod. Theodoſ. l. 35. de Epiſc. lib. 16, tit. 2.*

quotieſcumque concepiſſet, immaturum abiiceret partum 16, 10.

abiecti ſunt ſacramento 25, 1.

abiectiſque diſputationibus irritis 15, 8.

abiecta reſiſtendi animoſitate 16, 12. cf. 17, 6.

regibus Parthicis abiectis et ignobilibus antea 23, 6.

cum abiecto conſorte poenali eſt morte mulctatus 14, 9.

ABIRE 28, 6. Romam abierat profugus.

poſtquam abierat timor 14, 2.

abeunte autumno 30, 3.

in ſomnum abiens 16, 8.

inter abeuntis anhelitus animae 26, 6.

abiit innoxius 22, 3. *Niſi legendum cum aliis* obiit, *id quod ſequentia videntur ſuadere. Sed alibi* abire *vera lectio.* vid. *innocuus.* it. *innoxius.*

ABLEGATVS 29, 2. *ablegatoſque* ab omni huiuſmodi conſcientia res ipſa viros oſtenderet claros. *i. e. dimiſſos, non adhibitos vllo pacto in conſcientiam huiuſmodi. Niſi malis ſimpliciter* alienos *interpretari. Similiter*

liter enim diſcretus *noſtro dicitur, quod vide.*

ABLVERE 23, 6. ſi aqua voluerit *abluere* quiſquam. *Niſi legendum cum Salmaſio* obruere.

ABNVENS et reclamans adulatorum oblatrantibus turmis 14, 9.

ABOLERE 29, 3. ignibus aboleri praeceptus eſt.

fiduciam omnem fundandae ſecuritatis in eodem poſuit abolendo 14, 11.

faſtu vitae prioris abolito 17, 13.

Conſtantii nomine per Orientis tractus omnes abolito 15, 2.

ABORIGINES 15, 9. *αὐτόχθονες, indigenae. vid. Valeſius ad h. l.*

ABORTIVVS 23, 6. vitiis diffluunt abortiuis. (*conchae*)

ABROTONVM et abſinthium et dracontium aliaque herbarum genera triſtiſſima 25, 8.

ABRVPTE 26, 6. aleam periculorum omnium iecit abrupte.

palantes abrupte flammarum ardores 17, 7.

abrupte foedera frangerentur 18, 2.

tenues damnabantur abrupte 15, 2.

quae (regina) abrupte mariti fortunas trudebat in exitium praeceps 14, 1.

ABRVPTIVS 20, 5. hoſtes abruptius inundantes.

ABRVPTVS 14, 5. exitio vrgente abrupto. *i. e. ſubito.* cf. 15, 7. 16, 2.

ad vltimum paene tractus exitium in abrupto ſtaret adhuc imperator 19, 11. *conf. Liuius 21, 44.*

in abrupto neceſſitatis 16, 8. *it.* 30, 1.

ABSCEDERE 16, 12, vt terris abſcederet virtute ſibi quaeſitis.

quo cognito abſceſſere latrones 14, 2.

abſceſſit innocuus 29, 1.

quorum aliquos vita didicerat abſceſſiſſe 30, 2.

ABSCIDERE 14, 11. quot capita funeſti carnifices abſciderunt.

dextram iuſſit *abſcidi* 30, 5. *Valeſius legi malebat abſcindi. Enimuero 31, 13. legitur* abſciſa ferro dextera: *quo codicum illo in loco conſenſus firmatur. Ceterum negari nequit ſaepe confuſas eſſe has voces, id quod vel noſtri adpoſita exempla declarant. Sed vid. Gloſſar. Liuian. in v.* abſciſſus.

viſum prope fruticem iuſſit abſcidi 30, 8.

abſcidi linguas 28, 6. (*paullo ante* praeſcidi)

ceruicibus perirent abſciſis 31, 15. cf. 28, 1.

quum omnis defendendi vel fugiendi ſpes eſſet abſciſa 19, 8.

vltra Aemi montis abſciſos ſcopulos faucibus inſedere praeruptis 31, 7.

ABSCINDERE 14, 2. rupium abſciſſa voluente ſuperne.

ceruice abſciſſa 14, 11.

ABSOLVERE 29, 3. canem retinere diſpoſitus ante praedictum tempus abſoluit.

legatos muneratos abſoluit 17, 8. cf. 20, 9. 17, 20.

concione mox abſoluta 21, 13.

hi ſoli innoxii abſoluti ſunt 16, 11. *i. e. non intercepti.*

vita facilius eſt abſolutus 25, 3. cf. 27, 11.

vocabulo et viribus abſoluitur integris (*fluuius permeans paludem pigram*) 15, 4. *paullo ante:* iamque abſolutus etc. *veram lectionem eſſe, ex hac comparatione adparet; praeſertim quum ſit ſimilis, in poſteriori loco, cauſſa poſiti huius verbi: praecedunt enim haec:* inter montium celſorum amfractus immani pulſu Rhenus exoriens per praeruptos ſcopulos extenditur etc. *His igitur velut permeatis,* nullis aquis externis adoptatis, *abſoluitur*

ACCELERARE 26, 7. Mygdum accelerauit. *i. e. celeriter eo se contulit.*

ACCENDERE 16, 4. spe in maius accensa (*multitudo*)

in laudes eius studiis miris accendebantur 22, 9.

hocque viso accensum, properantem congredi militem — prohibuit 25, 1.

exitiale hoc vitium, quod in aliis nonnumquam *intepescit*, in illo, aetatis progressu, *effernescebat*, obstinatum eius propositum *accendente* adulatorum cohorte 14, 5. *cf. cap.* 7.

ACCENTVS 16, 12. dato ahenatorum accentu sollemniter signo. cf. 24, 4.

ACCESSVS vndique rupibus amfractu celsiore discissis flexuosisque *excessibus*, ob periculum anceps, *adeundi* copiam denegabat 24, 4.

ACCIDENTIA — futura — euentus 22, 1.

accidentium vices alternans (*Nemesis*) 14, 11.

extis pecudum attenti fatidicis — accidentia sciunt 21, 1.

contra accidentia vir magnanimus stabat immobilis 15, 2. cf. 19, 9.

accidentia considerare sueto prudenter obiecit paruulos filios 19, 10. *vid.* incidentia.

mutationes varias accidentium ipse quoque vt homo formidans 26, 2.

ACCIDERE 21, 1. vnde sapienti viro hoc quoque accidere poterit doctrinae genus haud leue (*praenoscendi futura*)

alia quoque signa, quid accideret, ostendebant 23, 1. *i. e. futurum esset.*

pertinaci ignauia *accidisse* quae *contigerunt* 20, 2.

vbi felicius *acciderit* fatum 26, 6. *Si modo vera lectio. Nam quod in MSS. est* adsiderit, *ex eo legendum equidem putem* adfuerit. *Sic noster* 16, 12. vid. *adesse,*

eisque (virtutibus) *accidentes* extrinsecus aliae 25, 4. *Hae virtutes illis quatuor praecipuis virtutibus opponuntur.*

ACCINGERE 27, 2. Iouinus equitum magister accingitur: et instructus paratusque etc.

viribus totis accinctus 17, 5.

ad eadem obsidenda (*castra*) viribus magnis accingerentur 20, 7.

ad expeditionem accingi rectorem 30, 2.

ferarum gentium adiumentis accinctus 18, 4.

ACCIPERE 22, 7. per quas (*regiones*) in mare accipitur Phasis.

ACCIRI mollioribus scriptis 14, 11. cf. 14, 7. 27, 3.

ACCLAMATIO 18, 6. decretis et acclamationibus densis.

acclamatione concordi 16, 12.

ACCLINIS Libano monti Phoenice 14, 8.

municipium monti accline 29, 5. *Nisi cum aliis legas* accliue.

Alani sunt Orienti acclines 31, 2.

ACCLIVITAS 14, 2. neque accliuitas ipsa adiri posset.

ACCOLA 14, 10. per plagarum quoque accolas extimarum.

ACCORPORARE 16, 8. vt damnatorum petita bona suis accorporarent.

ACCRESCERE 27, 6. vt accrescentem imperatorem fidei vestrae commissum seruetis adfectione fundata.

fama excellenter accrescens 14, 10.

ACCVRSVS 14, 2. inopino accursu adposita quaeque vastare.

ACCVSARE *vid.* nominare *it.* deferre *it.* postulare. *it.* arcessere.

ACCVSATOR 14, 1. nec vox accusatoris vlla, licet subditicii, quaerebatur. *vid. Casaubon. ad Scrr. Hist. Aug. T. I. p.* 444.

acumina densis ictibus hebescebant 16, 12.

acumina crudelium pruinarum *(tolerantes)* 17, 9.

lignorum exstantium acuminibus fixi pendebant 17, 7.

ACVTIVS 22, 15. in terra acutius cernit.

ACVTVS 21, 16. luce oculorum edita *(fuit)* cernensque acutum. *i. e. acute.*

hirsuta barba in acutum desinente vestitus 25, 4.

AD *quae* cum illi destinatione natiua *retinerentur* vt clare nati 20, 11. *Nisi legas cum Valesio*; Atque — reniterentur.

ad quae imperator voluit promptior 14, 10. *(ad ea, quae etc.)*

vt fidenter impetus suos aliorsus tendentes, ad quae decebat monitu opportuno frenarent 22, 10.

ad palatium intromissa 14, 7.

— Mesopotamiam missus 14, 11.

— Asiam demigravit 15, 2.

— Graeciam ire *(litterarum caussa)* 15, 2.

— praesens 14, 8. *i. q. in praesenti.* *Sic* ad diem *pro* in die.

— discrimen vltimum 14, 2.

— arbitrium 14, 8.

— Rufini gratiam 21. 12.

— pauores irritos aliquoties abiectius pallens 30, 8.

— damna rerum communium 27, 4.

timidus ad audaces 27, 11.

Caesaream, quam ad honorem Octauii aedificauit etc. 14, 8.

inter has exiguas ad tantam rem moras 25, 5. *(in comparatione c. t. r.)*

quod *ad* legatorum preces negotiorum quoque militarium cura Praesidi delata Ruricio etc. 28, 6. *(i. q. praeter)*

ADAEQVE 17, 13. Taifalorum auxilium et Liberorum adaeque Sarmatarum adsumtum est. cf. 16, 12.

ADAERARE 31, 14. in *adaerandis* reliquorum debitis non molestus. *Aestimandis, i. e. in constituenda et exigenda pecunia, quae pro equis, vestibus, aliisque imperatis pendenda esset.* vid. *debitum.* (ἐξαργυρίζεσθαι.)

ADDERE 25, 8. additisque festinando itineri noctibus.

ADDICERE 22, 3. addixere poenae letali. cf. 14, 5. 29, 2.

capitalibus addixere suppliciis 15, 3. cf. cap. 7.

reliqui apud Vticam — addicti 28, 6.

odiis inimicorum addiceretur 15, 5.

rectoremque, vt sibi iudicio imperiali addictum, calcibus incessens etc. 14, 7.

querentes consortiis se curiarum addictos iniuste 22, 9.

addicta perenni seruitio 23, 6. *(turba)*

ADDVCERE 14, 5. reuersusque ad principis castra multos coopertos paene catenis adduxit in squalorem deiectos atque maestitiam. *alibi* perducere *quod vide, it.* exhibere.

ADESSE 22, 9. adorare adesseque officio inter honoratos prohibito. *Verbum proprium in eo genere.*

necessitatum articulis adfuturi 23, 3. *i. e. adiumento futuri.*

si arbitrium adfuerit vestrum 16, 12.

si vestra voluntas adest 14, 10.

aderatque propitiati numinis arbitrium clemens 16, 12.

aderat — latine differenti sufficiens sermo 16, 5.

ADFABILITATE natiua prohibendo vel minis 24, 1. *i. q. facundia.* cf. 14, 6.

ADFATIM 14, 6. feminas adfatim multas. *i. q. satis, valde. Nec vero abhorret ab hoc loco significatio τοῦ* statim, *quae huius aetatis scriptoribus sollemnis est.*

ali-

alimenta adfatim opulentis suggerentibus locis 24, 7.

ADFECTARE 14, 11. principem locum adfectabat.
altius adfecto maiora 21, 5.
per simulationem matrimonium alterius splendidae virginis adfectauit 19, 9.
adfectatam recens dioecesin curans 17, 7. *Effectiue, quo sensu haec vox etiam Liuio dicitur 1, 46.*
eas *(statuas)* ardenter adfectant 14, 6.
adfectans ad vini similitudinem multiplices potus 15, 12.
popularitatis cupiditate cum indignis loqui saepe adfectans 25, 4.
auguriorum et ominum fides, si reperiri vsquam posset, adfectata varietate quaerebatur 22, 12.
vt adfectatum et vile carpebant 22, 7.

ADFECTATOR 21, 16. doctrinarum diligens adfectator.
inuadendaeque summae rei adfectator 15, 5.

ADFECTIO 16, 10. Iuliani coniugi Caesaris Romam adfectionis specie ductae.
adfectione fundata 27, 6.
quod tangitur *(Deus)* eorum *(hominum)* adfectione 21, 1.

ADFECTVS 16, 12. quodam furoris adfectu. *vid.* adflatus.

ADFIGERE 14, 1. adfectati regni vel artium nefandarum calumnias insontibus adfigebant. *Alii:* adfingebant. *Sed rectius illud praelatum ab editoribus. Friget enim* adfingere *post* insontes *et* calumnias.
genuinam ferociam pectori crudo adfixam 28, 1.

ADFIRMARE 23, 5. etiam id vetare procinctum fidentius adfirmabant.

ADFLAGRANS 21, 12. in tempore adflagranti *i. e. turbulento per imminens bellum.*

ADFLATVS 24, 4. ignium adflatus immissus. *(de foueis, vnde latentes proliciendi erant.) cf. Liu. 30, 6. 39, 22.*
adflatu quodam furoris 27, 6. *vid.* adspirare.

ADFLICTARE 14, 2. inedia graui adflictabantur.
per furta et latrocinia finitimos adflictabant 19, 3.

ADFLIGERE 14, 5. vinculis membra ingenuorum *adfligens.* cf. 16, 1. *Eleganter; nam 14, 5. est:* iniecto *onere* catenarum etc. *Alias pronum fuerit legere* adfigens: *quae verba saepius sunt confusa. vid. Drakenborch. ad Liuii 41, 18.*
aliquos vinculorum adflixerant nexus 19, 12.

ADFLVERE 23, 6. frumentariis agris adfluunt et vinariis.
bellicosos et pubis immensae viribus adfluentes 28, 5. *cf. quae notauimus ad v.* abundare.

ADFVLGERE 15, 8. salutarem quemdam genium adfulsisse conclamatis negotiis.

ADFVNDERE 16, 4. adfusa laetiore spe prosperorum.
adfusi sunt vestigiis Augusti clementis 17, 13. *(sc. orantes veniam)*

ADGERERE 19, 5. aqua vnius hominis manu adgesta. cf. 31, 15.
terrae saepe vastitatae exigua quaedam victui congrua *adgerebant* 16, 4.
collectam stipulam et sarmenta specuum faucibus adgesserunt 24, 4.
limum globosque adgerente multitudine circumuenientium fluentorum 22, 8.

ADGRAVARE 19, 11. quae spes rem Rom. aliquoties adgrauauit.

ADGESTVM 20, 11. prunas vnius *adgesti. cf. 19, 8.*

ADGESTVS 20, 11. per sublimes *adgestus,* qui iam consummati muris altius imminebant.

paullo post: summitates aggerum. *vid.* suggestus.

ADHAERERE 18, 2. eius enim pagi Rheni ripis vlterioribus adhaerebant.

lacessitionibus crebris occuparent obsidioni fortiter adhaerentes 19, 3.

ADHAVRIRE 25, 8. imperitia nandi gurgite fluminis adhauriebantur.

ADHIBERE 15, 8. in Caesaris adhibere potestatem exopto.

ADIGERE 29, 1. ferrumque ad iugulum eius prope adactum a militaribus.

adigendos prodere quae scirent. *ibid.*

pauore adigente mentiri 19, 11. cf. 15, 5. 17, 13. 23, 6.

facta vel dubia adigebat videri certissima vi tormentorum 21, 16.

adigente necessitatum articulo 18, 2.

si fors adegerit 14, 6.

ADIMERE 29, 5. quibus manus ademtae sunt. *vid.* incidere.

ADIPISCI 16, 12. id se nec sperare *(cognomentum Augusti)* nec adipisci velle.

adepta repentina potestate 18, 6.

obliti pacis et foederum, quae adepti sunt obsecrando 17, 6.

ADIRE 15, 5. solium principis aditurum iusiarent.

nec accliuitas ipsa adiri posset 14, 2.

ad intima Galliarum — adire Germanos 16, 11.

ADITIO 22, 16. si intelligendi diuini *aditionem* multiplicem et praesensionum originem mente vegeta quisquam voluerit replicare. *Nisi praetuleris lectionem MSS.* editionem.

ADITVS 14, 2. obseratis vndique portarum aditibus.

portarum aditibus centum celebrem 17, 4.

peruadere foraminum aditus 24, 4. *(de foueis fallacibus) paullo postea:* specuum faucibus adgesserunt.

ADIVMENTVM 27, 3. adusque mortis vulnerumque discrimina adiumentis vtriusque progressis. cf. 14, 7.

nequaquam decere aduenticiis adiumentis rem vindicari Rom. 23, 2.

luxuque adiumento militari marcente 27, 9.

adiumenta caelestia coërcebunt 21, 13.

quibus nihil praeter moenium supererat adiumentum 21, 12.

necessitatis adiumento postremo 27, 10.

ADIVNGERE 26, 5. alter honore specie tenus adiunctus.

adiunctus consortio comitum 26, 6.

ADIVVARE 16, 12. nox senescente luna nullis sideribus adiuuanda.

ADLABI 18, 5. adlapsuro iam praestituto die soluendae pecuniae.

adlapso Kal. Ianuariarum die 22, 7.

ante adlapsum rumorem 15, 5. cf. 16, 7.

adlapsa felicitate 14, 10.

ADLEGARE 18, 2. scriptisque Constantii principis, quibus commendatus est arctius, adlegatis. *Hae sunt litterae priuatae, quae dicuntur* adlegari; *nam* homines *quidem priuato consilio* adlegantur, *publico* leguntur, *vnde* legati *dicti sunt. cf. Liu. 36, 11.*

ADLEGATIO 30, 4. quum ad inopiam muniendarum venerint adlegationum, ad effrenatam deflectunt conuiciandi licentiam. *i. e. eorum quae in iudiciis adlegata s. prolata fuerant.*

ADLENIMENTVM 27, 3. adlenimenta — tumultus operiens.

ADLOQVI 14, 7. adloquutus est mollius.

ADLVERE 14, 2. cuius vndarum magnitudo murorum adluit turres.
ne — orae maritimae spatia adluentia Persidis extremitates — aberremus 23, 6.
ADLVVIO 15, 9. adluuione feruidi maris.
ADMINICVLVM sospitale 14, 6.
vt nullo conscio adminiculis iuuaretur internis 26, 3.
nullius externi indigens adminiculi 24, 8. *(de vbertate)* cf. 21, 12.
quorum *(familiarium geniorum) adminiculis* freti praecicipuis Pythagoras *enituisse* dicitur 21, 14. *Eadem forma est in Cod. Theodos. l. 25. de Decurion. lib. 12. t. 1.*
adminicula ausis tumultuariis maxima compararunt 26, 7.
nullis auctorum adminiculis fulta *(ciuitas)* 28. 1.
ADMINISTRATIO 14, 11. administrationum specie diuersarum, *i. e. negotiorum.*
administratio seditiones perpessa est turbulentas 17, 11.
— — — quieta fuit et placida, copia rerum omnium fluens 27, 3.
nihil circa administrationum augmenta nouari perpessus 21, 16.
ADMISSIO 22, 7. admissionum proximus.
ADMITTERE 17, 12. in preces admissus est.
si famae solius admittenda est fides 21, 3.
pro tribunali palam admissis volentibus 18, 1. *i. e. quo tempore omnes ad audiendum admittebantur: cuius rei signum erat velum leuatum siue reductum; contra, adducto velo, admittebatur nemo. vid. Vales. ad h. l.*
ADMODVM — paucissimis visa 21, 14.
admodum paruulo filio 25, 10.

ADMONERE 26, 1. qui eum venire ocius admonerent.
ADNECTERE 28, 1. quibus in sui societatem adnexis. *(de reis)*
quod municipalium ordinum coetibus patiebatur iniuste quosdam adnecti 25, 4. *i. e. sociari.* cf. 21, 12.
huic adnexa secunda est Belgica 15, 11. cf. 14, 2.
Scythis adnexos *(Seras)* 23, 6. cf. 22, 8.
ADOPTARE 15, 4. nullis aquis externis adoptatis *(de Rheno)* vid. *aduena.* it. *conuena.* it. *adsciscere.*
ADORARE 15, 5. extero ritu et regio more instituit adorari. *Opp.* salutare.
adorare sollemniter anhelantem celsius purpuratum *ibid.*
adorandae purpurae datam sibi copiam 21, 9.
a Caesare trementibus oculis adorato 17, 10.
adorare adesseque officio inter honoratos 22, 9.
ADOREA 20, 4. magnorum eius laborum factorumque vehens adoreas celsas.
claras gloriarum adoreas sempiternis maculis obumbrauit 25, 3.
ADORIRI 26, 6. praeeunte perdita ratione facinus adoritur audacissimum.
ADPETERE 21, 5. eum adpeterent trucidandum.
salus eorum adpetebatur 15, 5.
vt serpens adpetitus telo vel saxo 14, 7.
adpetitum se nefariis artibus 28, 1. *vid.* veneficium.
contumeliosis calumniis adpetitus est 17, 9.
quum adpeterent noctes 14, 2.
ADPETITOR 25, 4. laudum intemperans adpetitor.
— magnarum opum 31, 14.
alios vt adpetitoribus imminuendae conscios maiestatis 29, 2.

ADPETITVS 26, 5. super adpetitu — Procopii, antequam adulesceret, reprimendo.
rerum adpetitu nouarum 20, 4.
adpetitu regni occupandi illicito 29, 1.
vt erat necessarius adpetitus *(oppidum expugnandi)* 24, 4.
e statione proxima reprimebat barbaricos adpetitus 30, 5.
vt adpetitus opportunitati obtemperarent, nec praecurrentes eam nec deserentes 15, 5.

ADPARARE 14, 6. quum — conuiuia larga et noxia coeperint adparari.

ADPARATVS omnes apud hostes feruere 18, 6.
ambitioso editos adparatu *(ludos)* 14, 5.

ADPARERE 18, 1. mittor ad praecelsas rupes, vnde — quoduis — adparebat.
vt aequiparare Romani hostium multitudinem adparerent 27, 2.
qui intra regiam adparebant, aut parere desierant 26, 7.

ADPARITIO 24, 1. sarcinas et calones et adparitionem imbellem impedimentorumque genus omne. cf. 18, 6.
ab omni toga adparitioneque rogabatur enixius 15, 7.

ADPARITOR 26, 4. in modum adparitoris morigerum. *cf. 14, 11. ad quem locum vid. Lindenbrogius.* it. infra *imperatus.*

ADPELLARE 14, 11. nec adpellato eo nec viso.
faustis vocibus adpellatus *(Augustus)* 16, 10.
adpellaret nomina principum 28, 1.
rectius imperatoris praesidium adpellauit. *ibid.*

ADPLICARE 28, 5. per adplicatos homines ad loquendum, *i. e. constitutos, mercede conductos ad laudandum.*

ADPONERE 16, 5. parcam mensam virtus adponit.
nec contigua nec adposita cernebantur 17, 7. cf. 14, 12. 25, 4.
adposita quaeque vastare 14, 2.
huic malo vltra adposita iam proserpenti 15, 8.
adpositum est tempus — monstrare 22, 8.
hoc obseruare principis jussu adpositi, vt etc. 29, 1.
ad furta bellorum adpositi 23, 3.
genius quidam tutelae salutis adpositus 21, 14.
Comes regionibus iisdem adpositus 28, 5.
aliosque militibus regendis adposuit 21, 8. cf. 21, 16. 22, 7. 25. 1. it. 9.

ADPRIME 28, 1. quid augurales alites — monerent — adprime callentis.

ADQVIESCERE *vid.* acquiescere.

ADQVIRERE *vid.* acquirere.

ADRADERE 15. 4. altaque diuortia riparum adradens *(Rhenus)*

ADRIDENS subamarum 27, 11. *vid.* amarus.

ADRIPERE 17, 13. adripuimus negotiorum maximas moles: *In Codice Theodosiano saepiuscule eadem vox similiter vsurpata legitur.*
res adhuc trepidas adreptarum 26, 7.
res nouae petulanter adreptae *ibid.*
opus adreptum est memorabile 17, 1.
ad adripienda, quae vrgebant, acri animo adsurgens 29, 6.
mandasseque adripere fidentius principatum 23, 3. cf. 28, 2.
mediterraneas vias adripere citato proposuit gradu 24, 7.
quintoque signo adrepto 20, 3. *i. e. postquam luna quintum signum ingressa erat.*

ADSCEN-

ADSTRINGERE 15, 9. sodaliciis adstricti consortiis.
magnitudine curarum adstricti communium 26, 1.
nos per disiunctissimas terras arduae necessitates adstringunt 15, 8.
innocentibus exitiales caussas adstringens 19, 12.

ADSVEFACERE 23, 6. adsuefactaque (*Perside*) timori esse accolis omnibus, quos antea formidabat.

ADSVETVDO 22, 8. populi nulla nobis adsuetudine cogniti.

ADSVETVS 14, 2. commeatus distribui militibus omne latus Isauriae defendentibus adsueti.

ADSVLTVS 20, 8. mortem contiguis adsultibus intentarent.
repentinis eorum adsultibus qui erumpebant 21, 12. (*de obsessis*)
metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris adsultibus erumpentes 23, 1.
ferire muros adsultibus densis 20, 11. (*de ariete*)

ADSVMERE 15, 8. ad imperium placuit Iulianum adsumere. cf. 14, 11.
inter exordia principatus adsumti 21, 1.
cultiore victu somnoque parumper adsumto 31, 9.

ADSVRGERE 17, 13. vocibus festis in laudes imperatoris adsurgens.
hastis feriendo clypeos sonitu adsurgens ingenti 20, 5.
ad adripienda quae vrgebant, acri animo adsurgens 29, 6.

ADTENTARE, adtentus etc. *vid.* attentare, attentus.

ADVECTICIVS 14, 8. cui non certauerit alia aduecticiis ita adfluere copiis et internis. *vid.* aduenticius. *cf.* 15, 11. *it.* 14, 2.

ADVENA 31, 2. Hister aduenarum auctus multitudine fluentorum. *Sic enim ex emendatione Valesii legendum est.* vid. *commena.*

ADVENIRE 15, 5. Mediolanum aduenit.

ADVENTARE 19, 10. difficultas aduentantis inopiae.
procinctus aduentans 18, 6.
quum nostri locum aduentarent prouisum 18, 2. cf. 14, 10. 21, 12. 29, 5.

ADVENTICIVS 24, 7. nec occurri poterat hostis aduenticii motibus, quem adesse etc.
nequaquam decere aduenticiis adiumentis rem vindicari Romanam 23, 2.
vt nihil ipsi comparent aduenticium 23, 6. (*merces peregrinas*)
quum aduenticium nihil inueniretur 14, 2. cf. 15, 2.

ADVERBIA *plura et particulae iunctim positae* 14, 7. haud longe postea ideo etc. *de more quidem Graecorum: cuius rei exemplum vix locupletius fuerit Xenophonteo Mem. Socr.* 4, 8, 1. ἐννοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόῤῥω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ᾽ εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον. *Similia Ammiani multa sunt. Conferantur, quae ex Liuio notauimus in Glossario.*

ADVERSVM (*Aduerb.*) 31, 10. horrifico aduersum fragore terrente.

ADVERSVS 21, 6. ex aduerso imperatoris spectans ludos.
aduersos (*exercitum hostilem*) fortius oppresserunt 26, 9.
aduersorum feriens suras et terga 24, 6. *vbi potius cum aliis legendum* auersorum. *Sic, ne quid de re dicam aut contextu* 25, 3.

ADVERTERE 16, 12. nullus mutatam rationem temporis aduertebat. cf. 21, 9.
excellentissimam virtutum omnium aduerte iustitiam 20, 8.
quae (*bestiae*) quum aduertant, cur maximopere capiantur 17, 5.

ADVLA-

aedificii genere nihil esse tutius constat.

munimenta aedificiis cautis exstructa 24, 4.

aedificiis habilia 18, 2. *i. e. materia.*

aedificia solo cohaerentia 22, 11.

AEGRE 21, 6. rege ob difficultatem hiberni temporis aegre contruso.

situm Persidis descriptoribus gentium curiose digestum, e quibus aegre vera dixere paucissimi 23, 6.

AEGRITVDO 19, 4. aëris permutationem subitam aegritudines parere leuiores.

quemadmodum valeant noti hac aegritudine colligati 14, 6.

AEMVLA 14, 8. ciuitates — nullam nulli cedentem, sed sibi vicissim velut ad perpendiculum aemulas.

ambo aemulae temeritatis 31, 4.

AENEATOR 24, 4. aeneatorum accentu signo dato.

aeneatorum clangore ductante 19, 2. *vid.* ahenator.

AEQVALIS nobis memoria plene testatur 31, 14.

AEQVANIMITER venturam opperiens sortem 19, 10.

AEQVARE 25, 4. aequata fisci iurgia cum priuatis. *Nempe vt in litibus ex eo genere aequo iure vtrique agerent.*

AEQVATIO 26, 10. inter arma et lituos conditionis aequatio leuiora facit pericula.

AEQVE *omissum* 22, 5. nullas *(aeque) infestas* hominibus bestias, *vt* sunt sibi ferales plerique Christianorum.

abundat *aeque* ciuitatibus *quibus* Media 23, 6.

AEQVINOCTIO temporis verni confecto 17, 12.

AEQVIPARARE 28, 4. Alexandri M. itinera se putant aequiparasse.

vt aequiparare Romani hostium multitudinem adparerent 27, 2.

AEQVIPERARE, vt aequiperare videretur in hac parte Hadrianum 25, 4.

sequuti caeteri prae se ferebant aequiperasse discrimina potiorum 31, 15.

AEQVITATE — parente nutriceque orbis Romani 21, 13.

— — calcata *ibid.*

— — pensata statuerat placabilis imperator et clemens 21, 12.

AEQVOR 22, 8. dulcior aequorum caeteris *(Pontus)*

AEQVOREVS 22, 8. hoc modo fractum et participatione maris vtriusque finitum iamque mitescens in aequoream panditur faciem.

fluuii — per arenosas angustias, quae a rubro prohibent Caspium mare, aequoream multitudinem inundantes 23, 6.

AER 17, 1. aëris vrente saeuitia.

aëris facies munda 23, 6. *vid.* caelum.

aër iam sudus et liquidus latentes retexit funereas strages 17, 7.

supernus aër *ibid. Opponitur subterraneo, qui antea non diserte dictus, sed significatus fuerat.*

AERARIVM 20, 11. Vrsulum — qui aerarium tuebatur. *i. e. publicum, quae sacrae largitiones dicebantur. Illi opponitur priuatum s. res priuata. Neque tamen* aerarium Principis 28, 1. *pro aerario priuato accipi debet; sermo enim est de annona, cuius mentio arcam Praefecturae innuit, vnde stipendia militibus erogabantur.*

AERIVS 15, 5. aëria quaedam anteuolans prodiderat fama.

per aërios tramites famam praepetem volitare 18, 16.

AERVMNA 14, 2. inediae propinquantis aerumnas exitiales horrebant.

loca-

saepissime Roma dicitur, victura, dum erunt homines; quae est ipsius Ammiani explicatio 14, 6. *Sic* aeterna lex, *aeterni* item *principes in Cod. Theodos. dicuntur; vbi et* aeternabilis *reperitur.*

quo *(Capitolio)* se venerabilis Roma in aeternum attollit 22, 16.

foedere pacis aeternae Virtus conuenit et Fortuna 14, 6.

quum erecta solito celsius nubes aeternorum ignium vicinitate colluceat 25, 10. cf. 20, 3. *(de sole.)*

aeternis tenebris occultantur *(vrbes — ad Erebi profundos hiatus abactae)* 17, 7.

AETHER 20, 3. nunc in aethere nunc in mundo inferiore.

AETHEREVS 23, 6. aetherea potius deriuatione quam saginis pelagi hos oriri fetus et vesci. *vid.* deriuatio.

AEVVM 30, 4. per varias aeui sequentis aetates.

AFFATIM, Affectus, *vid.* Adfatim etc.

AGER 17, 10. vrebat agros, *i. e. segetes.*

frumentariis agris adfluunt et vinariis 23, 6.

agri — consiti vineis varioque pomorum genere 24, 3.

AGERE iter 25, 1.

propere fusis, qui vinctos homines agebant et pecora, praedam excussit 27, 8.

actique laribus suis extorres 14, 1.

actus patrimonio praeceps 26, 10.

actique in exsilium 14, 5.

acturus hiemem reuertit Parisios 15, 3.

medium agens cursum aetatis 23, 6.

Aureliano imperium agente 22, 16.

stationesque nocturnas agerent et vigilias 21, 8.

agens apud Nicaeam praesidium 26, 10.

latus dextrum Serapio agebat 16, 12.

quum scutarios ageret 21, 8.

agens scholam scutariorum secundam 26, 1.

agentis in Dacia militem 26, 5.

agens illas prouincias pro praefectis 14, 5. *vbi male* regens *vulgo legitur.*

actis proeliatoribus vniuersis strictoque comminus ferro 19, 8.

aguntur nulla seueritate regali 31, 2.

agitur autem quod agitur ad voluntatem 26, 10.

longius agentes Greuthungos 27, 5. *i. q. longum tractum incolentes.*

agunt ipsi quietius Seres 23, 6. *i. e. pacis sunt studiosissimi.*

dum ageret cum exercitu procul 20, 6.

sub pellibus agens exercitus *ibid.*

more vitae remissioris fluxius agens 18, 7.

agens in rebus 14, 11. *vid. Ind. Dignitatum.*

milites agentes in ciuitatibus peruiis 14, 11.

in eodem *(domicilio signi caelestis)* tum etiam agens luna 20, 3.

manumittendis ex more inductis per admissionum Proximum, ipse *lege agi* dixerat, vt solebat 22, 7. *Nempe haec erat formula sollemnis in hoc etiam actu legitimo, vsurpata illi penes quem erat iurisdictio. vid. Vales. ad h. l.*

AGGER 16, 12. elati cadauerum aggeres.

caesorum aggeres et captiuorum agmina cernebantur 17, 13.

armis circumdatum aggerem nemorosum cautius obsidebat 16, 12. *paullo ante* collis *dicitur. Sunt autem historici eiusmodi variationum studiosissimi; quod e loco Caesaris B. G. 1, 24. maxime intelligitur, vbi tribus versi-*

culis

culis eumdem locum montem *adpellauit et* iugum *et* collem.

in orbis ſpeciem conſertae celſorum aggerum ſummitates 23, 6.

aggerumque altitudine fuiſſe porrectas terras 27, 4.

ſpeculatum radices aggerum auolauit 27, 10.

riparum aggeribus humana manu deſtructis 25, 6.

aggeribus cumulatius excitatis 20, 11.

aggere glebali adſiſtens (*imperator*) 23, 5. *i. e. in ſuggeſtu, ſiue tribunali ceſpitio.*

vallo — locato, celſoque aggere in ſpeciem tribunalis erecto 19, 11.

quidam collo tenus aggeribus obruti 17, 7. *i. e. ruderibus. Similiter Virgilius Aen. IX, 567.* et foſſas *aggere* complent.

percurſis aggeribus publicis 21, 10. *i. e. viis.*

ab aggeribus publicis veſperi, quando cuſtodire magis omnes tramites conueniret, longius diſcedebant 18, 8.

tamquam itinerario aggere vel ſuperpoſito ponte complanatum ſpatium, quod inter murum congeſtamque forinſecus ſtruem hiabat 19, 8. cf. 15, 10.

AGILI gradu 23, 5.

— — ſtudio 16, 11.

AGILITAS 18, 6. noſtrorum agmen agilitate volucri repetebam exanimis.

mentis agilitate et corporum 18, 2.

AGILITER 28, 2. expeditis agiliter gladiis.

verſant agiliter rotabilem flexum 23, 4.

agiliter praeterito ponte 14, 2.

ni agiliter ſubueniſſet 28, 5.

agiliter deferi oppidum 18, 7.

AGITARE 25, 4. nihil vmquam venerium agitaret.

Valentiniano magnitudine quaſſato morborum *agitanteque extrema* 27, 6. *i. e. animam agente.*

hominum praedas agitabant et pecorum 16, 9.

regesque pro mancipiis *agitans* ignobilibus 25, 4. *i. e. exagitans, vexans.*

ad agitanda praeſidia, ne prouincia peruaderetur 29, 5.

agitatis ſub onere armorum vigiliis 19, 2.

quae per prouincias agitauere multiplices caſus 28, 4.

haec dum primi impetus turbo conatibus agitat inſperatis 18, 10.

agitare quaedam per itinera conaretur 14, 11. *i. e. res nouas moliri. Per εὐφημίαν dictum.*

agitata ſumma conſiliorum 19, 2.

ex fide fortium, quas agitabant 29, 1.

quorum poſt terga Cimmerii agitant 22, 8. *i. e. habitant. cf. 17, 12. vid.* agere.

AGITATIO 14, 6. exſpectantes crebris agitationibus, maximeque ſiniſtra, vt longiores fimbriae perſpicue luceant.

AGMEN 17, 13. in agmina plurima clam diſtributo exercitu.

agmina proficiſci parantia 25, 5.

extremos, qui eo die forte cogendorum agminum officia ſuſtinebant 25, 1. *vid.* arma *it.* cogere.

quiſque agmini cohaerens incedat — ſigna propria ſequuturus 23, 5. *Dictio militaris, eorum praecipue, qui coactores agminis adpellabantur.*

captiuorum agmina 17, 13.

agmine multiplicium poteſtatum *ibid.*

hinc pars fluminis ſcinditur largis aquarum agminibus 24, 2.

nec aucto nec imminuto agmine quod intulit 15, 4. *(de fluuio lacum permeante)*

proprio agmine ripas occultat 15, 11. *(Rhodanus)*

AGMINATIM ad hunc ſeceſ-

sum pariendi gratia petere pisces 22, 8.

nauibus — agminatim impositi 31, 4. cf. 18, 6.

AGNOSCERE 17, 5. incorruptum aequitatis suffragium agnouisse.

vt, antequam telum cernatur, dolor letale vulnus agnoscat 23, 4.

AGRARIVS 14, 3. stationibus seruabantur agrariis. *vid.* statio *it.* praetentura.

AGRESTIS casa 31, 13.

AGRIMENSOR 19, 11.

AHENATOR 16, 12. dato ahenatorum accentu sollemniter signo. *vid.* aeneator.

AIO 21, 16. quid ille aiat vel neget.

ALA hostilis 18, 6.

alae subsidiariae 25, 1.

ALACRITAS 19, 2. exsurgebant ruentium ferientiumque clamores, vt prae alacritate consistere sine vulnere quisquam vix posset.

alacritate militum vehementer erecta 17, 6.

ne alacritas intepesceret pugnatorum 17, 13.

quamuis aestus calescens officeret alacritati membrorum 25, 3.

qua successus alacritate 26, 9.

ALBENTES ossibus campi 31, 7. *(de loco vbi olim proelium commissum fuerat.)*

ALEA 14, 6. pugnaciter aleis certant.

aleam periculorum omnium iecit abrupte 26, 6.

omnes aleae casus inter mutuas clades experiri festinans. 24, 2. *Notum est illud Caesaris bellum ciuile adgressuri:* iacta alea esto. *Sueton. Iul. 32. Sed et in Cod. Theodos. reperitur* alea belli. *cf. Glossar. Liuian.*

ALEARIVS 28, 4. quum omnes amicitiae Romae tepescant, aleariae solae — sociales sunt.

ALEATORES — tesserarii — inter quos tantum differt, quantum inter fures et latrones 28, 4.

ALERE 14, 2. alente impunitate adulescentem in peius audaciam.

eos — vitiorum omnium seminarium effusius aluisse 22, 4.

ALES 14, 4. si quae *alites capi* per *aucupium* possint.

alites augurales 15, 7. 28, 1.

vt caesorum plurium *alites* iuste sanguine satiaret *et feras* 29, 6. *Solent autem haec iungi a scriptoribus, quum insepulta cadauera volunt dicere. vid. Vales. ad h. l.*

inaestimabiles copiae in modum *alituum* ferebantur 19, 2. *Forma poëtis potissimum vsurpata.*

aliti velocitate regressae 31, 7. *scil.* vastatoriae manus. *Caeterum adiectiue* aliti *positum est. Similiter* volucri velocitate *reperitur 19, 4. cf. 18, 6. vid. quae notauimus infra ad v.* amentum.

ALIENARE 25, 7. vt — a munimentis — *alienandis* reuerti ad nostra praesidia Romani permitterentur. *i. e. deserendis.*

ALIENVS 23, 1. aliena peruadere molienti *(regnum Parthicum.)*

ALIMENTARIVS 20, 8. alimentariae rei gratia. cf. 21, 12

ALIORSVM 21, 12. summa coepti prudentis aliorsum euasit. cf. 14, 10. 25, 10.

ALIORSVS 22, 10. impetus suos aliorsus tendentes.

ALIQVANDO 14, 6. quum esset aliquando virtutum omnium domicilium Roma.

ALIQVANTORSVM 22, 8. perlati aliquantorsum longius, quam sperabamus, pergamus ad reliqua.

ALIQVIS 24, 4. resistentes *aliquos* trucidabant — captiuos *alios* subinde perducebant. *i. e, reliquos, residuos, quam vocem* poste

posteriorem Ammianus in primis amat. cf. 19, 2. it. 12. 23, 5.

nec metu mortis quisquam ex aliqua parte — remouebatur 19, 8. *i. e. alterutra.*

dedisset aliquid vile 17, 9. *i. e. parum.*

ALIQVOTIES 23, 6. dimicarunt, paribusque momentis *interdum*, *aliquoties* superatae, *nonnumquam* abiere victrices.

nunc de industria — *aliquoties* confertius resistentes 24, 7. cf. 14, 2. 27, 7.

ALIVS 25, 1. ductore — *aliae* turmae adposito, ἀρχαϊκῶς *dictum. Sic Liuius* 2, 40. aliae gloriae *dixit*, *it.* aliae partis 24, 27.

prudens *alia* 15, 13.

lectus *alia* 28, 4.

primi — *alii* — tertii 26, 8. *vid.* alter *it.* aliquis *it.* pars.

ALTE 20, 5. dum *alte* contemplatur praesentium vultus. *i. e. e tribunali.*

Plotinus ausus quaedam super hac re disserere mystica *alteque* monstrare, quibus primordiis hi genii etc.

hocque alte considerato 26, 1.

alte spirantium ducum superbia 23, 6.

alte spirantem et dirum 22, 3.

ALTER in vincula ducitur, *alter* insperatae praeficitur potestati, *alius* a summo culmine etc. 14, 11.

anno aetatis *altero* et tricesimo 25, 3. *i. e. secundo. Nam interdum et pro* primo *accipi debet.*

ALTERNARE 14, 11, accidentium vices alternans (Nemesis) alternans regibiles acies 19, 7.

ALTERNVS 16, 10. lux quaedam misceri videbatur *alterna.* vid. *ambiguus.*

ALTIOR 14, 11. quique altiorem Constantii fortunam formidabant.

altiore fastigio maiestatis 20, 5. *i. e. Augusti titulo.*

altiore fastu quidam principes agunt 27, 7.

vtque congeminata potestas erectaque sublatius altiores consarcinaret aerumnas 28, 1.

curis altioribus stringebatur, multa vtrimque pertimescens 21, 12.

cogitationibus anxiis altioreque prospiciens cura 29, 5.

altiora meditantis — secreta scripta 14, 7. *cf. cap.* 11.

— — coeptantem 15, 5.

— — spirabant 22, 8.

cuncta nostris conatibus altiora 15, 5.

agitasse conuicti quaedam suis viribus altiora 22, 11

vt audiens altius aliquid agendum agnoscat 29, 2.

ALTISSIMVS 22, 16. magnificentia conditoris altissimi. *(Alexandri)*

clam vero corde altissimo retinens 19, 3. *cf. Liu.* 9, 7.

ALTITVDO pulueris 25, 3.

oceano et altitudine Pyrenaei cingitur 15, 10.

aggerum altitudine iam in sublime porrecta 20, 11.

quum — *altitudine* sensus cuiusdam philosophi teneretur 25, 2. *In laude ponitur ; ex more Graecorum. Sic et apud Longinum* τὸ ὕψος καὶ τὸ κάλλος *iunctim posita reperiuntur.*

ALTIVS 28, 2. castra extollens altius et castella.

qui *(adgestus)* muris altius imminebat 20, 11.

cornu sinistrum altius gradiens 16, 12.

altius iam contra difficultates omnes incedens 24, 6.

— anhelabant 16, 12. 26, 6. *(de fastu)*

— adfecto maiora 21, 5.

— niti — incusaretur 14, 11. cf. 15, 5.

ingrauescente altius cura 30, 2.

vt altius videantur iura callere 30, 4. *vid. in voc. sequ.*

ALTRINSECVS 30, 4. consistitur altrinsecus diu.
altrinsecus praeeuntibus signis 16, 10.
— — viantes cateruas a celsis collibus explorando 25, 3.
magistris rei castrensis altrinsecus ordinum latera seruantibus 27, 10.
semiorbe curuescens altrinsecus 22, 8.
quae *(catena)* erat altrinsecus colligata 26, 8.
altrinsecus summitates vndae praeterlabens segnioris 15, 11.
periti iuris altrinsecus adsciscuntur 28, 4.
obsidatus specie viri celebres altrinsecus dantur 25, 7.

ALTRIX 20, 8. adulatione vitiorum altrice depulsa.
Chaldaeorum regio altrix philosophiae 23, 6.

ALTVS 28, 4. vitium in alto iudice maculosum.
altis humilibusque iuxta acceptus 29, 1.
alta pugnandi cupiditate ratatus 31, 10.
quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt 15, 9. *vid.* sublimis *it.* excelsus *it.* celsus.

ALVEVS 31, 4. nauibus ratibusque et cauatis arborum alueis.
alueis arborum cauatarum inuecti 24, 4.
in alueo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento 23, 4. *(de malleolo.)*
alueum fluminis proximum obseruare sunt iussae *(naues)* 19, 11.
spumans cruore barbarico decolor alueus insueta stupebat augmenta 16, 12.
praeter amnes plurimos ex alueo deriuatos auctore 22, 15. cf. 19, 5.
cuius alueo Tigris voratus 23, 6. *(de lacu.)*

ALVMNVS reipublicae frugi 25, 3.
moenibus alumnis inferret. *i. e. Romae* 17, 4. *(de obelisco)*

ALVVS 22, 15. alii dirumpuntur suffossis aluis mollibus etc. *Nisi legendum videatur ex emendatione Lindenbrogii* alui mollibus: *quae ratio sane ex Ammiani consuetudine petita est.*

AMANDARE 20, 8. amandatusque dum potui *i. e. absens.*
longius amandati venum dandi 25, 8. cf. 30, 10.
amandatos intus *(in foueas)* prolicere 24, 4.
semet abstrusius amandarunt 28, 1.
siluarum se latebris amandarunt 27, 10.
in secretis se secessibus amandaret 16, 12.
ni paucos velox effugium tenebris amandasset 30, 7.
intra sortem humilem amandandos *(timidos)* 30, 8.
amandato solis splendore 17, 7. *i. e. nubibus obtecto.*
ne amandatis quae praetendebat, vt perniciosus — occideretur 29, 5. *i. e. reiectis, neglectis.*

AMARE 17, 1. vt — rebus amat fieri dubiis et turbatis. cf. 16, 12.
amatus Veneris 22, 9.

AMARITVDO 21, 16. augebat amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas inexpleta.
flagitantium ministrorum amaritudine quidam expressi, quum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini 30, 5.

AMARVS 21, 9. cui amarum Iulianus subridens. *vid.* adridere.

AMBAGES 16, 2. aditus vrbis non sine anxia panderetur ambage.

dilatio-

tereti ambitu in sublime porrectum *(montem)* 22, 14.

inter editos recuruosque ambitus montium 14, 2.

loricae ambitu circumclausum *(spatium extentum et rotundum)* 24, 5.

vrbem inexsuperabili moenium ambitu cognitam 26, 8.

castra ponuntur velut *murali ambitu* circumclausa 25, 3. *Dicitur et* sepes muralis. *vid. Spartian. in Adriano cap. 12.*

post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum 15, 11. cf. 24, 2.

omnis circumfluo ambitu pontus 22, 8.

quum ad alium portuosum ambitum fuerit ventum, qui arcus figuram determinat vltimam. *ibid.*

ambitum oppleuerat mundi *scil. fama, laudibus* 22, 7.

AMBVRERE 30, 6. internis nimietate caloris ambustis.

in regionibus aestu ambustis 18, 7.

AMENTIA 17, 13. cuius furoris amentiam exercitus ira ferre non potuit.

dum licentem amentiam libertatem existimarent *ibid.*

AMENTVM 31, 15. nullo ferme alio telo vel *funditoris amento* incassum excusso. *Nisi malis cum Gronouio, cui haec inexplicabilia videntur,* nullo ferme alite telo *vel funda seu amento* incassum excusso.

AMFRACTVS 29, 5. tumulos per amfracta vndique spatia in sublime porrectos.

AMFRACTVS 15, 4. inter montium celsorum amfractus.

rupibus amfractu celsiore discissis 24, 4.

per — fluminis — sinuosos amfractus 26, 8.

per angustum quemdam transiens deuexitatis amfractum 27, 9.

Gothi intra vehiculorum amfractus sponte sua contrusi. 31, 8.

AMICITIA media sacramenti fide firmatur 30, 3.

amicitiae foedus 17, 14.

velut obseratis amicitiae foribus 27, 12.

quum omnes amicitiae Romae tepescant, aleariae solae — sociales sunt 28, 4.

AMICTVS 26, 7. vt augustos amictus tamquam grauem sarcinam cogitaret.

indignum imperio facinus *amictu* periurii fugiendi commisit 25, 9. *Similiter* velamentum *dicitur nostro 19, 11. vid. infra in hac voce. Sic et Liuio dicitur* obtentus 1, 56.

AMISSIO 23, 5. castrorum amissiones.

AMITTERE 20, 11. animam prius posse amittere, quam sententiam. cf. 7, 13. 25, 3.

quae *(bestiae)* quum aduertant cur maximopere capiantur, illud propria sponte amittunt, vt viuere deinde possint impauidae 17, 5.

amittentes nomina *(fluuii)* magnitudine potioris 23, 6.

AMNICVS 22, 8. mare permistum aquis amnicis.

adscensis amnicis lembis 30, 3.

AMNIS 31, 4. amnem longe omnium difficillimum.

gelu vinctum amnem peruaderent 17, 2.

necdum solutae niues amnem peruium faciunt 19, 11.

voraginosus amnis 30, 1.

paludem spumosis strependo verticibus amnis irrumpens 15, 4.

amnis Danubius recipiens 60. nauigabiles fluuios 22, 8.

amnes plurimos ex alueo deriuatos auctore 22, 15. cf. Cic. de Legg. 2, 2.

AMOENITAS 16, 2. qua *(adulatione)* eum proximi ad amoenitatem flectebant et luxum. *i. e.* ad

anhelante rabido flatu ventorum 16, 10.
anhelans flatu superbo Maximinus 28, 1.
adorare sollemniter anhelantem celsius purpuratum 15, 5.
velut imperatoris cognatus, altius anhelabat 26, 6.
anhelantes quidem altius, sed imbelles 31, 7. cf. 16, 12.
qui (*milites*) ex eo (*ex licentia indulta peccatis*) anhelantes ex nutu suo indistanter putant omnium pendere fortunas 27, 9.

ANHELITVS 26, 6. inter abeuntis anhelitus animae.
anhelitu pulsatus letali conticuit 21, 5. (*de moribundo*)
inter discursus et repugnandi minaces anhelitus 17, 13.

ANHELO cursu cohors — sequuta 16, 12.

ANILIS 21, 16. christianam religionem absolutam et simplicem anili superstitione confundens.

ANIMAS amittere potius, quam cogi solum vertere putabantur 17, 13. cf. 20, 11. 25, 3.
ne offensionibus cassis (*carationum*) animae vexarentur adflictae 19, 2.
contemturus animam, quam mihi febricula eripiet vna 24, 3.

ANIMADVERSIO 26, 3. capitali animaduersione damnauit.

ANIMALIA publica monstrabantur 21, 16. *i. e. cursus publici.*
ex eo cibo, quem animalia tribunorum vehebant et comitum 25, 2. *Non tam equos, quam mulos potius intellexerim. His aliisque significatibus* animalia *dicuntur etiam in Cod. Theodos. vid. Glossar. Nom. in h. v.*

ANIMARE 20, 4. animabat (*milites*) lenibus verbis.
similium spe fidenter in effectus animabitur prosperos 19, 11.
militibus orationibus crebris stipendioque competenti ad expedienda incidentia promtius animatis 22, 9.

ANIMOSITAS 16, 12. abiecta resistendi animositate. (*de cedentibus in pugna*)

ANIMOSVS contra labores maximos 16, 12

ANIMVLA 28, 1. hominem Sardum -- eliciendi animulas noxias et praesagia sollicitare laruarum perquam gnarum.

ANIMVS colligit visa nocturna 14, 11.
— — cogitationibus subiectus et curis *ibid.*
— — semper vigens motibus indefessis *ibid.*
— — solutus corporeis nexibus *ibid.*
— — angustus et tener 14, 5. *vid.* angustus.
animo vigore collecto 28, 3. *Nisi potius cum Lindenbrogio legendum* animi v. c.
profundo tamen animi grauiter aestuabat 19, 9.
non iacentis animi Caesarem 16, 12.
animis in audaciam restitutis 24, 5.
vix indignationem capientibus animis 17, 1.
animis in ventum solutis 19, 2.
nec fortitudinem in rebelles nec lenitatem in supplices animos deesse 14, 10. *vid.* arx.

ANNALIS 31, 12. diei quem iduum Augustarum numerus ostendit annalis.
quo (*die*) Romae Matri Deorum pompae celebrantur annales 23, 3.

ANNONA 22, 4. vicenas diurnas annonas. *i. e. panes: haud dubie idem fere quod nostri dicunt:* Portionen. *vid.* pabulum. *it.* proba.
et tuas et palatii tui auferri iubebo -- annonas 14, 7. *i. e. salarium frumentarium.*

APERTISSIME noſcebatur 21, 16.
— — — confutatos 26, 3.

APERTIVS eſt profanata 29, 2.
monens apertius et demonſtrans 20, 8. it. 31, 14.

APERTO iam vere ſuſcitatis viribus 26, 9.

APEX 26, 7. ſignorumque apicibus aquiliſque ſummiſſis.
hactenus arcus apex protendi exiſtimatur 22, 8.
Orientis apicem pulchrum 22, 9. *(Antiochiam)*
omni ex parte perfectus et velut *apicem ſenectutis* honoratae praetendens 27, 7. *cf. Cic. Cat.* 17.
ad apicem ſummae poteſtatis adſumi 26, 6.
dignitatum apices maximi 30, 8.
cunctae caſtrenſes et ordinariae poteſtates, vt honorum omnium apicem --- praefectos ſemper ſuſpexere praetorio 21, 16.
apicis nobilitatus auctoritate 18, 5. *Tiara vocatur cap. 8. Nempe hoc erat ſignum apud Perſas datae facultatis dicendi ſententias in concionibus. Sic Ammianus ipſe explicat.*
Caeterum ex comparatione horum exemplorum, praeſertim cum illis collatorum, quae ſub voce vertex *notauimus, intelligi arbitrer poſſe, per* apices *eo ſeculo non modo dignitates indicatas fuiſſe, ſed etiam perſonas ipſas: quod negabat B. Geſnerus ad Claudian.* 20, 350 *Nam quod Gothofredi Gloſſarium nomicum Codic. Theodoſiani nulla iſtiusmodi exempla exhibet, id apud me tantum non valet, vt in* verticibus occiſis 14, 7. *perſonas non agnoſcam.*

APIS *vid.* examen.

APOLLO *vid.* telum vlt.

APRICANTE caelo 23, 2.

APRICVS 22, 16. quum ſaepe aprico ſpiritu immurmurantes audierit ventos.

APTARE 20, 4. primis auſpiciis non congruere, aptari muliebri mundo.
quos inſignes faciunt virgae dextris aptatae 14, 6.

APVD hiberna 18, 1.
— ſigna 26, 1.
— quos non multa ſunt oppida 23, 6.
— Aſſyrios adhuc agenti 23, 3. cf. 17, 8. 26, 10. 29, 5.
natus apud Conſtantinopolim 25, 3. cf. 22, 11. 28, 6.
apud Hieroſolymae templum 23, 1. cf. 15, 7. 22, 2.

AQVIS abundantibus 14, 3.
--- --- vndabundis 17, 7.
--- --- amnicis 22, 8.
--- --- putealibus 21, 12.
--- --- aduleſcentibus vndique conuenis 23, 3.
--- --- externis adoptatis 15, 4.
ſtagnum aquarum *ibid.*
ponteque breuioris aquae firma celeritate tranſmiſſo 27, 1.
nimia aquarum caeleſtium ſuperfuſione 17, 7.
aquarum inceſſit inopia 22, 13.
fontes antehac aquarum copioſis pulſibus abundantes *ibid.*
hinc pars fluminis ſcinditur largis aquarum agminibus 24, 2.
ſoſpitalium aquarum lauacris calentibus notus *(vicus)* 18, 9. cf. 28, 4.
ad fontes ſulfureos aquarum ſuapte natura calentium 19, 8. cf. 14, 8. it. 23, 6.

AQVARIVS 28, 1. quaeſitis artificibus peritis rei aquariae.

AQVATILES pecudes 22, 15.

AQVILA 15, 8. quod aquilae circumdederunt et ſigna.
ſignorumque apicibus aquiliſque ſummiſſis 26, 7.

ARBITER 23, 6. temperator obedientium fuit et arbiter lenis. *(de rege Arſace)*

ARBITRA 28, 6. flagitiorum arbitra conſcientia.

ARBI-

in ſpeciem Scythici arcus neruo coagmentati geographiae totius adſenſione formatur 22, 8. *(Thracia, eiusque confinia)*
hactenus arcus apex protendi exiſtimatur 22, 8. *Sic Britannia oblongae ſcutulae, vel bipenni, aſſimulata legitur apud Tacitum, in vita Agric. cap. 10.*
ARDENTER effunderet ſemet in pugnam 25, 3. cf. 26, 8.
perculſus ardenter cunctatione ſtringebatur adſidua 20, 9.
ardenter adfectant *(ſtatuas)* 14, 6.
ARDERE 28, 1. arſuros ſe certatim congererent in communem pereuntis patriae rogum.
cui haec, quae maturabat, ardenti, fors etc. 26. 6.
quem in Siluani necem effrenatius arſiſſe docuimus 22, 13.
ardens ad tranſitum miles 25, 6.
ardens ad redeundum eius impetus molliebatur conſiliis proximorum 26, 5.
ardentis anguſtias Alpium perrumpere 15, 5.
ardens virtute dedecus purgatura 19, 11.
proelio fatigabatur ardenti 16, 12.
ardens optimatium globus *ib.*
ARDENTISSIMVS 21, 13. impetum regis ardentiſſimum ſuſtinere.
ARDOR 17, 7. flammarum ardores.
ardores Parthicos ſuccendiſſe 25, 4. cf. 27, 10. *(bellum Parth.)*
in ipſo rerum exuſtarum ardore adeptus ambitu Praefecturam 26, 10.
in ardore terribilium rerum 20, 4.
oculorum veſtrorum vibratae lucis ardorem 21, 13. *cf. Liuius 6, 13.*
mentibus ardore quodam infuſo 14, 6.
ardore incohibili 14, 2.
quo ardore apud eos in venerem vterque ſoluitur ſexus 14, 4.
ARDVVS 26, 6. quia cum omnibus loqui periculoſum erat et arduum.
arduae neceſſitates 15, 8.
omne --- licet ardua celſitudine diſcretum 22, 13.
elatus in arduum ſupercilium 16, 10.
ardua ſubrigens ſupercilia 16, 12.
ARENARVM numerum ſcrutari 14, 11. *vid.* harena.,
ARENARIVS 29, 1. in modum arenariae ferae.
ARERE 20, 6. aquarum penuria cunctis circum arentibus locis.
ARESCENTEM *(terram)* nimia aeſtuum ſiccitate 17, 7.
ARGVMENTVM 28, 4. quod citeriorem vitam paene omnem vergentem in luxum per argumenta ſcenica amoreſque peregerat.
ARGVTIA 26, 9. contra has calliditatis *argutias* ſagaci opitulatione nutanti negotio conſuluit imperator. *i. e. machinationes.*
ARGVTVM ſonantes arundines 25, 1. *i. e. nimium.*
ARGVTVS 16, 1. non falſitas arguta concinnat, ſed fides integra etc.
ARIES reſiduis celſior antegreſſus omnes repſit niſibus magnis ad murum 20, 7.
inſtar adſurgentis et caedentis arietis 23, 4.
abuſiue incuſſo ariete 24, 4.
ferire muros adſultibus denſis 20, 11. *(de ariete)*
acumen arietis 20, 6.
prominentem *(arietis)* ferream frontem, quae reuera formam effingit arietis 20, 11.
ARMA micantia 19, 2.
armis ſtellantibus coruſcabant 19, 1.
armorum varietate praeſtricti 18, 10.

formi-

formidabile genus armorum 16, 12.

horrendo fragore sibilantibus armis 31, 12.

irruentibus *armis externis* 23, 1. *cf. Liuius 3, 14.*

Parthicarum gentium arma minantium impetus 14, 11.

armis multiplicatis et viribus 20, 6.

multitudine stipatus armorum 21, 13. cf. 19, 9. 16, 12.

armorumque speciem diffundendi — perquam scientissimus 24, 1. *i. e. armatos dilatandi: opponitur* attenuandi *ibid.*

armorum abiecto munimine 17, 13. *De scuto vel clypeo* arma *proprie dicuntur. Inde v. c. arma ancilia. vid. Liuius* 1, 20. *Sed et de omnibus armaturae defensiuae generibus, lorica, galea etc. vid. Glossar. Liuian.*

densitate opertus armorum in modum testudinis contextorum 20, 7.

vt arma concitaret 18, 5.

arma iustissima commouentem 26, 7. cf. 18, 2. 20, 4.

legiones duas arma cogentes 16, 2. *Liuii locus 37.* (29) *a Valesio ad hunc explicandum citatus non videtur commode huc facere; sermo enim ibi est de classe. Alias insuper difficultates mouet Gronouius. vid.* agmen. *it.* cogere.

arma quoque et tirocinia cogens legionesque augens 20, 8.

arma armis, corpora corporibus obtrudebat 16, 12. *Amat Ammianus, praesertim in descriptionibus militaribus, istiusmodi oppositiones, v. c. 16, 12. vmbo trudebat vmbonem. it. 25, 1. pes pede collatus. it. 16, 12. dextrae dextris miscebantur. it. ibid. mucro feriebat contra mucronem. Porro ibid. pares coiuere cum paribus. it. 19, 2. strages stragibus implicatas. Similiter 17, 13.* dextra pedites catervas peditum obtruncabant, equites laeua equitum se turmis agilibus infundebant. *Sic et Liuius 9, 18,* quin tu hominis cum homine, ducis cum duce, fortunam cum fortuna confers? *cf. cap. sequ.*

ARMARE 17, 12. coniuratio clandestina seruos armauit in facinus.

in omne discrimen armatis 24, 4.

ARMATVRA 14, 11. per multiplicem *armaturae* scientiam agilitatemque membrorum — cognito. *i. e. armorum tractandorum. De pedestri quidem armatura, hoc sensu, vid. 21, 16. Sed, vt arma pro armatis, ita et armatura pro militibus certi generis ponitur. Sic* leues armaturae *dicuntur 14, 16. Porro 25, 3. legitur:* exsiliuit nostra succinctior armatura. *i. e. velites.*

ARMATVS 24, 4. visus formidandae vastitatis armatus. *(Mars ipse creditus fuit adfuisse.)*

armatorum mobilitas saepe versabilis 26, 1.

armatorum (*hostium*) vrebant agros 17, 10.

pecorum ritu armati et imbelles sine sexus discrimine trucidabantur 19, 8.

cum multitudine armata pariter et plebeia 20, 9. cf. 29, 5.

abundans numerus armatorum et tribuni desiderati sunt decem 15, 4.

armatae rei scientissimus et togatae 25, 4.

ARMENTA vel greges incursant 16, 5.

— prae se agentes cum gregibus pascunt 31, 2.

armentis laetas (*regiones*) et frugibus 24, 7.

ARMIGER 23, 3. cum armigera gradiens manu *cf. 24, 3. vid. Indic. Dignitatt.*

ARMIPOTENTIA fretos successibusque magnificis 18, 5.

ARS 15, 5. praeclaris artibus illustratus.

feriae

ſerias ad artes doctrinarum 25, 4.

artium minutiſſimus ſciſcitator 22, 16.

amat benignitas numinis his quoque artibus prodere quae impendent 21, 1. *(de auguribus etc.)*

pileo incantato vetitis artibus 14, 7.

adpetitam ſe nefariis artibus 28, 1. *vid.* veneficium.

artium nefandarum calumnias — adfigebant 14, 1.

venenorum et ſecretarum artium metu 23, 6.

venenaris artibus coloratum in peius 15, 3. cf. cap. 6.

artibus prauis adfectaſſe coniugium 28, 1.

peritus artium cruentarum 19, 12.

arte deſpecta furtorum rapiens propalam 15, 13.

tentatis ad diſcrimen vltimum artibus multum 14, 2.

inſtrumenta artium obſidionalium 21, 12.

dum inſtrueretur aries vetuſtus -- -- omni *arte* omnique virium niſu --- defenſabatur 20, 11. *Niſi legendum ex emendatione Lindenbrogii, firmata illa codicum quorumdam auctoritate,* argumento, *quod idem eſſe Valeſius docet ad h. l. vid. ſupra in v.* arguria.

ARTICVLATVS 30, 1. aedes amplae neruorum et articulato flatilique ſonitu reſultarent.

ARTICVLVS 29, 2. complicatis articulis. *i. e. manibus; in geſtu lugubri.*

in ipſo proeliorum articulo 16, 12.

difficiles neceſſitatum articuli 31, 4.

inter tot rerum probabilium curſus articuloſque neceſſitatum ancipites 17, 9.

extremo neceſſitatis articulo 16, 12. cf. 23, 3.

adigente neceſſitatum articulo 18, 2.

ARTIFEX 23, 6. magis artifices quam fortes eminuſque terribiles.

locabant artifices tormenta muralia 24, 4. *cf.* 23, 4. *vid.* architectus.

artificibus peritis aquariae rei 28, 2, *i. e. aquae libratoribus, vid. Lindenbrog. ad h. l.*

artifices palaeſtritae 15, 3.

— — ſcenarii 28, 4. *i. q. ſcenici. Sic Cicero.*

turbarum artifex 30, 3.

in complicandis negotiis artifex dirus 14, 5.

artifices laedendi 28, 1.

transferendaeque in alios inuidiae artifex 27, 9.

medelarum artifices 17, 5.

manu leuigatus artifici 17, 4.

ARTVS 14, 7. artuum et membrorum diuulſa compage.

adeo diſſoluti ſunt et artuum laxitate vagoque inceſſu ſe iactitantes, vt effeminatos exiſtimes 23, 6.

ARVA — vomeri et gignendis arbuſtis habilia facit *(Euphrates)* 23, 6.

ARVNDO 25, 1. digitorum pulſibus argutum ſonantes arundines euolabant, vulnera pernicioſa portantes.

arundines ferratas emitterent 24, 2. cf. 16, 12.

arundinibus armatis ferro confixi 31, 4.

ARX 24, 2. templum alti culminis arci vidimus ſuperpoſitum.

montem ſaxeum arcis naturaliter editum 24, 4.

quum poteſtas in gradu, velut ſub iugum miſſa nocendi ſaeuiendique cupiditate et iraſcendi, in arce victoris animi tropaeum erexit glorioſum 21, 16.

ASIANVM adpellans, Graeculum et fallacem 17, 9.

ASPER 22, 3. vt pateret ad motus aſperior exercitus.

quem auctoritas Romana praefecit Hiberiae 27, 12.

vt cum orbis terrarum auctoritate sentirent 22, 15. *i. e. populi Rom.*

Patrum reuerenda cum auctoritate canities 14, 6.

imperatoriae auctoritatis cothurnum vbique custodiens 21, 16.

quorum aequitas auctoritate nixa iustissima 28, 6. *i. e. imperiali praecepto. vid. Vales. ad h. l.*

quum potiorum auctoritate displicuisset 26, 1.

prohibente auctoritate sacrorum 14, 10.

quod medicinae quoque admittit auctoritas 16, 8.

initialis sapientiae vetus insigniuit auctoritas 17, 4.

quorum (*philosophorum*) reuerenda tunc erat auctoritas 23, 5.

Pythagoras, quidquid dixit aut voluit, auctoritatem esse instituit ratam 22, 16.

vt Tulliana docet auctoritas 16, 1.

apicis nobilitatus auctoritate 18, 5. *vid.* apex.

AVCVPES rumorum 15, 3.

AVCVPIVM 14, 4. si quae alites capi per aucupium possint.

AVDACIA 24, 5. animis in audaciam restitutis.

alente impunitate adulescentem in peius audaciam 14, 2.

eminensque aliquorum audacia peribat inulta 31, 5.

AVDAX 31, 10. audaces et fortes rege quoque interfecto.

audaces vsque ad insaniam 14, 7.

audax adusque insaniam 28, 1.

in insaniam — audaces omnes et saeuos 17, 8.

AVDENTIVS pugnarent 26, 9. cf. 27, 1.

AVDERE 22, 4. quod procinctus tempore ausus sit videri sub tecto. *vid.* ausa.

AVDIRE 14, 1. quidquid noscere poterant vel audire.

audiret honesta suadentem 16, 7.

in audiendo celer (*iudex*) 15, 7. *Id verbum proprium est in hoc genere, denotatque, quemadmodum ex subiectis exemplis patet, idem quod* examinare, inquirere *etc.*

ad Vicarium audiendi sunt missi 28, 6. cf. 16, 5.

iuncto ad audiendi societatem 16, 8.

ad quos (*perductos*) audiendos 15, 3.

AVDITOR 29, 3. mandare magistris equitum auditoribus Princeps, vt agerent Claudium in exsilium etc.

AVELLERE 29, 5. caput tamen eius auulsum residuo corpore.

AVENTER 29, 2. quibus haustis auenter.

Antoninus ad regis hiberna perductus auenter suscipitur 18, 5. cf. 19, 9.

AVERTISSE subito praedas 23, 3.

adultis viribus auerterant 31, 10.

merces opimas auertebant 14, 2.

auersis vestigiis distinguit tramites multos 22, 15.

mortis metu auersus est 30, 1. (*de fuga*)

auersorumque suffragines concidebat et terga 25, 3. *Hanc quoque imaginem Ammiani ingenium viuis coloribus expressit, veluti 31, 7. occipitia lacertis ingentibus praecidentes et terga. it. 24; 6. auersorum feriens suras et terga. it. 27, 10. pandebant sequentibus poplites et suras et dorsa.*

AVFERRE 29, 5. equo auferretur in fugam.

ablatum

i. q. velum. vid. Clauis Ciceron. in h. v.
ſpeciem illam genii publici — per aulaea triſtius diſcedentem 25, 2. (*de tentorio*)
vt in theatrali ſcena ſimulacrum quoddam inſigne per aulaeum vel mimicam cauillationem ſubito putares emerſum 26, 6.
hoc quoque poſt depoſitum acceſſit aulaeum 28, 6. *vid.* cothurnus.

AVOLARE 27, 10. ſpeculatum radices aggerum *auolauit. vid. Drakenborch. ad Liuii I, 57, 8.*

AVRA 19, 6. adſpirauit auram quamdam ſalutis fortuna. *Conferantur quae notata ſunt in voce* adflatus, *vnde intelligitur, talia dici in vtramque partem de vi praeſentiaque diuina, quum quidem repente immittitur aliquid vel ſuppeditatur. Sic Virgil Aeneid. 1, 591. et laetos oculis adflarat honores. Sed de aura vid. B. Geſnerus in Commentt. Societ. Göttingenſ. Tom. I. p. 77. it. 99. cf. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. II. p. 584.*
ad omnem auram incidentis ſpei nouae perquam mobiles 31, 2. *Plane ſic Liuius 29, 2. gente ad omnem auram ſpei mobili atque infida.*

AVREVS 19, 11. cum aureo puluinari.
fundentem aureum flumen (*Ariſtotelem*) 27, 4.

AVRICVLA 19, 12. ima, quod aiunt, auricula mollior. *vid. Cic. ad Qu. Fr. 11, 15.*

AVRIGA 28, 4. Alius ſi creditorem ſuum flagitare moleſtius aduerterit debitum, ad aurigam confugit audentem omnia praelicenter, eumque vt veneficum curat vrgeri: vnde non niſi reddita cautione diſpendioque adflictus graui diſcedit.

AVRIS 18, 5. aurium delenimenta captantes.
aures eius non cera ſed plumbis obſtructae 27, 11.
— rumorum omnium tenaciſſimas 30, 1.
expoſitas (*aures*) ſemper huiuſmodi rumoribus et patentes 14, 11.
auribus in omne patentibus crimen 16, 7.
patulis imperatoris auribus infundebat 15, 3.
apud aures ſacras mentitus eſt 28, 6. *i. e. imperatoris.*
quum haec eius aures euerberarent 14, 11.
aurem, quod dicitur, vellens 22, 3.
quum geſtarum rerum ordine explicatae ſint aures, quas inuidiae nobis multipliciter incluſerunt 17, 5. *vid.* explicare.

AVRVM 14, 6. easque (*ſtatuas*) auro curant imbracteari. *Sic auro* ſuperfuſae *ſtatuae dictae ſunt, item* ſtatuae ſub auro *et* in auro. *vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. II. p. 343.*
oblata ex auro corona 23, 3.

AVSA ingentia, vel iuſtis exorſa primordiis impediuit 26, 7.
adminicula auſis tumultuariis maxima compararunt. *ibid.*
ad delatorum auſa feralia deſciſcebat 22, 11.

AVSPICES 27, 6. conſiliorum ſociis votorumque auſpicibus vrbis.

AVSPICIVM 22, 8. omnes (*ciuitates*) ab auſpicio diligentia fundatae Graecorum.
quod (*munimentum*) ipſe a primis fundarat auſpiciis 28, 2.
dirimentibus forte auſpiciis 14, 10.
vt ad imperatoris nouelli per ludibrioſa auſpicia virium acceſſu firmandi ſenſum ac voluntatem dux flebilis verteretur 15, 5.

AVT 14, 5. *vel* mulctatione bonorum, *aut* inſulari ſolitudine. *pr. partim.*

AVTVMANS 29, 2.

BELLATORIA iumenta 23, 5.

BELLATRICES Thraciae gentes 26, 7.
— naues 23, 3.

BELLICOSVS sane milesque semper et militum ductor 14, 9.

BELLICVM canentibus buccinis 26, 4.
iussa canere bellicum tuba 31, 8. *vid.* buccina.

BELLICVS 24, 3. doctrinae bellicae.
legiones bellicis sudoribus induratae 14, 2.
puluere bellico indurati 21, 16.

BELLONAE accenderat faces 29, 2.
saeuiens per vrbem aeternam vrebat cuncta Bellona 28, 1.
lituosque Bellona luctuosos inflaret 31, 12.

BELLVA 25, 6. occisis belluis paucis. *i. e. elephantis. Sed vid. Lindenbrog. ad h. l.*

BELLVM 25, 4. bellorum tumultus.
bellorum tenore gliscente *ibid.*
— — ciuilium motibus 18, 5.
— — gloriosis cursibus 16, 1.
— — victor 19, 2. *vid. Glossar. Liuian. in v.* bellum.
— — inundantium molem humeris suis, quod dicitur vehens 16, 3.
dubia bellorum coniectans sobrius rector 17, 3.
ad *furta* bellorum adpositi 23, 3. *Graece* κλέμμα *eodem sensu dicitur.*
post multiplices bellorum aerumnas 14, 6.
lacrimabilis belli turbo crudescit 19, 2.
bello anteriore quodam 22, 8.
moderator belli interneciui 18, 7.
bella rediuiua consurgunt 28, 1.
belli Quadorum reliquias 17, 12.
circummurana pertulit bella 14, 6.
inerti discessu primordia belli foedarunt 31, 12. *(de proelio) vid.* aerumna *it.* latus.

BENE pertinax miles 14, 2. *i. e. vehementer.*
— consuetus 22, 4.
profundum *bene* vidimus puteum 19, 8. *vbi est in prioribus editionibus* paene. *Male quidem. vid. Lindenbrogium ad h. l. qui alia exempla attulit.*
bonos ab imo suscitans ad bene viuendum extollit 14, 11. *i. e. virtute ornatos, dignos praemiis et honoribus,* ἀγαθοὺς, ἀξιολόγους.

BENIVOLENTIA 17, 5. nostra — fortissimo beneuolentiae spiritu defensare.

BENIVOLVS 22, 15. super beniuolo omnium flumine Nilo.

BESTIA 28, 3. quietis impatiens *(Valentinus)* malefica bestia ad res perniciosas consurgebat et nouas.

BICORNIS 16, 2. in bicornem figuram acie diuisa.

BIDVO et binoctio 30, 1.

BIFARIVS 14, 11. ratione bifaria verebatur.
anxietate bifaria stringebatur 19, 9. *vid.* geminus.

BIFIDAS habentes *(hippopotami)* vngulas 22, 15. *vid. Vales. et Gronouium ad h. l.*

BISSEXTVM vitans Februarii mensis tunc illucescens, *quod* aliquoties rei Rom. fuisse dignorat infaustum 26, 1. *Etiam totus annus infaustus putabatur, qui diem Merkedonium s. intercalarem haberet.*

BLANDITIA 14, 5. proximorum cruentae blanditiae.
obumbraris blanditiarum concinnitatibus 29, 1.

BLANDIVS palpantes 14, 11. *vid.* palpare.

BONO-

singularem sub omni caelo structuram 16, 10.

onerante questibus caelum 29, 1.

implorans caelo iustitiam 14, 9.

humile esse caelo sideribusque conciliatum lugeri principem dicens 25, 3.

CAERIMONIARVM ritus immodice augebantur 22, 12. *(de Iuliano)*

CAERIMONIOSVS 22, 15. per septem caerimoniosos dies mitescunt.

CAESPES *vid.* cespes.

CAETERA medium principem 14, 9.

CALAMITOSVS 19, 12. dum in calamitosis stipendiis versaretur. *i. e. mercedem ex aliorum calamitate acciperet.*

CALCARE 28, 2. pactisque calcatis.

calcata fide pactorum 27, 2.

— aequitate 21, 13.

turbines calcare fortuitorum adsuefactus* 25, 3.

calcare cuncta mortalia consuetum 23, 6.

— viuendi cupiditatem voluntaria statuit morte 29, 5.

calcabantur philosophis refragantibus 23, 5.

si calcasset Italiam 30, 8. *i. e. bello petiisset.*

terris Alamannorum calcatis 17, 10.

CALCARIA 27, 3. libenter se vino proprio calcarias exstincturum, quam id venditurum pretiis quibus sperabatur. *i. e. se libentius vinum perditurum, et loco aquae effusurum, quam vili pretio venditurum. Forma dicendi inde ducta, quod calx vino restingui solebat, sed vilissimo. vid. Intt. ad h. l.*

CALCEI formulis nullis aptati 31, 2.

equos velut publicos signatis quod dicitur calceis agitant 14, 6. *Nempe animalibus cursus publici vti, ipsumque vsurpare non licebat sine diplomatis. Signati ergo calcei dicebantur eorum, qui eiusmodi diplomata seu euectiones habebant, aut tractatorias, aut angariales. vid. Vales. ad h. l.*

CALCITRARE 18, 5. contra acumina calcitraret.

CALCVLVS 17, 3. exuberare capitationis calculum ad commeatuum necessarios adparatus.

CALEFACERE 31, 2. fotu calefaciunt *(carnem)* breui.

leni ante, dein concito gradu calefactis armis retrorsus gradiens 24, 6.

CALERE 14, 8. aquae suapte natura calentes.

calentibus malis 28, 1.

impetu calenti progressi 31, 12.

CALESCERE 25, 3. quamuis aestus calescens officeret alacritati membrorum.

CALIGO 17, 7. humo inuolutus crassae caliginis squalor insedit.

caligine tenebrarum 19, 1. cf. 31, 13.

CALLERE 15, 7. scientissime callens.

ad innectendas letales insidias vitae simplici perquam *callens* 15, 2. cf. 21, 3.

alios itidem bellandi vsu diutino callentes 16, 2.

vt altius videantur iura callere 30, 4.

CALLIDITAS *vid.* argutia.

CALLIDVS locorum 15, 10. cf. 20, 7.

callida femina in fraudes 22, 16.

CALLIS 30, 1. per hispidam et iumento onusto exiguam callem.

CALOR 29, 3. cultu ita curabat enixo (vrsas) vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos, visuros sollicite, ne quo casu fera-

CAPERE 30, 4. si quem semel inter retia ceperit.
si quae alites capi per aucupium possint 14, 4.
vix indignationem capientibus animis 17, 1.

CAPESSERE 21, 7. anceps, quid capesseret, ambigebat. cf. 14, 10.

CAPILLIS, tamquam pexisset, mollibus 25, 4.
ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum 30, 5. *i. e. decidentium.*

CAPITALI addixit supplicio 24, 3.
supplicio capitali mulctatus est 22, 11.
capitali animaduersione damnauit 26, 3.
capitalem eis hanc operam scrutandi sublimiora cito futuram 29, 1.

CAPITALITER odisse 21, 16.

CAPITATIO 17, 3. quidquid in capitatione deesset. *i. e. in tributo per capita indicto et exacto.* vid. *augmentum* it. *calculus* it. *conquisitum* it. *incrementum.*

CAPTATOR 22, 7. per ostentationem intempestiuam nimius captator inanis gloriae visus.

CAPTIVORVM examen maximum ducens 20, 7.
— funeribus hominum 27, 8. *vid.* homo.

CAPTVS 28, 3. pro temporis captu. cf. 31, 10. it. 16, 10.
pro rerum tunc vrgentium captu 14, 11.
pro incidentium captu negotiorum 25, 8.
pro captu instantium rerum 21, 4.

CAPVT 14, 11. ereptaque vultus et capitis dignitate.
obductio capitum 14, 7.
capite vel mulctatione bonorum aut insulari solitudine damnabatur 14, 5.
plurimae gentes vi maiore collaturae capita sperabantur 17, 3.
erexit — confidentiam caput altius attollentium — perfuga 16, 12.
in capite mundi *(Roma)* 14, 6. *Sic Liuius non modo caput orbis terrarum 21, 30. dixit, sed etiam caput rerum summamque imperii 5, 54. item, caput Italiae, Capuam 9, 10. item, capita regionum, vbi concilia fierent 45, 29.* vid. *apex* it. *vertex.*
capita scholarum 25, 10. *vid. Indic. Dignitt.*
annonas — pabula — quae vulgo dictitant capita 22, 4. *vid.* calculus. *Nam et* capitatio *de erogatione militaris annonae dici suevit. De deriuatione nominis, sitne Graecum an Latinum vid. Valesius ad h. l.*

CARBASVS *vid.* carina.

CARDO 15, 11. ab occidentali exordiens cardine *(secunda Germania)* cf. 23, 6
ventosque ab ipsis excitante cardinibus 17, 7. *(summo numine)*

CARIE vetustatis inualidos *(muros)* 16, 2.
vbi negligentiae tanta est caries 28, 4.
rectoris imperii caries tota stoliditatis apertius est profanata 29, 2.

CARINA 14, 8. a fundamento ipso carinae ad supremos vsque carbasos.

CARITAS 20, 8. qui caritate sanguinis sociamur.
apud eos per libidines varias caritas dispersa torpescit 23, 6.
cum *caritatibus* suis et supellectile 24, 1. *i. e. liberis, licet a* coniuge *et* liberis *distinguantur 18, 5.* cum *coniuge, liberis* et omni vinculo *caritatum. Latius enim patet hoc nomen; id quod vel ex locis Ammiani subiectis intelligitur. Ceterum et* adfectus *huius aeui scriptoribus dicuntur*

pro

pro liberis, et coniunguntur etiam liberi et adfectus. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p.* 457.

multis caritates diuersas, quas prae angustiis videre non poterant, inuocantibus 18, 8.

caritates nostrae Alamannis denuo seruient 20, 4.

peremptis propriis caritatibus 28, 1.

CARMEN 21, 14. ex sempiternis Homeri carminibus.

a studiis liberalibus et claritudine carminum notus 19, 12.

nisi super hoc congruerent omnes priscorum carminum cantus 22, 8.

carmine Cumano monente 22, 9. *i. e. oraculo.*

CARNIFEX rapinarum sequester 14, 7.

funesti carnifices absciderunt *(capita)* 14, 11. cf. 28, 1.

CARO 28, 4. nauseam horridae carnis, dum excoquitur intentius, despectantes.

carnis distentiore sagina victitantes incultius 22, 12.

CARPENTVM quo vehitur simulacrum 23, 3.

ni — eam *(filiam Constantii)* iudiciali carpento impositam — reduxisset 29, 6. *i. e. quo magistratus tantum vti solerent, adeoque insigni et honoratiore: cui opponi* priuatum *consueuit. cf.* 22, 9.

CARPTIM breuiterque 23, 6. cf. 14, 4. 21, 16. *vid. Gesner. ad Plin. Epp. 8, 14, 16.*

CARRAGO 31, 7. *Munimenti genus, barbaris vsurpatum, quum quidem carris in orbem iunctis, veluti vallo, semet circumcluderent. Etiam fugae praesidium carrago erat. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 222.*

CARRVCAE solito altiores 14, 6. *rhedarum genus, in quarum ornamentis luxus Romanorum cernebatur.*

CASSIS 30, 4. si quem semel intra *retia* ceperint *(iureconsulti)* *cassibus* mille impedicant etc. *Idem per idem fere dictum. Etenim et* cassis *est rete; sed tamen eiusmodi, quo plane impediatur fera.*

multos intra casses lugubres includebat 29, 2.

CASSVS 21, 16. imperium cassum et vmbratile. *Similiter in Codice Theodos. l. 74. de Decur. lib. 12. t. 1. leguntur* inanes *vmbras et cassas imagines* dignitatum codicillis honorariis sectantes.

spem vitae cassis precibus vsurpando 19, 11.

ne offensionibus *(medelae)* cassis animae vexarentur adflictae 19, 2. *vid.* incassum.

CASTELLA praesidiaria 19, 9.

castrisque oppleta validis et castellis 14, 8. cf. 28, 2. 30, 5. it. 7.

per municipia plurima et castella 14, 2.

CASTIGARE 25, 4. vt poenarum asperitatem genuina lenitudine castigaret. *i. e. temperaret. Videtur enim expressum esse Graecorum* κολάζειν, *quod constat de vino aqua temperando, miscendo illis dici. vid.* castigatius.

CASTIGATIOR 26, 6. vita moribusque castigatior.

CASTIGATIVS 22, 3. vt castigatius viueret. *i. e. moderatius, verecundius. Sermo enim est de superbo et arrogante, qui imperatori imperauerat.*

vt castigatius agerent inquieti 31, 14. *i. e. vt minus litigiosi essent et auari.*

CASTRA 27, 4. vrbibus multis *(Hister)* et castris contiguus et castellis. cf. 14, 8. 28, 2.

castrisque praesidio competenti munitis et castellis 30, 5. *Ipsa etiam castra munimenta dicuntur 16, 12. cf. 14, 6. 30, 7.*

praesi-

praesidiaria castra 29, 6. cf. 18, 7.

castrisque ad tempus breuissimum fixis 29, 4.

latrocinalia castra perrupit 27, 2.

Bregationem castra commota sunt 17, 12.

castra praetoria 16, 12. *de medio et tutiori loco in exercitu, vbi imperator esse solet, in media acie, quae ipsa vocabatur castra praetoria. Sic Valesius explicat. Huc pertinet Taciti locus A. 1, 39. vbi* castra primae legionis *dicuntur pro ea parte castrorum, quam prima legio tenebat. vid.* confirmatio.

dum haec in castris Constantii quasi per lustra aguntur et scenam 18, 5. *i. e. in comitatu C. cf. 14, 5. 26, 7. vid.* comitatus.

CASTRARE 14, 7. *vid. Gesner. ad Claudian. 18, 339.*

CASTRENSIS 21, 9. rem curabat castrensem.

quum corrigendis ciuilibus ita diligenter instaret, omisit castrensia 22, 7.

potestatibus praefuere castrensibus homines maculosi 31, 4.

CASTVS 30, 9. omni pudicitiae cultu domi castus et foris.

castior vitae cultus 16, 5. *(de Catone)*

CASVS 26, 2. adhiberi debere *in* omnes casus collegam. *it. ad o. c. 21, 7.*

omnes aleae casus 24, 2.

figurantur casibus variatis *(margaritae)* 23, 6.

maris casus asperiores solitis ventorumque procellae 19, 10.

dum haec fortunae struunt volubiles casus 22, 1. cf. 26, 1. 21, 12.

casus flammeos pertimescens 20, 7.

si occupasset arctior casus 18, 6.

tusses et oculares casus perferunt 19, 4.

post heriles in Asia casus *(Sindi)* coniugiis potiti dominorum et rebus 22, 8.

si *casus* noui quidam *exsurgerent* 25, 8. *Melius* inciderent *dixerat. Liuius quidem 38, 49. sic:* in hoc *casu*, *quo* infeliciter *incidit, vt etc.*

qui in his casibus nec peccatum aliquando pietati dederat nec erratum 19, 12. *i. e. in huius generis caussis.*

CATAPHRACTVS 16, 10. cataphracti equites. *Sic Liuio dicuntur* cataphracti pedites 37, 42. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 397. it. 497. vid. et infra in v.* clibanarii.

vt eius *(crocodili)* terga cataphracta vix tormentorum ictibus perforentur 22, 15.

CATAPVLTA 15, 12. quum illa *(mulier)* inflata ceruice suffrendens, ponderansque niueas vlnas et vastas, admistis calcibus emittere coeperit pugnos, vt catapultas tortilibus neruis excussas. *vid. Vales. ad h. l.*

CATARACTA 22, 15. aestuans inundatione ditissima *(Nilus)* ad cataractas, id est, praeruptos scopulos venit. *vid. Clauem Ciceron. in v.* catadupa. *cf. 14, 5. 15. 4.*

amne repente extra margines euagato, mersae sunt quaedam frumentariae naues, cataractis auulsis, ad defundendas reprimendasque aquas rigare suetas opere saxeo structis 24, 1. *vid. Vales. ad h. l. cf. cap. 3. med. it. cap. 6. init. vid. et infra in v.* fores *et Glossar. Liuian. in v.* cataracta.

CATVLVS *vid.* canus.

CATERVA 14, 6. proeliorum periti rectores cateruas densas opponunt et fortes.

cateruasque bellatoris exercitus iugulis suis imminere 17, 12. cf. 26, 8.

prin-

princeps cautiſſimus 27, 9.
nauis cautiſſimus rector 22, 8.
ſuique cautiores 29, 2. cf. 16, 12.
nec cautior quiſquam patriae fuit 17, 11.

CEDERE 31, 7. cedens veſpero dies.
quum nudatis litigatoribus dies ceſſerint et menſes et anni 30, 4.
vbi vindicandis potius quam *cedendis* conuiuiis indulgebant 22, 12. *Valeſius legendum putat* ſedandis. *vid.* vindicare.

CELEBER 23, 6. ex omni latere inſuloſum et celebre Perſicum ambiunt mare.
vrbium matris et populoſae et celebris 21, 10.
curſu *celebri* praegreſſum 21, 13. *Leg.* celeri. *Eſt enim haud dubie vitium editionis Gronouianae. Itaque p. 229. exprimendum curaui* celeri. *Sic eſt 17, 1.* curſu celeri venire compulſus. *Atque etiam reſpexi auctoritatem editionis Stephanianae et Lindenbrogianae. Sed tamen negari non debet, poſſe vtique illud* celebri *explicari per* adſiduo, *quod, vt durius paullo, ita minus fortaſſe Ammiano indignum.*

CELEBRABILI fauore ſuſceptus 29, 5.

CELEBRARE 14, 7. quod ei celebrari vilitatem intempeſtiuam vrgenti grauius rationabili reſponderunt.

CELEBRITAS 14, 8. in quibus *(vrbibus)* amoenitate et celebritate nominum Tyrus excellit.
praeſtitutis celebritate diebus 14, 3. *paullo ante:* annua ſollemnitas *ſcil.* nundinarum.
turres celebritate — formidandae 24, 4. *nempe quia ſunt plurimorum defenſorum capaces.*

CELERARE gradum 14, 11.
itineribus celeratis 31, 11.
de profectione celeranda 15, 5.
ad procinctum vrgentem per Thracias inter alios celerare diſpoſitos 26, 6.
cuius prolatae litterae — celerari ſpeciem perurgebant 14, 9. *i. e. celeriter confici veſtem.*

CELERITAS 16, 2. in curam celeritatis omne quod poterant conferentes.
celeritate rapida properabant ad caſtra 16, 12. cf. 15, 5.
— — volucri 17, 13.
— — feſtina 30, 2.
— — firma 27, 1.

CELLA 19, 12. Paullo, ſuccentore fabularum crudelium, quaſi e promptuaria cella fallaciarum et nocendi ſpecies congerente complures.

CELSITVDO 19, 6. moles — faſtigio aduerſae celſitudinis aequatae.
maximae celſitudines montium 23, 6.
alia celſitudo erectior 15, 10. *(de Alpibus)*
hiſtoriae — diſcurrere per negotiorum celſitudines adſuetae 26, 1.

CELSIVS 14, 4. ſi praedam diſpexerint celſius. *(milui)*
inter altaria celſius gradientes — imitari Brachmanas 28, 1.
adorare ſollemniter anhelantem celſius purpuratum 15, 5.
quoniam apud eos vt in capite mundi morborum acerbitates celſius dominantur 14, 6.
pudicitia celſius conſurgentem vitam exornat 25, 4.

CELSVS 19, 1. ante alios celſior ipſe praeibat agminibus.
celſo praeter alios ſpiritu obequitans ordinibus 24, 1. *Similiter Liuius 7, 16. celſique et ſpe haud dubia feroces in proelium vadunt.*
dux meriti celſioris 25, 8.
militem celſi nominis *(Ioninum)* exſtinxit 23, 5.
circumdatus poteſtatum coetu celſarum 14, 10. *cf. 14, 1. 16, 12. Sic* ſublimes poteſtates *dicuntur*

cuntur 15, 5. *it.* poteſtas excelſa *ibid.*

Druidae ingeniis celſiores 15, 9.

ad ingenia celſa reiiciamus 22, 15.

celſum aliquid acturus in regia 21, 16.

quo — ardore rerum principalium notitiam celſam indagans 16, 5.

CENSOR 30, 9. militaris diſciplinae cenſor eximius.

cenſorum voces ſunt aeſtimatae non militum 15, 8. *(deſcriptio aequitatis)*

CENSORIVS 18, 1. inuſitato cenſorio vigore — audiebat. *De Iuliano pro tribunali iudicem agente. Eſt igitur* cenſorius *h. l. ex recentiori latinitate explicandum, vt accipiatur pro* graui, ſeuero.

cenſoria nota adflictus 28, 4.

CENSVALIS profeſſio *in fundis comprehendit* iugationem *et* capitationem, *per quas, quantum agrorum hominumque in quoque fundo eſſet, intelligebatur, vt tributa et vectigalia diſpenſari atque imperari poſſent 19, 11. vid. Valeſ. ad h. l.*

CENSVS 28, 1. proiectoque in ignem mobili cenſu. *i. e. rebus pretioſis.*

Arbetionis domum iuſſit exinaniri mobilis cenſus inaeſtimabilis plenam 26, 8. *vid. Intt. ad h. l.*

CENTO — ſub galea 19, 8. *i. e. pileus galeae ſubiectus, ne durius a ferro capiti conſuleretur.*

CERA 27, 11. aures eius non cera ſed plumbis obſtructae.

CEREIS accenſis 22, 13. *nempe ante idola; id quod erat ſuperſtitionis paganae.*

CERNERE 20, 3. caelum ſubtextum caligine cernebatur obſcura.

vbi viciſſim contiguae ſe cernerent partes 24, 6.

CERTAMEN 20, 6. feruente certaminum mole.

vtque in certaminibus inteſtinis vſu venire contingit 26, 7.

CERTARE 14, 8. *cui (vrbi)* non *certauerit* alia aduecticiis ita *adfluere* copiis.

pugnaciter aleis certant 14, 6.

adultis viribus certabatur 16, 12.

magno ſpiritu contra exitium certans 25, 3.

CERTVS nec praemiis nec miſeratione vlla poſſe deflecti 14, 11.

CERVIX 18, 12. materias vexere ceruicibus ingrauate.

ceruicibus iubatis leones 24, 5.

opima et incurua ceruice 25, 4. *(Iulianus)*

ceruice tumida gradiens 28, 4.

obligata ceruice ſua ſpondebat 16, 7.

ceruice periit abſciſſa 28, 1. cf. 28, 3.

ceruicibus perirent abſciſis 31, 15. *it.* praeciſis 18, 3.

adactuſque, inclinante negotio ipſo ceruices, adorare ſollemniter 15, 5.

nunc erectas mentium ceruices opprimit et eneruat 14, 11.

fortioribus viſis inclinauere ceruices 17, 13.

ſummiſſis ceruicibus conceſſionem praeteritorum poſcunt et pacem 14, 10.

poſt ſuperbas efferatarum gentium ceruices oppreſſas 14, 6.

nec interdictis minacibus ſubiectorum ceruicem ad id quod ipſe coluit, inclinabat 30, 9. *(de religione; id quod praecedentia credere ſuadent. alii:* voluit.

coetus furiarum horrificus — ceruicibus Aſiae totius inſedit 29, 2. *cf. Liuii locus 4, 12. regno prope per largitionis dulcedinem in ceruices accepto.*

fugien-

fugientium ceruicibus insistentes 24, 2. *vid.* auersus.

vt ipsis quodammodo ceruicibus Fortunae, aliquando bonae gubernatricis, euectus 25, 4.

CERVVS 24, 1. greges ceruorum.

CESPES 21, 12. vallum antemuranum cespitibus fultum.

cespite Punico tecti manes eius heroici 14, 8.

Hister, qua Romanorum cespitem lambit 27, 4.

cespitis est feracissimi *(Thracia)* 31, 3.

regiones pinguissimi cespitis 20, 11.

cespitisque vbere iuxta iucunda *(Caramania)* 23, 6.

CESSARE 19, 8. pars pleraque militum deiectorum oppressa vel debilitata cessabat.

neque cunctandi aderat tempus neque cessandi 19, 11.

CHAMVLCI 17, 4. *carpenti humilioris genus, grauioribus oneribus deportandis destinatum.*

CHASMATIAE 17, 7. *(terrae motuum genus)* qui grandiori motu patefactis subito voratrinis terrarum partes absorbent.

CHLAMYS 16, 5. *habitus militantium in palatio, Agentium in rebus etc.*

CHORVS 14, 6. tria millia saltatricum — cum *choris* totidemque magistris, *qui scilicet, de sententia Valesii, saltatricibus praecinebant.*

CHRISTIANAE legis antistes 15, 7. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in v.* christianus.

christianam religionem absolutam et simplicem anili superstitione confundens 21, 16.

CIBVS 14, 2. solitarum rerum cibos iam consumendo.

cibo abunde perlato 14, 10. *i. e. annona, commeatu.*

CIERE 26, 4. inuidiam cientes Iuliani memoriae. *i. e. excitantes.*

CINERES 16, 12. cineribus Galliarum insultans.

luctuosis prouinciae cineribus visis 28, 6.

cineribus patriae deuota *(lecta manus)* 24, 4.

CINGERE 15, 10. oceano et altitudine Pyrenaei cingitur.

ambitu cincto murorum 31, 15.

CIRCA 29, 6. occupatam *circa* messem plebem. *Sic saepe scriptores, Tacito inprimis auctore.*

CIRCEVS 30, 1. incentiones Circeas in vertendis debilitandisque corporibus miris modis eum callere. *vid.* incentio.

CIRCVLOS multos collectos in se controuersis iurgiis ferri 28, 4.

Nemesin — Ius quoddam sublime numinis efficacis humanarum mentium opinione lunari circulo superpositum etc. 14, 11.

in amphitheatrali circulo 26, 3. *non,* curriculo, *vt vulgo legitur, estque et a Valesio exhibitum, licet ipse existimet amphitheatri vsibus* curriculum *repugnare.*

CIRCVMCIDERE 19, 3. ansam omnem adipiscendae laudis — circumciderent etiam ex republica processuram. *i. e. tollerent.*

CIRCVMCIRCARE 31, 2. regionum, quas circumcircant, praesulem verecundius colunt.

CIRCVMCLAVSVS horrendo fragore scutorum 26, 6.

loricae ambitu circumclausum *(spatium extentum et rotundum)* 26, 8.

post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum 15, 11. *vid.* ambitus.

CIRCVMCLVDERE 14, 6. pueritiae tempus extremum *(Romae)* quod annis circumcluditur fere trecentis.

CIRCVMSPICERE 14, 10. ſe ſolum vitamque propriam circumſpicit et defendit.

CIRCVMSTARE 14, 2. circumſtetere hoc munimentum per triduum.

rem Rom. alius circumſteterat metus totius Galliae 30, 2.

CIRCVMSTRIDERE 14, 11. ſauciabantur eius ſenſus circumſtridentium terrore laruarum.

CIRCVMVADITVR ciuitas 20, 6.

CIRCVMVALLATVS 24, 2. ambitu inſulari circumuallatam. *(ciuitatem)* vid. *vallatus.*

CIRCVMVENTVRI Valentem a tergo 26, 8.

limum globoſque adgerente multitudine circumuenientium fluentorum 22, 8.

multitudinis pondere circumueniretur 24, 6.

CIRCVMVERSIO curſus annui 26, 1.

CIRE 16, 12. barritum ciuere vel maximum.

CIRRATVS 14, 6. feminas adfatim multas ſpectare cirratas. *i. e. crinibus longioribus et cincinnis, qui ſunt proprii pueris et virginibus.*

CIRROS puerorum licentius detondebat 22, 11. *nempe ex ritu Eccleſiae, cui Lectores ſic deſtinabantur; nam coma demta erat quaſi praeparatio ad munera clericorum. vid. Intt. ad h. l.*

CITARE 15, 6. ne — reos atrocium criminum perſpicue citari faceret multos.

CITVS 16, 12. properantes cito quam conſiderato curſu.

citis itineribus 26, 8.

CIVILIS 22, 7. quum corrigendis ciuilibus ita diligenter inſtaret.

ciuilia more veterum et bella recturo 26, 8.

in aerumnis ciuilibus ſaepe victorem 21, 1.

ad aemulationem ciuilium principum 15, 1. *i. e. communium, benignorum.*

huiusmodi multa ciuilia 18, 1. *i. e. popularia.*

ciuili iuſtoque imperio ad voluntatem conuerſo cruentam 14, 1. *i. e. legibus accommodato.*

CIVILITAS 28, 4. profeſſionem oratorum forenſium — — ciuilitatis particulae vmbram, vel adulationis partem quartam eſſe definit amplitudo Platonis 30, 4. *i. e. artis ciuilis ſ. Politices.*

CIVILITER 26, 6. iniuncta ciuiliter agens et caute.

in quaeſtiones *acrius* exſurgens quam *ciuiliter* 21, 16. *In Cod. Theodoſ. l. omnis 5. de iis quae admin. lib. 8. t. 15. ciuiliter et turbide ſibi opponuntur.*

Diodorum quidem aduerſus ſe *ciuiliter* imploraſſe iuris auxilium 27, 7. *i. e. quia leges aequaliter ad omnes pertinent potentiores pariter ac tenuiores.*

CIVITAS mundo cognita 14, 8.

ciuitatem et ſuburbana funditus euerterunt 17, 7.

haec quoque ciuitates habet inter oppida quaedam ingentes 14, 8.

ciuitatem perquam breuem — turribus circumdedit amplis et moenibus 18, 9.

— — muris et populo validam 28, 6.

niſi haec ciuitas habili ſitu et moenium magnitudine reſtitiſſet 25, 8.

agentes in ciuitatibus peruiis 14, 11.

per latera ciuitatis cunctas diſcurrunt 14, 6.

per ampla ſpatia ciuitatis 14, 7.

ciuitatis capaciſſimae portas 23, 2.

— — membra 25, 9. *vid. infra in h. v.*

CLADES 15, 2. poſt miſerandam deleti Caeſaris cladem.

lituis cladium concrepantibus internarum 14, 7;

inter

inter monumenta multiformium aerumnarum eminuere Nicomediae clades 17, 6. *(de terrae motu)*

CLAMOR 19, 2. exsurgebant ruentium ferientiumque clamores.

clamoris vlulabilis incendio tela summa peritia dispergebant 19, 5.

CLANCVLO per posticas 20, 8.

CLANGOR 14, 1. nondum tubarum cessante clangore.

clangore Martio sonantibus tubis strepebant vtrimque partes 24, 4.

CLARE natos meritisque probabilis vitae compertos 23, 1. cf. 20, 11.

CLARERE 16, 5. hinc maxime claret. *i. e. adparet.* cf. 17, 2. 24, 3.

CLARITVDO 14, 1. vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem.

fulgenti *(carpento)* claritudine lapidum 16, 10.

regem vestis claritudine rutilantem 18, 6. *vid. Casaub. ad Scr. Hist. Aug. Tom. I. p. 780.*

a studiis liberalibus et claritudine carminum notus 19, 12.

claritudine rerum conspicuus 25, 4. cf. 27, 2.

incrementa claritudinis imperatori portendi gloriosa coeptanti 23, 5.

vt prosapiae suae claritudo monebat 30, 5. cf. 27, 11.

qui et maiorum claritudini gloriae fuit 29, 2.

aegre vestigia claritudinis pristinae monstrat 14, 8. *(Isaura vrbs)*

CLARVS 24, 6. aliquid clarum fecisse. *i. e. inclarescere. vid. Glossar. Linian. in v.* clarus.

multorum testimoniis claram *(caussam)* 15, 6.

CLASSICVM 16, 12. toruum canentibus classicis.

classico ad concionem exercitu conuocato 21, 5. *i. e. tubis coacto. Classicum enim ad omnes omnino res exercitui indicandas, significandasque pertinebat, etiam vigilias.*

CLASSIS robore firmiore 24, 6.

cum classe quam ductabat 29, 5.

CLAVDERE 22, 15. Aegyptiam gentem — nationesque variae claudunt.

hanc Galliarum plagam — munimina claudunt vndique natura velut arte circumdata 15, 10.

eam hostiliter repente clausere *(vrbem)* 21, 11.

clausi apud Nicaeam 26, 8. cf. 21, 12.

quae *(iacturae)* clausere domos innumeras 19, 11. cf. 26, 6.

claudente noxarum conscientia linguam 16, 12.

CLAVES obtulere portarum 18, 10.

CLAVSTRVM 19, 12. alios claustra poenalia consumserunt cf. 15, 3.

claustrum per catenam ferream valde robustam ori portus insertum 26, 8.

quod munimentum *(Phoenica)* velut insolubile claustrum hostium excursibus erat obiectum 20, 11.

vrbem, Orientis firmissimum claustrum 25, 8. cf. 21, 13.

claustra patefacta sunt Alpium Iuliarum 31, 11.

CLAVVLARIS cursus facultate permissa 20, 4. *i. e. vsus clabularis (sic enim melius scribitur) concedebatur. Erat autem clabulare haud dubie idem cum angaria, quod erat genus vehiculorum admodum aptum deportationibus. Certe a veredo, biroto et rheda clabulare distinguitur in Codice Theodosiano. vid. Vales. ad h. l.*

CLAVVS 26, 6. clauos summae rei gerendae committi *(Procopio*

pio) Sic Cicero in Epp. Diu. Sedebamus in puppi et clauum tenebamus, nunc autem vix est in sentina locus.

CLEMENS vt Antoninus 16, 1. *nempe moribus. Sic 21, 12. pluribusque aliis in locis capiendum. vid. Gesner. ad Claudian. 28, 550. Sed fortasse h. l. rariori significatu* clemens *idem est quod* pius, *quia id cognomentum Antonini fuit. Certe* clementia *illius aeui scriptoribus subinde dicitur pro* pietate *etiam ea quae est aduersus defunctos.*

vel atrocem mortem clementiorem ratus malis, quibus adflictabatur 26, 6.

clementissimae leges 28, 1.

clementiores gurgites fluminis obliquati transnarunt 24, 2.

CLEMENTER adsurgit *(Commagena)* 14, 8.

montium partem clementer procliuem 27, 10.

CLEMENTIA hiemis ibi mollissimae 18, 7.

CLIBANARII 16, 10. *a clibanis dicti h. e. loricae genere eiusmodi, quo totum corpus tegeretur: iidem cum cataphractis. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 1019. Gothofredus quidem, in Glossar. Nomic. Cod. Theodos. ad hanc vocem, cataphractos equites intelligit, non addita ratione, cur equites tantum, quum tamen fuerint etiam pedites eius generis, quod supra docuimus.*

CLIENTELA 18, 2. in clientelam rei R. susceptus.

CLIMATIAE 17, 7. *genus terrae motuum. vid. Vales. ad h. l.*

CLITELLAE boui impositae sunt 16, 5. *Hanc dictionem prouerbialem Cicero explicat Epp. Att. 5, 15. addens:* plane non est nostrum onus; *i. e. cui ferendo non sumus pares. vid. Venerand. Patruum in Claue Ciceron.*

CLIVOSVS 16, 11. suapte natura cliuosas. *(vias)*

CLIVVS 15, 10. a summitate huius Italici cliui *(de iugo Alpium)*

COACTIVS adscensus vinciunt et descensus 20, 3.

COAGMENTARE pontes 25, 6.

in speciem Scythici arcus neruo coagmentati 22, 8.

COAGMENTVM 19, 7. dissolutis turrium coagmentis.

coagmenta fodiens lapidum *(aries)* 20, 6.

— — defectiua 20, 3.

COAGVLVM 29, 2. Palladius — coagulum omnium aerumnarum.

COALESCERE 31, 2. iuuentus equitandi vsu a prima pueritia coalescens.

COALITVS magnanimitate 27, 11.

— solitudine 23, 6.

— puluere Martio 21, 12.

— tolerantia rerum asperarum 27, 6.

— magniloquentia socordi 27, 2.

— insolentia et tumore 15, 5.

— studio aedificandi 29, 6.

— actibus gloriosis 21, 5.

— moribus Asiaticis ideoque leuis 16, 7.

— recordationi 17, 5.

— quieti 14, 5.

coalita maiestate conspicuus 25, 4.

— prauitate famosum 15, 3.

nec a libertate coalita descißcentis 16, 10.

COAPTARE 24, 6. cataphractorum equitum turmas sic confertas, vt laminis coaptati corporum flexus splendore praestringerent occursantes obtutus.

COARCTATIO 29, 2. quumque nodosis coarctationibus aequitate diu iactata, et nexibili adseueratione perditi nebulonis durante nullam confessionem

mala cohaerenter laeua manu retinenti 30, 7.

COHAERERE 23, 6. collibus cohaerentes

niuosae solitudini cohaerentes (*Seras*) 23, 6.

COHORS adulatorum 14, 5. *vid.* coetus.

cohortibus nostris repulsoriis 24, 4

equestrium adiumento cohortium 14, 2. *Vocantur etiam* equitatae. *Hoc militiae genus demum sub imperatoribus institutum peditibus equitibusque commixtis constabat.*

reliquos ea cohorte ad pedestrem compegit militiam 24, 5.

COLERE 14, 4. nec eorum quisquam arborem colit.

cultorum (*scil. agrorum*) feracium multiplicantes annuos fructus 14, 6.

amplitudine ciuitatum admodum culta 15, 11.

vt dextris suis gestantes remp. colebantur 14, 10.

neque vt hoc coleretur imperauit aut illud 30, 9. *de religione.*

COLLATICIVS *vid.* aes.

stipe collaticia victitabant 14, 1. *vid.* stips.

COLLEGIVM 16, 1. in collegium fastorum adscitus. *i. e. Consulum, quorum nomina fastis inferebantur. Similiter apud* Scrr. *Hist. Aug. collegium* Romanum *dicitur, quod non amicos modo principis comitesque, sed ipsos etiam magistratus omnemque Senatum significare Salmasio videtur Tom. II. p. 293.*

adscito in collegium trabeae Sallustio 23, 1. *cf. Glossar. Liuian. in v.* collegium. *vid.* trabea *it.* scipio.

COLLIDERE 21, 12. pars lapidibus volutis in pronum collisi. cf 17, 13. 23, 2.

vbi Nauplius — classem collisit Argiuam 22, 8.

COLLIGARE 17, 11. fasciola candida crus colligabat.

quemadmodum valeant noti hac aegritudine colligati 14, 6.

COLLIGERE 21, 16. vt raros colligeret morbos.

quae de terrae pulsibus coniectura veteres collegerunt 17, 7.

opiniones variae collegerunt 20, 3.

animus colligit visa nocturna 14, 11.

quamobrem constellationem principis collegisset 29, 2. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 229.*

vt periculum docuit per varias collectum aetates 22, 16.

COLLIMITARE 23, 6. Persico mari collimitant. cf. 31, 2.

COLLIMITIA saepe Rom. latius irrumpentibus 15, 4. cf. 14, 3. 18, 2. 21, 13.

ad peruadenda collimitia 26, 6.

COLLIS 18, 3. iisdemque collibus transcursis (*de monte Tauro*)

Garumna — a *Pyrenaeis* oriens *collibus* 15, 11. *vid. supra in v.* agger. *cf. Drakenborch. ad Liuii I, 33, 9.*

montium nullas speculas vel collium signa cernentes 22, 16.

elephanti gradientium collium specie 24, 6.

regem angusto aditu circumfractis collibus abdiderunt 29, 4.

COLLOQVIVM 15, 5. obstricto religionum consecratione colloquio.

COLLVCERE 16, 1. incrementis velocibus ita domi forisque colluxit. cf. 20, 3. 25, 10.

COLLVCTARI 21, 15. diuque cum anima colluctatus iam discessura abiit e vita.

COLLVCTATIO 28, 5. barbaros ante colluctationem terruit.

COLLV-

COLLVDIVM 30, 4. ex praemeditato colludio.
debitum per colludia in nomen fisci translatum 18, 5. *i. e. ius et actio ad fiscum translata est per colludium sub certa aliqua conditione vid. Vales. ad h. l.*

COLLVM 15, 8. colla superbarum gentium detumescent. *vid.* ceruix.
velut *collo munito* rectam luminum aciem tendens 16, 10. *i. e. furca.*

COLLVSTRARE 20, 11. fauillis oppleta collustrans. *i. e. oculis lustrans. cf. 16, 10.*

COLLVVIO 30, 4. vt colluuionis teterrimae audire existimes vlulabili clamore Thersiten.
in colluuione illa Neroniani saeculi 15, 2.
si senserint *(genii)* puras *(animas)* et a colluuione peccandi immaculata corporis societate discretas 21, 4.
colluuione liberatur inceste 31, 9.

COLOR 23, 6. indumentis — lumine colorum fulgentibus vario. *vid. Salmas. ad Scr. Hist. Aug. Tom. II. p. 689.*
captiui colore transiuit 26, 9. *vid.* amictus *it.* velamentum. *cf. Glossar. Linian. in v.* obtentus: *et Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in voce* color.

COLORARE 14, 4. coloratis sagulis pube tenus amicti.
colorata laesae crimina maiestatis 19, 12.
venenatis artibus coloratum in peius *(quod somnio visum esset)* 15, 3.

COLVBER copia virus exuberans 18, 4.

COLVMELLA 25, 2. sub columellis tabernaculi paruis.

COLVMEN 20, 5. quoniam Caesarem vestrum firmo iudicio ad potestatum omnium columen sustulistis.
quam praecipiti confidentia patriciatus ipsa columina pulsauit 29, 2.
columina iustitiae prisca 30, 8. *(Lycurgos, Cassios etc.)*

COLVMNARIVS 22, 16. atriis columnariis amplissimis.

COLVMNARVM constructiones alta fronte suspensas mirando 28, 4.

COMAE fluentes horrebant 16, 12.

COMBVRERE 29, 5. quosdam viuos combustos. *vid.* exurere.

COMES 16, 7. comitem circumferens conscientiam bonam.
Mercurius somniorum adpellatus comes 15, 3. *nomen dignitatis per iocum effictum atque attributum delatori.*

COMETA 30, 5. arsere *crinita sidera cometarum. Sic olea arbor, arbores palmarum et similia nostro dicuntur. vid.* arbor.

COMINVS 21, 13. si ventum fuerit cominus.
strictoque cominus ferro 19, 8.
ad *manus cominus* conserendas 14, 2.

COMITAS 16, 5. orationum — cum grauitate comitas incorrupta.

COMITATENSIS 29, 5. cum comitatensis auxilio militis. *i. e. qui sequebantur comitatum principis, vt semper ad omnia praesto essent. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
comitatensis fabrica 18, 4. *translate dicitur de calumniarum fabricatoribus et delatoribus, qui essent in comitatu imperatoris. vid. quae infra ad v.* fabrica *notauimus.*

COMITATV paruo suscepto 15, 8. *de militibus trecentis amplius. Sic. Liu. 28, 22.*
parili comitatu obtinentes circulos proprios 20, 3.
qui *(nuncius)* in comitatum Augusti perlatus 15, 8. *i. e. in*

aulam s. curiam vt posteriori aetate dici coepit.

quasi pinnis elatus ad comitatum principis aduolabat 15, 3.

COMITIORVM specie — rector pronunciatur imperii 26, 2.

COMMARCERE 31, 12. miles se uore calefactus aestiuo, siccis faucibus commarceret.

bellicosus ante haec et industrius repente commarcuit 17, 10.

COMMARGINARE 31, 2. in commarginandis pontibus.

COMMEATVS 27, 8. alios per diuersa libero commeatu dispersos. *Similiter Tacitus A. 13. 38.*

COMMEMORARE 30, 8. Artaxerxes, quem Macrochira membri vnius longitudo commemorauit.

COMMENDABILIS 19, 1. iuuenis nobilitate commendabilis et dilectus. cf. 25, 5. 29, 2.

COMMENDARE 18, 2. quibus (*scriptis*) commendatus est arctius.

Nouem — populos Ausci *commendant* et Vasatae 15, 11. *Eleganter dictum. Sic fere Plinius Paneg. c. 5. Sicut maris caelique temperiem turbines tempestatesque commendant etc. cf. Tacitus de Oratt. c. 6.*

COMMENTARI 22, 12. magnitudinem expeditionis secum commentans.

COMMENTVM 14, 11. qua vi quibusque commentis id fieret.

commentum excogitatum est validum 26, 7.

nullum inueniet humana mens praeter puluerem exstinguendi commentum 23, 6.

vicit tamen omne prohibendi commentum acumen arietis 20, 6.

nec procedebat vllum obsidionale commentum 14, 2.

quo commento imperatorem gesta ignorare existimaret 15, 5.

quibusque figurarum commentis splendida loca attentare debeat 29, 2. *de ornatu orationis.*

COMMERCARI 14, 3. ad commercanda quae Indi mittunt.

commercandi opimitate gratissimum (*munimentum*) 23, 3.

COMMERCIVM 22, 8. naturali quodam commercio ruens in Pontum (*fluuius*)

quod, commerciis vetitis, vltima necessariorum inopia barbari stringebantur 27, 5. *nempe commercandi copia in solo Romano ademta. vid. Vales. ad h. l.*

nefandis nundinandi commerciis 31, 5.

queis concordantibus, mutuaque commercia vicissim sibi conciliando locupletatis 15, 13. *de furantibus rapientibusque propalam.*

vt lanista ex commerciis libitinae vel ludi (*quaestum fructumque captat*) 19, 12. *vid.* libitina *it.* ludus.

COMMIGRARE 24, 6. vt aquis illuc ab Euphrate transfusis (*i. e. canale ducto*) naues ad Tigridem commigrarent.

COMMILITIVM 27, 6. in Augustum sumere commilitium paro.

Vrsicinum ad commilitium principis vt peditum magistrum reuersum 20, 2. *cf. 28, 4. vlt. it. 28, 6.*

proceresque Galliarum virum talem ex commilitio suo quaeritabant 25, 5.

commilitio Argonautarum 14, 8.

COMMILITO 21, 5. magni commilitones.

COMMINVERE 17, 4. iacentes (*obeliscos*) et comminuros.

COMMISCERI sibi generum 14, 1. *Si modo vera lectio. Valesius quidem* cum misceri *legi vult. Enimuero, et apud Ciceronem Nat. D. II, 51. est* commiscendorum corporum libido.

COMMITTERE 15, 5. hunc fascem ad arbitrium figmenti *commisit. Nisi vero legendum cum Valesio* compositum. *Sic facilior vtique sensus. Sed mihi tamen illa lectio videtur praeferenda. Nam* committere *est* coniungere, *id quod* fasci *egregie conuenit.*

arcte custodiendum apud signa commisit 21, 4.

idque (*somnium*) amicis commisisse fidissimis 25, 10.

vt saltem specie tenus crimina praescriptis legum committerentur 14, 1.

commisisse in maiestatem turbulentius deferebat 22, 9. cf. 15, 5.

COMMODIVS 16, 4. per municipia distributos, vt commodius vescerentur.

COMMODVS 23, 6. leniumque ventorum commodissimus flatus.

ductorem commodissimum fore spondebat 18, 6. *i. e. valde mitem.*

principis alia commodissimi 29, 3. *i. e. indulgentissimi.*

COMMONITORIVM cum Augusti litteris tradidit 28, 1. *vid. Vales. ad h. l.*

COMMOTIO 15, 7. ex commotione pristina saeuientem (*plebem*) *De seditione hic locus agit. Alias autem huius aeui scriptoribus commotio simpliciter pro ira dicitur.*

COMMOTVS 22, 10. leuitatem agnoscens commotioris ingenii sui. *Similiter Tacitus A. 1, 33.* Agrippinam commotiorem *dixit, i. e. quae haberet celeriores ingenii animique motus.*

COMMOVERE 23, 2. Mesopotamiam signa commouit.

in quos erant arma protinus commouenda 18, 2. cf. 26, 7.

in tertium cuneum castra commouit 27, 2. cf. 17, 12.

talibus inter spem metumque noua negotia commouente 21, 13. *i. e. suscipiente, moliente.*

instrumenta omnia mediocris ingenii commoturus 16, 1. (*Ammianus de se ipso*)

regii duo fratres — nec tumultuare nec commoueri sunt ausi 16, 12.

COMMVLCERE 29, 1. subrusticum hominem sibi varie commulcebat.

COMMVNIRE 28, 2. Rhenum magnis molibus communiebat.

quo (*oppido*) praesidiis ocius communito 26, 9.

originis penitus alienae firmitudine communitus 22, 9.

COMMVNIS 14, 1. fortunae saeuientis procellae tempestates alias rebus infudere communibus.

ad regenda communia Iouianum euectum 26, 1. *i. e. rem publicam ex more graecorum sic dictam. Sed vid. Ven. Patruum in Claue Cicer. in v.* communis.

ex inimico communia supergresso 25, 5. *i. e. imperatore facto.*

COMPACTVS *vid.* compingere.

COMPAGES 14, 2. densata scutorum compage. *i. e. testudine facta.*

struendo textis compagibus ponti 17, 13.

COMPAGINARE 18, 2. ad compaginandum pontem. cf. 16, 11.

COMPAGO 30, 9. liniamentorum recta compago.

in ipsa huius compaginis exordio 22, 8.

COMPARARE 26, 7. bellatrices Thraciae gentes, sine cruore adquisitae, adminicula ausis tumultuariis maxima *compararunt.* i. e. *pararunt.*

COMPELLARE 26, 8. iniuriose compellabatur vt Sabaiarius.

ne conuicio quidem tenus compellatus 21, 4. *vid. Burmann. ad Sueton. Iul. 18.*

COMPELLATIO 17, 9. compellationibus incessebat et probris.

COMPELLERE 14, 11. celerare gradum compellebatur adigentibus multis. cf. 17, 13. 14, 10.

taedio ad Blemmyas *migrasse compulsi (hippopotami)* 22, 15.

nihil fateri compulsus est 14, 9. *vid.* nihil.

Hanc — obtemperare legibus nostris compulit 14, 8.

soluere vniuersa sine laxamento compelli 16, 5. cf. 14, 11. 17, 1.

COMPENDIARIVS *vid.* via *it. voc. sequ.*

COMPENDIOSVS 16, 2. per compendiosas vias.

compendiosis vallibus eius itinera praeuenerunt 30, 1. *Equidem arbitrer legendum esse* callibus.

COMPENDIVM 20, 8. quae necesse sit fieri, in compendium redigam breue.

attenti ad omne compendium 26, 6.

quid haberet ex arte compendii 22, 4.

interpretii compendium *vid.* interpretium.

ad compendia sua excitare secessiones principum 20, 8.

remedia mortis compendio postulantes 16, 12. *i. e. accelerari sibi mortem occisione postulantes. Nam* remedia *sunt* adiumenta, *et* mortis compendium *est* mors accelerata. *Nisi vero malis* mortis *ad* remedia *referre, vt* compendio *sit, in casu sexto acceptum, idem quod* breui, celeriter. *Nam* compendium breue *dixit Ammianus, vt supra notatum est. Possis etiam* compendio *in casu tertio accipere, sed in significatione altera, quum* lucrum *denotat, vt sit idem quod ad compendium suum, quemadmodum ipse Ammianus dixit, vt ante notauimus. Sed nescio cur magis inclinem eo, vt* impendio *legendum putem pro* impense, *valde, quae et ipsa vox nostro est familiarissima. Certe omnis illa ambiguitas sic tolli potest.*

COMPENSATIO 18, 3. ad iniuriae periculique compensationem ducis in Illyrico meruit potestatem.

COMPERENDINATA (*rea*) 29, 2.

COMPERTVS 14, 1. compertis leuiter addere quaedam.

quibus clara fide compertis 17, 1.

dux diuturno bellorum labore compertus 28, 5.

longa militiae frugalitate compertus 16, 11.

COMPETENS 17, 13. tutela Illyrico competens gemina est ratione firmata.

competenti satisfactione purgabo 20, 4.

stipendioque competenti 22, 9.

digessimus tempore competenti 23, 5.

competenti loco singula digeremus 26, 5. cf. 16, 10. 17, 9. 30, 7.

COMPETENTER 31, 11. occursum est huic conatui competenter.

COMPINGERE 26, 10. in custodiam compegerunt.

in vincula compinguntur 26, 7. cf. 17, 8. 28, 1.

ad pedestrem compegit militiam, quae onerosior est 24, 5. *vid. Oudendorp. ad Frontin.* 4, 1, 26.

inter Histrum et solitudines perniciosa hostium multitudo compacta 3, 8.

pecus — membris est magnis compactum et validis 23, 6.

COM-

dam et copiosa ad vnum concessit vocabulum *ibid.*

sibi concedi clausos petisse adseuerantes 27, 12., *i. e. condonari.*

CONCEPTARE 31, 10. maioraque conceptantes.

CONCERTATIO 27, 4. infesta concertatione deleti.

turribusque armatis et propugnaculis futurae concertationi praeparabant vtilia 21, 11.

si futura concertatione, quem quisque vindicat carceribus, non exsiluerit princeps 28, 4. *de ludis Circensibus.*

CONCESSIONEM praeteritorum poscunt et pacem 14, 10. *vid.* confessio.

concessionem delictorum sibi tribui supplicauit et veniam 17, 12. cf. 22, 8. 29, 5. et 6.

CONCHA 16, 5. *vas lauandis manibus, etiam pedibus, vt nonnullis placet, destinatum.*

CONCIDERE 1?, 7. pugilum vicissim se concidentium.

iratorum hostium gladii, quidquid inueniri poterat, concidebant 20, 7.

concisus virgis atque confessus 28, 1. *Sic etiam Cicero Verr. 1, 47. Recentioribus autem scriptoribus* caedes *adeo pro verberatione dici consueuit.*

CONCILIARE 25, 3. caelo sideribusque conciliatum lugeri principem.

CONCINERE 16, 5. concinentibus fistulis.

vt docent mathematici concinentes 15, 1. cf. 26, 1.

palinodiam in exitium concinens nostrum 18, 5. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 593. it. 783. it. 890.*

concinentibus sententiis ducum 21, 12. cf. 26, 4.

sententiarum via concinens adprobasset 14, 10.

loquitur monumentorum veterum concinens fides 22, 16.

si veteres concinerent stil. 27, 4.

litteras his concinentes, quas etc. 15, 5. *paullo ante oppos.* dissonantes. *cf. 20, 8.*

fide concinente speculatorum 16, 9.

familiae suae laudibus maiorumque factis praestantibus concinentem *(optimae spei iuuenem)* 27, 6.

CONCINNARE 16, 1. falsitas arguta concinnat.

iustitia concinnatis mendaciis obumbrata 15, 2.

CONCINNITAS 29, 1. obumbratis blanditiarum concinnitatibus cauillando etc.

CONCIONARIVS 27, 6. oratione concionaria commendauit.

vt concionaria Gracchi fistula post occipitium desit 30, 4. *vid.* fistula.

CONCIONE mox absoluta 21, 13.

CONCIPERE 14, 2. concepta rabie saeuiore.

concepto negotio praestrictus 21, 9.

quae *(labes)* insanabilium vi concepta morborum — cuncta contagiis polluebat et mortibus 23, 6.

CONCIRE 23, 4. viribus conciris.

cursu sub armis concito 16, 12.

concito cursu ruentibus infestius 29, 6.

— — gradu 29, 5.

— — extremo belli ardore 19, 7.

nec motibus internis est concitus 22, 9.

qua caussa concitus immane 24, 5. *de ira.*

oratores concitae facundiae 30, 4.

CONCITARE 18, 5. vt — arma concitaret.

CONCITATIVS 25, 1. illatis concitatius signis.

CONCITATVS orator 14, 7.

CONCI-

con-

concreto ſpiritu et craſſato 19, 4.

nec aëre concreto diſcerni potuit 24, 8.

ex concreto (*aëre*) immutans in ſerenam laetitiam caelum 20, 11.

CONCRISPARE tela 16, 16.

CONCRVSTARE 30, 6. obſerati ſunt gelidis frigoribus concruſtati (*meatus*)

qui (*venti*) quum ſoliditatibus concruſtatis inciderint 17, 7.

CONCVBIA nocte 18, 5.

CONCVLCARE 16, 12. finitimis modo non occipitia conculcantibus hinc indeque cinctorum.

iram eius conculcans 30, 2. *i. e. ſpernens, negligens.*

CONCVRRERE 28, 5. concurſum infeſtius (*de proelio*)

CONCVRSARE 17, 4. dum inter praedatores turbulente concurſat.

CONCVRSATIO 16, 2. concurſatione peruigili defendiſſe (*muros*)

CONCVRSATOR 18, 9. ſparſim disiecti hoſti *concurſatori* miſcemur. *Opponitur* ſtatario, *qui in ordinibus ſtat certe loco. cf. Liu. 27, 18.*

CONCVRSATORIVS 21, 13. ad concurſatorias pugnas militem ſtruens. cf 16, 9.

CONCVRSVS 24, 4. tranſitis pontibus multorum amnium concurſu continuatis.

CONCVSSIO 29, 5. ni gentium turbulenta concuſſio — arbitrata — verſa in pedes aperuiſſet noſtris exitus.

CONCVTERE 27, 4. arma concuſſit in Gothos.

CONDEMNARE 21, 13. neue *condemnaretur* inertiae. *i e. accuſaretur. Modo enim haec vox pro antecedente, modo pro conſequente ponitur. Conſtat autem, praeſertim ex auctoribus ſerioris latinitatis, etiam condemnationem dici pro poenis omnium generum. De mulctis quidem in Codice Theodoſiano interdum accipi debet. vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. in h. v.*

CONDERE 29, 1. quo in cuſtodia condito. *Vſitatius foret* in cuſtodiam. *cf. Liuius 31, 23.*

in voluntate quam condiderat nuper 28, 1. *vid.* voluntas.

CONDICERE 20, 1. rupta quiete condicta. *Hic locus fugiebat Gronouium Obſſ. 1, 1. demonſtrare conantem, et honeſte dici* condicere *et alia, praeter coenas et inducias, condici.*

CONDITIO 17, 14. id ipſum conditionum robore pari impetraturi.

CONDITOR hiſtoriarum 24, 2. *Sic etiam* iuris conditores *dicuntur in Codice Theodoſiano pro ICtis.*

magnificentia conditoris altiſſimi 22, 16. (*Alexandri*)

ex agreſtibus habitaculis vrbes conſtruxit, quarum ad praeſens pleraeque licet graecis nominibus adpellentur, quae iisdem ad arbitrium impoſita ſunt *conditoris*, primogenia tamen nomina non amittunt, quae eis Aſſyria lingua *inſtitutores veteres* indiderunt 14, 8. *Nempe conditor dicitur pro inſtauratore, ſiue eo, qui multo meliorem et pulchriorem locum aliquem aut vrbem reddidit. vid. Ven. Patruum ad Sueton. Octau. 98.*

CONDITORIA frugum 31, 6.

locatoque ibi conditorio muralium tormentorum 18, 9.

CONDITVM 29, 5 meſſes et *condita* hoſtium virtutis noſtrorum horrea eſſe. *i. e. conditoria.*

CONDVCERE 28, 2. talibus laetus exſultanſque, pro anni et temporis ſtatu *dilapſos conducens*, reip. curam habuit. *Locus inſanabilis, varieque tentatus ab interpretibus, quos vide.*

quae in commune conducunt 21, 5. cf. 26, 2.

prouin-

nocendi acerbitate conflagrans 26, 10.

CONFLICTARE 26, 6. metuentes, ne a celsioribus tectis saxis vel tegularum fragmentis conflictarentur.

CONFODERE 18, 5. nostrorum copiis ingenti strage *confossis. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 467.*

CONFORE 24, 8. quorum neutrum extis inspectis confore dicebatur.

CONFRAGOSVS 28, 1. quod in variis et confragosis actibus vitae plerumque contingit (*vt lacrymae non inarescant*)

CONFRINGERE 31, 10. arma imperatorii comitatus — iaculatione ponderum densa confringebantur.

CONFVNDERE 16, 3. vbi Mosella confunditur Rheno.

confusum misceri non potest corpus 15, 4. (*de flumine lacum permeante*)

concreti nubium globi nigrantium laetam paullo ante caeli speciem confuderunt 17, 7.

confuderat omnia tecta (*turbo*) 24, 1.

christianam religionem absolutam et simplicem anili superstitione confundens 21, 16.

CONFVTARE 14, 9. nec confessus nec confutatus. *i. e. conuictus. Sic in Codic. Theodos. l. 1. de superexactionib. lib. 11. t. 8.*

apertissime confutatos 26, 3. cf. 29, 5.

sacrificasse aliquoties confutatus inficiari non potuit 19, 12. cf. 17, 9.

CONGELASCERE magnitudinem niuium 22, 15.

CONGEMINATA potestas 28, 1.

quum haec saepe congeminando refragaretur incassum (*exercitus*) 25, 6.

CONGERERE 28, 1. arsuros se certatim congererent in communem pereuntis patriae rogum.

remissa debita multa diuturnitate *congesta* 25, 4. *i. e. quae diu resederant, quod proprie in hoc genere dicitur; vnde residua i. q. reliqua.*

CONGERIES 17, 12. pruinarum iam resoluta congerie.

ex minimis caussis malorum congeries excitabat 21, 16.

implicaret formido prouincias praeteritarum cladium congerie fessas 20, 1.

CONGLACIARE 30, 5. per tractus conglaciari frigoribus adsuetos.

CONGLOBATVS 20, 11. legionibus in testudines varias conglobatis.

quae (*lux*) in se conglobata nimio splendescit attritu *ibid.*

CONGREDI 15, 4. protinus barbaris congressurus.

congressi Iuliano Caesari 27, 1.

ad mortem destinatae plebi congressus 28, 5.

CONGREGARE 17, 1. metuque rei peractae volucriter congregati.

stellis multiplicibus congregatis 25, 10.

CONGRESSIBVS densis attritos 29, 6.

CONGRESSIO 14, 2. quam se impares nostris fore congressione stataria — scirent. *cf. Liu. 22. 18. vid. Stat rius.*

CONGRVERE 25, 4. si consiliis eius et factis decreta caelestia congruissent.

vt quocumque artus necessitas commouisset, vestitus congrueret iunctura cohaerenter aptata 16, 10.

omnibus congruentibus abundabant 21. 12.

aduersando iurgandoque, quum parum congrueret 14, 1.

CON-

CONSECRARE 15, 10. arcem et portum ad perennem sui memoriam consecrauit.

pace iurisiurandi religionibus consecrata 25, 7.

principes *consecrati* 16, 10. *Valesius legendum censet* sacrati, *quae sane vox vsitatior est. Sed tamen et Suetonius illa forma vtitur Calig. 35. Dominum gentium populum ex re leuissima plus honoris gladiatori tribuere, quam* consecratis principibus *aut praesenti sibi. Hoc igitur loco putem defendi posse lectionem vulgatam. Conferantur a Salmasio dicta ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 685.*

CONSECRATIO 15, 5. obstricto religionum consecratione colloquio.

sub *consecratione iurisiurandi* promisere 26, 6. *vid. infra in v.* exsecratio.

pace foederata cum religionum consecrationibus fidis 24, 2.

astris, ritus sui consecratione, permistus est 23, 6.

CONSENESCERE 26, 10. postquam humentis substantiae consenuit tumor.

tumor *consenuit* militum 14, 10. *Similiter iam Liuius 6, 39.*

CONSENSIO 15, 8. coeptis — etiam vestra consensione firmandis.

statutum est prompta consensione cunctorum 26, 4.

CONSENTIRE 14, 10. consensit *in* pacem. *Praepositione omissa Liuianum foret 8, 6. cf. 1, 32. Alia forma est, eodem sensu, cum casu tertio v. c.* consentire imperio. *vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 413.*

CONSEPIRE 24, 4. hostem vndique laminis ferreis in modum tenuis plumae consepium.

CONSEPTVM 18, 6. intra consepta exercitus.

CONSERERE pontem 29, 4. frontem arctissimis conserens parmis 16, 12. *vid.* conferrtus.

rumoribus densis et confertis 18, 4. *Sed Valesius legi vult:* rumoribus *densis* audiuntur *et certis.*

huic Arabia est conferta, ex alio latere Nabataeis contigua 14, 8.

in orbis speciem confertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras 23, 6. cf. 21, 10.

CONSESSVS 22, 9. adscitumque in consessum vehiculi.

CONSIDERARE 26, 1. hocque alte considerato. *Ad eundem modum* conspicere *dicitur hac aetate pro* respicere, considerare, *velut in illo Codicis Theodos.* vtilitate conspecta, *i. e. Gothofredo explicante, bene perpensa. vid. Glossar. Nomic. in v. conspectus.*

CONSIDERATIO 26, 5. ea consideratione *quod* etc.

ea consideratione *qua* propinquitate Iulianum contingebat 26, 6. cf. 26, 9. 28, 1.

reticenda *(oracula)* professionis consideratione non effudisse 29, 1.

CONSIDERE 22, 9. cuius moenia quum vidisset in fauillas miserabiles consedisse.

CONSILIARIVS 23, 5 fulmen consiliarium esse monstrantes.

CONSILIVM 14, 6. *consiliis* armisque regem superasset. *i. e. artibus, calliditate.*

omni consiliorum via firmata 17, 1. *vid.* firmare *it.* formare.

nondum per aetatem firmato consilio 28, 1.

consulto consilio 14, 11. *i. e. prudenti.*

consilio non absurdo 31, 8.

digesto plene consilio 14, 11.

digesto mature consilio, permistoque cum militibus 26, 8.

suscepto consilio 14, 10. *i. e. capto.*

libratis consiliis 16, 10.

consilio

CONSTELLATIO 29, 2. quamobrem conſtellationem principis collegiſſet.

fatali conſtellatione ita regente diuerſos euentus 20, 11.

CONSTERNARE 23, 3. ictu torminis conſternatus *(equus)*

CONSTIPARE 19, 11. aceruí conſtipari ſunt mortuorum.

CONSTIPATIONE denſa 24, 8.

— vendibilium militum 26, 6.

nec priuata domicilia ſuſtinerent conſtipatione vaporata confertas (*incluſorum catervas*) 29, 1.

CONSTITVERE 30, 5. apud Sabariam eodem adhuc conſtituto. *i. e. quum adhuc Sabariae moraretur.*

CONSTRINGERE 31, 13. genis ſtridore conſtrictis.

conſtricti rapidis febribus 26, 4.

calcando ſemineces et conſtrictos, quos, vulneribus frigorum aſperitate contractis, dolorum abſumpſerat magnitudo 27, 2.

clamoribus — quaeritantium coniugium — et ſi quid neceſſitudinis arcte conſtringit 17, 7.

haud minore, quam antea, cura conſtrictus 20, 4. *Sic poëtae* ſtrictas mentes *dicunt pro ſeueritate, moroſitate.*

iurisiurandi nexu — nequaquam ſe conſtringi poſſe 21, 3.

CONSTRVERE 28, 2. quos (*lares*) ambitioſe, luctuoſis aliorum diſpendiis, conſtruxerunt.

CONSVETE 23, 2. ad ſuſcipiendum conſuete pabulum.

CONSVETVS 14, 2. plurima vehi terra marique conſueta.

CONSVLATV Conſtantii decies terque Iuliani 20, 1

CONSVLERE 19, 9. in rem conſulens ſuam.

conſulto conſilio 14, 11.

quod opera conſulta cogitabantur aſtute 14, 10.

quum primum conſultae rationes copiam praebuiſſent 23, 2.

in periculis iuuentutem impigram eſſe conuenit et conſultam 16, 12.

CONSVLTANS in commune 27, 5.

— prudenter, ne relinqueret latus 21, 13.

CONSVLTISSIMVS dux 29, 5. *Idem ſaepe reperire licet in Codice Theodoſiano, vbi etiam* lex conſultiſſima *dicitur. vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. in h. v.*

CONSVLTOR 29, 1. ſortes — ipſis conſultoribus luctuoſos exitus praedixiſſe.

CONSVLTVM 15, 8. huic — malo — ſi — occurrerit noſtri veſtrique conſulti ſuffragium.

conſulta numinum ſcitabantur 19, 12. cf. 24, 8.

CONSVMERE 14, 5. nonnullos gladii conſumſere poenales.

mors repentina conſumſit 14, 8.

vmbras quoque mechanica ratione conſumit (*magnitudo pyramidum*) 22, 15. *paullo poſt:* abſumere.

CONSVMMATO procinctu 23, 2.

adparatu omni conſummato 24, 4.

ni fortuna — motum euentu celeri conſummaſſet 15, 5.

negotio ſine vllo puluere conſummando 19, 11.

conſummando iuueni 25, 9. *per* εὐφημισμὸν *pro* inconſummato *dictum. vid. Valeſ. ad h. l.*

CONSVRREXISSE mitiſſime 25, 4.

ab Hiſtri marginibus (*mons*) conſurgit 21, 10.

cuius (*montis*) medietas in ſublime conſurgens tereti ambitu Argolici ſcuti ſpeciem oſtendebat 24, 2.

aggerum moles incrementis celeribus conſurgebant 20, 11.

consurgit *(aër)* in breuia tortuosa 22, 8.

bella rediuiua consurgunt 28, 1.

in arma repente consurgeret 17, 12.

in certamen alacriter consurgentem 14, 2.

elatis vocibus in fauores principis consurgebat 24, 1. *(exercitus)*

ad res perniciosas consurgebat et nouas 28, 3. *cf. Liu.* 8, 7.

ad labem delictorum immanium consurgebant 27, 9.

sublato animo ad exsequenda plurima consurgebat 16, 4.

pudicitia celsius consurgentem vitam exornat 25, 4.

CONTABVLANDI pontis erat facultas 24, 7. *vid.* pangere *it.* compaginare.

CONTACTVS 23, 5. hoc modo *(fulmine)* contacta loca.

furtorum suspicione contactus 30, 7.

homo nullo scelere contactus 14, 1.

leuiore febri contactus 21, 15.

CONTAGIVM 15, 4. nec contagia — vlla perpetiens *(fluuius lacum permeans)*

CONTEGERE 29, 6. Tiberis — omnia contexit.

pedites in speciem mirmillonum contecti 23, 6.

CONTEMNERE 27, 10. nostri quoque oppetiere non contemnendi. *i. e. fortissimi. cf.* 26, 8.

CONTEMPLABILIS 23, 4. quarum prope vnam *(cochleam)* adsistit artifex *contemplabilis. i. e. contemplator siue obseruator. Solent enim adiectiua sic terminata ab huius aetatis scriptoribus actiue vsurpari.*

bubo — nulla iacientium sagittas et lapides *contemplabili* dextera cadere potuit 30, 5. *i. e. perita, artifice.*

CONTEMPLABILITER machinae feriebant hostiles 20, 7. neue ferire muros adsultibus densis *(aries)* contemplabiliter posset 20, 11.

CONTEMPLARI 20, 4. contemplans rationabiles querelas. cf. 14, 10.

contemplans diligentius scripta 15, 5.

quod hostes sollertissime contemplati 18, 2.

conspicuum se fore contemplans 14, 1.

legibus contemplatis 16, 8.

illo minime contemplato quod etc. 23, 5. cf. 31, 5.

CONTEMPLATIONE poscente multiplici 26, 2.

— — facinoris clari 26, 8.

CONTEMPLATOR peritissimus 19, 1. *i. e. speculator e muris obsessae vrbis.*

CONTEMPTATIS scriptis 31, 15. *Haud dubie legendum* contemplatis. *i. e. consideratis. Sic etiam exhibet editio Stephaniana. Sed tamen verbum simplex* temptare *legitur in Excerptis de Theodorico:* Nam vltima vita regni sui *temptans eum diabolus,* volens sectam Eunomianam sequi etc. *Hoc autem in loco* temptare *idem est quod* tentare, *sensu quidem haud dubie ecclesiastico.* Contentare *est in Versione vulgata librorum sacrorum Matth.* 5, 41. *sed pro* cogere *positum, vt sit frequentatiuum a* contendere.

CONTENDERE 22, 9. Antiochiam ire contendens.

CONTENTIO 19, 8. eoque producta contentione.

omni contentione laterum iurgari debere 27, 3.

maximoque contentionis fragore probro et conuiciis misto 20, 4. cf. 25, 6.

CONTENTIOR feritate fuit 16, 7. *i. e. intentior.*

CONTERERE 14, 6. aetatem omnem frustra in stipite conteres submittendo.

CONTERMINARE 14, 2. quae *(municipia)* iisdem conterminant. cf. 23, 6.

CONTERMINVS 28, 6. his contermini partibus barbari.

CONTESTARI 20, 8. mecumque ipse *contestans*, quod etc. *i. e. cogitans. Atque etiam fuere, qui legi mallent* coniectans. *vid. Valeſ. ad h. l.*

CONTEXERE 15, 11. quoniam ad has partes opere contexto peruenimus.
contextis ſucceſſibus clarus 18, 1. *it.* fidens 21, 9.

CONTEXTVS 30, 7. contextu ſuarum quoque ſuffragante virtutum.
clarorum contextu factorum aucti ſublimius (*Arſacis*) 23, 6.
per giganteos contextus circumferens mentem 16, 10. (*de foro Traiani*)

CONTIGVVS 20, 8. contiguis adſultibus.
nec contigua nec adpoſita cernebantur 17, 7.
dies humectus ac decolor vel contiguum eripiebat adſpectum 16, 2.
vbi viciſſim contiguae ſe cernerent partes 24, 6. *(de exercitibus pugnam inituris)*
littoribus Cypriis contigui nauigabant 14, 2. *i. e. littora legebant.*
ducem parti noſtrae contiguum 16, 9.
Conſtantius vt iam caelo contiguus 15, 5.
quorum fortunam ſempiterna fides caelo contiguam fecit 28, 2.
iam telo fore contiguum 19, 1.
contigua morti tormenta 28, 1.
centenario iam contiguus 24, 1. cf. 31, 13.
ſuſpiciones contiguae veritati 21, 6.
vt pericula declinentur veritati ſaepe contigua 26, 1.

CONTINGERE 21, 16. ſanguine et genere ſe contingentes.
antequam contingerent aliquid *(ſcil. praedae)* 16, 5.
nec contingi ab eo (*magiſtro equitum)* ciuile negotium permittebat 21, 16. *vid.* contactus.

CONTINGERE 16, 12. ſi quid contigiſſet aduerſum.
contingeret aliquid in ciuitatis perniciem, quale — acciderat 31, 11.
ſicut perſpicue contigit 17, 1.
vſu venire contingit 26, 7.

CONTINVVS 23, 6. antedictis *continui* ſunt Drangiani collibus cohaerentes etc. *i. e. proximi.*

CONTOGATVS 29, 2. *i. e. togatus ſeu aduocatus in eodem foro.*

CONTORQVERE 19, 1. contorta balliſta.
quae *(iacula)* illi reciprocis iactibus contorquebant 27, 1. cf. 20, 7.
ad ſecundum lapidem fere procul a littore contortae ſunt aliquae (*naues*) 26, 10.
pedes huc et illuc exſultando contorquens ſaltare non incedere videbatur 28, 1.
ſummitatibus ſagi contortis elatius 18, 5. cf. 25, 6.

CONTRA quam recens memoria tradit 22, 4. cf. 15, 6. 28, 1. 30, 5.
contra ac liceat 30, 1.

CONTRADICTOR 31, 14. contradictori copia ſeruata *h. e. vt liceret vtrique litigantium parti contradicere, remque ſuam defendere. vid. Valeſ. ad h. l.*

CONTRAHERE 17, 13. acieque denſiore contracta.
contracti in orientales anguſtias 17, 5.
huiusmodi prouiſionum — vulnera ſaepe ad vltimam egeſtatem prouincias contraxiſſe 17, 3.

CON-

CONVALLIS 14, 2. viis latebrosis sese conuallibusque occultantes.

Arethusa *conuallis* et statio 27, 4. *Nisi legendum cum Valesio* circa valles. *vid. Intt. ad h. l.*

CONVECTARI 29, 5.

CONVECTIO annonae 14, 10. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

CONVELLERE 14, 11. tamquam nodum Gordium difficillimum, Caesarem conuellere nisu valido cogitabat.

ne subita multitudo — conuelleret leui negotio cunctos 31, 8.

praescriptum fatorum ordinem conuulsurus 15, 3.

CONVENA 23, 3. aquis adulescentibus vndique conuenis.

CONVENIENTIVS 31, 3.

CONVENIRE 14, 6. foedere pacis aeternae Virtus conuenit atque Fortuna.

cuncti conueniant in campo 20, 5. *vid.* campus.

quamdiu in cicatrices conueniant plagae 22, 15.

praefecto plus, quam conuenerat, vmbilico 16, 10.

Lupicinus conuentus est 20, 4. *i. e. iussus, s. coactus est. Hoc sensu occurrit hoc verbum in Cod. Theodosiano.*

CONVENTICVLVM ritus christiani 15, 5. cf. 27, 3.

per conuenticula circulos multos collectos in se controuersis iurgiis ferri 28, 4.

CONVERRERE 31, 10. haec funesti per Thraciam turbines conuerrebant.

CONVERSIO 26, 6. in rerum conuersione altius anhelabat.

CONVERTERE 22, 9. vnde dextrorsus itinere declinato Pessinunta *conuertit.*

ad tela conuertuntur et manus 20, 4.

ciuili iustoque imperio ad voluntatem conuerso cruentam 14, 1.

CONVIBRARE 17, 7. eas partes soli conuibrant (*venti*) quas subrepserint humidi.

CONVICIIS Romanos incessebant 16, 11.

probrosis lacerati conuiciis 30, 1.

CONVICTVM atque confessum 26, 3. cf. 29, 2.

conuictos — barbaris prodidisse 28, 3. cf. 29, 2.

CONVIVIVM 16, 8. ad lautum conuiuium rogatus et mundum. cf. 14, 6.

inter quae ingluuies et gurgites creuere praerupti conuiuiorum 22, 4. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 631. sqq.*

vbi vindicandis potius quam cedendis conuiuiis indulgebant 22, 12. *vid.* vindicare.

conuiuio occultiore Gallorum 27, 6. *Nisi potius legendum* colloquio *aut* consilio *aut* coitu, *pro coitione. vid. Intt. ad h. l. Si vera lectio est*, conuiuium *Graeco more debet accipi, vt de consortio, conuentu, consuetudine clandestina*, non, *de concoenatione aut compotatione, intelligatur. Similiter fere est* conuiuere *ap. Ael. Spartian. in Pesc. Nigr. cap. 10. Scrr. H. A. T. I. p. 669. cf. Cicer. Epp. Diuerss. 9, 11.*

quid ad conuiuium parari iuberet 21, 9. *i. e. ad edendum. Alias* conuiuia comparari *dicuntur, v. c. Capitolin. in Vero c. 8. Tom. I. p. 429.*

CONVOCATO consilio 15, 5.

CONVOLARE 23, 5. flammas suapte natura ad sublimia conuolare.

CONVOLVERE 22, 8. carpenta, quo libuerit, conuoluentes.

quo exinde (*tumulosis locis*) per procliue rotarum modo obuios impetu conuoluerent acriore 31, 7.

multipli-

multiplices actus permutando (*Nemesis*) conuoluit 14, 11.

CONVS 20, 11. conisque galearum minacius nutans.

COOPERTVS 14, 5. multos coopertos paene catenis adduxit.

COOPTARE 30, 10. in imperium *cooptandus. i. e. in consortium imperii. Apud Scriptores Hist. Aug. pariter* cooptare *vsurpatur de principum electione, contra* adſciſcere *de ſacerdotibus v. c. Lamprid. in Commod. c. 2. Tom. I. p. 476. Quamquam fortasse etiam* conuiuia cooptare *olim dictum est. vid. Salmaſ. ibid. p. 429.*

COORIRI 31, 3. ex abdito ſinu coortum (*genus hominum*) adpoſita quaeque conuellit et corrumpit. *Eleganter dictum; est enim huic voci ea ſignificatio, vt inopinatam vehementioremque vim impetumque indicet.*

COPIA 27, 7. nactus copiam principis. *i. e. aditum ad p.*

ſi qua patuiſſet copia (*principis loci*) 14, 11.

nulla copia quieſcendi permiſſa 14, 4.

copia noſtrorum erupit. *i. e. adiumento* 19, 11.

pro locorum copia 28, 4.

cui non certauerit alia aduecticiis ita adfluere *copiis* et internis 14, 8. *i. e. diuitiis, earumque cauſſis, ſ. naturae bonis.*

contractis vndique militaribus copiis 14, 2.

cum ambitioſis copiis incedens 24, 5.

qui equorum copias tuebatur 28, 3.

COPIOSVS 31, 7. cum ea copioſa multitudine colluctatos.

victu — et cultu perquam copioſae (*vrbes*) 23, 6.

ſubſident aliqui *copioſos* homines 28, 4. *i. e. diuites.*

cuius ex vberrimis ſermonibus ad ſcientiam *copioſus* Iulianus extitit 29, 1. *i. e. diſertus.*

COPVLARE 20, 11. Olympiada ei *copulauerat* coniugem. cf. 21, 15. *vid. Gothofredi Gloſſar. Nom. Cod. Theodoſ. in h. v.*

COQVERE 28, 6. quas criminum *coxerit* moles. *In hac voce est notio diuturnitatis, qua fiunt maturae fruges, et infinitae res aliae, vt etiam homines* cocti *dicantur, qui ſunt aeuo maturi. vid. Salmaſ. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 1027.*

COQVINA 14, 6. coquinae atratum miniſterium.

COR 16, 12. celeri corde futura praeuidens.

corde altiſſimo retinens 19, 3.

retinere imo corde 20, 5.

imoque aeſtuans corde 29, 5.

quum aeſtuant hominum corda 21, 1.

corde celſo ad vindictam compertorum erectus 28, 3.

auctoritatemque eius ſublimitatemque cordis extollebat in caelum 24, 3.

in rabido corde duriſſimus 26, 6.

CORIVM 23, 6. ſuperſidere corio damnati ob iniquitatem iudicis iudex alius cogebatur. *vid. Valeſ. ad h. l.*

CORNICVLANTIS lunae ſpecie 22, 14.

CORNV ſiniſtrum — — *latus* vero dextrum Serapio agebat 16, 12.

antepoſito dextro cornu equitum primo — — cornu autem equitum laeuum 31, 12.

circumductis vtrimque introrſus pandis et patulis cornibus 22, 8.

numquam erigens cornua militarium 21, 16.

CORNVCOPIA 25, 2. velata cum capite Cornucopia.

quod ei (*Iuliano*) — velut mundanam cornucopiam Fortuna geſtans propitia, cuncta glorioſa deferebat 22, 9.

CORNVTAE habitu (*luna*) 20, 3.

eadem loca formata in cornuti sideris modum, effingunt theatri faciem speciosam 27, 4.

CORONA 24, 6. naualibus donauit coronis et ciuicis et castrensibus. *vid. Plin. Hist. Nat. 16, 4. ad eumque locum Gesner. in Chrestom. Plin. n. 72.*

principali habitu circumdatus et corona 26, 2.

coronaque celsarum circumdatus potestatum 23, 5.

armatorum *triplici corona* circumdatis muris 24, 2. *i. e. Lipsio explicante, triplici militum serie.*

CORONARIVM indultum 25, 4. *vid. Intt. ad h. l. it. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*

CORPVS perhumile curuabat portas ingrediens celsas 16, 10.

corpore non indecoro 26, 9.

decente filo corporis 14, 11.

torqueri praeceptus — — fato quodam arcente, corpore *immaculato* lata fuga damnatus est 19, 12. *i. e. illaeso.*

sex millia corporum inuenta sunt in campo constrata 16, 12.

calcatasque ruinas hostilium corporum 24, 6.

post impressas foede corporibus liberis, quae superuixerant, notas 29, 2.

liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes 31, 8.

aurum — gratanter prouinciales *corporibus* dabunt 19, 11. *i. e. libentius, quam tirones. Sic enim et Graeci, notante Valesio,* σώματα *dicunt. Alibi* corpora tironum *opponuntur* pretiis tironum.

scrutatis veteribus libris, quorum lectio per corporum signa pandit animarum interna 15, 8.

immanissimi corporis leo 23, 6.

immania corpora bestiarum 24, 5.

confusum misceri non potest corpus 15, 4. *de stagni aquis a fluuio permeatis.*

in aërium soluitur corpus 25, 2.

siderea corpora 20, 3.

corpora qui credit caelitus posse labi 25, 2.

splendore infuso corpori crasso 25, 10. *de cometa.*

CORPVSCVLA *vid.* atomi.

CORRECTIONE titubantium beniuola et sollerti 19, 11.

correctionis moderamine leniori 25, 1.

CORRECTOR 31, 14. seuerus disciplinae corrector.

CORRIGERE 22, 10. iura quaedam correxit in melius.

haec dum in Galliis caelestis corrigit cura 18, 3.

quum corrigendis ciuilibus ita diligenter instaret 22, 7.

ad id quod exarserat, quoque modo corrigendum 21, 12.

quae in ipso correximus feruore pugnarum 17, 13.

quas *(res)* virtute felicitateque correxit 16, 1.

praesidiaque limitis explorans diligenter et corrigens 20, 10.

subsignanos milites debuisse lenius corrigi 29, 5.

CORRIPERE 18, 2. nec corripere vllo genere potuerunt. *i. e. intercipere.*

CORROGARE 18, 2. ad conuiuium corrogatos retinuit. *vid.* conuiuium. *cf. 20, 4. 29, 6.*

CORRVERE 26, 7. a culminibus summis ad mortes et exsilia corruebant.

CORRVGATIS hinc inde frontibus 30, 4.

vt pilorum vigor tempestiuus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur 31, 1.

CORRVMPERE 18, 2. ne pacatorum terrae corrumperentur. *i. e. vastarentur.*

instaurata esse firmius loca, quae antehac incuria corruperat vetustatis 20, 11.

CORRVPTELA 31, 8. rapinis et caedibus, sanguineque et incendiis et liberorum corporum corru-

absque

absque moris cruciabilibus 29, 5.

cruciabiles neces 28, 1.

— — poenae 22, 11.

— — dies 25, 7. *nempe ob inediam.*

cruciabilibus interiere suppliciis 23, 5.

CRVCIABILITER — interfectum 26, 6.

CRVCIARIVS 29, 2. *i. e. cruce dignus.*

CRVDELIS 17, 9. acumina crudelium pruinarum (*tolerantes*)

CRVDESCERE 19, 2. lacrimabilis belli turbo crudescit.

quasi furore barbarico crudescente 30, 10. *Apud Tacitum quidem Hist. 3, 10.* crudescere seditio *legitur.*

immani crudescente bellorum materia 25, 9.

CRVDITAS 31, 7. experiri postrema discrimina — cruditate festinabat.

CRVDVS 26, 4. officiorum magistro Delmatae crudo. *vid. Gronouium ad 31, 8. vbi pro* durus *restitutum voluit* crudus.

genuinam ferociam pectori crudo adfixam 28, 1.

hieme cruda 20, 5.

CRVENTVS 24, 6. iustoque sanguine miles etiamtum cruentus.

cruentae quaestiones 26, 10. *Eodem sensu* sententias cruentas *reperire licet in Cod. Theodos. l. 31. de bonis proscript. Lib. 9. t. 42.*

cruenta spirantium regum sanguinem fudit 16, 1. *i. e. interfecit eos.*

ciuili iustoque imperio ad voluntatem conuerso cruentam 14, 1.

proximorum cruentae blanditiae 14, 5.

CRVSTATVS 15, 10. humus crustata frigoribus.

portam crasso ferro crustatam 24, 2.

CRVSTIS pruinarum diffractis 17, 2.

ferarum dorsualibus *crustis*, quas delphinis similes etc. 22, 15. *Legendum est* cristis, *de consensu quidem interpretum, auctore Salmasio ad Solin. p. 447.*

CVBILE 30, 4. ad ipsa cubilia peruenire caussarum.

CVBITANTES pro muris Iliacis Thracas 19, 6.

CVIVSQVEMODI fortunae virile et muliebre secus 27, 10. cf. 30, 4. 31, 15.

CVLEX 18, 7. quorum (*culicum*) examinibus — referta sunt omnia. *vid. Intt. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 157.*

CVLMEN augustum 15, 5. 20, 8. 21, 5.

— imperiale 15, 5. 21, 16.

— principale 14, 1. *Etiam simpliciter* culmen *dicitur pro principali culmine 22, 1. si modo vera lectio; nam sunt, qui* cultum *legi malint.*

ad magnum militiae culmen euectum 16, 6.

CVLMVS 17, 13. disiectis culmis leuibus. *De tuguriis, vbi latitarant fugitiui.*

CVLTA *pro* agris. *vid.* colere.

CVLTER *vid.* manubriatus.

CVLTRICES Veneris 19, 1.

CVLTVRAS moratur agrorum 22, 15.

CVLTVS 26, 4. decoreque imperatorii cultus ornatum.

decora cultus imperatorii praestruxisse 16, 6

cultu ambitioso indumentorum 21, 16. cf. 14, 6.

cultuque purpureo a draconum et vexillorum insignibus abstracto ad culmen imperiale surrexit 15, 5. *De hoc more in tyrannide arripienda obseruato vid. Vales. ad h. l.*

militari cultu ac disciplina meruendi 23, 6.

cum caritatibus suis et supellectile humaniore cultu — transmissi sunt 24, 1. *Sic Liuius*

45, 28. *omni liberali cultu habuit. Apud eumdem contra 7, 4. exstinguere ingenium vita agresti et rustico cultu inter pecudes habendo.*
ex squalore nimio miseriarum — ad principale culmen insperato cultu prouectus est 14, 1.
castior vitae cultus 16, 5. *de Catonis frugalitate.*
cultu ita curabat enixo (*bestias*) 29, 3.
cuncta bona in animi cultu ponentem 24, 3.
paucae domus studiorum seriis cultibus celebratae 14, 6.
cultus christianus 21, 2.

CVM 24, 8. progresso imperatore cum lucis exordio.
alius cum dignitate licet mediocri 28, 4.
cum periculis vltimis euadebant 20, 11.
aliis cum exitio sauciis 18, 8. *i. e. exitialiter. vid. Glossar. Liuian. vbi plura reperies.*
cum animo disputans 20, 8.
cum speciosa fiducia contuebatur 15, 7.
limitem instruebat cum omni adparatu bellorum 20, 8.
misere legatos cum verbis compositis 17, 1.
satiari numquam potuit cum possessione maiore 16, 8.
foedera — cum munimento seruaturos intacto 17, 1. *i. e. foedera ita seruaturos, vt et a munimento se abstineant.*

CVMVLATIVS 20, 11. aggeribus *cumulatius* excitatis *i. e. amplius, plus. Sed hoc loco inprimis eleganter dictum.*

CVMVLVS 27, 2. illo — ad gaudii cumulum accedente.
adigente cumulo foris gestarum 28, 4.

CVNAE 16, 1. a nobilibus cunis.

CVNCTANTIBVS plantis (*pedum*) 15, 10.
neque cunctandi aderat tempus neque cessandi 19, 11.

CVNCTATIO 20, 9. perculsus ardenter cunctatione stringebatur adsidua.

CVNCTATOR et tutus (*dux*) 27, 10.

CVNCTVS 14, 7. an ei firmum portenderetur imperium — et *cunctum. i. e. totum, vniuersum.*
sine discretione cunctos humari mandauit 17, 1.
per *omnia* ciuitatis membra vna vox *cunctorum* erat gementium 25, 9. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*
coactis in vnum viribus cunctis 21, 13.

CVNEATIM egressa multitudo 27, 1. cf. 30, 1.

CVNEVS 15, 7. tumultuantium vndique *cuneorum* veluti serpentium vultus. *De seditione vrbana.*
cuneis incursare dispersis 17, 12.
in tertium cuneum — propere castra commouit 27, 2. *Huic cuneo opponitur ante* maior plebs — *et* — globus.
cunei equitum 16, 11.
iunctis densius cuneis ad Quadorum regna properabat exercitus 17, 12.
densantes semet in cuneos 16, 12.
cuneis confertis incedens 20, 11.
validissimi cunei 17, 2.

CVNICVLVS 14, 2. nec cuniculis quidquam geri posset.
quibus cuniculorum erant fodinae mandatae 24, 4.

CVPEDIAE ciborum ex regio more 25, 2.
exquisitae cupediae 30, 1.
cupediarum vilium mercatores 26, 7.

CVPERE 14, 11. quod flagrantibus votis eum videre cuperet.
vetita ex more humano validius cupiens 15, 3.

CVPIDITAS 31, 10. alta pugnandi cupiditate raptatus.

abiecta

abiecta viuendi cupiditate 19, 6.
cupiditatem semper indeflexam fusiusque vagantem semper insimulo 17, 5. cf. 14, 11.
CVRA constrictus 20, 4.
— agebatur impensiore 17, 10.
curarum aceruos formidans 26, 2.
— — abiectis ponderibus 14, 11. cf. 25, 10.
— — moles immensae 14, 11.
altioreque prospiciens cura 29, 5.
curis altioribus stringebatur 21, 12.
in curam celeritatis omne, quod poterant, conferentes 16, 2. *i. e. studium.*
haec dum in Galliis caelestis corrigit cura 18, 3. cf. 24, 1.
obseruante cura peruigili 14, 11. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 1036.*
de obscuris erat cura suspectior 24, 1.
quos in curam susceperat suam 17, 3.
CVRARE 29, 3. cultu ita curabat enixo *(bestias)*
corpore curato defuncti 26, 1.
omni remediorum solatio plene curatam 16, 7.
ciuitatem curare solita *(Praefecti vrbis)* potestate 26, 7. *i. e. regere.*
qui Britannias curauerat pro praefectis 23, 1.
curaturus pedestrem militiam 18, 5.
CVRATE pollincta 19, 1.
CVRATIVS 17, 1. domicilia cuncta curatius ritu Rom. constructa.
id enim curatius obseruarat 23, 2.
CVRIA *vid.* consortium.
CVRIALIS 22, 9. a Curialibus — adpetitus.
CVRIOSE 23, 6. situm Persidis descriptoribus gentium *curiose* digestum, e quibus aegre vera dixere paucissimi.
CVRIOSIVS 26, 3. per nouum quoddam insigne curiosius spectari adfectans.
CVRRERE 24, 2. nihil munitoribus erat pro salute currentibus metuendum aut dirum.
ni ruenti curreret similis potius quam fluenti 15, 4.
cunctis ex voto currentibus 17, 8.
currentium ex voto prosperitatum nunciis 20, 8.
hoc rerum prospero currente successu 17, 13.
currentes radios solis densiore nube obiecta digredi ad inferiora prohibitos 25, 10.
per omnia philosophiae membra prudenter disputando currebat 16, 5.
CVRRICVLVM 17, 13. semihorae *curriculo. De tempore eiusque partibus diuisis saepius dicitur in Codic. Theodos. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*
in amphitheatrali curriculo *vid.* circulus.
CVRSVRA 24, 2. auxiliares ad cursuram leuissimi.
CVRSVS 16, 12. anhelo cursu cohors sequuta.
cursu sub armis concito *ibid.*
— effuso euasit 19, 11.
irrequietis cursibus sectabantur 18, 6.
miles solis cursu flammeo diu laxatus 25, 1.
medium agens cursum aetatis 23, 6.
vectusque mutatione celeri cursus publici 21, 9. *cf.* 20, 8. *vid.* celer.
erransque aliquoties obnubilaret gloriarum multiplices cursus 22, 10.
impeditura *(ansa)* cursus eius ardentes 21, 11.

in requirendis reliquorum debitis non molestus 31, 3.

ob nuncupationem Augustam debitum protinus accepturi 26, 2. *i. e. donatiuum. cf. cap. 6.*

DECANTARE 17, 4. quem flens quodammodo — Virgilius carmine leni decantat.

DECEDERE 17, 11. fatali decesserat sorte. *vid.* damnare *it.* sors.

DECENS 28, 4. aliisque ita decens sonantibus originem etc.

DECERE 26, 5. diuiso palatio, vt potiori decuerat.

quos ita dilatasse decuerat rem 18, 5.

DECERNERE 16, 12. inter quos decernebant et reges.

decernentes sub imperatoris conspectu 20, 11. *(de singulis moenium defensoribus)*

vt princeps tranquillus temperanter adhibere modum decernens 14, 10.

DECERPERE 20, 11. colores a sole decerpit *(Iris)*

DECESSOR 18, 6. *i. q. antecessor.*

DECLARATIO 20, 5. quae *(nox)* declarationis Augustae praecesserat diem. *i. e. diem qua Augustus declaratus erat.*

DECOLOR 16, 12. dies humectus et decolor.

spumans cruore barbarico decolor alueus *ibid.*

DECORARE 14, 8. vrbibus decorata *(regio)* magnis et pulchris. *vid.* nitere.

DECORE corporis inter multas feminas excellentis 18, 3. *Arbitror* decor *esse casum primum huius nominis non* decus; *nam* decori corpore *homines dici solent. v. c. ap. Capitolin. in Vero cap. 10.*

DECRETVM 25, 7. ignobili decreto firmato.

decretis et acclamationibus densis 18, 6.

decreta textum continentia totius rei 28, 6.

planis absolutisque decretis aperiri templa — — statuit 22, 5. *Dicuntur hac aetate saepenumero decreta pro constitutionibus e. i. g. a.*

DECVRRERE 17, 1. sursum versum decurso *(fluuio)*

ictu rapido decurrentes *(fluuii)* 22, 8.

nominum diuersitate decursa, quae ei *(Nilo)* orbem peragranti nationes indidere complures 22, 15. *Si quidem vera lectio! Variant enim libri, quorum aliqui habent* decussa.

classis, — stadiis 30. decursis 24, 6. cf. 24, 3.

adflictabant — Persas — ictus varii ballistarum tamquam per transennam a cliuis structilibus decurrentes 20, 11.

extra calcem sermo decurrens 21, 1.

DECVRSV facili *(hostes)* praeterens 16, 2.

repentino decursu portis effusi, primosque adorti nostrorum 20, 11.

vt missilium ictus atque saxorum per decursus cadentium labiles, instar imbrium euanescant 26, 8.

DECVS 16, 6. decora cultus imperatorii praestruxisse.

decoreque imperatorii cultus ornatum 26, 4.

stupebat armorum viriumque varium decus 18, 2.

ciuitatum exsultat decore multarum 15, 11.

DEDERE 25, 7. quod pugnare decies expediret, ne horum quidquam dederetur. *(de regionibus)*

DEDICARE 23, 6. vna eademque prosapia multitudo creata deorum cultibus dedicatur.

DEDIGNATVS hominem superare certamine despicabilem 26, 8.

DEDVCERE 22, 14. profectum a ciuitate sua Constantium inter honoratos deducens.

DEER-

DEERRARE 30, 9. in hoc tantum deerrans. *Vox etiam Tacito vsurpata.*

DEESSE 14, 6. per totidem defueris tempus. *i. e. non adfueris.*

DEFECTIVVS 20, 3. coagmenta — defectiua.

DEFECTVS 16, 5. in tanto rerum defectu.

montium defectibus inclinati 23, 6.

dilutior erit defectus 20, 3.

DEFENSARE 26, 7. quod eum suis armis defensabunt. cf. 20, 11. 30, 4.

DEFENSIONE innocentia respirante 30, 4.

controuersa defensio caussae 15, 5.

DEFERRE 14, 6. quod Glabrioni delatum est primo. *scil. vt ei statua imbractearetur auro.*

iis quos diligebat fideicommissa detulit et legata 21, 15.

quum fors copiam detulisset 18, 4.

ad *deferendam* potioribus, qui spectabant negotium, inclinatis 18, 5. *Nisi praeferas, quod nolim,* differendam, *quod est in variis lectionibus.*

remedia — — secunda numinis voluntate delata 14, 10.

quod *nominatus* esset aut *delatus* aut *postulatus* 14, 5. *illud ad rumorem refertur, istud ad denunciationem, hoc ad receptionem inter reos. vid. Vales. ad h. l. cf. Clau. Ciceron. in v.* deferre.

DEFERVESCERE 28, 4. dum patinae deferuescunt.

DEFICERE 30, 1. ne natio nobis opportuna deficeret ad iura Persarum.

DEFIGERE 26, 9. reticens atque defixus. *Sic plane Liuius 1, 29. tacita maestitia defixit omnium animos.*

ad momentum haesit stupore defixus 25, 2. *vid.* confixus. *cf. quae notata sunt in Glossario Liuiano.*

DEFINIRE 16, 5. id Cato prudenter definiens. *i. e. breuiter indicans, decernens; nam dicterium eius breue sequitur. Porro pr. praecipere, distinguere, dicere deniqne simpliciter occurrit 29, 1. 25, 4. 27, 7.*

DEFINITIO 22, 10. nulla eius definitio litis a vero dissonans reperitur.

DEFLAGRARE 26, 10. quum superata luctibus ferocia deflagrasset.

tumore iam deflagrante 29, 6.

DEFLORARE 20, 11. pro receptatione spiritus fulgores eius purissimi e regione deflorat.

DEFLVERE 25, 3. quem *(principatum)* tamquam a cognatione caelitum defluentem.

quod nostrorum cadauera mox caesorum farifcunt et defluunt, adeo vt nullius mortui facies post quatriduum agnoscatur 19, 9. *vid. Gesner. ad Claudian. 18, 39. it. Glossar. Liuian. in h. v.*

DEFORMATVS 25, 7. populum suum post amissam maximam plebem vltimis terroribus deformatum.

DEFORMITER adulando 22, 14.

DEFRVSTARE 31, 2. in pannos diffluxerit *(tunica)* defrustata.

defrustandae Mesopotamiae opitulari 20, 2.

DEFVNDERE 24, 1. cataractis auulsis ad defundendas reprimendasque aquas rigare suetas opere saxeo structis.

DEGENERES et ignaui 23, 6. *Similiter Tacitus A. 1, 40. degeneres ad pericula dixit.*

DEHONESTAMENTVM 26, 6. ad hoc — *dehonestamentum honorum* omnium ludibriose sublatus. *i. e. vt de honorum digni*

dignitate detraberetur et quasi pulchritudine.

DEIERARE *pr. iurare* 24, 3.

DEIICERE 23, 5. maximum regnum deiecturum praedixerat Croesum. *Eleganter dictum; nam deiici proprie statuae dicuntur v. c. 14, 7. id quod initium seditionis et rerum nouarum semper fuit.*

numquam a proposito recte viuendi deiectus sum 20, 5.

in squalorem deiectos atque maestitiam 14, 5.

DEINCEPS 28, 4. si quis aliud deinceps ausus fuerit.

nec multo deinceps 22, 7.

DEINDE 24, 1. adfore sibi etiam deinde caelestem existimans curam.

DELATIO 16, 11. doctus exploratorum delatione.

funereas delationes adsciscens 26, 10.

DELATOR funestus 15, 3.

tartareus ille delator 15, 6.

DELENIMENTVM 18, 5. auditorum nactus vigiles sensus, et aurium delenimenta captantes. *De hoc oratorum artificio vid. Cic. Brut. 70. vnde sunt haec Ammiani forte ducta. cf. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 583. it. Glossar. Liuian. in h. v.*

DELERE 14, 8. Ptolemaeo rege — hausto veneno voluntaria morte deleto. cf. 15, 2.

DELIBERARE 17, 13. deliberatum est tamen id quoque lenius vindicari.

DELIBERATIO 22, 9. omnibus perpensa deliberatione dispositis. cf. 21, 5.

DELICTVM 14, 6. equorumque *praecipua* vel *delicta* scrutantes.

DELITESCERE 15, 11. postque oppida multa transcursa in oceano delitescens (*Garumna*)

DELVBRVM 17, 4. fixusque (*obeliscus*) intra ambitiosi *templi delubra. Alio loco 31, 3. templum et delubrum sibi opponuntur.*

delubra sunt aequitatis 30, 4. (*iudicia*)

DEMERE 22, 4. ad *demendum* imperatoris capillum. *Quid? si legatur* demetendum. *Saepius enim haec vocabula sunt confusa a librariis.*

periculo penitus dempto 28, 3.

DEMIGRARE 15, 2. ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctrinarum.

DEMISSE ambulans 30, 1. *i. e. vultu demisso.*

DEMITTERE 20, 5. ibo demissus et maestus.

tamquam *demissum* aliquem visura *de caelo* 22, 2. *Plane sic Liuius 10, 8.*

DEMONSTRARE 20, 8. apertius monens et demonstrans.

DEMOVERE 20, 11. munitiones a muro longe demouit.

corporibus a lasciuia demotis et luxu 21, 16.

DEMVSSARE 30, 1. iniuriis quas pertulerat omnibus demussatis.

DENIQVE tandem 17, 12.

tandem denique 26, 5.

DENS 14, 7. districta dentium acie stridens.

apri dente ferali deleto 22, 9. (*amato Veneris*)

DENSANTES semet in cuneos 16, 12.

DENSE 29, 3. replicatis quaestionibus dense.

DENSITATE praeuia fulgurum acrius vibratorum 26, 10. *i. e. frequentia.*

inter hominum cadentia densitatem 19, 2. (*tela*)

cuius per oras omnes oppidorum est densitas et vicorum 23, 6.

crudorum tergorum densitate vestitis 24, 2. (*scutis*)

DENSVS 31, 6. nunciis densis.

rumoribus densis — et confertis 18, 4.

decretis et acclamationibus densis 18, 6.

emporia densa 23, 6. *i. e. multa.*

acumina densis ictibus hebescebant 16, 12.

ne — prodant hinnitu densiore vectores 17, 12.

acieque densiore contracta 17, 13. *i. e. vt fieret densior.*

densior et ordinibus frequens miles 16, 12.

per siluarum densa 24, 4.

densa paludium 15, 11.

DENTATAS conficiens bestias 31, 10. *i. e. maiores et valentiores in venationibus per amphitheatrum adhibitas: vid. 19, 6. vbi dentatae in caueis bestiae commemorantur; nisi vero ibi legendum cum Valesio* tentatae, *i. e. retentae, inclusae.*

DENVNCIARE *sensu bono dictum* 17, 1. quae (*verba*) denunciarent concordem foederum firmitatem.

DENVNCIATIO 26, 2. sub exitii *denunciatione* statutum est prompta consensione cunctorum. *i. e. comminatione.*

DEONERATAS (*naues*) impleuit armatis 24, 6.

DEPLORATAS iam Gallias 15, 8. *i. e. ad tristiorem conditionem redactas. vid. Glossar. Liuian. in h. v. Similiter* deflere *dicitur* ap. *Suetonium Calig. 30 et 38.*

deploratis nouissime rebus 27, 9. *vid.* conclamare.

DEPONERE 20, 2. *deposita* militia digredi iussit ad otium. *i. e. relictis castris.*

velut aulaeo deposito scenae 16, 6. *vid.* aulaeum.

DEPORTATIONIS maestitia liberatus 29, 3. *sc. qui in exsilium agendus erat.*

DEPRAVARE 29, 1. institutum hominis — ad partem pessimam deprauantes.

DEPRESSOS aliquos iudiciorum eripiens flammis 30, 4. *i. e. oppressos, de qua voce vid. infra.*

DEPVLSORIVS 25, 2. numinibus per sacra depulsoria supplicans.

DEPVTARE 20, 7. ad cuius tutelam tres legiones sunt deputatae.

DERELINQVERE 31, 4. ne qui Rom. rem euersurus derelinqueretur.

DERIDICVLVM 17, 11. vertebat in deridiculum. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

DERIVARE 22, 15. praeter amnes plurimos ex alueo deriuatos auctore.

DERIVATIO 23, 6. aetherea potius deriuatione, quam saginis pelagi hos oriri fetus et vesci.

DERVPTVS 21, 10. prona humilitate (*latus*) deruptum.

DESCISCERE 14, 3. ad praesidia desciuere Rom.

DESCRIPTOR 23, 6. descriptoribus gentium (*situm Persidis*) curiose digestum.

DESERERE 21, 16. quum a rhetorica per ingenium desereretur obtunsum.

agiliter deseri oppidum 18, 7.

DESERTORES ad procinctum vocabat 27, 8.

desertorumque plebe promiscua 26, 7.

DESIDERIO nitebatur ardenti 15, 7.

DESIGNAVIT consulem 21, 12. *Hac aetate* destinare *vsitatius est. vid. Ven. Patruum ad Sueton. Iul. 1.*

cuius loci figuram designabo 15, 4.

DESINERE 14, 6. multitudo spadonum a senibus in pueros desinens.

DESPECTARE 18, 9. Mesopotamia plana despectat.

qui (*mons*) despectat oceanum 22, 15.

supercilia eius sinistra Athyras portus despectat 22, 8.

Iuſtitiae filiam ex abdita quadam aeternitate tradunt omnia deſpectare terrena 14, 11.

deſpectantes humana pronunciarunt animas immortales 15, 9.

DESPECTVS 26, 2. ad gratiam deſpectorum. *i. e. candidatorum, qui ſpe potiundorum bonorum exciderant.* vid. *deſpicere.*

DESPERATIONE pereant impendentium 20, 8.

ſalutis rata deſperatione 19, 2. *i. e. de ſalute.*

DESPICABILIS 26, 8. dedignatus hominem ſuperare certamine deſpicabilem.

DESPICATISSIMVS 28, 1. quosdam deſpicatiſſimae ſortis.

DESPICERE 19, 5. vt deſpici *(rupes abſciſſae)* ſine vertigine horrenda non poſſent. *Sic et Liuius 44, 6. vid. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 593.*

contumelioſe deſpectas gentes immaniſſimas concitarunt 26, 5.

quidam vilitate ipſa deſpectus 29, 3. *i. e. propter vilitatem.*

DESPONDERE 25, 7. animos ipſi quoque deſpondentes *(oratores de pace fundanda) i. e. deſperantes ſ. fracti animis.*

DESTINARE 29, 6. noctem proximam deſtinaſſet in fugam.

excogitatum eſt ſuper his — vt *deſtinarentur*, relaturi, quae audirent 14, 1. *i. e. eligerentur.*

DESTINATE certantibus, per pontem illic conſtitutum transire debere 18, 2.

DESTINATIONE nimia dextrae dextris miſcebantur 16, 12. cf. 19, 3.

pertinaci deſtinatione Afrorum obſeſſis 15, 10. *(Saguntinis)*

quae abundans diuitiis et deſtinatione feminea 29, 5.

DESTINATIVS 20, 4. eum ad e prodire deſtinatius adigentes.

aſinus deſtinatius rugiens 27, 3.

easque *(machinas)* malleoli et faces iactae deſtinatius exurebant 20, 7.

elemento deſtinatius repellente 23, 1.

DESTINATVS 21, 9. ille vt fax vel incenſus malleolus volucriter ad deſtinata feſtinans.

deſtinata tela cadebant et noxia 31, 13.

quae *(fides vaticinii)* Athenienſibus ad certandum contra Medos *oblique deſtinauerat* mare 23, 5.

ad mortem *deſtinatae plebi* congreſſus 28, 5. *(Saxonibus irruentibus crudeliter)*

deſtinatis barbarorum animis incredibili pertinacia reluctatis 17, 2.

omnium oculis in eum contuitu deſtinato — defixis 22, 2.

ſuperatus tamen precibus deſtinatis tandem 29, 2.

DESTRICTVS 30, 1. gladium deſtrictum intentans. *vid. Daker. ad Flor. 2, 2. cf. 31, 13.*

DESTRINGERE 30, 4. ficam ingenii deſtringentes.

DESVDARE 19, 4. quum decennali bello Graecia deſudaret.

vbi *(in equitatu)* deſudat nobilitas omnis et ſplendor 23, 6.

DETERERE 30, 4. fores diuitum deterendo.

viduarum poſtes et orborum limina deterentes *ibid. de cauſſidicis.*

DETERIOR 17, 5. in ſumma vero bellorum numquam ad deteriora prolapſam *(rem Rom.)*

DETERMINARE 22, 8. qui *(portuoſus ambitus)* arcus figuram determinat vltimam.

quam *(Politicen)* a veteribus ita determinatam 30, 4. *i. e. deſcriptam, explicatam.*

DETON-

in rationes diducti ancipites 21, 13.
diductus in cogitationes varias 26, 6.
in varia sese consilia diducens et versans 20, 11.
curis diducebatur ambiguis 26, 5.
sollicitudine diducebatur ancipiti 29, 5.

DIES 21, 15. lucente iam die.
albescente iam die 19, 7.
dies inclaruit 25, 1.
adusque perpetuum diem 25, 3.
diebus 16, 5. *pr. interdiu.*
noctibus — diebus 22, 15. cf. 26, 1. 29, 1.
die noctuque 16, 4.
transfretabantur in dies et noctes 31, 4.
induciis diei vnius et noctis 20, 7.
in vnius diei noctisque mensuram 26, 1.
dies et noctes intentae vigiliis cautiores stantes vtrobique faciebant 20, 11. cf. 17, 7.
vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem 14, 1. *vid.* lux.
dies humectus et decolor vel contiguum eripiebat adspectum 16, 2.
quum in medium torridus procederet dies 31, 12.
dies in *meridiem* vergit 16, 12. cf. 31, 10. *Sic fere Lamprid. in Antonin. Diad. c. 6.* diem natalis sui *dixit; si quidem genuina haec verba sunt.*
pleraque diei parte emensa cuius reliquo tempore etc. 19, 6.
flexo in vesperam die 31, 15.
ad occasum inclinato iam die 15, 5.
obscuro iam die 14, 11.
innoxio die cum hostili clade emenso 19, 6.
beatissimus dies 20, 5.
dies vehens quodammodo Gallis perpetuam libertatem 20, 5. *i. e. id, quod ea die gestum est.*
dierum breui spatio 26, 7.
vnde *post dies* productus 26, 10. *i. e. post aliquod tempus. vid. Glossar. Liuian. in h. v.*
in die quodam 22, 16.
adlapso Kal. Ianuariarum die 22, 7.
diei, quem Iduum Augustarum numerus ostendit annalis 31, 12.
quae *(adminicula)* exinde speraret in dies 21, 12.

DIFFERENS 16, 12. immensum quantum ab eo differens, qui etc. *i. e. sui dissimilis.*

DIFFERENTIA 21, 16. bonorum vitiorumque differentia vere seruata.
sine honesti prauique differentia 30, 8. cf. 31, 14.
sine innocentium sontiumque differentia 15, 3.
imitatus *salua differentia* — Sullam 16, 12.

DIFFICILE *Aduerb.* 18, 4. quorum paucitas difficile toleratur.

DIFFICILIS 15, 7. difficilisque ad pauorem, recte tetendit. *i. e. parum timidus.*
quae *(inedia)* per multas difficilesque caussas adfore iam sperabatur 14, 7. *vid. voc. sequ. vlt.*
amnem longe omnium difficillimum 31, 4.
tamquam nodum Gordium difficillimum 14, 11.

DIFFICVLTAS 15, 5. in difficultate positus maxima.
superatis difficultatibus arduis 14, 2.
emensis difficultatibus 14, 10.
oceani difficultatibus permeatis 28, 5.
difficultate magnitudinis territus 17, 4.
difficultatem aduentantis inopiae vrbs verebatur aeterna 19, 10. *Ipsa* difficultas *interdum inopiam denotat. Hoc loco interpre-*

terpreter periculum ex aduentante inopia.

DIFFIDENTER incedebat et trepide 26, 7.

DIFFLARE 25, 9. *difflantibus* procellis rempublicam. *i. e. agitantibus.*

DIFFLATVS 15, 11. ventorum difflatu iactari saepius (*naues*) adsuetas.

DIFFLVERE 23, 6. vitiis diffluunt (*conchae*) abortiuis.

in pannos diffluxerit (*tunica*) defrustata 31, 2.

tamquam irrita diffluebant et vana 15, 2.

ne parata diffluerent 15, 8. *de adparatu bellico.*

foedo diffluxere terrore 29, 5. *i. e. dilapsi sunt.*

qui (*barbari conglobati*) si diffluxissent 16, 12.

DIFFRINGERE 20, 7. superstantes quoque repentina ruina deiecti diffractique vel obruti.

diffractis vinculis 24, 6. cf. 25, 1. 28, 6.

— — portarum obicibus 24, 5.

— — posticis 28, 1.

— — caueis 31, 8.

DIFFVNDERE 23, 6. libamenta diffunderet praecursoria.

arduos vestrae gloriae gradus, quos fama diffundit 14, 10.

iussum est — rumores verbis diffundere concinentibus 25, 8. *Sic enim cum Valesio haud dubie legendum.*

per artus tremore diffuso 26, 6.

diffusa (*principum*) potestas 14, 7.

Syria per speciosam interpatet diffusa planiciem 14, 8.

regiones in amplitudines diffusae longas et latas 23, 6.

sagittarum nube diffusa 26, 8.

armorumque speciem diffundendi 24, 1. *i. e. armatorum ordines dilatandi. cf. 14, 2.*

DIFFVNDITARE 21, 1. sol mens mundi nostras mentes ex sese velut scintillas diffunditans.

pretium per potiores diffunditant domos 18, 5.

rumores diffunditant varii 25, 8. cf. 16, 12.

DIGERERE 24, 2. pontibus caute digestis.

quos (*syringas*) penitus operosis digestos fodinis per loca diuersa struxerunt 22, 15.

negotio plene digesto 17, 8.

reque digesta per secreta colloquia 21, 11.

digesto plene consilio 14, 6. cf. 15, 4. 24, 7. 26, 7.

pauca digessimus per excessum 22, 9. *i. e. narrauimus, exposuimus. cf. 17, 1. 23, 6. 28, 4. Proprie est enumerare per partes; nam digestio est μερισμός.*

argumentum — digestum tumore tragico Phrynichus in theatrum induxerat 28, 1.

absque Mesopotamia iam digesta 14, 7. *i. e. descripta.*

DIGITVS *vid.* metari.

DIGNITAS 23, 6. licet dignitate dispari. *de margaritarum pretio.*

ereptaque vultus et capitis dignitate 14, 11.

ingredientem honorifice susceptura omnis aetas et dignitas 15, 8.

nec professionem nec dignitatem ostendens 14, 7.

Surena post regem promeritae dignitatis 24, 1. *Idem libro 30. dicitur* potestatis secundae post regem.

dignitatum apices maximi 30, 8.

multiplici vertice dignitatum et gentium diuersarum comitatu sublimis 19, 1.

incrementa dignitatum 22. 6. *de titulis et cognomentis augustis, diuinis etc.*

in *ordinarias* dignitates asperum 14, 10. *i. e. ciuiles. Opponuntur enim illis ab Ammiano*

saepius militares. *vid. Valeſ. ad h. l.*

DIGNOSCERE 26, 1. quod aliquoties rei Rom. dignorat infauſtum.

DIGNVS 14, 11. vt eo, *digna* omnium ordinum deteſtatione, exoſo. *i. e. merita.*

vt dignum eſt credere 21, 3. *pr. vt par eſt. Sic et Liuius 8, 26.*

DIGREDI 17, 4. digreſſoque vita principe. cf. 30, 1.

mundo citius digreſſurum 21, 14.

ſacramento digreſſus 26, 5.

digreſſo periculis 16, 12. *abſolute pro* digreſſo eo, *ſcil. Barbatione*, periculis: *quam dicendi formam explicat Valeſius ad h. l. vt non neceſſe ſit cum aliis legere* digreſſus.

a veritate digreſſurus 14, 6.

DIGRESSVS 25, 3. merui clarum *e mundo* digreſſum. *Non* e medio *vt volunt nonnulli; nam illa quidem forma ſollemnis eſt Ammiano. vid. 21, 14. 31, 2.*

DILANIARE 14, 7. inter *dilaniantium* manus ſpiritum efflaturus. *Niſi vero cum Lindenbrogio legendum* dilancinantium: *qua voce vſus eſt vtique Ammianus 22, 15.* vitalibus dilancinatis.

DILATARE 31, 2. quas *(gentes)* dilatari aduſque Gangen accepi. *i. e. pertinere, dominari.*

quos (*Perſas*) ita dilataſſe decuerat rem 18, 5. *i. e. regnum ſuum amplificare.*

laxatis cuneis iumenta dilatauit et homines 24, 1.

quaeſtione per multiplices dilatata fortunas 14, 9. *i. e. continuata.*

dum haec per inteſtinas dilatantur aerumnas 29, 1. *i. e. ducuntur, proferuntur.*

DILATIO 22, 6. per dilationem inferre quae flagitantur. dilationum ambage multiplici tractum *(gaudium diu ſperatum)* 22, 8.

DILIGENS doctrinarum adfectator 21, 16.

vel *diligentibus* nimium blandus 16, 7. *Niſi cum Valeſio legendum* clientibus.

DILIGENTIA laborabat enixa 15, 1.

omnes *(ciuitates)* ab auſpicio *diligentia* fundatae Graecorum 22, 8. *i. e. prouidentia.*

diligentiam vbique diuidens 23, 1.

DILIGENTIVS 23, 6. arua cultorum induſtria diligentius rigans (*Euphrates*)

DILIGERE 25, 4. dilectus artiſſime dum timetur.

DILVERE crimen 30, 8. *i. e. refellere.*

quum obiecta dilueret 15, 2.

pudendumque diluere dedecus fiducia ſtandi conatur 27, 1. *i. e. minuere.*

DILVTIOR erit defectus 20, 3. *i. e. clarior, apertior. Eleganter; nam colores candidi et fulgentes dilutiores dicuntur.*

DILVTIVS eſſe poturos 15, 12. *i. e. potum liquidiorem viliaremque facturos, parſimoniae quidem rerumque tenuitatis cauſſa.*

DIMENSIO 23, 6. omnisque ſinus dimenſione littorea — velut ſpatio detornato finitur. *de ambitu ſinus Perſici.*

DIMETIRI 22, 8. XXIII. dimenſa millibus ſtadiorum.

DIMICARE 20, 6. dimicabatur arctiſſime.

DIMIDIARE 16, 5. dimidiata nocte.

DIMITTERE 14, 7. quas *(relationes)* ſubinde dimittebat ad principem.

DIMOTVS 15, 8. ſe in partem contrudere dimotam.

DINVMERARE 20, 11. quas *(opiniones) dinumerare* nunc eſt ſuperuacuum. *i. e. commemorare.*

probra

probra ciuitatis infensa mente dinumerans 22, 14.

DIOECESIS 17, 7. adfectatam recens *dioecesin* curans. *i. e. prouinciam.*

DIRAE *vid.* dirus *vlt.*

DIRECTVS 27, 11. implacabilis et *directus. i. e. obstinatus, immobilis, destinatus, seuerus. vid. Clau. Cicer. in h. v. In Codice quidem Theodos.* directum ius, *explicante Gothofredo, est, quod nullo iure labefactari potest. vid. Glossar. Nomic. in v.* directus. *Sed Gronouio magis placet* diruptus.

DIREPTIO 22, 8. ad direptionem aurei properans velleris.

DIRIBITOR 18, 5. *diribitores* venumdatae subito potestatis pretium per potiores diffunditant domos. *Intelligendi sunt, de sententia Valesii, non, qui proprie dicuntur, sed diuisores, quorum opera emebantur suffragia, pecunia inter tribules diuisa.*

DIRIMERE 27, 5. dirimente magnitudine fluentorum.

dirimentibus forte auspiciis 14, 10.

DIRIPERE 14, 8. aureo vellere *direpto.* vid. *direptio. Dicitur et vexillum 27, 1. it. figmentum direptum 23, 6.*

ne ob recepta quidem (*regna*) quae direpta sunt 25, 9.

DIRITAS 22, 8. immani diritate terribiles. *i. e. saeuitia.*

vltra omnem diritatem tetri spectaculi formidanda 19, 2.

hac volubilium casuum diritate exitu luctuoso finita 26, 1.

inter quas (*leges*) diritate exsuperant latae contra ingratos 23, 6.

vt sine diritate ominis loquamur 28, 4.

ad doctrinarum diritatem 26, 10. *i. e. diuinationum prauas artes.*

DIRVPTVS 29, 5. montes diruptis rupibus inaccessos.

dirupta 19, 5. *paullo ante:* rupes abscissae.

DIRVS 14, 5. in complicandis negotiis artifex dirus.

ne dirae volucres consumerent corpora peremptorum 17, 1. *i. e. foedae, obscenae. cf. 31, 7.*

dira facinora 14, 1.

acciderat aliud — dirum 24, 1. *vid.* diritas.

vltimaeque legatorum — dirae 28, 6. *vid.* vltimus *it.* vltrix.

DISCEDO 14, 2. per prona discedunt. *i. e. recedunt.*

ad tranquilliora vitae discessit (*Roma senescens*) 14, 6.

dilatato vulneris hiatu *discessit* 29, 5. *omisso:* ex hac vita. *Sed simpliciter etiam dicitur pro* decedere.

DISCERE 16, 4. monentibus perfugis didicerant *pr. audierant, cognouerant. Sic saepius noster.*

speculatione didicit fida 27, 2.

falsa, et placentia sibi, discentes 14, 1. *i. e. fingentes docentesque Caesarem, quae sibimetipsis placerent. Sic fere explicat Gronouius: et contextus hanc interpretationem requirit: cui veritas conciliari sic potest, vt dicatur Ammianus* discere, *vt Graeci* μανθάνειν, *pro* docere *posuisse.*

DISCERNERE 29, 5. manibus repens et pedibus longius sese discreuit. *vid.* secernere.

discreto consortio 17, 12.

quae (*oracula dubia*) nonnisi casus discreuere postremi 23, 5.

DISCEPTARE 15, 7. in disceptando iustissimus (*iudex*) *i. e. disceptator iustissimus. Sic Liuius 1, 50.*

DISCEPTATIO 15, 5. per quaestiones familiarium sub *disceptatione ignobili* crudeliter agitatus.

DISCERPERE 14, 7. laniatu miserando discerpsit.

populari turbela discerpti 14, 10.

DISCIDIVM panditur terrarum angustum 27, 4. *Similiter diuortium aquarum dicitur.*
discidio quodam fabrili maris etc. 31, 4. *de Hellespento.*

DISCINDERE 28, 4. discissarum pecudum exta.
discissi foederis rei 29, 1.
— studiis turbulentis 25, 5.
dissidentes christianorum antistites cum plebe discissa in palatium intromissos 22, 5.

DISCIPLINA 21, 1. cuius *disciplinae* Tages nomine quidam monstrator est. *i. e. haruspicinae inuentor.*
studiis disciplinarum sollertium est politus 27, 6.

DISCORDARE 26, 1. nulla discordante sententia.
discordantis populi seditiones terruere cruentae 27, 3.
cum quo discordabat asperrime 22, 9.

DISCORDIA 15, 4. tamquam elementum perenni discordia separatum.

DISCORS 16, 11. Seuerus nec discors nec arrogans.

DISCRETIM 28, 1. adparitores discretim trudi iubebat. *i. e. per speciem irae a se remouebat, vt eo facilius alios fallerent.*
dum *discretim* grassatores adoriri festinant (*legiones*) 29, 6. *i. e. discordes, non de communi consilio; praecedit enim* quae si conspirassent.

DISCRETIO 19, 9. numerata sunt hac *discretione* facilius. *i. e. hoc signo, quo discerni poterant.*
sine discretione cunctos humari mandauit 17, 1. cf. 23, 6. 26, 6. 30, 5.

DISCRETVS 14, 9. forensibus iurgiis longe discretos.
discretos longius 17, 12. *i. e. locorum interuallo distractos.*
insulam procul a continenti discretam 14, 8.

DISCRIMEN 17, 4. sub meatus sui discrimine.
nullo infimi summique discrimine 19, 9.
nulli fere sine discrimine penetrabile 15, 10. cf. 31, 6.
abrupta discrimina 16, 2.
inter ipsos discriminum vertices 16, 12. cf. 25, 4.
discrimine proeliorum emenso 17, 13.
sine discrimine letali 14, 2.

DISCRIMINARE 18, 8. discriminato capite, quod in aequas partes ictus gladii sciderat validissimus.
discriminatis ordinibus barbaros ante colluctationem terruit 28, 5.

DISCVRRERE 23, 6. fluuii multi per haec loca discurrunt.
lintribus et cymbis per varia discurrentes 24, 4.
exercitui per varia discursuro 16, 3.
tramite aliquo discurso post Caesaris terga 16, 2.
discursis itineribus magnis 29, 5. cf. 25, 10.
a negotiis *discursis* vrbanis ad ea — regrediar 28, 4. *Nisi legendum cum aliis* digressus. *Enimuero discurri res dicuntur.*
super quo nunc pauca discurram 17, 4. *i. e. differam; quemadmodum Liuius dixit 4, 6. vid. Drakenborch. ad 5, 4, 1. expressit autem et Ammianus Graecorum* διαλέγεσθαι. *cf. 26, 1. 30, 4.*

DISCVRSARE 14, 4. vltro citroque discursantes.
duce Gallias discursante 15, 5.

DISCVRSATOR 29, 5. hostem caperet discursatorem et repentinum. cf. 14, 2.
discursatoribus expeditis 21, 7.

DISCVRSIO 15, 4. non iusto proelio, sed discursionibus praedatoriis.

DISCVRSVS 14, 7. eosque — acri raptauere discursu.
hostiles torpuere discursus 27, 10. cf. 25, 8.

DISCVTERE 19, 6. discusso somno.
fallaciarum nube discussa 15, 5.
hostiles turmae graui sunt repulsa discussae 25, 1.
DISIECTARE conspiratas gentes 16, 3.
in verticibus celsis aptatae ballistae propugnatores agitantes humilius disiectabant 19, 7.
DISIICERE 24, 4. disiecta compage membrorum.
dum *hostium disiecta* frangeret timor 29, 4. *i. e. disiectos hostes.*
DISIVNCTISSIME 20, 3. procedens deinde disiunctissime.
DISIVNGERE 14, 9. quae (*villa*) ab Antiochia 24. disiungitur lapide.
DISPALATO foedo terrore 16, 11. *i. e. excusso. cf.* 24, 7.
euanuere metu mortis subitae dispalati 20, 4.
incomposito agmine milites huc et illuc dispalantes 15, 4.
DISPAR 21, 12. ambo digressi diei residuum animis egere disparibus.
disparesque in secundis 16, 12. *Opponuntur* humiles.
DISPARARE 24, 1. vt decimo paene lapide postremi dispararent a signiferis primis. cf. 18, 7.
mansione quadragesima disparatus 16, 12.
longius disparati 17, 13.
ab Euphrate breui spatio disparatus 14, 3. cf. 15, 11. 20, 3.
regiones ab orbe Eoo monte Amano disparantur 14, 8.
DISPARATIONE breui 21, 12. cf. 14, 3.
DISPARILIS 22, 8. sermonum institutorumque varietate dispariles.
DISPELLERE 14, 7. vt inediae dispelleret metum.
DISPENDIVM 29, 2. *pecuniariis* adflicti *dispendiis. Eadem forma est in Cod. Theodos. l. 190. de Decurionib. lib. 12. t. 1.*
in sanguinem saeuiens et dispendia locupletum 31, 14.
quos (*lares*) luctuosis aliorum dispendiis construxerunt 28, 2. *Dicuntur et* lacrymosa 27, 7. *item* aerumnosa 17, 3. *denique* grauia 26, 5. *Contra* leuia 17, 12. *item* leuissima 17, 1.
dispendiis saepe communibus pasti 30, 1.
Sarmatas absque nostrorum dispendio strauimus 17, 13.
cum dispendio sanguinis sui decernens 16, 12.
ad salutis suae dispendium 14, 5.
inter haec fortunae dispendia tristioris 29, 6.
dispendio — fuit rei Rom. (*munimentum*) 20, 6.
DISPENSARE 17, 3. tributi ratiocinia *dispensauit i. e. procurauit.*
DISPERDERE 15, 3. tetra venena ferens varieque *disperdens. i. e. consumens, quod parum conuenit huic loco. Arbitrer itaque legendum esse* dispergens, *quod inprimis accommodatum est τῷ* ferens. *Dispergere enim de missilibus proprie dicitur, quocumque sensu missilia intelligantur.*
DISPERSVS 14, 2. dispersique (*non agmine iusto redeuntes*) auia montium petiere.
dispersi laxatis ordinibus 15, 4.
DISPICERE 26, 3. caussas *dispiciens* rerum maximarum *i. e. cogitando reperiens, animaduertens.*
dispicere litis exitialis semina 14, 9.
dispicientibus Consistorianis vniuersis 15, 5. *i. e. considerantibus, iudicantibus.* vid. *spectare.*
quae dispiceres secundis auibus contigisse 15, 2.
si praedam dispexerint celsius 14, 4. (*milui*)
linguam non infrenem, sed dispicientem quae loqueretur 29, 1.

DISPLODERE 23, 4. vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant *(lapides)*

DISPONERE 16, 12. dispositum erat vt etc. *i. e. prouisum procuratumque erat. Ita disponi annona dicitur 14, 7. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in v.* dispositio.

praelicenter disponens, quid impendi deberet 16, 5.

concionari disposui 23, 5. cf. 16, 10. 17, 2. 18, 8.

procinctus Parthici disponendi 23, 1.

exploratores praeire disposuit 24, 1.

quos loca seruare dispositos 25, 6. cf. 29, 3.

Maximino Romae agere disposito 28, 1.

DISPOSITIO tempestiua 16, 12.

ne turbandae dispositioni consultae tempus saltem breue concederetur 20, 5.

secundum *dispositionem* Homericam 24, 6. *De acie instructa. Eamdem rationem sequutus est etiam Hannibal in vltima aciei instructione. vid. Liu. 30, 35.*

DISPVTARE 20, 8. cum animo disputans. *i. e. animo voluens, perpendens.*

DISSEMINARE 20, 2. disseminantes mordaces susurros.

dissseminatus rumor 29, 6. cf. 31, 4. *vid.* dissimulare.

DISSIDERE 14, 6. plerumque dissidentes (*Virtus et Fortuna*)

dissidens a mandatis 15, 5. *i. e. neglectis mandatis.*

dissidentes christianorum antistites cum plebe discissa 22, 5. *i. e. maxime infesta; vid. I. F. Gronou. ad Liu. 25, 18.*

DISSILIRE 23, 4. compagem, ne dissiliat, continentes.

DISSIMVLANTER honoratorum circulis adsistendo 14, 1. cf. 28, 6.

DISSIMVLARE 14, 7. latius *dissimulata* licentia. *Videtur legendum esse cum Valesio* dissseminata; *certe hunc sensum contextus requirit.*

quod ne *dissimulatum* rediuiuas bellorum materias excitaret 21, 3. *i. e. neglectum, omissum. vid. in v. sequ.*

DISSIMVLATIO 28, 4. aliaque his maiora *dissimulatione iugi* neglecta ita effrenatius exarserunt. *i. e. per speciem ignorantiae.*

DISSOCIARE 19, 4. poenas dissociati regalis matrimonii.

a quibus per varia regna diducti itineribus modicis Tauri dissociantur 22, 8. *cf. c. 16. init.*

DISSOLVTVS 23, 6. adeo dissoluti sunt et artuum laxitate vagoque incessu se iactitantes etc.

DISSONARE a veritate 22, 15.

praeceptis historiae dissonantia 26, 1.

DISTANTIA 29, 2. nactus copiam nominandi, sine fortunarum distantia, quos voluisset. *i. e. sine respectu diuersitatis fortunarum.*

sine distantia aetatis vel sexus 31, 6. *vid.* differentia.

DISTARE 14, 2. quum haud longe muri *distarent. i. e. abessent.*

DISTENTVS *vid.* sagina.

DISTERMINARE 15, 11. ab Aquitanis Garumna disterminat flumen. cf. 22, 8.

quae (*vertebra*) caput a ceruice disterminat 25, 1.

fretum, quod immensa disterminat maria 31, 8.

quod (*fretum*) Pontum disterminat et Aegaeum 31, 16. cf. 27, 12.

DISTINCTIO 25, 4. pro rerum et hominum distinctione.

sine iustitiae distinctione et recti 16, 8.

cum

cum magna iustorum iniustorumque distinctione 31, 14. *vid. Vales. ad 28, 4.*

DISTINCTOR 28, 4. iustorumque distinctor et arbiter plenus.

indeclinabilis iustorum iniustorumque distinctor 18, 1. cf. 22, 3.

DISTINERE 14, 2. magister equitum longius distinebatur. *i. e. procul aberat.*

vbi distinebatur ex negotiis seriis imperator 18, 5. *vid.* distrahere *it.* distringere.

Cilicia spatiis porrigitur late distentis 14, 8.

spatia longe lateque distenta 14, 4. cf. 31, 16.

terrasque lato situ distentas 23, 6.

suspiciones in haec cuncta distentae 21, 16.

carceres publici iam distenti 29, 1.

distentioribus saginis addicti 28, 4.

DISTINGVERE 31, 7. quorumdam capita per medium frontis et verticis *mucrone distincta,* in vtrumque humerum magno cum horrore pendebat. *vid.* discriminare.

qui locus Bithyniam distinguit et Galatas 25, 10.

vnde duae ducentes Persidem viae regiae distinguuntur 23, 3.

auersis vestigiis distinguit tramites multos 22, 15.

quorum (*Areopagitarum*) aequitas Deorum quoque iurgia dicitur distinxisse 29, 2. *i. e. diremisse, διαστέλλειν.*

DISTRAHERE 22, 10. distrahebatur multiformibus curis. *Similiter* consiliis distrahi *Tacitus dixit A. 6, 4.*

distractusque in sollicitudines varias 20, 1.

DISTRINGERE 19, 8. multitudo nostrorum manu conserta distringeretur. cf. 24, 7.

districtum mucronem in proprium latus impegit 14, 5. *Haud dubie legendum* destrictum. *Saepius enim confusae sunt hae duae voces. cf. 24, 4.*

districta dentium acie stridens 14, 7.

muniisque distringeretur mollibus 31, 2. (*de sexu imbelli*)

nullius religionis vel superstitionis reuerentia aliquando districti *ibid.*

ancipiti cogitatione districtis 18, 4. *i. e. vt, quorsum se verterent, nescirent.*

DITARE 26, 6. quum ditaretur *luctibus* alienis. *item* casibus 26, 10.

DITIONI Rom. coniunxit 14, 8. *it.* iungere 27, 12.

eos ad suam ditionem ex integro vocare vi nimia properans (*Persarum rex*) 26, 4.

sub ditionem venire hostilem 18, 6. (*de captiuis*)

ab imperii ditione desciuit (*Maurus*) 29, 5. *vid. Duker. et Drakenborch. ad Liuii 26, 21.*

DITISSIMVS 23, 6. celebritate et magnitudine et multiformi feracitate ditissima (*Assyria*)

aestuans inundatione ditissima 22, 15. *vid.* locuples.

exundatione ditissima ruit potius quam fluit 22, 5. (*Nilus*)

DIVARICARE 14, 7. diuaricatum sine spiramento vllo — traxere.

raptumque diuersis mulcandi generibus proterens et conculcans diuaricatis pedibus 22, 11.

DIVERSARI 22, 16. vbi Protea cum phocarum gregibus *diuersatum* Homerus fabulatur. *pr. deuersatum. vid. Clau. Ciceron. in h. v.*

DIVERSITAS 28, 1. quorum nec diuersitas comprehendi nec numerus potest. cf. 14, 6.

DIVERSORIA regum ambitiosa et decora 23, 6. *Legendum* deuer-

deuerſoria. *vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p.* 414.

diuerſorium opacum et amoenum 24, 6. *De ſeceſſu regum Perſicorum venationibus opportuno. vid. Valeſ. ad h. l. it. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. in h. v.*

diuerſorium tenebrarum 28, 1. *De carceribus.*

DIVERSVS 14, 4. graciliumque camelorum (*adiumento*) per diuerſa reptantes.

diuerſa in neceſſitatis abrupto verſantes 25, 8.

DIVES bonis omnibus terra 14, 8.

— fons 18, 9.

— domus 20, 11.

— patrimonium 16, 8.

DIVIDERE 23, 1. diligentiam vbique diuidens.

DIVINVS 22, 16. ſi intelligendi *diuini* aditionem multiplicem — mente vegeta quisquam voluerit replicare. *i. e. Dei ipſius. Sic τὸ ϑεῖον dicitur Graecis pro Deo. vid. Valeſ. ad* 21, 2. *vbi eſt*: loquuntur diuina: *i. e. explicante illo*: *dii ore illorum loquuntur. Eodem modo arbitror intelligendum eſſe alium locum* 23, 6. diuinorum incorruptiſſimum cultum. *Similiter apud Liuium* 1, 36. diuinus *dicitur pro vate.*

DIVISIO 22, 7. agendo diuerſa, quae *diuiſiones* multiplices ingerebant. *i. e. mutationes, conuerſiones.*

DIVITIAE 27, 11. in ſummis diuitiarum et dignitatum culminibus.

DIVOLVERE 26, 4. multa ſecum ipſe diuoluens.

DIVORTIVM itineris 28, 5.

lataque aperiens terrarum diuortia 22, 8.

altaque diuortia riparum adradens (*Rhenus*) 15, 4.

DIV quaeritando 19, 8.

haecque non *diu* ſunt perpetrata 14, 2. *pr. ſaepius.*

DIVTVRNITAS 23, 6. ad diuturnitatem ſeruantes (*oleum*) debita multa diuturnitate congeſta 25, 4.

DIVTVRNVS 22, 15. diuturnas ſurgendi difficultates. (*de pyramidibus*)

auiis et diuturnis latebris amandandus 29, 5. vlt.

e ſacerdotum conſortio quidam ceteris *diuturnior* 23, 1. *i. e. ſenior. Sic et* 16, 2. dux diuturnus *dicitur pro eo, qui vſu et experientia praeſtat: quae ſane ratio dicendi plane huius eſt aetatis. cf.* 30, 2.

DIVVS 28, 1. diuorum arbitria. *i. e. conſtitutiones imperatorum, qui a Conſtantini M. temporibus, licet chriſtiani, tamen diui a ſucceſſoribus ſuis, etiam in legibus, adpellati ſunt. vid. Briſſon. de Formul.* 3, 33.

DOCERE 25, 10. cuius (*vrbis*) originem docuimus.

docturi, quae ſuſtinerent incommoda 19, 11.

quaedam referente Thalaſſio doctus 14, 7.

ferarum occulta veſtigia doctus obſeruare venator 29, 2.

vt ſapientes *docent* 30, 8. *alibi:* definiunt, *quod vide.*

neceſſitate docente poſtrema 19, 8.

DOCILIS 16, 12. vſu nimio dociles (*milites Rom.*)

iuxta imperitus et docilis 22, 12.

DOCILITAS 24, 1. ductor vſu et docilitate firmatus.

exquiſita docilitate librans, quibus modis ſuum cuique tribueret 22, 10.

DOCTOR artium ludicrarum 14, 6.

DOCTRINA 21, 16. doctrinarum diligens adfectator.

ſplendore liberalium doctrinarum minus inſtitutus 14, 6.

Symmachus inter praecipua nominandus *exempla doctrinarum* atque modeſtiae 27, 3.

gramma-

ducendos ad mortem 28, 4. *vid. Valeſ. ad h. l.*
ſaepe huc *(hippopotami)* ducti 22, 15. *i. e. deportati.*
faſque eodem loco ducens et nefas 21, 16.
DVCTARE 19, 8. habenam qua ductabatur.
cateruas ductauerat praedatorum 18, 6.
cum claſſe quam ductabat 29, 5. cf. 23, 3.
fiducia veſtri ductante 14, 10.
numine laeuo ductante 14, 11.
aeneatorum clangore ductante 19, 2.
DVCTOR ampliſſimus 29, 5.
— exercituum ille magnificus 28, 6. *i. q. alibi dicitur rector militum.*
— vſu et docilitate firmatus 24, 1.
— fidentiſſimus 26, 8.
— commodiſſimus 18, 6.
infauſtis ductoribus praeuiis 24, 7.
DVCTV laetioris fortunae profectus 17, 12.
feliciſſimis ductibus cognitum 26, 9.
DVLCEDINI rapinarum addictus 27, 12. *cf. Liu. 6, 41.*
cum omni penatum dulcedine 18, 5.
DVM 17, 20. non ante abſoluit, dum omnes rediere captiui.
DVPLEX 14, 11. quam *(Adraſtiam)* vocabulo duplici etiam Nemeſin adpellamus.
tutela Illyrico competens *gemina* eſt ratione firmata: cuius negotii *duplicem* magnitudinem etc. 17, 13.
DVPLICARE 14, 1. vt fingerent quaedam et cognita *duplicarent* in peius. *i. e. augerent, coacervarent. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*
incentiuo Antonini aduentu Craugaſii duplicato 20, 6.
DVPLVS 20, 11. conditione poſita *dupla. i. q. duplici, gemina.*
Eodem ſenſu duplicatus numerus *legitur apud Tacitum Hiſt. 2, 30.*
DVRARE 19, 6. propugnatorum vel nimia pondera duraturae *(moles)*
ne ſonitum quidem duraturus armorum 16, 11. *i. e. toleraturus. vid. Liu. 5, 2. it. 6.*
DVRITIA 21, 12. quamquam prohibitores *duritia* bellorumque artibus antiſtarent. *Sic enim haud dubie legendum ex emendatione Valeſii; praeſertim quae Ammiani auctoritate firmetur.*
DVRVS 19, 12. et corpore durus et animo.
duro deuouiſti victori 31, 8. *Niſi malis* crudo *quod a nonnullis editum probatur Gronouio. vid. ſupra in v.* crudus.
hiemis duriſſimo 19, 11.
DVX virtutis expeditae 29, 6.
— meriti celſioris 25, 8.
— nominis inclyti 28, 3.
— efficaciſſimus 27, 8.
— flebilis 15, 5.
— numero praeſtans et viribus 16, 12.
duces exerciti et firmitate pectorum noti 31, 3. *vid. ſupra in v.* diuturnus.

E.

Ecce autem ex improuiſo 14, 10.
— — repente 22, 11. *Pleonaſtice dictum; nam* ecce *per ſe admirationem ex inopinato denotat. cf. 19, 8. 29, 1.*
ECCLESIA 22, 11. dum *aedificandae* praeeſſet *eccleſiae. Nouae dictum pro templo. Eodem ſenſu occurrit 21, 2. 22, 13. 28, 6.*
ECQVID praecipuum amicis ſeruabitur 21, 5. *pr. an aliquid. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*
ECVLEVS 14, 5. intenduntur eculei. *De hoc tormentorum inſtrumento. vid. Valeſ. ad 26, 10. cf. 28, 1.*

EDERE

ad arbitrium fuum audiri efficeret cauffas 19, 2.
EFFIGIATVS 14, 6. varietate liciorum *effigiatae (tunicae)* in *fpecies* animalium *multiformes.*
nummos effigiatos in vultum principis 26, 7.
effigiatus *(motus)* fcriptilibus elementis 17, 4.
effigiati ftipites dolantur incompte 31, 2.
EFFIGIES 16, 10. reuerendasque patriciae ftirpis effigies ore fereno contemplans.
attenuatum *(folem)* in lunae corniculantis effigiem 20, 3.
EFFINGERE 16, 1. ad cuius aemulationem actus fuos effingebat.
EFFLANTEM ferino rictu crudelitatem 28, 1.
EFFRENATIVS 22, 3. quem in Siluani necem — effrenatius arfiffe docuimus.
aliaque his maiora — ita effrenatius exarferunt 28, 4.
per fuppliciorum diuerfitates effrenatius exfultauit 26, 10.
EFFRINGERE 21, 12. ferratas portarum obices effringendas adorti.
EFFVGIVM 31, 3. ad effugia properare montium praeruptorum.
ni periculo mortis aliquos citum extraxiffet effugium 29, 6.
EFFVNDERE 25, 3. ardenter *effunderet* femet in pugnam. *Eleganter; dicitur enim hoc verbum de iis, qui funt in aliquo genere nimii. Sic apud Tacitum A. 6, 33.* milites *dicuntur* effundi in hoftem.
antequam effundendis rebus pertinacius incumberet confidentia 14, 11.
EFFVSIOR ad nocendum *ibid.*
ignauus fed verbis effufior 17, 6
EFFVSIVS plerique foluti in Venerem 23, 6.
vitiorum omnium feminarium effufius aluiffe 22, 4.
effufius feftinant praecipites 28, 4.
— cadentibus Perfis 25, 1.
EFFVSORIE digreffi funt 31, 16.
EFFVSVS in fomnum 14, 2.
per effufam planiciem 24, 8.
effufae legiones — iisdem impetu occurrere veloci 14, 2.
EGREDI 14, 1. non nifi luce palam egrediens. *i. e. foras prodiens.*
absque vllo egreffus effectu 14, 3. *(de inuafione)*
EIECTARE 22, 8. quod *(littus)* Coracem fufcipiens fluuium in aequor eiectat extremum.
eiectansque gladios 16, 12. *i. e. expediens, ftringens.*
EIICERE 16, 12. e mediis faeuientis pelagi fluctibus *eiici* nautici *properabant* et vectores.
claffis *(per canalem ab Euphrate ad Tigridem ductum)* in alueum eiecta eft Tigridis 24, 6.
EIVLANS baiulorum praecentor 14, 7. *vid.* baiulus.
ELABI properant 15, 4.
ELABORARE 23, 5. velut elaborante iuftitia.
ELAQVEATVS 30, 1. quem *elaqueatum* fidem rupturum exiftimabat. *i. e. vinculis folutum.*
ELATE ante contempferat fuum *(cafum)* 25, 3.
ELATIVS 18, 6. fummitatibus fagi contortis elatius. *Id erat fignum, quo adpropinquare hoftem indicabatur. cf. 25, 3.*
elatius iactare 31, 2.
ELATVS 16, 12. elati cadauerum aggeres.
excifaque rupe in immenfum elata 15, 10.
elata in arduum fpecie elephantorum agmina 19, 2.
quafi pinnis elatus ad comitatum principis aduolabat 15, 3.
ad magnitudinem fplendoremque poftea rebus elatis 21, 10.

EMETIRI 14, 11. itineribus interiectis — emensis. *Sic et Livius 43 22.* cf. 22, 9.
emensa decliuitate Succorum 22, 2.
emensaque aestimatione decimi lapidis 17, 1.
post emensos insuperabilis expeditionis euentus 14. 1. *cf. cap. 10. it. 23, 5.*
adusque auctumnum emensum 27, 5. cf. 19, 11.
emensis saeculis multis 15, 10.
innoxio die cum hostili clade emenso 19, 6.
pleraque diei parte emensa 30, 1.
semihorae curriculo discrimine praeliorum emenso 17, 13.
post periculorum molestias emensas 30, 7.

EMICARE 20, 8. quarum (*legionum*) statariae pugnae per orientales saepius emicuere procinctus.

EMINENTISSIMVS — vates 31, 4.

EMINENTIVS 24, 2. in Euphratis fluenta proiectae cautes eminentius (*arcem*) tuebantur.

EMINERE 27, 2. ita lacertis eminuit etc.

EMISSARIVS 28, 1. perque emissarios quum procul ageret.

EMITTERE coeperit pugnas 15, 12.
vti amnis, impulsu vndarum obicibus ruptis, emissus 31, 8.
clypeorum densitate contecti, ne possent emittere (*hostes*) coëgerunt 24, 2.

ENERVARE 14, 11. erectas mentium ceruices opprimit et eneruat.

ENIM *pro* etenim 20. 8. *med.* Ignosce: *enim* quae etc.

ENITERE 28, 6. inter quos — Nicasius enitebat.
enituerunt ii, qui fecere fortissime, obsidionalibus coronis donati 24, 4.
quorum (*geniorum*) adminiculis freti praecipuis Pythagoras enituisse dicitur 21, 14.

ENITI 17, 5. enisuri adparatum Saporis arte quadam suspendere.

ENIXIVS obsecrabat 30, 1.
summatem virum tenuem te sic enixius obseruantem 14, 6.

ENIXVS 29, 3. cultu ita curabat enixo (*bestias*)

ENORMIBVS instrumentis remedia quaerere 28, 5. *scribitur etiam* inormis. *vid. Salmas. ad Scrip. Hist. Aug. Tom. I. p. 222.*

ENSIS 16 12. quum interdum flexis ensibus feriendi non supeterent instrumenta.

EOVS 14, 8. ab orbe Eoo.

EPHEMERIDE scrupulose sciscitata 28, 4. *vid. Clau. Cic. in h. v.*

EPIDEMVS 19, 4. *pestilentiae genus.*

EPILOGVS 30, 7. actus eius discurrere *per epilogos. i. e. breuiter.*

EPISCOPVS 15, 7. abiicere (*Episcopum*) sede sacerdotali.

EPOTIS quibusdam remediis 16, 5.

EPVLIS adusque vigiliam tertiam gentili more extentis 18, 2.
epulas curantes *profusas* 27, 3. *Opponuntur* excultis.

EPVLARIS 22, 4. pro victorialibus epulares triumphi.

EQVA 23, 6 ferus *equarum nobilium. al. generosarum.*

EQVES 16, 12. equites se fortiter conturmant. *vid.* cataphractus.

EQVESTER 16, 10. equestres ederet ludos.

EQVINI *pecoris* eis est sollicitior cura 31, 2. *vid. Cod. Theodos. l. vlt. lib. 9. t. 30.*

EQVITABILIS 22, 15. mitigatis ponderibus aquarum nauibus antea peruios *equitabiles campos* ostendit.

EQVITATVS 19, 1. *ferreus* equitatus campos oppleuit et colles. *i. e. equites cataphracti.*

eorumque *(Brachmanorum)* monitu *rationes* mundani motus — *purosque* sacrorum *ritus* — — eruditus 23, 6.

ERVERE 18, 10, quidquid ibi congestum erat, eruitur. *De rebus pretiosis.*

vxorem erutam inde cum thesauris abduxit 27, 12.

ciuitates erutas multas vastauit et opulentas 16, 12.

ERVMPERE 31, 16. a ciuitate fidenter erupit.

erumpentibus Liberis ipsi quoque — limitem *perrupere* Rom. 17, 13.

non sponte sua ad id erupisse, quod norat scelestum 29, 5.

in apertum erumpere dissidium 20, 4. *Similiter Liuius 2, 45. rem ad vltimum seditionis erupturam.*

ERVPTIO 17, 7. eruptiones nullas reperientes *(venti)*

cuius *eruptionis* primae procellas sustinuit 28, 5. *pr. irruptionis. vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

ERVPTORES perterriti reuerterunt intacti 24, 5.

ESCENDERE 27, 6. ad id escenderat culmen *(honoris)*

escensis nauigiis 16, 12. *vid. Gronou. ad Liu. 12, 17.*

ESSE 31, 8. tunc erat spectare cum gemitu. *vid. Glossar. Liuian. in h. v. cf. 30, 4.*

bono animo *esse est* iussus 16, 12.

incongruum *est* 15, 11. *pr. foret. cf. Liu. 35, 15.*

Constantini M. *fuerat* commilito 15, 5. *i. e. notante Valesio, fuisse* praedicabatur.

cuius loci es tu? Comes Valentiniani sum 29, 5,

erat secundi loci post Antoninum — longo proximus interuallo 19, 9.

voti magis, quam spei fuisse 16, 12.

nec multum *fuit*, quin caperer 18, 6. *pr. abfuit.*

conuersus princeps ad palatinos omnes omnino, *qui sunt quique esse possunt*, non vt philosophus indagandae veritatis professor 22, 4.

ET *explicatiue positum* 14, 2. *et* quisque serpentes latius. *pr. hoc est. vid. Drakenborch. ad Liu. 3, 46.*

ETIAM id *quoque* addendo 30, 6.

ETIAMSI *non sequente tamen, quod abesse non debebat* 21, 16.

EVADERE 14, 2. ad summitates collium *tardius euadebat.*

tanto vigore euasit 26, 8.

data euadendi copia, castris hostilibus abscessisse 19, 9.

quorsum euaderet *(portentum)* 27, 3.

summa coepti prudentis aliorsum euasit 21, 12.

EVANESCERE 16, 6. Dorus *(accusator)* euanuit.

sine vllius euanuit conscientia 19, 9.

euanuere metu mortis subitae dispalati 20, 4.

dum euanesceret verecunde retrogradiens 18, 8.

euanuit cogitatum hoc casu 30, 1.

EVEHI 15, 5. ad augustum culmen euectum, cf. 16, 6. 22, 1.

EVENTVS 17, 7. cuius *(vrbis)* ruinarum *euentum* vere breuiterque absoluam. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

prospero euentu peractis 16, 12.

secundo finitis euentu 17, 12.

quum fors partium euentu regeretur indeclinabili 19, 8. *Similiter apud Liuium 7, 26.* duorum militum euentus *dicitur, qui in altero mortem denotat, in altero victoriam.*

post emensos insuperabilis expeditionis euentus 14, 1.

maestosque transtulit *(fortuna)* ad Orientem euentus 31, 1.

EVERBERARE 14, 11. quum haec

bantur *exanimes. i. e. mortui. vid. Gloffar. Liuian. in h. v.*

abiectis armis pectore toto procubuit exanimis ftratus 17, 12.

EXARATIS lateribus 15, 7. *vid.* fulcare.

EXARDESCERE *vel* exardere; *etenim ambiguum eft in omnibus locis, quae fubiecta funt. Apud Liuium quidem 10, 23.* exardere *legitur.* 16, 12. violentia iraque incompofiti barbari in modum exarfere flammarum.

vbi folis radiis exarferit tempus 18, 7.

vltra mortalem modum exarfit 14, 11. (*fcil. ira*)

arctius proelium intra muros exarfit 20, 7.

quo vitio exarfiffe — legimus Hadrianum 30, 8.

EXARESCERE 23, 5. cuius in gladiis nondum noftrae propinquitatis exaruit cruor.

nondumque apud eos penitus *exaruit* mufica 22, 16. *i. e. coli defiit, euanuit.*

EXASPERATVS 25, 9. quo verbo exafperatus.

EXAVCTORATVS 25, 3. velut exauctoratus (*miles*) amiffo ductore fine parcimonia ruebat in ferrum.

duos *tribunos facramento foluit* — decem vero *milites* — *exauctoratos* capitali addixit fupplicio 24, 3. *Videtur ergo exauctoratus non nifi miles dictus fuiffe. Et tamen 25, 1. leguntur haec:* exauctorati funt duo principes.

EXCANDESCERE 26, 6. vbi excanduit radiis dies.

vbi lux excanduit tertia 21, 10.

vltra modum folitae indignationis excanduit 20, 9.

ad fingulos motus excandefcentes 22, 16.

EXCARNIFICATVS iam ad interitum 29, 1.

excarnificatum — exfulari maerore mulctauit 14, 5.

tamquam obtrectatorem audacem *excarnificari* praecepit 14, 9. *ibid. paullo poft:* ita *exufceratus*, vt cruciatibus membra deeffent.

EXCEDERE 17, 13. quum moras rumpere lux moneret excedens.

recta omnia ambientes radii excedere ipfis corporibus vmbras non finunt 22, 15.

quum (*lues*) os eius (*putei*) exceſſerit latum 23, 6. *vid. infra in v.* os.

maefti (*ab obfidione*) excedunt 14, 2. *pr. recedunt. Alias dicitur de iis, qui capta et expugnata vrbe coguntur incolae exire, poft euocationem, quae dicitur, et egredi. vid. Liuius 1, 29. it. 5, 21.*

EXCELLENTER adcrefcens (*fama*) 14, 10.

EXCELLENTISSIMAM virtutum omnium aduerte iuftitiam 20, 8.

EXCELLERE 20, 11. inter quas (*gratias*) illud potius excellebat.

honore ante fuos excellens et nomine 30, 5.

ftipendiis excellens et meritis 26, 6. *Scilicet non aequalia cunctis militibus ftipendia numerabantur, fed tironibus minora, reliquis deinceps ampliora.*

cunctis (*fluuiis*) excellens Euphrates 23, 6.

EXCELSVS 15, 9. vt Mantuanus vates praedixit excelfus.

poteftate excelfiores — ante alios reges 16, 12.

EXCERPERE 20, 4. de fcutariis — *excerpere* quemque fortiffimum. *i. q. eximere.*

EXCESSVS 17, 1. poft *exceffum* Conftantii. *i. e. mortem. cf. 25, 3. 30, 10.*

acceffus vndique rupibus amfractu celfiore difciffis *flexuofisque exceffibus* ob periculum anceps

ceps *adeundi copiam* denegabat 24, 4.

ad montanos excessus dextra positos 18, 6. it. c. 8.

in actibus Commodi digessimus *per excessum* 22, 9. *i. e. vt excederemus ad narrandum. Sic Liuius* 29, 29.

in excessu celeri 23, 6. *i. e. breui descriptione.*

transcurrere per breuem excessum 27, 4.

incidentia veloci constringentes excessu 28, 4.

EXCIDERE 25, 4. regnaque furentium Germanorum excidens.

gladiis portas *caedebant* — — vrbe *excisa* 19, 6.

ad ripas pellimur Tigridis alte excisas 18, 8.

acuto vtrimque ferro digitorum neruos sensit *excisos* 25, 3. *pr. incisos.*

EXCIPERE 31, 9. adultus aprum *exceperit* solus. *Haec propria est significatio τȣ̃* excipere *quae ad rem venatoriam pertinet.*

impetu est clandestino exceptus moxque interfectus 28, 2.

non inertia nos, sed modestia, pugnas interdum *excepisse* potius quam *intulisse* 17, 5.

exceptis victoriis 16, 5. *i. e. quum victori sibi hostes sese subiecissent. Sic Tacitus Hist.* 2, 52.

notis excepit — quae responderat Gallus 22, 3.

vrbique propinquans in speciem alicuius numinis votis excipitur publicis 22, 9.

EXCISVS *vid.* excidere.

EXCITARE 26, 6. *sepulta* iam dudum negotia et *rediuiuas* debitorum nebulas in diuersos ordines *excitabat. Elegans continuatio troporum, planeque Ciceroniana v. c. Epp. ad Diuerss.* 2, 16. *vbi* iacens fortuna *opponitur* excitatae.

EXCITATIOR 20, 11. sequens (*pars*) fulua, id est, paullo excitatior quam lutea.

EXCITATIVS 15, 8. vultumque excitatius gratum.

hostesque adesse excitatius clamitantes 18, 8.

ad obruendos eos excitatius exsurgebant 31, 15.

EXCITVS 21, 5. gestorum *excitos* amplitudine. *i. e. erectos.*

excitisque lamentis et luctu 21, 13.

EXCOGITARE 22, 16. *excogitauit* in portu Cleopatra turrim excelsam. *i. e. restaurauit, instruxit. Similiter* Alpes excogitatae Poeninae *dicuntur* 15, 10. *i. e. aceto quasi domitae a Poenis et munitae. Eadem ratio est* commenti, *quod et ipsum de effectu dicitur, quemadmodum exempla supra notata demonstrant.*

EXCVBARE 24, 4. circa muros diu excubans. *(de acri oppugnatione)*

qui pro domibus excubat aurigarum 14, 6. *Nempe, vt Valesius adnotauit, viliores homines planeque otiosi equorum circensium agitatores mirum quantum prosequebantur, vt etiam pro eorum domibus excubarent.*

EXCVBIAE 19, 3. quo — *stationibus* interceptis nocturnas hostium adgrederentur *excubias*, quae ingenti circuitu vallauerant muros.

EXCVLTVS 30, 9. laetusque non profusis epulis, sed excultis.

EXCVRRERE 26, 1. Ne igitur haec *computatio*, variantibus annorum principiis et quodam post horam sextam diei, alio post sextam *excursu* nocturnam, scientiam omnem squalida diuersitate confundat.

EXCVSARE *i. q. recusare*, παραιτεῖσθαι. 28, 4. rogatus ad conuiuium excusare. *i. e. inuitationes a. c. deprecari, iis non satisfacere. v.* rogatus.

EXCVTERE 21, 15. itinerario motu imminutae valetudinis excuti posse discrimen.

EXEMPLVM 27, 3. inter praecipua nominandus *exempla* doctrinarum atque modestiae. *i. e. exemplaria, ἀρχέτυπα.*
plusque exemplis quam peccandi licentia laederent multos 22, 4. *cf. Liu. 1, 21.*

EXERCITVALIS 23, 5. prolatis libris *exercitualibus* ostendebant, signum hoc esse prohibitorium etc. *Valesius ad h. l. intelligit libros ostenta, ad expeditiones bellicas pertinentia, continentes, reiicitque alteram lectionem* ritualibus, *Lindenbrogio probatam, vt quae sensum a contextu alienum exhibeat.*

EXERCITVS 31, 11. *pedestris exercitus* cura commissa. *Exercitus h. l. opponitur militi. Est igitur pro multitudine plebeia accipiendus; praesertim quum praecedat seditionis popularium mentio. Sed nec noua haec est, aut Ammiano propria forma. vid. Glossar. Liuian. in v. exercitus. — cf. ap. eund. Liuium 3, 14. vbi* ingens clientium exercitus *dicitur.*
cateruasque *bellatoris exercitus* 17, 12.

EXERTVS *vid.* exsertus.

EXHALARE 14, 9. quorum *(subsidiorum)* metu tumor notissimus Caesaris exhalaret.

EXHAVRIRE 16, 5. totum memoriae dolium exhausisse. *vid.* dolium.
iumentum exhaustum cursu 19, 8.

EXHIBERE 15, 5. omnes sunt absoluti, quos *exhiberi* delatio compulit criminis. *i. e. sisti, duci, perduci. cf. 28, 6. 30, 8. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 38.*
exhibitus rex ad principis castra 21, 4. *(captiuus) i. e. praesens praestitus est.*
ad exhibendas missi personas 29, 3.
pignora foederis exhibere compulsi 17, 12.

sidera quoque, si iussisset, exhiberi posse promittens 29, 1.

EXIGERE 31, 12. quos *extorres* patriis laribus rapidi ferarum gentium *exegere* discursus.
quum nullus caussam veniendi — possessorem — auderet exigere 18, 5.

EXIGVVS 30, 1. per hispidam et iumento onusto *exiguam* callem.

EXILIS 18, 7. in puteis aqua reperitur exilis.
dux *haud exilium* meritorum 15, 5. *i. e. magnorum. cf. 29. 2.*

EXIMERE 17, 5. post tempus hiemalis quietis exemtum.
quos exemit discrimine temporis obscuritas 18, 2.
dedecore captiuitatis exemtum 31, 13.

EXIN *pr.* deinde, *de tempore* 24, 1. *Sic saepissime occurrit.*

EXINANITO aerario 30, 8.
domum iussit exinaniri 26, 8. cf. 17, 2.
exinanitis proiectisque ante pedes pharetris 19, 5.
amplitudine spatiorum exinanitum 25, 2. cf. 31, 8.

EXINDEQVE profectus 26, 8.
exindeque Nicaeam spe celerius occupauit *ibid.*

EXISTIMARE 14, 11. vt existimabat in somnis.
opiniones existimant 17, 7.

EXISTIMATIO 22, 4. nullus existimationis respectus. *vid. Drakenborch. ad Liu. 34, 2.*

EXITIALE quadrupes malum 22, 15. *(crocodilus)*
quibus exitiale aliud accessit et impium 25, 7.
feritate natiua in exitiale scelus sunt erecti 17, 13.
manum latronum exitialem 28, 5. *cf. cap. 3.*

EXITIO intereunt tali 22, 5. *(crocodili)*
fortunas trudebat in exitium praeceps 14, 1.
exitio vrgente abrupto 14, 5.

quam

vt

vt erat expeditae mentis et callidae 15, 10. cf. 30, 7.

EXPENSIS quae (*miles*) portabat 17, 9. *i. e. consumpto frumento.*

EXPERIMENTVM 25, 4. quum sciamus experimento.

EXPERTVS 16, 12. rectoris *expertis* virtutibus freti. *vid. Drakenborch. ad Liu.* 5, 54, 6.

EXPLANARE 21, 16. probra in eum explanantem (*orationem*)

ad explananda eius vitia veniamus *ibid.*

EXPLETI praedarum aceruis ingentibus 28, 6.

nec quisquam vulnerantium sanguine iram *expleuit*, nec *satiauit* caede multiplici dexteram 16, 12. *Idem per idem dictum.*

EXPLICARE acies 14, 2.

explicatis ordinibus *ibid.*

telaque dextris explicantes 16, 21.

in oblongos discidimus pannulos, vnde *explicato* fune ingenti etc. 19, 8. *i. e. confecto.*

dum haec volubiles fatorum explicant sortes 26, 3.

quum gestarum rerum ordine *explicatae sint aures*, quas inuidiae nobis multipliciter *incluserunt* 17, 5.

EXPLICATIO 23, 4. tormentum adpellatur ex eo, quod omnis *explicatio* torquetur.

EXPLORANTER *vid. voc. seq.*

EXPLORATE reipublicae munera curabat 16, 5. *Nisi ex auctoritate quorundam MSS. legatur* exploranter.

EXPLORATIVS indagari latibula sua 26, 6.

— caussam Maximino spectante 28, 1. cf. 21, 12.

EXPLORATVS 22, 7. rectores militibus diu exploratos adponens.

EXPONERE 28, 1. ne senator tormentis exponeretur.

expositus accessu insidiantium et reclusus 29, 1.

expositas (*aures*) semper huiusmodi rumoribus et patentes 14, 11.

EXPOSTVLARE 26, 9. cum fortuna *expostulabat* luctuosa et graui. *i. e. querebatur.*

EXPRESSE quaeritatum 14, 7.

supplicationibus expresse conceptis 19, 12.

EXPRIMVNT (*saltando*) innumera *simulacra* quae finxere fabulae theatrales 14, 6.

Nebridii litteris adhuc clausi violenter expressis 26, 7.

flagitantium ministrorum amaritudine quidam *expressi*, quum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini 30, 5. *i. e. condemnati.*

EXPVGNARE 23, 1. apud Hierosolymam templum — aegre expugnatum.

EXPVGNATIO ciuitatis struebatur operibus lentis 19, 6.

EXPVLSARE 23, 6. qua (*Seleucia*) *expulsata. i. e. expugnata. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p.* 427.

EXQVISITAE cuppediae 30, 1.

exquisitorum detestanda nomina titulorum 19, 11.

EXSATVRATVS 14, 7.

EXSECARE 28, 6. arboribus exsectis et vitibus.

exsecto viuae mulieris ventre 29, 2.

suris vel suffraginibus relinquebantur exsectis 19, 6.

exsectis cruribus 23, 5.

EXSECRATIO 17, 10. iurandique exsecratione promisit. cf. 27, 5.

sub *exsecrationibus diris* in verba iurauere Procopii 26, 7.

dignus exsecratione cunctorum 14, 7.

EXSEQVIAE 23, 2. exsequiarum humili pompa.

impie peremptorum exsequiis suffragantibus 29, 3.

EXSEQVVTIO 27, 7. ob exsequutionem a iudice recte maturari

curari praeceptam. *De Curialibus, quibus hoc muneris iniunctum erat.*

EXSEQVVTOR 21, 3. secretorumque taciturnum exsequutorem et efficacem.

EXSERERE 30, 4. suaue quoddam principium dicendi exseritur.

si fuerit exserto rigore discussum 23, 4. (*opus murorum*)

vt quidquid perierit aculeis exsertis abrumpat 23, 4.

exsertus bellator et prudens 26, 8. cf. 27, 10.

EXSERTARE 14, 2. exsertantesque minaces gladios.

nec exsertare lacertos nec crispare permissi tela 14, 2. cf. 20, 11.

funebres aculeos exsertabat 29, 2.

eoque vt expeditius loqueretur brachium exsertante 26, 2.

exsertantis aurem subinde per aulaeum 14, 9.

EXSERTIVS 16, 12. ad audendum *exsertius* consurgebat. *i. e. acrius. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 592.*

EXSERTVS bellator et prudens 26, 8. *i. e. fortis, acer. cf.* 27, 10.

EXSILIRE 19, 7. exsiliente lucifero.

exsiluit subito ardens optimatium globus 16, 12. cf. 22, 9.

nec tamen exsiliuit quisquam, neque permissus est congredi 14, 2. (*scil. eorum, qui in aciem collocati erant*)

ne impetu gliscentis ardoris *in* priuatorum *damna* quisquam *exsiliat* 21, 5.

humo exsiluisse 19, 8. *paullo ante:* finibus terrae emersos.

ex adyto quodam — labes primordialis exsiluit 23, 6.

exsiliente procinctu pergebant vlterius 29, 4.

EXSILIVM 22, 3. *portati* sunt in exsilium. *Etiam* deportare *de hac similibusque poenis eleganter dicitur, vnde est in Codice Theodosiano* deportationis exsilium *l. 1. ad l. Iul. de ambitu l. 9. t. 26.*

pronunciati *vertere solum exsilio* 15, 3. *Similiter Liuius* 5, 53. exsiliumque ac fugam *nobis eo loco consciscercmus.*

EXSOMNIS 18, 2. noctes agebant exsomnes.

EXSPECTANTES crebris agitationibus, vt etc. 14, 6. *Nisi potius de sententia Valesii legendum videatur* expandentes, *quod contextui magis conuenit.*

famem, vltimum malorum omnium, *exspectantis* 19, 10. *i. e. timentis.*

EXSTARE 17, 7. lignorum exstantium acuminibus fixi pendebant.

EXSTINGVERE 19, 8. sitim, qua hauriebamur, exstinxit.

vt etiam ibi belli Quadorum reliquias — lacrimae vel sanguis exstingueret 17, 12.

exoritur calamitatum turbo nouarum, exstincturus omnia simul 15, 5.

maiorem barbarorum plebem ad internecionem exstinxit 27, 2.

alii confossi mucronibus prostrati, animis in ventum solutis, proiiciebantur exstincti 19, 2.

EXSTIRPATIS occasu ducis funeribus belli 26, 10.

EXSVDARE 14, 10. post exsudatos labores itinerum longos. cf. 15, 5.

EXSVGERE 30, 4. adusque ipsas medullas exsuctus.

EXSVL fuganda laribus 25, 9. (*matrona*)

EXSVLARI maerore mulctauit 14, 5.

EXSVLTANTIVS incedebat 23, 5.

EXSVLTARE 25, 3. redditurus exsulto. *Dicitur autem hoc verbum de animo in omnem partem commoto.*

fetus

fetus equarum nobilium quibus ineuntes proelia viri summa vi vehi *exsultantes* solent 23, 6. *i. e. gaudent acri equo, vt ait Poëta.*

pedes huc et illuc *exsultando* contorquens *saltare* non incedere videbatur 28, 1.

futurorum quoque praescius exsultabat 21, 6.

caelumque exsultantium cadentiumque resonabat a vocibus magnis 16, 12.

Viennensis ciuitatum exsultat decore multarum 15, 11.

quae *(Cilicia)* Cydno amne exsultat 14, 8.

ambitioso ponte exsultat *(vrbs)* 27, 3.

EXSVLTATIO 20, 7. intuta loca carieque nutantia cum exsultatione magna.

EXSVPERARE 23, 6. quas *(gentes) exsuperant* Tochari. *i. e. longe superant. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 507.*

inter quas *(leges)* diritate *exsuperant* latae contra ingratos 23, 6.

EXSVRGERE 25, 8. si *casus* noui quidam *exsurgerent.*

exsurgebat — — ad venenatas artes suas licentius exercendas 15, 6.

exsurgebant ruentium ferientiumque clamores 19, 2.

turris fuit in sublimitatem exsurgens 19, 5.

in quaestiones acrius exsurgens quam ciuiliter 21, 16.

EXTA rimabatur adsidue 22, 1.

extis pecudum attenti fatidicis accidentia sciunt 21, 1.

EXTENDERE 23, 6. harum terrarum incolae omnes ad latitudinem nimiam extenduntur.

contra occiduum latus extensum *(cadauer iacens)* 21, 15.

EXTENTARE 28, 1. vltra forenses terminos semet extentans. *Ita fere est apud Liuium 34, 4. extendere se supra vires.*

latius semet extentans 17, 5.

humeros extentans angustos 22, 14.

EXTENTIVS 18, 6. porrecto extentius brachio. cf. 23, 4.

EXTENTVS 25, 10. extentis itineribus.

nondum extentis fusius regnis 26, 1.

pompam nimis extentam 16, 10.

diuque extento certamine pertinaci 31, 16.

epulis — extentis 18, 2.

EXTENVARI 22, 15. quod ad ignis speciem τῦ πυρὸς extenuatur in conum.

EXTERIORES castrorum vigiles 19, 6.

EXTERMINAVIT *ad* castellum 27, 12. cf. 28, 1.

Palladium — *in* Britannos exterminarunt 22, 3.

licentiam omnem *actibus meis exterminans* 25, 3.

EXTERNVS 15, 3. quum aegre homines dormisse sese praesentibus faterentur *externis. Opponuntur domesticis, interioribus.*

externi incursus 24, 2. *pr. externorum s. hostium. Eodem modo apud Liuium dicuntur 2, 39.* timor externus. *it. 3. 10.* terror externus. *cf. 3, 72.*

alto *externorum* silentio 30, 4. *i. e. externarum rerum, belli etc.*

sciscitarique conatum externa 15, 7. *(de Episcopo ἀλλότρια curantem, circumspicientem.)*

EXTERVS 21, 9. vt hostem vitans exterum.

EXTIMVS 30, 6. per extimos quosdam latrones.

circa haec stagna vltima extimaque 22, 8.

in Orientis extimo 19, 10.

extima limitum 17, 13.

— Galliarum 20, 10.

adusque diei extimum 27, 2.

per plagarum accolas extimarum 14, 10.

Osdroe-

Osdroënae subsederat extimas partes 14, 3.

EXTOLLERE 28, 2. castra extollens altius et castella.

bonos ab imo suscitans ad bene viuendum extollit 14, 11. *De Nemesi. Sic Tacitus Hist. 4, 28.* auctibus immensis extollere.

vetustate, vt cetera, fabulosius extollente 19, 8.

EXTORQVERE 17, 3. quae *(tributa)* nulla supplicia egenis possent extorquere.

EXTORRES *patriis laribus* 31, 12. *Sic Liuius 7, 4. extorrem vrbe, domo, penatibus, foro, luce, congressu aequalium prohibitum Sed vid. Drakenborch. ad 7, 4, 4.*

exutum et dulcedine caritatum domoque extorrem 31, 8.

quos numquam tentatae cupiditatis figmenta *regionum suarum* faciebant *extorres* 29, 6.

EXTRAHERE 26, 9. a frutectis extractus.

hominum millia extracta seruituri 19, 6.

hoc extracti periculo 18, 6.

extracta quiete nocturna 24, 1. *i. e. producta.*

EXTREMITAS 22, 15. circa liniamentorum ipsas *extremitates* contemplabitur vmbras absumi.

extremitates arcus vtrimque tenues duo exprimunt Bosporí 22, 8.

EXTREMVS *ibid.* quod *(littus)* fluuium in aequor eiectat extremum.

minatus *extrema* 22, 11. *i. e. periculosissima quaeque et infestissima. cf. 27. 5.*

magnitudine quassato morborum, *agitanteque extrema* 27, 6.

EXTRVDERE 14, 2. pauore vique repellente extrusi.

EXTVBERATO capite perisse succensione pruinarum immensa 25, 10.

auiditate nimia *extuberato ventre* pigrescit, 22, 15.

EXTVRBARE 26, 3. reliquos, si qui laterent, formidine parium exturbaret.

velut *exturbatum e iudiciis* fas omne discessit 14, 7.

EXVBERARE 26, 3. sub — Aproniano — ita iugiter *copia* necessariorum *exuberauit.*

satietate frugum exuberat (*tractus*) 23, 6.

quorum (*venatuum*) varietate immane quantum exuberant *ibid.*

exuberat Aegyptus pecudibus multis 22, 15.

effusione imbrium exuberans nimia 29, 6.

copiis exuberans propriis (*Rhenus*) 15, 4.

exuberare capitationis *calculum* ad comeatuum necessarios adparatus 17, 3.

huius exempla continentiae similia *plurima* in Romanis *exuberant* ducibus 30, 8.

terrigenas — *exuberanti pernicitate* natos 19, 8. *Nisi praeferas e varr. lectt.* exsuperanti.

EXVERE 28, 2. sacramento *exutus* abiit ad lares.

EXVLCERATVS 15, 5. Vrsicinum *exulceratum* iam penitus aboleri. *i. e. calumniis adpetitum et oppressum.*

EXVNDARE 18, 9. fons diues *exundat. i. e. oritur.*

auiditas plus habendi — *exundauit* in hoc principe *flagrantius adulescens* 30, 8.

ludibriis ignauiae torpentis exundant (*paucae domus*) 14, 6.

ira et dolore exundans 19, 8.

ira exundante substridens 16, 4.

EXVNDATIO 15, 4. exundatione ditissima (*de Nilo*) vid. *inundatio.*

EXVRERE 19, 9. exustae caloribus terrae.

sol — Romanos — exurebat 31, 13.

facesque cum taedis ardentibus et malleolis ad *exurendum*

dum imminens malum vndique conuolabant 20, 6.

flammis subditis exurebant (*domicilia*) 17, 1.

quem (*Dioclem*) flammis iussit exuri 27, 7. cf. 29, 1.

acerrimus belli instinctor exustus est viuus 21, 12. *cf. 14, 7. 28, 1.*

exustis desertoribus paucis 29, 5.

reliqua cum loco ipso exussere victores 24, 1.

congestum (*commeatum*) in aceruum exussit 16, 11.

Pyrrhum Italiam tunc bellis saeuissimis exurentem 30, 1.

exurebat (*Africam*) barbarica rabies 27, 9.

in ipso *rerum exustarum ardore* adeptus ambitu praefecturam 26, 10.

aliena rapiendi auiditate exustus *ibid.*

EXVVIAE 20, 7. humectis taurinis opertus exuuiis.

purpureum signum draconis — velut *senectutis* pandentis *exuuias* 16, 12. *Eleganter, inquit Valesius ad h. l. lacinias illas sericas draconum, quae ventis agitabantur, exuuiis draconum comparat.* vid. *pandere.*

exuuiis interfector Iuliano oblatis 25, 1.

velut hostiles eius (*insulae*) exuuiae classi impositae 14, 8.

exuuiis referti multorum, rapiendi dulcedine nil praetermitterent 28, 2.

Romanis ductoribus *ad colligendas obedientium exuuias* occupatis 15, 13. *De spoliandis popularibus.* vid. *obedire.*

F.

FABERRIME 20, 11. visa (*moles arietis*) aptataque faberrime.

thorace polito faberrime 29, 3.

FABRE politum (*munimentum*) 23, 5.

FABRICA 14, 9. *fabricarum* culpasse tribunos. *i. e. machinationum, consiliorum prauorum. De fabrica comitatensi dictum est supra in v.* comitatensis.

in modum arenariae ferae, si admotus quisquam *fabricae* diffugisset, ad vltimam rabiem saeuiebat 29, 1. *Nobis quidem, de duabus Valesii explicationibus, probatur haec potissimum, contextui quippe conueniens maxime, vt cancellosi postes intelligantur, quibus admoti bestiarii subita conuersione ferarum impetus elusissent.*

FABRICATAE minae murorum 24, 2.

organa fabricantur hydraulica 14, 6.

FABRICENSES *i. e. operae in fabrica scutaria atque armorum 31, 6. vid. Indic. Dignitt.*

FABVLARI 22, 16. vbi Protea cum phocarum gregibus diuersatum Homerus *fabulatur.*

FABVLOSIVS canit (*Homerus*) 23, 6.

— extollente (*vetustate*) 19, 8.

FABVLOSVS 18, 6. fabulosa Graecia narrabis?

cum multitudine *fabulosa* 23, 6. *i. e. cum infinito numero militum.*

FACERE 26, 1. quantum facere nitique poterant. *cf. 24, 4.*

faciendi fortiter copiam reperit 27, 1. *cf. 17, 6. 24, 5.*

qui fecere fortissime 24, 4.

aliquid clarum fecisse (*in pugna*) 24, 6.

mortem *factura* crimina 21, 16. *i. e. effectura. Omnino mire dicitur hac aetate* faciendi *verbum. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 662.*

ne — reos atrocium criminum perspicue citari faceret multos 15, 6.

remitti fecit in lares 27, 7.

agmina

 tirones,

tirones, hac aetate familiae *dici coeperunt: vid. 20, 4. med.*

FAMILIARIS 28, 2, subito percussi *familiares* hebetatis sensibus non defenderant *dominum*.

familiares opes iunctioribus velut supremo distribuens stilo 25, 3. *i. e. Iulianus moribundus pecuniam suam inter amicos distribuit.*

FAMOSI nominis flumina 23, 6.

— — — latro 24, 2.

coalita prauitate famosum 15, 3. *it. de seruo 28, 4.*

apud Petulantium signa *famosum* quidam *libellum* humi proiecit occulte 20, 4. *In Codice quidem Theodosiano* famosa *dicuntur eodem sensu. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*

FAMVLARI 22, 7. ab Australi plaga ad *famulandum rei Rom.* semet offerentibus.

FARINA *vid.* linealis.

FAS 14, 1. velut fas iusque perpensum.

velut exturbatum e iudiciis fas omne discessit 14, 7. vlt.

FASCIS 21, 16. epistolarum fascem ab eo ad conscios missum.

hunc fascem ad arbitrium figmenti commisit 15, 5. *vid. supra in v.* committere.

FASTI 16, 1. in collegium *fastorum* adscitus. *i. e. consulatus, quia consulum nomina fastis inferebantur: id quod vel e Cicerone Pis. 13. intelligi potest. Ita vero etiam dicitur* societas trabeae. *vid. infra in h. v.*

consulares, post scipiones et trabeas et *fastorum monumenta mundana* 29, 2.

FASTIGATVS 31, 2. arundine fastigatum tugurium.

FASTIGIVM 22, 16. altis sublata *fastigiis* templa. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 627.*

adsumptus in amplissimum fortunae fastigium 14, 11.

altiore fastigio maiestatis 20, 5. *De Augusti titulo.*

FASTVS 16, 7. potentiae fastu superbior.

salutis *(scil. adferendae)* fastu fidentior 19, 11.

altiore fastu quidam principes agunt 27, 7.

fastu vitae prioris abolito 17, 13.

efferebatur in fastus 14, 1.

fastus tumentes incassum 14, 11.

voraces militum fastus ferre nequiens 30, 7.

FATALI sorte decessit 27, 5.

— lege — 28, 6. *Opponitur:* fatales laqueos incidere. *vid. Gruter. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 444.*

— praeuentus est morte 25, 10. *Etiam simpliciter* fatale *dicitur pro* morte. *v. c. Spartian. in Adriano c. 4.* si quid mihi *fatale* contigerit.

— constellatione ita regente diuersos euentus 20, 11.

salua firmitate fatali 21, 14.

FATIDICVS 21, 1. extis pecudum fatidicis.

venas fatidicas — Castalii fontis 22, 12.

templum fatidicum 14, 7.

fide fatidica praecinente 25, 3.

FATIGARE 19, 8. fatigato mihi lassitudine graui.

se rursus ea de re fatigandum 17, 10. *scil. bello. Neque enim de exactionibus sermo est, quo sensu Gothofredus in Glossar. Nomic. Cod. Theodos. ad h. v. explicat hunc locum.*

FATIGATIO 24, 4. tandem fatigationi consulitur. *i. e. proelio fatigatis*

FATISCERE 18, 6. equo fatiscente.

sole fatiscunt vel pluuiis *(spectatores ludorum)* 14, 6. *Nimirum nudo capite oportebat spectatores ludis interesse. Sed tamen, quia velorum s. velabro-*

rum

tum vſus erat in theatris, vix videtur intelligi poſſe, quomodo ſole vel pluuiis fatiſcere ſpectatores potuerint. Haec de Valeſii ſententia. Enimuero non potuit adeo immemor ſui eſſe Ammianus, vt, quae modo de velabris vmbraculorum theatralium ipſe dixerat, idem ſtatim quaſi refutaret. Quodſi igitur in circis velabrorum iſtiusmodi vſum nullum fuiſſe ſtatuere nolimus; non de ipſis ludis circenſibus locus ille explicandus fuerit, ſed tantum de praeparationibus et exercitationibus in curuli certamine, quas credere attinet ante ſollemnes concertationes ſuſceptas eſſe. Neque etiam circi mentio magis ſit in hoc loco, quam in eo, quem ex hoc ipſo capite ſupra ad v. excubare *notauimus, qui plane huic eſt parallelus. Valeſius ergo ſui immemor fuit, non Ammianus, qui ſibi in vtroque loco egregie conſtitit. Quem autem locum Valeſius citauit ex lib. 28. vbi circi mentio facta eſt, is pertinet potius ad conuentus et circulos hominum, praecipue otioſorum, in circo pariter atque in foro fieri conſuetos.*

noſtrorum cadauera mox caeſorum *fatiſcunt et defluunt*, adeo vt nullius mortui facies poſt quatriduum agnoſcatur 19, 9.

imperii opes iam fatiſcunt 20, 11. *De aerario.*

diuturna carie fatiſcentem *(nauem)* 26, 10.

FATVM vinci principis poteſtate vel fieri 17, 12.

vbi felicius acciderit fatum 26, 6. *vid. ſupra in v.* accidere.

quaſi fulmine fati 15, 5.

dum haec in Oriente volubiles *fatorum* explicant *ſortes* 26, 3.

finem parantibus fatis 21, 15.

pandente viam *fatorum* triſtiſſima *ſorte* 14, 11.

haec per orbem Rom. fatorum ordine contexto verſante 16, 1.

ſolent *manum iniectantibus fatis* hebetari ſenſus hominum 14, 11. *Apud Ciceronem etiam homines* fata *dicuntur. Or. pr. Sext. 43. Eo minus mirum, talia fatis attribui.*

fata natalicia praemonſtrantes 30, 4.

FATVS 23, 5. incerto *fatu* fortunae alioríum prorupit euentus.

FAVCES vid. *os* it. *foramen* it. *ſpecus.*

proximorum fauces aperuit primus omnium Conſtantinus 16, 8. *De indulta amicis ſuis rapacitate. cf. Liu. 26, 2. vbi* ereptae e faucibus Hannibalis vrbes *dicuntur.*

FAVOR 24, 1. elatis vocibus *in fauores* principis conſurgebat. *Id proprie dicitur de adclamationibus in circo.*

celebrabili fauore ſuſceptus 29, 5.

FAVORABILIS ore omnium 17, 13.

— ſtudio concordi cunctorum 23, 5.

— princeps 26, 7.

— auriga 29, 3.

decore corporum fauorabiles et aetate 14, 11. *cf. 26, 10.*

FAX 24, 7. tamquam funeſta face Bellonae ſubiectis ignibus exuri cunctas iuſſerat naues.

praelucere ſebalem facem duci 18, 6.

arſuras in exitium faces furiales accendit 31, 5.

faceſque cum taedis ardentibus et malleolis 20, 6.

flagrantiſſimam *facem* cadenti ſimilem viſam, aëris parte ſulcata euanuiſſe exiſtimauit: horroreque perfuſus eſt, ne ita aperte *minax Martis* adparuerit *ſidus* 25, 2. *Eiusmodi meteora, imagineſque* faces *vocari*, λαμπάδας, *docuit ad h. l. Valeſius. cf. Liu. 41, 22.*

FEBRIS 14, 11. abſumpta eſt *(vxor)* vi febrium repentina.

constricti rapidis febribus 26, 4.
febribus interuallatis adflictus 31, 11.
tepore febrium arescunt 19, 4.

FECIALIS 18, 5. quasi dirimente medio feciali.

FEL 19, 12. acri felle concaluit.

FELICITAS 14, 10. adlapsa felicitate.
hoc quoque *felicitatis prosperis cursibus* adsignabant 15, 5.
quas res virtute felicitateque correxit 16, 1.

FELIX vid. *abrotonum* it. *arbor.*

FEMVR sagitta confixus 18, 8.

FERA 14, 2. *feris praedatricibus* obiecti sunt *(in amphitheatrali spectaculo)*
in modum *arenariae ferae* 29, 1.
ferae fame monitae 14, 2. *vid.* monere.

FERALIS 22, 5. vt sunt sibi *ferales* plerique christianorum. *i. e. furibundi, in semetipsos grassantur.*
amato Veneris — apri dente ferali deleto 22, 9.
spectatrix *suppliciorum feralium* 19, 12. *i. e. crudelium.*
ad delatorum ausa feralia descisscebat 22, 11.
dum has exitiorum communium clades suscitat turbo feralis 15, 7.

FERINVS 26, 6. *ferinae* vitae pertaesus. *Male olim* formae *legebatur. Est autem* ferina vita *in humili fortuna post summum eiusdem fastigium, in edendi paenuria, in defectu denique vitae sociorum.*
honorum vertices ipsos *ferinis morsibus* adpetens 15, 3. *Significanter dictum; etenim* aper κατ' ἐξοχὴν ferus *audit. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 133.*

FERIRE 14, 2. hastisque feriens scuta.
quum interdum flexis ensibus *feriendi* non suppeterent *instrumenta* ipsis barbaris tela eorum vitalibus immergebant 16, 12.
mucro feriebat contra mucronem *ibid.*
semper se *feriri* sperabat 16, 8. *pr. peti, sibi insidias strui.*
ferire foedera simulans 17, 12.

FEROCIA 14, 10. vt incruenti mitigemus ferociae flatus.

FEROCIRE 14, 9. nihilo lenius ferociens.
ferocientes magis quam consultius 21, 12. *Forte legendum* ferocius *etc. i. e. insolentius.*

FERRATAE cateruae 25, 1. *vid.* ferreus.

FERRE 30, 6. docere iussi *(legati) quid ferebant. Sic etiam pro* referre ad Senatum *dicitur. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 308. it. 901.*
— suppetias fluctuanti *(reipublicae)* 14, 11. *cf. 20, 4.*
quosdam domorum inclinata fastigia intrinsecus *ferebant* intactos 17, 7.
non contis nec rymulco — sed velificatione plena in remp. ferebatur 18, 5.
ferebatur per strages multiplices et ruinas 14, 5.
quum — altius semet *ferret* 31, 14. *pr. efferret, sicque legi vult Valesius.*

FERREVS equitatus 19, 1. *i. e. cataphractorum* vid. *ferratus. Sic et 24, 2. ferrea facie omni quia laminae singulis membrorum liniamentis cohaerenter aptatae fido operimento totam hominis speciem contegebant.*
ferreus cognitor 28, 1.

FERRVM 22, 8. per quos erutum et domitum est primitus ferrum.
ferrumque ad iugulum eius prope adactum a militaribus 29, 1.

FER-

FERTILIS 23, 6. humi gignentium fertiles *(partes i. e. regiones)*

FERTILITAS 14, 8. tanta tamque multiplici *fertilitate abundat rerum omnium* Cyprus.

FERVENTIOR 25, 3. ira et dolore ferventior.

FERVERE 18, 6. adparatus omnes apud hostes feruere.

vt ne tangi quidem corpus eius posset, in modum foculi feruens 21, 15.

- feruenti Aethiopum plaga 19, 4.

feruente tot malorum *congerie* 31, 15. *Similiter* feruentissimum tempus *dicitur, cum in summo discrimine sunt omnia,* ἐν ἀκμῇ. *vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 139.*

feruentique impetu procurrentes 21, 12.

Marinus — alioqui naturae feruentis 15, 3.

FERVIDVS 15, 9. alluuione feruidi maris.

FESSVS — inopia commeatuum 26, 8. *(de oppugnatione vrbis)*

fessasque labore vires — recreans 14, 11.

quos *(labores)* Arctoae prouinciae diu fessae poscebant *ibid.*

FESTINARE 27, 9. superare hostes in vastandis prouinciis *festinabat. i. e. cupiebat.*

experiri postrema discrimina cruditate festinabat 31, 7.

quae maximis molibus festinari cernentes 22, 12. *De belli gerendi consilio capto.*

dum haec per varios turbines in Orientis extimo festinantur 19, 10.

praescire festinabat accidentium finem 22, 1.

inter quas *(conditiones pacis) id festinatum est* maxime, vt etc. 28, 2. *i. e. vrgeri coeptum est.*

festinaret ocius ad procinctum 20, 1.

ille vt fax vel incensus malleolus *volucriter* ad destinata *festinans* 21, 9.

per diuersos tramites *tota celeritate* egredi *festinabant* 16, 12.

iter in Illyricum festinauit 16, 10. cf. 25, 8.

FESTINATIVS 24, 6. quantum interiora festinatius occupabat.

FESTINVS 30, 2. auxilia *festina celeritate* mercante. *Idem dictum reperitur in Cod. Theodos. l. 52. de haeret. lib. 16. t. 5.*

FETVS equarum nobilium 23, 6.

per oua edens fetus anserinis similia 22, 15.

fetus arborum 23, 6.

fructuariis arboreisque fetibus culta *(Caramania)* ibid. *Pluribus plurium scriptorum auctoritatibus illustrauit hunc locum Lindenbrogius, quem vide.*

Arabes beati — ideo sic adpellati, quod frugibus iuxta et *fetibus* et palmite odorumque suauitate multiplici sunt locupletes *ibid.*

FEX 26, 7. emergebant ex vulgari fece nonnulli.

FIBRA 25, 3. haesit — hasta — in *ima* iecinoris *fibra. i. e. parte. Dicuntur enim proprie fibrae de extremis extorum partibus.*

FICTE 29, 2. itineri ad mendacium ficte constructo.

FICTIS vocibus exclamabant 14, 5.

FIDEICOMMISSVM 21, 15. iis, quos diligebat *fideicommissa* detulit et legata.

FIDENTER promittens 18, 5.

— in effectus animabitur prosperos 19, 11.

FIDENTIOR in verba 30, 4.

FIDENTIVS negans 14, 9.

— adfirmabant 23, 5.

— vltra tendebat *ibid.*

FIDES 23, 6. apud quos veridica vaticinandi fides eluxit.

fide fatidica praecinente 25, 3.

 quibus

quibus clara fide compertis 17, 1. *cf. 21, 13.*

apud Amidam gesta emendata didicit fide 20, 2.

indicii *fide* parum plene discussa 28, 1. *i. e. veritate. cf. 14, 7.*

dictisque religionum adderent fidem 16, 7.

quorum fortunam sempiterna fides caelo contiguam fecit 28. 2.

cana Romanorum exercituum fides 26, 7.

fidem paucorum elegit 26, 6. *i. e. paucos, qui fidi essent.*

fide non amittendae salutis accepta 27, 12. *cf. 17, 13. it. Liu. 43, 18.*

adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi 22, 11.

Cornuti fluxioris fidei et versabiles 15, 5. *cf. 18, 2.*

quem elaqueatum fidem rupturum existimabat 30, 1.

fidem suam probrosis quaestibus polluebat 22, 4.

coëundi quaedam proditur fides 24, 3. *i. e. pro certo dicitur, arborum etiam sexum diuersum esse.*

FIDVCIA vestri ductante 14, 10.

— sublati praeteritorum 28, 6.

— graui fundatus 19, 12.

— spei maioris animatus inferior miles 20, 5.

pudendumque diluere dedecus fiducia standi conatur 27, 1.

certiore iam spe prouectus exercitus ad fiduciam 24, 1.

cum speciosa fiducia contuebatur acribus oculis tumultuantium vndique cuneorum velut serpentium vultus 15, 7.

cecidisse fiduciam, qua se fultum existimabat 14, 11.

cuius salutarem fiduciam imitatus 27, 7. *(in monendo altero)*

Quaestor — multa — *bonae fiduciae* reliquit exempla, nusquam a statu naturae discedens intrepidae, sed constans semper legumque similis etc. 27, 6.

FIDVS 14, 2. praedocti speculationibus fidis.

fido operimento *(scuto)* totam hominis speciem contegebant 24, 2.

fortis esset et *fidus* 15, 6. *In alloquutione militum, ex formula sollemni. Sed superiori aetate* fideles *dicebantur; quod est paullo minus. Nam, si Grammaticis fides est habenda,* fideles *serui olim dicti sunt,* fidi *amici. vid. Gloßar. Linian. in v.* fortis.

FIGERE 17, 13. vbi lares post exactos dominos fixere securi.

munimenta Romanus fixit intrepidus 16, 12.

ingentibus praesidiis fixis 31, 11.

FIGMENTVM 19, 1. aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro diademate gestans. *De huius moris, haud dubie Aegyptiaci, imitatione variarum gentium varia vid. Interprr. ad h. l.*

figmenta hominum mortuorum ita curate pollincta, vt *imagines* essent corporibus similes iam sepultis 19, 1. *(De funere Persico)*

spirantibus signorum figmentis 22, 16.

Deae caelestis argenteum breue figmentum 22, 13. *cf. 17, 4. 22, 9. 14, 6.*

per quietem deducentia se habitus tragici *figmenta* viderat 19, 12.

quos numquam *tentatae cupiditatis figmenta* regionum suarum faciebant extorres 29, 6.

hunc fascem ad arbitrium figmenti commisit 15, 5.

FIGVRA *talis vtique* membrorum 25, 5. *Valesius autem legi vult* figura *tali situque* membrorum, *vt est 21, 16.*

figuras et mores hominum designabo 15, 11.

cuius

sine sedibus fixis aut legibus 14, 4.

FLABELLVM 28, 4. si inter aurata flabella laciniis fericis insederint muscae.

FLAGITATOR molestus 29, 1.

flagitatorum rapacitas inexpleta 21, 16. *i. e. accusatorum.*

FLAGITIVM 14, 1. ausus est *inire flagitium* graue.

FLAGRANS 16,12. terrae protinus aestu flagrantes.

flagrante hieme 25, 10. *vid. infra in v.* vrere.

imperatorii muricis fulgore flagrantem 15, 8.

venustate oculorum micantium flagrans 25, 4.

viscerum flagrante compage 30, 6.

flagrantibus votis eum videre cuperet 14, 11.

flagrantissimis vocibus aliud postulabant 26, 2.

eam rapere — flagrantium 30, 1.

flagrans vesania manus 14, 2.

augendique regni cupiditate supra homines flagrans 18, 4.

ad insidiandum acer et flagrans 14, 11. *cf. 24, 5.*

FLAGRANTIVS exarsere 31, 10.

auiditas plus habendi — *exundauit* in hoc principe *flagrantius adulescens* 30, 8.

FLAGRVM 31, 8. attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari.

FLAMMA 17, 7. flammarum ardores. *vid.* fomes.

dum flammae senescerent 24, 7.

metuendi globi flammarum — crebris adsultibus erumpentes 23, 1.

radiorum flammas iniectas nubibus densis acri scintillare contactu 25, 2.

FLAMMANS tumor barbaricus 31, 12.

FLAMMEVS 16, 12. cuius vertici flammeus torulus aptabatur.

FLATARE 29, 1. principi caedes incendiaque *flatantes* furias imminere.

FLATILIS 30, 1. aedes amplae neruorum et articulato flatilique sonitu resultarent. *vid.* perflabilis.

FLATVS 23, 6. leniumque ventorum commodissimus flatus.

si adfuisset flatu tandem secundo 16, 1.

flatu secundo ventorum 20, 1.

turgidis flatibus 24, 3. *i. e. ventis vehementibus.*

rabidi flatus 26, 10.

crescente flatu cupiditatis immensae 28, 3.

tumenti flatu deposito 20, 9.

incruenti mitigemus ferociae flatus 14, 10.

inanes flatus quorumdam aestimant 14, 6.

anhelans flatu superbo 28, 1.

immane quo quantoque flatu distentus 30, 3.

horum *(militum licentiae deditorum)* flatus et pondera inuentores iuris antiqui mollientes 27, 9.

cadentium gemitus, equorum flatus, tinnitus ferri etc. 25, 3.

FLEBILIS dux 15, 5.

FLEBILITER iugulantur 29, 1.

temeritati suae flebiliter imprecatus 14, 11.

FLECTERE 17, 2. a sole in vesperam flexo adusque lucis principium.

in id flexus est 21, 7.

flectere in quietem lumina 25, 1.

qua *(adulatione)* eum proximi ad amoenitatem flectebant et luxum 16, 2.

flexit se in blanditias molliores 18, 5.

quum interdum flexis ensibus feriendi non suppeterent instrumenta 16, 12.

quamuis

quamuis arcus validis viribus flecterentur 16, 2.

FLERE 22, 3. Vrsuli necem — ipsa mihi flessa videtur Iustitia.

FLETVS vlulabilis 29, 5.
angorem animi *tacitis fletibus* indicans 22, 9.

FLEXILIS arcus 25, 1.

FLEXILOQVI et obscuri 31, 2.

FLEXVOSVS 15, 11. emensus spatia flexuosa.
flexuosas semitas 14, 2.
flexuosos colles 27, 12.
flexuosi lapilli 23, 6. *de margaritis.*

FLEXVS 23, 4. versant agiliter rotabilem flexum.
flumen adsiduis flexibus tortuosum 24, 1.

FLORERE 15, 5. quorum (*Francorum*) in palatio multitudo florebat.
doctrinis florentes 31, 16.

FLORENTISSIMVS Caesar 18, 1. *Similiter* florentissimus auctor *sc. historicus Tacito dicitur A. 3, 30. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

FLOS 14, 6. florem adultae virginis.
originis tuae splendidum florem 15, 8. *(dignitatem Caesaris)*

FLVCTVANTES ambiguitate mentium 17, 13.
pro viribus quemque ei ferre suppetias fluctuanti (*reipublicae*) 14, 11.

FLVCTVS 16, 12. animas *fluctibus* commiserunt. *De flumine traiiciendo nandi arte.*
superfusis fluctibus intumescit (*Nilus*) 22, 15.

FLVENTA 23, 6. iuncti (*fluuii*) conuenis aquis augent immania Oxi fluenta.
limum globosque adgerente multitudine circumuenientium fluentorum 22, 8. *cf. 15, 10. 17, 4. 18, 5. 22, 15. 27, 5.*

FLVENTIA 30, 4. eloquentiam inanis quaedam imitatur *fluentia loquendi. i. q. loquentia.*

FLVERE 17, 1. Rheno post — pugnam otiose fluente.
comae fluentes horrebant 16, 12.
ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum 30, 5. *vid.* capillus.
membris inter catenas fluentibus 15, 3.
administratio quieta fuit et placida, copia rerum omnium fluens 27, 3.

FLVMEN maximi nominis 15, 11.
— fossile 24, 6.
— nauigabile 22, 8.
— nauigerum 14, 8.
— altum et verticosum 14, 2.
— adsiduis flexibus tortuosum 24, 1.
— tumidum 25, 7.
permeato flumine 21, 13.
super beniuolo omnium flumine, Nilo 22, 15.
fluminis — vndarum magnitudo 14, 2.
fluminibus — abundans (*prouincia*) 23, 6.
instar fluminis hostibus superfusi 15, 4.
iussa licentius supergressus *fluminis modo* fortunis complurium sese repentinus *infudit* 14, 5.

FLVVIVS 22, 8. concursu multorum *amnium* adulescens *fluuius.*
amnis — Danubius — 60. nauigabiles paene recipiens *fluuios* ibid.
nullis adhuc aquis aduenis adulescens (*fluuius*) 18, 7.
Tiberis — *fluuiis* abundantibus multis Tyrrheno mari miscetur, effusione imbrium exuberans nimia et supra *amnis* speciem pansus omnia paene contexit 29, 6.
fluuii — — aequoream multitudinem inundantes 23, 6.
dirimente fluuio breui 25, 1.

FLVXIOR 22, 4. vnde fluxioris vitae initia pullularunt.
fluxioris fidei barbari 18, 2. *cf.* 15, 5. *it. Liu.* 40, 50.

FLVXIVS 18, 7. more vitae remissioris *fluxius agens*, militari pyrricha etc.

FOCVLVS 20, 11. qui vehebant foculos repentes incurui. *Paullo ante:* flammas occulte portabant. *vid.* feruens.

FODICARE valuarum latera 24, 2. *cf.* 26, 10.
fodicatis lateribus 29, 1.

FODINA 24, 4. quibus cuniculorum erant fodinae mandatae.

FODERE 20, 7. coagmenta lapidum fodiens *(aries)*

FODIRI in modum canalis amplissimi 24, 6. *Forma paullo rarior.*

FOEDERATA — pace 25, 7. *cf.* 27, 5.
foederato nobis et socio 14, 8.

FOEDVS sollemni ritu impletum 30, 3.
icto foedere gentium ritu 14, 10.
pacto foedere quodam castrensi 22, 15.
concordem foederum firmitatem 17, 1. *cf. Liu.* 32, 20. 22, 38.
ad tempus indultae foederibus pacis 29, 6.
foederibusque ingenuae pacis obstricta *(gens)* 27, 5.
societati nostrae foederibus iunxit aeternis 15, 12.
foedere pacis aeternae Virtus conuenit et Fortuna 14, 6.
amicitiae foedus 17, 14.
abrupte foedera frangerentur 18, 2.
Helena — Caesari *iugali foedere* copulata 15, 8. *In Codice Theodosiano dicitur* foedus coniugale.
nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes 31, 9.

FOMENTA 20, 7. *fomentisque ignium* variis ire protinus vetabantur.

FOMES 21, 12. vario *fomite flammarum* incessebantur.

FONS diues exundat potabilis quidem, sed etc. 18, 9.
fontes antehac aquarum copiosis pulsibus abundantes 22, 13.
stagno effluens fons cernitur 23, 6.
origines fontium Nili 22, 15.
traiecto fonte scatenti bitumine 24, 2.
ex perpetuis fontium venis vaticina mortalitati suppeditant verba 21, 1.
per primigenios seminis fontes 14, 6. *de castratis.*

FORAMEN 24, 4. peruadere foraminum aditus. *(de foueis fallacibus. cf.* 23, 6. *vbi pro* ore putei *dicitur)*

FORARE 16, 12. latere forato iumenti. *cf.* 27, 2.
angularem turrim ictus forauit violentior 24, 2. *cf.* 19, 5.

FORCEPS 16, 11. forcipis specie. *Est autem haec forma quaedam aciei militaris, ob similitudinem sic adpellata. vid. Gronouium ad h. l.*

FORES 30, 5. lapsam forem ferratam — remouere non potuit. *i. e. cataractam. cf. Liu.* 27, 28.
velut obseratis *amicitiae foribus* 27, 12. *Ita etiam Cicero loquutus est Epp. Diu. XIII,* 10.
laxauitque rapinarum fores 30, 4.

FORINSECVS 21, 9. *it.* 19, 1. *i. q.* ἔξωθεν. *Inde etiam subinde tentata est haec vox, vt extrinsecus per emendationem reponeretur.*

FORMA 31, 2. prodigiosae formae (*Hunni*) vt bipedes existimes bestias. *vid. descriptionem Hunnorum apud Claudianum in Rufin. I,* 323. *sqq.*
compaginatae formae e roboribus 28, 2. *i. e. cuniculi, s. canales,*

nales, ad aquam deriuandam adducendamue, qui etiam dicuntur formarum meatus, *item* fistulae. *vid. Clau. Cicer. in v. fistula.*

FORMARE 21, 1. formandis in futura consiliis.

vt geographici stili formarunt 23, 6.

quam *(armaturam)* saepe formauimus 23, 6. *i. e. descripsimus.*

FORMATOR 26, 2. nondum electo Imperii formatore.

quod per molestos formatores imperii struebatur 18, 6.

FORMIDABILIS manus 16, 12.

— le genus armorum *ibid.* scuta in formidabilem mouentibus gestum 29, 5.

populis diuersarum originum formidabilis 22, 8.

FORMIDARE 14, 6. ob formidatam alimentorum inopiam.

formidabatur flagrans vesania manus 14, 2.

vltra omnem diritatem taetri spectaculi formidanda 19, 2. *de elephantis.*

FORMIDO malorum impendentium 14, 1.

pati formidinis augmenta nocturnae 28, 1.

FORMVLA 31, 2. calcei formulis nullis aptati.

formula missa letali 14, 1. *i. e. norma iudici a magistratu praescripta; quamquam et interdum de ipsa sententia dicitur. vid. Vales. ad h. l. Apud Liuium 40, 12.* formula cognitionis *eodem sensu dicitur.*

FORNICARE 16, 10. celsitudine fornicatam *(regionem)*

FORS 30, 8. si *fors* ingruisset *inferior.*

si qua fors secundasset 30, 5.

vbi *fors* copiam dedisset aut *ratio. ibid. it. 31, 7. Plane Horatianum illud Serm. I, 1.* quam sibi sortem aut *ratio* dederit aut *fors obiecerit etc.*

FORTIS 23, 6. magis *artifices* quam *fortes* eminusque terribiles.

fortis esset et fidus 15, 6. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in v.* fortis. *cf. 20, 5.*

fortia facta 15, 5.

forti malleo 23, 4.

fortis fluuius 23, 6.

FORTISSIME 24, 2. eos inuolauere fortissime.

FORTITER facere 16, 12. *cf. 17, 6.*

eques se fortiter conturmaret 16, 12.

fortiter tensos *(arcus)* 24, 2.

FORTIVS *inquisitum* in haec negotia 19, 12.

FORTVITO 22, 16. ciuitatem posthaec alimentorum vberi copia circumfluere *fortuito* monstrauit.

FORTVITVS 25, 3. turbines calcare fortuitorum.

excedentes e vita morte *fortuita* 23, 6. *Opponitur ei, quum quis in proelio profuderit animam.*

fortuitis mortibus mundo digressos 31, 2.

fortuito cibo contentus 16, 5. *Gr.* τυχών.

FORTVNA *vt Genius, sua cuique propria esse olim putabatur* 30, 5. quam aestimari dabatur *Fortunam eius esse. cf. 14, 10. Fortunam* eius *(Constantii)* in malis tantum ciuilibus *vigilasse. Neque vero hominibus singulis tantum peculiares Fortunae attribuebantur, quo pertinet etiam 15, 8. sed vniuersis quoque populis et prouinciis. Itaque 18, 4.* Fortuna Orientis *occurrit. Quemadmodum autem illi sunt Genii priuati, ita hic est Genius publicus, de quo vid. infra in v. genius. Inde etiam factum est, vt* fortunae *pro* hominibus *dicerentur in vtramque partem, praecipue tamen ii, qui fautricem, in primis*

mis

mis fortunam suam experti essent. v. c. 26, 10. fortunis gementibus *vniuersis. it.* 30, 5. *iuxta opulentas et tenues* eneruatas succidere fortunas. *porro* 17, 5. celsiores fortunas idem loqui decet atque sentire. *cf.* 14, 9. 26, 2. 28, 4. 30, 5. *Contra vocantur homines a fortuna v. c.* 14, 3. promiscuae *fortunae* multitudo.

fortuna prosperior 16, 12. *it.* 27, 8.

adspirauit auram quamdam salutis fortuna 19, 6.

fortuna genuina 27, 11. *vid.* genuinus.

caeco quodam iudicio fortunae 25, 5.

fortunae volucris rota aduersa prosperis semper alternans 31, 1.

quiuis beatus versa rota fortunae ante vesperam potest esse miserrimus 26, 8.

fortunae volubiles casus 22, 1.

fortunae saeuientes procellae tempestates alias rebus infudere communibus 14, 1.

vt erat *(Iulianus)* fortuna sui spectatior 16, 12.

altiorem Constantii fortunam formidabant 14, 11.

fortuna *(eius)* tam vicina sideribus 15, 8.

quaestione dilatata per multiplices fortunas 14, 9.

mariti fortunas trudebat in exitium praeceps 14, 1.

quae in labem fortunarum suarum ageret 15, 5.

FORTVNATI rectoris expertis virtutibus freti 16, 12.

FORVS 17, 12. super nauium foros ponte contexto. *cf.* 27, 5.

FOSSILE flumen 24, 6.

FOTVS 31, 2. fotu calefaciunt *(carnem)* breui.

FOVEA 14, 9. quum accusatores quaesitoresque subditiuos sibi consociatos ex iisdem *foueis* cerneret *emergentes.*

FOVERE 23, 2. cuius *(rei Rom.)* opibus *foueri* conueniret amicos et socios. *i. e. defendi.*

militem stipendio *fouebat* et alimentis et blanda crebritate sermonum 31, 11. *i. e. sibi conciliabat. Dicitur enim* gratia alicuius foueri *v. c. Tacit. A.* 6, 45.

insimulatus *fouisse* partes hostiles 14, 5. *i. e. iuuisse.*

FRACTVS 22, 4. ignauus in hostes et fractus. *vid.* frangere.

FRAGMENTVM 24, 2. obumbrata caeli facie *fragmentis montium* et missilibus.

colligere *prouinciae fragmenta* iam parans 16, 1.

FRAGOR 16, 10. montium littorumque *intonante fragore.*

elisi littoris fragor 17, 7.

pelagi fragoribus patens 14, 8.

iugi fragore tonitrua etc. 20, 11.

blandum fragorem miscentes armorum 27, 6.

barbaros primo fragore — oppressurus armorum 30, 3.

virorum armorumque lugubre sibilantium fragor 25, 1. *cf.* 28, 4.

milesque conclamans magno contentionis fragore minaretur extrema 25, 6. *cf.* 20, 4.

Parthico fragore cessante 29, 2. *i. e. bello.*

FRAGOSVS 14, 6. turpi sono *fragosis naribus* introrsum reducto spiritu concrepantes.

fragosis tramitibus impeditum *(latus)* 21, 10.

FRANGERE 18, 2. abrupte foedera frangerentur.

praeda raptoribus *vi fractis* excussa 30, 7.

FRATER solis ac lunae 7, 5. *titulus regum Persicorum, sed, vt ipse Ammianus dicit* 23, 6. *tumoris alicuius et fastus indicium. vid. Vales. ad* 7, 5. *Quod vero Constantius hoc ipso in loco* frater *adpellatur ab rege Persarum, id ad aequalitatem maiestatis referendum*

qui

qui (*Simonides*) vitam vt dominam *fugitans* rabidam — immobilis conflagrauit 29, 1.

FVLCIRE *vid.* fultus.

FVLCRVM 28, 1. fulcro plumeo — incubuit.

FVLGOR 14, 2. nondum solido fulgore (*luna*) splendente.

vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem 14, 1.

ambiguo fulgore (*stragulis sericis*) nitentibus 16, 5.

imperatorii muricis fulgore flagrantem 15, 8.

in mundanum fulgorem surgeret Roma 14, 6.

FVLGVRALES pronunciant libri 23, 5.

FVLLONIVM 14, 11. in *fullonio* natum. *Nisi cum aliis praeferas* fullonia *aut* fullonica.

FVLMEN 17, 8. fulminis turbo.

patentibus (*barbaris*) peregrini fulminibus Martis 31, 3.

fulmina illa bellorum 24, 6. *i. e. heroës. Eodem modo Cicero Balb.* 15. fulmina imperii *Scipiones dixit.*

fulmen consiliarium 23, 5. *i. e. monitus Deorum de vitando incommodo.*

quasi fulmine fati 15, 5.

FVLMENTVM 23, 4. cui ligno *fulmentum* prosternitur ingens. *Sic legendum, non* fulcimentum, *vt habent codices nonnulli. vid. Vales. ad h. l.*

FVLTVS 21, 12. vallum antemuranum cespitibus fultum.

nullis aquarum subsidiis (*terrae*) fultae 16, 12.

nullis auctorum adminiculis (*ciuitas*) fulta 28, 1.

nec stipendiis aliquando fulta (*turba*) nec donis 23, 6.

Constantinopolim reliquit *incrementis* maximis *fultam* 22, 9. *Valesius interpretatur: beneficiis auctam ac locupletatam.*

FVMVS 17, 1. fumi volumina.

de fumo, vt aiunt, in flammam 28, 1.

fumo pelluntur (*apes*) 18, 3. *vid. Vales. ad h. l.*

FVNALIS 28, 4. *vid.* equus.

FVNDA 19, 1. per scorpionum ferreas fundas — rotundi lapides acti.

FVNDARE 22, 8. omnes (*ciuitates*) ab auspicio diligentia fundatae Graecorum.

quam rationem bissexti probatam — Roma — fundauit 26, 1.

conuena vndique multitudine trepide coepta fundante 15, 5.

quam (*pacem*) fundari posse 16, 10. *item* securitatem 14, 11.

fortuna spem successus fundante 17, 5.

vbicumque me velut imperiosa parens consideratis periculis obiecit resp. steti fundatus 25, 3.

quamuis manere fundatus et stabilis diu conatus est 31, 3.

hastatisque et ordinum primis velut insolubili muro fundatis 16, 12.

fiducia graui fundatus 19, 12.

moderatoris auctoritate fundati 30, 7.

vos vigore vsusque diuturnitate fundati 20, 5.

adfectione fundata 27, 6.

mente fundata vniuersis resistebat 20, 4.

fundata mente intuens toruum 29, 5.

fundato pectore mansit immobilis 14, 9.

FVNDERE 15, 4. per cataractas inclinatione praecipiti funditur Nilus. *Paullo post:* ni ruenti curreret similis potius quam fluenti. *cf. 22, 3.*

fundentem (*Aristotelem*) aureum flumen 27, 4.

sanguis vtrimque Romani roboris fundebatur 18, 5.

sagittariorum hostilium peritia fundebantur 20, 11. *cf.* 29, 1.

fusis

per

per quietem, vbi fuſius natura vagatur 15, 3.
quae (*diſcidia*) progreſſa fuſius aluit concertatione verborum 21, 16.

FVSVS 16, 12. humi ſuppliciter fuſus gentilique prece veniam poſcens. *vid.* fundere.

G.

GALLICINIVM 22, 14. vnde (*e quo monte*) ſecundis galliciniis videtur primo ſolis exortus.

GELV vinctum amnem peruaderent 17, 2.
ita perſtringitur gelu 22, 8.
liquente gelu 15, 10.

GEMERE 14, 1. medullitus multis gementibus. *cf. 15, 2.*
aerumnas innocentium grauiter gemens 14, 5.
partim amiſſos gementibus 18, 8. *i. e. lugentibus inſolabiliter. cf. 21, 12.*

GEMINARE 24, 4. iterum deinde ac ſaepe *geminatis* congreſſibus.
multitudine geminata noſtrorum 16, 11.

GEMINVS 25, 7. quod ratione gemina cogitatum eſt.
tutela — *gemina* eſt ratione firmata: cuius negotii *duplicem* magnitudinem 17, 13. *cf. Liuius 3, 63.*
gemina conſideratione alacrior 19, 11. *cf. 21, 7.*
ordine ſcutorum gemino 21, 12. *vid.* ſcutum.
Matrona et Sequana amnes magnitudinis *geminae* 15, 11. *i. e. aequalis aut certe ſimilis.*
gemino crimine implicitum 15, 2.
feſſus aerumnis gemini proelii 29, 5.
ſol geminus 20, 3.
abſtractis geminis 16, 7. *i. e. teſtibus, teſticulis, quos Graeci διδύμους vocant.*

GEMITVS mortis et vulnerum 29, 5.
pulſorum auditus eſt *montium gemitus* et eliſi littoris fragor 17, 3.

GENA 30, 7. adulefcentem in flore primo genarum. *vid.* lanugo.
raſis adſidue *genis lucentibus ad decorem* 21, 16.
genis ſtridore conſtrictis 31, 13.

GENERALIS 25, 3. philoſophorum *ſententia generali* perdoctus. *Similiter* lex generalis, generale praeceptum (*edictum*) *dicitur in Codice Theodoſiano.*
generali nomine Rex adpellatur Hendinos 28, 5.
plus exemplis generalibus nocitura, quam delictis 28, 1.

GENERALITER 23, 6.

GENEROSVS 31, 2. omnes *generoſo ſemine* procreati. *Opponitur ſeruituti: ſermo de barbaris.*

GENIALITAS 30, 1. hoſtilis menſae *genialitas. i. e. hilaritas, iucunditas.*

GENICVLATO Tigridis meatu 18, 9. *i. e. incuruato.*

GENITALIS 22, 14. diuerſis *genitalium notarum* figuris expreſſus.
genitali vocabulo dictitatum ad Serapionis transtulit nomen 16, 12.
in gremio regni *ſolique genitalis* 17, 12. *vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. in v.* genitalis.
genitales lares 28, 5.
genitalis locus 22, 8. 30, 2.
— — terra 20, 4. 27, 5. 28, 5.
— — patria 22, 9. 26, 10.
— — ſedes 25, 9.

GENITVRA 29, 2. fatorum per *genituras* interpretem. *i. e. conſtellationes, γενέσεις.*
— Valentis cuiusdam inuenta eſt 29, 2.

GENIVS quidam tutelae salutis adpositus 21, 14.
salutarem quemdam genium adfulsisse 15, 8.
genii animis connexi mortalium *ibid. cf. 21, 14.*
gradile Genii templum 20, 5.
species (*forma*) Genii publici 25, 2. *i. e. Fortuna cum Cornucopia.*

GENS 17, 13. inde ab instituta gente.
in amplitudinem *gentis solidae* concesserunt et nomen 23, 6.
immane quantum gentibus formidata (*fortitudo*) 24, 4.
de vestris in remp. meritis in gentibus cunctis 20, 5.
gentes *quarum exordiens initium* ab Assyriis ad Nili cataractas porrigitur 14, 4.
victor gentium 20, 7.
per populosas gentes et amplas 3, 2. *cf. 16, 12. it. Liuius 7, 26.*
Parthicarum gentium arma 14, 11.
bellatrices Thraciae *gentes* sine cruore *adquisitae* 26, 7.

GENTICVS 24, 4. ex vsu moris *gentici. Vox etiam Tacito vsurpata v. c. A. 6, 33.*

GENTILIS 24, 6. diuersorum — *gentiles picturas* — ostendens Regis (*Persici*) bestias — trucidantis.

GENTILITAS 31, 2. nationes crebritate victoriarum attritas ad *gentilitatem sui vocabuli* traxerunt.
populos omnes ad ditionem gentilitatemque traherent nominis sui 23, 6.
propinquitate regiae stirpis gentilitateque etiamtum Constantini nominis efferebatur in fastus 14, 1. *scil. quia Constantius cognominem eum sibi esse voluerat. cf. 25, 3.*
quam *gentilitate* adpellant barritum 31, 7.

GENV 16, 12. lassatisque impressus genibus (*Romanus*) obnixi genibus — hostem propellere laborabant *ibid.*
scuta genibus illidentes 15, 3.
adulatoribus offerunt *genua suauianda* vel manus 28, 4. *Cogitaui aliquando, omnem illam pedum deosculationem, etiam in aulis Imperatorum non infrequentem, non nisi τὸ προσκυνεῖσθαι, aut similem ritum adorationis, qualis hic est, fuisse, qui deinceps, fortasse etiam per ignorantiam linguae, ad illam tantam deformitatem prolapsus sit.*

GENVINVS 22, 8. *genuinis* intumescens aquis et *externis. i. e. propriis et aduenticiis. Quae sunt interna atque adeo intima, ea genuina dicuntur.*
flumina transmeare, in *regionibus genuinis* — sunt instituti 25, 6. *i. q. in solo natali.*
quocumque ierint, illic *genuinum* existimant *larem* 31, 2. *vid.* genitalis.
ad genuinam patriam ductus 29, 1.
in genuinos turbines (*barbari*) reuoluti sunt 28, 6.
genuinos nequiens mitigare flatus 29, 6.
vrgente genuino vigore 16, 1.
nusquam a genuino fastu declinans 17, 5. *cf. cap. 13.*
effudit genuinam ferociam pectori crudo adfixam 28, 1.
genuino quodam more caput digito scalpebat 17, 11. *cf. 19, 11.*
genuina lenitate 30, 8.
— — lentitudine 16, 5.
— — fortuna 27, 11. *Sic enim legendum est, non* gemina: *illiusque lectionis vindicandae caussa tot exempla notauimus.*

GENVS 16, 10. latrocinandi peritissimum *genus. i. q. gens. Ita Virgilius: genus insuperabile bello.*
corripere vllo *genere* 18, 2. *i. e.* modo, *vt et nonnulli legunt. Enimuero 31, 5. idem sic dicitur:* qui (*numerus*) comprehendi *nullo genere* potuit. *it. 28, 3.* hoc

hoc que genere quum ſtrenui militis munia — — expleret.

ſanguine et *genere* ſe contingentes 21, 16. *Siue* ordine *interpreteris*, *ſiue* natione, *Liuiana auctoritate nitaris. vid.* 4, 3. *it.* 4. 8, 29.

GEOGRAPHIAE totius adſenſione 22, 8.

GERERE 14, 2. nec cuniculis quidquam *geri* poſſet. *i. q. agi.*

quae (*proelia*) cum Germanis *geſſit* ſemiermibus 21, 13.

acta ſuper eo (*Tauro*) *geſta* 22, 3.

rerum ſpem quam *gero* 15, 8. *cf. Liuius* 7, 3. *it.* 28, 2.

quum parua declinatione velut e perpendiculo ſuperiectum (*luna*) *gerit* ſolem 20, 3.

quod poſt Diocletianum — nullus meminerat geſtum 23, 1. *i. e. factum eſſe, vt Auguſto adiunctus eſſet priuatus in conſulatu.*

GERMANITAS 14, 1. germanitate Auguſti turgida (*vxor*)

vt germanitate, ita concordia ſibi iunctiſſimum (*fratrem*) 30, 7.

GERMEN 26, 9. pro imperiali germine.

GESTAMEN 16, 5. geſtaminis lapſi tinnitus (*pila argentea*)

GESTARE 14, 10. vt dextris ſuis *geſtantes remp.* colebantur.

GESTICVLARIVS 24, 4. mutum puerum oblatum ſibi ſuſcepit *geſticularium*, multa, quae callebat, nutibus venuſtiſſimis explicantem.

GESTIRE 18, 6. ardenti deſiderio geſtiebat.

GESTVS 16, 10. reſpondit *geſtu* gentili. *Niſi cum Valeſio malis* actu.

haſtisque feriens ſcuta (*habitus* iram pugnantium concitat et dolorem) proximos iam *geſtu* terrebat 14, 2.

inſtrumenta hiſtrionici geſtus non leuia 14, 6.

GIBBA 23, 4. vt prominere videantur in gibbas.

GIGANTEVS 16, 10. per *giganteos contextus* circumferens mentem. (*de foro Traiani*)

GLABRO quidam ſub vultu latens 14, 5.

GLACIALES terrae 20, 8. quum per *glaciales tractus* hiemis rigidum inhorreſceret ſidus 27, 2.

GLADIVS humi figitur nudus 31, 2. *ritus barbaricus ſacrorum Marti faciendorum.*

exſertantesque minaces gladios 14, 2.

eiectansque gladios 16, 12.

nonnullos gladii conſumpſere poenales 14, 5.

ni gladio periſſet vltore 26, 6.

GLANS 20, 7. nec ſagittarum crebritate, nec *glandis* hinc inde ceſſante. *Alii legunt* glande.

GLAVCVS 15, 12. multo fortiore et glauca (*vxore*)

GLEBA 23, 6. incolunt — *fecundiſſimam glebam* variae gentes. *Dicitur de quauis poſſeſſione.*

glebae macie internecante ſementes *ibid.*

GLEBALIS 23, 5. aggeri glebali adſiſtens (*imperator verba facturus*) *Intelligendum autem eſt tribunal ceſpititium quod alias dicitur*

GLISCERE 25, 4. bellorum tenore gliſcente. *i. e. creſcente. cf. Liuius* 2, 19.

GLOBATIM per vicina digreſſi praedones 27, 9.

GLOBVS 22, 8. *limum globosque* adgerente multitudine circumuenientium fluentorum.

concreti *nubium globi* nigrantium 17, 7.

nullo ordine iam, ſed per *procurſus* pugnabatur et *globos* 31, 15. *ἓν διὰ δυοῖν pr. procurſus globorum.*

ad Perſarum vaſtatorium globum confugit 19, 9.

prae-

citato. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.

quadrupedo gradu repentes 14, 2.

ad potiorem veniat *gradum* 20, 5. *i. e. dignitatem.*

quum *poteſtas in gradu* velut ſub iugum miſſa nocendi ſaeuiendique cupiditate et iraſcendi, in arce victoris animi tropaeum erexit glorioſum 21, 16.

ſuſpenſus in eodem *gradu* conſtantiae ſtetit 14, 9.

in eodem *gradu* conſtantiae ſterit *immobilis* 16, 3.

arduos veſtrae gloriae *gradus*, quos fama *diffundit*, populi formidantes 14, 10.

GRAECVS 15, 9. et diligentia Graecus et lingua.

GRAMINA — ſolatia neceſſitatis extremae 25, 8. (*ad edendum*)

GRAMINEA 31, 2. quumque ad *graminea* venerunt.

GRAMMATICAE rei doctrinis excellens 22, 16.

GRAMMATICVS 28, 1. Simplicius Maximini conſiliarius ex Grammatico. *vid. Lindenbrog. ad h. l.*

GRANDAEVVS aetate 25, 4.

GRANDIFICVS 18, 6. rex — *mente* quadam *grandifica* multisque victoriarum inſignibus nobilis.

GRANDIA incedens 22, 14. (μακρὰ βιβάς)

GRANDIOR 28, 1. ne delictis ſupplicia ſint grandiora.

GRANDISSIMAS naues vehit 15, 11.

grandiſſimis illi corporibus freti 16, 12.

GRASSARI 31, 2. per rapinas finitimorum graſſatum et caedes (*hominum genus*)

graſſabatur per ſtrages multiplices fortunarum 28, 1.

GRASSATOR 14, 2. quum edita montium petere coeperint *graſſatores*, loci iniquitate *milites* cedunt. (*mox: latrones*) *cf. 28, 2.*

publicum graſſatorem Procopium 26, 9.

GRATANTER 16, 10. litteris *gratanter* (κεχαρισμένως) acceptis. *cf. 28, 5.*

gratanter amplexi ſunt (*conditiones pacis*) 17, 12.

poſt audita gratanter quae pertulerant 25, 10.

ſuſcepti gratanter (*ſupplices*) 23, 3.

quibus ille gratanter viſis atque ſuſceptis 29, 5.

aurum quippe *gratanter* prouinciales *corporibus* dabunt 19, 11. *pr. gratantius, lubentius.*

GRATARI 17, 3.

GRATIA 14, 8. regio plena gratiarum et venuſtatis. *Etiam in Codice Theodoſiano eſt* gratia et amoenitas locorum. *l. 7. de bonis proſcript. lib. 9. t. 42.*

obligatus gratiarum multiplici nexu Conſtantio 20, 11.

ad gratiae cumulum 17, 13. *i. e. vt eo maior gratia ab iis iniretur.*

quum nihil ad gratiam faceret 27, 9. *cf. Tacitus A. 4, 48.*

ad gratiam tamen *precantium* coërciti ſunt aliqui lenius 26, 10. *pr. in gratiam, vt Liuius ſaepe numero dixit. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

ad Rufini gratiam 21, 12.

ſalutis tuendae gratia 29, 5.

verbi gratia 28, 4. 30, 5.

ea gratia, quod etc. 18, 6.

reus hac gratia poſtulatus, quod etc. 19, 12. *cf. 31, 5.*

qua gratia 21, 13. 28, 6.

GRAVARE 28, 6. circumuenti municipes omnes *grauabant* Iouinum. *i. e. accuſabant.*

grauarent mentiendo legatos *ibid.*

GRAVATE 31, 3. ni grauate praedarum onere deſtitiſſent.

GRAVIDVLAE edunt minutas binas aut ternas 23, 6.

GRAVIS

GRAVIS 24, 1. *vino grauis* miles. *Sic et Liuius 29, 3. 4. it. Tacitus Hist. 1, 62.*
ponderibus inuidiae grauioris virum fortissimum opprimebant 14, 11.
graue incentiuum 14, 1.
odore graui consumit (*animal*) 23, 6. *Paullo ante:* halitus letalis ex hiatu terrae. *cf. Liuius 37, 23. it. Tacitus Hist. 5, 6.*
GRAVITAS 28, 4. incedere *grauitate composita* maestiorem.
GRAVIVS rationabili responderunt 14, 7.
insolentiae pondera grauius librans 14, 5.
in qua (*religione christiana*) scrutanda perplexius, quam componenda grauius, excitauit discidia 21, 16.
GREGATIM 29, 1.
GREMIVM 17, 12. viso exercitu *in gremio regni* solique genitalis.
alienis gremiis excutiunt praedas 30, 4.
ni — *legionum* se *gremiis* immersisset post abruptum periculum 27, 10.
gremio legionum protecti (*fugientes*) 16, 12.
GRESSVS 22, 8. nec per infidum et labile solum *gressus* hominis possit vel iumenti firmari.
firmare nisu valido gressus 14, 2.
gressu steterunt immobili 31, 7.
— reptante 15, 10.
— discessere veloci 28, 2.
ambiguis gressibus incedebant (*timidi*) 31, 16.
GREX 22, 12. tauros — et innumeros varii pecoris greges.
greges ceruorum 24, 1.
armenta prae se agentes cum *gregibus* pascunt 31, 2.
GVRGES 22, 4. ingluuies et *gurgites* creuere praerupti conuiuiorum. *Similiter Cicero Verr. 3. 19.*
oceani gurgitibus intimatur 15, 4.
gurgitibus refluis — Troada perstringit (*mare*) 22, 8.
Euphratem late fusis gurgitibus euagari 18, 7.
gurgitum nimietate humectans diutius terras (*Nilus*) 22, 15.
magnitudine angusti gurgitis (*fluuii*) sed profundi 14, 2.
clementiores gurgites fluminis 24, 2.
gurgitibus — verticosis (*de flumine*) 16, 12.
GVRGVLIONE confecto 31, 1.
GYRVS 14, 6. iactari volubilibus gyris.
quod ille properans et insuetus maeandros faciebat et gyros 30, 1.

H.

HABENA 19, 8. fugaci equo nudo et *infreni* — ex more *habenam* qua ductabatur arctius illigauit: moxque decussus vinculi nodum nequiens abrumpere etc.
HABERE 21, 2. habeo firmiter quod tenebam.
quum Arbetionem Consulem annus haberet 15, 8. *cf. Liuius 7, 32. it. 45, 30.*
Caesar tuus disciplinam non habet 21, 3.
legati vt ambigui frustra habiti 31, 12. *i. e. male excepti.*
a cohortibus nostris repulsoriis cum paucorum exitio *habitus frustra* discessit 24, 4. *i. e. elusus.*
parui habitis quae Constantius scripserat 21, 1.
HABILIS 16, 12. occupatis *habilibus* locis.
per habiles locos et opportunos 28, 2.

nisi haec ciuitas *habili situ* et moenium magnitudine restitisset 25, 8.

de parte sua quemdam habilem scrutabantur 25, 5.

vbi habile visum fuerit 17, 1. *i. e. consentaneum. cf. 18, 2.*

ad hiemem agendam, vt in illis tractibus habilem 27, 5.

arua vomeri et gignendis arbustis habilia facit (*Euphrates*) 23, 6.

legionibus habilem locum 29, 1. *cf. Liuius 24, 48.*

aedificiis habilia 18, 2. *i. e. materiam vnde aedificetur.*

in locis *habilibus ad* plantandum 23, 6.

ad latrocinia magis, quam *aperto habilibus Marti* 17, 2.

HABITACVLVM 14, 8. ex agrestibus habitaculis vrbes construxit.

habitacula sua sibi figere (*Salios*) 17, 8.

vberrimum est habitaculum (*Media*) regum 23, 6.

HABITARE 21, 10. vt nullis habitetur obstaculis. *vid. Venerand. Patruum ad Tacit. Mor. Germ. 39.*

tecum non diutius habitabo 20, 5.

HABITATOR 22, 8. Leuce sine habitatoribus vllis.

ortisque maioribus iurgiis inter habitatores et vetitos 31, 5.

HABITVS 20, 4. fulgentem eum *augusto habitu.*

habitus insignia principalis 26, 7.

principali habitu circumdatus 26, 2.

hunc loci principalis circumferens habitum 27, 6.

figmenta habitus tragici 19, 12.

desinente in angustum fronte quem *habitum* caput porci simplicitas militaris adpellat 17, 13.

hastisque feriens scuta, qui *habitus* iram pugnantibus concitat et dolorem 14, 2.

aciem in rotundo habitu figuratam 29, 5.

quid potestas Martia *de habitu prudentiae* valeat 31, 5. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

cornutae (*luna*) habitu 20, 3. *paullo post:* forma.

flagrantissimam *facem* cadenti similem visam — — qui *habitus* etc. 25, 2. *De meteoris.*

HACTENVS 28, 4. dominus *hactenus* exclamat: Quid faciat etc. *Dictum pro tantummodo, s. non nisi hoc.*

hactenus valuit loqui, quod plerosque incitante coniuge iugulauerit Constantina 14, 11. *i. e. id modo valuit loqui.*

HAEMORRHOIDES 30, 7. quod meatus aliqui, quos *haemorrhoidas* nunc adpellamus, obserati sunt gelidis frigoribus concrustati 30, 6. *i. e. sanguinis effluxus vndecunque ortus, per ora venarum omnium, per nares etc. Aliter explicari hanc vocem contextus non patitur. vid. Vales. ad h. l.*

HAERERE 24, 5. qui lateri eius haerebat (*armiger*)

haerente iam morte ceruicibus 31, 7.

cautela nimia in peiores haeserat plagas 14, 9.

incognitus *haerebis* et repentinus 14, 6. (*eris*)

responsis ambiguis et obscuris haerebat futurorum incertus 22, 1.

iudicesque haerebant ambigui 16, 8.

haerens et ambigens 15, 5. 28, 1.

HAESITARE 17, 13. haesitabant ambiguis mentibus.

HARVNDINETA 18, 7. inter harundineta Mesopotamiae fluminum et fruteta leones vagantur etc.

HASTILE 22, 8. quum arcus omnium gentium flexis curuentur hastilibus.

HAV-

elementia hiemis ibi mollissimae 18, 7.

ad *hiemem* agendam vt in illis terris *habilem* 27, 5.

HIEROGLYPHICVS 17, 4. formarum innumeros *notas, hieroglyphicas* adpellatas, quas ei (*obelisco*) vndique videmus incisas, initialis sapientiae vetus insigniuit auctoritas. *vid. Lindenbrog. ad h. l.*

HIEROGRAPHICVS 22, 15. excisis parietibus volucrum ferarumque genera multa sculpserunt, et animalium species innumeras, quas *hierographicas litteras* adpellarunt. *Fuit, qui* hieroglyphicas *legi vellet; sed Valesius tuetur illam lectionem.*

HINC inde 20, 6. 24, 6.

— et deinde 16, 2.

— et inde 21, 10.

— indeque 16, 12. 20, 7.

HINNITVS 17, 12. ne prodant hinnitu densiore vectores.

HIPPOPOTAMVS 22, 15.

HIRCINAM barbam prae se ferens 22, 14.

HIRSVTA barba *ibid. cf.* 25, 4.

hirsutis resticulis cruribus eius innexis 14, 7.

HIRTA dumis et aspera 27, 10.

HISCERE 14, 1. nec hiscere nec loqui permissus.

HISDEMQVE digressis 28, 2. *cf.* 20, 4. *et* 7.

HISPIDVS 30, 1. per hispidam et iumento onusto exiguam callem.

armisque hispidos apros etc. 24, 5.

HISTORIAE — *discurrere* per negotiorum celsitudines *adsuetae* 26, 1.

HISTRIONICVS 14, 6. instrumenta histrionici gestus non leuia.

HOMO 27, 12. *vltra hominem* efferatus.

ea victoria vltra homines — sese efferens 26, 8.

vltra hominem exsultauit 31, 10.

augendique regni cupiditate *supra homines* flagrans 18, 4.

bellicosa hominum natio 27, 8.

captiuorum funeribus *hominum.* ibid. *Forte cum aliis legendum* omnium. *Nisi vero* homines *h. l. pro* seruis *dicti sunt: quae est significatio huius aetatis, qui est idem Graecae linguae mos.*

hominum praedas agitaret et pecorum 16, 9. *i. e. quibus tironibus vterentur; nam sic quoque acceptum hoc vocabulum reperitur.*

vno ictu caesi complures paullo ante *homines*, tunc promiscuae strages *cadauerum* cernebantur 17, 7.

laxatis cuneis iumenta dilatauit et homines 24, 1. *Sic fere Liuius 9, 19.*

HONESTARE 20, 5. quorum exsequias *honestauimus* celebri potius laude quam luctu. *i. e. splendidas fecimus.*

HONOR 15, 3. *honorum vertices* ipsos ferinis morsibus adpetentes.

honore mensae regalis 15, 5.

ad honorem prosperatum exsurgat 15, 8. *vid.* prosperatus.

HONORABILIS 30, 4. ob adsidua in personas *honorabiles* probra.

HONORABILITER colebatur 29, 2.

HONORATE 23, 5. cuius monumentum nunc vidimus *honorate. Nisi cum aliis legere malis* honorare.

HONORATIOR 14, 10. quibus erat honoratioris militiae cura commissa.

HONORATVS 14, 1. honoratorum circulis adsistendo.

honorata huius lateris securitate republica 23, 5.

HONORIFICVS 25, 10. christianae legis idem studiosus et nonnumquam *honorificus.*

HOR-

eminuit — inter *humilia (delicta) supergressa* iam potentia fines *mediocrium* delictorum *nefanda* Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina 14, 1.

nec *humiliora* despexit, poëticam mediocriter, rhetoricam, et nostrarum externarumque rerum historiam multiformem 16, 5. *Opponuntur* sublimiora. *i. e. philosophiae studia.*

HVMILITARE 29, 2. quo iustitio *humilitati* — visebantur. *vid. Gronouium ad h. l.*

HVMILITAS 17, 1. precibus et humilitate suprema.

prona humilitate deruptum *(latus)* 21, 10.

HVMILIVS 26, 8. semet curuantes humilius.

propugnatores agitantes humilius (*in comparatione cum turribus*) 19, 7.

HVMVS crustata frigoribus 15, 10.

— labilis incessum praecipitantem impellit *ibid.*

ac humo corporibus stratis 31, 13. *Olim edebatur:* ad humum.

humo late stagnante 24, 3.

quae humi et in humoribus viuunt 22, 15. ἀμφίβιοι.

humi gignentium fertiles *(regiones)* 23, 6. *i. e. peculum.*

humum gestantes (*milites*) 28, 2. *de oppugnatione vrbis.*

humus rapido turbine portabatur 24, 6. *i. e. in congressu exercituum proeliantium puluis tollebatur. Forma dicendi sane audacula.*

HYDRAVLICVS 14, 6. organa fabricantur hydraulica.

HYDRVS *genus serpentis aquatilis* 22, 15. *Quamquam Valesius ex Solino legi vult* enhydrus.

I.

IACERE 26, 6. aleam periculorum iecit abrupte.

hoc *genere, quo iactum est,* absolutus 26, 3. *i. e. eo, quo dictum est, modo.*

IACERE 17, 12. sub gressibus iacuere militum et adepti veniam iussa fecerunt.

quia procul *iacebat* 26, 1. *i. e. aberat scil. candidatus. Dicitur autem optimis quibusque auctoribus* iacere *pr. morari aliquo in loco, delitescere.*

non iacentis animi Caesarem 16, 12.

IACTANTER 27, 2. inefficaces minas iactanter sonantes et fremitum.

IACTANTIVS loquebantur 16, 8.

IACTARE 14, 6. iactari volubilibus gyris.

prouinciae malis *iactatae* continuis 20, 8.

vt *iactauere* rumores incerti 15, 5. *cf. Liuius 5, 53.*

latius se proinde iactans 20, 7.

IACTITARE 31, 10.

IACTVRA 15, 11. sine iactura rerum per Sapaudiam fertur *(flumen)*

vbi post *iacturas* multiplices pelago miscetur Euphrates 23, 6.

IACTVS 24, 6. facibus et omni materia qua alitur ignis petitae *(naues)* adsiduis iactibus.

iactu pulueris 23, 6.

IACVLVM formidandae vastitatis 16, 12.

IAM *inde* vt Iulianus *illo* est missus 17, 9.

IANVA 14, 7. praestrictis palatii ianuis. *i. e. praeteritis.*

IANVS 28, 4. per Ianos et fora. *i. e. in locis publicis; nam Iani sunt transitiones perviae, fornices. cf. Liuius 41, 27. Inde etiam mercatores ibi conueniebant. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 630. it. Clav. Cicer. in h. v.*

IBI tunc 20, 11. 29, 2.

ICERE

ILLAETABILE portentum oftendit 23, 2. *it. cap.* 5.

ILLE 31, 2. funt *illifce* tuguria.

ILLECEBRAE 27, 12. per exquifitas periuriisque miftas illecebras.

ILLECEBROSIVS 30, 5.

ILLECEBROSVS 28, 3. aurorum illecebrofas pollicendo mercedes.

illecebrofis regem infidiis ambiens 30, 1.

ILLICERE 16, 8. verfabilem feminam — periculofam *in fraudem illexit.*

quaefitumque venenum bibere per fraudem *illexit* 16, 10. *i. e. induxit.*

ILLICITVS 29, 1. adpetitu regni occupandi *illicito. i. e. nefario.*

ab *illicitae cupidinis* homine ad debilitatem paene pugione vulneraretur *ibid.*

ILLIDERE 31, 7. mucronefque acrius refiftentium pectoribus illidentes.

illifa noftris partibus probra 16, 12.

ILLIGARE 19, 8. habenam finiftra manu arctius illigauit.

quibus (*elephantis*) infidentes magiftri manubriatos *cultros* dextris manibus *illigatos* geftabant 25, 1.

rege bellis finitimis illigato 14, 3. *Sic et Liuius 31, 25.*

vt aduerfarios fuos laefae maieftatis criminibus illigarent 22, 9.

ILLITVS 24, 3. generare feminas *femininibus illitas* marium.

tamquam auribus cera illitis 30, 5.

ILLVNI nocte 17, 2. *vid. interlunis.*

ILLVSTRARE 21, 5. haud ita nos *illuftrarunt* innumerae hoftium ftrages, vt indemnitas etc.

illuftratus praeclaris artibus 15, 5.

ILLVSTRIS 14, 8. ciuitatibus amplis (*Commagena*) illuftris.

ILLVVIES 24, 8. deformes illuuie capellas et tetras.

IMAGINARIVS iudex refedit 14, 9. *i. e. falfus, fictus, non legitimus, qui veram iudicis perfonam non fuftineret. Similiter dicuntur apud Liuium 3, 41.* imaginarii fafces. *vid. Gothofredi Gloffar. Nomic. Cod. Theodof. in h. v.*

IMBELLIS 19, 8. armati et imbelles fine fexus difcrimine trucidabantur.

IMBER 17, 7. poft madores imbrium.

cedendo *in modum imbrium* pone verfus directis fagittis a perfequendi fiducia deterrere 25, 1.

IMBRACTEARE 14, 6. eafque (*ftatuas*) auro curant imbractari.

facis imitamentum — auro imbracteatum 17, 4.

imbracteatis corporibus folidis 25, 1. *vid.* lamina.

IMITARI 14, 1. vbi pernoctantium luminum claritudo dierum folet imitari fulgorem.

IMITAMENTVM 22, 13. *fimulacrum* in eo Olympiaci Iouis *imitamenti* aequiparans magnitudinem. *cf. 16, 10. 17, 4.*

IMMACVLATVS 19, 12. corpore immaculato. *De eo, qui torqueri praeceptus fuerat, fed tamen liberatus fato quodam, vt iniuriam corpus pateretur nullam.*

immaculata corporis focietate 21, 14. *De animabus, geniorum praefidio, fi purae fint et a colluuione peccandi alienae, illuftratis et edoctis.*

quem (*principatum*) immaculatum conferuaui 25, 3.

IMMADESCERE 20, 11. adfiduisque imbribus ita immaduerat folum. *cf. 24, 8.*

IMMA-

IMPEN-

IMPENDIVM 30, 8. vt militi supplementa suppeterent et *impendium. i. e. alimenta. Dicuntur enim alimentaria compendia et impendia. v. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 555.*

IMPENSA 22, 12. cum impensarum amplitudine antehac inusitata et graui.

— *impensas* — dudum congegestas 29, 6. *Valesius ad h. l. intelligit materiam ex arena et calce, qua parietes satiari solent.*

IMPENSVS 18, 4. diligentia quaeruntur *impensa. i. e. magna.*

impensiore cura 19, 6. *cf.* 17, 10.

IMPERARE 17, 10. facturum se imperanda.

imperatis fine mora completis 18, 7.

IMPERATOR alienae custos salutis 14, 10.

IMPERATORIVS 21, 16. *imperatoriae auctoritatis cothurnum* vbique custodiens.

IMPERATVS 18, 6. imperatu ducis. *cf.* 31, 6.

IMPERFECTE Tullium reprehendit 22, 16.

IMPERIALIS 14, 9. praeceptum imperiale. *i. e. quod iudicibus dabatur.*

litteras imperiales praetendens 19, 3.

imperiale columen 30, 4.

— — culmen 15, 5.

— — germen 26, 9.

rectoremque vt sibi iudicio imperiali addictum 14, 7.

quae vitia (*vino venerique deditus*) imperiali verecundia forsitan correxisset 25, 10.

IMPERIOSVS 30, 4. orationis imperiosae fluminibus.

IMPERITARE exorsus 30, 7. *i. e. imperatoriam dignitatem. cf. Liuius* 4, 5.

imperitandi initium equino hinnitu sortiri 23, 6.

IMPERIVM 29, 2. nihil aliud esse imperium nisi curam salutis alienae.

imperium regeret Antoninus 31, 10.

— — cassum et vmbratile, vt ministro rerum funebrium, portendebant 21, 16.

ad imperium placuit Iulianum adsumere 15, 8.

licitantem imperii praemia Iulianum susceperant (*praetoriani*) 26, 6.

ex imperio ad partes Italiae festinantes 18, 6.

taedio asperioris imperii 26, 8.

ciuili iustoque imperio ad voluntatem conuerso cruentam 14, 1. *vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 468.*

licenter imperium praesens vt molestissimum incusabant 15, 3.

rupturosque imperium irrequietis motibus 16, 12.

obsecundabant imperiis ingratiate 17, 10. *cf. cap.* 12.

IMPETENS nobiles quosdam — ad se — obsides mitti 31, 12. *i. e. flagitans. Hunc locum nesciebat Gronouius, quum ad* 24, 3. *pro* impetitum aerarium *legendum dicebat aut* impeditum *aut* implicitum. *Est autem impetitum aerarium idem quod exhaustum, direptum; nam* impetere *est* adoriri, inuadere, *προσβάλλειν: quae conueniunt egregie contextui; sequuntur enim haec:* vrbes exinanitae, populatae prouinciae.

IMPETRABILIS dux 31, 11. *i. e. strenuus, efficax. cf.* 14, 8. efficaciae impetrabilis rex *vid.* 15, 8. 17, 11. *Nempe impetrabilis est, qui patrare, perficere. i. e. impetrare aliquid facile potest. Male igitur ad* 24, 1. *init. it.* 29, 5. *in variis dectionibus* impenetrabilis *est. Imposuit hominibus, quod adiectiuis huius terminationis alias est significatio passiua. Sed alia est ratio latinitatis argenteae.*

IMPE-

IMPETRARE 14, 3. quod si (*commentum*) impetrasset. *i. e. perfecisset. cf. cap. 2.*

cuius socrus, quum *misceri* sibi generum, flagrans eius amore, non *impetraret* 14, 1. *cf. cap. 6.*

nisi impetrauerint (*milui, praedam, quam dispexerant*) 14, 4.

IMPETVS 17, 13. aduersus ipsum principem — omnem impetum contulerunt.

ad vertenda supposita — *irreuocabili impetu* ferebatur 14, 1.

impetu occurrere *veloci* 14, 2.

— disiecit *ardenti* 17, 13.

in eos *igneo* miles *impetu* ferebatur *ibid.*

vt primae vertiginis impetum declinarent 17, 1.

eius impetus (ὁρμή) molliebatur consiliis proximorum 26, 5.

IMPIATVS 22, 8. minores aliae (*ciuitates*) nullis humanis hostiis *impiatae. i. e. pollutae.*

IMPINGERE 14, 5. districtum mucronem in proprium latus impegit.

vt absenti aemulo — periculosae molis onus impingeret 15, 5. *i. e. bellum gerendum.*

auulsam sedibus *linguam* suam cum cruento sputamine in oculos interrogantis *impegit* 14, 9.

IMPIVS 23, 5. vulnere *impio* cecidisset. *i. e. interfectus a suis.*

IMPLACABILITAS 14, 1. quidquid Caesaris *implacabilitati sedisset*, id velut fas iusque perpensum confestim vrgebatur *impleri.*

IMPLERE 20, 8. currentium ex voto prosperitatum nunciis crebris, vt adparitor fidus, tuas *aures impleui. Sic et Liuius 45, 31.*

impletis funerum bustis 15, 3. *per Graecismum. vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

id inter potissima mature duxit implendum 18, 2. *i. e. efficiendum.*

quae (*indoles*) imperatorem *implesset* cum veterum lectissimis comparandum 27, 6. *i. e. reddidisset.*

probabile argumentum ad fidem implendam scientiae suae 23, 5. *i. e. conciliandam.*

indefesso labore vigilias et cetera subsidia securitatis implebant 21, 12.

IMPLICARE 18, 10. infantes matribus implicati.

gemino crimine implicitum 15, 2.

IMPLICATIOR 26, 6. per artus tremore diffuso *implicatior ad* loquendum.

IMPLORANS caelo iustitiam 14, 9.

implorantes cum obtestatione magna 17, 7.

IMPONERE 25, 1. *eos*, qui fugisse arguebantur, inter impedimenta — *agere iter imposuit. Forte legendum* disposuit.

nullo *impositorum* vel *compositorum* fidem sollemniter inquirente 14, 7. *i. e. criminationum, calumniarum etc.*

marginibus amnis (*ciuitatem*) impositam 24, 1. *cf. Liuius 8, 23.*

IMPORTVNVS 24. 7. facinus audax et importunum esse noscentium id adgredi.

IMPOSSIBILE 14, 10.

IMPRAEPEDITE 17, 10. quod ita recte dispositum est *impraepedite* completum. *cf. 21, 10. 22, 12. 27, 10.*

Legitur etiam impraepedito 26, 6.

IMPRAEPEDITVS 21, 5. impraepedito cursu tendentes. *cf. 30, 2.*

IMPRECARI 14, 11. temeritati suae flebiliter imprecatus.

IMPRECATIO 29, 1. imprecationibus carminum secretorum.

impre-

eminuit — inter *humilia (delicta) supergressa* iam potentia fines *mediocrium* delictorum *nefanda* Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina 14, 1.

nec *humiliora* despexit, poëticam mediocriter, rhetoricam, et nostrarum externarumque rerum historiam multiformem 16, 5. *Opponuntur* sublimiora. *i. e. philosophiae studia.*

HVMILITARE 29, 2. quo iustitio *humilitati* — visebantur. *vid. Gronouium ad h. l.*

HVMILITAS 17, 1. precibus et humilitate suprema.

prona humilitate deruptum *(latus)* 21, 10.

HVMILIVS 26, 8. semet curuantes humilius.

propugnatores agitantes humilius (*in comparatione cum turribus*) 19, 7.

HVMVS crustata frigoribus 15, 10.

— labilis incessum praecipitantem impellit *ibid.*

ac humo corporibus stratis 31, 13. *Olim edebatur:* ad humum.

humo late stagnante 24, 3.

quae humi et in humoribus viuunt 22, 15. ἀμφίβιοι.

humi gignentium fertiles *(regiones)* 23, 6. *i. e. peculum.*

humum gestantes (*milites*) 28, 2. *de oppugnatione vrbis.*

humus rapido turbine portabatur 24, 6. *i. e. in congressu exercituum proeliantium puluis tollebatur. Forma dicendi sane audacula.*

HYDRAVLICVS 14, 6. organa fabricantur hydraulica.

HYDRVS *genus serpentis aquatilis* 22, 15. *Quamquam Valesius ex Solino legi vult* enhydrus.

I.

IACERE 26, 6. aleam periculorum iecit abrupte.

hoc *genere, quo iactum est,* absolutus 26, 3. *i. e. eo, quo dictum est, modo.*

IACERE 17, 12. sub gressibus iacuere militum et adepti veniam iussa fecerunt.

quia procul *iacebat* 26, 1. *i. e. aberat scil. candidatus. Dicitur autem optimis quibusque auctoribus* iacere *pr. morari aliquo in loco, delitescere.*

non iacentis animi Caesarem 16, 12.

IACTANTER 27, 2. inefficaces minas iactanter sonantes et fremitum.

IACTANTIVS loquebantur 16, 8.

IACTARE 14, 6. iactari volubilibus gyris.

prouinciae malis *iactatae* continuis 20, 8.

vt *iactauere* rumores incerti 15, 5. *cf. Liuius 5, 53.*

latius se proinde iactans 20, 7.

IACTITARE 31, 10.

IACTVRA 15, 11. sine iactura rerum per Sapaudiam fertur *(flumen)*

vbi post *iacturas* multiplices pelago miscetur Euphrates 23, 6.

IACTVS 24, 6. facibus et omni materia qua alitur ignis petitae *(naues)* adsiduis iactibus.

iactu pulueris 23, 6.

IACVLVM formidandae vastitatis 16, 12.

IAM *inde* vt Iulianus *illo* est missus 17, 9.

IANVA 14, 7. praestrictis palatii ianuis. *i. e. praeteritis.*

IANVS 28, 4. per Ianos et fora. *i. e. in locis publicis; nam Iani sunt transitiones perniae, fornices. cf. Liuius 41, 27. Inde etiam mercatores ibi conueniebant. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 630. it. Clau. Cicer. in h. v.*

IBI tunc 20, 11. 29, 2.

ICERE

ILLAETABILE portentum ostendit 23, 2. *it. cap.* 5.
ILLE 31, 2. sunt *illisce* tuguria.
ILLECEBRAE 27, 12. per exquisitas periuriisque mistas illecebras.
ILLECEBROSIVS 30, 5.
ILLECEBROSVS 28, 3. ausorum illecebrosas pollicendo mercedes.
illecebrosis regem insidiis ambiens 30, 1.
ILLICERE 16, 8. versabilem feminam — periculosam *in fraudem illexit.*
quaesitumque venenum bibere per fraudem *illexit* 16, 10. *i. e. induxit.*
ILLICITVS 29, 1. adpetitu regni occupandi *illicito. i. e. nefario.*
ab *illicitae cupidinis* homine ad debilitatem paene pugione vulneraretur *ibid.*
ILLIDERE 31, 7. mucronesque acrius resistentium pectoribus illidentes.
illisa nostris partibus probra 16, 12.
ILLIGARE 19, 8. habenam sinistra manu arctius illigauit.
quibus *(elephantis)* insidentes magistri manubriatos *cultros* dextris manibus *illigatos* gestabant 25, 1.
rege bellis finitimis illigato 14, 3. *Sic et Liuius 31, 25.*
vt aduersarios suos laesae maiestatis criminibus illigarent 22, 9.
ILLITVS 24, 3. generare feminas *femininibus illitas* marium.
tamquam auribus cera illitis 30, 5.
ILLVNI nocte 17, 2. *vid. interlunis.*
ILLVSTRARE 21, 5. haud ita nos *illustrarunt* innumerae hostium strages, vt indemnitas etc.
illustratus praeclaris artibus 15, 5.
ILLVSTRIS 14, 8. ciuitatibus amplis *(Commagena)* illustris.
ILLVVIES 24, 8. deformes illuuie capellas et tetras.
IMAGINARIVS iudex resedit 14, 9. *i. e. falsus, fictus, non legitimus, qui veram iudicis personam non sustineret. Similiter dicuntur apud Liuium 3, 41.* imaginarii fasces. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
IMBELLIS 19, 8. armati et imbelles sine sexus discrimine trucidabantur.
IMBER 17, 7. post madores imbrium.
cedendo *in modum imbrium* pone versus directis sagittis a persequendi fiducia deterrere 25, 1.
IMBRACTEARE 14, 6. easque *(statuas)* auro curant imbracteari.
facis imitamentum — auro imbracteatum 17, 4.
imbracteatis corporibus solidis 25, 1. *vid.* lamina.
IMITARI 14, 1. vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem.
IMITAMENTVM 22, 13. *simulacrum* in eo Olympiaci Iouis *imitamenti* aequiparans magnitudinem. *cf. 16, 10. 17, 4.*
IMMACVLATVS 19, 12. corpore immaculato. *De eo, qui torqueri praeceptus fuerat, sed tamen liberatus fato quodam, vt iniuriam corpus pateretur nullam.*
immaculata corporis societate 21, 14. *De animabus, geniorum praesidio, si purae sint et a colluuione peccandi alienae, illustratis et edoctis.*
quem *(principatum)* immaculatum conseruaui 25, 3.
IMMADESCERE 20, 11. adsiduisque imbribus ita immaduerat solum. *cf. 24, 8.*

IMMA-

imprecationibus praefcifle nefariis *ibid.* vid. *ars.*

IMPRIMERE 27, 4. fuis vel ut alienis corporibus *imprimerent* ferrum. *vid.* impingere.

armorum pondere pulfus loco Romanus, *laffatisque impreffus* genibus etc. 16, 12. *Erat antea in textu* impreffis: *cui lectioni Valefius illam ex ingenio fubftituit. Poffis etiam legere* laffatusque impreffis genibus.

IMPROBARE 16, 8. feueritatis *non improbandae. i. e. egregiae.*

IMPROPVGNATA ciuitas 29, 6. *cf. 26, 5. 27, 12.*

IMPROTECTVS 26, 8. ciuitas hoftili impetu patuit improtecta. *cf. 21, 13.*

fteterunt improtecti pedites 31, 13.

ne qua vi fubita raperentur (*impedimenta*) improtecta 24, 1.

IMPROVIDVS 28, 2. ne Romani fecuritatis improuidi.

IMPRVDENTIA viarum arcente 17, 13.

nandi imprudentia 30, 1.

IMPVLSV immani exoriens Rhenus 15, 4.

amnis impulfu vndarum obicibus ruptis emiffus 31, 8.

IMPVRGABILE crimen excufari poffe 22, 3.

IMPVNITAS 14, 2. ex *latrociniis* occultis et raris, alente *impunitate* adulefcentem in peius audaciam, ad *bella grauia* proruperant.

IMVS 16, 12. ima fluminis.

ima fundamentorum 24, 4.

— terrarum 17, 7.

bonos *ab imo* fufcitans ad *bene viuendum* extollit 14, 11.

ima mente formidans 30, 8.

— quod aiunt, auricula mollior 19, 12.

IN *omiffum* 23. 2. Mefopotamiam figna commouit. *Talia faepiffime occurrunt in huius aetatis fcriptoribus. Apud Suetonium quidem* Domitianus natus effe *dicitur* regione vrbis fexta. *cap. 1. Auctor huius licentiae, vt praepofitiones nominibus vrbium, prouinciarum, etc. modo addantur, modo demantur, videtur Auguftus Imp. fuiffe.* vid. *Sueton. Octau. 86.*

in *fuperfluum eft in hifce:* in die quodam 22, 16. in pace 16, 10.

diis fuperis *in religione* dicarunt 17, 4.

aciem *in rotundo* habitu figuratam 29, 5.

validiffimos *cuneos in fexcentis velitibus* — vacua praefidiis loca vaftantes 17, 2.

quod in aliis iam timebatur 14, 1. *i. e. vt aliis etiam eueniret.*

in numero minore 31, 7. *i. e. quum effent numero pauciores. Similiter 19, 6. dictum:* in nullo tali metu.

datoque figno in receptum 21, 12. *cf. 25, 1.*

in id tempus — fcopae florere funt vifae 28, 1.

in quantum res tulit 30, 5.

in totum 15, 13.

in mollius vergente fecuritate 15, 5.

in confilia cogebatur extrema *ibid.*

in infaniam audaces 17, 8. *vid.* audax.

auctufque *in damna* complurium 22, 11. *i. e. cum damnis.*

adultae in paftum herbae 30, 3.

in preces admiffus 17, 12.

inanimo 25, 9.

INAESTIMABILI gaudio recognita 15, 5. *Sic Liuius 29, 32.* inaeftimabiles mortuorum acerui 16, 12. *cf. 29, 5.*

INANE *fubftantiue* 17, 4. per arduum inane protentus (*obelifcus*)

INANITAS 26, 2. quos votorum inanitas cruciabat.

abfen-

absentiam nostram *inanitate tumenti* despiciens 17, 13. *pr. tumore inani, fastu.*

INANITER stulteque cogitasse 16, 4.

INARESCERE 19, 9. interfectorum — *inarescunt* in modum stipitum corpora.

INCANTAMENTA anilia 29, 2. *cf. 16, 8.*

INCANTARE 14, 7. cum pileo incantato vetitis artibus.

INCASSVM 25, 9. ventis, loquebantur incassum. *cf. 15, 5.*

dum haec cogitantur incassum 27, 6. *cf. 14, 2. 20, 4.*

INCAVTVS 23, 3. ne quid inopinum ex *incauto latere* oriretur.

INCEDERE 20, 11. certaminibus finem vespera dedit *incedens. Valesius legi vult* intendens, *i. e. intenta, plena, pronecta: quae emendatio, ex ipso Ammiano 31, 11. firmari poterat, vbi est:* vesperaque intendente. *Sed et contra, non tantum ex aliis scriptoribus, vt Gronouius fecit, pauculis quidem, nec satis aptis, omissoque loco Liuiano 29, 4. sed ex eodem Ammiano exempla adferri possunt, vbi v. c. dicitur aquarum* incedere *inopia 22, 13. Porro 19, 12. haec sunt:* cuius ex nutu pendebat *incedentium* omnium salus: *ex quo et ipso loco, licet homines illi sint* incedentes, (*vid. in v.* incidere *vlt.*) *tamen intelligitur Ammianum eo verbo libenter, et fere contra modum dicendi, vsum esse. Itaque magis inclino in hanc partem, vt Ammiano etiam* vesperam incedere, *vt genuinam formam loquendi, attribuendam putem. vid. Drakenborch. ad Liuii 1, 57, 8.*

sensim incedentes et caute 21, 12.

citis passibus incedebat 21, 10. *cf. 24, 5.*

grandia incedens 22, 14. *vid.* grandis.

altius contra difficultates omnes *incedens* 24, 6. *vid.* gradiri.

INCENDERE 29, 3. vt viuus *incendi* iuberetur. *cf. cap. 5. al.* exurere. *Paullo post:* ignibus aboleri praeceptus est: *item:* conflagrauit flamma poenali. *Apud Liuium 3, 53. haec leguntur:* viuosque *igni concrematuros* minabantur.

incendente auiditate saeuitiam 14, 2.

regem *incendebat ardentem* vt arma concitaret 18, 5.

quasi lituis, verbis — simplicibus *incendebat* 20, 5.

INCENDIARIA tela torquentes 20, 11.

INCENDIVM 31, 12. *relucente* amplitudine camporum *incendiis*, quos lignis nutrimentisque aridis subditis, vt hoc fieret, iidem hostes *vrebant.*

acriores excitat aestus incendiorum 23, 4.

clamoris vlulabilis incendio 19, 5.

INCENSOR turbarum 31, 9.

INCENTIO 30, 1. *incentiones Circeas* in vertendis debilitandisque corporibus miris modis eum callere fingentes.

INCENTIVVM audendi maiora 31, 7.

incentiuo percitus 27, 8.

— — duplicato 20, 6.

cuius acerbitati vxor *graue* accesserat *incentiuum* 14, 1. *cf. 22, 11. 26, 6. 29, 3.*

INCENTOR 15, 1. igneus turbarum incentor.

nefarius belli totius incentor 16, 12.

INCESSERE 17, 9. compellationibus incessebat et probris.

conuiciis Romanos incessebant 16, 11.

eum oculis incessentes et vocibus truculentis 17, 3.

hostiliter eum saepe incessunt 14, 3.

calcibus incessens et pugnis 14, 7.

INCESSVS 23, 6. adeo dissoluti sunt et artuum laxitate *vagoque incessu se iactitantes*, vt effeminatos existimes.

INCIDERE 31, 10. incidentia multa parui ducebat et faria. *vid.* accidentia.

ad expedienda incidentia 22, 9.

quum eum ex incidentibus ira feruere sentiret 30, 8.

proximorum — exaggerantium incidentia 14, 5.

incidentia veloci constringentes excessu 28, 4.

ex eius libidine *incidentium* vitae necisque momenta pensantur 26, 10. *Valesius legi vult* incedentium. *i. e. hominum, quo fere modo loquutus est Ammianus 19, 12. vid. supra in v.* incedere. *Sed non durior est sensus lectionis vulgatae, quam Valesianae. Et melior etiam est tropi continuatio, si retineatur* incidentium: *cuius ipsius tropi exemplum est 31, 10.* pensante *fortunarum versabiles* casus.

INCIDERE 17, 13. resistentium pectora incidebat.

sagittariorum primoribus manus incidit 29, 5. *paullo post:* manus ademtae. *Fuit haec poena militaris, vt* dextrae abscinderentur. *Nam et haec forma in eo genere vsitata est. Liuius dicit* praecidere. *vid. Oudendorp. ad Frontin. Strateg. 4, 1, 16.*

INCITAMENTO tubarum 21, 12.

nactusque audaciae incitamenta 28, 1.

INCITARE 19, 11. quae superbius *incitanda* propediem imperator dilato negotio credens, *i. e. incitatum iri, scil. ab hostibus.*

accenderat super his incitatum eius propositum ad nocendum 14, 7.

incitata caede *(eos)* turbauit 31, 12. *i. e. multiplicata.*

velut *incitatos torrentes*, hostes abruptius *inundantes* 20, 5. *cf. Liuius 44, 8.*

INCITATIO 14, 1. *incitationem* eius ad multorum *augeri* discrimina. *paullo ante:* implacabilitas.

INCIVILITAS 18, 2. per *inciuilitatem* militis occurrentia vastantis *i. q. insolentia.*

inciuilitatis eius erat particeps et furtorum 29, 5.

INCIVILITER 30, 6. quae *inciuiliter* gesta sunt. *i. e. hostiliter.*

INCLARESCERE 25, 1. inclaruit dies.

virtus inclaruit 24, 6.

INCLEMENS fortuna 20, 4.

illud aurem *inclemens* obruendum perenni silentio *quod arcebat docere etc.* 22, 10. *de Iuliano. cf. 25, 4.*

INCLEMENTIVS in eodem punitus negotio 26, 10.

INCLINARE 23, 6. Betae — australi *celsitudini* montium *inclinati. i. e. habitant ad radices montium etc.*

montium *defectibus* inclinati *ibid.*

ad occasum inclinato iam die 15, 5.

INCLINATIO 15, 4. per cataractas *inclinatione praecipiti* funditur Nilus. *Nisi legendum cum Gronouio* praeceleri: *quod nolim.*

INCOGITABILI dementia promittebant 15, 3.

INCOGNITVS haerebis et repentinus 14, 6.

INCOHIBILI ardore 14, 2.

— cursu 21, 16. *(de igne)*

natatu adsueta veloci, alueo penetrato, *incohibili cursu* euasit 24, 1.

INCOLVMIS 16, 5. per quas *(victorias)* cadentes saepe, *incolumi contumacia*, barbaros fudit.

me h. l. aetates omnes populi R. tamquam hominis, commemorantur. cf. 19, 10. 25, 1. 28, 5.

ad varia religionum incunabula peruenerunt 22, 16.

INCVRSARE Mesopotamiam — ordinatus 14, 3.

INCVRSVS 22, 8. cruentis populabantur incursibus.

INCVS 18, 4. eamdem incudem diu noctuque tundendo.

INCVSARE 14, 11. ex magisterio peditum altius niti quorumdam susurris incusaretur.

INCVTERE 24, 4. abusiue incusso ariete.

INDAGO 28, 4. distentioribus saginis addicti, *praeeunte nidoris indagine* etc. *Apud Suetonium quidem Claudius dicitur cap. 33. ictus nidore prandii.*

rectae perfectaeque rationis indagine 16, 1. *de philosophia.*

vt ad veritatis perueniret *indaginem* 28, 6. *i. q. indagatio.*

ad effectum tendens consilium occulta scrutabamur indagine 15, 5.

negotium scrupulosa quaesiuit indagine 30, 3. *Etiam in Codice Theodosiano de iudicibus dicitur. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*

paratis omnibus, quae indagines futurae poscebant 29, 1. *i. e. inquisitiones.*

ad Equitii vertuntur indaginem 29, 6. *i. e. insidias.*

INDE temporibus priscis 28, 8. *iam inde vti* vrgenti cessere Iulio 15, 11. *pr. vbi postea.*

INDEBITVS 26, 7. vsurpator *indebitae potestatis. Eodem sensu* indebitus honor *est in Cod. Theodos. l. 4. de Decur. lib. 12. t. 1.*

INDECLINABILIS iudex 25, 4. (ἀκλινής)

— iustorum iniustorumque distinctor 18, 1.

indeclinabile fatum 29, 1.

quum sors partium euentu regeretur indeclinabili 19, 8.

INDECORIS 23, 6. non *indecoribus* barbis.

INDEFESSVS 14, 11. semper vigens *(animus)* motibus indefessis.

INDEFLEXVS 17, 5. cupiditatem semper indeflexam fusiusque vagantem vehementer insimulo.

indeflexa saeuitia 27, 9.

INDEMNATVS 15, 5. ne absens et *indemnatus perageretur reus. Hunc locum vitiosum esse nemo non intelligit. Valesius quidem legi vult:* ne damnaretur absens et inauditus. *Gronouius autem sic eum constituit:* ne trucidaretur absens et indemnatus: *cui emendationi fauet 15, 2.*

INDEMNIS 26, 6. si quemquam *absoluisset indemnem.*

indemnesque deinde et innoxii earum incolae partium 19, 11.

quarum (*prouinciarum*) singulas — custodiebat indemnes 31, 14.

INDEMNITAS prouinciarum et salus 24, 5. *cf. cap. 16.*

INDERE 16, 5. cui cognomentum indidit. *cf. 14, 8.*

INDEX praecursorius 15, 1. *cf. 14, 10.*

quum essent plerique (*libri cremati*) liberalium *disciplinarum indices* variarum et iuris 29, 1.

serenae mentis Valentis indices litteras tradens 30, 1.

INDICERE 16, 5. temperantiam sibi ipse indixit.

INDICIVM 18, 6. cuius *famae indicio* haec gesta *pandente.*

non esse imperatorium obliquis flecti indiciis ad etc. 22, 7.

INDICTIONALE augmentum 17, 3. *i. q. conquisita, item incrementa tributorum, quae opponuntur sollemnibus, de quibus est 25, 4.* indicta sunt tributorum admodum leuia.

INDIF-

INEFFABILIS 16, 10. giganteos contextus *(fori Traiani)* nec *relatu ineffabiles* nec rursus mortalibus adpetendos *i. q. inenarrabilis apud Liuium 44, 5. Sed arbitror aut prius* nec *expungendum, aut* effabiles *legendum esse. Alterutrum mihi quidem contextus ratio postulare videatur.*

INERS 14, 2. *pecudum* ritu *inertium* trucidantur. *Sic Virgil. Aen. 4, 14.*

cum *inerti* et vmbratili milite 18, 6. *i. e. ignauo.*

INESCATVS 30, 4. sellulariis quaestibus inescati.

INEVITABILES insidiae 27, 9.

INEXPEDIBILIS 31, 13. ne per *moras inexpedibiles* populandi amitterent copiam.

INEXPIABILI obnoxius culpae 15, 3. *Sic restituit Valesius pro* inexplicabili; *eodemque modo legi vult 30, 1. vbi textus vulgatus sic habet:* in illum *inexplicabile* auctum principis odium. *cf. 29, 1. vid. Drakenborch. ad Liuii 39, 51.*

memoriam nominis sui *inexpiabili detestatione* perfudit 18, 4. *vid. Vener. Patruum ad Sueton. Iul. 78. it. ad Tacit. A. 3, 73.*

INEXPLEBILI nocendi proposito 15, 2.

INEXPLETVS 21, 16. flagitatorum rapacitas inexpleta.

INEXPLICABILIS 19, 11. negotio, quod rebatur *inexplicabile i. e. difficile aut perpetuum.* inexplicabile odium. *vid.* inexpiabilis.

INFAMARE 14, 10. infamabat haec suspicio Latinum. *cf. 28, 1.*

INFATVARE hominem 15, 8.

INFAVSTIS ductoribus praemiis 24, 7. *i. e. exsecrabilibus.*

INFERRE 22, 6. certe commodius per dilationem inferre quae flagitantur.

INFICIATIO 15, 5. pertinaci inficiatione contendens. *Liuius 6, 40. sic: neque nego neque inficias eo.*

qui quum *inficiatione defenderet* obiecta 18, 1. *i. e. verbo negaret, vt Cicero loquitur.*

nulla inficiatione obumbrare iam publicata conatus 29, 1.

INFICERE 19, 2. hastam infectam sanguine ritu patrio nostrique more coniecerat fecialis.

INFIGERE 27, 3. quod vilis quidam plebeius *infixerat* illum dixisse. *vid. supra in v.* adfigere.

INFIGVRABILIS 24, 4. compage scutorum, qua velut *testudine infigurabilium fornicum* operiebantur aptissime, adsiduis motibus laxius dehiscente.

INFIMITAS 17, 13. ad infimitatem obsequiorum venere seruilium.

sortis *infimitate* ad omnia *praeceps* 29, 2.

INFINITAS 15, 1. etiamsi mundorum *infinitates* Democriti regeret.

INFIRMATVS — *humerum* telo 25, 1.

membrisque omnibus *infirmati* 24, 4.

infirmati periculoso madore 30, 1.

INFIRMIS 20, 6. lapidum recens structorum, madoreque etiamtum infirmium.

INFLAMMARE 24, 1. agros — cum segetibus et tuguriis inflammari.

terris hostilibus inflammatis 29, 4.

inflammata Macedonia 31, 5.

acriter *(imperatorem delationibus)* inflammauit 15, 3.

INFLAMMATRIX saeuientis adsidua 14, 1.

INFLARE 31, 12. lituosque *Bellona* luctuosos *inflaret.*

ad

ad vicem bellorum ciuilium *inflabant litui* quaedam colorata laesae *crimina* maiestatis 19, 12. *cf. 16, 8.*

inflata ceruice suffrendens 15, 12. *cf. Liuius 45, 31.*

Euphratem niuibus tabefactis inflatum 18, 7.

INFLATIVS 22, 16. Homerus fabulatur inflatius.

INFLEXIBILIS mansit 29, 2.

INFLEXIO Bosport Thracii 22, 8. *vid. Vales. ad h. l.*

INFORMATIO 29, 2. o! praeclara informatio doctrinarum.

INFORMIS 14, 11. cadauer est relictum *informe. i. e. demto capite.*

INFORTVNIVM 19, 7. his turbinum infortuniis percitus. *(ἀτύχημα)*

INFRA quam decebat 15, 8.

INFRENDERE 16, 12. stridore dentium infrendentes.

vocibus horrendis infrendens 22, 11. *(prae laetitia)*

INFRENIS 19, 8. fugaci equo nudo et infreni. *i. e. frenato.* vid. *habena.*

INFRVCTVOSVS *(Nilus)* si venerit parcior 22, 15. *i. e. sterilitatem adferens.*

INFVLA 15, 6. antequam *infulas* susciperet *principatus. Proprie dependent infulae a vittis, quae sunt sacra quasi diademata; vnde factum esse putem, vt infulae pro insignibus imperatoriis dicerentur: quamquam etiam de omnium magistratuum et dignitatum ornamentis et insignibus dicuntur. vid. Gothofred. Glossar. Nom. Cod. Theodos. in h. v. cf. Drakenborch. ad Liuii 2, 54, 4.*

INFVNDERE 15, 3. patulis imperatoris *auribus infundebat. cf. 14, 9.*

ex his quae didicit, aliqua Magorum *sensibus infudit* 23, 6.

mentibus ardore quodam *infuso* 14, 6.

quum neruorum vigorem sopor laxasset infusus 16, 5.

fortunae saeuientis *procellae tempestates* alias rebus *infudere* communibus 14, 1.

fluminis modo fortunis complurium sese repentinus *infudit* 14, 5. *Sic Cicero dixit Phil. II, 27. Antonium sese in copias Pompeii ingurgitauisse.*

equites — equitum se turmis agilibus infuderunt 17, 13.

INGEMISCERE 15, 5. suumque et popularis Siluani vicem grauiter *ingemiscens. Expressum est στενάζειν Graecorum: qua figura vsus est etiam Liuius 21, 53.*

clades ingemiscendas 26, 6. *cf. 30, 7.*

ingemiscat, si quis vita digressis est dolor, huius arrogantiam facti Fabricius 30, 1

INGENIVM 23, 6. dispar est tractuum diuersorum *ingenium. i. e. natura, indoles. Sic Virgil. Georg. 2, 177.*

cuius *(solitudinis)* tranquillis silentiis praecelsa Brachmanorum ingenia potiuntur *ibid.*

ad procudendum ingenium 16, 5. *cf. 15, 2.*

instrumenta omnia mediocris ingenii commoturus 16, 1. *de historico.*

sicam ingenii destringentes 30, 4.

ingenium obtunsum 21, 16.

velamento subagrestis ingenii 14, 11.

leuitatem agnoscens commotioris ingenii sui 22, 10.

turbidum saeuiebat ingenium 14, 7.

INGENITVS 23, 5. quum pro ingenita pietate consecrato principi parentasset.

INGENS 14, 7. lucratus ingentia.

ingentia largiendo 27, 11. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 164.*

INGENVI barbari 18, 9.
incedendi nimietate superarer vt insuetus ingenuus 19, 8.
foederibusque ingenuae pacis obstricta (*gens*) 27, 5. *i. e. a fraude alienae. Nisi vero cum Lindenbrogio legendum* iugis.

INGERERE 23, 4. nec quisquam post satietatem superfluos sibi ingerit cibos.
agendo diuersa, quae diuisiones multas ingerebant 22, 7.
prodigiis ingerentibus (*scil. se*) multis 30, 5.

INGLVVIES et gurgites creuere praerupti conuiuiorum 22, 4.

INGRAVATE 17, 10. obsecundabant imperiis ingrauate. *cf. 18, 2.*

INGRAVESCERE 30, 2. ingrauescente posthaec altius cura.

INGVRGITARE 15, 11. paludi sese ingurgitat (*Rhodanus*)

INHABITABILIS mansit 31, 2.
terras circumsitas inhabitabiles acerbitate fecisset 23, 6.

INHAERERE 21, 13. confundendis rebus pertinaciter Magnentius inhaerebat,

INHIARE 26, 7. promissis vberrimis inhiantes.
inhiandae vndique pecuniae sese dediderint 30, 4. *i. e. corradendae.*

INHORRESCERE 27, 1. quum per glaciales tractus hiemis rigidum *inhorresceret* sidus.
ruptis riparum terminis aucti inhorruere torrentes 24, 8.

INHOSPITALIS 22, 8. indidere mari nomen inhospitali.

INIBI 22, 16. 29, 5.

INIECTARE 14, 2. seseque suspensis passibus iniectantes in scaphas.
vim iniectans naturae 14, 6.
iniectabat Armeniae manum 27, 12. *cf. 26, 4.*
iniectans imperio manus 22, 11.
manum iniectantibus fatis 14, 11.

INIICERE 18, 6. iniecta manu detinebant penes se publicum defensorem.

INIMICVS 19, 11. aliquid molirentur *inimicum. Editio Rom. habet* in eum. *Valesius legendum censet* incommodum; *Gronouius* nouum. *Valesii emendatio confirmatur quodammodo auctoritate Ammiani 21, 3.*

INIRE flagitium graue 14, 1.
iniere obsidium duces 27, 12.

INITIALIS sapientiae vetus insigniuit auctoritas 17, 4.

INITIVM exordiens 14, 4. *Similiter* initium primum *dicitur a Liuio 21, 20. it. in praefatione:* initium ordiundae rei.

INIVRIA *vid.* demussare.

INNARE temere contextis ratibus 14, 2.

INNECTERE 15, 4. multique cum equis interfecti iacentes etiam tum eorum dorsis videbantur innexi.
innexi Persarum *multitudine* 25, 1.
ad innectendas letales insidias vitae simplici perquam callens 15, 2.

INNITI 16, 12. conferti sibique vicissim innixi.

INNOCVVS 18, 7. clementia hiemis ibi mollissimae (*leones*) innocui.
innocuos abire perpessus est 16, 2. *i. e. non adgressus est, nec fudit. cf. 20, 7. 29, 1. Etiam* innoxius *passiue dicitur, quod vide.*

INNODATO gutture laquei nexibus interiit 28, 6. *Eadem verba leguntur 30, 2.*

INNOTESCENTE iam luce 19, 8.

INNOXIVS 19, 6. innoxio die cum hostili clade emenso.
exsultantes innoxii proelii gloria milites 27, 2.

praeter

desertis insidiis, quas per arcta loca et latebrosa struxerant 17, 1.

vbi reseratae sunt insidiarum latebrae omnes 14, 11.

illecebrosis regem insidiis ambiens 30, 1.

aemulis consarcinantibus insidias graues 14, 9.

INSIDIATRIX manus 27, 10.

INSIDIOSVS 15, 5. solusque ad exstinguendum probis quidem, sed insidiosis rationibus petebatur.

INSIGNIA 31, 12. Thesauri — et principalis fortunae insignia caetera.

conspicuae fortunae — insignibus aptum 17, 12. *i. e. regiis.*

recturus sine vllis insignibus gentem 27, 12. *i. e. sine diademate etc.*

quem nullis anteactae *vitae insignibus* in huiusmodi negotiis cognitum etc. 25, 9.

INSIGNIS 23, 3. aerumnis *insigne* oppidum.

opinionum insignium auctor amplissimus Platon 23, 6.

INSIMVLATVS fouisse partes hostiles 14, 5.

INSINVARE 25, 8. prouinciarum militiaeque rectoribus *insinuare* noui principis scripta. *ἐμφανίσαι. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 406. it. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

INSISTERE 14, 2. propugnaculis insistebant et pinnis.

saxeo suggestu insistens 21, 5.

abigendis insisterent praedis 24, 4.

INSOLENTER 14, 6. vltra modum delatae potestatis sese efferens insolenter.

hos quoque dolores scenicis adnumerasse fabulis insolenter 28, 1.

INSOLENTIA 28, 3. quas (*gentes*) insolentia nutriente securitate adgredi Rom. res inflammabat.

insolentiae pondera grauius librans 14, 5.

ne per locorum *insolentiam* insidiis caperentur occultis 24, 1. *i. e. imperitiam.*

INSOLESCERE 15, 12. sublatius insolescentes. *i. e. superbia nimis intumescentes.*

INSOLVBILIS 16, 12. hastatisque et ordinum primis velut *insolubili muro* fundatis.

quod munimentum velut *insolubile claustrum* hostium excursibus erat obiectum 20, 11.

INSOMNIA 19, 2. continuus cum insomnia labor.

INSONVS 27, 12. passibusque insonis repens.

insonis gressibus relicto cubili 29, 5.

INSPECTV iecoris praedoctus 22, 1.

INSPERABILIS nuncius 15, 5.

INSPERATVS — venerat 16, 2. *i. e. contra quam metuerant hostes, inopinus. cf. 17, 8.*

insperato cultu prouectus 14, 1. (*ad principale culmen*)

INSPIRARE 22, 15. solusque fluminum auras nullas *inspirat.*

INSTANTER 25, 8. promissa flagitabat instanter.

controuersae partes dimicantes instanter 24, 4.

vrgente instanter victore 27, 2. *cf. 28, 4.*

instanter mortem contiguis adsultibus intentarent 20, 8.

INSTANTIA 28, 1. pertinaci negabat *instantia. i. e. obstinatione.*

instantiam obsidentium perpensantes 24, 2. *i. e. ardorem vrgendi expugnationem.*

INSTAR breuis obtinet puncti 15, 1. *cf. 20, 4. vid. Glossar. Liuian. in v.* instar.

Xerxis illius — instar classis aduenit 23, 3.

INSTARE 17, 9. quum vltimis hostium fatis instamus.

eruen-

INTACTVS 17, 2. si iisdem (*rebellibus*) transisset *intactis. i. e. parum coërcitis.*
cum *intacto* milite quem regebat 25, 7. *i. e. integro, non imminuto aut fracto.*
Pamphyliam diu quidem *intactam (sc. ab hostibus populabundis)* 14, 2.
vt accepto successore cum potestate rediret intacta 15, 5.
INTECTVS 27, 10. manipulos capite *intecto* collustrans.
corpora nudantes intecta 15, 4. *cf, 19, 11.*
INTEGER 26, 4. eos ad suam ditionem *ex integro* vocare vi nimia properans.
INTEGRE sine vlla restituit mora 28, 1.
INTEGRITAS 21, 5. quum integritas rerum intentioni nostrae — respondeat.
INTELLIGERE 30, 6. nondum *intelligendi* minuto vigore (*de moribundo*)
faciet vt sciant se boni intelligi 27. 6.
INTELLIGIBILIS 20, 3. scrutatores caussarum intelligibilium.
INTEMERATVS 31, 16. cum intemeratis opibus, quas habebant — currebant.
INTEMPERANS 19, 4. paucis intemperanti aestu consumptis.
laudum intemperans adpetitor 25, 4.
INTEMPERANTER 15, 1. a iustitia declinauit ita intemperanter.
INTEMPESTIVVS quid quisque iurgantium coleret *tempore alieno* interrogans 22, 10.
celebrari vilitatem intempestiuam 14, 7.
INTENDERE 29, 1. intenduntur equulei.
intendente saeuitiam licentia diuturna 22, 8. *i. e. augente.*
super his intendebantur ei (*Episcopo*) alia quoque 15, 7. *i. e. obiiciebantur.*
vesperaque intendente 31, 11. *vid. Gronouium ad Liuii 1, 57.*
INTENTARE 21, 12. ad intentandas machinas.
manus pugnam intentans occurrit 16, 2. *cf. Liuius 3, 48.*
ante incrementa malorum quae intentabat barbaricus tumor 28, 6.
frendendo minas tumidas intentantes 15, 4. *cf. Liuius 6, 39.*
instanter mortem contiguis adsultibus intentarent 20, 8. *cf. 15, 5.*
formido *intentatorum* 20, 9. *i. e. minarum.*
INTENTIO *vid.* integritas.
INTENTIVS contemplari 24, 2.
oculorum aciem intentius conferentes (*ad hanc molem*) 24, 2.
resistebat intentius princeps 24, 8.
INTENTVS 28, 5. Romanum limitem gradu petebat intento.
acri intentaque occursatione nostrorum 19, 2.
intentique ad viandum 20, 9.
proeliis declinandis intentus 16, 12.
cuius (*vini*) *auidis vsibus intentum* vulgus 14, 6.
dies et noctes intentae vigiliis 20, 11.
omnium oculis in eo *contuitu pertinaci intentis* 16, 10.
INTEPESCERE 17, 13. ne alacritas intepesceret pugnatorum.
ne *interpellatis* ardor *intepesceret moris* 31, 15.
vrgens effectus intepuit 17, 4.
ne intepesceret, neue vt remissus argueretur et deses 20, 10.
in quibus aetatis progressu non vt aliorum vitia *intepescunt,*

ciuili-

ciuilibus iurgiis ad certamina interneciua prolapsis 22, 16. *cf. 19, 1. 23, 1.*
lectissimus moderator belli interneciui 18, 7.
interneciua populatione (*agris*) transcursis 28, 6.
rebellatrix interneciua (*Isaura*) *ibid. it. 14, 8.*

INTERNVS 14, 8. aduecticiis copiis et internis.
exempla peregrina atque interna 30, 8.
lituis cladium concrepantibus internarum 14, 7.
domorum interna 31, 16. *cf. 30, 6. Similiter* interna prouinciarum *dicuntur in Cod. Theodos. l. 7. de tiron. lib. 7. t. 13.*
ex internis veritatis ipsius (*sententiam*) promulgatam 15, 5.

INTERPATERE 14, 8. Syria per speciosam interpatet diffusa planiciem.

INTERPELLARE 15, 8 interpellans concio prohibebat (*dicere*)
tria millia saltatricum ne interpellata quidem — remanerent 14, 6.
in aridioribus locis agentes caloribus crebris interpellari 19, 4. (*de pestilentia*)

INTERPOLARE 15, 5. priore textu interpolato.

INTERPRES 29, 1. fatorum per genituras interpretem.

INTERPRETARI 28, 1. asperius interpretantium facta.
hocque ludibrio inique *interpretato* 30, 5.
interpretatum litteris subiecimus Graecis 17, 4. *cf. 23, 5.*

INTERPRETII *compendium i. e. lucrum quod e venditione rei emptae venit. 28, 1. vbi vid. Vales.*

INTERQVIESCERE 20, 5. quum paullulum interquieuisset.

INTERROGARE 22, 6. diuites pecuniarum repetundarum *interrogare. i. q. postulare, accusare.*
per quaestionem cruentam interrogabat 30, 2.

INTERROGATIO 30, 8. funestae interrogationes. *cf. 14, 9.*

INTERRVPTVS 24, 2. asperi montis interrupta planicie (*arcem*) superpositam.

INTERSCINDERE 14, 8. quam mediam nauigabile flumen interscindit. *cf. 23, 6.*
Illyrios interscindunt et Thracas (*montes*) 21, 10.

INTERSECANS vrbem aeternam (*Tiberis*) 25, 10. *cf. 29, 6.*
mediam (*paludem*) velut finali intersecat libramento 15, 4.
aquarum ductibus intersectis 21, 12.

INTERSEPIRE 14, 2. densis intersepientes itinera praetenturis. *vid.* praetentura.

INTERSTARE 22, 11. quumque tempus interstetisset exiguum. *cf. 16, 9.*

INTERSTINCTVS 19, 1. aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro diademate gestans.
interstincti colore caeruleo corpora simul et crines 31, 2. (*Agathyrsi qui etiam Virgilio picti dicuntur*) *cf. Tacitus A. 4, 57.*

INTERSTITIVM 20, 3. (*de sole*)

INTERTVRBARE 18, 2. nullo etiamtum interturbante. *cf. 26, 4. 31, 12.*

INTERVALLARE 29, 2. interuallatis febribus mederi leni carmine.
interuallata temporibus conuiuia 14, 6.
ne *interuallatis* ardor intepesceret moris 31, 15. *i. q. interpositis.*
interuallando potestates assiduas 27, 11. *i. e. munera diuersa alternatim suscipiendo.*

obitu-

dem (*templis*) inuerecunde connexos (*parietes priuatos*)

INVIDIA 14, 11. qui *ponderibus inuidiae* grauioris virum fortiſſimum opprimebant.

circumlatrabat Arbetionem inuidia — decora cultus imperatorii praeſtruxiſſe 16, 6.

ad leniendam caeſorum inuidiam 29, 1. *i. e. propter caeſos.*

inuidiae metu dicitur 27, 6. *Prouerbium, ad laudis inuidiam declinandam. Graeci dicunt σὺν δ' ἀδρασείᾳ λέγω. vid. Valeſ. ad h. l.*

quum geſtarum rerum ordine explicatae ſint aures, quas *inuidiae* nobis multipliciter *incluſerunt* 17, 5. *Valeſius legi vult:* q. g. r. o. e. ſ. aures inuidiae, nobis multipliciter incluſae etc.

INVISISSIMVS 31, 4. turpe commercium duces inuiſiſſimi cogitarunt.

INVNDARE 23, 6. fluuii — per arenoſas anguſtias — aequoream *multitudinem inundantes. cf. 31, 2.*

bellorum inundantium molem 16, 3.

hoſtes abruptius inundantes 20, 5. *cf. 19, 5.*

barbari *in* vrbis obſeratos *aditus — inundarunt* 31, 15.

ſtipatores — pauci dum ignis more inundantes conabantur arcere 19, 12.

NVNDATIO 22, 15. aeſtuans inundatione ditiſſima.

INVOCARE 18, 8. multis caritates diuerſas — — *inuocantibus. i. q. vocantibus, arceſſentibus.*

INVOLARE 16, 12. inuolauere noſtrorum equitum turmas. *cf. 24. 2. 21, 4.*

INVOLVERE 16, 12. vorari quosdam fluctibus inuolutos.

diuturno otio inuoluti 19, 11.

INVRERE 14, 5. facinus impium quod Conſtantii tempus *nota inuſſerat ſempiterna. vid. Drakenborch. ad Liuii 9, 3, 13.*

inuſſiſſe Orienti caedum et direptionum monumenta ſaeuiſſima 22, 12. *cf. 29, 5.*

magnas inuſſiſſet reipublicae clades 29, 6.

INVSITATVM antehac hominum genus (*Gothi*) 31, 3. *Sed vide ne legendum ſit* inuiſitatum; *nam hae voces ſaepius confuſae ſunt. vid. Drakenborch. ad Liuii 5, 34. Certe eidem Liuio 5, 17.* gens inuiſitata *dicitur. cf. Tacit. H. 2, 50.*

INVTILIS 14, 6. homines eruditos et ſobrios vt infauſtos et *inutiles* vitant. *i. e. pernicioſos, ἀλυσιτελεῖς. cf. Liuius 6, 40. Niſi forte vocabulum ἀχρήσιμος expreſſum eſt. vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 416.*

IOCALITER 15, 12.

IRA flagrantior 16, 12.

— ſufflabat internâ 22, 14.

— exundante ſubſtridens 16, 4.

— ſequeſtrata 20, 7.

— acerbius efferueſcens 27, 7.

iras in hoſtem perfidum parabat 19, 11. *i. e. vindictam.*

irasque ſequentium excitans 25, 3.

IRACVNDIA 29, 2. implacabilibus iracundiis.

IRACVNDVS 14, 5. iracunda ſuſpicionum quantitas.

IRE tendebat 14, 11.

erectius ire pergebat 26, 6.

ad Graeciam ire 15, 2. (*litterarum cauſſa*)

itum eſt in voluntatem quorundam 24, 7.

itum eſt voluntate omnium in Salluſtium 25, 5. *i. e. imperatorem conſtituendum poſt Iulianum.*

IRRATIONABILIS 31, 12. verebatur eorum irrationabiles motus.

IRRATIONABILITER plane (*vexabatur*) 19, 10.

IRREMISSE ab extremis regionum

nondum solis puro iubare 28, 4.

IVBATVS 24, 5. ceruicibus iubatis leones.

IVBERE 27, 11. *clienti* vel *seruo* agere quidquam *iussit. cf. 20, 9. 31, 15.*

quem ab ima sorte adusque *iubendum imperatori* paene elatum etc. 22, 3. *Sic etiam Liuius 30, 4.*

dumque *collimitia iussa* custodiunt 21, 13.

exstingui iussae sunt flammae 24, 7.

iussa canere bellicum tuba 31, 8.

alueum fluminis — obseruare iussae *(naues)* 19, 11.

iussa morte oppetere 20, 4. *i. e. vt iussui pareatur.*

IVBILVM 22, 4. quum miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores.

IVDEX imaginarius — resedit 14, 9. *vid.* imaginarius.

iudicibus Cassiis tristior et Lycurgis 22, 9. *cf. 31, 4.*

multa spectati iudicis documenta praebebat 15, 7.

cuius factum apud iudices iustorum iniustorumque distinctores videri potuit veniae plenum 22, 3.

vitium in alto iudice maculosum 28, 4.

iudices celsiores 20, 9. *i. q. celsae potestates, vt alibi dicuntur nostro. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 731.*

Omnino iudicem dici etiam eum, qui imperium habeat, magis adhuc adparet ex eo, quod 27, 5. vlt. gentis iudex *commemoratur. Porro 17, 13. Optimatum et iudicum, i. e. ducum, mentio fit, variis populis praesidentium. cf. 18, 6. 31, 2. Intelligendos autem esse duces eosdem bellicos, adparet ex 27, 5. med. vbi haec sunt:* Greuthungos bellicosam gentem adgressus est: postque *leniora certamina Athanaricum ea tempestate iudicem potentissimum* ausum resistere cum manu etc. *vid. Vales. ad h. l. item ad 28, 3. vlt. vbi iudex pro rectore prouinciae dictus est. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 197. Huc pertinere etiam putem 20 8. Verba haec sunt:* Praefectos praetorio — — *residuos ordinarios iudices militiaeque moderatores* promouendos arbitrio meo concedi est consentaneum. *vid. Bynkersh. Obss. 1, 2.*

IVDICIALIS 15, 7. in iudiciali secreto.

iudiciali carpento 29, 6. *vid. supra in v.* carpentum. *cf. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p. 416.*

IVDICIOLVM 27, 11. iuste an secus non iudicioli est nostri. *cf. 28, 4.*

IVDICIVM 25, 5. caeco quodam iudicio fortunae.

rectoremque vt sibi iudicio imperiali addictum 14, 7.

supremis iudiciis ordinatis 28, 4. *i. e. testamento facto. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 19. Etiam in Codice Theodos.* iudicia *saepius eo sensu occurrunt.*

IVGALIS 23, 4. ad modum iugalis temonis.

Helena — Caesari iugali foedere copulata 15, 8.

IVGIS 28, 1. quas *(clades)* obliterasset vtinam *iuge silentium. i. e. perpetuum, perenne. Sic 22, 10. cf. 30, 4.*

dissimulatione iugi 28, 4.

populandique iugem licentiam fregi 21, 5.

iugi fragore tonitrua fulguraque mentes hominum pauidas perterrebant 20, 11.

IVGITER 17, 13. arma iugiter retinentes.

intermicabant iugiter stellae 20, 3.

animalia praeter homines caetera iugiter prona 19, 4.

ira

ſularis olim declarandis vſitata.

IVS quoddam ſublime numinis efficacis 14, 11. (*Nemeſis*)

velut fas iusque perpenſum 14, 1.

dum punirentur ex iure 15, 2.

iure poſtulatus ac lege 14, 7.

petere iure, ſi quid in promptu eſſet, edixit 20, 4.

regenda patrimonii iura permiſit 14, 6.

rupturum concordiae iura militem 30, 10.

terris quaſi Romano iuri iam vindicatis 29, 6. *vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

Armeniam Romano iuri obnoxiam occuparat 23, 5.

teſtamento nationem omnem in ſucceſſoris vnius iura translatam 23, 6.

tranſirent in iura Perſarum 25, 7.

ne natio nobis opportuna deficeret ad iura Perſarum 30, 1.

imperium ordinario iure conceſſum 22, 2. *i. e. ſucceſſione legitima.*

facundos *iurisque publici* peritiſſimos poſt indoctorum collocat terga 23, 6. *Ius publicum idem eſt, quod ciuile. Intelliguntur autem adſeſſores huius iuris conſultiſſimi, quorum opera vtebantur magiſtratus plerumque imperiti. vid. Valeſ. ad h. l.*

IVSSA licentius ſupergreſſus 14, 5.

IVSTE 22, 3. quum ſe iuſte defenderit.

auide magis (*Cyprum*) inuaſiſſe quam *iuſte* 14, 8.

IVSTITIA concinnatis mendaciis obumbrata 15, 2.

elaborante iuſtitia 23, 5. *i. e. iure talionis.*

quia vigilauit iuſtitiae oculus ſempiternus 28, 6.

IVSTITIVM 28, 1. quum iuſtitium eſſe, quod timebatur, non iudicium, aperte conſtaret, horret — reminiſci, *quo iuſtitio* humiliatı tot rerum apices viſebantur 29, 2.

indicto iuſtitio 19, 1. (*in funere militari*) *Solebat autem iuſtitium eſſe poſt exſequias. vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 319.*

IVSTVS 14, 1. ciuili iuſtoque imperio ad voluntatem conuerſo cruentam.

ſi iuſtum eſt credi 23, 6.

IVVENIS 24, 1. prima etiamtum lanugine iuuenis.

adultae lanuginis iuuenis 16, 12.

adultum hunc iuuenem 22. 2.

IVVENTVS equitandi vſu a prima pueritia coaleſcens 31, 2.

in adulto robore iuuentutis 25, 4.

IVXTA nobiles et obſcuri 19, 12.

quum tranſiret *iuxta* 16, 11. *i. e. prope.*

obſeratis vi portis iuxta adire prohibebatur 31, 11.

niſi ſubinde armatum iisdem iuxta monſtraret exercitum 31, 12.

L.

LABES 27, 9. ad *labem delictorum* immanium conſurgebant.

ex adyto quodam concluſo a Chaldaeorum arcanis *labes primordialis* exſiluit 23. 6.

quae Apodemius in labem ſuarum ageret fortunarum 15, 5. *cf. Liuius 2, 44.*

LABI permiſſi 16, 11. *cf. 14, 7. 18, 6.*

lapſoque per fugam domino 18, 6.

lapſorum agminibus miſtus 24, 6.

moribus ad molliciem lapſis 15, 11.

ad errores lapſorum et laſciuiam 14, 6.

labente

labente iam spiritu 16, 12. *i. e. propemodum intercluso, deficere coeptante. Sic plane Tacitus A. 6, 49.*

porticus subito *lapsa* 23, 2. *i. e. collapsa.*

labenti Singarae 20, 6. *i. e. mox expugnandae.*

LABILIS humus 15, 10.

per labilem limum — digressus 27, 10.

LABOR 14, 10. post exsudatos labores itinerum longos.

alienis laboribus pepercerunt (*diripientes*) 30, 8.

LABORARE 19, 8. diu *laborata moles* illa nostrorum velut terrae quodam tremore quassata procubuit.

inter quas (*opiniones*) Aristoteles aestuat et laborat 17, 7.

vt suadere nobis laboret monumentorum veterum fides, vt — credamus 23, 5. *vid. Vales. ad h. l.*

LABRVM 23, 6. prostratis pellibus labra omnium vinciuntur. *Nempe ex more Persico silentium seruabatur in mensa. vid. Vales. ad h. l.*

opertamque *adusque labra* 18, 10. *Sic enim cum Gronouio legendum.* vid. *absque.*

labra fossarum 20, 7.

LACER 29, 2. laniatus lacer trucidatus est.

LACERARE 25, 9. *laceraret crines* matrona exsul fuganda laribus.

mancipia squalore diuturno marcentia in domini caput adusque vltimum lacerabat exitium 28, 1.

laceratique ad vltimum detestatione atque conuiciis 31, 6. *cf. 14, 9. 30, 1.*

fame adusque spiritum lacerati postremum 25, 8.

LACERNA 14, 6. sudant sub *ponderibus lacernarum. vid. Clau. Ciceron. in h. v.*

LACERTOS exsertare 14, 2.

iaculantes diuersa missilia lacertis fortibus incumbebant 19, 5.

LACESSITIO 19, 3. lacessitionibus crebris occuparent obsidioni fortiter adhaerentes.

lacessitionibus retrahentes 25, 6.

LACRIMARE 19, 5. lacrimantes complurium mortes.

LACRIMOSVS 14, 11. Caesaris manibus lacrimoso obitu parentauit. *cf. cap. 7.*

lacrimosas prouinciae ruinas docerent intrepide 28, 6.

LACVNA 18, 8. lacunarum hausti vertigine vorabantur *(de fluuio)*

lacunam palustribus aquis *interfusam* circumgrediens vt transiret 16, 12.

LACVS 23, 5. vidit Caspios lacus. *Qui* lacus *dicitur 15, 4. idem* palus *ibidem audit.*

LAEDERE 14, 5. imminuta vel laesa amplitudo imperii. *cf. 26, 4.* vid. *exemplum.*

LAETABILIS nuncius 22, 11.

LAETITIA 16, 12. vt augeret euentus secundi laetitiam.

immutans in serenam laetitiam caelum 20, 11.

LAETVS 24, 7. armentis laetas *(regiones)* et frugibus.

laetus alias — — nonnumquam tamen *rigidus* 28, 4. *Sic enim ante Valesium legebatur: non male, opinor. Nam opponitur laetus aspero et seuero. Sic Graeci opponunt εὔψυχον et δυσάνιον. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 145.*

LAEVORSVM 14, 3. *it.* laeuorsus 31, 10.

LAEVVS 18, 6. quem iuxta laeuus incedebat.

numine laeuo ductante 14, 11.

in laeuo proelio — periere 25, 6.

LAMBERE 27, 4. Hister qua Romanum cespitem lambit.

tribunal vnius legati *lambentes* 15, 3. *i. e. vexantes: elegantis-*

gantissime: nam de morsibus antea dixerat.

LAMENTABILES reip. casus 30, 8.

LAMINIS ferreis in modum tenuis plumae conseptum (*hostem*) 24, 4. *cf. cap. 6. med. it. cap. 7. vbi haec leguntur:* nitor armorum arcte pro singulis membris inflexus. *Porro 25, 1.* cateruae ferratae, ita per singula membra densis laminis tectae, vt iuncturae rigentes compagibus artuum conuenirent. *cf. Tacitus Germ. cap. 17.*

LANGVIDIOR 23, 4. languidiori murorum parti.

LANIATV miserando discerpsit 14, 7. *cf. 24, 2.*

LANIENA 29, 1. omnique laniena excruciato.

LANVGO 29, 6. prima — lanugine iuuenis.

dum etiamtum lanugo genis inserperet speciosa 31, 10. *cf. 30, 7. vbi* flos primus genarum *dicitur.*

adultae lanuginis iuuenis 16, 12.

LANX rotunda 29, 1.

LAPILLVS 23, 3. auro lapillisque ornamenta distincta.

LAPIS 21, 1. diademate lapidum fulgore distincto. *cf. 23, 6. vbi margaritae lapides dicuntur. cf. Tacitus A. 3, 53.*

apud quos adamantis est copia lapidis 22, 8.

multitudine missilium sterneretur et lapidum 14, 2. *vid.* saxum *it.* telum.

terminales lapides 18, 2. *cf. 31, 12.*

LAPSANTIBVS plantis (*pedum*) 14, 2.

LAPSVS 23, 6. quae (*flumina*) per has terras vel potioribus iungit natura, vel *lapsu* post trahit in mare.

LAQVEATIS resistentium membris 31, 2. *pr. illaqueatis.*

LAQVEO vitam elisit 28, 6.

laqueos ei latenter obtendens 14, 11. *i. e. insidias struens.*

LAR 16, 7. sacramento solutum abire iussit in larem. *cf. 28, 4.*

laris sui defensor 16, 12.

imperii virtutumque omnium larem (*Romam*) 16, 10. *vid.* templum *it.* asylum.

actique laribus suis extorres 14, 1. *cf. 31, 12.*

lares versi 28, 2. *i. e. euersi sunt.*

LARVA 28, 1. praesagia sollicitare laruarum perquam gnarus.

sauciabantur eius sensus circumstridentium terrore laruarum 14, 11.

LARVALE simulacrum Armeniae regis 31, 1.

LASSITVDO 16, 12. *lassitudine* nos itineris *fatigatos.*

LATE 15, 4. lacum — late diffusum.

LATEBRA 16, 7. latebras captare secretas (*de secessu*)

reseratae — insidiarum latebrae 14, 11.

perque morum tristium latebras 26, 9.

LATEBROSVS 14, 2. viis latebrosis sese conuallibusque occultantes.

per arcta loca et latebrosa 17, 1.

latebrosa montium saxa 27, 9. *Lindenbrogius legi vult:* latebrosa nimis m. s.

LATENTER accipiens 26, 6.

— irrepsit 27, 10.

— euaderet 29, 5.

— prodidisse 21, 8.

— a fratre peremptus 29, 5.

— intromissi per posticas in regiam 14, 1.

vestibulum aedium tuarum obseruo latenter 20, 5.

foueasque subsedisse manum insidiatricem latenter 24, 4.

cauatis arborum truncis amnem permeare latenter 14, 2.

LAVS 26, 2. cum laudibus amplis.
nec enim aliena non rapere laudis est 30, 8.
LAXAMENTVM 31, 10. neque repugnandi neque agendi aliquid aut moliendi laxamentum — inuenire. *cf. Liuius* 5, 5.
pauperes soluere vniuersa *sine laxamento* compelli 16, 5. *Similiter dictum reperitur in Codice Theodosiano l. 2. tributa in ipsis specie lib. 11. t. 2.*
LAXARE 30, 6. laxanda erat necessario vena.
tentabant agminis nostri laxare compagem 16, 12.
laxauitque rapinarum fores 30, 4.
nihil posthaec inter partes praeter inducias laxatum est breues 31, 7. *cf.* 16, 12. 20, 11.
quum eis nec quiescendi nec inueniendi ad victum vtilia copia laxaretur 27, 9.
quum neruorum vigorem sopor laxasset infusus 16, 5.
miles solis cursu flammeo diu laxatus 25, 1.
LAXIOR 23, 6. telum emissum lentius *laxiore* arcu. *i. q. inualido cap. 4.*
LAXIVS 24, 4. compage scutorum adsiduis motibus laxius dehiscente.
LECTIO 30, 4. subagreste ingenium nullis vetustatis lectionibus expolitum.
multas tibi suffragari absolutionem *lectiones* reconditas pollicentur 30, 4.
vtque peruulgati iuris proferatur lectio vana *ibid. i. e. allegatio, auctoritas, testimonia. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
LECTISSIMVS princeps 25, 6.
— dux 26, 8.
— moderator belli internecini 18, 7.
LECTOR 16, 7. scrupulosus lector antiquitatum.
LECTVS alia et ad populi fauorem adipiscendum aptissimus 28, 4. *vid.* laetus.
ad aemulationem lectorum principum 31, 10.
lecti milites 23, 3. *Similiter Tacitus A. 12, 40.* lectam armis iuuentutem *dixit.*
lecta immania corpora bestiarum 24, 5.
LEGATIO 22, 7. Bosporanis — *legationes* vehentibus supplices, vt — otiose viuere sinerentur. *pr. legatis. vid. Drakenborch. ad Liuii 26, 8, 10.*
LEGATOS muneratos absoluit 17, 8. *cf. cap. 20. it. 20, 9.*
misere legatos cum verbis compositis 17, 1.
LEGIONES procinctae celeri gradu venerunt 20, 11.
gremio legionum protecti 16, 12.
legiones bellicis sudoribus induratae 14, 2.
legionum et cohortium pube 27, 8.
ruentes in agmina *nobilium legionum* Quados 17, 13.
multiplices legiones 17, 10. *Sic enim legendum cum Valesio, non, vt ante,* regiones. *Contextus enim requirit copiarum Romanarum mentionem, multarum quidem et magnarum.*
LEMBI 30, 3. adscensis amnicis lembis.
LENIRE 15, 10. lenito tumore.
LENITER susceptus est 18, 2.
per contrarias ripas leniter incedentes *ibid. cf.* 27, 10.
LENITVDO 25, 4. vt poenarum asperitatem genuina lenitudine castigaret. *cf.* 15, 2. 22, 9. 30, 8.
delictorum vindictas genuina lenitudine mitigabat 16, 5.
LENIVS gradiens 15, 10. *(Hercules ad Geryonem exstinguendum)*
tibicine lenius praecinente 26, 3.
nihilo lenius ferociens 14, 9.

libellis antea respondentem 20, 9. *i. e. libellorum magistrum. vid. Vales. ad h. l.*

famosus libellus 20, 4.

LIBENTER pr. *libentius.* vid. *calcaria.*

LIBENTI cunctorum adsensione 26, 8.

LIBER 15, 8. scrutatis veteribus libris quorum lectio per corporum signa pandit animarum interna.

libri fulgurales 23, 5.

— rituales *ibid.* vid. *ritualis.*

LIBERA populatione vexantes 27, 9.

LIBERALI victu curandum et cultu 27, 12.

LIBERTAS 17, 13. dum licentem amentiam libertatem existimarent.

LIBITINA 19, 12. qui peritus artium cruentarum, vt *lanista ex commerciis libitinae vel ludi,* ipse quoque ex *equuleo vel carnifice* quaestum fructumque captabat. *Sub libitina intelligo cum Valesio ludos funebres; sub ludo autem, non, vt Gronouius volebat, ipsum aedificium in quo gladiatores exercebantur, sed, familiam gladiatoriam. Sic Valesius idem explicat, sed ambigens sitne haec vera interpretatio, an illa, vt spectacula gladiatoria intelligantur. Enimuero ludi funebres sunt spectacula gladiatoria. Sic igitur idem per idem Ammiano dictum foret, quam culpam equidem in eum conferre nolim. Magis autem differunt ludi funebres a gladiatoribus, quorum opera illi habebantur. Accedit, quod, quemadmodum libitinae equuleus, ita ludo carnifex oppositus est; vt mihi quidem, vel hanc vnam ob caussam, non res, sed homines, intelligi debere videantur.*

nudatis capitibus *infaustam bustuarii libitinam* adusque sepulchrum *incedentes* et pedibus, quosdam etiam complicatis articulis, praeire mandauit 29, 2. *Ad hunc locum de singulis verbis potioribus, et ritibus dixit Valesius, de sensu vniuerso nihil. Si vera lectio est, vnica interpretatio haec fuerit: praeire mandauit tristes illos rerum funebrium ministros, ita quidem vt nudatis capitibus pedibusque incederent, quidam etc.* Incedentes *ergo refero ad* libitinam, *vt nomen collectiuum;* bustuarii *autem accipio pro casu secundo substantiui* bustuarium, *quod est proprie idem cum busto. Fateor pleonasmum inesse in* libitina bustuarii; *sed non minor est, si* bustuarium *pro lanista accipiamus. Neutrum autem ex vsu loquendi satis firmari potest. Ergo meliora me doceri lubenter patiar.*

LIBRAMENTVM 18, 7. palpebrarum libramentis mordicus insidentes *(culices)*

mediam (*paludem*) velut finali intersecat libramento 15, 4. *vid. Clauem Cicer. in h. v.*

LIBRARE 29, 2. honestatem lenium morum velut ad perpendiculum librans.

insolentiae pondera grauius librans 14, 5.

quum aequae vires gesta librarent 24, 2. (*Mars anceps*)

libratis sententiis 28, 4.

— consiliis 18, 2. cf. 16, 10.

— litteris 17, 5.

librata ratione dispositum 24, 4.

librabit suffragiis puris merita recte secusue factorum 27, 6.

quum rem librata iustitia comperisset 28, 1.

exquisita docilitate librans, quibus modis suum cuique tribueret 22, 10.

LIBRARIVM 29, 2. vt omnes exurerent libraria omnia.

vitae

vitae poteſtatem et necis in *acie linguae* portantem 18, 3. *cf. 29, 1. i. e. vt Valeſius interpretatur in ora vel extremo linguae.*

adſpectu vilis et lingua 21, 6.

vtriusque linguae litteras ſciens 18, 5.

quos — *procudere linguas* ad maiores moneo ſtilos 31, 16. *i. e. exercere.*

velut in prominenti terrarum lingua poſitae (*prouinciae*) 14, 8. *Vocatur etiam* mucro *a Pomp. Mela 2, 1. Eſt autem lingua promontorium non nimis altum, ſed deuexum molliter in planum. vid. Intt. ad h. l.*

LINTEA toralia 16, 8. *i. e. tegumenta lectorum tricliniarium, ſuprema quidem, quibus caueretur ne veſtes ſtragulae pretioſiores macularentur. vid. Valeſ. ad h. l. it. Gronouium ad 30, 1. it. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 950. et 972.*

LIQVERE 24, 8. liquentibus iam brumae pruinis omne immaduerat ſolum.

liquente gelu 15, 10.

nec liquentibus membris nec ſanie perfuſa madeſcunt (*corpora*) 19, 9.

LIQVIDVS 25, 10. gratiſſimus amnis et liquidus.

liquida fide comperta 26, 5.

pro liquido accipiens et comperto 14, 5.

LIS 15, 13. ex controuerſis litibus.

LITARE 29, 1. *litato* conceptis carminibus *numine. i. e. placato.*

venerato numine, hoſtiisque litato et votis 22, 9.

diis — hoſtiis *litantes* humanis 22, 8.

hoſtiis captiuorum Bellonae litantes 27, 4. *In Codice Theodoſiano ſimiliter haec dicta ſunt:* eius ſupplicio publicae ſecuritati litetur. *l. 12. de petition. lib. 10. t. 10.*

aut ruinâ vrbis animis litaſſe caeſorum (*properabant*) 19, 7.

LITICINVM cantus 14, 2.

LITIGARE 22, 6. genus hominum controuerſum et adſuetudine perplexius litigandi laetiſſimum.

LITTERAE 28, 1. *litterarum* cum ampla dignitate *dulcedo. Intelligendi ſunt codicilli, per quos munus amplum delatum erat. Erant autem pro diuerſitate dignitatum iſtiusmodi codicilli modo aurei, modo eburnei. vid. Valeſ. ad h. l.*

occultis litteris edocebat 14, 9. *i. e. clam miſſis.*

vtriusque linguae litteras ſciens 18, 5.

LITTERIO Graecus 17, 11.

LITTOREVS 22, 8. omnis — eius velut inſularis circuitus littorea nauigatio. *cf. 23, 6. vid.* dimenſio.

LITTVS 22, 8. quas (*ciuitates*) littora continent Thraciarum.

quod (*littus*) Coracem ſuſcipiens fluuium in aequor eiectat extremum *ibid.*

quibus (*Sindis*) ſubiectum gracile littus *ibid.*

LITVIS cladium concrepantibus internarum 14, 7. *i. e. quum initium fieret a cladibus internis. cf. 28, 1. it. 29, 1.*

ad vicem bellorum ciuilium inflabant litui quaedam colorata laeſae crimina maieſtatis 19, 12.

quaſi lituis, verbis ſimplicibus incendebat 20, 5.

lituosque Bellona luctuoſos inflaret 31, 12.

LIVOR 15, 2. adoleſcente magis magisque contra eius ſalutem liuore.

LIXA 28, 4. *i. e. qui aſſas vel elixas carnes vendit. vid. Valeſ. ad h. l.*

LOCALIS 14, 7. localibus ſubinde medetur aerumnis (*deinedia*)

LOCALITER 19, 12. hic Besae dei localiter adpellati oraculum quondam futura pandebat.

LOCARE 14, 2. quorum (*murorum*) tutela securitas poterat in solido locari cunctorum. *cf.* 27, 5.

signis prope ripam locatis 14, 2.

in speciem locauere pugnandi *ibid.* (*acie instruenda*)

LOCVLVS 21, 16. corpus defuncti conditumque in loculis.

LOCVPLES 24, 3. familiari re pauperes, *gloria locupletes.*

locupletior meritis 26, 10.

paceque longissima locupletes 18, 6.

Arabes beati — ideo sic adpellati; quod frugibus iuxta et fetibus odorumque suauitate multiplici locupletes 23, 6.

fluminibus fontiumque venis liquidis locupletes *ibid.*

Rhodanus aquis aduenis locupletior 15, 11. *vid.* ditissimus.

LOCVS 29, 1. legionibus habilem *locum. i. e. tractum.*

tormenta per *locos* aptata sunt habiles 31, 15.

tumulosos locos adpetere 31, 7.

squalentum peritia locorum 19, 8.

locorum insolentiam 24, 1.

loca plana et mollia 14, 2.

— deserta et sola 18, 7.

— pecori fructuosa, ideo nec ciuitatibus culta 23, 6.

— pingui situ et cultu 24, 5.

quum ad loca venisset 17, 13. *i. e. destinata. cf.* 14, 3. 17, 10. 28, 5.

hoc bonum habere tristia praecedentia, quod *in locis suis* secunda substituunt 15, 5. *i. e. verum iis pretium attribuunt.*

fasque eodem loco ducens ac nefas 21, 16.

erat secundi loci post Antoninum — longo proximus interuallo 19, 9.

locus principalis 15, 3. *vid.* culmen. *Sic dicitur princeps locus, Augustus locus. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p.* 395.

quoniam adest liber locus dicendi 27, 9.

ex loco subinde saltuatim redire festinamus in locum 26, 5. (*de narratione multiplici*)

splendida loca 29, 2. *i. e. loci communes rhetoribus dicti.*

LOEMODES 19, 4. *genus pestilentiae.*

LONGAEVA impunitas 26, 3.

potiores auctoritate longaeua 28, 4.

LONGE visus a barbaris 21, 3. *i. e. procul, e longinquo. cf.* 20, 6. 25, 6. *Sic Virgil. Aen.* 12, 52. *Longe illi dea mater erit.* vid. *longius.*

haud longe postea 14, 7.

LONGITVDO spatiorum extenta 16, 12. *cf.* 28, 2.

velut longitudine lineali directa 22, 8.

longitudine viarum emensa 31, 11.

LONGIVS disparati 17, 13. *cf.* 31, 2. *it. c.* 3.

— nocens 28, 1. (*auctus praefectura praetoriana*)

quem genere longius contingebat 22, 9.

longius agentes Greuthungos adgressus est 27, 5.

LONGVM est 29, 2.

non *in longum* militi quies data 20, 11. *Sic Tacitus A.* 1, 69. *in longum iacere odia.*

per longa saecula siluerunt immobiles 31, 5.

longae loquantur aetates 24, 6.

obtrectatores longi operis 15, 1.

LOQVI 21, 14. modo non loquentibus signis.

loquebaturus

loquebatur pertinax rumor 16, 1. *cf, 26, 4. 30, 5.*
cuius (*plebis*) multa facete dicta memoria loquitur 28, 4.
vt prouerbium loquitur 14, 11.
insanumque loquuti et verum 23, 6. (*de sonora voce accipiendum*)
cum motu quodam corporis loquebatur ingenti 16, 7. *vid.* pinna.
aliqua pro eo loquuti sunt bona 29, 3.

LORICA 25, 1. radiantes loricae limbis circumdatae ferreis.
loricae gladiis findebantur 16, 12. *vid.* tegmen.
extentum spatium et rotundum loricae ambitu circumclausum 24, 5.
lorica diligentia celeri consummata 31, 3. *de muro. cf. 31, 15.*

LOTOPHAGI 14, 6.

LVCERE 21, 15. lucente die.
rasis adsidue genis *lucentibus ad decorem* 21, 16.
vt longiores fimbriae tunicaeque perspicue luceant 14, 6.
ostentationem aperte lucentium 16, 12. *i. e. eorum, quae nemo ignorabat, non agnoscebat.*

LVCIFER 19, 7. exsiliente lucifero.

LVCIFVGA 16, 7.

LVCRARI 19, 4. ne peregrinus poenas dissociati regalis matrimonii *lucraretur. i. e. ne impune dissociauerit r. m. Exemplum huius significationis vid. in Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

LVCRVM 22, 4. lucra ex omni odorantes occasione.

LVCTANTE amnis violentia 16, 12.
peritiam militum more luctandi 30, 7. *Opponitur palaestricae. i. e. magis accuratae et artificiosae.*

LVCTIFICVS euentus 25, 10.
ne quo casu ferarum deleretur luctificus calor 29, 3.
strages edidere luctificas 28, 2.
contemne partem exiguam semper luctificam et cruentam (*imperii*) 17, 5.

LVCTVS 26, 6. quum ditaretur luctibus alienis.

LVCVBRARE 25, 4. nocturna lumina inter quae lucubrabat.

LVCVBRATIO 17, 7. ne sempiterna quidem lucubrationibus longis nondum exhausta physicorum iurgia.
quos (*ductores*) rapiendi Valentis malis *lucubrationibus* quaesiti cupiditas incendebat 31, 15. *Dictum videtur pro artibus, fraudibus, consiliis.*

LVCVS 24, 4. quae (*iumenta*) in lucis palmaribus vescebantur. *cf. Glossar. Liuian. in h. v.*

LVDERE 14, 11. qui (*motus fortunae versabiles*) ludunt mortalitatem. *cf. 26, 8. 27, 12. 30, 1.*

LVDIBRIOSA auspicia 15, 5. *cf. 17, 11.*
— subderent amatoria 29, 2. *(in scrinia)*

LVDIBRIVM 30, 5. hocque *ludibrio* inique interpretato. *i. e. per iocum dicto. Sic et Tacitus A. 6, 2.*

LVDICRVM 14, 7. quod ludicris cruentis delectabatur. *i. e. certaminibus pugilum.*

LVDIFICANDI varietate nimium sollers 31, 12. *cf. 17, 13. 24, 1. it. Liuius 22, 39.*

LVDVS *vid.* libitina.
post theatrales ludos atque circenses 14, 5.
editis ludis equestribus 14, 11.

LVES 23, 6. quae *lues* oriens a profundo quodam puteo.
vt solebat *dirae luis ritu* grassari per omnia 30, 2.

LVGVBRE clamante praecone 28, 2.
virorum armorumque lugubre sibilantium fragor 25, 1.

horren-

LENTIORE meatu percurrunt (*fluuii*) 23, 6.
lentioribus curis 27, 10.
LENTITVDINIS increpans Hannibalem 18, 5. *vid. Glossar. Liuian. in v.* lentus.
LENTIVS 22, 12. nihilo lentius magnitudinem expeditionis secum commentans.
LENTVS 24, 2. hac lenta cauillatione diei maxima parte exempta.
LENVNCVLVS 14, 2. dum *piscatorios* quaerunt *lenunculos. Poterat abesse epitheton. Sunt enim lenunculi piscantium nauigia.*
LEO 24, 5. ceruicibus iubatis leones.
immanissimi corporis leo 23, 5.
LETABILIS 19, 4. Loemodes (*pestilentiae genus*) — volucri velocitate letabilis.
LETALIS mensae particeps 15, 3. (*de iis qui proditi erant a conuiua*)
vt Scironis praerupta letalia vitantes 14, 2.
sententia damnauere letali 16, 8.
formula missa letali 14, 1.
suppliciis aboleri — letalibus 27, 9.
letali poena plectendos 28, 3.
anhelitu pulsatus letali 21, 15.
letali sudore perfusus 30, 6.
LETALITER saucius 25, 3.
— transfixi 16, 12.
— ferire non potuit 14, 5.
quae (*arundines ferratae*) corporibus illisae contrariis letaliter figebantur 24, 2.
LEVAMEN sumere laborum 18, 2.
— impendio tempestiuum 19, 8.
LEVGA 16, 12. quarta leuga signabatur et decima id est vnum et viginti millia passuum. non millenis passibus sed leugis itinera metiuntur 15, 11. *Vocabulum Gallis proprium, spatium 1500. passuum significans. vid. Intt. ad h. l.*
LEVIS 24, 1. itinere leui peracto.
leuioris ingenii (*vir*) 25, 4.
LEVITATE paucorum incondita 14, 6.
leuitatem agnoscens commotioris ingenii sui 22, 10.
LEVITER 14, 1. compertis leuiter addere quaedam.
Hunnorum gens monumentis veteribus leuiter nota 31, 2.
LEX 14, 6. quae (*natura*) inter ipsa oriundi crepundia, per primigenios seminis fontes *tacita quodammodo lege* vias propagandae posteritatis ostendit.
quem obiisse iam compererat lege communi 14, 7.
legum similis, quas omnibus vna eademque voce loqui etc. 27, 6. *Similia aliorum auctorum loca congessit ad h. l. Valesius.*
clementissimae leges 28, 1. *Contra* lex superbissima *dicitur Liuio 4, 4.*
leges fundamenta libertatis et retinacula sempiterna 14, 6.
— sumptuarias reparauit 16, 5.
lege agi 22, 7. *vid.* agere *vlt. Idem de manumissionibus dictum reperitur in Codice Theodosiano. cf. in Claue Ciceroniana dicta ad v.* lex *vlt.*
christianae legis antistes 15, 7. *In Codice Theodosiano eodem sensu dicitur lex sanctissima, catholica e. i. g. a. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*
a proposito legis (*christianae*) abhorrentia cui praesidebat *ibid.*
LIBAMENTA 23, 6. antequam Magus conceptis precationibus *libamenta* diffunderet *praecursoria.*
LIBELLO petiuerunt oblato 28, 1. *cf. 16, 5.*

libellis antea respondentem 20, 9. *i. e, libellorum magistrum. vid. Vales. ad h. l.*

famosus libellus 20, 4.

LIBENTER pr. *libentius.* vid. *calcaria.*

LIBENTI cunctorum adsensione 26, 8.

LIBER 15, 8. scrutatis veteribus libris quorum lectio per corporum signa pandit animarum interna.

libri fulgurales 23, 5.

— rituales *ibid.* vid. *ritualis.*

LIBERA populatione vexantes 27, 9.

LIBERALI victu curandum et cultu 27, 12.

LIBERTAS 17, 13. dum licentem amentiam libertatem existimarent.

LIBITINA 19, 12. qui peritus artium cruentarum, vt *lanista ex commerciis libitinae vel ludi,* ipse quoque ex *equuleo vel carnifice* quaestum fructumque captabat. *Sub libitina intelligo cum Valesio ludos funebres; sub ludo autem, non, vt Gronouius volebat, ipsum aedificium in quo gladiatores exercebantur, sed, familiam gladiatoriam. Sic Valesius idem explicat, sed ambigens sitne haec vera interpretatio, an illa, vt spectacula gladiatoria intelligantur. Enimuero ludi funebres sunt spectacula gladiatoria. Sic igitur idem per idem Ammiano dictum foret, quam culpam equidem in eum conferre nolim. Magis autem differunt ludi funebres a gladiatoribus, quorum opera illi habebantur. Accedit, quod, quemadmodum libitinae equuleus, ita ludo carnifex oppositus est; vt mihi quidem, vel hanc vnam ob caussam, non res, sed homines, intelligi debere videantur.*

nudatis capitibus *infaustam bustuarii libitinam* adusque sepulchrum *incedentes* et pedibus, quosdam etiam complicatis articulis, praeire mandauit 29, 2. *Ad hunc locum de singulis verbis potioribus, et ritibus dixit Valesius, de sensu vniuerso nihil. Si vera lectio est, vnica interpretatio haec fuerit: praeire mandauit tristes illos rerum funebrium ministros, ita quidem vt nudatis capitibus pedibusque incederent, quidam etc.* Incedentes *ergo refero ad* libitinam, *vt nomen collectiuum;* bustuarii *autem accipio pro casu secundo substantiui* bustuarium, *quod est proprie idem cum busto. Fateor pleonasmum inesse in* libitina bustuarii; *sed non minor est, si* bustuarium *pro lanista accipiamus. Neutrum autem ex vsu loquendi satis firmari potest. Ergo meliora me doceri lubenter patiar.*

LIBRAMENTVM 18, 7. palpebrarum libramentis mordicus insidentes *(culices)*

mediam (*paludem*) velut finali intersecat libramento 15, 4. *vid. Clauem Cicer. in h. v.*

LIBRARE 29, 2. honestatem lenium morum velut ad perpendiculum librans.

insolentiae pondera grauius librans 14, 5.

quum aequae vires gesta librarent 24, 2. (*Mars anceps*)

libratis sententiis 28, 4.

— consiliis 18, 2. cf. 16, 10.

— litteris 17, 5.

librata ratione dispositum 24, 4.

librabit suffragiis puris merita recte secusue factorum 27, 6.

quum rem librata iustitia comperisset 28, 1.

exquisita docilitate librans, quibus modis suum cuique tribueret 22, 10.

LIBRARIVM 29, 2. vt omnes exurerent libraria omnia.

vitae poteſtatem et necis in *acie linguae* portantem 18, 3. *cf.* 29, 1. *i. e. vt Valeſius interpretatur in ora vel extremo linguae.*

adſpectu vilis et lingua 21, 6.

vtriusque linguae litteras ſciens 18, 5.

quos — *procudere linguas* ad maiores moneo ſtilos 31, 16. *i. e. exercere.*

velut in prominenti terrarum lingua poſitae (*prouinciae*) 14, 8. *Vocatur etiam* mucro *a Pomp. Mela* 2, 1. *Eſt autem lingua promontorium non nimis altum, ſed deuexum molliter in planum. vid. Intt. ad h. l.*

LINTEA toralia 16, 8. *i. e. tegumenta lectorum tricliniarium, ſuprema quidem, quibus caueretur ne veſtes ſtragulae pretioſiores macularentur. vid. Valeſ. ad h. l. it. Gronouium ad* 30, 1. *it. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p.* 950. *et* 972.

LIQVERE 24, 8. liquentibus iam brumae pruinis omne immaduerat ſolum.

liquente gelu 15, 10.

nec liquentibus membris nec ſanie perfuſa madeſcunt (*corpora*) 19, 9.

LIQVIDVS 25, 10. gratiſſimus amnis et liquidus.

liquida fide comperta 26, 5.

pro liquido accipiens et comperto 14, 5.

LIS 15, 13. ex controuerſis litibus.

LITARE 29, 1. *litato* conceptis carminibus *numine. i. e. placato.*

venerato numine, hoſtiisque litato et votis 22, 9.

diis — hoſtiis *litantes* humanis 22, 8.

hoſtiis captiuorum Bellonae litantes 27, 4. *In Codice Theodoſiano ſimiliter haec dicta ſunt:* eius ſupplicio publicae ſecuritati litetur. *l.* 12. *de petition. lib.* 10. *t.* 10.

aut ruina vrbis animis litaſſe caeſorum (*properabant*) 19, 7.

LITICINVM cantus 14, 2.

LITIGARE 22, 6. genus hominum controuerſum et adſuetudine perplexius litigandi laetiſſimum.

LITTERAE 28, 1. *litterarum* cum ampla dignitate *dulcedo. Intelligendi ſunt codicilli, per quos munus amplum delatum erat. Erant autem pro diuerſitate dignitatum iſtiusmodi codicilli modo aurei, modo eburnei. vid. Valeſ. ad h. l.*

occultis litteris edocebat 14, 9. *i. e. clam miſſis.*

vtriusque linguae litteras ſciens 18, 5.

LITTERIO Graecus 17, 11.

LITTOREVS 22, 8. omnis — eius velut inſularis circuitus littorea nauigatio. *cf.* 23, 6. *vid.* dimenſio.

LITTVS 22, 8. quas (*ciuitates*) littora continent Thraciarum.

quod (*littus*) Coracem ſuſcipiens fluuium in aequor eiectat extremum *ibid.*

quibus (*Sindis*) ſubiectum gracile littus *ibid.*

LITVIS cladium concrepantibus internarum 14, 7. *i. e. quum initium fieret a cladibus internis. cf.* 28, 1. *it.* 29, 1.

ad vicem bellorum ciuilium inflabant litui quaedam colorata laeſae crimina maieſtatis 19, 12.

quaſi lituis, verbis ſimplicibus incendebat 20, 5.

lituosque Bellona luctuoſos inflaret 31, 12.

LIVOR 15, 2. adulefcente magis magisque contra eius ſalutem liuore.

LIXA 28, 4. *i. e. qui aſſas vel elixas carnes vendit. vid. Valeſ. ad h. l.*

LOCALIS 14, 7. localibus ſubinde medetur aerumnis (*de inedia*)

LOCA-

LOCALITER 19, 12. hic Beſae dei localiter adpellati oraculum quondam futura pandebat.

LOCARE 14, 2. quorum (*murorum*) tutela ſecuritas poterat in ſolido locari cunctorum. *cf.* 17, 5.
ſignis prope ripam locatis 14, 2.
in ſpeciem locauere pugnandi *ibid.* (*acie inſtruenda*)

LOCVLVS 21, 16. corpus defuncti conditumque in loculis.

LOCVPLES 24, 3. familiari re pauperes, *gloria locupletes.*
locupletior meritis 26, 10.
paceque longiſſima locupletes 18, 6.
Arabes beati — ideo ſic adpellati; quod frugibus iuxta et fetibus odorumque ſuauitate multiplici locupletes 23, 6.
fluminibus fontiumque venis liquidis locupletes *ibid.*
Rhodanus aquis aduenis locupletior 15, 11. *vid.* ditiſſimus.

LOCVS 29, 1. legionibus habilem *locum. i. e. tractum.*
tormenta per *locos* aptata ſunt habiles 31, 15.
tumuloſos locos adpetere 31, 7.
ſqualentum peritia locorum 19, 8.
locorum inſolentiam 24, 1.
loca plana et mollia 14, 2.
— deſerta et ſola 18, 7.
— pecori fructuoſa, ideo nec ciuitatibus culta 23, 6.
— pingui ſitu et cultu 24, 5.
quum ad loca veniſſet 17, 13. *i. e. deſtinata. cf.* 14, 3. 17, 10. 28, 5.
hoc bonum habere triſtia praecedentia, quod *in locis ſuis* ſecunda ſubſtituunt 15, 5. *i. e. verum iis pretium attribuunt.*
fasque eodem loco ducens et nefas 21, 16.
erat ſecundi loci poſt Antoninum — longo proximus interuallo 19, 9.
locus principalis 15, 3. *vid.* culmen. *Sic dicitur princeps locus, Auguſtus locus. vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. II. p.* 395.
quoniam adeſt liber locus dicendi 27, 9.
ex loco ſubinde ſaltuatim redire feſtinamus in locum 26, 5. (*de narratione multiplici*)
ſplendida loca 29, 2. *i. e. loci communes rhetoribus dicti.*

LOEMODES 19, 4. *genus peſtilentiae.*

LONGAEVA impunitas 26, 3.
potiores auctoritate longaeua 28, 4.

LONGE viſus a barbaris 21, 3. *i. e. procul, e longinquo. cf.* 20, 6. 25, 6. *Sic Virgil. Aen.* 12, 52. *Longe illi dea mater erit.* vid. *longius.*
haud longe poſtea 14, 7.

LONGITVDO ſpatiorum extenta 16, 12. *cf.* 28, 2.
velut longitudine lineali directa 22, 8.
longitudine viarum emenſa 31, 11.

LONGIVS diſparati 17, 13. *cf.* 31, 2. *it. c.* 3.
— nocens 28, 1. (*auctus praefectura praetoriana*)
quem genere longius contingebat 22, 9.
longius agentes Greuthungos adgreſſus eſt 27, 5.

LONGVM eſt 29, 2.
non *in longum* militi quies data 20, 11. *Sic Tacitus A.* 1, 69. *in longum iacere odia.*
per longa ſaecula ſiluerunt immobiles 31, 5.
longae loquantur aetates 24, 6.
obtrectatores longi operis 15, 1.

LOQVI 21, 14. modo non loquentibus ſignis.

loqueba-

ad Iulianum *calumniarum* vertitur *machina* 15, 2. *cf. 16, 8. Sic loquuntur etiam leges in Cod. Theodoſ.*

ita homo ferus exarſit, vt *machinas* omnes in Aginatium deinde *commoueret* 28, 1.

MACHINAMENTVM 23, 4. (*de ariete*)

MACIES 23, 6. glebae macie internecante ſementes.

MACTARE 27, 7. trium oppidorum ordines mactari iuſſiſſet. *cf. 28, 6.*

MACVLA 27, 4. radiosque ſolis ſuapte natura vitales primi omnium ſentiunt, nullis adhuc *maculis rerum humanarum* infectos. *i. e. vaporibus.*

non abolendae incubuit maculae 26, 3.

claras gloriarum *adoreas* ſempiternis *maculis obumbrauit* 25, 3.

MACVLOSVS 16, 7. ob quaedam vitia *maculoſi. Proprie dictum de iis, qui a Cenſoribus notati eſſent.*

maculoſos tales adpellans et ſordidos 30, 8.

poteſtatibus praefuere caſtrenſibus homines maculoſi 31, 4.

vitium in alto iudice maculoſum 28, 4.

quibus tam maculoſis acceſſere flagitia diſciplinae caſtrenſis 22, 4.

MADEFIERI 15, 3. poculis amplioribus madefacti quidam.

MADESCERE 19, 9. nec ſanie perfuſa madeſcant.

MADOR 17, 7. poſt madores imbrium.

infirmati periculoſo madore expelluntur ad contrarios margines 30, 1. *de aquae fluuialis impetu. cf. 20, 6.*

MAEANDROS faciebat et gyros 30, 1. *i. e. ambages, ex locorum quidem imperitia.*

MAENIANA 27, 9. *i. e. proiectiones aedium in ſupremis partibus, eo excogitatae, vt inde ludi ſpectari poſſent. vid. Valeſ. ad h. l. Venerand. Patruum ad Sueton. Octau. c. 45. it. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 676.*

MAERERE *vid.* moerere.

MAGIA 23, 6.

MAGIS moeſtiores 22, 16.

— omnibus adſeuerant 15, 9.

— prae cunctis ne fieret extimeſcens 26, 2.

MAGISTER 25, 1. quibus (*elephantis*) inſidentes *magiſtri. cf. 19, 7. i. e. rectores, quemadmodum vocantur a Liuio 27, 49 it. Indi. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

cum choris totidemque — magiſtris 14, 6.

magiſtri nauigiorum 22, 6. *vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ.*

MAGNANIMITAS 19, 6. pro *magnanimitate* Gallica. *i. e. iactantia.*

MAGNANIMVS 15, 2. contra accidentia vir magnanimus ſtabat immobilis. *cf. 19, 9.*

MAGNIDICVS 23, 6.

MAGNIFICENTIA conditoris altiſſimi 22, 16.

MAGNIFICVS dux 17, 11.

auctoritate magnificum ducem 17, 1. *cf. 28, 6. Ita fere eſt apud Liuium magnificus adhortator 7, 32.*

magnifici iudices 29, 1.

— — ludi 27, 3.

coetuum magnificus ſplendor 14, 6.

actibus inclaruiſſe magnificis 16, 10.

ſucceſſibus magnificis 18, 5.

MAGNILOQVENTIA elatus adulatorum 16, 12.

MAGNITVDO 18, 10. humanitate eum et moribus placidis magnitudinem temperaſſe fortunae.

per quos ita magnitudo Romana porrigitur 14, 6.

ris manibus lacrimoso obitu parentauit 14, 11.
MANICAE 14, 5. vinculis membra ingenuorum adfligens et quosdam obterens manicis.
MANIPVLATIM 28, 4.
MANIPVLIS constructi (*adgesti*) cannarum 20, 11.
MANSIONE quadragesima disparatus 16, 12. vlt.
MANVALIS 20, 7. manualium saxorum sagittarumque metu arcente. *cf.* 24, 2.
MANVBIAE 17, 7. velut numine summo fatales contorquente manubias. *De procella. Sunt autem proprie fulminum ictus, quorum potestas, quibus Diis fuerit, Valesius docet ad h. l.*
MANVBRIATVS culter 25, 1.
MANVS regum catenis adflixit 16, 1.
iratorum manu militum conflagrauit (*vrbs*) 24, 4.
municipium — conditum Macedonum manu 14, 3.
potestate naturae velut manu circumseptum humana (*locum*) 24, 2. *vid.* humanus.
dum fouetur manibus imperitis 31, 13.
manus peritae 24, 4.
manu — artifici 17, 4.
consilia tartareis manibus miscens 18, 4.
ad tela conuertuntur et manus 20, 4.
ad *manus comminus* conferendas 14, 2.
manu conserta 19, 8.
aequis manibus et pari fortuna discedunt 24, 4. *cf. Liuius* 27, 3. *it. Tacitus A.* 1, 63.
omnes clypeis telisque proiectis manus precibus dederunt 17, 12.
manus Atheniensibus intulerunt (*Amazones*) 22, 8.
rex manus Armeniis iniectabat 26, 4. *cf.* 22, 11. 27, 12. *Forma saepius occurrens in Codice Theodosiano.*
vtque solent manum iniectantibus fatis hebetari sensus hominum 14, 11.
hucusque iniustitiae tetenderat manus 29, 1.
sagittariorum primoribus manus incidit 29, 5. *vid.* incidere.
cum armigera gradiens manu 23, 3. *cf.* 24, 3.
quorum apud eos, vt signiferae manus, semper valuere sententiae 27, 9.
controuersas opponerent manus 28, 5.
vt abundans cogeretur militum manus 26, 7.
paucitate praesentis manus 16, 4.
hostium vastatoriae manus 18, 6.
manus praedatorias fusius discurrentes 21, 3.
MARCERE 16, 12. inedia, siti, laboreque membris marcentibus.
MARE sincerum 22, 8.
— permistum aquis amnicis *ibid.*
— feruidum 15, 9.
— paullatim fusius adulescens 22, 8.
— praetentum a Caspiis montibus etc. 23, 6.
maris casus asperiores solitis 19, 10.
MARGO 15, 4. relegens margines lacus Brigantiae.
marginibus amnis impositam (*ciuitatem*) 24, 1.
MARINIS mercibus plerique sustentantur 23, 6.
MARITARI *palmae dicuntur* 24, 3.
MARS 15, 10. ciuitate Poenorum Marte deleta.
hoc Marte Cyzico reserata 26, 8.
acies Marte acerrimo confixerunt 19, 1.
incitato Marte prostrauit 23, 6.

deuicta

deuicta est perplexo et diuturno Marte Carthago 23, 5.
quum glorioso Marte Mediam vrgeret 14, 8.
ad latrocinia magis quam aperto habilibus Marti 17, 12.
ne Marti se committeret impari 29, 5.
aequo Marte congressus 16, 12.
vt Martis ambigua declinentur 14, 10.
peregrini fulminibus Martis 31, 3.

MARTIA ista pectora 24, 8. *(ironice)*
Martiae virtutis potestas 26, 10. *cf. 31, 5.*
clangore Martio sonantibus tubis 24, 4.
ad pulueres Martios erudita (*natio*) 23, 6.
aestu Martii pulueris induratus 30, 9.
puluere coalitum Martio 21, 12.
in puluerem Martium tractus 16, 1.
officiis Martiis felicissime cognitus 27, 8.
quo tempore *(hiemis)* terrae ac maria opere Martio vacant 20, 5.
munus Martium pertimescens 15, 12.
Martius iuuenis 17, 1. (*Iulianus*)

MARTYR 22, 11. qui deuiare a religione compulsi, pertulere cruciabiles poenas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi, et nunc *Martyres* adpellantur.
vt Martyras, id est diuinitati acceptos, colit religio christiana 27, 7. *vid. Vales. ad h. l.*

MAS 21, 16. impendio castus, vt nec *mare ministro* saltem suspicione tenus posset redargui. *Lindenbrogius legi vult:* vt nec amare ministros etc.

MASSA Veternensis 14, 11. *i. q. fundus vel certa agri pars.*

MATER 14, 2. in excidium vrbium matris Seleuciae. *cf. 17, 7. it. 26, 1.*

MATERIA 17, 10. carpenta et materias — praeberet. *de exstruendis vrbibus.*
quinquagenarias longioresque *materias* vexere ceruicibus ingrauate 18, 2.
iaciebantur corbes in materias ferreae plenae flammarum 20, 11. *de oppugnatione vrbis.*
cuius (*facinoris*) *materiae* impio conceptae consilio hanc fuisse nouimus *caussam* 30. 1. *Idem per idem dictum; nam materia est caussa, occasio e. i. g. a.*
finiendi belli materiae tempestiuae 27, 5. *cf. 16, 12.*
ad laudatiuam paene materiem pertinebit 16, 1.

MATHEMATA 22, 16. per mundum omnem inueniet *mathemata* huiusmodi ab Aegypto circumlata. *Valesius legendum censet* arcana. *Inserta enim erat vox* mathemata, *vix satis feliciter, a prioribus editoribus, lacunae explendae caussa.*

MATHEMATICVS 29, 2.

MATRIMONIVM 23, 6. adsciscentes matrimonia plura vel pauca.

MATVRITAS 14, 1. non maturitate (*incitationem eius*) vel consiliis mitigabat.

MATVRARE 17, 8. Alamannos *praeuenire* studio *maturauat* ingenti.
ad patrandum propositum maturabant 31, 9.
quae illi maturata ad perniciem suam contemplantes 17, 1.

MEABILIS 18, 8. ciuitatem — in arduo sitam vnoque adscensu perangusto *meabilem. i. e. accessibilem.*

MEARE 15, 11. consociatim meantes *(amnes)*

MEATVS 16, 1. pacatisque rigentis Rheni meatibus.
Parthiscus obliquatis meatibus

bus Istro miscetur 17, 13. *cf.* *16, 12. 30, 1.*
geniculato Tigridis meatu 18, 9.
vt *praeteruolans pinna* turbido *meatu* vel leni futura praemonstraret 21, 1.
MEDELA 14, 8. ad vsus aptae (*aquae*) multiplicium medelarum.
medelarum artifices 17, 5.
MEDICINAE ministeriis fouebatur 25, 3.
quod medicinae — admittit auctoritas 16, 8.
MEDIETATE noctis emensa 22, 13. *i. e. dimidia n. e.*
petit hereditatis medietatem 28, 1.
medietatem recta et rotunda regula diuidente 22, 8. *de arcu.*
cuius medietas in sublime consurgens tereti ambitu Argolici scuti speciem ostendebat 24, 2.
MEDITAMENTVM 23, 4. pro his arietum *meditamentis. i. e. inuentis.*
MEDITERRANEA Rhaetiarum 21, 8.
— oppida 23, 6.
— via 24, 7.
— vrbes atque maritimae 23, 6.
mediterraneis Dacis 21, 10.
MEDITVLLIVM 22, 8. in meditullio ipso rotunditatis. *de Ponto Euxino. cf. 18, 9.*
MEDIVM 24, 2. ad castra in medio fluminis sita.
interrogando versatos in medio 15, 1. *i. e. qui rebus ipsi interfuere. cf. 18, 1.*
causam — probabilem *ponebat in medio* — — quod etc. 15, 6.
MEDIVS 21, 16. principibus mediis comparandus. *cf. 14, 9. it. Liuius 42, 58.*
imperatoris inter secunda et aspera medii 24, 3.
inter probra medium (*imperatorem*) et praecipua 30, 7.
amicitia media sacramenti fide firmata 30, 3.
in res nouas quemdam medium surrexisse 25, 10.
quasi dirimente quodam medio feciali 18, 5.
MEDVLLA 25, 9. illud ad medullas vsque bonorum peruenit, quod etc. *i. e. grauiter eos adfecit.*
medullis prouinciarum (*eos*) saginauit 16, 8.
adusque ipsas medullas exsuctus 30, 4.
MEDVLLITVS gemens 15, 2. *cf. 14, 1.*
inuidia medullitus vrebatur 30, 8.
MEMBRANA 18, 6. notarum figuris membranam — scriptam.
MEMBRATIM discerptus 19, 8. *cf. 31, 8.*
MEMBRVM 18, 8. curuatisque membris humum paene vultu contingens.
membris inter catenas fluentibus 15, 3.
artuum et membrorum diuulsa compage 14, 7. *cf. 19, 7. 24, 2.*
quem Macrochira membri vnius longitudo commemorauit 30, 8.
oculos quasi humida et lucentia membra 18, 7.
membra reip. 18, 5. *it.* 15, 3.
— ciuitatis 25, 9. *cf. 27, 3. 29, 6.*
— oppidi 20, 6.
— vrbis 15, 7.
— moenium 20, 7.
per omnia philosophiae membra prudenter disputando currebat 16, 5.
MEMORARE 17, 4. rationes memorant physicae.
in memoratis vrbibus 26, 5.
MEMORIAE dolium exhausisse 16, 5. *vid.* dolium.
adusque memoriae confinia propioris 26, 1.
memoriae nos veteres docent 25, 9. *cf. 22, 16.*

reui-

fortunae non meriti fuisse quod euenit 17, 13.

MEΓA 17, 4. molendinariae metae. *i. e. inferiores molae partes.*

meta noctis 20, 3. *Sic Cicero Diu* 2, 6. vid. *nox.*

METARI 28, 4. receptis annulis, quos, ne violentur humoribus, famulo tradiderat, digitis *vt metatis* abit. *Locus, de consensu interpretum, corruptus, cui alii aliter mederi conati sunt. Sed contortae sunt omnes emendationes. Sensus requirit* digitis oneratis: *quae coniectura an ferri possit, viderint alii.*

METVS totius Gothiae 30, 2. *i. e. propter Gothos.*

metus sollicitudine discussa 30, 10.

metu perfidiam frenante 17, 1.

MICARE 16, 10. quo *(carpento)* micante lux quaedam misceri videbatur alterna.

venustate oculorum micantium flagrans 25, 4.

fumus micantesque ignes — perlucebant 18, 6.

MILES 16, 12. *Alamanni* robusti et celsiores; *milites* vsu nimio dociles. *i. e. Romani milites; hi enim* κατ' ἐξοχὴν *milites dicuntur, quod pluribus docuit Valesius ad h. l.*

militisque pars stationes praetendit agrarias 16, 11.

agens in Dacia militem 26, 5.

cum inerti et vmbratili milite 18, 6.

MILITARE 16, 12. per te virtutem et consilia militare sentimus.

militauit sapientia gloriosa *(Platon)* 22, 16.

militauerat in palatio 29, 1. *cf. cap. 2. i. e. muneribus palatinis functus erat. Nempe* militare *de omni genere officiorum et negotiorum dicitur v. c. in curia. vid. Gothofredum ad l. 63. Codicis Theodos. Tom. IV. p. 437.*

MILITARES numeri 17, 13. *cf. 25, 4.*

— copiae 14, 2. *vid.* adiumentum.

militarium cateruae 15, 3. *i. e. militum. Sic* militares *dicti sunt 14, 5. et 7. vbi et* armati *simpliciter adpellantur. cf. 21, 16. Eodem modo nautici pro nautis ponuntur. vid. Vales. ad 16, 12. cf. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 354. it. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

voluntarii barbari militares 20, 4.

militaris turbo vastabat 17, 12.

MILITIA 26, 8. contemplatione facinoris clari vitam cum *militia* retinens. *i. e. tribunatu militum.*

longa militiae frugalitate compertus 16, 10.

pedestris militiae rector 18, 3.

honoratior militia 14, 10.

nobilioris militiae fastu elatus *ibid. (Barbatio, qui domesticos protectores regebat)*

MILLIA 19, 11. ex alto despiciens plena omnia discurrentis turbae *cum millibus. Alii legunt* missilibus, *alii* militibus, *alii* plena omnia discurrentis turbae tumultibus. *Forte legendum* in vallibus, *aut* conuallibus. *vid. 14, 2.*

MIMIAMBI 30, 4. *i. e. mimi iambis scripti. vid. Vales. ad h. l.*

MINACITER infrendebat 27, 10. *His locus valet quodammodo ad refutandos Gronouios, qui, 28, 4.* minaciter clamant, *legi noluerunt.*

MINACIVS 20, 11. conisque galearum minacius nutans.

MINAE 15, 4. frendendo minas tumidas intentantes.

Germanicis vndique circumfrementibus minis 16, 11.

per

MISERATIO 14, 11. certus, nec praemiis nec miseratione vlla posse deflecti.

MISERE 21, 9. rerum misere exaggerat *(Fama)* fidem. *Nisi vero cum Valesio legendum* mire: *quod non necesse est; nam* misere, *etiam Ciceroni, idem est, quod* vehementer.

MISERIA 14, 1. ex squalore nimio miseriarum.

MISSILIA veruta 16, 12.

multitudine *missilium* sterneretur et *lapidum* 14, 2. *i. e. telorum, quae paullo ante a saxis etiam distinguebantur.* vid. *saxum* it. *telum.*

MITESCERE 16, 7. inter feras nonnullae mitescunt.

MITIGARE 14, 10. vt incruenti mitigemus ferociae flatus. *vid. Drakenborch. ad Liuii 9, 1, 5.*

mitigatus est lenientibus proximis 22, 11. *vid.* maturitas.

mitigatis ponderibus aquarum 22, 15.

rebus prospere mitigatis 23, 5.

MITIS 30, 8. miti coërcitione contentus.

MITIVS 14, 1. humani cruoris auida nihil mitius quam maritus.

MITTERE 16, 5. priuignum ad studia mittens.

ad eius mittitur locum 21, 6.

ad comitatum Augusti sunt missi 17, 2. *al. perducti.*

misso Sereniano 14, 11. *i. e. dimisso; nam absolutus erat. cf. 16, 7. it. 30, 1. Similiter Liuius 3, 11. 38, 60.*

MOBILIS 28, 6. praescripti Romani rem mobilem scrutaretur. *vid.* praescriptum.

MOBILITAS 20, 3. circa terrenam mobilitatem *(luna)* locata. *i. e. terram mobilem.*

armatorum mobilitas saepe versabilis 26, 1.

mobilitate suspectos *(exsules)* populos 17, 13.

MODERAMEN 26, 2. moderamina orbis Rom. mihi vestras detulisse virtutes. *cf. 28, 2.* vid. *regimentum.*

latis iusto moderamine legibus 22, 16.

correctionis moderamine leniori — contentus 25, 1.

MODERATOR 18, 7. lectissimus moderator belli interneciui.

moderatoris auctoritate fundati 30, 7.

MODESTIA 28, 1. praesentis temporis modestia fretus. *cf. 14, 10.*

MODO non aperte loquendo 31, 1. *cf. 14, 7. 16, 12. 29, 1. 30, 1.*

MODVLATIVS 16, 5. artemque *modulatius incedendi* per pyrricham concinentibus disceret fistulis. *Intelligendae sunt militares pyrrichae, quae in exercitationibus militum erant, et opponuntur omnibus generibus exercitationum ex eo genere, quae communi* armaturae *nomine veniunt. vid. Intt. ad h. l. it. Glossar. Liuian. in v.* decurrere. *cf. ipse Liuius 24, 48. 27, 37. it. Sueton. Claud. 1.*

MODVLVS 18, 7. militari pyrricha *sonantibus modulis* pro histrionicis gestibus in silentio summo delectabatur. *Nempe hoc vnum exercitationum genus bello composito vsurpabat, voluptatis caussa, quia simillimum id erat histrionicis saltationibus. Hic locus fugiebat Interpretes in voce* modulatius *explicanda.*

MODVS 27, 6. praeferendus *modis omnibus* antedicto. *i. e. omnibus de caussis.*

pacis modo patentes agros 19, 2.

fundensque in modum scintillarum sagittas 30, 1. *i. e. creberrimas.*

seque *in modum* mirmillonis operiens 16, 12. *i. q. alias* in speciem *v. c. 23, 6.*

MOLIMEN 18, 5. fugam ingenti *molimine* conabatur. *i. e. molitione.*

MOLINA pro *mola vel pistrino ex more illius aeui. vid. Vales. ad 18, 9.*

MOLIRI 26, 6. infausti dominatus exordia molientem.

vias sibi impetu ingenti molitus 23, 6. *de fluuio. cf. 15, 11.*

MOLITIO 14, 9. adminicula futurae molitioni pollicitos.

MOLLIRE 21, 7. finito propiore bello vel certe mollito.

mollita hieme 30, 2.

vbi tempestas molliuit 29, 6. *(scil. se)*

tributorum onera molliens 31, 14.

mollito vigore resistentium 14, 10.

eius impetus molliebatur consiliis proximorum 26, 5.

necessitas vrgentium rerum antequam cresceret, mollienda 15, 5.

MOLLIS 24, 1. per plana camporum et mollia. *i. e. culta; nisi de pratis accipi malis. cf. 14, 2.*

clementia hiemis ibi mollissimae 18, 7.

acciri mollioribus scriptis 14, 11.

ad suspiciones mollem et penetrabilem 15, 3.

ima, quod aiunt, auricula mollior, et suspicax et minutus 19, 12.

MOLLITIES 16, 12. calcata mollitie glutinosa *(de aquis palustribus.* vid. *glutinosus)*

solutioris vitae mollities 31, 5.

MOLLITVDO cilicii 23, 4.

MOLLIVS 21, 10. pars, quae Illyricum spectat, mollius edita.

in mollius vergente securitate 15, 5.

mollius est adloquutus 14, 7.

cuius ad deditionem incolae tentati mollius 24, 2.

MOMENTVM 14, 11. incrementorum detrimentorumque momenta versans.

in rebus districtis nihil tam leue est, quod non interdum — rerum adferat momenta magnarum 24, 4. *cf. Liuius 25, 18. it. Tacitus A. 5, 4.*

momentum pertimesceret graue 26, 8.

pugnabatur paribus diu momentis 16, 12. *cf. 23, 6.*

aequis partes discessere momentis 31, 16.

caussarum momenta aequo iure perpendens 22, 9.

inter rapienda momenta periculorum 18, 7. *cf. 25, 8.*

momento temporis parui vastabant 14, 4.

ad momentum haesit stupore defixus 25, 2.

penuria calcis ad momentum parum repertae 22, 16.

MONERE 15, 10. fratrem ire monuit in Hispaniam. *cf. 31, 16.*

monuerat regem vt iubenda opperiretur 23, 2.

factorumque fortium singulos monens animabat 20, 4.

ferae fame *monitae* 14, 2. *al.* domitae. *Apud Tacitum A. 15, 45. etiam est:* si sitis admoneret.

carmine Cumano monente 22, 9.

quid cantus monerent oscinum 28, 1. *cf. Liuius 8, 30.*

apertius monens et demonstrans 20, 8.

monentibus perfugis 16, 4.

MONETA 22, 11. *de loco. Sic in Cod. Theodos. l. 3. de falsa mon. lib. 9. t. 21.*

MONITV cuiusdam somnii 25, 10. *cf. Liuius 5, 51.*

hoc monitu recordetur 16, 7. *i. e. a me monitus r.*

eorumque *(Brachmanorum)* monitu, rationes mundani motus et siderum purosque sacrorum ritus — eruditus 23, 6.

MORS crucinbilis 14, 11.
— poenalis 14, 9. *cf.* 22, 11. 26, 3.
fortuita pereunt morte 22, 15. *Opponitur*: in proelio perire.
fatali praeuentus est morte 25, 10.
publica deletus est morte 22, 11.
ad speciosam pro rep. mortem 31, 5.
iussa morte oppetere 20, 4. *i. e. ad mortem compelli iussu, minis alterius. Opponitur* sua morte defungi.
mortem factura crimina 21, 16.
mortium truci visu 19, 7. *cf.* 20, 7. 23, 6. 26, 7.
MORSVS vacuos concrepans (*leo*) 29, 4.
vipereis morsibus ab eo saepius adpetiti 22, 11.
honorum vertices ipsos ferinis morsibus adpetens 15, 3.
MORTALIS 20, 11. quantum mortalis oculus contuetur.
radios solis — lucem — mortali conspectu monstrare 25, 10. *i. e. mortalium conspectui.*
vltra mortalem modum exarsit 14, 11.
— mortale tumens 26, 6.
calcare cuncta mortalia consuetum 23, 6.
MORTALITAS 28, 4. vltra mortalitatem nobiles viros extollunt.
qui (*fortunae motus versabiles*) ludunt mortalitatem 14, 11. *i. e. mortales. cf.* 15, 1. 20, 3. 21, 1.
eadem (*Nemesis*) — mortalitatis vinciens fastus 14, 11.
MORTIFERIS vulneribus 20, 7.
MOS 26, 9. perque morum tristium latebras.
ex *vsu moris* gentici 24, 4.
praeter morem 14, 2. *i. e. more pessimo, immani.*
nihil remittente *vi moris* 23, 1. *i. e. iuris naturae, quod defensionem sui permittit, immo praecipit. Nisi vero cum Lindenbrogio legendum* mortis.
MOTVS 23, 6. rationes mundani motus et siderum.
quae (*ciuitas*) suopte motu — seditionibus agitatur 22, 11.
indignaretur; tacens tamen motumque in animi retinens potestate 22, 14. *cf.* 21, 13. 22, 9.
imperiali motu oppressit 28, 2.
bellorum ciuilium motibus 18, 5. *cf.* 21, 15.
perduelles spiritus irrequietis motibus erigentes 14, 2. *cf.* 16, 12. 28, 5.
inquietis motibus poscebatis 16, 12.
animus semper vigens motibus indefessis 14, 11.
versabiles (*fortunae*) motus *ibid.*
MOVERE 15, 9. maius opus moueo (*de opere historico*)
susurro tenus haec mouebantur 14, 5.
hac ex caussa solito infestius moti 26, 5.
MOX dicta finierat 14, 10. *pr. vixdum.*
MVCRO feriebat contra mucronem 16, 12.
in modum acuti mucronis obtusus est 26, 8. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p.* 488.
eductis mucronibus 17, 12.
districtum mucronem in proprium latus impegit 14, 5. *cf.* 17, 12.
capita per medium frontis et verticis mucrone distincta 31, 7.
pro ignotis tot suorum consurrexisse mucrones 26, 7.
MVGITVS 28, 1. Haec vt gesta sunt *mugitus* ad Principem Simplicius retulit. *Valesius legendum putat* ocius; *contra Gronouius aut* mugiens *aut* minutius. *Optime fortasse legeris* muginatus, *i. e. tardius faciens*; *id*

id quod contextui non repugnat; praecedit enim dilato supplicio. *Et est illa vox Ciceroniana (Epp. Att. 16, 12.) Nemo autem nescit Ammianum e Cicerone plurima petiisse.*

MVLCTARE 14, 5. exsulari moerore mulctauit.

poenali est morte *mulctatus* 14, 9.

MVLCTATIO 14, 1. *puniti* bonorum *mulctatione. cf. 14, 5.*

MVLIEBRITER (*equis*) nonnumquam insidentes 31, 2.

MVLTIFIDVS 24, 3. pars maior Euphratis in riuos diuiditur multifidos. *cf. 17, 1.*

multifido ferro coagmentata (*sagitta*) 23, 4.

MVLTIFORMI feracitate ditissima (*Assyria*) 23, 6.

nostrarum externarumque rerum historiam multiformem 16, 5.

species animalium multiformes 14, 6. *cf. 26, 10.*

pectora multiformium telorum ictibus exponebant 21, 12.

multiformibus donis 21, 6. *it.* malis 17, 3. *it.* officiis 14, 6.

MVLTIFORMITER 28, 1.

MVLTIMODA tela fundentes 24, 2.

MVLTIPLEX 17, 10. multiplices legiones. *Sic enim haud dubie cum Valesio legendum. Significantur autem copiae Romanae multae quidem ac magnae. Caeterum saepius eadem vox eodem significatu occurrit, v. c. 16, 9. it. cap. 10. it. 27, 6.*

MVLTIPLICARE 19, 2. quinquies ordine multiplicato scutorum cingitur ciuitas.

maxime auidum (*genus hominum*) multiplicatum reposcere 22, 6.

cultorum feracium multiplicantes annuos fructus 14, 6. *nempe narrando, mentiendo.*

MVLTITVDO 31, 7. cum ea *copiosa multitudine* colluctatos.

multitudo dudum a mercatoribus venundati 31, 6.

— ferramentorum 21, 12, *it.* circumuenientium fluentorum 22, 8.

fluuii aequoream multitudinem inundantes 23, 6.

MVLTVM 14, 2. tentatis ad discrimen vltimum artibus *multum. Valesius legi vult* multis. *Contra Gronouius, vt semper, quem vide.*

MVLTVS 14, 6. feminas adfatim multas

multis acceptis vulneribus *quam* illatis 20, 7. *pr. pluribus.*

multa et aspera congerentes in eum 29, 5.

MVNDANVS 23, 6. rationes mundani motus et siderum. *cf. 26, 1.*

apud peritos mundanae rationis 25, 10.

Iridem rebus adparere mundanis 20, 11.

fastorum monumenta mundana 29, 2.

in mundanum fulgorem surgeret Roma 14, 6.

ac si quodam caduceo leniente *mundana* 25, 4. *Sic pro* mundano *ex auctoritate Valesii haud dubie legendum.*

quod ei (*Iuliano*) velut mundanam Cornucopiam Fortuna gestans propitia, cuncta gloriosa deferebat 22, 9.

MVNDARE 28, 1. scopae florere sunt visae, quibus Nobilitatis Curia mundabatur.

MVNDITIAS conuiuiorum et luxum vitantes 23, 6.

MVNDVS 23, 6. aëris facies munda. *vid.* caelum.

mundiore victu stipendioque milite recreato 29, 5. *vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 989.*

nullius cibi indigens mundioris 21, 9. *i. e. lautioris, exquisitioris.*

cibo mundissimo fouebatur 29, 2.

MVN-

MVNDVS 20, 4. primis auspiciis non congruere aptari muliebri mundo.

quod (*curnamen*) in nostro panditur mundo 20, 11. *de caelo. cf. 21, 1.*

quem (*Mercurium*) mundi velociorem sensum esse 16, 5.

vt domini rerum et mundi 19, 2. *cf. 23, 3.*

in capite mundi 14, 6. *i. e. Romae. Eadem 17, 4.* templum totius mundi *dicitur; item 16, 10.* asylum mundi totius. *vid.* lar.

volucrum — ferarumque, etiam *alieni mundi*, genera multa sculpentes 17, 4. *de partibus mundi vniuersi minus cognitis, imperio Romano oppositis, qui mundus* κατ' ἐξοχὴν *dicitur.*

merui clarum *e mundo* digressum 25, 3. *Vulgo male legebatur* e medio. *Lindenbrogius quidem ad h. l. pluribus exemplis docuit, Ammianum dicere consueuisse* mundo, *item* e mundo digredi, *quibus adde 31, 2.*

mundo cognita ciuitas 14, 8. *i. e. generi humano: quae sane noua est significatio, et procul dubio ducta e more loquendi christianorum, qui traxerant eam formam e bibliorum versione latina; quemadmodum fere in nostra lingua sunt vtique multa hebraica. Huc pertinet etiam 29, 2. vbi haec sunt:* de vita et spiritu *hominis*, qui pars *mundi* est. *Inde totum pro parte dicebatur. vid. Gesnerum ad Claudian. in Rufin. Lib. 1. v. 87. vbi* laedere mundum *eodem modo explicat. Ita et in Codice Theodos. l. 18. de haeret. lib. 16. t. 5.* Nihil ad summum his sit commune *cum mundo.*

etiamsi *mundorum infinitates* Democriti regeret 15, 1.

MVNERARE 17, 8. legatos — muneratos absoluit. *cf. 20, 11. it. 25, 10.*

quum munerandus venisset ex more 17, 10.

MVNICIPALIS *vid.* ordo.

MVNICIPIVM breue 25, 10. *it. 22, 16.*

inter municipia crebra vrbes duae faciunt claram *(Cyprum)* 14, 8. *cf. 14, 2.*

MVNIFEX 16, 5. munificis militis vili et fortuito cibo contentus.

munifici fastidienda gregario 25, 2. *i. e. ei, qui munia facere cogitur: distinguitur a principalibus, qui priuilegiis muniuntur et immunes sunt. vid. Vales. ad h. l.*

MVNIMEN 17, 13. armorum abiecto munimine.

hanc Galliarum plagam *munimina claudunt* vndique natura velut arte circumdata 15, 10.

MVNIMENTVM 23, 6. ciuitatum et castrorum castellorumque munimentis oppleta Perside.

firmitatem moenium, munimenti defensorumque expertus 21, 13.

vrbes cum munimentis reparans extimis 22, 7.

munimenta — — rapta sunt et incensa 19, 6.

munimentum impendio validum 20, 7. robustum 23, 3. perquam tempestiuum 20, 7. praecelsum et fidum 18, 10. praesidiarium 25, 9.

MVNIRE 26, 7. res nouae petulanter arreptae celeritate muniri solent interdum.

venturos muniens casus 31, 5.

quum ad inopiam *muniendarum* venerint adlegationum 30, 4. *Verbum iuris. vid. Casaub. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 327. Ita etiam* testibus muniri res *dicitur in Cod. Theodos. l. 3. de abolit. lib. 9. t. 37.*

velut collo munito rectam luminum aciem tendens 16, 10. *vid.* collum.

MVNI-

MVNITIO 20, 11. munitiones a muro longe demouit.

MVNITOR 26, 8. munitorum magna parte prostrata. *i. e. oppugnatorum. cf. 21, 12.*

MVNITVS suopte ingenio fuit 27, 11. *i. e. Valesio explicante, sibi vndique cauens et ex omni parte veluti tectus aduersus insidias et fraudes ac dolos. Vulgo* minutus *legebatur.*

MVNVS Martium pertimescens 15, 2.

iniuste plures publicis muneribus adnectebat 21, 12.

munera vniuersa complentes 16, 5. *de tributo.*

MVRALES pugnae 26, 8.

saxa muralia perferentes (*machinae*) 20, 11. *i. e. e muris deiecta.*

MVRCVS *iocaliter adpellatus, qui, detrectandae militiae caussa, pollicem sibi praeciderat* 15, 12. *Est igitur* murcus *i. q. mutilus. vid. Intt. ad h. l. it. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

MVREX 15, 8. imperatorii muricis fulgore flagrantem.

MVRMVR 15, 5. circumfrementia vndique murmura caussantis inopiam militis.

renitentibus plurimis *murmure* tenus 21, 15. *Opponitur* palam.

MVRMVRANS querulis vocibus 15, 8.

MVRVS 21, 12. murorum ima suffodere.

muris velut sinuosis circumdatum munimentum et cornutis 20, 7.

murorum — turres 14, 2.

minae murorum 24, 2.

Iouianum — prouinciarum muro cessisse 25, 9. *i. e. limitibus tutis.*

hastatisque et ordinum primis velut insolubili muro fundatis 16, 12.

libero pectoris muro septus 20, 8.

MVSICA *vid.* exarescere.

MVSICVS 21, 1. absurde cecinit musicus.

MVSSARE 29, 2. ordine omni mussante. *i. e. clanculum indignante. cf. 24, 7.*

MVSSITARE 23, 5. vt maledici mussitant.

inaniter stulteque cogitasse ciuitatis obsidium, mussitantes 16, 4. *cf. 14, 11.*

cur impetrauerim, mussitare 14, 6. *i. e. cum indignatione quaerere.*

MVTARE 29, 5. eosque adsiduitate pugnandi mutaret in metum.

vt nec bellis vexari nec mutari seditionibus possint 17, 13.

aureis decem mutaretur vt minus 25, 8.

paucos militares equos ex his ausus mutare ad quos probandos missus est 29, 3.

MVTVS 17, 12. cuius ora formido muta claudebat.

MYCEMATIAE 17, 7. *genus terrae motuum.*

MYSTICVS *vid.* alte.

N.

NAENIA *vid.* nenia.

NAPHTHAS 28, 6. *vocabulum est barbarum quo Medi genus quoddam olei cedro similis adpellant.* Vales.

NARES 14, 6. turpi sono *fragosis naribus* introrsum reducto spiritu concrepantes.

NASCI 19, 8. exuberanti pernicitate natos.

maiorque mihi rerum *nascitur* ordo 15, 9.

NATARE 26, 10. species *natantium* multiformes. *i. e. piscium. cf. 27, 11. natantium genus* elemento suo expulsum.

NATATVS 23, 6. superantes natatu aliquoties tigres. *cf. 24, 1.*

vno parique *natatu* 500. viri transgressi tumidum flumen incolumes 25, 7.

NATIO

NATIO antehac bellatrix et potentissima 23, 6.

NATIVVS 24, 1. adfabilitate *natiua* prohibendo vel minis. *i. e. insita.*

pro natiua prudentia consulens in commune 15, 8.

militis in seditiones natiuo calore propensioris 16, 12.

NATVRA 24, 2. potestate naturae velut manu circumseptum humana (*locum*)

aquae suapte natura calentes 14, 8.

per inducias *naturae* conquiescentis 14, 11. *de somno.*

per quietem fusius natura vagatur 15, 3.

vim iniectans naturae eamque ab instituto cursu retorquens 14, 6. *de eunuchis.*

nec ad requisita naturae secedens Persa 23, 6. *de siccitate Persarum. vid. voc. seq.*

Marinus — naturae feruentis 15, 3. *vid.* feruentior.

ferociam *natura* conceptam auxit in maius 16, 12. *φύσει. i. e. sponte.*

nusquam *a statu naturae* discedens intrepidae, sed constans semper 27, 6.

NATVRALE 30, 2. per simulationem *naturalis* cuiusdam. *de exoneratione vesicae etc.*

NATVRALITER odoris dulcedinem concipit (*arbor*) 24, 3.

montem saxeum arcis naturaliter editum 24, 4.

NATVS 26, 9. prouectior natu.

NAVALES socii 21, 12. *pro militibus. Superiori aetate remiges sic dicebantur.*

post gloriosa rei naualis certamina 26, 3.

NAVARE 15, 5. diligens opera *nauabatur*, Siluanum *exstingui.*

NAVFRAGIVM 30, 8. auiditas indagandi quaestus varios per *alienae vitae naufragia. cf. Liuius* 5, 52.

NAVICVLARII 27, 3.

NAVIGABILE flumen 14, 8. *cf.* 22, 8. 23, 6.

NAVIGARE 14, 2. littoribus — contigui nauigabant. *i. q. littora legebant.*

nauigari (*Rhenus*) ab ortu poterat primigenio 15, 4.

NAVIGATIO 22, 8. insularis circuitus littorea nauigatio. *cf.* 23, 6. *vid.* insulosus.

— adusque vrbem Teredona *porrigitur* 23, 6. *i. e. fieri potest.*

NAVIGERVM flumen 14, 8. *Alibi:* vehendis sufficiens nauibus 23, 6. *item:* nauium capacissimi fluuii *ibid.*

NAVIS 31, 4. nauibus ratibusque et cauatis arborum alueis.

pontem suspendere nauium compage 14, 10.

iunxit nauibus Rhenum 29, 4. *i. q. commarginare, quod vide.*

vt — a fundamento ipso carinae ad supremos vsque carbasos aedificet onerariam nauem 14, 8. *cf.* 23, 3.

lusoriae naues 17, 2. *vid.* lusorius.

NAVTICI et vectores 16, 12. *i. q. nautae cf.* 14, 2. 15, 4. *vid. Drakenborch. ad Liuii* 30, 25, 11.

NE quidem 20, 11. cupiditate potiundi oppidi *ne* prompta *quidem* pericula contemnebant. *Sensus requirit vel prompta, promptissima quaeque etc.*

NEBVLA 14, 1. per suspicionum nebulas.

negotia iam dudum sepulta et *rediuiuas nebulas debitorum* in diuersos ordines excitabat 26, 6. *i. et debita obscura, incerta, obliuioni tradita. Ante Valesium legebatur* tabulas.

NEBVLOSVS 22, 8. omnis autem circumfluo ambitu pentus et nebulosus est.

NEC non etiam 17, 11.

nec contigua *vel* adposita 17, 7.

NECARE

NEPOTALIS mensa 31, 5. *i. e. nepotina, profusa.*

NEPTVNVM humentis substantiae potestatem 17, 7.

NEQVE — nec — nec 14, 2.

NERVVS 15, 12. catapultas tortilibus neruis excussas.

rei vehiculariae succideret neruos 21, 16.

aedes amplae neruorum et articulato flatilique sonitu persultarent 30, 1.

superare eum in *succidendis familiarium nobilium neruis* pudebat 28, 1. *i. e. principibus s. iis, quibus familiae bene fundatae dicuntur. Sic Liuius* neruos coniurationis *dixit. vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

NESCIRE 16, 12. ni fama res maximas, vel obumbrantibus plurimis, silere *nesciret.*

blandiri nesciebat 15, 5.

NESCIVS 16, 12. *nandi* strenuis quosdam *nescios* adhaerentes. *i. e. expertes.*

sauciabatur salus hostium *nesciorum* 24, 1. *i. e. necopinorum.*

NEVTROBI inclinato momento 24, 2. *cf. 21, 1.*

NEVTRVBI 19, 2.

NEXIBILI adseueratione perditi nebulonis durante 29, 2.

NEXVS 26, 7. coetu militarium nexi ad pacatiora iam vitae discesserant.

auiditate quorumdam nexus ingentibus damnis 18, 5. *i. q. implicitus.*

NEXVS 19, 12. aliquos vinculorum adflixerant nexus.

solutus corporeis nexibus animus 14, 11.

obligatus gratiarum multiplici *nexu* Constantio 20, 11.

iurisiurandi *nexu* — *constringi* 21, 5.

criminibus serpentibus latius per *implicatos nexus* sine fine distentos 19, 12.

in complicandis calumniarum nexibus erat indissolubilis 15, 3.

Festus — vltimi sanguinis et ignoti *in nexum germanitatis* a Maximino dilectus vt sodalis 29, 2.

NIDOR *vid.* indago.

NIDVLVS 22, 15. *nidulis* suis ad cibum suggerens *(ibis)* oua serpentum. *i. e. pullis.*

NIHIL 16, 12. respondete nihil fallentes.

nihil opinantibus 14, 2.

humani cruoris auida *nihil mitius* quam maritus 14, 1.

nihil impetrato 20, 11. *pr. nullo.*

nihil fateri compulsus est 14, 9. *i. e. non c. e. vt aliquid fateretur.*

NIMBVS 24, 2. dimicabatur saxorum manualium nimbis.

sagittarum nimbi crebrius volitantes 20, 7.

NIMIETAS odiosa 29, 1.

— frigoris 19, 4. *it.* caloris 30, 6.

gurgitum nimietate humectans diutius terras 22, 15.

incedendi nimietate iam superaret vt insuetus ingenuus 19, 8. *cf. 15, 1.*

NIMIVM 22, 9. populus *nimium quantum* antehac *florentissimus. cf. 22, 16. 28, 2.*

NIMIVS 27, 6. imperator minax et nimius.

inflabant — imperatorem suopte ingenio *nimium* 16, 12. *i. e. ferocem, insolentem.*

vsu nimio dociles *ibid.*

NISVS 14, 2. firmare nisu valido gressus.

eruendae vrbis adparatu *nisibus magnis* instabat 19, 1.

nisu valido concremassent 16, 11.

NITERE 22, 16. Aegyptus maximis vrbibus niter. *cf. 23, 6.*

ambiguo fulgore nitentibus (*stragulis sericis*) 16, 5.

cuius virtutes — prae caeteris *nitebant* 29, 5. *vbi Valesius legendum censet* enitebant. *Sed tamen*

tamen apud Liuium 3, 12. est: receuti gloria nitens.

nitentium rerum Centurio 16, 6. *i. e. qui signorum ac statuarum ex aere ac marmore in vrbe curam gerebat, noctuque cum militibus obseruabat ne quis ea confringeret aut mutilaret.* Vales. *vid. Indic. Dignitt.*

NITI 24, 4. quantum facere *nitique* poterant, *pr. eniti. cf. 29, 8.*

id — firmari desiderio nitebatur ardenti 15, 7.

NITIDVS 14, 8. cultis abundans terris et nitidis.

frumento et salibus nitidis plena *(ciuitas)* 24, 2.

nitidae vrbes 23, 6.

NITOR 27, 6. vultusque et reliqui corporis iucundissimus nitor.

— armorum arcte pro singulis membris inflexus 24, 7. *vid.* lamina.

— igneus 25, 2. *de face in aethere conspecta.*

NIVALIS 15, 10. horrore niuali semper obductos *(montes)*

verticibus montium insedere semper niualium 22, 8.

colentes niuales terras et pruinosas 23, 6.

NIVOSAE solitudini cohaerentes 23, 6.

NIXVS 14, 6. quibus *(feminis)* si nupsissent *per aetatem ter iam nixus* poterat suppetere liberorum. *Valesius sic legi vult:* per aetatem iam nidus *i. e. multitudo: cui emendationi pondus addi poterat ex 22, 15. quem locum supra ad v.* nidulus *notauimus. Fortasse Gronouius hanc auctoritatem respexisset. Equidem in hac vna adquiesco. Nam difficultates a Valesio motae contra lectionem vulgatam non maioris mihi faciendae videntur, quam, quibus Gronouius lectionem vulgatam tuetur, argumentis.*

NOBILIS 16, 1. a nobilibus cunis.

iam inde a priscis maioribus nobilis 18, 1.

nobilis dux 29, 5.

nobilioris militiae fastu elatus 18, 3. *vid.* militia.

ruentes in agmina nobilium legionum Quados 17, 13.

fetus equarum *nobilium* 23, 6. *scil. victoriis.*

NOBILITARE 14, 11. quos trabeae Consulares *nobilitarunt.*

apicis nobilitatus auctoritate 18, 5.

Ciliciam Tarsus nobilitat 14, 8.

NOCTVRNVS 28, 1. formidinis augmenta nocturnae.

visa nocturna 14, 3.

nocturnae volucres 31, 1.

NODOSIS coarctationibus aequitate diu iactata 29, 2.

— quaestionibus de industria iudicia circumscribunt 30, 4.

NODVS Gordius 14, 11.

nodo quodam violentae necessitatis *adstrictus* 17, 14.

NOMEN populi Rom. circumspectum et verecundum 14, 6.

genitali vocabulo dictitatum ad Serapionis transtulit nomen 16, 12. *vid.* gentilitas. *cf. Taciti A. 12, 26.*

Ararim in suum nomen adsciuit 15, 11.

Constantii *nomine* per Orientis tractus omnes *abolito* 15, 2.

nomine solo aliquoties vincens 14, 6. *i. e. auctoritate nominis et fama.*

metu *ambitiosi nominis* sui Germanis incusso 26, 5.

militem celsi nominis *(Iulianum)* 23, 5.

vir *ingenti nomine* doctrinarum 29, 1. *pr. ingenti doctrina. Sic saepe dicitur in Codice Theodosiano v. c.* orborum nomen, petitoris nomen, *alia. vid. Gothofred. in Glossar. Nomic. in h. v.*

iussique — in *nomen eius* iurare 21, 5.

famosi nominis latro 24, 2.

ampli nominis vrbem 15, 8.

in quibus *(vrbibus)* amoenitate et celebritate nominum Tyrus excellit etc. 14, 8.

NOMENCLATOR 14, 6. *in conuiuiis adhibebantur nomenclatores ad digerendos conuiuas; vnde per fraudem inserere, quos vellent, poterant, cuius rei exemplum est apud Suetonium Calig. 39. vbi tamen* vocatores *dicuntur.*

NOMINARE *vid.* deferre *vlt.*

NON modo — sed 22, 2. *vid. Burmannum ad Sueton. Iul. 14.*

— — — sed contra 19, 5.

NONNVMQVAM etiam vltra flumen aedificiis positis 28, 2. *i. e. nonnullis in locis.*

NORMALITER 20, 3. e regione vero quum *normaliter* steterit *(luna)* contra.

NOSCERE 14, 1. quidquid *noscere* poterant vel audire. *i. e. cognoscere, explorare.*

ciuitates non nisi tres solas habere *noscuntur* 23, 6. *i. e. dicuntur.*

vt — recte *noscentibus* regio quaedam vrbis *aestimaretur* aeternae 22, 9. (*Nicomedia*) *cf. 25, 4. 27, 5.*

qui post decennium officiorum magisterium esset recturus, apertissime *noscebatur* 21, 16.

NOSCITARE 30, 5. genuino percunctando sermone quos *noscitabat. Similiter Liuius 8, 32. vid. Gesner. ad Plinii Paneg. 17, 1.*

NOSSE 14, 10. quod *norat* expeditionibus crebris. *i. e. cognouerat.*

NOSTER 20, 8. ad *nostra* desciscunt. *Opponuntur peregrina et longinqua. cf. 24, 1. 25, 4.*

speculatorem se missum ad nostra 18, 6. *cf. 19, 7.*

hortaturi *nostra* sentire 21, 6. *i. e. nobiscum.*

nostra multo cruore foedabant 19, 7.

vt in *suis* requirerent barbaros quum nullum reliquisset in *nostris* 17, 1.

NOTA 22, 14. diuersis genitalium notarum figuris expressus.

nobiles vero latis fucatis et densioribus *notis* 31, 2. *Antea: interstincti colore. Similiter* nota Iudaica foedare *in Codice Theodosiano dicitur de circumcisione. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*

impressas foede corporibus liberis, quae superuixerant, *notas* 29, 2.

notarum textus obelisco incisus 17, 4.

notarum figuris membranam — scriptam 18, 6.

notis excepit quae responderat Gallus 22, 3. *i. e. compendiis scripturae.*

NOTABILITER gesta 30, 2.

NOTARE 21, 12. immoderate notauerat Constantinum.

NOTITIA 26, 1. cuius *(bissexti)* notitiam certam designabo.

quo ardore rerum principalium notitiam celsam indagans 16, 5.

variantesque geographi in diuersa latentem notitiam scindunt 22, 15.

NOTVS 19, 12. a studiis liberalibus et claritudine carminum notus.

quos (*milites*) ignota pari sollicitudine mouebant et *nota* 20, 4. *i. e. certa.*

NOVARE 18, 2. non nouaturus quaedam. *i. e. seditionem moturus. cf. 21, 11.*

ne quid nouaretur contrarium placitis 26, 1.

nihil *nouatorum* se adferens suscepisse 20, 9. *Quamquam fortasse melius intelligantur* nouatores.

NOVA-

nulla peccasset 16, 7.

nullo impediente 14, 2. *cf. cap. 6.*

— impetrato 17, 5.

— tentato 28, 6.

— suppresso 20, 8.

— sibi relicto praeter querelas et lacrimas 14, 1.

nullo silente 20, 4. *Vulgo erat:* pullo s. *i. e. hora tertia: ad quam lectionem defendendam praesidia suppeditat Valesius e MSS. librorum sacrorum N. F. vbi in historia passionis dominicae legatur:* tertio pullo ter me negabis: *et similia. Huc referendus erat locus Ammiani, quem supra citauimus in v.* gallicinium. *E numero quum neque in Blanchini Euangeliario, neque apud Sabaterium reperire nobis licuerit confirmationem illius lectionis; quod futurum vtique erat, si MSS. illi bonae notae fuerint: in hanc suspicionem adducti sumus, vt vanitatis illud omne praesidiorum genus merito accusari debere censeremus; praesertim quum lectio* nullo silente *pluribus ante a nobis notatis exemplis, vt vera, commendaretur.*

NVMEN 16, 12. *aderatque* propitiati *numinis arbitrium* clemens. *cf. Liuius 5, 51. vid.* obsecrare.

hospitali numine conniuente 30, 1.

ni transissent ad numinum cultum 25, 4. *de christianis.*

sollemniter numine orato 21, 2. *i. e. christianorum.*

numine laeuo ductante 14, 11.

superni numinis aequitas *ibid. it.* adspiratione 15, 2.

numini sempiterno 17, 13.

NVMEROSVS 30, 4. aliique numerosi.

NVMERVS 22, 16. doctique sunt *numeros* haud pauci. *i. e. arithmeticam.*

diei, quem Iduum Augustarum *numerus* ostendit *annalis* 31, 12.

Alamannorum praefecerat *numero multitudine* viribusque — florenti 29, 4.

ducis numero praestantis et viribus 16, 12.

abundans *numerus* armatorum 15, 4. *Proprie dicebatur de catalogo militum.*

venisse in maiorem numerum copiae putabantur hostiles 24, 5.

Huius originis apud veteres numerus erat exilis (*Magorum*) 23, 6. *paullo post:* semen Magorum.

procursatoribus omnem illam multitudinis partem — *in numero* decem millium *esse* firmantibus 31, 12.

militares *numeri* 14, 7. *i. e. cohortes. contra* 20, 1. *pro legionibus dicuntur. cf. 17, 3. 23, 2. Sed haec inconstantia communis est Ammiano cum antiquioribus scriptoribus, quod Valesius docuit ad 20, 1. cf. Taciti A. 15, 32. H. 2. 69.*

collectus ex potioribus numeris miles 21, 12.

insignium numerorum tribuni 25, 7.

equestris numerus a legionibus incusatus est, quod etc. 25, 1.

NVMMIS eos ad societatem alliciens 29, 5.

NVNC — aliquoties 24, 7. *cf. 14, 2. 15, 3. 17, 13. Sic apud Liuium 8, 32. est* nunc — modo.

cuius vocabulo *nuncusque* Thebais adpellatur 17, 4. *cf. 14, 2. 27, 7.*

NVNCIARE 22, 1. eique haruspicinae peritus — *nunciabat euentus* inspectu iecoris praedoctus.

NVNCVPATIO 23, 6. imperatoribus nostris *Augusta nuncupatio* amabilis est et optata.

nuncupatione praelatus 26, 5.

quum tormenta ancillae voces expressissent obliquas 28, 1.

dextrum latus itineribus petit obliquis 20, 7.

OBLISO pectore supinatus profudit animam 24, 4.

OBLITERARE 28, 1. quas (*clades*) obliterasset vtinam *ingens silentium. cf. Liuius 43, 2.*

OBLITERATIO 30, 6. pacem cum praeteritorum *obliteratione* suppliciter obsecrantes.

OBNIXE inflexibilis mansit 29, 2.

colloquia petentes obnixe 24, 2.

OBNIXI genibus 16, 12.

OBNOXIVS 23, 5. Armeniam Romano iuri obnoxiam. *vid. Drakenborch. ad Liuii 7, 30, 2.*

arctois obnoxiam stellis (*partem*) 27, 4.

occiduo obnoxius sideri (*sinus*) 23, 6.

boreae obnoxii flatibus *ibid.*

OBNVBILARE 22, 10. erransque aliquoties obnubilaret gloriarum multiplices cursus.

qui virtutem eius etiamtum instabilem obnubilarunt actibus prauis 27, 6. *cf. 16, 1. 28, 4.*

OBRVERE 16, 12. aceruis superruentium obruti.

obrutus est saxorum multitudine superiecta 25, 8.

OBSCVRITAS 18, 2. quos exemit discrimine temporis obscuritas.

OBSCVRIVS 21, 10. inter arctos colles quondam *hiantes obscurius.*

OBSCVRO noctis 25, 2.

— iam die 14, 11.

per regiones ignotas *de obscuris* erat cura suspectior 24, 1.

indicium nec obscurum nec latens 14, 7.

quorum (*veterum stilorum historicorum*) obscura varietas 27, 4.

OBSECRARE suppliciter pacem 17, 11.

obsecrata ritu sollemnium sacrorum *numina* 28, 1. *vid. Drakenborch. ad Liuii 5, 31, 2.*

OBSEQVIVM 21, 6. ipse quoque ad parile obsequium admittendus (*de adoratione*)

apud Tarsum obsequiorum specie custoditus 30, 1. *i. e. officiorum.*

vt ab interiori caueret obsequio 30, 1. *i. e. ab interioris, secretiorisque vitae ministris.*

OBSERATIS angustiis Alpium 21, 12.

velut obseratis amicitiae foribus 27, 12.

OBSERVANTIVS 23, 6. *ita obseruantius* haec aliaque pudenda declinant.

OBSERVARE 17, 2. obseruata nocte illuni. *i. e. captata opportunitate n. i.*

circumspecta cautela obseruatum est 14, 2.

summatem virum tenuem te sic enixius *obseruantem* 14, 6.

OBSERVATOR 25, 4. superstitiosus magis quam sacrorum legitimus obseruator.

OBSIDATVS pignore tentus in Galliis 16, 12. *cf. 17, 12.*

— specie 25, 7.

— sorte — detentus 18, 6.

OBSIDES quietis vincula conseruandae 17, 12.

OBSIDIONALES tractae sunt morae 17, 2.

malis obsidionalibus expediri 16, 4. *cf. 14, 2.*

OBSIMVLARE 28, 4. frustraque se tractos *obsimulatis documentis probabilibus* ostendissent. *Haud dubie legendum cum Valesio* ob simultates; *nisi vero* obsimulata *pro* oppositis *accipiamus.*

OBSOLESCERE 16, 10. erga haec, quae Romae sunt, obsolescit (*fama*) *i. e. non auget ea in maius.*

OBSTACVLVM 17, 13. a barbaricis excursibus suo tutos praestat obstaculo (*Parthiscus*) ita

ita reſupina et panda (*plani-ties*) vt nullis habitetur *obſtacu-lis* aduſque etc. 21, 10. *de mon-tibus.*

OBSTINATIO 21, 12. in im-menſum obſtinatione gliſcente.
haec et ſimilia perplexe tem-poris obſtinatione ſcrutante 15, 6. *cf.* 16, 11. *it. cap.* 12.

OBSTINATVM propoſitum erga haec et ſimilia 14, 1. *cf.* 15, 3.
obſtinatae in perniciem Ro-mae — vrbes 17, 11.
barbarorum mori obſtinato-rum cateruis ſemet immerſit 19, 11. *cf.* 25, 3. *it. Liuius* 28, 22.

OBSTRICTO religionum *con-ſecratione* colloquio 15, 5.
ſub timenda *exſecratione* iu-risiurandi ſe eſſe *obſtrictum* 27, 5.
vitalique via voceque ſimul obſtricta 30, 6.

OBSTRVERE 27, 11. aures eius non cera ſed plumbis ob-ſtructae.
humum corporibus *obſtrue-bant* 19, 2. *ni cum aliis legen-dum* obſternebant.

OBSTRVSAE ſunt portae 31, 15.

OBTEGERE 17, 5. veritatem non obtectam praeſtigiis.

OBTESTATIO 17, 7. adiu-menta — implorantes cum ob-teſtatione magna.

OBTRVDERE 16, 12. arma armis corpora corporibus *ob-trudebat. pr. trudebat.*

OBTRVNCARE 17, 13. pedi-tes caterua peditum obtrun-cabant.

OBTVSIS ebrietate continua ſenſibus 15, 12. *it.* obtunſus 21, 16.

OBTVTVS 17, 8. ſub obtuti-bus eius.
ita videri noſtris obtutibus conſtitutis in terra 20, 3.
vt laminis coaptati corporum flexus ſplendore praeſtringe-rent occurſantes obtutus 24, 6.

OBVIAM 22, 8. adſueti (*ſco-puli*) — *obuiam ſibi* cum hor-rendo fragore colliſis molibus *ferri* etc.

OBVMBRARE 19, 2. ſagitta-rum creberrima nube auras ſpiſſa multitudine obumbrante. *cf.* 24, 1.
obumbrata caeli facie frag-mentis montium et miſſilibus 24, 2.
iuſtitia concinnatis menda-ciis obumbrata 15, 2.
claras gloriarum *adoreas* ſem-piternis maculis *obumbrauit* 25, 3.
obumbratis blanditiarum concinnitatibus cauillando Va-lentem — ſibi varie commul-cebat 29, 1.

OCCASV ducis 26, 10. *cf.* 21, 12.
ad occaſum inclinato iam die 15, 5.

OCCENTARE funebria 30, 5. (*bubo*)

OCCENTVS ſoricis 16, 8.

OCCIDENTALE ſidus 15, 10.

OCCINENTE liticine 16, 12. *it. de buccinis* 31, 15.

OCCIPERE 19, 2. priusquam lux occiperet.

OCCIPITIA lacertis ingenti-bus praecidentes et terga 31, 7.
occipitiis propriis ferrum arbitrantes haerere 31, 15. *cf.* 24, 6.
finitimis modo non *occipitia conculcantibus* hinc indeque cin-ctorum 16, 12.

OCCVLTVS 29, 6. per ſilua-rum occulta.
occulta fallaciſſimae gentis obſeruantur 21, 13.

OCCVPARE 18, 6. ſi *occupaſ-ſet* arctior caſus. *i. e. ingruiſ-ſet.*
alios excurſibus occupans im-prouiſis 27, 12.

OCISSIME 30, 1.

OCIVS 29, 5. ad procinctus ire ocius festinabat.
hoc *ocius* intellecto 25, 1. *Nisi cum aliis leg.* acutius.

OCVLARIS 19, 4. tusses et oculares casus — perferunt.

OCVLOS quasi humida et lucentia *membra* 18, 7.
oculorum flagrantior lux 27, 6.
luce oculorum edita 21, 16.
venustate oculorum micantium flagrans 25, 4.
oculorum vibratae lucis ardor 21, 13.
oculis morientibus 16, 12.
a Caesare trementibus oculis adorato 17, 10.
vid. inconniuens.

ODIOSVS 16, 12. cum odiosa sui iactatione.

ODORARI 22, 4. lucra odorantes ex omni occasione. *cf. Sueton. Vespas. 23. vid.* sagax.

OESTRVM 28, 2. oestroque concepti furoris exagitati etc.

OFFERRE 22, 3. veritas reos nocentissimos offerebat. *cf. Liuius 8, 34.*
oblata — iuuentute 31, 10. *i. e. exhibita.*
offerentes 19, 11. *i. q. collatores, possessores, qui tributa inferunt. vid. Vales. ad h. l.*

OFFICIA publicae rei 16, 5.
— fortitudinis 24, 1.
— Martis 27, 8
— quisque tributa capessit ocissime 24, 4.
— quietis 16, 5.
— Musarum *ibid.*
— hospitalia 18, 7.
amisso vocis officio prae timore 17, 12.
ministri officiorum tristium 29, 1. *i. e. carnifices.*
exceptus verecundis senatus officiis 22, 2
adorare adesseque officio inter honoratos prohibito 22, 9.
qui ad vrbani Praetoris officium conuenere 26, 1. *i. e. gratulandi caussa, quo die magistratus ab eo iniretur. vid. Vales. ad h. l.*
humilior princeps visus est, in officio pedibus gradiendo cum honoratis 22, 7. *Nempe, quum consulari officio adesset. vid. Arntzen. ad Plinii Paneg. cap. 76. Casaub. ad Sueton. Claud. 26. it. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 349.*
vt ad successores, officiorum more poscente, solent transire lictores 15, 2.
ciuilibus stipendiorum officiis floruerunt 30, 4.

OFFICINA 31, 16. disiectis *bellorum officinis,* quas parabant.

OFFVSVS 21, 13. *moerore offusus* Constantius solatio vno sustentabatur. *pr. quum is moerer offusus esset Constantio.*
tantis malorum tenebris offusam aliquando fuisse remp. 31, 5.

OLEA arbor 23, 5. *vid.* arbor.

OMEN illacrabile 23, 5.
--- praesentissimum 23, 1. *cf. 22, 1.*
--- per hostias litando firmaret 23, 3.

OMINOSA signa monstrauit (*taurus mactatus*) 24, 6.

OMNIS cuneus 27, 2.
omne quod poterat 16, 2.
--- --- vbique est hominum genus 16, 10.
--- quidquid contingi potuit 31, 4. *cf. Liuius 30, 31.*
tutissimum ad omnia 24, 6.
coluit omnes (*virtutes*) vt singulas 25, 4.

ONERANTE questibus caelum (*multitudine*) 29, 1.

ONEROSVS bonis omnibus Caesar 14, 7. *cf. 26, 6.*

ONVS 15, 5. vt absenti aemulo periculosae molis onus impingeret.

OPERA nauabatur, Siluanum extingui 15, 5.
--- --- impensior 27, 10.
--- curabat enixa 26, 3.

opera

per aquarum et pabuli opportuna recreato.

OPPRIMERE 18, 8. vino oppressos et somno.

qui ponderibus inuidiae grauioris virum fortissimum opprimebant 14, 11.

post superbas efferatarum gentium ceruices oppressas 14, 6.

OPPVGNATOR 26, 9. rebellem et oppugnatorem internae quietis.

OPTIMATES et iudices 17, 12. *i. e. duces. cf. 31, 7. vbi de Gothis sermo est.*

OPTO bonum post me *reperiri* rectorem 25, 3.

oppetere dimicando gloriose magis optabat 17, 1.

OPVLENTAS pecore villas et frugibus 17, 1.

OPVS ambitiosum Nicatoris 23, 6. (*Seleucia*)

operis ambitiosi Nymphaeum 15, 7.

opere saxeo structis (*cataractis*) 24, 1.

hoc genere operis nudatis defensoribus 23, 4. *i. e. muris.*

horrea veloci opere surrexerunt 18, 2.

vallatis opere tumultuario castris 24, 5.

terrae — opere Martio vacant 20, 5. *cf. 31, 7.*

quoniam ad has partes opere contexto peruenimus 15, 11.

opus veritatem professum 27, 4. *cf. 31, 16.*

licet opus ipsum redoleat 22, 16. *i. e. licet opere ipso prodatur medici peritia.* Vales.

ORA 23, 6. orae maritimae *spatia alluentia* Persidis extremitates.

ORACVLVM 22, 11. vt oraculorum — loquitur fides.

ORARE 21, 13. *orantibus ferri* sibi suppetias. *Sic Tacitus A. 13, 13.*

sollemniter numine orato 21, 2.

oratum eum pertinerent et *exoratum* 30, 3.

ORATIONE concionaria — commendauit 27, 6.

ORATOR concitatus 14, 7.

ORBICVLATA turris 20, 6.

ORBIS 19, 12. plurimi ducebantur ab orbe prope terrarum.

— Romanus 21, 13.

cum orbis terrarum auctoritate sentirent 22, 15.

Europaeo orbe spatiosior insula 17, 7.

velut orbem alium sine marito visura 19, 9.

ex omni plaga quam orbis ambit 14, 6.

per latiorem orbem praetentus (*Danubius*) 22, 8.

orbis alterius claritudinem tamquam e speculo puriore formauerit 20, 3.

in orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Seras 23, 6.

axiculis, queis orbis erat compaginatus 21, 2. *i. e. scutum.*

ORBVS 15, 8. orba luminibus (*anus*)

ORDEVM *vid.* frumentum.

ORDINARE 25, 4. praetenturae stationesque agrariae tutis rationibus ordinatae.

quum interiores limites ordinaret 23, 5.

quibus, vt conuenerat, ordinatis 23, 1.

voluntatem ordinasse postremam 21, 15.

ad exsequendum id ordinati 16, 11.

incursare Mesopotamiam ordinatus 14, 3.

inter armatos amplioribus ordinatis 20, 11.

Magistrum officiorum — ordinauit 20, 9. *cf. 26, 5.*

Episcopus Alexandriae est ordinatus. 22, 11.

ORDINARIAE dignitates 14, 10. *i. e. ciuiles.* vid. *dignitas.*

ORDINATIM procedentes 24, 1.

vt otio puriore frueretur 16, 10.
vti est militare otium fere tumultuosum 14, 7.

P.

PABVLVM 22, 4. *totidemque pabula* iumentorum. *cf.* 23, 2. *vlt.*
pabula quaedam animo ad sublimiora scandenti conquirens 16, 5. *de philosophiae studio.*

PACARE 14, 2. quibus vsitatum est saepe pacari.
strata Germania pacatisque rigentis Rheni meatibus 16, 1. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*
pacatae centuriae 14, 6. *i. e. nullae. vid. Vales. ad h. l.*
pacatis auribus accipite 26, 2.

PACATIOR 26, 7. quique coetu militarium nexi ad *pacatiora* iam *vitae* discesserant. *vid.* tranquillior.

PACIFICVS 30, 5. orabat *pacifica* prece. *cf. Liuius* 27, 30.

PACISCI 24, 2. vita cum impunitate sibi consortibusque suis firmiter pacta.

PACTIO 18, 2. *pactione* praeterita. *Etiam* nuptialis pactio *est apud Liuium* 4, 4.

PAEDAGOGIANVS 26, 6. in *paedagogiani pueri* speciem. *Paedagogiani erant in domestico principis ministerio. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
adultus quidam ex his, quos paedagogianos adpellant 29, 3.

PAGINA 22, 7. quum Mamertini et Neuittae nomina suscepissent *paginae* Consulares. *i. e. fastorum. vid. Plinii Panegyr. cap.* 92.

PAGVS 18, 2. *pagi* ripis Rheni --- adhaerebant. *i. e. gentes. vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II. p.* 726. *Inde pagani sunt gentiles.*

PALAESTRITES 15, 3. vt in colluctationibus calce tenere quidam solent artifices palaestritae. *i. e. athletae, pugiles, sed improprie dicti: cf.* 28, 1.

PALAM 14, 1. non nisi *luce palam* egrediens.
nec --- dissuadere *palam* audebat 21, 15. *Opp. murmure tenus.*
pro tribunali *palam admissis* volentibus 18, 1. *vid.* admittere.

PALARI 19, 11. ita palarentur varii. *cf. Liuius* 6, 42.
ita, quoad vixerint, late palantur 14, 4.
per tabernas palabatur et compita 14, 1.
per exiguas vndarum reliquias (*nauibus*) palantibus 26, 10.
palantes abrupte flammarum ardores 17, 7.

PALATII annonae 14, 7. *it. cap.* 11. relicto palatio omni. *vid. Indic. Dignitt.*

PALINODIA 18, 5. *pr. veteri cautione, non pro contraria, vt sumi solet.* Vales.

PALLERE 30, 8. ad pauores irritos aliquoties abiectius pallens.

PALLIATVS (*Iulianus*) 15, 8. *i. e. habitu philosophi.*

PALLIVM 25, 4. velut ad *pallium* mox reuersuri. *i. e. vitam philosophicam.*

PALLOR 14, 1. *Adrasteo pallore* perfusus. *i. e. longe maximo. Respexit Ammianus, notante Gronouio, Virgilii Aen.* 6, 480.

PALMA 24, 3. arbores palmarum.
variaeque *palmae victoriarum* accessit eorum quoque supplicatio 17, 13.

PALMARIS 24, 4. in lucis palmaribus vescebantur.

PALMES 14, 8. vberi palmite (*regio*) viret.

PALPAMENTVM 27, 12. aptusque ad muliebria palpamenta.

PALPA-

PALPARE 14, 11. blandius palpantes. *it.* 28, 4. palpantesque aduenam deformitate magna blanditiarum etc. *i. e. blanditiis eo abuti conabantur.*

PALPEBRAE 18, 7. palpebrarum libramentis mordicus insidentes (*culices*)

PALVDAMENTVM purpureum 23, 3.

ablatis regiis indumentis Caesarem tunica texit et *paludamento communi* 14, 11. *vid. Ferrar. R. Vestiar. L. 3. P. 2. c. 5.*

PALVS 24, 4. per *paludes* vicinas alueis arborum cauatarum inuecti. *it.* 15, 4. *vbi modo* palus *modo* lacus.

densa paludium 15, 11.

PALVSTRI specie (*ostium Danubii*) nigrum 22, 8.

PANDEMVS 19, 4. *genus pestilentiae.*

PANDERE 17, 7. terram rimas pandere grandiores.

pandebant sequentibus poplites et suras et dorsa 27, 10.

signum draconis, summitati hastae longioris aptatum, velut *senectutis* pandentis *exuuias* 16, 12. *vid.* senectus.

meritorum apud Persas ad suadendum — in concionibus ora *panduntur* 18, 5. *i. e. aperiuntur.* vid. *pellis.*

inter exordia pandentis se late Carthaginis 17, 4.

latiusque se pandentes Romani 20, 11. *f. vt est in vulg.* pandente *scil. certamine. cf.* 27. *vlt. vid. Liuius* 28, 33.

panduntur in latitudinem Sauromatae 22, 8.

in laeua Media confinis Hyrcano panditur mari 23, 6.

in aequoream panditur faciem 22, 8.

per vulturem naturae vocabulum *pandunt* 17, 4. *i. e. indicant.*

sublimia naturae pandere 15, 9.

gestorum pandens (*relatio*) plenissimam fidem 28, 6. *cf.* 18, 6.

indicio (*famae*) haec gesta pandente 18, 6.

pandente viam fatorum sorte tristissima 14, 11.

extispicia nonnumquam futura pandentia 22, 12.

PANDVS 21, 10. resupina et panda planicies.

per pandas oras et patulas 22, 16.

Parthici (*arcus*) circumductis vtrimque introrsus pandis et patulis cornibus 22, 8.

PANGERE 24, 7. *de struendis pontibus.*

PAR 16, 12. *pares* coiuere cum *paribus. vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

prouincialium et militum paria gementium 26, 6. *vid. Liuius* 5, 51. *Nisi cum Crenerio ibi malis:* quam par *vestro* factum est. *Vulgo est* vestrum.

PARARE 15, 9. quae licuit *parare* securius *pr. reparare, reficere.*

PARCE 21, 12. contenti putealibus aquis parce vixerunt.

PARCIMONIA 25, 4. iuuante parcimonia cibi et somni.

sine vlla parcimonia contruncabant 17, 10. *cf.* 15, 4. 25, 4. 29, 6.

PARCIOR 22, 15. infructuosior (*Nilus*) si venerit parcior.

PARCIVS 25, 1. qua per cauernas minutas et crbibus oculorum adfixas *parcius* visitur.

PARCVS 22, 16. in hac vita nostra nec parca nec sobria.

erga tribuendas celsiores potestates impendio parcus 21, 16.

PARENS publicus 29, 2. *i. e. imperator.*

— frugi et prudens et diues 14, 6. (*Roma*)

aequitate, *parente orbis* Rom. 21, 13. *cf. Liuius* 4, 3. *vid. Glossar. Liuian.*

PAREN-

PARENTARE 14, 11. exſtincti per fallacias Caeſaris manibus lacrimoſo obitu parentauit.

impiis eorum (*tyrannorum*) manibus Romano ſanguine *parentantes* 15, 8. *i. e. vlciſcentes eorum manes.*

PARIES 14, 1. parietes arcanorum ſoli conſcii.

diſcreuit ab aedibus ſacris priuatorum parietes iisdemque inuerecunde connexos 27, 9.

caeſorum capita fani parietibus praefigebant 22, 8.

parietes lapidum circumſpectis coloribus nitidos 28, 4. *de tapetibus marmoreis ex teſſellatis et ſectilibus. vid. Valeſ. ad h. l.*

plerisque iter ad fundamenta parietum *(i. e. moenium)* quaerentibus ſubuertenda 20, 6. *cf. cap. 11. it. 21, 12. 31, 15. vid. Liuius 44, 11.*

PARILIS 20, 7. ab audacia *parili* reuocabant. *i. q. pari, aequali. cf. 20, 3. 21, 6. 23, 3.*

PARITER *et* 20, 9.

PARS 30, 1. pleraque diei parte emenſa.

— Romana 25, 7. *cf. 16, 12. vid. Liuius 45, 31.*

noſtrae partis architectus 24, 4, *cf. 16, 9.*

coniecto vexillo in partem hoſtilem. *i. e. exercitum.* 16, 12.

quosdam partis hoſtium 24, 1. *vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

militisque pars 16, 11.

in partem contrudere longe dimotam 15, 8.

Alamannorum pars Italicis conterminans tractibus 17, 6.

cognitores — inclinatos in prouinciae partem 28, 6.

in opportunam clementiae partem effectu victoriae flexo 17, 8.

inſtitutum hominis — ad partem peſſimam deprauantes 29, 6.

pars necati *alii* puniti 14, 1. *cf. 19, 5. 20, 7.*

pars — quidam 25, 8.

quidam praeſentes *pars* per alios 19, 12.

multitudo — *pars* violenter erepta reddi ſibi *poſcentium, alii querentes* 22, 9.

Hannibalem — ad Italiae partes contendentem 15, 10. *cf. 18, 6.*

magnaeque eorum (*Arabum*) partes 23, 6.

eius (*nationis*) pleraeque partes *ibid. in ſenſu quidem geographico.*

partibus aequa iactura digreſſis 20, 7.

ſtrepebant vtrimque partes 24, 4.

languentibus partium animis 14, 1.

vt in eorum actibus (*Traiani et Seueri*) has quoque digeſſimus partes 25, 8. *i. e. res, facta etc.*

quae (*minuta*) geometrica ratio partium partes adpellat 20, 3.

quem (*mundum*) ſphaerae dimidiae parti rationes phyſicae ſuperponunt 20, 11.

PARTICEPS ſiderum 17, 5. *vnus e titulis regum Perſicorum. vid. frater.*

PARTICIPARE 18, 5. quo *honore participantur* menſae regales. *Simili ſenſu* participatus, *ſubſtantiuum, dicitur apud Scriptores Hiſt. Auguſtae v. c. in Spartiani Seuero c. 8.*

ſpiritus — participat nobiscum munera diuinandi 21, 1. *cf. Liuius 3, 12.*

PARTICVLA 26, 1. a ſecunda particula (*ſol*) elatus arietis. *Vox* particula *deeſt vulgo.*

PARTICVLATIM 23, 6. cutes viuis hominibus detrahunt particulatim vel ſolidas.

vbi particulatim perque furta magis et latrocinia multitudo minui deberet hoſtilis 31, 7. *cf. cap. 15.*

FINE

PAVCA de iisdem expediam *carptim* 14, 4.

PAVCISSIMVS 21, 14. *admodum paucissimis* visa.

PAVCITAS 26, 6. ignobili *paucitate* inuenta. *i. e. paucis ignobilibus.*

paucitate praesentis *manus* 16, 4.

PAVIMENTA *vid* tergere.

PAVLLATIM 14, 1. qui *paullatim* eruditiores facti *processu temporis* ad nocendum.

PAVLLO postea 26, 10. *cf.* 28, 1. 29, 4.

PAVERE 17, 4. Tibridis velut *pauentis*, ne quod paene ignotus miserat Nilus ipse parum sub meatus sui discrimine moenibus alumnis inferret. *de obelisco.*

PAVO 28, 4. in modum pauonum inanitate clangentium.

PAVOR 31, 3. qua rei nouitate maioreque venturi pauore constrictus.

diris *pauoribus circumseptus* 31, 13.

PAVPER 24, 3. familiari re pauperes, gloria locupletes.

PAVPERTINVS potus 26, 8.

adsueti victu vili et paupertino 23, 6.

paupertinas et nobiles domos 26, 6.

contubernia paupertina 25, 2.

ex turba imae sortis et paupertinae 14, 6

PAX 16, 9. pacem postulat precatiuam.

venialem poscerent pacem 28, 5. *vid.* venialis.

per inducias pacem sibi tribui poposcerunt 27, 9.

ne tracti foederis arguere-mur et pacis 27, 12.

foederibus *ingenuae* pacis obstricta *(gens)* 27, 5. *vid.* ingenuus. *cf. Liuius* 8. 21.

pudendae *pacis* icta *foedera* 27, 12.

foedere pacis aeternae Virtus conuenit et Fortuna 14, 6.

ad tempus *indultae foederibus pacis* 29, 6.

conscii *pacis foederatae* 30, 2. *cf.* 24, 2. 27, 5.

quasi fundata cum mortuis pace 18, 7.

nondum pace numinum exorata 23, 5. *vid. Liuius* 6, 41.

pace Dei dictum sit 16, 12. *Similiter idem Liuius* 3, 19.

rupta limitum pace 15, 8.

qui *pacis more* palabantur effusius 23, 5. *vid. Tacitus Hist.* 4, 15.

PECCARE 16, 7. nulla, vel veniâ certe digna, peccasset. *vid.* colluuio.

PECTERE *vid.* vellus.

PECTINATVS 22, 15. ordine dentium pectinato.

PECTORALIS tunicula sine manicis 14, 9, *vid. Vales. ad h. l.*

PECTVS 31, 15. confixi iaculis pectora.

resistentium pectora incidebat 17, 13.

libero *pectoris muro* septus 20, 8.

recto pectore, quod dicitur, considerateque responsum est 17, 5.

firmatis pectoribus 28, 5.

fundato pectore mansit immobilis 14, 9.

Martia ista pectora 24, 8.

veloci vigore pectoris excitus 24, 6.

genuinam ferociam pectori crudo adfixam 28, 1.

recluso pectore patebat insidiantibus 15, 3.

egregia pectoris indoles 27, 6.

vt erat angusti pectoris 19, 12.

pectore toto procubuit exanimis stratus 17, 12.

PECVLATVS 31, 14. in *peculatu* deprehensis iudicibus asper et vehemens. *vid. Gronouii Obss.* 4, 5.

Gronouius autem trucidaretur absens et indemnatus *malebat*.

PERAGRANTER et dissimulanter honoratorum circulis adsistendo 14, 1.

PERAGRANS pedibus flumina 17, 13.
peragrata fluminis ripa 30, 5.
mare pedibus (*pontibus iunctis*) peragrauit 22, 8.

PERANCEPS 29, 5.

PERCELERI acta procinctu 29, 6.

PERCELLERE 24, 5. tristi percellimur facto.
perculsus — ardenter 20, 9.
cuius arboris amore perculsa sit 24, 3.
tamquam fulminis turbo *perculsit* 17, 8. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*

PERCITVS 15, 5. incertum ratione quadam percitus an praesagio. *cf. 14, 2. it. cap. 10.*
quo rumore prouinciis percitis 18, 6.

PERCONTARI 18, 5. indefessa scitatione percontans.
famulos percontatum missos quemadmodum valeant 14, 6.

PERCVRRERE 16, 2. percurso eodem itinere.
percursis honorum gradibus multis 15, 13.

PERCVSSORVM dextras fatigauit (*supplicium de multis sumptum*) 29, 1.

PERDERE 14, 5. si principis perditur vita. *Valesius legi vult* proditur.

PERDITVS 20, 8. acerbitates rerum iam conclamatas et perditas. *cf. Liuii 5, 39. ibique Intt.*

PERDIVS 31, 2. pernox et perdius emit et vendit.

PERDOCTVS 26, 8. imminens ille exitium *perdoctus. i. q. doctus.*
philosophorum sententia generali *perdoctus* 25, 3.

PERDOMARE 23, 6. gentes, quas abunde perdomuit.

PERDVCERE 26, 10. finemque secum viuendi simul et dolendi perducit (*inopinata mors*)
ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis (*sacrificium*) 24, 6.
vt militares quosdam *perduceret*, ausos conspirasse etc. 14, 5. *Verbum proprium de captiuorum vinctorumque deportatione cf. 15, 2. 19, 2. 24, 4.*

PERDVELLIS fortissimus 15, 5. *i. e. hostis.*
— et obstinatus 21, 6. *cf. 26, 5. 29, 5.*
perduelles spiritus irrequietis motibus erigentes 14, 2.

PERDVRARE 25, 8. ni iumentorum caro caesorum aliquatenus perdurasset.

PEREGRE venire 21, 6. *it.* fuisse 15, 13.

PEREGRINVS 31, 3. peregrini fulminibus Martis. *cf. Liuius 3, 16.*

PERENNIS 21, 13. cuius (*summi numinis*) perenni suffragio damnantur ingrati.
addicta perenni seruitio (*turba*) 23, 6

PERFECTVS 14, 6. beate perfecta ratione victuro.
quumque eum defensores caussarum, vt conscium rationis perfectae, plausibus maximis celebrarent 22, 10.
perfectos bellicarum omni genere doctrinarum 24, 3. *Nisi legendum cum aliis* perfunctos.

PERFERRE 22, 11. perlato laetabili nuncio.
circummurana pertulit bella 14, 6.
nec idem perferunt diutius caelum 14, 4.

PERFIDVS 15, 10. patulas valles per spatia plana *glacie perfusae* vorant — transeuntes.

PERFLABILIS 14, 6. nimia subteminum tenuitate perflabiles (*lacernae*)
locus auris et salutari temperamento perflabilis 22, 16.

hiatu

hiatu vasto perflabiles (*dracones*) 16, 10.
vocali sono perflabili tinnitu fidium resultantes 14, 6.
ad omnes dissensionum motus perflabiles gentes 30, 7.

PERFLARE 22, 8. quando perflatur mare.

PERFODERE 25, 3. costis perfossis. *vid.* suffodere.

PERFORARE 16, 12. hostium latera strictis gladiis perforabant. *cf.* 19, 1.

PERFVGIVM 28, 1. nominisque eius perfugio tectus. *Nempe post prouocationem ad imperatorem.*

PERFVNDERE 22, 12. hostiarum sanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat.
memoriam nominis sui inexpiabili detestatione perfudit 18, 4.
intestinis vlceribus reip. sanie perfusus horrenda 21, 16.

PERICVLOSE digressis 20, 11.

PERICVLOSVS 24, 1. aliud periculosum euenit. *vid.* dirus.

PERICVLVM confine 18, 2.
— promptum 20, 11.
post exemptos periculorum aestus 22, 2.
aleam periculorum omnium iecit abrupte 26, 6.
sui periculi iudices 31, 4. *i. e. ipsi qui facinus admiserunt. vid. Vales. ad h. l. Contra Salmasius ad Capitolini Antonin. Philos. c. 11. explicat de iudicibus a quibus adpellari non licebat, et qui suo periculo iudicare dicebantur. vid. Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p. 334.*
vt periculum (*experientia*) docuit per varias collectum aetates 22, 16.
in periculum festinantem abruptum 15, 7.
sagittarum periculis miles erat immunis 24, 6. *cf. Liuius* 5, 54.

PERIMERE iaculis feras 31, 10.

PERIRE 31, 13. perit hoc exitu Valens.

PERISTYLIVM 22, 13.

PERITVS 30, 10. *vlt. si vera lectio, idem est, qui vitiorum expers, omni virtutum genere ornatus. vid. Vales. ad h. l.*

PERLATORE (*epistolarum*) capto 21, 16. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

PERLINERE 26, 10. Cassianae sententiae fuco perliti resident iudices.

PERLVCERE 18, 6. fumus micantesque ignes perlucebant.

PERMANSIO 27, 5. ex diuturna principis permansione.

PERMEARE 21, 13. permeato flumine.
cauatis arborum truncis amnem permeare 14, 2.
Oceani difficultatibus permeatis 28, 5.

PERMISCERE 26, 7. digesto mature consilio permistoque cum militibus.
vobis inter ipsa iuuentae rudimenta permistus 21, 5. *vid.* astra.
vastisque cladibus, quidquid inueniri poterat, permiscentes 31, 5.

PERMISSVS 30, 10. absque sui permissu. *cf.* 29, 1. 31, 4.

PERMITTERE 15, 2. ad Graeciam ire permissus est. *cf.* 14, 2. 16, 11.
nihil prospicere prorsus, quod poterat rapi, permittebantur 16, 9.

PERMONSTRARE 18, 6. ignes — erupisse hostium vastatorias manus — permonstrantes.

PERMOVERE 14, 2. missaeque relationes adsiduae Caesarem permouissent (*absolute*)

PERMVTARE 23, 6. quorum (*Assyriorum*) plurimos pagos in Aeropatenae vocabulum per-

mutatos belli iure possedit. *vid.* transferre.

PERMVTATIO 29, 2. de permutatione imperii consulere ausus.

optatam temporum permutationem aduentare 15, 3. *cf.* 21, 14.

PERNICIES 26, 10. ibi capitalis vertitur pernicies et abrupta. *cf.* 27, 2.

vltra omnem perniciem saeuientes (*serpentes*) 22, 15.

PERNICIOSE saucius ruit 31, 13. *cf.* 19, 2. *it.* 6.

Vrsicinum in Oriente perniciose relinquendum — altiora meditaturum 14, 11.

PERNICIOSVS 31, 8. perniciosa hostium multitudo.

perniciosa coeptare 28, 6.

PERNICITAS 31, 2. ad pernicitatem — leues et repentini.

equi pernicitate 29, 5.

terrigenas — exuberanti pernicitate natos 19, 8.

PERNIX 18, 5. auxilio virorum pernicium.

PERNOCTARE 14, 1. vbi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem.

qui festo die christiani ritus in ecclesia pernoctabant 28, 6. *vid.* *Vales.* *ad h. l.*

PERNOX *vid.* perdius. *cf.* *Salmas.* *ad Scrr. Hist. Aug. Tom. I. p.* 414.

PEROFFENSVS 27, 1. Seuerianum — — missilique telo peroffensum. *Ante Valesium legebatur* per os fixum.

PERORARE caussam 30, 4 *pr. dicere. cf. Tacitus A.* 3, 17. *Sic etiam in Codice Theodosiano occurrit l.* 21. *de adpellat. lib.* 11. *t.* 30.

PERPENDERE 22, 9. caussarum momenta aequo iure perpendens. *vid.* librare.

velut fas iusque perpensum 14, 1.

perpensis consiliis 20, 9.

omnibus perpensa deliberatione dispositis 22, 9.

PERPENDICVLVM 14, 8. ciuitates — nullam sibi cedentem, sed sibi vicissim velut ad perpendiculum aemulas.

honestatem lenium morum velut ad perpendiculum librans 29, 2.

dignitates velut ex quodam tribuens perpendiculo 21, 16.

quum parua declinatione velut e perpendiculo superiectum gerit solem (*luna*) 20, 3.

PERPENSARE 19, 11. longe alia, quam quae gestu praeferebant et verbis, altis mentibus perpensantes. *cf.* 16, 4. 24, 2.

PERPENSIVS excogitata rei vtilitate 26, 5.

magisque beneuolus et perpensius iudices electurus 25, 10.

PERPETI 25, 1. nihil *perpetiens* iam remissum (*fragor*) campos cruore et corporum strage contexit, *i. e. sine remissione aut mora. Proprie: non patiens, vt aliquid remitteretur. Dicitur autem hoc aeuo ea vox illo sensu.*

perpessu asperrima 17, 9.

PERPETRARE 14, 1. post hoc impie perpetratum. *cf.* 29, 6.

PERPETVARE 25, 10. ad *perpetuandam* gloriam recte factorum. *i. e. perpetuam reddendam.*

PERPETVVS fons stagnum ingens eiectat 24, 5.

quorum singula (*ostia Nili*) perpetuorum amnium vsum et faciem praebent 22, 15. *cf.* 23, 6.

perpetua hieme 18, 6. *i. e. tota.*

adusque perpetuum diem 25, 3.

bibliothecis sepulchrorum ritu in perpetuum clausis 14, 6.

PERPLEXE 15, 1. quae — *perplexe* (*diligenter*) interrogando versatos in medio scire (*licuit*)

obse-

lendi perstringendique gnaros 16, 9. *cf. 21, 3.*

perstrinxit — suspicio Episcopum 20, 7.

submissis verbis perstringebatur Vrsicini mentio 15, 5. *in bonam partem dictum.*

PERSVASIO 26, 7. vana persuasione rapiendi Illyrici destitutus.

persuasionis opifex callidus 14, 11.

hac ita persuasione 14, 3. *Nisi cum aliis malis* vti *aut* vtili *aut* vtique *aut* itaque.

PERSVLTARE 15, 8. persultant barbari Gallias. *it.* limites 26, 4. *it.* montes 14, 2.

quum pauca (*millia hostium*) quae semi-integra sunt relicta, cladis immensitas *persultaret* 20, 5.

PERTERRERE 17, 5. nullisque minis inanibus (*veritatem*) perterrendam.

quas (*naues*) maris casus asperiores solitis — introire portum Augusti discriminum magnitudine perterrebant 19, 10. *i. e. perterrebant, quo minus auderent introire.*

PERTINACIOR 28, 1. vt loquuta est pertinacior fama.

PERTINACIVS 14, 11. antequam effundendis rebus pertinacius incumberet confidentia.

PERTINAX 14, 2. quibus occurrere bene pertinax miles explicatis ordinibus parans.

PERTINERE 27, 1. dum cedentes audacius pertinet. *i. e. retinet.*

vt adusque principium veris oratum eum *pertinerent* et exoratum 30, 3.

PERVADERE 14, 1. peruadendo diuitum domos.

peruasa vrbe 24, 2. *cf. 15, 10.*

peruasis Alanorum regionibus 31, 3. *cf. 29, 5.*

gelu vinctum amnem peruaderent 17, 2.

aliorsum intentos post terga peruaderent improuisi 19, 11. *i. e. inuaderent.*

aliena peruadere molienti 23, 1. *cf. 26, 6.*

PERVENIRE 20, 4. ne ad euadendi copiam quisquam perueniret.

ad ipsa cubilia peruenire caussarum 30, 4. *cf. Liuius 5, 5.*

PERVERSA scuta gestantes 26, 9. *i. e. inuersa.*

PERVICAX 16, 11. gloriarum Iuliani *peruicax* obtrectator.

PERVIDERE 26, 8. alienum peruidens tempus.

PERVIGIL sollicitudo 14, 8. *i. e. intenta.*

otium peruigili studio circumspectat 22, 15.

concursatione peruigili 16, 2.

PERVIVS 22, 8. Athos — nauibus peruius.

Rhenum peruium feci 21, 5.

gelu peruios Istrum et Rhenum 27, 6. *cf. 31, 10. Etiam non addito gelu aut simili quo 19, 11.*

milites agentes in ciuitatibus peruiis 14, 11. *i. e. transitoriis s. per quas iter faciendum est. vid. Salmas. ad Scr. Hist. Aug. Tom. I. p. 929.*

iter longissimum patet mercatoribus *peruium* ad Seras — commeantibus 23, 6.

PERVRGERE 24, 4. oppugnatores moenia perurgerent.

multiplicatos expeditionis adparatus flagranti studio perurgeret 23, 1.

dumque intra muros maturanda perurgerentur 18, 6.

PERVVLGATVS 23, 6. splendidissimae et peruulgatae ciuitates.

aerumnas indicabat amplas et peruulgatas 31, 1.

PES 26, 6. palatium pessimo pede festinatis passibus introiit.

pedes huc et illuc exsultando contorquens saltare non incedere videbatur 28, 1.

mare

paene ob asperitatem nimiam inaccessos homines esse quosdam *mites et pios.*

PLACARE 21, 1. substantiales potestates ritu diuerso placatae etc.

PLACIDE 22, 8. attollitur placide collis. *vid. Liuius 38, 20.*

PLACIDITAS camporum 27, 4.
iusti homines placiditateque cogniti 22, 8.
placiditatis homo iucundae 29, 1.
genuina placiditate sermonis 16, 12. *cf. 26, 7.*

PLACIDVS 15, 11. ad quorum littora, vt proxima placidaque merces aduenticiae conuehuntur.

PLACITA 27, 12. *placitorum* abolita firmitate. *i. e. pactorum. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

PLAGA 14, 6. ex omni plaga, quam orbis ambit immensus.
feruenti Aethiopum plaga 19, 4.
per plagarum accolas extimarum 14, 10.
plagarum terminalium accolae 31, 10.
cautela nimia in peiores haeserat plagas 14, 9.
adusque plagas perduxere letales 14, 11.

PLANARIVS 19, 5. ad planarios conflictus apti.

PLANICIES porrecta 14, 2.
— supina camporum 18, 6.
— resupina et panda 21, 10.
— effusa 24, 8.
— vndique prona decliuitate praerupta 23, 6.
asperi montis interrupta planicie *(arcem)* superpositam 24, 2.

PLANTA 14, 2. lapsantibus *plantis. i. e. pedibus.*
supra plantam euagatus 28, 1. *Prouerbium inde ductum, quod sutor non debeat de crure et aliis membris, sed tantummodo de plantis sollicitus esse, vt artem suam faciat.*

PLANVS 24, 1. per plana locorum et mollia.

PLAVSVS 22, 2. popularium consonis plausibus.

PLEBEIVS 29, 5. conuocatis *armatis* simul atque *plebeiis.*

PLEBS 16, 12. Vadomarii plebs. *it. 16, 2.* Alamannorum plebs.
diffusam variarum *gentium plebem* 16, 2.
impares legiones plebi immensae (*hostium*) 31, 7. *cf. 15, 4. 25, 6.*
innae quoque militum plebi 25, 2.
deserta miserabili plebe 16, 12.
precante multiplici plebe 25, 8.
ad mortem destinatae plebi (*Saxonibus*) congressus 28, 5.
cohortiumque omni *plebe* 26, 2. *i. e. peditatu. Nam et alias* equitatui *opponitur* plebs.
incolentium plebem considerarent immensam 31, 16.
plebis immensae ponderibus effuse disiecti sunt 20, 7.

PLECTI 15, 6. vinculis catenisque plures vt noxii plectebantur. *Nisi ex Varr. Lect. praeferas* petebantur. *Sed tamen 21, 1. haec sunt:* clementiori sententia plexum. *i. e. exsilio.*

PLENE 16, 5. effecte pleneque colligere (*de philosophiae studio*)

PLENILVNIVM noctis 18, 6.

PLENVS 28, 4. iustorumque distinctor et arbiter plenus.
prosperitatis indicium plenum 15, 3.
iisdem (*locis*) pleniore cura firmaris 20, 10.

PLERAQVE armorum 25, 8.
pleraque diei parte emensa 30, 1. *i. e. magna: de more quidem huius aetatis.*
plerumque noctis 24, 4. *cf. Liuius 45, 9.*

PLVMA 16, 5. non e plumis, *i. e.*

ris virum fortiſſimum opprimebant 14, 11. *cf.* 26, 6. 28, 1.

insolentiae pondera grauius librans 14, 5. *Etiam ſimpliciter* pondera *pro faſtu et ſuperbia dicuntur* 27, 9. *ad morem Graecorum, qui* βάρος *eodem ſenſu vſurpabant. vid. Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. II. p.* 263.

curarum abiectis ponderibus 14, 11.

pro rerum vrgentium pondere 27, 6.

atrocium criminum ponderibus vrgebantur 14, 7.

ponderaque (*ſcil. publica*) per regiones inſtituit vniuerſas 27, 9. *i. e. quae loco publico adſeruarentur, quemadmodum Romae in Capitolio, vt eſſet quaſi lapis Lydius, ad quem priuatorum pondera, menſurae, exigerentur. vid. Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. II. p.* 15.

tremefacta concutitur omnis terreni ſtabilitas ponderis 26, 10.

PONE terga vinxerant 17, 13.

— relicta vrbe 26, 10.

poſt interemtos ſocios pone agerentur ignari 19, 6.

cedendo in modum imbrium *pone verſus* directis ſagittis hoſtes a perſequendi fiducia deterrere 25, 1.

PONERE 18, 6. quum nos ad montanos exceſſus dextra poſitos tenderemus.

vici huius incolae in Syria *poſiti* 28, 2. *cf. Liuius* 39, 27.

in qua difficultate diutius poſiti 31, 6.

qui ſe in tranquillo poſitos otio — ſperabant 17, 1.

PONS 23, 3. neceſſariae pontes.

ponte breuioris aquae firma celeritate transmiſſo 27, 1 *pr.* in breuiori *aut* in breuiorem. *vid. Gloſſar. Liuian. in v.* pons.

— compacto 17, 1.

— contabulato ſuper nauium foros 27, 5.

ponte conſtrato 17, 1.

pontem ſuſpendere nauium compage 14, 10.

in commarginandis pontibus 31, 2.

POPLES *vid.* reflectere.

POPVLARI turbela diſcerptus 14, 10. *Opponitur* militari. *vid.* plebeius.

POPVLARITAS 21, 16. popularitatem elato animo contemnebat (*imperator ſuperbus*)

POPVLATAE prouinciae 17, 4. *it.* inſulae 31, 5. *it. de vrbe* 16, 11.

populato ventre vitalibus dilancinatis erumpit 22, 15. *de crocodilo.*

POPVLATIO 27, 9. villasque vberes libera populatione vexantes. *cf.* 14, 2.

POPVLOSVS 31, 2. per populoſas gentes et amplas. *cf.* 16, 12.

vrbium matris et populoſae et celebris 21, 10. *cf.* 24, 2. *it.* 4.

POPVLVS 18, 6. Aſiam cum numeroſis populis peruaſurus.

rex cum populo ſuo gentibusque quas ductabat 18, 10. *cf.* 19, 9.

populum ſuum poſt amiſſam maximam plebem vltimis terroribus deformatum 25, 7.

PORRECTIVS ire pergebat 21, 9. *i. e. pluribus agminibus.*

progreſſa — porrectius (*luna*) 20, 3.

ſago porrectius panſo 29, 5.

PORRIGERE 30, 1. quaſi venaticiam praedam modo non porrectis brachiis exſpectabant.

remp. conſummando iuueni porrexiſti 25, 9.

annique ſequentis erit poſt horam ſextam initium porrectum ad veſperam 26, 1. *cf.* 14, 4.

planicie porrecta 14, 2.

Cilicia ſpatiis porrigitur late diſtentis 14, 8.

tereti

tereti ambitu in ſublime (*montem*) porrectum 22, 14.

aggerum altitudine in ſublime porrecta 20, 11. *cf.* 29, 5.

ſcopuli in vertices vndique porrecti diruptos 22, 8.

porrectis itineribus ire tendebat 31, 10.

Amazones adusque Caſpium mare porrectae 22, 8.

ignorantes profecto maiores ſuos, per quos ita magnitudo Romana porrigitur 14, 6.

hactenus vltione porrecta 17, 13.

immanes ſpiritus latius porrigentes 31, 15.

PORTA 17, 4. portarum centum aditibus celebrem. *cf.* 14, 2.

diffractis portarum obicibus 24, 5.

ab Arctoo cardine adusque *Caſpias portas* 23, 6.

Hecatompylos, a cuius finibus per Caſpia littora *adusque portarum anguſtias* ſtadia — numerantur etc. *ibid. Sic Hebraeis dicuntur portae fluminum pro aditibus etiam ex inundatione.*

PORTARE 18, 3. vitae poteſtatem et necis in acie linguae portantem

arundines — vulnera perniciosa portantes 25, 1.

portati ſunt in exſilium 22, 3. *Verbum proprium in hoc genere, it.* deportare.

excita vndique *humus* rapido *turbine portabatur* 24, 6.

PORTENDERE 15, 3. maiorum *auguria* ſibi *portendi. i. e. oſtendi. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

PORTENTVM illaetabile 23, 2.

noua portenti ſpecies adparuit 27, 3.

PORTIO pultis 25, 2.

horum (*Alamannorum*) portioni primae — occurſurus 27, 1. *cf.* 17, 1. *it. cap.* 6.

Nicaeae *portio* non mediocris 22, 13 *Similiter in Codice Theodoſ. pro* territorio *occurrit. l. 2. de exactionib. lib. 11. t. 7.*

cuius (*ignis ſempiterni*) portionem exiguam vt fauſtam praeiſſe quondam Aſiaticis regibus dicunt 23, 6.

PORTVOSA inſula 14, 8. *i. e. frequentes portus habens.*

quum ad alium portuoſum ambitum fuerit ventum 22, 8.

PORTVS 23, 6. vbi et *ſtationes et portus* tranquilli ſunt plures.

ſupercilia eius ſiniſtra Athyras portus deſpectat 22, 8.

POSCERE 25, 13. corporis munus *a milite*, ab imperatore vero animus *poſcatur*.

POSSE 16, 2. omne quod poterant.

qui plus poterant in palatio 17, 11.

apud quem multa Conſtantius potuit 18, 4.

POSSIBILITAS 19, 2. pro poſſibilitate.

POSSIDERE 23, 6. quae (*ciuitas*) olim Perſidis regna poſſederat.

quam (*ancillam*) e patrimonio Siluani poſſederat 18, 3.

inter praecipua, quae eorum quisque ſtudio poſſederat vel ingenio 16, 7.

POST *ibid.* mittitur ſtatim *poſt. pr. poſtea.*

inter flumina multa quae — vel *lapſu poſt* trahit (*natura*) in mare 23, 6.

barbaros — aliorſum intentos poſt terga peruaderent impouiſi 19, 11.

POSTEA 26, 12. diebus *poſtea* paucis. *pr. poſt. it.* 28, 6. diu poſtea.

POSTERIVS 26, 5. *pr. poſt.*

POSTERVLA 30, 1. *non* poſtica, *ſed haud dubie pro aditu et quaſi oſtio tramitis intelligi debet.* Valeſ.

POSTES *vid.* deterere.

POSTICAE *ſcil. murorum, moenium*

nium 21, 12. vid. Valeſ. ad h. l.
— *de amphitheatro, vbi portae fuerunt, per quas ferae intromittebantur 28, 1. vid. eumdem ad h. l. Huc referendus etiam locus 20, 11. relictis qui moenia tuerentur, reſerata latenter poſtica. In ſenſu proprio occurrit haec vox 14, 1.*

POSTLIMINIO reuerſus (*aduena repentinus*) 19, 10. *vid. Valeſ. ad h. l.*

POSTHABITO ſuaſore cautiſſimo 23, 5.

POSTREMA vi ſubigente 14, 2.
poſtremae neceſſitatis impulſu 26, 6.

POSTVLARE 19, 12. reus hac gratia poſtulatus.
iure poſtulatus ac lege 14, 7. *vid.* deferre.

POTABILIS fons 18, 9.

POTENS 16, 12. meritisque magis quam imperio potens.

POTENTIA 14, 1. ſupergreſſa iam potentia fines mediocrium delictorum.
ſubſtantialis tutela *generali potentia* partilibus praeſidens fatis 14, 11.

POTESTAS 15, 8. in Caeſaris adhibere poteſtatem exopto.
congeminata poteſtas 28, 1. *it.* diffuſa 14, 7. *it.* excelſa 15, 5.
— non reputante alta nimium poteſtate 29, 2.
poteſtas in gradu 21, 16. *i. e. potentia ſine licentia.* vid. *gradus.*
pro poteſtate auctoritatis 23, 5.
ſeueritatem rectae poteſtatis eſſe indiuiduam ſociam 30, 8.
duces varii auctoritate et *poteſtatibus* eminentes 18, 6. *Similiter dicitur ἐξουσίας vocabulum in ſacris libris.*
coeptorum euentus ſuperae ſibi vindicant poteſtates 25, 3. *cf.* 28, 4.
ſplendoreque nobilium circumdatus poteſtatum 27, 6. *cf.* 17, 13.
poteſtates ſublimes 15, 5. *it.* celſae 14, 10. *it.* excelſae. *i. e. praefecti praetorio* 28, 6. *vid. Valeſ. ad h. l. cf.* 25, 4.
poteſtas Martia 31, 5.
Neptunum humentis ſubſtantiae poteſtatem 17, 7.
caſtrenſes et ordinariae poteſtates 21, 16. *cf.* 19, 11. 31, 4.
aere graui mercari publicas poteſtates 30, 4.
ſubſtantiales poteſtates 21, 1.
praeſto in poteſtate ſunt veſtra 19, 10.
quidquid impetus reperit, poteſtas iratorum abſumpſit 24, 4.
poteſtatem eiusdem detulit gentis 17, 12. *i. e. in eamdem g.*
poteſtate naturae velut manu circumſeptum (*locum*) humana 24, 2.
vitae poteſtatem et necis in acie linguae portantem 18, 3.

POTIOR 15, 2. vt opulenti pulſantes praeſidia *potiorum. i. e. potentiorum, gratioſorum.*
potiores auctoritate longaeua 28, 4. *cf.* 26, 1.
amici ante haec frequentes ad potiores deſciuerant 15, 2.
quo potior aliis iudicatus ſum 27, 6. *i. e. dignior.*
potiorem locum obtinebant in ſuadendo 26, 6.
potioris quisquam auctoritatis 26, 2.
— arbitrio cuncta concedens 20, 4.
potiores neceſſitates flagitabant 21, 12.
flumina — potioribus iungit natura 23, 6.
ad potiora feſtinans 29, 3.
ſpe potiorum erectus 20, 4. *i. e. feliciorum. cf.* 16, 8. 27, 11.
ni potior ratio ſuccurriſſet 20, 11. *i. e. caeleſtis.* vid. *ratio.*
haecque (*crudelia*) potioribus aliis agenda 21, 6.

inter

repreſſo gradu parumper ſtetere praedones 14, 2. *cf. Liuius* 3, 3.

PRAEDOCTVS inſpectu iecoris 22, 1.

aduentum praedocti ſpeculationibus 14, 2. *cf.* 24, 3.

PRAEFERRE 21, 12. pluteos — *praeferentes* oppugnatores. *i. e. prae ſe ferentes.*

vnus (*imperator*) nuncupatione praelatus, alter honore ſpecie tenus adiunctus 26, 5.

PRAEGELIDVS ventus 22, 8.

PRAEGRAVARE 18, 1. ne quem tributorum ſarcina praegrauaret.

PRAEGREDI 14, 7. ambage nulla praegreſſa.

PRAEGRESSVS 21, 5. anteuerſio et praegreſſus. *i. e. celeritas et praeuentio.*

PRAEIRE 21, 13. iter ſuum praeire (*Arbetionem*) praecepit.

praeeunte fiducia ſpecioſa 27, 8.

— perdita ratione facinus adgreditur 26, 6.

PRAEIVDICIVM 29, 1. ex praeiudiciis variis, quae diebus exercebantur et noctibus.

PRAELICENTER diſponens quid in conuiuio etc. 16, 5. *cf.* 17, 8. 28, 4.

PRAELVCENDI nauibus nocturna ſuggerens miniſteria 22, 16. *cf.* 26, 9.

PRAEMIATRIX Adraſtia 14, 11.

PRAEMINERE numero 17, 12.

PRAEMIVM 27, 3. ad vicem praemii — prouinciam adminiſtrauerat.

licitantem imperii praemia Iulianum ſuſceperant (*Praetoriani*) 26, 6.

PRAEMONSTRARE 30, 4. fata natalicia praemonſtrantes.

PRAEMORTVVS et atratus 29, 1. *cf. Liuius* 3, 72.

PRAENOSCERE 21, 10. tamquam natura in ditionem Rom. redigendas nationes circumſitas praenoſcente.

PRAENVNCIARE 18, 7. *de ominibus.*

PRAEPEDIRI obſtaculo 29, 5.

grauitate praepeditus armorum 16, 2. *Vox etiam Liuio ſaepe pro* impedire *vſurpata.*

PRAEPES 18, 6. per aërios tramites famam praepetem volitare.

PRAEPIGNERATVS colloquiis ex aula regia ab Pruſis 29, 2.

PRAEPILATIS miſſilibus 24, 6. *Valeſius mauult* propilatis. *cf.* 16, 12.

PRAEPOLLERE 16, 12. quidquid apud eos per equeſtres copias *praepollebat*, in laeuo cornu locauere confertum.

PRAEPOSITVS equeſtris turmae 17, 6.

PRAEPOTENS eius virtus 15, 8. *cf.* 14, 10. *it. Liuius* 7, 31. *Cicero etiam de philoſophia dixit de Or.* 1, 43.

PRAEPROPERE 31, 12.

PRAEPROPERVS *vid.* via.

PRAERIPERE 17, 5. cum decore et honeſtate nihil pudori noſtro praereptura.

eodem honeſta morte praerepto 31, 5.

PRAEROGATIVA 27, 4. ſalubritate virium et *praerogatiua* quadam vitae longius propagandae nos *anteire.*

PRAERVMPERE 31, 8. praerupit cum promptis accinctis ad proelium.

PRAERVPTAS vndarum occurſantium moles 16, 12. *cf.* 30, 1.

vt Scironis praerupta letalia vitantes 14, 2.

PRAESAGIVM 15, 5. incertum, ratione quadam an praeſagio.

per

ſorte triſtiſſima, qua praeſtitutum erat 14, 11.

die funeſtis interrogationibus *praeſtituto* 14, 9. *Hoc ſenſu etiam apud Ciceronem occurrit.*

ſine fine vel praeſtitutis ordinibus 22, 12.

litterarum praeſtitutus numerus et facilis 17, 4.

PRAESTO in poteſtate ſunt veſtra 19, 10.

PRAESTOLARI 24, 7. nec adminicula, quae praeſtolabamur, adparebant. *cf. 21, 13. 31, 12.*

PRAESTRINGERE 25, 10. diuorumque monumenta praeſtringens *(Tiberis) i. e. mauſolea imperatorum in campo Martio perſtringens. Sunt autem haec duo verba ſaepenumero confuſa.*

legiones ſupercilia fluminis praeſtringere iuſſit 24, 1. *cf. 20, 3. 31, 8.*

praeſtrictis palatii ianuis 14, 7. *i. e. praeteritis, non adito palatio.*

partibuſque aliis praeſtricto curſu vaſtatis 23, 3.

vt nerui mammas praeſtringerent dextras, ſpicula ſiniſtris manibus cohaererent 25, 1.

pauca ſuper Nilo praeſtringi conueniet, mox oſtendendis aliis 22, 15. *cf. 21, 7.*

rerum nouarum lugubri viſu praeſtrictus 29, 6.

oculorum obtutu praeſtricto 17, 7.

vt laminis coaptati corporum flexus ſplendore praeſtringerent occurſantes obtutus 24, 6. *cf. 18, 8. it. 10. 28, 5.*

ad mentes obſeruantium praeſtringendas 30, 1.

imperatorii nominis metu praeſtrictus 21, 9. *it. 16, 10.* miraculorum denſitate. *it. 17, 1.* negotii magnitudine.

rumore tenus obſcuris paucorum ſuſurris nomen praeſtringebatur Equitii 26, 1. *i. e. nominabatur, vt candidatus.*

PRAESTRVERE 14, 2. denſata ſcutorum compage ſemet ſcientiſſime praeſtruebant.

Arbetionem — decora cultus imperatorii praeſtruxiſſe 16, 6.

his — Iulianus — praeſtructus 21, 5 *i. e. tutus, tectus.*

praeſtructis omnibus quae difficultates arduae belli poſcebant 24, 1. *cf. 27, 10. 28, 6.*

PRAESVL 31, 2. Martem, vt regionum *praeſulem*, verecundius colunt. *i. e. praeſidem, tutorem.*

PRAESVMERE 16, 11. ex commeatu ideo nihil *ſumere* potuerunt, quod partem eius Barbatio ſuperbe *praeſumpſit. cf. 18, 1.*

ſi praeſumere fortunae ſuperioris inſignia conaretur 15, 6.

omnes ſpe praeſumpta fruſtrati redierunt ad lares 22, 6.

ciuitatem, vt praeſumebat, dediticiam petens 21, 10.

multa *praeſumentes* bona 23, 5. *προλαμβάνοντες.*

PRAESVMPTIO 26, 10. cognita leui praeſumptione Marcelli. *vid. Caſaub. et Salmaſ. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 21. it. 40.*

PRAESVMPTOR 26, 8.

PRAETENDERE 19, 7. cratesque vimineas *(milites)* praetendentes.

militisque pars ſtationes praetendit agrarias 16, 11. *i. e. milites tuendi cauſſa collocatos. vid. Oudendorp. ad Frontin. Strateg. Lib. II. cap. 3.*

Belgica prima Mediomatricos praetendit 15, 11. *cf. 22. 8. it. Tacitus A. 2, 55. Salmaſ. ad Solin. p. 295.*

mare praetentum a Caſpiis montibus 23, 6.

praetendens, quod eum militaris ira deleuit 22, 3. *i. e. praetexens. cf. 23, 5.*

pacem ſub hac lege praetendens (*legatio*) 17, 8.

Conſtantianam praetendenti neceſſitudinem 26, 10.

palam quidem litteras imperiales praetendens — clam vero etc. 19, 3.

conſiliis impiis iura quidem praetenduntur et leges 26, 10. *vid. Gloſſar. Linian. in h. v.*

PRAETENTVRA 28, 3. limitesque vigiliis tuebatur et praetenturis. *i. e. praeſidiis.*

praetenturae ſtationesque agrariae 25, 4.

denſis interſepientes itinera praetenturis 14, 2. *vid. Valeſ. ad h. l.*

praetenturis iuncturos citeriores Tigridis ripas 21, 13.

PRAETER 27, 3. prudenter praeter alios facies. *i. e. prae aliis. cf. 16, 12.*

PRAETERINQVIRERE in negotium 15, 5.

PRAETERLAMBIT Moſa fluuius 17, 2. *cf. 25, 10.*

PRAETERMEARE 14, 8. *de fluuio.*

PRAETVMIDVS 27, 9. tali ſucceſſu latrones praetumidos. *cf. 23, 6. 26, 10.*

PRAEVENIRE 18, 2. ſollicitarum gentium opinione praeuenta. *cf. 28, 3.*

PRAEVERTERE 26, 8. rumore quodam praeuerſo. *cf. 16, 11. 23 2.*

PRAEVIDERE 21, 8. quod ne fieret conſilio ſollerti praeuidit. *pr. prouidit.*

PRAEVIVS 31, 7. praeuia ſpe meliorum.

inter metuenda multa periculorumque praeuia maximorum 31, 5. *cf. 15, 8. 16, 12. 18, 7. 24, 7.*

PRECARI *pr. d. precari* 15, 3. veniam Arbetione meruere precante. *cf. 26, 10. it. Tacitus A. 6, 9.*

PRECATIVA pax 16, 9. 17, 5.

PRECATOR venerat pro Vrio 18, 2.

PRECATVS 24, 6. concordi precatu.

PRECE gentili veniam poſcens 16, 12. *vid.* pacificus.

ſupplices venirent in preces 19, 1. *vid. Gloſſar. Linian. in h. v.*

PRENSARE 19, 5. transſcenſu ſcalarum iam propugnacula ipſa prenſanti. *cf. 14, 2.*

PRESSORIVM 28, 4. *praelum quoddam ad comprimendas veſtes earumque plicas.*

PRESTERES 17, 7. *ventus vehementior.*

PRETIVM 15, 2. abſolutionem *pretiis* mercarentur immenſis. *i. e. donis. cf 23, 6.*

PRIMAEVVS aduleſcens 16, 1.

recepiſti primaeuus originis tuae ſplendidum florem 15, 8. *cf. 19, 1.*

in aetatis flore primaeuo 22, 12. *cf. 13, 13.*

PRIMANI 16, 12. *vid. Indic. Dignitt.*

PRIMATES vrbium 14, 7. *it. 28, 6.* ordinis ſui primatem. *vid. Gothofredi Gloſſar. Nomic. Cod. Theodoſ. in h. v.*

PRIMIGENIVS 22, 8. primigeniis fontibus copioſus.

per primigenios ſeminis fontes 14, 6.

ab ortu primigenio (*Rheni*) 15, 4.

ab ortu primigenio patris huiusce principis 30, 7.

quos (*radios ſolis*) primigenia rerum ſub immenſis gurgitibus amandauit 26, 10.

primigenia nomina (*conditorum vrbium*) 14, 8.

PRIMITIAE 31, 2. ab ipſis naſcendi primitiis. *cf. 14, 21, 3.*

nihil gregariis imperans, cuius non ipſe primitias alacri capeſſeret mente 28, 3.

vincendi primitiis laetus 16, 3.

ob principatus primitias 26, 6.

vltra professionem altius se efferentem 15, 7. *de Episcopo.*

professio oratorum forensium 30, 4.

censualis professio 19, 11. *vid. supra in v.* censualis. *cf. Clauis Cicer. in h. v.. In Codice Theodos. est* professio publicae functionis *l. 3. ne collationis translatio lib. 11. t. 22.*

PROFESSOR *vid.* philosophus.

adulandi professores iam docti 17, 11.

PROFESSVM 29, 3. ne ex professo quaesisse videamur in vitia principis.

PROFICERE 22, 11. quod — aedificia — emolumentis aerarii proficere debent ex iure. *cf. 17, 12.*

proficiens *(radix)* ad vsus multiplices medelarum 22, 8.

PROFICISCI 27, 8. Iouinus eadem *loca profectus.*

PROFITERI 31, 16. opus veritatem professum.

PROFLIGATO morem gererent nebuloni 26, 9. *i. e. perdito.*

PROFVGVS 28, 6. Romam abierat profugus.

PROFVNDERE 24, 5. quem *(cuneum Persicum)* patefactis subito portis profuderat ciuitas.

contorta ballista — filium — profudit 19, 1.

PROFVNDVS 27, 12. per siluarum profunda.

in Cocyti profunda mergentes 14, 11.

profundo animi grauiter aestuabat 19, 9.

PROGREDI 20, 3. progressa porrectius *(luna)*

clades ad multorum pericula ex verborum inanitate progressa 15, 3.

PROGRESSIO 18, 7. vitare optimum quemque saeculi progressione discamus.

PROHIBERE 24, 6. quod quum fieri prohibere temtarent.

per arenosas angustias, quae a rubro prohibent Caspium mare 23, 6. *i. e. distinguunt.*

PROHIBITORES spe iam superandi firmabant 21, 12.

— dispellere nitebantur *ibid.*

— oculorum acies intentius conferentes 24, 2.

— acriter ad resistendum intenti 24, 5.

PROHIBITORIVM signum 23, 5.

PROIECTARE 14, 5. quieti coalitos homines in aperta pericula proiectare.

PROIECTICIVS 28, 6.

PROIICERE 29, 1. in verba periculosa proiectus.

ex iis qui proiecti sunt 22, 7. *it.* 22, 11. e numero proiectorum. *Sic enim legendum non* protectorum. *Sunt autem proiecti et proiecticii, qui e palatio eiecti erant. i. e. munere priuati. cf. Tacitus A. 4, 71.*

spernendo proiiciendoque id genus *(adulandi)* parum callentes 15, 5. *cf. 22, 4.*

in Euphratis fluenta *proiectae cautes* eminentius tuebantur *(arcem)* 24, 2. *vid. Liuius 22, 20. it. Cicer. Verr. 4, 10.*

PROIN 20, 11.

PROINDE *non habens vim concludendi* 26, 2. proinde pergamus ad reliqua.

PROLABI 20, 11. adusque deditionis remedia prolapsas *(mentes clausorum)*

res adegit huc prolapsa — monstrare etc. 23, 6.

PROLAPSIO 20, 4. neue intempestiua temeritas et prolapsio discordiarum materias excitaret.

PROLATARE 16, 2. nihil prolatandum existimans.

PROLETARIOS lucrabitur plures 19, 11.

PRO-

inter discordantes amicos aut propinquantes vel adfines 30, 4.

PROPINQVITATE regiae stirpis 14, 1.

ab noxam illius (*parricidae*) omnis *propinquitas* perit 23, 6. *i. e. familia. cf.* 14, 11.

PROPINQVVS 14, 2. milite per omnia diffuso propinqua. *cf.* 29, 6.

PROPITIARE numen 19, 12. *cf.* 31, 2.

aderatque propitiati numinis arbitrium clemens 16, 12.

PROPIVS temeritatem — auderet 24, 6. *vid. Vener. Patruum ad Taciti Agric. c.* 16.

somnio propius videbatur 22, 2.

PROPONERE 24, 7. mediterraneas vias arripere citato proposuit gradu.

per agrum suum ad proposita festinantem 30, 7. *i. e. loca p.*

PROPOSITVM 25, 4. vt hoc propositum validius confirmaret.

erat subagrestis arrogantisque propositi 18, 3.

imitatum propositum ad nocendum 14, 7.

quas (*caussas*) arroganter proposito maiestatis imminutae miscebat 28, 1.

adulescebat obstinatum propositum erga haec et similia multa scrutandi 14, 1.

haec quidem morum eius et propositi cruenti sunt documenta 29, 4.

a proposito legis abhorrentia 15, 7.

opusculi nostri propositum excedentia 22, 15.

PROPRIVS 17, 10. ad propria (*scil. loca*) remeare permissus est. *cf.* 21, 13. 28, 6. *vid.* suus.

debitor proprius *vid.* debitor.

nusquam a veritate propria discessurus 14, 6.

ritu nationis *propriae* 19, 1. *i. e. peculiaris.*

PROPVGNACVLVM *vid.* pinna.

PROPVGNARE 28, 6. constanter saluti suae propugnans. *cf.* 18, 8. 25, 1.

PROPVLSATIO obiectorum criminum 15, 5.

PRORIPERE 14, 2. si quis sese *proripuisset interius.*

ne latere vsquam hostis ad nostra se proripiens possit 30, 7.

PRORSVS 24, 4. gradiens prorsus, *i. q. progrediens. cf.* 18, 6. 29, 6. *vid.* protinus.

PRORVMPERE 24, 4. tormenta muralia in funestos sonitus proruptura.

ad id proruperat insolentiae 24, 5.

ex latrociniis occultis et raris ad bella grauia prorupere runt 14, 2.

PRORVPTORES alii ex contraria fluminis ripa iumenta nos sequentia cum pabulatoribus — intercipiunt 24, 5.

PROSAPIA nobilis 29, 1. clara 23, 5. culminis summi 26, 7. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

vna eademque prosapia multitudo creata Deorum cultibus dedicatur 23, 6.

PROSCRIBERE 14, 8. Ptolemaeo — iusso — sine vlla culpa proscribi.

PROSEQVI 21, 13. haec prosequutus est. *i. e. loquutus.*

prosequere, si quid te laesam existimas 22, 10. *i. e. profer. Sic etiam* prosequutiones *accipiendae.*

PROSERPERE 15, 8.

PROSILVIT in confertos 19, 7.

PROSPER 22, 9. prosperis — elatior. *it.* erectior 26, 8.

prospera Deo spondente 27, 6.

adfusa laetiore spe prosperorum 16, 4.

prospe-

imperatorem ipse se prouideret ocius nuncupari 26, 6. *cf.* 28, 1.

PROVINCIAE missae sub iugum 14, 8.

quo rumore prouinciis percitis 18, 6.

prouinciarum muro cessisse 25, 9. *vid.* murus *it.* piraticus.

colligere prouinciae fragmenta 16, 1.

agens illas prouincias pro praefectis 14, 5.

ne prouincia peruaderetur 29, 5.

lauacra in modum *prouinciarum* exstructa 16, 10. *Nisi cum Valesio legendum* piscinarum.

PROVINCIATIM 31, 4.

PROVISIO 17, 3. norat — huiusmodi prouisionum, immo euersionum — insanabilia vulnera. *vid.* incrementa.

PROXIMVS 19, 9. longo proximus interuallo.

cui adeo *proximus* fuit 27, 10.

omnes *principis proximi* 21, 5.

confessus est iunctoribus *proximis* 21, 14. *i. e. iis, qui secum versabantur. vid. Gothofredum in Commentario ad l.* 74. *Cod. Theodos. de Decurion. lib.* 12. *t.* 1.

proximorum cruentae blanditiae 14, 5. *it.* fauces 16, 8.

PRVDENS ex equo bellator 16, 12.

locorum prudentes 17, 1. *it.* doli 30, 1.

vt prudens (*Socrates*) definiuit 22, 14.

PRVDENTIA 22, 16. hac institutus prudentia (*i. e. Aegyptiorum sacrorum scientia*) Pythagoras colens secretius Deos.

PRVINARVM iam resoluta congerie 17, 12.

acumina crudelium pruinarum (*tolerantes*) 17, 9.

PSEVDOTHYRVS 14, 1.

PVBE variorum feminum laetos (*agros*) 24, 5.

animosa legionum et cohortium pube 27, 8.

bellicosos et *pubis* immensae viribus adfluentes 28, 5. *Sic enim cum Valesio legendum, non* turbae. *Explicandum autem est vocabulum* pubis *de tironibus, certe futuris.*

PVBENS 18, 7. herbasque pubentes ita (*ignis*) contorruit.

PVBESCENTE vere 27, 5. *cf.* 30, 5.

— iam fide gestorum 31, 4.

antequam pubescat validius bellum 21, 13.

PVBLICANI 22, 16. *i. e. exactores vectigalis Rhodiorum in insula Pharo.*

PVBLICVS 21, 10. percursis aggeribus publicis. *vid.* animal *it.* equus *it.* titulus *it.* mors.

PVDENTER 29, 2. repressius actum est vel pudenter.

PVDICITIA celsius consurgentem vitam exornat 25, 4.

haec quidem pudicitiae virtutumque sunt signa nocturna 16, 5.

PVDOR 15, 7. ausus eripere virginis non obscurae pudorem.

pudoris inuiolati mansuri 18, 10.

non sine detrimento pudoris eo — discessuro 20, 5.

pudore tamen, *ne* socordes viderentur 21, 12.

PVERITIA *vid.* iuuentus.

populus Rom. ab incunabilis primis adusque pueritiae tempus extremum 14, 6.

PVGILES 14, 7. *i. e. qui caestibus dimicant. vid. Vales. ad h. l.*

PVGILLARES tabulae 28, 4.

PVGIO *pr. acinace* 17, 4.

PVGNAM vel aequo loco iustoque proelio poscens 24, 4.

in se pugnae molem suspicati vertendam 17, 13.

pugnarum horrendis fragoribus 20, 8.

pugnae statariae *ibid. it.* 25, 3. peditum stabiles pugnae.

vltim. Cod. Theodoſ. de mirileg. lib. 10. t. 20.

PVRPVRARE 20, 11. *i. e. purpureum colorem exhibere.*

PVRPVRATVS 15, 5. adorare ſollemniter anhelantem celſius purpuratum. *cf. 25, 9. it. Liuius 40, 54.*

PVRPVREVS 15, 5. cultuque purpureo a draconum — — inſignibus abſtracto. *Nempe quod nuſpiam pannuli purpurei quidquam reperire, niſi in inſignibus, liceret.*

paludamentum purpureum 23, 3.

PVRVS 16, 10. vt otio puriore frueretur et voluptate.

PVTARE 22, 5. imitari putans (*volens*) Marci dictum.

cogi ſolum vertere *putabantur* 17, 13. *i. e. deputabantur, deſtinabantur.*

vt putà 14, 6. *Niſi legendum cum Valeſio* vt putant *aut* vtpote.

PVTEALIS aqua 21, 12. *it.* limus 22, 16.

PVTEVS ſiccus 25, 8.

in puteum aquis vacuum 28, 6.

lues oriens a profundo quodam puteo 23, 6. *de naturali aliquo hiatu ac profunditate.* vid. os.

PYRAMIDES ad miracula ſeptem prouectae 22, 15.

PYRRICHA *militaris dicitur 18, 7.* πλεοναστικῶς; *nam omnis pyrricha eſt militaris; licet eidem conſueuerint et mulieres immiſceri. vid. Salmaſ. et Caſaub. ad Scrr. Hiſt. Aug. Tom. I. p. 179. cf. ſupra dicta in v.* modulus *it.* modulatius.

Q.

QVADRVPEDVS 14, 2. per anchoralia quadrupedo gradu repentes.

QVADRVPLI nexibus inciebat 26, 6. *Sermo eſt de mulcta irrogata.*

QVAERERE 24, 1. bellatores — libenter quaeſitis dextris propriis vtebantur.

vt terris abſcederet virtute ſibi quaeſitis 16, 12.

reipublicae ſex prouinciae ſunt quaeſitae 27, 4.

negotium ſcrupuloſa quaeſiuit indagine 30, 3.

ne ex profeſſo quaeſiſſe videamur in vitia 29, 3.

quaeſito in vnum exercitu 27, 5. *cf. 15, 7. 26, 2. 28, 2. 29, 1.*

quaeſitumque venenum bibere per fraudem illexit 16, 10. *i. e. paratum.*

QVAERITARE diu 19, 8.

quaeritatum expreſſe 14, 7. *de conſulto oraculo.*

haec et alia magna quaeritabat induſtria 26, 3. *pr. inquirebat.*

arua ſubigendo quaeritat victum 14, 4.

QVAESITOR 30, 2. ſempiternus iuſtitiae vigor, aliquoties ſerus, ſed ſcrupuloſus quaeſitor geſtorum recte vel ſecius.

accuſatores quaeſitoreſque ſubditiuos ſibi conſociatos 14, 9. *cf. 29, 1.*

QVAESTIO 15, 9. quaeſtionibus occultarum rerum altarumque erecti.

quaeſtione per multiplices dilatata fortunas 14, 9.

quaeſtionibus eximere cruentis 28, 1. *i. e. tormentis.*

QVAESTVS *vid.* ineſcatus.

QVALITAS 20, 1. ſuſcepto pro rei *qualitate* conſilio. *i. e. circumſtantiis, euentis. cf. 23, 6. 29, 2.*

QVAM 17, 12. *optabile quam* ſeruire ſuis mancipiis. *pr. optabilius q. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

concito quam conſiderato adſultu 31, 6. *cf. 16, 12. 20, 4. 26, 3. it. Tacitus A. 3, 32.*

eligere conſilia *quam* inuenire *ſufficiens* 30, 2. *vid.* gratanter.

ignoſci

RAMVS

RAMVS 16, 12. fraude latenti inter ramorum tenebras.

RAPACITAS *vid.* amaritudo.

RAPERE non accipere sciunt 16, 5.

eum incautum rapere festinabat 21, 4. *i. q. capere. cf.* 28, 6.

sublimis raptus occiditur 28, 1. *i. e. correptus. Sic et 15, 3. Alias autem v. c. 25, 8. de iis dicitur idem, qui suspendendi erant in equuleo.*

eam (*nationem*) *rapere* nobis flagrantium 30, 1. *i. e. eripere.*

raptae (*Amazones*) praecipiti cupiditatis ardore 22, 8.

nullis — voluptatis *rapiebantur* illecebris 22, 10. *Forte:* capiebantur.

volatu rapiunt celeri 14, 4.

in imperium raptus 26, 6.

ab Oriente raptus odiis inimicorum addiceretur 15, 5.

quum apud Babylona M. fata rapuissent Alexandrum 23, 6.

rapta munimenta vel diruta 25, 4. *cf.* 17, 1. 19, 6. 25, 7.

inter rapienda momenta periculorum 18, 7. *i. e. notante Valesio, quae rapi debent. cf.* 25, 8.

RAPINA 30, 4. inter *rapinas insatiabiles* inopes. *cf.* 17, 10. 28, 6.

carnifex rapinarum sequester 14, 7.

RAPTARE 31, 10. alta pugnandi cupiditate *raptatus* 31, 10.

horrendis furiarum imaginibus raptaretur 22, 16.

RAPTIM ac tumultuarie 24, 2. *cf.* 14, 2. 18, 9.

RAPTVM 22, 8. victum *rapto* parare.

RAPTVS 16, 5. *raptu* viuere (*bestiae*) solitae.

RARESCERE 22, 15. *cf.* 26, 3.

RATIO 17, 8. vt est difficultatum paene omnium *diligens ratio* victrix. *i. e. sollertia. Inest enim rationis vocabulo saepius artis notio.*

Augustum capacem rationis et prudentissimum 20, 4. *cf. Linius* 22, 39.

conscius rationis perfectae 22, 10.

beate perfecta ratione victuro 14, 6.

ratione quadam an praesagio 15, 5.

acerbitate rationum inimica rectarum 29, 3.

ni *caelestis ratio* impensiorque repelleret cura multorum 19, 11. *pr. numen c. cf.* 26, 1.

rationes memorant physicae 17, 4. *i. e. sententiae physicorum. cf.* 23, 6.

geometrica ratio 20, 3. *i. e. geometria s. geometrarum disciplina.*

consultae rationes 23, 2.

in rationes diducebatur ancipites 21, 13.

ne quid vltimae rationis omitteret 29, 5. *cf.* 31, 10.

hac ratione — quod 16, 1. *it.* pensata 26, 9. *it.* bifaria 14, 11. *it.* secunda 16, 12. *it.* tuta *ibid.* genuina 28, 5. *it.* probabili 18, 6.

praeeunte perdita ratione 26, 6.

ni potior ratio succurrisset 20, 11.

rationes numerorum militarium tractans 26, 1.

RATIOCINANTES physici variant 25, 10. (*de natura cometarum*)

RATIOCINIVM 17, 3. tributi ratiocinia dispensauit.

circa *ratiocinia* versabatur, qui vel quarum virium milites vbi agant, vel procinctus tempore quos tuerentur, describens 18, 5.

RATIONABILES querelae 20, 4. *i. e. probabiles. vid. et Codic. Theodos. l. 40. de episc. lib. 16. t. 2.*

grauius rationabili responderunt 14, 7.

ratio-

REDIN-

REDINTEGRATO supplementis exercitu 19, 11. *cf.* 25, 3.
patrimonii redintegrata iactura 27, 7.
REDISSE *rursus* ad terras 25, 4.
REDIVIVA bella 28, 1. *cf.* 20, 9. 21, 3. *vid.* nebula.
REDOLERE 22, 16. licet opus ipsum redoleat. *i. e. licet opere ipso prodatur medici peritia. vid. Vales. ad h. l.*
REFECTIO 20, 8. in *laborum refectione* postremum. *i. e. in ref. a laboribus.*
post otium *cibique refectionem* et potus 16, 12.
REFERRE a notioribus pedem 26, 1.
quam (*arietis molem*) Persae — Antiochia — *relatam* reliquerant 20, 11. *i. e. reportatam.*
securitatem *referens* vultu 19, 9. *Valesius malebat* praeferens.
super omnibus gestis *ad Augusti referre scientiam* 17, 11.
relato iam die 26, 9. *i. e. ante dicto.*
quo (*dicto Tulliano*) tales notando ita *relatum*: Ipsi illi etc. 22, 7.
REFERTVS 31, 16. occupare statuunt quaeque diuitiarum referta. *cf.* 16, 12.
REFLARE 19, 10. ventorumque procellae reflantium. *cf.* 22, 8.
reflante Fortuna 31, 13.
REFLECTERE 29, 1. ferrum — fato reflectente depulsum.
lassatisque impressus genibus laeuum reflectens poplitem etc. 16, 12.
REFLVVS *vid.* gurges.
REFRAGARI 15, 4. *barbaris* et *natura* locorum et caeli *inclementia refragante.* *cf.* 16, 12. 17, 1.
REFVTATI pari responso discessimus 24, 2. *i. e. repudiati. vid. Lindenbrog. ad h. l.*
cum duce tuo — — sermones conferuit super *pace*, non *refutamus nec refellimus* 18, 3. *cf. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
REGALIS *vid. Indic. Dignitt.*
— sella 19, 11.
aguntur nulla seueritate regali 31, 2.
REGALITER turgidus 29, 1.
Para regaliter vocatus 30, 1.
REGERE imperium 30, 8.
— praefecturam 19, 11.
— rem Rom. 29, 5.
— vrbem aeternam 15, 7.
pro potestatis auctoritate quam regebat 29, 1.
regenda patrimonia permisit 14, 6.
REGIA 31, 10. regiam (*Caesaris*) custodiebat. *Valesius ad h. l. negat regiam Iuliano, Caesari adhuc, tribui potuisse, lectionemque hanc vitio laborare contendit: quam mihi quidem defendere videtur alius Ammiani locus 14, 1. vbi* regia Caesaris *occurrit.*
REGIBILEM et consultam (*iuuentutem*) 16, 12. *cf.* 19, 7. 24, 3. 27, 10.
REGIMENTA excussa perito rei gerendae ductori 25, 9. *cf.* 28, 1.
REGINA *pr. imperatoris coniuge* 15, 2.
quam (*Mediam*) — legimus Asiae *reginam* totius 23, 6. *Valesius legi vult* Asiae regna tenuisse totius, *Gronouius*, regiam *vel* regnatricem totius. *Ad stabiliendam lectionem vulgatam forte valuerit Ammiani locus 14, 11. vbi haec leguntur:* Haec (*Nemesis*) vt *regina caussarum*, et arbitra rerum ac disceptatrix *etc.*
REGIO plena gratiarum et venustatis 14, 8.
regiones pinguissimi cespitis 20, 11.
— aestu ambustae 18, 7.

reparatur lucis exordio proelium 21, 12.
leges sumptuarias *reparauit* 16, 5.
statum nutantium rerum aliquoties diuina remedia repararunt 16, 12.

REPEDARE compulsi 25, 1. *i. e. redire. vid. Gothofredi Glossar. Nom. Cod. Theod. in h. v.*
— sub modulis 19, 6.
— ad Illyricum 26, 5.
— ad sua 17, 2. *it.* ad signa 24, 4.

REPENDERE 20, 8. nullas sibi *vices* a Caesare diuturni *sudoris* — *rependi* posse. *vid.* reddere.

REPENSARE 22, 8. vicinitatis eis repensantis similia.

REPENTINVS adhibitus est 21, 16. *cf.* 14, 5. 16, 9. 28, 2. *vid.* incognitus.
ad pernicitatem sunt leues et repentini 31, 2.
adepta repentina potestate 18, 6.
iumento impositus repentino 21, 9.

REPERCVSSI clausis aditibus *(vrbis)* 16, 11. *cf.* 15, 4.

REPERE 14, 2. per anchoralia quadrupedo gradu — repentes. (*al* i. *curui* 20, 11.)
ciuitatem petebam anhelo *cursu rependo* 18, 8.
repsit nisibus magnis ad murum (*aries*) 20, 7.

REPERIRE 25, 6. pro captu locorum reperta in valle castra ponuntur.
intra moenium ambitus rapidus miles inconsulte repertus — circumueniretur 24, 6. *cf.* 14, 2.
opinantium *reperiri* — imperatorem in hibernis 17, 8.
pro capitibus singulis — vicenos quinos aureos *reperit* flagitari 16, 5.

REPERTOR suppliciorum saeuium 29, 5. *i. e. auctor.*

REPETITIONE bellorum illico dissoluta 25, 9. *cf.* 16, 12.

REPLICATO volumine edicti 20, 9. *i. e. aperta epistola.*
quae tradidit recens memoria replicabo 23, 5. *cf.* 18, 5. 21, 6. 22, 16. 25, 9.
antiquitatem replicando inuenire non potui 16, 7. *cf.* 15, 8. 16, 12.
glires: quorum magnitudo saepius *replicata* — laudatur adsidue 28, 4. *i. e. repetita. Sed vid. Vales. et Gronouium ad h. l.*

REPOSCONES acerrimi 22, 16. *i. e. flagitatores.*

REPOSITA vita 29, 1. *i. e. tranquilla.*

REPRESSIVS actum est vel pudenter 29, 2.

REPRIMERE 26, 5. super adpetitu — antequam adulesceret, *reprimendo. i. e. comprimendo, opprimendo. Est enim hic mos illius aetatis vt ad particulam* re *in compositione non respiciatur. vid. Vener. Patruum ad Sueton. Oct. c. 78.*
e statione proxima reprimebat barbaricos adpetitus 30, 5.
represso gradu — stetere praedones 14, 2.

REPTARE 15, 10. gressu reptante.
velut in Cimmeriis tenebris reptabamus 29, 2.
equorum adiumento *pernicium* graciliumque camelorum per diuersa *reptantes* 14, 4. *cf.* 19, 8.

REPVGNANTER 20, 8.

REPVLSA 25, 1. hostiles turmae graui sunt repulsa discussae.
marini fremitus velut *grauati repulsam* versa vice consurgunt 26, 10.
ob repulsam praeturae 28, 4.

REPVLSORIAE cohortes 24, 4.

REPVTANS ex praedictis Democriti 16, 5. *cf.* 16, 5. 18, 2.

REQVIRERE 17, 1. vt in suis requi-

RESTITVTIS in audaciam animis 24, 5.

RESTRICTVS 23, 6. immane quantum restricti et cauti.

RESVLTABANT canes vlulantibus lupis 31, 1.

— altrinsecus exortis clamoribus colles 19, 2. *i. e. clamores reddentes. cf.* 17, 7.

paucae domus — vocali sono perflabili tinnitu fidium resultantes 14, 6.

aedes amplae neruorum et articulato flatilique sonitu resultarent 30, 1.

resultantibus armis et tubis 20, 11. *cf.* 19, 6.

RESVPINA et panda planicies 21, 10.

RESVRGERE in vires 27, 2.

resurgebat aliquoties armorum pondere pulsus loco Romanus 16, 12.

RETE *vid.* retia.

RETEGERE 26, 10. retecta voragine profundorum.

retectis sequenti luce funeribus 19, 6.

— gladiis et verutis 19, 11.

RETENTARE 24, 4. aegre *retentabatur* miles. *pr. retinebatur. cf* 14, 6. 29, 3. *Sic et in Codice Theodos. saepissime dicitur.*

RETERSIT obrutas ruderibus fossas 29, 6.

RETEXERE 28, 6. finitimorum *retexentes* aerumnas. *i. e. referentes, explicantes.*

RETIA 16, 2. ipsa oppida, vt circumdata retiis busta, declinant. *vid. Vales. ad h. l. it. supra in v.* bustum.

RETINACVLVM 14, 6. leges fundamenta libertatis et retinacula sempiterna.

necessitatis insolubili retinaculo mortalitatis vinciens fastus (*Nemesis*) 14, 11. *cf.* 28, 1.

retinaculis temporis praestituti nenatur 30, 4. *de numero caussarum patronorum.*

RETINERE 29, 1. semper officio locoque, quem *retinebat*, superior videbatur. *pr. tenebat.*

noxque aduentans ad quietem inuitos retinebat 31, 7.

retinere (*elephantes*) magistri non poterant 19, 7. *Sunt, qui legant* regere.

quum illi destinatione narium retinerentur 20, 11. *Nisi cum aliis leg.* reniterentur.

RETRAHERE 31, 11. praedam *retraxit* innumeram.

RETRO repellens 23, 4. *cf. Liuius* 2, 45. 9, 2.

apud signa — retro detentus 27, 10.

magnis *retro principum* amplificata (*Nicomedia*) impensis 22, 9. *i. e. superiorum prr. Sic saepissime dicuntur in Codice Theodosiano.*

RETROCEDERE 16, 12.

RETRORSVS gradiens 24, 6.

REVERBERATO lapide 24, 4.

vi reuerberante verborum 22, 15.

REVERENTER 22, 7. exosculatum — reuerenter secum induxit. *cf.* 16, 10.

REVERERI 29, 2. bona lenitudinis et *reuerentia* reliquit exempla. *Aut* reuerenda *interpretandum est, aut* reuerentiae *legendum. cf.* 23, 5. 26, 1. 30, 1.

REVERTEBANT 19, 5. *Sic apud huius aeui scriptores occurrit* osculo, irasco, adsentio, *alia.*

REVISERE 25, 3. *reuiso* proelio suorum fiduciam repararet.

REVIVISCENTIBVS (*Alemannis*) erectius 30, 7. *scil. in bellum.*

reuiuiscant memoriae veteres 31, 4.

REVOCATI in sacramentum 26, 7. *cf.* 14, 2.

REVOLVTA luce (*diurna*) 15, 4.

REVS — postulatus 19, 12.

— vnde non poterat opinari, delatus 18, 8. *vid.* indemnatus.

REX

funes colligantur robusti 13, 4.
catenam ferream valde robustam 26, 8.
munimentum robustum 23, 3.
de statu robustae mentis potuit deturbari 29, 1.
amoris robusta constantia 15, 8.
adulta robustaque virtute confisi 16, 12.

ROGATI ad nuptias 14, 6. *vid.* conuiuium.
quos ad consulatum curarat rogari 15, 5. *vid. Salmas. ad Scrr. Hist. Aug. Tom. II p. 176.*

ROGATVS *vid.* expedire *vlt.*

ROGVS 28, 1. arsuros se certatim congererent in communem pereuntis patriae rogum.

ROS 27, 4. perenni viriditate roris adspergin bus gelidis corpora constringente.

ROTA 26, 8. beatus versa *rota fortunae* ante vesperum potest esse miserrimus. *Sic etiam Cicero Pis. 16.*

ROTABILIS 23, 4. versant agiliter rotabilem flexum.

ROTARE 17, 4. molendinarias rotantibus metas. *vid.* meta.
rotatis per fundas lapidibus 31, 6. *vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 214.*
— ictibus iaculorum 31, 12. *vid.* campus.

RVDIMENTVM 22, 5. a *rudimentis* pueritiae *primis. cf. Liuius 1, 3. it.* adulescentiae 27, 9. *it.* iuuentae 21, 5.
praeclarae huius indolis rudimenta 16, 1.

RVERE 22, 15. *ruit* potius *(Nilus)* quam *fluit.*

RVINA 24, 6. calcatasque ruinas hostilium corporum.
quum — ruinam suam impelleret super alium 29, 1. *cf.* 17, 4.
ridens subitas momentorum ruinas *ibid. i. e. vicissitudines fortunae humanae.*

quasi *ruina incidentis* immensi *terroris* repente perculsus 29, 1.

RVMIGERVLVS 14, 1. per clandestinos versutosque rumigerulos.

RVMORE tenus vbique iactabatur 16, 11.
noui motus rumoribus densis audiuntur 18, 4. *vid.* adlabi. *it.* loqui.

RVMPERE 31, 3. rumpente noctis tenebras luna. *Nisi legamus cum Valesio* erumpente noctis tenebris luna.
moras rumpens intempestiuas 15, 1. *(de narratione)*
rupta maledicendi ferocia 30, 4.
rupturum concordiae iura militem 30, 10.
rupturosque imperium irrequietis motibus 16, 12. *i. e. non parituros.*
quem elaqueatum fidem rupturum existimabat 30, 1.

RVMVSCVLOS colligebat tunc crebrescentes 26, 6.

RVPIVM abscissa 14, 2.

RVRALIS 30, 2. negotiis se ruralibus dedit.

RVRSVS rediisse 25, 4. *Liuius 5, 5. adeo dixit:* rursus nouus de integro — labor.

RVTILARE 18, 6. regem vestis claritudine rutilantem.

RYMVLCVS *vid.* contus.

S.

SABAIA ex ordeo vel frumento in liquorem conuersus paupertinus in Illyrico potus 26, 8.

SACER 28, 6. apud aures *sacras* mentitus est. *i. e. imperatoris. Etenim sacra omnia dicebantur, quae ad principem pertinebant. vid. Gothofredi Glossar. Nom. Cod. Theodos. in h. v.*

SACERDOTALIS sedes 15, 7. *de Episcopo.*

natus sanguine libero 16, 7.
absque nomine ex sanguine Rom. triumphantes 16, 10. *vid.* parentare *it.* robur.
iustoque sanguine miles — cruentus 24, 6. *vid.* scaturigo.
SANNIO 14, 6. ne sannione quidem domi relicto. *i. e. nullo.*
SAPIENTIA 22, 16. militauit sapientia gloriosa. *vid.* initialis.
SAPORATVS 31, 2. vt neque igni neque *saporatis* indigeant *cibis.*
SARCINA tributorum 18, 1. *it.* vectigalium 31, 6.
conditionum sarcina compensare inimice facta pollicebantur 17, 12.
SARCINALE iumentum 29, 4.
SARRACAE 31, 2. in orbiculatam figuram locatis *sarracis* ferino ritu vescuntur. *i. e. plaustris.*
SATIAS aerumnarum 19, 2. *it.* alimentorum 18, 2. 31, 6.
SATIARE *vid.* explere.
SATIETATE frugum *(tractus)* exuberat 23, 6. *cf.* 25, 1. *cf.* 30, 1.
— vulnerum partibus fessis 25, 3.
SATIS prosperrime 16, 12.
SATISFACTIONE competenti purgabo 20, 4. *cf.* 14, 11. *it. Tacitus A.* 13, 44.
SATVRA 16, 6. tamquam per saturam. *i. e. tumultuarie et confuse. vid. Vales. ad h. l.*
SAVCIARE 24, 1. sauciabatur salus hostium nesciorum. *(per incursiones) vid.* circumstridere.
SAVCIVS 18, 8. aliis cum exitio sauciis.
in externis bellis — fuit saucius et adflictus 21, 16.
SAXEVS *vid.* mons.
SAXVM *vid.* ibid. *it.* manualis *it.* muralis.
per has saxorum dehiscentium concursantiumque crebritates 22, 8.
SCALAE 19, 5. *i. e. via cauatis gradibus in modum scalarum excisa. vid. Vales. ad h. l.*
SCANDERE 17, 13. per licentiam scandens in maius. *cf. Tacitus H.* 4, 8.
SCANSILIS 16, 10. vertices, qui *scansili suggestu* consurgunt *vid.* suggestus.
SCATERE 24, 2. traiecto fonte scatenti bitumine.
latrociniorum rabies saeua *scatebat* in perniciem multorum 28, 2.
SCATVRIGO 19, 1. per aceruos caesorum et scaturigines sanguinis.
SCELESTE pace cogitata 25, 9. *cf.* 23, 5.
SCELVS 17, 13. feritate natiua in exitiale scelus sunt erecti.
SCENA theatralis 26, 6.
velut aulaeo deposito scenae 16, 6.
dum haec in castris — quasi per lustra aguntur et *scenam* 18, 5. *Nempe quia de muneribus datis, ademptis, quae sunt personae, ante sermo fuerat.*
SCHOLA *vid. Indic. Dignitt.*
SCIENTIA 20, 2. quae *scientiam eius* latebant. *vid.* referre. *it.* armatura. *cf. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
SCIENTISSIME callens 15, 7. *vid.* praestruere.
SCIENTISSIMIS rerum relinquamus 15, 3. *i. e. philosophis.*
SCINDERE *vid.* rima.
scindebatur in multiplices curas 16, 3.
scissis studiis acerrime conflictabantur 27, 3. *de Episcopatus aemulis.*
variantesque geographi in diuersa latentem notitiam scindunt 22, 15.
SCINTILLA *vid.* sagitta.
sol — mens mundi, nostras mentes ex sese velut scintillas diffunditans 21, 2. *cf.* 25, 2.

SCIN-

SECANS terga cedentium miles 16, 12. *cf. 19, 6*

SECERNERE 26, 6. e medio *ſe* conſpectu *ſecreuit.* vid. *diſcernere. cf. Liuius 35, 14.*

quoties conditio melior a deteriore ſecernitur 25, 3. (*de viciſſitudine vtriusque fortunae*)

SECESSIONES principum 20, 8. *i. e. diſcordiae.*

SECESSVS 22, 8. ad hunc ſeceſſum — petere piſces. *cf. 23, 6.*

in *ſecretis ſeceſſibus* 16, 12. *it.* vltimis terrae 17, 7. *it.* Alamannorum 17, *2*.

SECIVS 27, 8. correcturum ſecius geſta. *cf. 30, 2.*

SECORDIA 27, 9. quam rem militaris augebat ſecordia.

SECRETIVS 22, 16. colens ſecretius Deos.

SECRETVM *vid.* iudicialis *it.* penetrale.

quum ſuperioris Indiae *ſecreta* fidentius penetraret 23, 6. *i. e. receſſus.*

ne velamen quidem *ſecreto membrorum* ſufficiens retinere permiſſa eſt 28, 1.

SECRETVS 29, 1. motaſque ſecretis artibus ſortes.

quod tamquam deſolatus *ſecretum aliquid* videre deſierit — et putabatur *genius* etc. 21, 14.

SECTA Magorum 23, 6.

SECVNDARE 30, 5. ſi qua fors ſecundaſſet.

SECVNDA Germania 15, 8. *it.* Pannonia 16, 10. *i. e. vlterior. ſ. quae non propinqua eſt Rheno aut Danubio; vnde vtramque primum Romani adgreſſi ſunt.*

aequis auribus et ſecundis 21, 13.

ſecunda numinis voluntate 14, 10. *cf. Liuius 7, 26.*

periculoſe quidem ſed ratione ſecunda pugnandum 16, 12.

SECVRIBVS gladiisque ſuccincti 19, 6. *cf. 31, 13.*

SECVRITAS 15, 9. in tuto locandam ſecuritatem — et ſalutem. *cf. 14, 6. it. 21. 18, 2.*

in mollius vergente ſecuritate 15, 5.

SECVRVS voracium belluarum (*piſcis*) 22, 8.

SECVS atque rebatur euenit 20, 11, iuſte an ſecus 27, 11. *it.* vel ſecus 22, 6. *Dicitur etiam ſine oppoſitione 17, 11. 21, 4. 27, 7. cf. Liuius 8, 33.*

SECVS 16, 11. egreſſique — virile et muliebre ſecus. *i. e. ſexus. vid. Gronouius ad Liuii 26, 47.*

SEDARE morbos 14, 6.

indomito furore ſedato 18, 2.

SEDATIVS 17, 3. eum *ſedatius leniens.*

exercitu ſedatius procedente 25, 1.

SEDIT quorumdam opinioni 25, 10. *cf. 14, 1. 19, 7. 30, 10.*

— ſententia, *vt etc.* 24, 8. *it. c. accuſ. c. infinit 28, 5.*

paucis id *ſederat*, vt etc. 15, 2. *i. e. placuerat.*

ſederatque vt etc. 15, 5. *praecedit* conſilium.

SEDES *vid.* ſacerdotalis.

cupiens — auguſtiſſima omnium ſede morari 16, 10. *cf. 18, 4.*

ad Antiochiae percurreret ſedes 26, 7.

rex — hiemem Cteſiphonte acturus rediit ad ſedes 29, 1.

omne iuuentutis robur relictum in ſedibus 14, 2. *i. e. ſtationibus, vbi nihil expeditionis ſuſcipitur. Noſtri: cantonnirungs-Quartiere.*

auulſam ſedibus linguam ſuam 14, 9.

diſcedere ſuis ſedibus (*ſtellas*) 20, 3.

SEDITIO 14, 10. per turbulentos ſeditionum concitores. *cf. 17, 11.*

SEDVLITAS 18, 2. ad obſequendi ſedulitatem Iuliani blanditiis deflexi.

SEGES 24, 7. herbas cum adultis ſegetibus. *cf. 16, 12.*

SEGNIS

se

se quoque, vtpote regnorum *sequelas*, victoribus accessuros 24, 2.

SEQVESTER 14, 7. carnifex rapinarum *sequester* pr. *internuncio. vid. Vales. ad h. l. it. Clau. Cicer. in h. v.*

firmato negotio per sequestres quosdam gregarios 15, 5.

SEQVESTRATIS sollicitudinibus bellicis 18, 1. *i. e. reiectis, omissis. cf. 17, 13. 20, 7. 29, 1. 30, 7.*

SEQVI 31, 6. *sequendarum* auri venarum periti. *i. e. persequendarum, quod et ipsum verbum in hoc genere vsitatum est. vid. Vales. ad h. l.*

SEQVIVS gesta 27, 8.

SERENATA caeli temperie 27, 12.

SERENVS imperator et clemens 24, 4.

serenae mentis Valentis indices litteras 30, 1.

SERERE 15, 3. tetra venena serens varieque disperdens.

studia seuisse discordiarum 21, 12. *cf. cap. 6.* vid. *seminare.*

SERICAE stragulae 16, 5.

SERIES 16, 12. dum ordinum restituitur series.

continuata serie peremptorum *ibid.*

SERIVS princeps 29, 6. *Opponitur, notante Valesio*, communi.

post haec (*explorationem vigiliarum et stationum*) serias ad artes doctrinarum etc. 25, 4.

adulabili sermone seriis admisto 14, 11.

SERMO absolutus 14, 10. *i. e. breuis.* vid. *stilus.*

SERPENTIBVS aëriis et pinnigeris 22, 2.

contuebatur — tumultuantium vndique cuneorum veluti serpentium vultus 15, 7.

SERPERE 18, 3. quaestiones longe serpebant.

criminibus serpentibus latius per implicatos nexus sine fine distentos 19, 12.

SERRATORIA machina 23, 4.

SERVARE 23, 3. vigilanter omnia seruaturi. *i. e. obseruaturi. cf. 19, 8.*

pontem, ne strueretur, studio *seruabant* intento 18, 2. *i. e. cauebant.*

praetenturis et stationibus seruabantur agrariis 14, 3.

SERVIRE religioni 22, 5.

SERVITIVM *pr. seruis* 14, 6.

addicta perenni seruitio (*turba*) 23, 6.

cuius *dorsualis* comprehensi *seruitio* vsus — perueni 19, 8. *i. e. equi, vel etiam asini operâ.*

SERVVS alienae voluntatis 16, 12. *Similiter in Codice Theodosiano l. 3. de sentent. passis et restit. lib. 9. t. 43.* serui libidinum *dicuntur.*

SEVERITATIS recto vigore 22, 3.

aguntur nulla seueritate regali 31, 2.

SIBILARE 25, 1. virorum armorumque lugubre *sibilantium* fragor. *cf. 31, 12. i. e. sonantium, fistulantium.*

SIC *in formulis iurandi adhibitum* 24, 3. *sic* sub iugum *mitteret* Persas. *vid. Vales. ad h. l.*

SICAM ingenii destringentes 30, 4.

SICCIOR Libya 22, 16.

SICCITAS 17, 7. arescentem (*terram*) nimia aestuum siccitate.

SIDEREA corpora 20, 3.

SIDVS 27, 4. in cornuti sideris modum.

sidere flagrante brumali 27, 12. *it.* vrente 16, 12.

quum per glaciales tractus hiemis inhorresceret sidus 27, 1.

terras vapore sideris calescentes 24, 8. *cf. 18, 7.*

siderum sulci 21, 1.

— domicilia 26, 1.

sidus occidentale 15, 10.

— salutare 21, 10.

crinita

orinita ſidera *cometarum* 30, 5. *cf. 25, 10.*

haedorum improbo ſidere exorto 19, 9.

particeps ſiderum *vid.* particeps.

fortuna (*imperatoris*) tam vicina ſideribus 15, 8.

SIGNARE 21, 16. epiſtolarum faſcem — ſignatum exuri praecepit. *i. e. obſignatum.*

ſignatis domibus 29, 2. *i. e. obſignatis, ne ſcilicet documenta iudici ſurriperentur, quibus opus eſſet in reorum cauſſis ſpectandis.* vid. *leuga.*

equos velut publicos *ſignatis* quod dicitur *calceis* agitant 14, 6. *Nempe quia ſine diplomate vſurpare curſum publicum non licebat. vid. Valeſ. ad h. l.*

SIGNATE 29, 1. ita ſignate ſub oculis iudicum ſubieciſſet.

SIGNATIVS 22, 15. Delta a triquetrae litterae forma *ſignatius* adpellata. *cf. 23, 6.*

SIGNIFER 27, 9. quorum apud eos, vt ſigniferae manus, ſemper valuere ſententiae.

SIGNVM 22, 16. montium ſpeculas nullas vel *collium ſigna* cernentes.

in domicilio eiusdem ſigni tota reperitur luna 20, 3. *vid.* arripere.

ſi quis ſuper occentu ſoricis — vel ſimilis *ſigni gratia* conſuluiſſet 16, 8.

modo non loquentibus ſignis aperte monſtrabat (*fortuna*) 21, 14. *cf. 25, 10.*

ſignis — fixis 27, 10. *it.* locatis 14, 2.

ſigna Petulantium ingreſſus 20, 4. *i. e. Petulantes.*

Rom. agmen cum *equeſtribus ſignis* disiectum 19, 8.

aquilae circumdederunt et ſigna 15, 8.

ſignorumque apicibus aquiliſque ſummiſſis 26, 7.

quum in regionibus ſuis *anguſta* cernerent *ſigna* 30, 5. arctius cuſtodiendum *apud ſigna* commiſit 21, 4. *cf. 26, 1.*

ſpirantibus ſignorum figmentis 22, 16.

SILENTIVM *vid.* iugis.

cruciatus alto ſilentio perferebant 17, 13.

alto externorum (*ſc. negotiorum*) ſilentio 30, 4.

ſilentio ſummoti loci defenſi 19, 5. *i. e. ſolitudine.*

SILERE 29, 3. nec *praeteriri* eſt aequum nec *ſileri.*

cauſſarum legitima *ſilente* defenſione 14, 7. *i. e. non conceſſa.*

per longa ſaecula *ſiluerunt* immobiles (*hoſtes*) 31, 5. *i. e. quieti fuere.*

SILEX 14, 6. per ſubuerſas ſilices. *i. e. vias vrbis ſilice ſtratas. cf. 26, 3.*

horridaſque canitie ſilices 29, 5.

SILLOGRAPHOS imitatus *ſcriptores maledicos* 22, 16. *vid. Valeſ. ad h. l. it. Clau. Cicer. in v.* ſillus.

SILVA 15, 4. horrore ſiluarum ſqualentium inacceſſum (*lacum*)

SIMPLEX 15, 2. ad innectendas letales inſidias vitae ſimplici. *cf. 15, 5.*

exhortatum eum ſimplici concione militem 25, 4. *cf. Liuius 32, 33. 34, 57. vid.* religio.

SIMPLICITAS vulgaris ſiſurnam adpellat 16, 5.

SIMPLICITER 15, 5. quum ille nihil ſuſpicans *ſimpliciter* praeſtitiſſet. *i. e. lubenter, bono animo.*

SIMVL 29, 5. conuocatis armatis *ſimul atque* plebeiis. *it.* ſimul et 26, 10. *cf. Tacitus A. 4, 25.*

et *timore*, *ſimul* quia 24, 5.

proſperitas *ſimul* vtilitasque 25, 3.

SIMVLACRVM 25, 1. humanorum vultuum ſimulacra.

aduocatorum ſimulacra 30, 4.

SIMVLATIO 20, 8. ſalutem *ſimulatione* quaeritabam et latebris. *Sic Valeſius e MSS. edidit; Grono-*

Gronouius autem velatione *legi vult: quod vocabulum ignorat Ammianus. Forte simulatio h. l. pro insimulatione posita est. s. accusatione: sic dicitur in Codice Theodos.*

SIMVLTATVM leuia receptacula 30, 4.

SINCERVM mare 22, 8. Opp. *permisto aquis amnicis.* vid. *genuinus. it. Glossar. Liuian. in h. v.*

SINVATVS leuiter 22, 8. *de Ponto Euxino cum arcu comparato.*

SINVOSVS amfractus 26, 8.

SINVS 22, 8. litora in sinus oblongos curuata. *cf. 15, 11.*

finibus terrae emersos 19, 8. *paullo post:* humo exsiluisse.

SISTENS tribunali celso 21, 13. *pr. insistens.*

SISVRNA *σισύρα* 16, 5. *pellis genus in lectis vsurpatum. vid. Intt. ad h. l.*

SITIM qua *hauriebamur* exstinxit 19, 8. *Nisi vero cum Gronouio legendum* vrebamur. *Immo quia* exstinguere *dixit Ammianus, recte idem* haurire *i. e. absumere, antea posuit. cf. Liuius 7, 24. 9, 1. 39, 26.*

SITVS 26, 7. omnesque turmae in vnum sitae.

sitas in extremo *(fortunas suas)* 20, 11.

in pomoerio *situm* itineris *(sepulchrum)* 25, 10. *Proprie de sepultis dicitur.*

SITVS 23, 6. terrasque lato situ distentas.

terrarum situ cohaeret *(Aegyptus)* immenso 22, 15.

cuius originem in Africae *situ* digessimus 29, 5. *i. e. descriptione situs. cf. 23, 6.*

loca pingui situ et cultu 24, 5.

SOBRIETATE consiliorum lenire luctuosos poterat reip. casus 31, 10.

SOBRIVS 17, 3. dubia bellorum coniectans *sobrius* rector.

vetus illa Romana virtus et sobria 15, 4.

in hac vita nostra nec *parca* nec *sobria* 22, 16.

SOCCVS 27, 15. vbi paueret omni humilior *socco.*

quumque mutuum illi quid petunt, — *soccos* — videbis — quum adigantur vt reddant — *cothurnatos* et turgidos 28, 4.

SOCIALIS *vid.* alearius.

SOCIATVS Valenti domesticorum praefuit scholae 26, 5. *cf. 16, 11.*

SOCIETATI nostrae foederibus iunxit *(Gallos)* aeternis 15, 12. *vid.* pignus.

SOCIVS 26, 2. adhiberi oportere socia potestate collegam.

foederato nobis et socio 14, 8. *vid.* naualis.

SODALICIIS adstricti consortiis 15, 9.

SOL — mens mundi 21, 1.

amandato solis splendore 17, 7.

attenuatum in lunae corniculantis effigiem *(solem)* 20, 3.

a *primo* ad *vltimum solem* se abunde iactitant possidere 14, 6.

a sole in vesperam flexo 17, 2.

sole — extremo 31, 7. *cf. Liuius 22, 7.*

adusque ortum alterius solis 18, 8.

miles solis cursu flammeo diu laxatus 25, 1.

frater solis *vid.* frater.

SOLARIVM *vid.* venter.

SOLATIVM 19, 2. suprema humandi *solatia. i. e. officia benignitatis plena.*

magno necessitatis ducente solatio 18, 7.

SOLIDARE 16, 10. amphitheatri molem solidatam lapidis Tiburtini compage.

SOLIDITAS *vid.* concrustare.

SOLIDVS 14, 2. nondum solido splendore *(luna)* fulgente.

aucti paullatim in *amplitudinem* gentis *solidae* concesserunt 23, 6.

cutes viuis hominibus detrahunt

bunt particulatim vel solidas *ibid*.

vt salus corporis locetur in solido 17, 5.

quorum (*murorum*) tutela securitas poterat in solido locari 14, 2.

imbracteatis corporibus *solidis* 25, 1. *i. e. totis.*

denis modiis singulis solidis (*i. e. aureis*) indigentibus venumdatis 28, 1. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

SOLITVDO insularis 14, 5.

niuosae solitudini cohaerentes (*Seras*) 23, 6.

solitudines sine fine distantes 31, 2. *cf. 22, 8.*

SOLITVM 16, 11. vltra solitum *it.* praeter 17, 6. *vid.* sollemnis.

SOLIVM principis 15, 5. *Si modo vera lectio. Valesius quidem locum praefert.*

SOLLEMNIS via 20, 4. *i. e. publica, militaris.*

si prouincialis — saltem *sollemnia* praebeat 17, 3. *paullo post:* solita.

annua complentes *sollemnia* 22, 7. *i. e. tributa cf. 20. 8.*

SOLLEMNITAS annua 14, 3.

sollemnitate prisco more completa 23, 3.

SOLLEMNITER 20, 6. armis multiplicatis — transmisso sollemniter Tigride. *cf. 14, 7.*

SOLLERTI colligens mente 17, 1.

ad tempestiua furta sollertes 16, 11.

studiis *disciplinarum sollertium* est politus 27, 6.

SOLLERTIAE circa remp. nusquam digredientis 29, 4.

SOLLICITARE *vid.* larua.

SOLLICITIOR cura 31, 2. *cf. 22, 4.*

SOLLICITIVS — fouebatur 29, 2.

SOLLICITVDO 14, 8. quae (*castella*) *sollicitudo peruigil* veterum per opportunos saltus erexit.

post exemptas bellicarum sollicitudinum turbas imminentes 22, 2.

SOLVERE 14, 4. quo ardore apud eos in venerem vterque soluitur sexus. *cf. 23, 6.*

animis in ventum solutis 19, 2.

obsidium soluerent deditione opportuna 20, 7. *cf. 21, 12.*

solutus sacramento 28, 6. *it.* exsilio 27, 7. *it.* corporeis nexibus (*animus*) 14, 11.

veritatis oratio *soluta* 17, 5. *Nisi cum Lindenbrogio legendum* absoluta.

SOLVM 14, 4. tractus vnius soli.

vertere solum *exsilio* 15, 3.

aedificia — solo cohaerentia 22, 11.

solo propinquanti terrae sunt vindicata 22, 16.

nec per infidum et labile solum gressus hominis possit — firmari 22, 8.

SOLVS 18, 7. per loca deserta et sola. *vid. Vales. ad 22, 7.*

SOLVTIORIS vitae mollities 31, 5. *i. e. remissioris.*

SOMNICVLOSVS 17, 11.

SOMNIVM 31, 2. in altum soporem adusque *varietatem* effunditur *somniorum cf. 15, 3.*

SOMNVS 19, 6. discusso somno.

vt *existimabat* in *somnis* 14, 11. *cf. Linius 8, 6.*

in somnum abiens 16, 8. *it.* effusus 14, 2.

cultiore victu somnoque parumper adsumpto 31, 9. *vid.* induciae *it.* natura.

SONARE 24, 6 sonent hectoreas poëtae veteres pugnas 24, 6.

inefficaces minas iactanter sonantes et fremitum 27, 2. *cf. 25, 5.*

itinerarium sonare lituos iubet 24, 1.

argutum sonantes arundines 25, 1.

SONITVS 28, 4, pro sonitu laudum impensiore (*de ludis.*

turbu-

turbulento sonitu cymbalorum 18, 3. *vid.* resultare *it.* prorumpere.

SONVS *vid.* resultare.

SONVS 27, 1. vocis iurgatorio sonu *20, 4. 27, 6. cf. 30, 6.*

SOPITIS belli turbinibus 25, 8.

SOPOR 16, 5. quum neruorum vigorem sopor laxasset infusus *cf. 31, 2.*

SORDERE 20, 8. apud quem sordebat vt infimus et contemptus.

SORDESCENS 15, 13. in totum lucrandi auiditate sordescens.

SORS fatorum 14, 11. *cf. 28, 4. 31, 16.*

aequa sors veritatis adiutrix 19, 12. *it.* fatalis 17, 11. *it.* praescripta 25, 3.

volubiles *fatorum sortes* 26, 3.

fatidicarum sortium fidem scientissime callens 15, 7.

omnes *pari sorte* sunt bellatores 14, 4. it. 8.

damnatorum sorte occidi 17, 1. *al.* ritu.

quum sors partium euentu regeretur indeclinabili 19, 8.

extremaque sorte (*necessitate*) vires licet non integras suggerente 28, 5.

ad sortem periculorum communium traxit 14, 5.

ad *sortem* magis expeditionalium rerum, quam ad concursatorias habilis pugnas 31. 16. *i. e. manus.*

SOSPITALIS temperies caeli 23, 6.

sospitalium aquarum lauacris calentibus 18, 9. *cf. 28, 4.*

adminiculum sospitale 14, 6. *cf. cap. 8.*

SOSPITAS retenta est corporum firma 19, 4.

sospitati tuae gratulor 17, 5.

SPADIX 24, 3. *ramus palmae auulsus.*

SPADONVM gracilentis vocibus 21, 16. *cf. 14, 6.* vid. *castrare.*

SPATIVM *quod* inter murum congestamque forinsecus struem *hiabat* 19, 8.

a spatio controuerso terrarum angustiis reciproci distinguitur maris 27, 8.

spatio decem stadiorum ambitur 19, 6.

orae maritimae *spatia adluentia* Persidis extremitates 23, 6.

spatia longe lateque distenta 14, 4. *cf. cap. 8 vid. Drakenborch. ad Liuii 34, 27,*

tumulos per *amfracta* vndique *spatia* in sublime porrectos 29, 5.

spatia itinerum longa 21, 11.

ambitiosa ornatarum domorum spatia 22, 4. *cf. 20, 4.*

spatia vitae longissima 21, 16.

SPECIALI nomine (*Thracia*) adpellatur 27, 4.

Deo Soli speciali munere dedicatus (*obeliscus*) 17, 4.

SPECIALITER eum insectabatur 16, 6.

SPECIES ferrea 29, 3. (*thorax*)

celerari *speciem* perurgebant 14, 9. *i. e. indumentum principale.*

tota hominis species 24, 2.

speciem (*cometam*) adparere 25, 10. *it. de iride. 20, 11.*

elata in arduum specie elephantorum agmina 19, 2.

adfectionis specie 16, 10. *it.* ferociae 31, 10.

armorum speciem attenuare 24, 1. *Opp.* diffundere.

pretiosarum sarcinae specierum 29, 5.

raperent species (*res venales*) nulla pretia persoluendo 27, 3.

quae species (*n p tha*) gignitur apud Persas 23, 6.

extis in species conuerti suetis innumeras 21, 1.

species natantium multiformes 26, 10. *cf. 14, 6.*

inuoluta facies mundi miraculorum species ostendebat 26, 10.

caussationum species 30, 6.

specie tenus 14, 7.

ea specie, vt 14, 11.

specie illa, qua 22, 14.

spem secundo roboretis effectu 15, 8.
adfusa laetiore spe prosperorum 16, 4.
ad omnem *auram* incidentis *spei* perquam mobiles 31, 2.
spem vitae inaniter vsurpando 31, 7.
quum omnis defendendi — spes esset abscissa 19, 8.
rerum *spem* quam *gero* 15, 8.
speque quod reuerteretur 30, 1. *cf.* 14, 11.
homo inferioris spei ad sublimiora prouectus 25, 8.
spe in maius accensa (*multitudo*) 16, 4. *Liuio ipsae* spes accensae *dicuntur* 24, 35.
spe praesumpta frustrati 22, 6.
spes extremas opperiens 14, 7. *i. e. pericula.*
impendentium *spes atrocior* 26, 6. *Sic Liuius* 25, 7. in *spe* Hannibali fuit *defectio* Tarentinorum.
quae *spes* rem Rom. aliquoties adgrauauit 19, 11. *pro auaritia.*
SPHAERA 21, 14. *de pila, quae statuarum manibus gestabatur. vid. Vales. ad h. l. it. ad* 25, 10. *cf. Salmasii dicta ad Scrr. H. A. Tom. I. p.* 637.
SPICVLA — verutaque missilia 16, 12.
SPIRAMEN 17, 7. *ventorum* — *spiramina* nulla sentiri.
concrescit aër ex *humorum spiramine* saepe densatus 22, 8.
humoris spiramina conglobata in nubes 20, 9.
emittendis corporis spiraminibus 19, 4.
SPIRAMENTVM 28, 1. animam occluso narium spiramento effudit.
sumptumque est — *sine spiramento* vel mora supplicium 29, 1. *cf.* 14, 7. vid. *respiratio.*
SPIRARE 17, 12. nec spirare ausi nec stare.
natantium genus elemento suo expulsum haud tam diu *spirat* in terris 27, 11.
disciplinarum magistri quodammodo (*Alexandriae*) spirant 22, 16.
vnum spirantibus animis 29, 5.
vesanum spirantibus barbaris 31, 6.
alte spirantem et dirum 22, 3. *cf.* 23, 6.
altiora spirabat 22, 8.
cruenta spirantium regum 16, 1.
vltra homines iam spirabat 22, 9
spirantibus signorum figmentis 22, 16.
SPIRITV stabilitatem vestigii subuertente 24, 1.
reluctante spiritu controuerso 22, 15.
terra *spiritus* cuiusdam interni motu suspensa 20, 3. *i. e. aëris.*
elementorum omnium spiritus participat nobiscum munera diuinandi 21, 1. *vid.* elementum.
acrioris spiritus cursum 23, 5. (*fulmen*)
exiguis imbribus disiecto concreto spiritu et quassato 19, 4.
emergens noxius spiritus perseuerandi odore 23, 6.
in vltimo rerum spiritu 25, 5.
a nobilibus cunis adusque spiritum — supremum 16, 1. *cf.* 25, 8.
quidam — spiritus reluctantes efflarent 19, 2.
vouisse pro rep. spiritum 16, 10.
de vita et spiritu hominis — laturum sententiam 29, 2.
spiritus ferini latro 28, 1.
ille maioris praeter alios spiritus 22, 12.
celso — spiritu obequitans ordinibus 24, 1.
proelium maiore spiritu repetiuit 16, 12.
immanes spiritus latius porrigentes 31, 15. *al. flatus.*
superbi spiritus homo 28, 3. *vid.* perduellis.

nostra

Casaub. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 85.

confecto tantorum munerum cursu moriar stando 24, 3.

ad vltimum paene tractus exitium in abrupto staret adhuc imperator 19, 1.

vbicumque me periculis obiecit resp. steti fundatus, turbines calcare fortuitorum adsuefactus 25, 3.

contra accidentia vir magnanimus stabat immobilis 15, 2. *cf. 19, 9.*

ausus paullo petulantius stare 21, 6. *(de eo, qui suspicionibus obnoxius erat)*

STATARIVS 14, 2. congressio stataria. *Opp. velitatio vaga, cf.* 20, *8. it. Liuius 9, 19. 22, 18.* vid. *pugna.*

STATIONES nocturnas agerent et *vigilias* 21, 8.

stationibus interceptis nocturnas hostium adgrederentur *excubias* 19, 3.

stationes hibernae 14, 1.

praetenturas stationesque disponebat agrarias 31, 8. *vid.* praetentura.

per stationes locati confines 14, 11. *cf. 23, 2. 28, 3.*

in qua statione *(Dadastana)* perisse — Iouianum 26, 8. *cf. 14, 11. 19, 8. 22, 8.*

stationes et portus tranquilli 23, 6. *cf. 14, 2. 22, 8.*

STATIONARIIS interfectis 19, 6.

STATIONARII milites 18, 5. *Dicti sunt a stationibus, in quibus erant collocati.*

STATVERE 15, 5. praefectum statui sub quaestione praecepit. *cf. 14, 9. 29, 2.*

STATVS prouinciarum 21, 4. negotiorum 14, 10. *anni* et temporis 28, 2.

cuius a salute velut a filo pendere statum orbis terrarum 14, 5.

nutantem adhuc statum studio fundaret ingenti 25, 8.

statui Rom. prodesse 28, 1.

a celsiore statu deiectus ad inferiora 26, 6.

pro abrupto rerum praesentium statu 18, 7.

is vrbanarum rerum *status, vt ita dixerim* fuit 28, 1. *Ergo infelix conditio significatur.*

STELLANTIBVS armis coruscabant 19, 1.

STERILES segetes 22, 15.

STERNERE 24, 1. vt — supini plerique milites sternerentur vel proni.

ac humo corporibus stratis 31, 13. *Ante Valesium edebatur* ad humum.

sternitur altior turris 24, 4.

strata Germania 16, 1. *i. e. victa. cf. 18, 2.*

STERTERE 27, 12. altiore stertitur somno.

STILVS 15, 10. eminentes *ligneos stilos* per cautiora loca defigunt.

vertenti stilum in Gallias 29, 3.

si veteres concinerent stili 27, 4.

vt geographici stili formarunt 23, 6.

absolutus ictu volucri stilus 23, 4.

quos procudere linguas ad maiores moneo stilos 31, 16. *vid.* cothurnatius.

familiares opes iunctioribus velut supremo distribuens *stilo* 25, 3. *i. e. testamento. Alii legunt* studio. *Sed particula* velut *pugnat pro illa lectione. In Codice Theodosiano leg. 40. circa med. de haeret. lib. 16. t. 1. vocatur* scriptura suprema.

STIPARE 17, 13. cohors praetoria Augustum cautius stipans.

STIPATORIBVS stratis 19, 7. *cf. 17, 13. 20, 8.*

pulchritudo stipatorum 16, 10. *i. e. protectorum et scholarium.*

STIPENDIVM 18, 5. virorum stipendiique parte maxima per Illyricum distributa.

stipendiis excellentes et meritis

SVADERE 18, 7. *flecti* iter *ſuadens. cf. 16, 9. 17, 5. 23, 1.*

SVASIO *vid.* opifex *it.* artifex.

SVAVIARI 26, 7. eumque porrecta dextera ſuauiatus. *i. e. manu ad os admota deinde porrecta. vid. Valeſ. ad. h. l.*

adulatoribus offerunt genua ſuauianda vel manus 28, 4. *Quae ſuperius ad v.* genu *dixeram, ea refutantur loco Capitolini in Maximino Iun. c. 2. vbi non modo* manus *et* genua, *ſed etiam* pedes *oſculanti praebiti dicuntur.*

SVB trecentis remigibus *(nauis)* agitanda 17, 4.

terrasti ſub vinculis 22, 11. *Similiter 4, 4. Liuius:* ſub vincula coniicere. *(εἰς, ὑπὸ)*

ſub Auguſti patulis auribus multa garriebat et ſaeua 18, 3.

ſub meatus ſui diſcrimine 17, 4. *i. e. cum. De Tibride obeliſcum vehente.*

SVBAGRESTI verbo reſponderunt 29, 3.

velamento ſubagreſtis ingenii 14, 11.

ſubagreſtis et ſimplex 15, 5. *it.* aſper 26, 1.

SVBAMARVM adridens 27, 11.

SVBCVRVVS 26, 9.

SVBDERE 17, 10. Rom. potentiae iugo ſubdidere colla iam domita. *cf. 14, 11.*

SVBDITICIVS 14, 1. nec vox accuſatoris vlla, licet *ſubditicii* quaerebatur *cf. 14, 6 vid.* interpr. *Dicitur et* ſubditiuus 14, 9. *cf. 26, 7. vid. Caſaub. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 444.*

SVBDIVALIS 19, 11. noſtrique pruinis ſubdiuales moras difficile tolerabant.

SVBDVCTVS 22, 8. latus eius auſtrinum molli deuexitate ſubductum *cf. 23, 6.*

SVBFODERE 24, 2. portam Karthaginis impetu ſimili ſubfodiſſe.

hiante latius ſubfoſſi latens vulnere 25, 3. *vid.* coſta.

SVBFRIGIDVS 17, 11. oblatrantes argumento ſubfrigido.

SVBFVSCVLI et atrati 22, 16.

SVBIGERE 14, 2. poſtrema vi ſubigente. *i. e. cogente. cf. 15, 5. vid. Gloſſar. Liuian. in h. v.*

arua ſubigendo quaeritat victum 14, 4

SVBIICERE 20, 11. lapidibus *ſubiectos* inceſſebant et telis. *i. e. ſubeuntes muros.*

nimis eſſe in ſubiectos immanem 30, 1.

in ſubiectis admodum temperatus 28, 4. *cf. 30, 9.*

animus cogitationibus ſubiectus et curis 14, 11. —

ſub oculis iudicum ſubieciſſet 29, 1

SVBIRATVS 14, 7.

SVBIRE 17, 7. ventorum vi ſubeuntium ima terrarum. *cf. 19, 5.*

SVBITA equeſtris haſta 25, 3.

SVBLATIOR 29, 1. eâ fiducia ſublatior. *pr. elatior.*

SVBLATIVS eminens 20, 4. *i. e. leuatus ſ. eleuatus. vid. Schwarzii diſſ. de antiquo ritu eleuandi principes inaugurandos.*

— fluens 22, 15.

— inſoleſcens 15, 12.

poteſtas erecta ſublatius 28, 1.

ne quid ſublatius dicam cum imperio congruens 20, 8.

SVBLATVS in ſuperbiam 31, 10. *it. ibid.* militari fauore ſublatum. *cf. 22, 9. vbi* ſublimis *dicitur.*

ſublatis animis ferocius incedens 15, 4. *cf. 16, 4.*

ad audendum — maiora ſublatus 25, 1.

vicinis proelio leui ſublatis 29, 5.

SVBLIMARE 18, 1. quum — *ſublimarent (eos)* vocabula conſulum. *cf. 21, 13. vid. Codicem Theodoſ.*

SVBSIDERE 24, 4. poplitibus subsidendo.
iacti corporis pondere ad ima fluminis subsidebat 16, 12.
Osdroënae *subsederat* extimas partes 14, 3. *i. e. per insidias latendo. vid. Vales. ad h. l. cf.* 15, 2. 24, 4. 26, 6.
subsident aliqui copiosos homines 28, 4. *cf.* 16, 8. 30, 4.
SVBSIDIALIS robustissimus globus 31, 7. *cf.* 14, 6. 27, 10. 29, 5.
SVBSIDIVM 16, 12. ad subsidium vicini collis euasit. *cf.* 17, 1.
subsidiis amicorum — alitur 14, 6.
attenuatis auidioribus bibendi subsidiis 21, 12.
indefesso labore vigilias et caetera subsidia securitatis implebant 21, 12.
SVBSTANTIA *vid.* Neptunus.
humentis *substantiae* consenuit tumor 26, 10. *Etiam de aëre* 25, 2.
SVBSTANTIALES potestates ritu diuerso placatae 21, 1.
substantialis tutela generali potentia partilibus praesidens fatis 14, 11. *vtroque loco daemonia intelliguntur s. angeli.*
SVBSTERNERE 14, 11. substrauitque Karthaginis (*fortuna*) Regulum.
SVBSTITVERE 15, 5. hoc bonum habere tristia praecedentia, quod in locis suis secunda substituunt.
SVBSTRIDENS ira exundante 16, 4.
SVBTABIDVS stetit 26, 6. *vid.* tabescere.
SVBTEMEN 14, 6. nimia subteminum tenuitate (*lacernae*) perflabiles. *cf.* 16, 10.
SVBTER 23, 4. quidquid inuenerit subter.
SVBTERRANEA occulta 17, 1. *vid.* serpens.
SVBTERVOLVI 22, 8. vt nec amnium cursus subteruolui credantur (*prae gelu et glacie*)
SVBTEXERE 17, 4. ad speciem multiplicium liciorum caelum densitate nimia subtexentes (*funes*)
caelum subtextum caligine cernebatur obscura 20, 3. *cf.* 19, 7.
SVBTILITAS *vid.* vellus.
SVBTRAHERE 16, 8. se *discrimine* graui *subtraxit.*
SVBVENIRE agiliter 28, 5.
SVBVERTERE 14, 8. subuersa (*Isaura prouincia*) vt rebellatrix. *cf.* 19, 2.
SVBVIRIDIS 20, 11.
SVBVRBANIS propinquantem 21, 10. *cf.* 28, 6. 31, 16.
SVBVRBIVM 19, 12.
SVCCEDERE 28, 4. ad quam *successerit* domum *pr. accesserit.*
vt — palatio more succederet principum 25, 8.
rectam *successerat* portam 24, 2. *i. e. subfoderat, vt est paullo ante. cf. Tacitus A.* 2, 20.
SVCCENDISSE ardores Parthicos 25, 4. *cf.* 27. 10. *pr. accendisse.*
SVCCENTOR fabularum crudelium 19, 12. *de inquisitionibus.*
SVCCESSOR 25, 3. turba imperii successorum. *cf.* 22, 2.
SVCCESSVS magnifici 18, 5.
contextis successibus clarus 18, 1.
fortuna — successus fundante 17, 5.
hoc rerum prospero currente successu 17, 13.
qua successus alacritate 26, 9.
SVCCIDERE 21, 16. rei vehiculariae succideret neruos.
succisis poplitibus 17, 13.
omni spe meliorum succisa 24, 8.
iuxta opulentos et tenues eneruatas *succidere* fortunas 30, 5. *i. e. deminuere, atterere.*
SVCCINCTE docere 28, 1.

SVC-

elatosque vertices, qui scansili suggestu consurgunt 16, 10. *i. e. columnae intrinsecus excauatis gradibus peruiae. Sic Valesius ad h. l.*

SVI 31, 7. ob iustiorem sui caussam. *cf. 16, 12. it. Tacitus H. 3, 38.*

SVLCARE 31, 2. infantum ferro sulcantur altius genae. *cf. 14, 9. 26, 10. 28, 1.* *vid.* exarare.

aëris parte sulcata *(facem)* euanuisse 25, 2.

SVLCI siderum 21, 1.

SVMERE leuamen laborum 18, 2.

sumserunt primitus trabeas consulares 26, 5.

quum — mimus — in medio sumpta quaedam imitaretur 23, 5.

cuius ex testamento legata ipse sumserat 28. 1.

SVMMAM quaestionum agitandarum commisit 22, 3. *i. e. praecipuas aut vniuersas quaestiones etc.*

agitata summa consiliorum 19, 2.

summa coepti prudentis aliorsum euasit 21, 12. *cf. 20, 8.*

in summa bellorum 17, 5.

in summa 14, 10. *i. e. vt paucis complectar.*

ad summam 20, 3. *eodem sensu. cf. 15, 8. 23, 5.*

SVMMATEM virum 14, 6.

summatibus proximis 26, 6.

summatum omnium maximi 28, 1.

SVMMATIM caussas perstringam 14, 6. *i. e. obiter, leuiter, ex more huius aeui.*

perstringere *pauca summatim* 20, 5.

summatim omnes Alani cognominantur 31, 2. *i. e. vno vocabulo.*

SVMMITATES vndae 15, 11. *it.* aggerum 20, 11. *it.* collium 14, 2. *cf. 21, 10. it.* hastarum 16, 10. *it.* arcus 22, 8.

ab imo *latissime* in *summitates* altissimas desinentes 22, 15.

ab ipso capite vsque vnguium summitates 25, 4.

summitatibus fagi contortis elatius 18, 6.

centonem vltimae optauimus summitati 19, 8. *i. e. extremae parti funis demittendi in puteum.*

ad perfectam non venerat (*Roma*) summitatem 14, 6.

curantem summitatem necessitatum castrensium 26, 1.

sufficiet — ipsos rerum digerere summitates 31, 5. *i. e. summa sequar fastigia rerum.*

SVMMITTERE *vid.* stipes.

summissis ceruicibus concessionem praeteritorum poscunt 14, 10.

signorumque apicibus aquilisque summissis 26, 7.

summissis verbis perstringebatur Vrsicini mentio 15, 5. *i. e. clanculum.*

SVMMOVERE 24, 2. sola formidine oppidanos a propugnandi studio summoturus.

in summoto loco partis meridianae murorum 19, 5. *i. e. remoto.*

silentio summoti loci defensi. *ibid.*

SVMMVS 15, 1. qui summam aulam tenebant.

SVPER his 14, 1. *i. q. praeterea.*

damnis super praeteritis moerens 14, 10.

SVPERARE 19, 8. incedendi nimietate superaret.

quod intestinos semper superarit motus 21, 13. *cf. 14, 6.*

vbi sparsorum per vias cadauerum multitudo *humandi officia* superaret 19, 4. *i. e. non poterant omnes sepeliri; tot erant.*

SVPERBIA alte spirantium ducum 23, 6.

SVPERBVS 28, 1. anhelans flatu superbo.

iuuenem ad superbos actus elatum 30, 1.

quos (*legatos*) ante certamen superba

numi-

numinibus per sacra depulsoria supplicans 25, 2.
SVPPLICATIO 17, 3. *pr. supplici deditione.*
supplicationibus expresse conceptis 19, 12. *Nempe has formulas nullo pacto negligere fas erat; vt vel singulae voculae retinendae essent.*
SVPPLICITER 16, 12. primo curuatus, deinde humi suppliciter fusus.
SVPPLICIVM letale 27, 9. *it.* capitale 22, 11. *it.* ferale 19, 12. *it.* insulare 26, 10.
luenda sibi cruore supplicia 17, 10.
supplicium redimeret opima mercede 26, 3.
SVPPONERE 14, 11. per suppositos quosdam ad saeua facinora animatum. *i. e. subornatos.*
SVPPRIMERE 16, 8. nec adulterii foeditate suppressa. *i. e. celata. cf. 14, 1.*
SVPRA quam optari potuit 17, 1.
augendique regni cupiditate supra homines flagrans 18, 4. *vid.* planta.
SVPREMITATES narium 25, 1.
sepulturam, qui *supremitatis* honor est 31, 13. *vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. II. p. 284.*
SVPREMVS 17, 1. humilitate suprema.
vt nihil iis videatur ad felicitatem deesse supremam 23, 6.
cum Iuliani *supremis* — mittitur — humaturus 25, 9. *cf. 21, 1.*
collectis supremis 22, 11.
suprema et cineres 25, 10.
post conclamata imperatoris suprema 30, 10. *cf. 21, 15. it. Tacitus A. 3, 49.*
SVRA 24, 6. aduersorum feriens suras et terga.
SVRGERE ad culmen imperiale 15, 5. *cf. 21, 16.*
in mundanum fulgorem surgeret (*Roma*) 14, 6.
in res surrexerat nouas 26, 5. *ad* motum certaminum ciuilium — *surrecturus* 21, 15. *i. e. impugnare.*
ad insontium pericula surrexerunt 21, 13.
surrecturus in vires 31, 3. *i. e. bellum incepturus.*
horrea veloci opere surrexerunt 18, 2.
SVSCEPTORES 17, 10. *i. e. qui annonam militarem a prouincialibus exactam susceptamque in horrea inferebant, et pro illationis modo securitates, id est, apochas accipiebant. Vales.*
SVSCEPTVS 30, 4. *pr. cliente. in sensu quidem iuridico, vt patrono caussarum opponatur, qui suscipere dicebantur. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theod. in h. v.*
SVSCIPERE 15, 8. *susceptis* ad consessum vehiculi *receptusque* in curiam. *cf. 28, 2.*
infulas susciperet principatus 15, 6.
sedes alias suscipere sunt adsensi 17, 3. *cf. 19, 11, 22, 16.*
quos in curam susceperat suam 17, 13.
dedentes se suscipit 17, 8.
vt sidus salutare susciperetur 21, 10. *it.* auenter 19, 9. *vid. Vales. ad 14, 6.*
legationes liberaliter susceptae 23, 2. *cf. 30, 6. 31, 12. vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 412.*
nulla probabili ratione suscepta 22, 14. *cf. 14, 11. 20, 7.*
obdurescentem ad suscipiendam pacem 17, 14.
altiora meditantis susceperit scripta 14, 7. *cf. 17, 5. 18, 6.*
consilium suscipitur prudens 18, 6.
suscipitur oppugnandi exordium 24, 2.
suscipientes 19, 11. *vid. voc. seq.*
SVSCITARE 15, 7. dum has exitiorum communium clades suscitat turbo feralis.

T.

TABESCERE 14, 3. absque vllo egressus effectu deinde *tabescebat* immobilis (*dux, post irritos conatus*)

atroci tabuimus fame 25, 8. *cf.* 17, 9.

TABVLARIA principis publica 16, 12.

TACENTE tuba 14, 10.

TACITVS *vid.* fletus.

TACTVS 14, 11. pauca *tactu summo* transcurram.

TAETER *vid.* ferere.

TAGETICI libri 17, 10.

TANDEM denique 26, 5.

denique tandem 17, 12.

TANGITVR eorum (*hominum*) adfectione numen 21, 1.

TANTVM abfuit *laudare* 15, 5.

— *quod* fors dederat 27, 5.

TAPETES *villosus impositus stramento, vnde constabant lecti militum 16, 5.* Vales.

TARDVS *erga* deferendas potestates 31, 14.

TARTAREVS cognitor 28, 1. *it.* delator 15, 6. *it.* malorum omnium fabricator 29, 2.

consilia *tartareis manibus* miscens 18, 4.

TECTIORES litterae 31, 16.

TEGI *vid.* semen.

TEGMINIBVS ferreis abscondito bellatori 16, 12.

machinarum operti (*milites*) tegminibus 14, 7.

purpureis opertus tegminibus pedum 26, 6. *Erat autem hic cultus imperatoribus proprius. vid. Vales. ad h. l. cf.* 22, 9.

TELA crispare 14, 2. *it.* contorquere 20, 7.

— minitantia mortem 16, 12. *it.* letalia 27, 1.

— eorum vitalibus immergebant. *ibid.*

telis Apollinis perire 19, 4. *i. e. radiis solis, et nimio calore.*

TEMERARE limitem 30, 3. *i. e. perrumpere. Vox hoc ipso sensu similibusque occurrens in Codice Theodos. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*

nihil ausus *temerare* — premissorum 20, 11.

temeratumque tot regum et gentium dominum praedicans 19, 1. *i. e. petitum telis hostilibus violatumque.*

TEMERATOR quieris 29, 5.

TEMERE contextis ratibus 14, 2. *i. e.* σχεδίας, *vnde naui ia ipsa de quibus hic agitur, Schediae vocantur.* Vales.

TEMPERANTER adhibere modum 14, 10.

TEMPERARE vrnam sortiam 14, 11. *cf.* 26, 2.

TEMPERATOR obedientium fuit et arbiter lenis 23, 6.

TEMPERIES *vid.* sospitalis.

TEMPESTIVVS 17, 13. *lenitatis* tempus aderat *tempestiuae vid.* sollers.

munimenti perquam tempestiui 20, 7.

TEMPLVM fatidicum 14, 7. *vid.* gradilis.

fixusque inter ambitiosi templi delubra 17, 4. *cf.* 23, 1. 24, 2.

in templo mundi totius. *ib. i. e. Romae.*

templum Vrbis 16, 10. *Id primum ab Hadriano exstructum est. vid. Vales. ad h. l.*

TEMPORA diademate redimitum 26, 4.

TEMPORARIVS 19, 4. *i. e. lentus* (*de pestilentia*)

TEMPVS *vid.* obstinatio. *it.* retinaculum.

— anceps metuens tyrannidis 27, 6.

amaritudo temporum 21, 16.

Pompiliani temporis securitas 14, 6.

tempus Constantii 14, 5.

momento temporis parui 14, 4.

processu temporis 14, 1. *it.* tempore 19, 4.

in id temporis 16, 11.

exiguo temporis interuallo decurso 17, 13.

diei reliquo tempore 19, 6.

temporis obscuritas 18, 2. *i. e. noctis.*

tempus

numinibus per sacra depulsoria supplicans 25, 2.

SVPPLICATIO 17, 3. *pr. supplici deditione.*

supplicationibus expresse conceptis 19, 12. *Nempe has formulas nullo pacto negligere fas erat; vt vel singulae voculae retinendae essent.*

SVPPLICITER 16, 12. primo curuatus, deinde humi suppliciter fusus.

SVPPLICIVM letale 27, 9. *it.* capitale 22, 11. *it.* ferale 19, 12. *it.* insulare 26, 10.

luenda sibi cruore supplicia 17, 10.

supplicium redimeret opima mercede 26, 3.

SVPPONERE 14, 11. per suppositos quosdam ad saeua facinora animatum. *i. e. subornatos.*

SVPPRIMERE 16, 8. nec adulterii foeditate suppressa. *i. e. celata. cf. 14, 1.*

SVPRA quam optari potuit 17, 1.

augendique regni cupiditate supra homines flagrans 18, 4. *vid.* planta.

SVPREMITATES narium 25, 1.

sepulturam, qui *supremitatis* honor est 31, 13. *vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. II. p. 284.*

SVPREMVS 17, 1. humilitate suprema.

vt nihil iis videatur ad felicitatem deesse supremam 23, 6.

cum Iuliani *supremis* — mittitur — humaturus 25, 9. *cf. 21, 1.*

collectis supremis 22, 11.

suprema et cineres 25, 10.

post conclamata imperatoris suprema 30, 10. *cf. 21, 15. it. Tacitus A. 3, 49.*

SVRA 24, 6. aduersorum feriens suras et terga.

SVRGERE ad culmen imperiale 15, 5. *cf. 21, 16.*

in mundanum fulgorem surgeret (*Roma*) 14, 6.

in res surrexerat nouas 26, 5.

ad motum certaminum ciuilium — *surrecturus* 21, 15. *i. e. impugnare.*

ad insontium pericula surrexerunt 21, 13.

surrecturus in vires 31, 3. *i. e. bellum incepturus.*

horrea veloci opere surrexerunt 18, 2.

SVSCEPTORES 17, 10. *i. e. qui annonam militarem a prouincialibus exactam susceptamque in horrea inferebant, et pro illationis modo securitates, id est, apochas accipiebant. Vales.*

SVSCEPTVS 30, 4. *pr. cliente. in sensu quidem iuridico, vt patrono caussarum opponatur, qui suscipere dicebantur. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theod. in h. v.*

SVSCIPERE 15, 8. *susceptis* ad consessum vehiculi *receptusque* in curiam. *cf. 28, 2.*

infulas susciperet principatus 15, 6.

sedes alias suscipere sunt adsensi 17, 3. *cf. 19, 11, 22, 16.*

quos in curam susceperat suam 17, 13.

dedentes se suscipit 17, 8.

vt fidus salutare susciperetur 21, 10. *it.* auenter 19, 9. *vid. Vales. ad 14, 6.*

legationes liberaliter susceptae 23, 2. *cf. 30, 6. 31, 12. vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 412.*

nulla probabili ratione suscepta 22, 14. *cf. 14, 11. 20, 7.*

obdurescentem ad suscipiendam pacem 17, 14.

altiora meditantis susceperit scripta 14, 7. *cf. 17, 5. 18, 6.*

consilium suscipitur prudens 18, 6.

suscipitur oppugnandi exordium 24, 2.

suscipientes 19, 11. *vid. voc. seq.*

SVSCITARE 15, 7. dum has exitiorum communium clades suscitat turbo feralis.

T.

TABESCERE 14, 3. absque vllo egressus effectu deinde *tabescebat* immobilis (*dux, post irritos conatus*)
atroci tabuimus fame 25, 8. *cf.* 17, 9.
TABVLARIA principis publica 16, 12.
TACENTE tuba 14, 10.
TACITVS *vid.* fletus.
TACTVS 14, 11. pauca *tactu summo* transcurram.
TAETER *vid.* serere.
TAGETICI libri 17, 10.
TANDEM denique 26, 5.
denique tandem 17, 12.
TANGITVR eorum (*hominum*) adfectione numen 21, 1.
TANTVM abfuit *laudare* 15, 5.
— *quod* fors dederat 27, 5.
TAPETES *villosus impositus stramento, vnde constabant lecti militum 16, 5.* Vales.
TARDVS *erga* deferendas potestates 31, 14.
TARTAREVS cognitor 28, 1. *it.* delator 15, 6. *it.* malorum omnium fabricator 29, 2.
consilia *tartareis manibus* miscens 18, 4.
TECTIORES litterae 31, 16.
TEGI *vid.* semen.
TEGMINIBVS ferreis abscondito bellatori 16, 12.
machinarum operti (*milites*) tegminibus 14, 7.
purpureis opertus tegminibus pedum 26, 6. *Erat autem hic cultus imperatoribus proprius. vid. Vales. ad h. l. cf.* 22, 9.
TELA crispare 14, 2. *it.* contorquere 20, 7.
— minitantia mortem 16, 12. *it.* letalia 27, 1.
— eorum vitalibus immergebant. *ibid.*
telis Apollinis perire 19, 4. *i. e. radiis solis, et nimio calore.*
TEMERARE limitem 30, 3. *i. e. perrumpere. Vox hoc ipso sensu similibusque occurrens in Codice Theodos. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in h. v.*
nihil ausus *temerare* — praemissorum 20, 11.
temeratumque tot regum et gentium dominum praedicans 19, 1. *i. e. petitum telis hostilibus violatumque.*
TEMERATOR quietis 29, 5.
TEMERE contextis ratibus 14, 2. *i. e.* *σχεδίως*, *vnde naui[c]ia ipsa de quibus hic agitur, Schediae vocantur.* Vales.
TEMPERANTER adhibere modum 14, 10.
TEMPERARE vrnam fortium 14, 11. *cf.* 26, 2.
TEMPERATOR obedientium fuit et arbiter lenis 23, 6.
TEMPERIES *vid.* sospitalis.
TEMPESTIVVS 17, 13. *lenitatis* tempus aderat *tempestiuae vid.* sollers.
munimenti perquam tempestiui 20, 7.
TEMPLVM fatidicum 14, 7. *vid.* gradilis.
fixusque inter ambitiosi templi delubra 17, 4. *cf.* 23, 1. 24, 2.
in templo mundi totius. *ib. i. e. Romae.*
templum Vrbis 16, 10. *Id primum ab Hadriano exstructum est. vid. Vales. ad h. l.*
TEMPORA diademate redimitum 26, 4.
TEMPORARIVS 19, 4. *i. e. lentus* (*de pestilentia*)
TEMPVS *vid.* obstinatio. *it.* retinaculum.
— anceps metuens tyrannidis 27, 6.
amaritudo temporum 21, 16.
Pompiliani temporis securitas 14, 6.
tempus Constantii 14, 5.
momento temporis parui 14, 4.
processu temporis 14, 1. *it.* tempore 19, 4.
in id temporis 16, 11.
exiguo temporis interuallo decurso 17, 13.
diei reliquo tempore 19, 6.
temporis obscuritas 18, 2. *i. e. noctis.*

sub

sub ipso viuendi termino 14, 9.
TERRA diues bonis omnibus 14, 8.
cultis abundans *terris* et nitidis. *ibid. i. e. agris.*
lataque aperiens *terrarum diuortia* 22, 8.
aggerumque altitudine — porrectas terras 27, 4. *vid.* solum.
TERRENVS *vid.* stabilitas.
mole obsistente terrena 20, 3.
circa terrenam mobilitatem (*luna*) locata. *ibid.*
omnia despectare terrena 14, 11.
TERRERE 27, 7. inimicos terrent loqui.
TERRIFICO fremitu 26, 7.
TERRIGENAE 19, 8. *vid.* sinus.
TERRITORIA (*ciuitatum*) habitare 16, 2. *In Codice quidem Theodosiano opponuntur possessionibus priuatorum, quae et ipsa territoria dicuntur. vid. Gothofredi Glossar. Nomic. in. h. v.*
TERRORE foedo dispalatu 16, 11.
post feros lugubresque terrores 16, 12. *cf. 14, 11. 16, 8.*
TESSERA data sollemni 14, 2. *it.* gentili 31, 7.
— expeditionalis 23, 2.
militem — *leui tessera* colligi posse 25, 7.
missam ad se *tesseram* finxit *redeundi* ad Rheni ripas 30, 10.
TESSERARIVS 28, 4. artis tesserariae callentem arcana. *cf. 14, 6.*
TESTAE marinae robustae et candidae 23, 6.
TESTAMENTVM *vid.* voluntas. *it.* stilus.
TESTATI more militiae Iouem inuictum Procopium fore 26, 7. *i. e. adfirmantes. cf. 24, 1. 28, 4.*
maritum *testari* compellit 28, 4. *i. e. testamentum facere.*
TESTIS reuerendus (*Tullius*) 26, 1. *i. e. auctor.*
sub conspectu testis indiuidui 16, 12.
TESTVDO 20, 11. legionibus in *testudines* varias conglobatis. *vid. Glossar. Liuian. in h. v.*
TEXERE 17, 13. struendo textis compagibus ponti.
TEXTRINI (*Tyrii*) praepositus 14, 9.
iuxta vehiculi frontem omne *textrinum incedit* 14, 6.
TEXTVS 17, 4. notarum textus obelisco incisus. *De reliquis generibus scripturae, librorum, epistolarum, descriptionum, adeo saepe usurpatur hoc vocabulum, vt notare exempla supersederimus.*
ab *textu* cruento *gestorum* exquisite narrando 28, 1. *cf. 17, 13. 20, 8. 25, 10. 27, 12. 28, 6.*
THALAMVS (*de Apis delubro*) 22, 15.
THEOLOGICAE — doctrinae 16, 5. *i. e. mythicae.*
THOLI balnearum 28, 4. *i. e. camerae rotundae atque connexae. vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. II p. 550.*
THORACES corusci 25, 1.
TIARA sublata 28, 8. *nempe salutandi gratia.* vid. *apex.*
TIMIDISSIMVS 22, 15.
TIMIDVS ad audaces 27, 11.
TIMOR abierat 14. 2.
TINNIRE 31, 1. querulum quiddam nocturnae *volucres tinniebant* et flebile.
TINNITVS *vid.* persultare.
— gestaminis lapsi 16, 5.
TIRO nouellus 18, 9.
TIROCINIVM 31, 10. oblata iuuentute valida nostris *tirociniis* permiscenda. *vid. Casaub. ad Scrr. H. A. Tom. II. p. 664. cf. 19, 11. 20, 8. 21, 6. 30, 6.*
TITVBANTER 24, 4. quem (*lapidem*) artifex *titubanter* aptauerat fundae.
TITVBARE 17, 5. rem *titubasse* Rom.
correctione *titubantium* beniuola et sollerti 19, 11.

TITV-

tota consilia quam sibi placentia sequuturus 26, 4.
TRABALIA tela 16, 12.
TRABEA consularis 25, 10. *cf.* *14, 11. it. 21. 10.* post scipiones et trabeas 29, 2. in trabea 16, 10. *i.e. in consulatu.*
adhibito in societatem trabeae 25, 10. *cf. 30, 3.*
adscito in collegium trabeae 23, 1. *vid.* fasti.
TRACTARE 28, 4. periti iuris — repugnantia *tractaturi. Verbum proprium de disputationibus ICtorum super quaestionibus controuersis. vid. Vales. ad h. l.*
TRACTATVS 14, 11. per simulationem *tractatus publici* nimis vrgentis. *Sic de conuentu publico alicuius rei deliberandae caussa instituto loqui solet Ammianus* (*cf. 30, 1.*) *loquuntur et passim leges Codicis Theodosiani de legatis. lib. 12. tit. 12.*
TRACTVS vnius soli 14, 4. *it.* auii 20, 11.
TRADERE 16, 2. pauore *traditos* cepit. *i. e. qui sese tradiderant.*
TRADVXIT onustam manu valida classem 15, 10.
TRADVCTVS 18, 8. timidi, per eos *traductus* agentes. *Sed forte cum Lindenbrogio rectius legatur* tractus.
TRAGICVS *vid.* tumor *it.* cothurnus.
TRAHERE 17, 2. obsidionales *tractae* sunt *morae. cf. 22, 8.*
familiarum agmina post terga trahentes 14, 6.
flumina — natura — lapsu post trahit in mare 23, 6.
exiguas spiritus reliquias trahens 30, 6.
necessitas *in crimen traxerat* non voluntas 26, 9. *it. ad cr. tr. 19, 12.*
TRAMES 22, 15. auersis vestigiis distinguit tramites multos.
tramite aliquo discurso post Caesaris terga 16, 2.
cauatis tramitibus subterraneis 24, 4.
fragosis tramitibus impeditum (*latus*) 21, 10. *it.* scrupulosi 16, 12. *it.* deuii 14, 2.
per *aërios tramites* famam praepetem volitare 18, 6.
TRANQVILLIOR 14, 6. ad tranquilliora vitae discessit (*populus Rom.*) *cf. 25. 5.* vid. *pacatior.*
TRANQVILLITAS mare molliuit 19, 10.
TRANQVILLIVS 26, 5. acta tranquillius hieme.
TRANSCVRRERE 27, 4. pauca — transcurrere per breuem excessum. *vid.* tactus.
quibus peractis transcursisque temporibus longis 23, 6.
postque oppida multa transcursa in Oceano delitescens (*Garumna*) 15, 11.
TRANSENNA 25, 6. tamquam e transenna simul emissi. *vid. Vales. ad 20, 11.*
TRANSEVNTER indiciorum fide discussa 28, 1.
TRANSITOR 15, 3. adsultu subito singulos *transitores* obseruans incessit (*subterraneus serpens*)
TRANSFERRE 27, 10. ad Rom. solum *se* celeri *transtulit* gradu. *cf. 21, 12. vbi illud* se *haud dubie subintelligendum.*
genitali vocabulo dictitarum ad Serapionis transtulit nomen 16, 12.
Adiabena est, Assyria priscis temporibus vocitata longaque adsuetudine *ad hoc translata vocabulum* ea re, quod etc. 23, 6.
translata est in Sarmatas cura 17, 12.
TRANSFRETARE *de flumine 18, 5. cf. 19, 8. 31, 4.*
TRANSGRESSI (*natatu*) tumidum flumen 25, 7. *cf. Liuius 42, 1. vid. Burmann. ad Sueton. Iul. 35.*
TRANSIRE 16, 3. nec itinera nec flumina transire.
vt Lucullum transeam (*silentio*) 23, 5.
quae per squalidas *transiere* personas 28, 1.
non tantum *transire* voluimus

incolarum tumore — contuſo 14, 8.
vt opprimeretur leuius *tumor* barbaricus *flammans* 31, 12.
tumore — deflagrante 29, 6.
tumor conſenuit militum 14, 10.
quibus (*flatibus*) praefecturae acceſſerat tumor 29, 6.
tumor tragicus 28, 1.
TVMVLOSI loci 31, 7.
TVMVLTVARE 16, 12. *it.* 19, 11.
hoc factum inſolens tumultuando (*femina*) quaerebatur 22, 10.
TVMVLTVARIO optimatum ductu contenti 31, 2. *it.* ſtudio 17, 1. *it.* opere 24, 5. *it.* operâ 25, 6.
tumultuariis ſucclamationibus plebis 26, 6.
TVMVLTVOSAE res 21, 5. *cf. Liuii* 27, 2.
militare otium — *tumultuoſum* 14, 7.
TVMVLTVS *vid.* adlenimentum
TVNICVLA *vid.* pectoralis.
TVRBA 15, 1. igneus turbarum incentor.
TVRBAMENTVM 25, 7. inter diſſenſiones et turbamenta. *cf.* 26, 7.
TVRBARE 17, 4. ne ſuper *turbando* Armeniae *ſtatu* quidquam moueretur.
TVRBATIO (*de Kalendario*) 26, 1.
TVRBATOR otii 29, 5. *it.* quietis publicae 26, 6. *cf.* 19, 5. *vid. Gloſſar. Liuian. in v. bellum.*
TVRBELA populari diſcerpti 14, 10.
TVRBIDO inſtantium ſtudio 31, 4.
turbidum ſaeuiebat ingenium 14, 7.
illi feri et *turbidi*, hi quieti et *cauti* 16, 12.
fallaces et turbidi (*milites*) 18, 9. *vid.* incatus.
TVRBINATVS 24, 8. *vis* quaedam *turbinata* pulueris adparebat.

TVRBO 22, 8. hi ſcopuli — immobiles *turbine circumfracto* ſtetere concorporati.
fulminis turbo 17, 8.
turbo feralis 15, 7.
turbines exarſere moeſtiſſimi 26, 5.
diſcordiarum ciuilium gliſcentes *turbines ſepelinit* et bella 26, 9. *cf.* 18, 3. 19, 10.
reuiuiſcerent prouinciarum turbines *compoſiti ſ. vt Valeſius mauult* conſopiti 28, 3.
turbinum infortuniis percitus 19, 7.
calamitatum turbo 15, 5.
turbines calcare fortuitorum 25, 3.
primi impetus turbo 18, 10. *it.* militaris 17, 12. 25, 10.
lacrimabilis *belli turbo* crudeſcit 19, 2.
TVRBVLENTE exclamat 20, 4.
dum inter praedatores turbulente concurſat 17, 4.
Raetias *turbulente* vaſtabant 17, 6.
TVRBVLENTIVS 22, 9. commiſiſſe in maieſtatem turbulentius deferebat.
TVRBVLENTVS ſeditionum concitor 14, 10.
hieme turbulenta 16, 11.
turbulento ſonitu cymbalorum 18, 3.
diſciſſi ſtudiis turbulentis 25, 5.
TVRGERE 18, 7. quum iam *ſtipula* fauenti *turgerent* (*frumenta*)
intempeſtiue turgens 29, 6. *i. e. ſuperbiens.*
TVRGIDVS 14, 1. germanitate Auguſti *turgida* ſupra modum.
homo ſuperbae mentis et turgidae 20, 9. *cf.* 21, 7.
TVRMA 26, 7. concitatae equitum peditumque turmae.
turmae *pro* alis *dictae* 18, 8. *vbi vid. Valeſ.*
adulatorum oblatrantibus turmis 14, 9.
TVRRES ferratae 19, 7. *it.* armatae

declinanda varietas saepe satietati coniuncta 15, 9.
VARIVS 24, 4. per varia discurrentes *cf.* 19, 8. 21, 8. 27, 2.
VASTARE 14, 3. fulminis modo cuncta vastarat. *cf.* 15, 8. 16, 12. 17, 6.
prouincialis — vastatus 17, 3.
VASTATORIAE manus 29, 6. *cf.* 18, 6. 27, 2.
VASTITARE 16, 4. terrae *saepe vastitatae. cf.* 26, 5.
VASTITAS 24, 4. visus formidandae vastitatis armatus. *vid.* iaculum.
vnde *vastitas* emersit Illyrici 30, 9.
VASTVS 15, 10. vastis funibus illigata (*vehicula*)
VATICANVM 27, 3. accitos a Vaticano — egentes. *Valesius intelligit pauperes, qui in vestibulo aedis apostolorum, quae erat in Vaticano, stantes stipem petebant.*
VATICINA mortalitati suppeditaut verba (*substantiales potestates*) 21, 1.
VATICINIIS credens 22, 2. *de ominibus eorumque interpretatione.*
VBERI palmite viret 14, 8.
alimentorum vberi copia 22, 16. *cf.* 18, 9. 21, 7.
lucrandi vberis patrimonii 28. 1.
suburbano eius vberrimo insederunt 28, 6.
cespitisque *vbere* iuxta fecunda (*Caramania*) 23, 6. *Substantiue.*
VBERTATE praedarum 31, 6.
— mercedis ad momentum omne versabiles 15, 5.
VBERTIM 22, 15.
VBI 18, 9. turmae, *vbi* merent omnes ingenui.
VECTIGAL 22, 16. Pharos — Rhodiorum erat obnoxia vectigali.
VECTIGALES 14, 8. prouinciae — factae sunt *vectigales. i. e. tributariae.*
VECTORES iumentorum 25, 6. nautici et *vectores* 16, 12. *cf.* 17, 1. *vid. Clau. Cicer. in h. v.*
VEGETABILIS — radix 22, 8.
VEHEMENTIVS aequo bonoque caussas spectauerunt 22, 3.
VEHIT grandissimas naues (*Rhodanus*) 15, 11.
vectus mutatione celeri cursus publici 21, 9. *cf.* 15, 1.
Bosporanis *legationes vehentibus* supplices 22, 7.
quam (*annonam*) — vehebat ceruicibus miles 17, 9. *cf.* 18, 2.
antequam ex Aquitania — veheret annona 17, 8. *cf.* 20, 7.
bellorum inundantium molem *humeris* suis, quod dicitur, *vehens* 16, 3.
accliuitate collium aedes pleraeque vehebantur 17, 7. *de tempestate.*
beatissimus dies *vehens* quodammodo Gallis perpetuam *libertatem* 20, 5.
magnorum eius laborum factorumque *vehens adoreas* celsas 20, 4.
vehens licenter pro sacerdotibus sacra 22, 14. *al. ferre, quod proprie in hoc genere dicitur.*
VEHICVLA publica 21, 13. *vid.* confessus. *it.* textrinum. *it.* amfractus.
VEIOVIS fulmine tangendos 17, 10. *i. e. Iouis fulgutitoris. vid. Vales. ad h. l.*
VEL inter epulas 23, 6. *pr. adeo cf.* 14, 6. 16, 2.
vel mulctatione bonorum *aut* insulari 14, 5.
vel aequo loco iustoque proelio 24, 4.
Armeniae *vel* Mesopotamiae 17, 14. *pr.* et. *cf. cap.* 5. *vbi est* Armenia *cum* Mesopotamia. *vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. II. p.* 88. *it. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*
VELABRIS vmbraculorum theatralium 14, 6.
VELAMEN *vid.* secretum.
— purpureum a Diocletiani sepulchro furatus 16, 8. *vid. Lindenbrogium ad h. l.*

VELAMEN-

VER 26, 9. aperto iam vere.
vere adulto 17, 13. 19, 11.
VERBENAS felicis arboris gestans 29, 1.
VERBERARE *vid.* euerberare.
VERBVM 25, 9. quo verbo exasperatus. *cf. 29, 3. i. e. sermone.*
magnificis *verbis* atque *prudentibus* spe cunctorum erecta 29, 5.
hac perniciosa verborum ille adsiduitate nimia 25, 7.
verbi gratiâ 28, 4.
VERECVNDIA 26, 9. — vt ducis verecundia truces animi lenirentur. *cf* 24, 2. 26, 8.
quae vitia imperiali verecundia forsitan correxisset 25, 10. *i. e. verecundia muneri suó habenda a semetipso.*
VERECVNDIVS ad prandium inuitauit 30, 1.
VERECVNDVS 30, 8. quae temperantia morum ita tolerabilem eum fecit et verecundum.
populi R. nomen circumspectum et verecundum 14, 6.
exceptus *verecundis* senatus *officiis* 22, 2.
VERGERE 15, 5. in mollius vergente securitate.
vitam — vergentem in luxum 28, 4.
vergens in senium pop. R. 14, 6.
anno in autumnum vergente 31, 8.
VERIDICE 31, 1. quae vates — *praedixere veridice.*
VERIDICVS 26, 10. nec fabulae nec *veridicae* nobis *antiquitates* exponunt.
VERISSIMVS testis adfuturus industriis et ignauis 15, 8.
anni interuallum *verissimum* 26, 1. *i. e. plenum.*
VERITAS respirauit oppressa 16, 8.
sententiam ex *internis veritatis* ipsius promulgatam 15, 5. *vid.* suffragium.
veritas reos nocentissimos offerebat 22, 3.
VERNACVLA principi resonantes 17, 11. *i. e. vernaliter dicta. vid. Salmas. ad Scrr. H. A. Tom. I. p. 768.*
VERNVM 15, 10. *anni verno.*
prima verni temperie 18, 4.
VERSABILIS mens 14, 3. *it.* fortuna 23, 4. *it.* fortunae motus 14, 11. *it.* femina 16, 8. *it.* miles 20, 4. *it.* adulator 14, 11.
armatorum *mobilitas* saepe *versabilis* 26, 1.
vbertate mercedis ad momentum omne versabiles 15, 5.
VERSARE 31, 2. versandi vomeris cura.
haec — fatorum ordine contexto versante 16, 1.
incrementorum detrimentorumque momenta versans 14, 11. (*Nemesis*)
versando sententias multiformes 28, 5.
multa *cum animo versans* 29, 5.
perque varias *curas* animum *versans* 20, 4.
VERSARI 14, 7. bonorum vbique mulctatio versabatur per orientales prouincias.
in his versati flagitiis 26, 3.
interrogando versatos in medio 15, 1. *vid.* stipendium.
VERSIFICARI 21, 16. ad *versificandum* (*i. e. Poëticen*) transgressus.
VERSVS 30, 3. vltro citroque versus.
VERSVS heroos dixit 21, 2.
VERTERE 28, 3. *versis* turbatisque Britannorum *fortunis* opem — tulit. *i. e. euersis.*
quum praesentium rerum verti necesse sit status 20, 11.
lares versi 28, 3.
versa vice 26, 10. *vid.* incentio. *it.* exsilium.
versi in pedes 27, 2. *i. e. fugati. cf. 18. 2. 26, 9. 28, 5.*
ferrum — ad eorum interitum esse vertendum 21, 13.
ad Iulianum — calumniarum vertitur machina 15, 2.
VERTEX 14, 8. superatis Tauri montis verticibus. *cf.* 18, 9.
verticibus, quos praeruptos gelu-

Britannias barbarica conſpiratione ad vltimam vexatas inopiam 27, 6.

VEXILLATIONVM Tribuni 25, 1. *i. e. equitum.*

VEXILLVM 14, 1. velut *contumaciae* quoddam *vexillum* altius erigens. *De vexillis flammeis 15, 3. vid. Salmaſ. ad Scrr. H. A. Tom. II. p. 545.*

VIA ſollemnis 20, 4. *i. e. publica, militaris. it.* compendiaria 23, 2. *it.* compendioſa 16, 2. *it.* latebroſa 14, 2. *vid.* moliri.

cautiorem viam — non praeproperam et ancipitem 16, 12.

repentino pauore vias prouidendi turbante 26, 7.

per multas prudenteſque vias 29, 5. *cf. 17, 1. 31, 16.*

odorandi *vias periculorum* occultas perquam ſagax 14, 5.

ſententiarum *via concinens* adprobaſſet 14, 10.

pandente viam fatorum ſorte triſtiſſima 14, 11.

vitalique via — voceque ſimul obſtricta 30, 6.

VIARE 20, 9. intentique ad viandum. *cf. 15, 10. 19, 8. 24, 8. in quo poſteriori loco ante Valeſium male* viatibus *legebatur.*

VIBEX 22, 16. *ſignum verberis in humano corpore remanens.*

VIBRARE 31, 13. tela mortem vibrantia.

haſtaſque vibrantes irati 21, 13.

Cſtnopolim terrae pulſu vibratam 23, 1.

oculorum — *vibratae lucis* ardorem 21, 13.

VICE verſa 26, 10.

nulla ſermonum vice 23, 6.

vice alicuius oraculi *(ſermone)* comprobato 21, 5.

ad vicem capitum 30, 8. *i. e. pro c. loco c. it.* praemii 27, 3. *it.* memorabilis muneris 15, 10. *it.* ad obſidum vicem 29, 5.

Germaniano iuſſo vicem tueri Nebridii 21, 8.

explorabat vigiliarum vices et ſtationum 25, 4.

accidentium vices alternans *(Nemeſis)* 14, 11.

quum nullas ſibi *vices* a Caeſare diuturni ſudoris *rependi* poſſe contemplaretur 20, 8. *i. e. parem gratiam, beneficentiam.*

VICINITAS 15, 8. plebs vniuerſa cum *vicinitate* finitima.

VICINVS *ibid.* fortuna *(imperatoris)* tam vicina ſideribus.

VICISSIM 15, 13. *mutua* commercia *viciſſim* ſibi conciliando.

VICISSITVDO 14, 6. exceptis iis quibus viciſſitudo debetur. *i. e. vicem reddere: de ſportulis.*

pacto *viciſſitudinis reddendae* 16, 12.

VICTIMA 30, 1. Regulus — perforato pectore *deformis* procubuit *victima*, ictibus multiplicatis foede conciſa.

VICTIMARIVS *vid.* ſacricola.

VICTITARE ſtipe collaticia 14, 1.

exercitus *parcius victitans* 25, 8.

VICTORI gentium ſemet offerrent 20, 7.

bellorum victor 19, 2. *vid.* durus. *it.* crudus. *cf. Liuius 6, 3.*

VICTORIA foedior 26, 10. *vid. Valeſ. ad h. l.*

victoria declararet 17, 13.

VICTORIALIS *vid.* triumphus.

VICTORIOSIS curſibus 25, 4.

VICTV vili et paupertino 23, 6.

cultiore victu parumper adſumpto 31, 9.

victui congrua 16, 4.

VICVS 21, 16. aduſque diſcrimina vicorum agreſtium. *cf. 14, 2.*

VIDELICET 27, 2. illo *videlicet* ad gaudii cumulum accedente.

VIDERE 25, 10. cuius *(Iuliani)* ſuprema non *Cydnus videre* deberet, quamuis gratiſſimus amnis et liquidus.

vbi

VIOLA-

VIOLARE 17, 1. vt quidquid inuenire potuerint, ferro violarent et flammis.

VIPEREIS morsibus ab eo saepius expediti 22, 11.

VIR 25, 3. pauorem *iumentis* incutiebant et *viris*. *cf. cap. 6.*

VIRERE *vid.* vber.

VIRGA 14, 6. quos (*praepositos vrbanae familiae*) insignes faciunt virgae dextris aptatae. *vid. Lindenbrog. ad h. l.*

VIRGINITAS 31, 8. *pr. virginibus.*

VIRGO 19, 9. matrimonium splendidae virginis.

eripere virginis non obscurae pudorem 15, 7. *cf. 16, 5.*

VIRIDITAS 27, 4. perenni viriditate roris adspergingibus gelidis corpora constringente.

VIRTVS 31, 10. virtutis sobriae duci. *cf. 15, 4.*

virtute roboris excisa Romani (*ciuitas*) 24, 4.

adulta robustaque virtute confisi 16, 12.

quas res virtute felicitateque correxit 16, 1.

post ambiguam proelii virtutem 20, 11.

moderamina orbis Rom. mihi vestras detulisse virtutes 26, 2.

quos multiplices auxere *virtutes* 21, 14. *i. e. praeclare facta.*

VIS 14, 2. postrema vi subigente.

confessi vi quaestionis 15, 3.

amplificatis viribus 14, 2. *it.* suscitatis 26, 9, *it.* concitis 23, 4. *it.* adultis 16, 12. *cf. 31, 10.*

viribus totis accinctus 17, 5. *cf. 20, 7.*

fessas labore vires recreans 14, 11.

robore virium suarum omni collecto 16, 12. *vid.* indigena. *Apud Liuium quidem adeo est* virium vis 9, 16. *cf. 21, 41.*

pondere armorum oppressus et virium 14, 10. *cf. 18, 4.*

inter aquilas admissus et signa stupebat armorum viriumque decus 18, 2.

qui vel quarum virium milites 18, 5.

VISCERVM flagrante compage laxanda erat necessario vena 30, 6.

ex *barbarorum visceribus* alimenta congesta sunt 17, 1. *vid. Glossar. Linian. in h. v. Similiter etiam Ciceroni dicuntur* aerarii viscera.

nullo prouincialium damno miles *visceribus hostium* pascebatur 24, 4. *vid. Gothofredi Glossar. Nomic. Cod. Theodos. in h. v.*

VISERE 14, 8. nauigerum nusquam *visitur* flumen. *i. e. inuenitur.*

VISIO 16, 10. ad cuius summitatem aegre *visio humana* conscendit.

VISORVM interpretes 23, 3.

visa nocturna 14, 7.

VISVS 29, 6. rerum nouarum lugubri visu praestrictus.

VITA digrediens 29, 5. *it. 30, 1. it.* absolutus 25, 3. *cf. 27, 11.*

vitae terminis a primigenio ortu *adscriptis* ausa immania frenantibus euadebat. 29, 1.

more vitae remissioris fluxius agens 18, 7.

solutioris vitae mollities 31, 5.

castior vitae cultus — in hac vita nostra nec parca nec sobria 22, 16.

pudicitia celsius consurgentem vitam exornat 25, 4.

ferinae vitae pertaesum 26, 6.

spatia vitae longissima 21, 16.

clare natos meritisque probabilis vitae compertos 23, 1.

nullo citerioris vitae ministro praesente 14, 1. *cf. 16, 10. 28, 4.*

mandatis arcanisque vitae secretioris maritum exorans 19, 9.

vita reposita 29, 1. *i. e. tranquilla.*

ad tranquilliora vitae discessit (*populus Rom.*) 14, 6.

de vita et spiritu hominis laturum sententiam 29, 2.

vitam pulsaturus insontis 15, 5.

ad

VNCIS furialibus obiectabant 14, 11.
VNDAE torrentes 25, 7. *it.* fluminis 16, 12.
altrinsecus securitates vndae praeterlabens segnioris 15, 11.
vndarum quietem permeans (*fluuius*) pigram 15, 4. *it.* occursantium moles 16, 12. *it.* magnitudo prorumpit 22, 8. *vid.* flumen. *it.* fluuius.
VNDARE 20, 11. humente caelo *vndantes nubes* cum tenebris aduenere minacibus.
aquis vndabundis 17, 7.
VNDATIM coëunte plebe 26, 3.
VNDE 14, 10. vadosum locum, vnde superari potuit flumen.
— huc fleximus reuertamur 28, 1. *cf. cap.* 5.
fisci lucra vnde poterat circumcidit 28, 4.
nihil, vnde vituperari deberet, inueniretur 17, 11.
VNDELIBET 28, 4.
VNDIQVE 14, 2. obseratis vndique portarum aditibus. *cf.* 28, 2. vid. *inhiare.*
VNDOSIVS labenti (*freto*) 27, 4.
VNDOSVS 22, 15. nauigabiles et vndosi amnes.
VNGVIVM summitas 25, 4.
VNICVM auxilium et potissimum 24, 4.
VNIONES (*margaritas*) sic adpellatas, quod euisceratae conchulae singulas pariunt sed maiores 23, 6.
VNIVERSITAS 14, 11. vt vniuersitatem regere per elementa discurrens omnia non ignoretur.
siderea corpora, quantum *ad vniuersitatem pertinet* nec occidere nec oriri 20, 3.
VNO parique ardore 24, 1.
ablatum *vno* templo miraculum 17, 4.
vnum spirantibus animis 27, 10.
responsum absolutum et vniusmodi 30, 2.
VOCABVLO et viribus absoluitur integris 15, 4. (*fluuius lacum transiens*)
auctoris vocabulum referens (*nomen conditoris*) 14, 8. *cf.* 17, 3.
genitali *vocabulo* dictitatum ad Serapionis transtulit *nomen* 16, 12. *cf.* 15, 10. 23, 6.
Adrastia, quam *vocabulo duplici* etiam Nemesin adpellamus 14, 11.
ad gentilitatem sui vocabuli traxerunt 31, 2.
Bactra, vnde regnum et vocabulum nationis est institutum 23, 6.
ad vnum concessere vocabulum 31, 2.
regnum — multis antea nominibus adpellatum — in vocabulum Parthi concessit 23, 6.
quorum plurimos pagos in Acropatenae vocabulum permutatos belli iure possedit. *ibid.*
VOCALIS *vid.* resultare. *it.* sonus.
VOCARE in crimen maiestatis 14, 11.
ad eum vocandum — mittitur 15, 5. *pr. euocandum.*
VOCITARE 22, 8. *it.* 23, 6.
VOLATV rapiunt celeri 14, 4.
VOLITARE 22, 15. circa cubantem feram volitans blande.
inter rumores, qui volitabant adsidui 16, 2.
VOLVBILIS 14, 6. iactari *volubilibus* gyris. *Nisi cum Valesio legend.* volucribus.
dum haec fortunae struunt volubiles casus 22, 1. *cf.* 26, 1.
VOLVBILITATE verborum conspicui 17, 9.
VOLVBILITER supinantur contra ipsum igneum orbem 20, 11.
VOLVCRES *de apibus* 18, 3. *it. de aquilis. ibid. de equis etiam est ap. Capitolin. in Vero c. 6. Tom. I. Scrr. H. A. p. 422. it. de culicibus* 18, 7. *vid.* dirus.
agilitate volucri 18, 6.
absolutus ictu volucri stilus 23, 4.

volu-

lis 14, 6. *it.* aeterna 19, 10. *cf.* *14, 6. 21, 12. it.* perſpicabilis 14, 8. *vid.* mater. *it.* templum.

VRERE 17, 1. aëris vrente ſaeuitia.
ſidere vrente brumali 16, 12.
vrente calore nimio venas 21, 15.
— irarum nutrimenta Leone 30, 5.
vrebatur bellandi gemino deſiderio 22, 12.
quam (*plebem*) vrebat impendens exitium 19, 10.
vrebat eius anxiam mentem 20, 11.
cuius virtutibus vrebatur 31, 12. *vid. Valeſ. ad 20, 4.*
adſidue animoſis hoſtem vrgendi conatibus (*miles*) vrebatur 24, 4.
ſaeuiens per vrbem aeternam vrebat cuncta Bellona 28, 1.
armatorum *vrebat* agros 17, 10. *al. exurere, comburere.*

VRGERE 21, 6. inter tot vrgentia.
pro rerum vrgentium pondere 27, 6.
vrgente malorum impendentium mole 14, 5.
exitio vrgente abrupto 14, 5.
atrocium criminum ponderibus vrgebantur 14, 7.
quum glorioſo Marte *Mediam vrgeret* 14, 8.
imperatore *vrgente per Raetias* 16, 12.
vrgens effectus intepuit 17, 4.
vt Lucillianum — *properare* Mediolanum *vrgerent* 25, 8. *cf.* *26, 2.*
id — confeſtim vrgebatur impleri 14, 1. *cf. cap.* 7.

VSQVAM 14, 3. ſi reperiſſet vſquam locum vi ſubita perrupturus.

VSQVE diei vltimum 19, 2.
— periculum 17, 4. *cf. 25, 4.*
a pueritia vſque 25, 3.
vſque dum 31, 2.

VSVCAPTVS *v.* venumdatus.

VSVRAM lucis morientibus oculis inquirebant 16, 12.

VSVRPARE 19, 11. ſpem vitae caſſis precibus vſurpando.

VSVRPATOR indebitae poteſtatis 19, 11.

VSVS 24, 4. ex vſu moris gentici. *cf. 16, 8.*
alimentis nondum ex *vſu* tranlatis 14, 10. *i. e. pro neceſſitate. cf. 23, 3.*
equorum plurimi ex vſu caſtrari 17, 12. *i. e. vtilitatis cauſſa.*
vbi vſu veniſſet 24, 1. (*vtile viſum eſſet.*)
cuius vini auidis vſibus intentum vulgus 14, 6.

VT priuignum ad ſtudia mittens 16, 5. vt *abundat.*
vt puta 14, 6. *i. q. vtpote*
vt minus 25, 8.

VTI *vid.* inde.

VTILIS praeter caeteros ductor 16, 12.
hic quoque *ciuitates* ſunt inter alias *vtiles*, Alexandria etc. 23, 6.
dum translationi pararentur vtilia 17, 4.
abſumptis omnibus, quae mandi poterant vtilibus 25, 7.
cunctis vtilibus ad viuendum in ciuitates validas comportatis 31, 8.
flexus eſt quorumdam ſententia vtilium ſuaſorum 20, 9.

VTIQVE 25, 4. figura talis *vtique* membrorum. *v.* figura. *it.* ſitus.

VTRINQVESECVS tentatis aliquoties leuibus proeliis 29, 1. *vid. Valeſ. ad 21, 12.*

VTRIS 30, 1. *de vtribus vinariis.*

VTROBIQVE 20, 7. *it.* vtrubique 14, 11 19, 8

VTRVM vt vanus *gerebant* — *an* multi *tentabant* etc. 16, 11.

VVLGATIVS 31, 3. impendentium — diritatem augente vulgatius fama. *cf.* 5, 3. 7. 4.

VVLGVS inaeſtimabile barbarorum 31, 7. *vid.* plebs.

VVLNVS 17, 3. norat huiusmodi promiſſionum immo euerſionum — inſanabilia vulnera.
veluti ſerpens vulnere cuiusdam noti attritus 28, 1.

VVLTVOSVS 29, 2. late os circumferens *vultuoſum. i. e. dirum et triſte.*